

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRÁNAK
KÖZLÖNYE

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTER MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GULYÁS PÁL

III FOLYAM. * XXIII. KÖTET.

1915. ÉVFOLYAM.

(A Bulletin de la Revue Bibliographique Hongroise c. melléklappal.)

BUDAPEST

KIADJA A M. N. MÚZEUM ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA.

1915.

Hangl.
392^{m.}

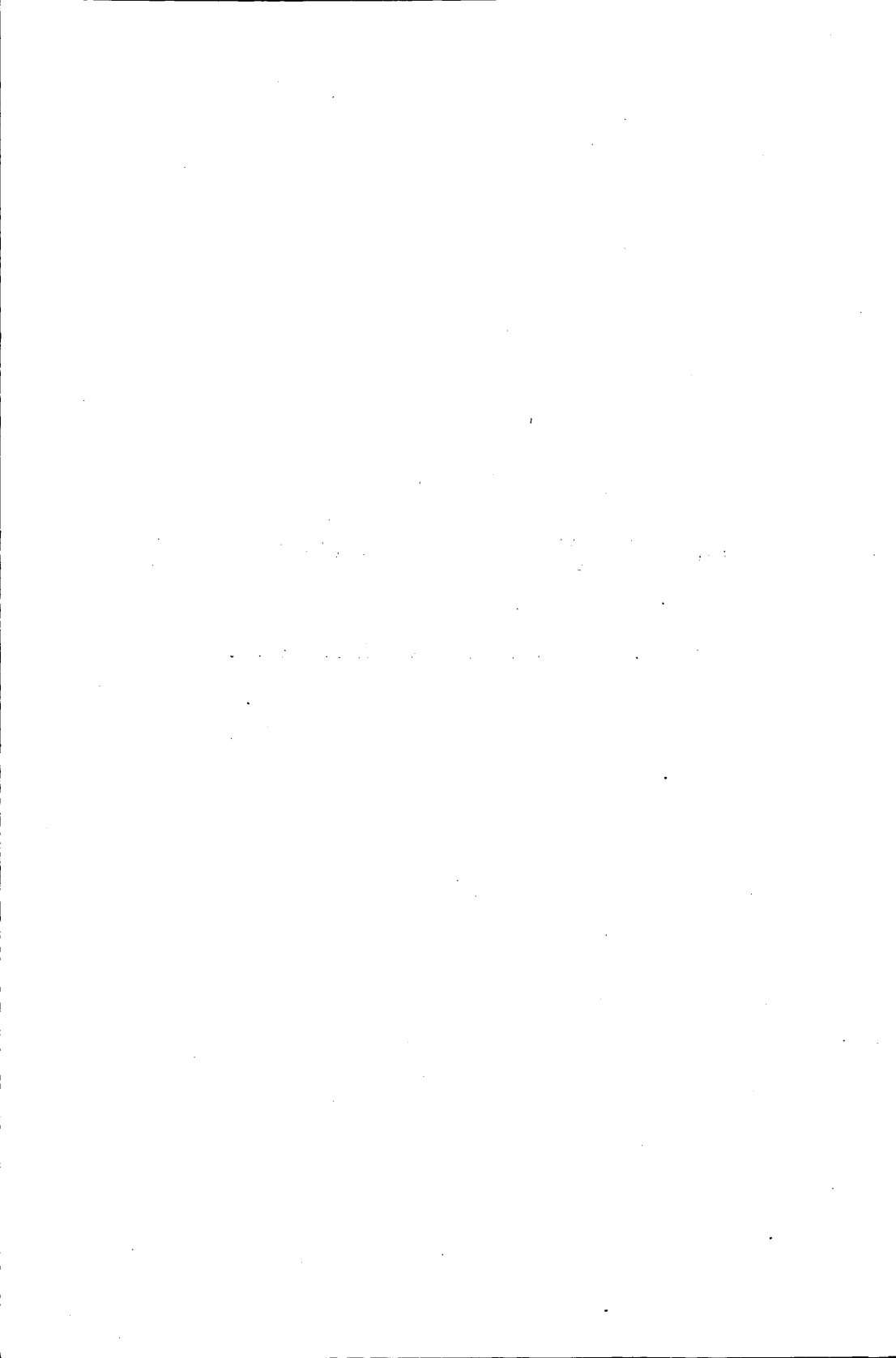
~~50073~~

HA 1. 1759

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

ÚJ FOLYAM. * XXIII. KÖTET.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRÁNAK
KÖZLÖNYE

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTER MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GULYÁS PÁL

*1915. évi folyam * I—II. füzet.*

BUDAPEST

KIADJA A M. N. MÚZEUM ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA.

1915.

TARTALOM.

	Lap
Fraknói Vilmos. Mátyás király megbízásából nyomtatott politikai röpirat ...	1
Szücsi József. Madách Imre könyvtára	5
Dr. Gulyás Pál. Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum könyvtárában. (Hatodik közlemény)	29
Vidéki könyvtáraink 1913-ban	46
Dr. Holub József. Az Orsz. Széchényi-könyvtár háborús gyűjteménye ...	99
Harsányi István. A Rákóczi-könyvtár és katalógusa. (Kilencedik közlemény)	102
Tárca. A M. N. Múzeum Orsz. Széchényi-könyvtára az 1914. év negyedik negyedében	106
Szabályzat családi levéltáraknak a M. N. Múzeumban való letéteményezé- sére és kezelésére... ..	109
Szakirodalom. STEINHOFFER Károly. A könyv története. I. (Ism. GYALUS István.) — BARANYAY József. A komáromi nyomdászat és a komáromi sajtó története. (Ism. dr. GULYÁS Pál.)	111
Külföldi folyóiratok szemléje. La bibliofilia. XVI. 7—8. — Maandblad voor bibliotheekwezen. II. 1—2. — Österr. Zeitschrift für Bibliothekswesen. I. 2—4. — The library world. Uj folyam. XVI. 95—97.... ..	116
Vegyes közlemények. Könyvtáraink személyzete és a háború. — A «Sokféle» történetéhez. (SZILY Kálmán.) — Könyvtárak sorsa a háborúban. (dr. GULYÁS Pál.) — A Korvina két maradványa Amerikában. (G. P.)	119
változások a magyarországi nyomdák nál 1914 július—december hónapokban	127

TARTALOM.

1. ÉRTEKEZÉSEK, ÖNÁLLÓ KÖZLEMÉNYEK.

	Lap
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM országos Széchenyi könyvtára az 1914. évben	129
DR. ECKHART FERENC. A magyar kamarai levéltár szervezése a XVIII. században	151
FRAKNÓI VILMOS. Mátyás király megbízásából nyomtatott politikai röpirat	1
FRAKNÓI VILMOS. Visegrádon 1367-ben írt kodex a klosterneuburgi könyvtárban	148
DR. GULYÁS PÁL. Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum könyvtárában. (Hatodik és hetedik közlemény)	29, 170
HARSÁNYI ISTVÁN. A Rákóczi-könyvtár és katalogusa. (Kilencedik és tizedik közlemény)	102, 214
DR. HOLUB JÓZSEF. Az Orsz. Széchenyi-könyvtár háborús gyűjteménye ...	99
SZÜCSI JÓZSEF. Madách Imre könyvtára	5
VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1913-ban	46

2. ADATTÁR.

FRAKNÓI VILMOS. Kérvény a budai Corvin-könyvtárba való bebocsátás végett az 1629-ik évből... ..	218
---	-----

3. TÁRCA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉSEK a M. N. Múzeum könyvtárának állapotáról 1914 október 1-től 1915 június 30-ig	106, 219
SZABÁLYZAT <u>családi levéltáraknak</u> a M. N. Múzeumban való letéteményezésére és kezelésére... ..	109

4. SZAKIRODALOM.

BARANYAI JÓZSEF. A komáromi nyomdászat és a komáromi sajtó története. Ism. DR. GULYÁS PÁL	113
FUMAGALLI G. L'arte della legatura alla corte degli Estensi a Ferrara e a Modena dal sec. XV al XIX col catalogo delle legature pregevoli della biblioteca Estense di Modena. Ism. H. R.	228

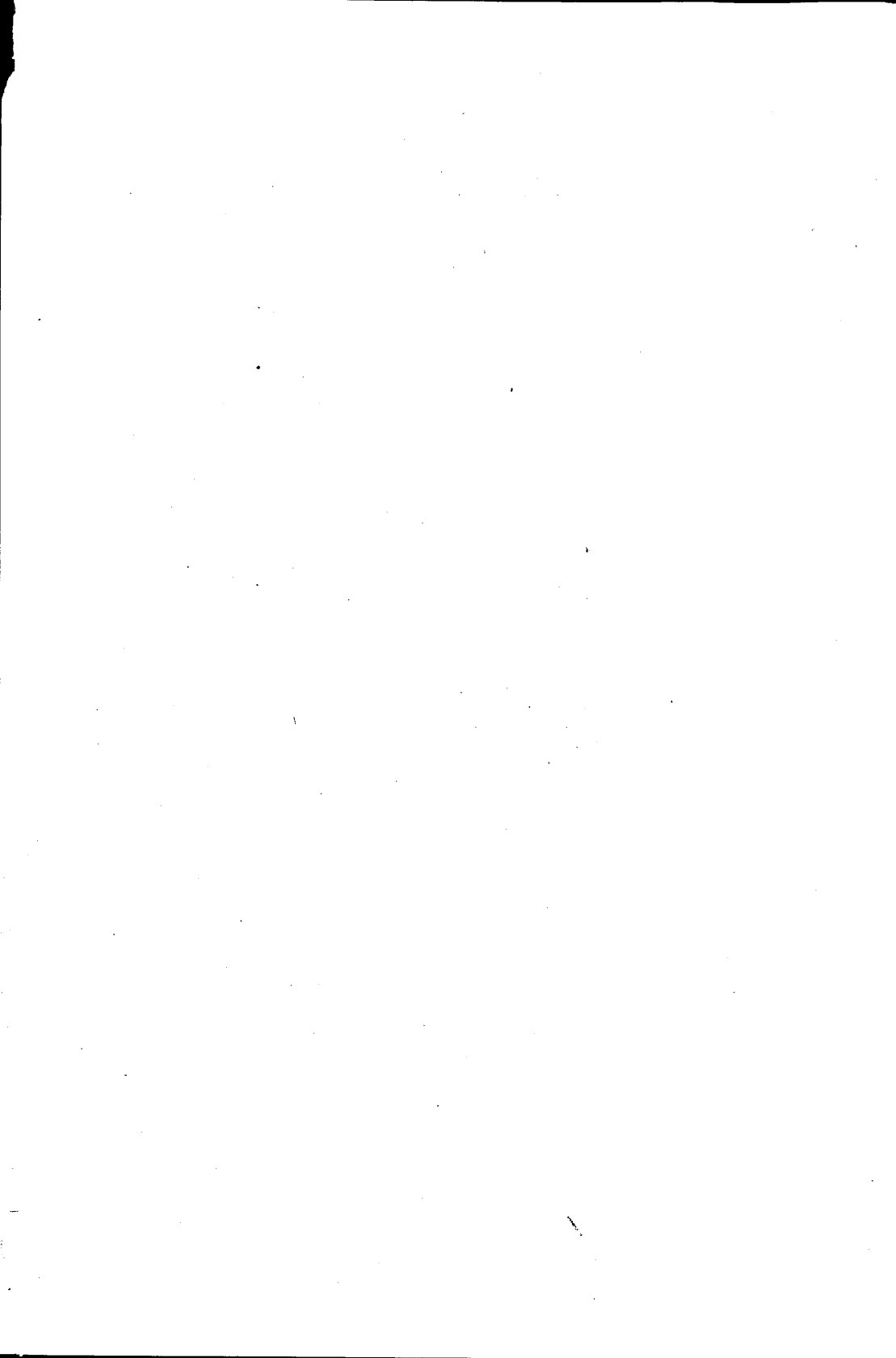
	Lap
HELTAI GÁSPÁR. Háló. Kolozsvár, 1570. Kiadta Trócsányi Zoltán. Ism.	
DR. GULYÁS PÁL	225
RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR I. HELTAI GÁSPÁR.	
STEINHOFFER KÁROLY. A könyv története. I. rész. A magyar könyvnyomtatás és könyvkereskedelem rövid története a legrégebb időktől napjainkig. Ism. GYALUS ISTVÁN... ..	111
TRÓCSÁNYI ZOLTÁN I. HELTAI GÁSPÁR.	
VOGELSTEIN JULIE. Von französischer Buchmalerei. Ism. Σ	227

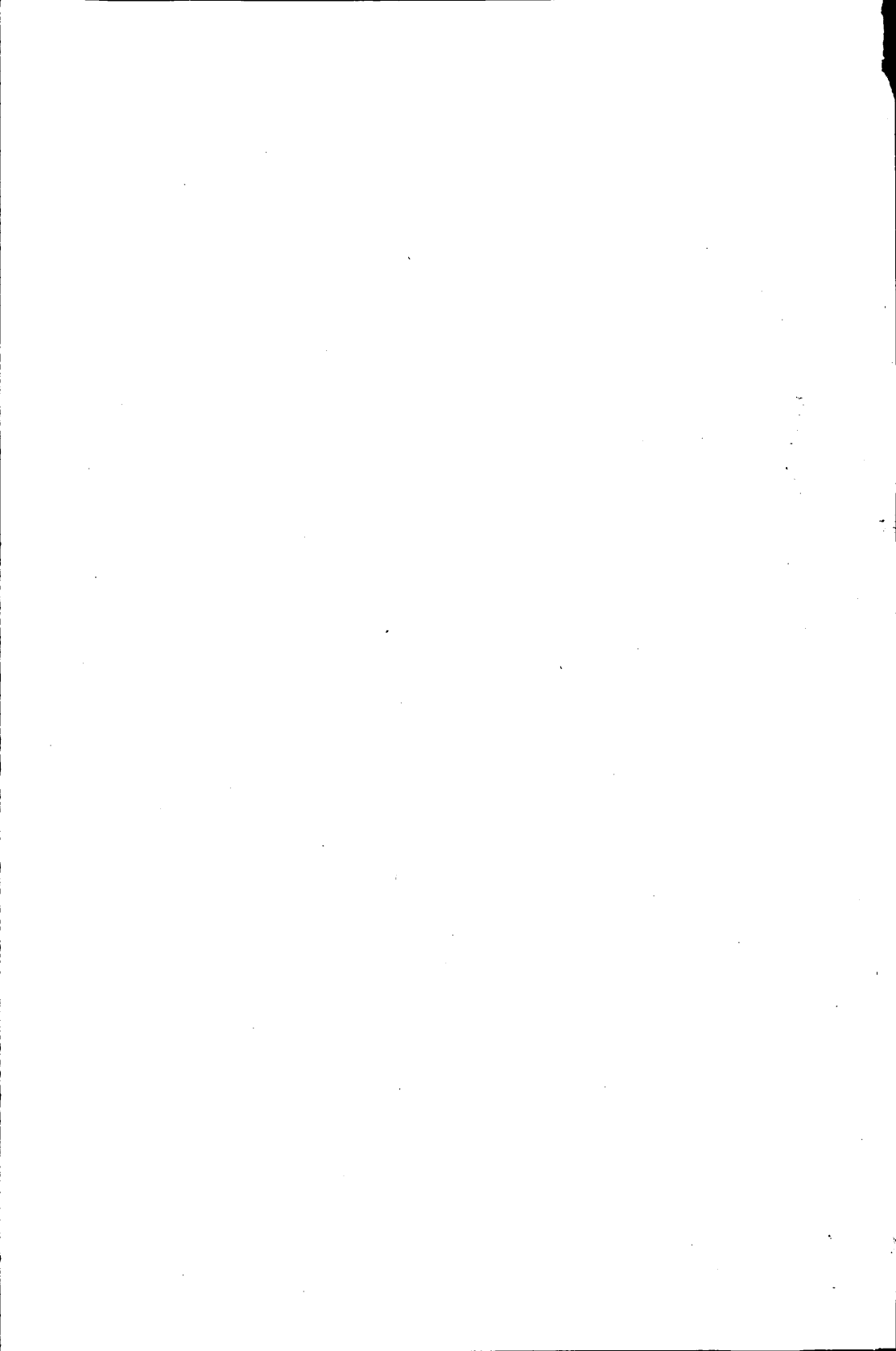
5. KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

LA BIBLIOPHILIA XVI. évf. 7—8. sz.	116
MAANDBLAD VOOR BIBLIOTHEKWEZEN. II. évf. 1—2. sz.	116
ÖSTERR. ZEITSCHRIFT FÜR BIBLIOTHEKSWESEN. I. évf. 2—4. sz.	117
THE LIBRARY JOURNAL XXXIX. köt. 4—6. sz.	233
THE LIBRARY WORLD. Új folyam. XVI. köt. 95—97. sz.	118
ZEITSCHRIFT FÜR BÜCHERFREUNDE. Új folyam. VI. évfolyam. 4—10. sz.	235
ZENTRALBLATT FÜR BIBLIOTHEKSWESEN. XXXI. évf. 9—12. sz.	237

6. VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Könyvtáraink személyzete és a háború	119, 240
A «Sokféle» történetéhez (SZILY KÁLMÁN)	120
Könyvtárak sorsa a háborúban (GULYÁS PÁL)	120
A Korvina két maradványa Amerikában (G. P.)	127
Dr. Hupka Ödön †... ..	240
Személyi változások a M. N. Múzeum könyvtárában	240
A budapesti kir. magyar tudományegyetem könyvtárának 1912. és 1913. évi állapotáról	242
Hajnóczy és a Pol.-Kirchl. Manch-Hermaeon. (MOLNÁR IMRE)	244
Magyar írók élete és munkái	245
A Budapesti Városi Nyilvános Könyvtár 1914. évi működéséről	246
A M. N. Múzeum könyvtárának háborús gyűjteménye	257
*	
VÁLTOZÁSOK a magyarországi nyomdáknál 1914. július-december hónapokban	127
*	
NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ	258

MÁTYÁS KIRÁLY MEGBIZÁSÁBÓL NYOMATOTT POLITIKAI RÖPIRAT.

Mátyás királytól tekintélyes számban maradtak fenn levelek, melyeknek megírására nem egy fennforgó ügynek elintézése, hanem azon törekvés készítette, hogy — mint ma mondani szoktuk — politikája iránt kedvező hangulatot keltsen, a közvéleményt az ő javára irányítsa.

Különösen valahányszor a császárral összeütközésbe jutott, magától a felelősséget elhárítandó, Rómába és Nápolyba, Németországba és a Svájcba igazoló iratokat szokott küldeni. A császár leveleit, melyekben őt tüntette föl esküszegő békebontó gyanánt, sohasem hagyta válasz nélkül.¹

A toll fegyverével vívott ezen küzdelmében a sajtót is felhasználta. Ő volt valószínűleg az első fejedelem, ki azt a politikai izgatás és felvilágosítás eszköze gyanánt értékesítette.

Föltehetjük, hogy manifesztuma, melyet 1477-ben, mikor a császárnak háborút üzent, Bécs város közhelyein kifüggesztetnie sikerült, nyomtatvány volt.² És bizonyos, hogy később nyomtatott röpiratot bocsátatott közre a császár ellen, amiről ennek 1485-ben Strassburg városhoz intézett és levéltárában megőrzött rendelete tanúskodik.³

¹ Ezekről szólok «Mátyás király mint levélíró» című értekezésemben, mely «Mátyás király levelei, külügyi osztály» című kiadványom II. kötetének bevezetése gyanánt jelent meg. (1895.)

² 1477 «Golden Sonntag» (?) KELLNER Lőrinc a szász hercegeket értesíti: «Hat der König von Ungarn Briefe an lassen schlagen zu Wien, von unserem gnädigsten Herrn den Kaiser... Man hat sie bald abgerissen, dasz sie nicht viele Leute gelesen haben». (A weimari hercegi levéltárban.)

³ Másolatát a levéltár igazgatósága szíves volt nékem megküldeni. Figyelmet rá PRIBATSCH Felix, a «Correspondenz des Kurfürsten Albrecht Achilles»

Szövege a következő:

Fridrich von gottesgnaden Römischer Keyser etc. Ersamen lieben getrewen. uns lanngt an *wie die hanndlung* des mutwilligen unpillichen kriegs so der kunig von Hungern on all ursach uber hoch glubd eyde und verschreibung gegen uns und unsern erblichen lannden gebrauchet *in der Statt Strassburg in schrift gewrucket* und unnsere etlicher massen schimpfflich darinne gedacht werden sulle. Nw wisset ir in was gestalt wir lanng jar und zeit von den Türckhen und demselben kunig von Hungern mit krieg swerlichen angefochten und wie die allein auf uns und unnsere erbliche lannde gelaitet und von meniclich darinne verlassen sein, desshalben solh schrift, wo die also gedruckt und in künfftig zeit den lewten zu hören werden solt, nicht allain uns und unsern namen, sonnder auch gemeiner deutschen nation, die uns in solichen kriegem als romischem keyser irem rechten herrn und deutschen cristenlichen fürsten pillich rate, hilffe und beystannd getan und in disen unfal darinne wir laider steen, nit wachsen lassen hetten, zu ewiger smah und verachtung komen möcht. das zuverhuten begern wir an euch mit ernst bevelhende, ir wellet uns euch selbst und gemeyner deutscher nacion zu eren darob sein und verfügen, ob solich schrift bey euch zu Strassburg gedruckt weren, damit die furderlichen widerumb abgetan un ferner nit gedruckt werden. Als ir uns, euch selbst dem heiligen reiche und gemeyner deutschen nacion des zetunde schuldig seit, daran tut ir unnsere ernstlich meynung und sonnder gevallen. Geben zu Nuremberg am Sonntag nach sant Symon und Judas der heiligen zwelfboten tag Anno dni etc. LXXXVIII unsers keyserthumbs im vierunddreissigsten jare.

Ad mandatum Dni.
Imperatoris proprium.

A rendelet szövegének tanulmányozásánál a legelső kérdés, amely felmerül, az: a strassburgi nyomtatvány milyen természetű volt?

A legbiztosabb választ maga a nyomtatvány adná meg. Sajnos, a felkutatására irányuló igyekezeteim az osztrák és németországi könyvtárakban eredményre nem vezettek. A strassburgi nyomdak XV. századbeli termékeit ismertető *Repertoire Bibliographique Strasbourgeois*¹ nem ismeri azt. Kiváló szakférfiakhoz intézett kérdésekre negatív választ kaptam.

Sajátszerű véletlen, hogy azon gúnyiratból, melyet FRIGYES

kiadó-szerkesztője hívta föl, ki a rendelet rövid kivonatát közli: «Der Kaiser beschwärt sich darüber, dasz ein ihn beschimpfendes Manifest des Königs von Ungarn in Strasburg gedruckt ist». II. 357. jegyzetben.

¹ Megjelent 1893—5.

császár ellen osztrák alattvalói hoztak forgalomba, egy kézirati példányt¹ a Magyar Nemzeti Múzeum kodexe őrzött meg; ellenben a strassburgi kiadványnak hazánkban emlékezete sem maradt fenn.

Igy tehát e rendelet szövegéből vont következtetésre vagyunk utalva.

Azon német tudós, kinek először került kezeibe a császári irat, a nyomtatványt «manifestum»-nak, vagyis MÁTYÁS neve alatt kibocsátott hivatalos iratnak tartja. Föltevése nem valószínűtlen; mert uralkodók közérdekű okiratainak sajtó útján sokszorosítása a XV. század második felében már általánosan meghonosult gyakorlat volt.

Azonban a császári rendelet szövege a nyomtatványt nem királyi levélnek (Brief), hanem olyan «irat»-nak (Schrift) jelzi, mely a császár és a király között dúló háború «lefolyásáról» (Handlung des Krieges) szól és mind a császárra, mind a német nemzetre «gyalázatot áraszt». Ezen ismertetés alapján bizonyosnak kell tartanunk, hogy a nyomtatvány, formájánál és tartalmának irányzatosságánál fogva, a szó szoros értelmében politikai röpirat volt.

Megjelenésének időpontja a császári rendelet közrebocsátását kétségtelenül csak néhány héttel, legfeljebb egy-két hónappal előzte meg; mert föl kell tennünk, hogy megjelenése fölül a császár azonnal értesült és elnyomása érdekében intézkedését haladéktalanul tette meg.

Megjelenése 1485 nyarán támpontot nyújt annak megállapítására, hogy milyen alkalomból és célból bocsátattott közre. Június 1-én MÁTYÁS bevonult Bécs városba és Ausztria hercegének címét vette föl. Úgy vélekedhetett, hogy céljához, mely két évtized óta lelke előtt lebegett, a császári trón elnyeréséhez hatalmas lépéssel közelebb jutott. A császárt megalázva, örökös tartományai nagy részéből elűzve, arra kényszerítve, hogy a német birodalom rendeit folytonos segélykéréssel zaklassa, helyzetét a német birodalom

¹ Ismertette JOACHIMSOHN a Historisches Jahrbuch 1891-ik évfolyamában.

élén tarthatatlanná tenni igyekezett. Ezen igyekezete szolgálatában állott a strassburgi röpirat.

Csak így magyarázhatjuk meg, hogy a császár a röpirat megjelenését fontos eseménynek tekintette, terjesztését és újranyomatását személyes intézkedésével kívánta meggátolni. Csak így érthetjük meg a strassburgi tanácshoz intézett azon figyelemztetést, hogy rendelete végrehajtásával «a császár, a római birodalom és a német nemzet iránt kötelességét fogja teljesíteni».

Az iránt, hogy a röpirat MÁTYÁS parancsára iratott és bocsátott közre, kétség nem merülhet föl.

Hogy e célra kinek tollát vette igénybe, tájékozva nem vagyunk. Válasz nélkül kell hagynunk azon kérdést is, hogy miért fordult a röpirat megrendelője és szerzője strassburgi sajtóhoz, noha 1485-ben Bécsnek volt már nyomdája és 1486-ban Túróczi krónikája Augsburgban meg Brünbnben látott napvilágot.

Nem mondunk le a reményről, hogy még valamikor napvilágra kerül a röpirat egy példánya, melyben nagy királyunk politikai sokoldalúságának és leleményességének értékes emlékét nyernők.

FRAKNÓI VILMOS.

MADÁCH IMRE KÖNYVTÁRA.

1913. folyamán a vallás- és közoktatásügyi kormány megszerezte MADÁCH hagyatékát. A hagyaték kézirati része a Nemzeti Múzeum könyvtárának jutott s ideiglenesen a költő könyvtára is itt nyert elhelyezést. MADÁCH Imre kézíratait VÉRTESY Jenő részé-
sítette beható méltatásban (Irodalomtörténet, 1904. 294—305. l.), e sorok célja a költő könyvtárát bemutatni.

A MADÁCH-családban a tudomány és irodalom szeretete majd oly régi, mint a család története. A vitézkedő és a literatus MADÁCHOK egymást váltják. Két költőt (Gáspár és János), egy orvos-tudományi író-
t (Gáspár), két kiváló törvényhozót (János és László) és egy nagyszabású jogtudóst (Sándor) találunk MADÁCH Imre ősei között. A költő nagyapja tanúsága szerint a családnak régóta gazdag levéltára és jelentékeny könyvtára volt. Azonban e gyűjtemények szétszűltek. A költő szépapja, János, ugyanis egész életét és egész vagyonát a protestantizmus ügyének szentel-
télvén teljesen tönkrement, úgy hogy a család ősi fészke, Alsó-Sztregova is idegen kézbe került.

A költő nagyapja, Sándor, kit MIGAZZI Kristóf váci püspök katolikusként nevelt fel, egy fáradságos élet munkájával visszazserezte az ősi vagyont. A régi családi levéltárat és könyvtárat azonban nem sikerült visszazsereznie, hanem ehelyett ő maga vetette meg alapjait a reánk jutott MADÁCH-könyvtárnak.¹

MADÁCH Sándor könyvgyűjtése — néhány ajándékba kapott ré-
gibb könyvet (569, 742, 887, 889, 913, 915, 957, 959, 960, III.²) leszámítva — a XVIII. század második felének és

¹ Mindez adatokra nézve I. LATKÓCZY Mihály *Madách Imre őseiről* című tanulmányait. (A budapesti VII. ker. (belső) áll. főgimn. 1900—01. évi értesítője 3—48. l.)

² E számok, valamint a következők is, az alább közölt könyvjegyzék számai.

XIX. legelejének (meghalt 1814-ben) irodalmára terjed ki, még pedig több irányban is. Elsősorban nagy buzgósággal vásárolta az ókori klasszikusokat. A latin írók többnyire szép bécsi bilinguis kiadásokban vannak meg, a görög írók jóval kisebb számban és német vagy latin fordításban. Gyűjtötte a korabeli német irodalmat is, pl. megvan a *Sammlung der vorzüglichsten Werke deutscher Dichter und Prosaisten* című a maga korában igen nevezetes gyűjtemény, továbbá WIELAND, KOTZEBUE stb. művei. Megvette néhány angol író: YOUNG, MILTON, POPE műveit is német fordításban.

A magyar irodalomról még nem igen vett tudomást MADÁCH Sándor, de annál szivesebben gyűjtötte a magyar történetírókat: BÉL, DECSI, Gvadányi, Katona, Schwandtner stb. műveit megszerezte. Még jelentékenyebb lehetett jogi könyvtára. Sajnos, ez nem jutott ránk, mert MADÁCH Aladár eladta, sőt a megmaradt jegyzékből is kitépte az e könyvekre vonatkozó részt, de abból, hogy egy évszázad múlva is érdemes volt e könyveket eladni, az következik, hogy magában foglalta kora legjelesebbjeinek munkáit. Amennyire hozzávethetünk, a gyűjtemény mintegy 200 kötetből állhatott.¹

Voltak MADÁCH Sándornak theologiai és vallásbölcseleti (LUTHER, KEMPIS, PAINE stb. németül) könyvei is, de nagyobb buzgalommal szedegette össze a korabeli felvilágosodott szellemű állambölcseleti munkáikat. Így megvoltak neki Nagy FRIGYES munkái és ROUSSEAU iratai német nyelven. Még nevezetesebb az a 61 kötetnyi szabadkőműves, illuminatus és rózsarendi könyvtár, mely hagyatékából megmaradt. A szabadkőművességnek MOCSÁRY Antal nyerte meg. A Balassagyarmaton 1781-ben keletkezett *Erényes zarándok* nevű páholy tagja volt és ennek 1786-ban történt megszűnése után valamelyik budai páholyának lett tevékeny tagja, legalább 1795-ben ő készíti a két budai páholy felségfolyamodványát.² Hogy a szabadkőműves világban ismert és jártas ember

¹ E gyűjteményből összesen 7 kötet maradt meg (751, 886, 887, 913—14, 915, III.) s más kettőről (888, 939) van még tudomásunk.

² V. ö. ABAFI Ludwig: *Geschichte der Freimaurerei in Oesterreich-Ungarn*. V. k. 264—6. l. és SZINNYEI: *Magyar írók*. VIII. k. 217. l.

volt, mutatja az is, hogy egy szabadkőműves szerző tiszteletpéldányt küld neki (976) és hogy egy másik szabadkőműves iratra bírálati megjegyzést ír rá (982). A politikai szentimentalizmus korában majd minden szellemi életet élő, reformer gondolkozású ember szabadkőműves volt.

MADÁCH Sándor könyvtárát katalogizálta is. Ez a katalógus nem maradt ugyan meg, de több könyvben, mely kétségtelenül MADÁCH Sándoré volt, benne van a régi katalógus szám (463, 464, 877, 887, 895, III. számúak, a mi jegyzékünkben) és nagyon sok könyvön meglátszik a régi szám nyoma. Ez a régi szám vagy annak nyoma a legbiztosabb kritérium arra nézve, hogy valamely könyv MADÁCH Sándortól való-e, mert ő unokájától eltérőleg alig néhány könyvébe írta be nevét (463, 887, 895, 958, XXV.). Úgy látszik a könyvek a megszerzés sorrendje szerint voltak katalogizálva és mivel a régi számok közt és 950 is (877): előfordul, MADÁCH Sándor könyvtárát mintegy 1000 darabra becsülhetjük.

E könyvtárát legidősebb fia, Imre, örökölte. Imre, ha nem is volt akkora tanultságú és annyira tudományos férfiú, mint apja, kora előkelő világának műveltségi színvonalán állott. Apja könyvtárát meg tudta becsülni, megőrizte, sőt gyarapította. Segítségére volt ebben igen művelt felesége, MAJTHÉNYI Anna is. MADÁCH Aladár egy alább közlendő megjegyzése szerint volt néhány gazdaságra és nevelésre vonatkozó könyve. Ezek közül reánk jutott egy-kettő (1090, 1183, 1184, 1186, 1323), de néhány más könyvben is megtaláljuk nevét vagy monogrammját (413, 622, 655, 656, 823, 894). Ezekből következtetve történeti és szépirodalmi műveket vásárolt. Franciás műveltsége következtében ő szerzi meg a NAPOLEONra és korára vonatkozó számos munkát. Egyáltalában ő kezd francia nyelvű munkákat vásárolni. Ő szerez teljes MOLIÉRET, gyűjti FÉNÉLON, LAFONTAINE, VOLTAIRE, Mme GENLIS és SÉVIGNÉ stb. munkáit. Feleségének nevét is ott olvassuk egy MARMONTELben (565) és rokonsága és ismerősei is néhány francia művel gyarapítják könyvtárát (433, 571, 931). Angol írókat ő is németül olvas. A többi közt megszerzi

az akkoriban annyira ünnevelt BULWER műveit. De tudomást vesz már a magyar irodalomról is. Egy kötet KISFALUDY Károlyban, egy DUGONICSban és egy Élet és Literaturában olvassuk nevét (622, 655, 656). Mindazokat a magyar szépirodalmi munkákat, melyeket nem a költő szerzett meg, ő vásárolta. Tehát ő vette a többi közt Fáy *Béltéki házá*t, P. HORVÁTH Lázár *Elbujdosottját*, az Aurora, Hebe és Emlény köteteit is.

Egészben véve mintegy 250 kötetre tehetjük MADÁCH Imrének, az idősebbnek, szerzeményeit. Ha jelentősége a MADÁCH-könyvtár történetében nem is akkora mint apjáé, mégis több tekintetben is jelentékenyen fejlesztette a könyvtárat.

Ilyenformán a költőre egy a korviszonyokhoz képest elég gazdag és sokoldalú könyvtár szállott. A könyvtár sokféle impulzus adott szellemének, a tudomány és irodalom több mezején is tanulmányozásra sarkalta és erősen táplálta képzeletét. Emellett a sok könyv könyvtára gyarapítására is ösztönözte.

Összesen 192 kötetről tudjuk biztosan, hogy a költő szerzeménye. Túlnyomólag szépirodalmi munkák. ARANY, BAJZA, DAYKA, a KISFALUDYak, KÖLCSEY, SZIGLIGETI, VÖRÖSMARTY műveit megszerzi; a német irodalomból BÖRNE, GOETHE, SCHILLER műveit; a francia irodalomból HUGO, LESAGE, STAËL munkáit; az angol irodalomból német fordításban BYRONT és SHAKESPEARET. Szépirodalmi munkák mellett megszerezte FEUERBACH, LAMENNAIS, LAROCHEFOUCAULD, MONTESQUIEU filozófiai és államtudományi, GIBBON és SCHÜTZ világtörténeti, GELPKE, HUMBOLDT, REBAN természettudományi műveit, SZEMERE Bertalan, GOROVE István útleírását stb.

A költő idejében készült a könyvtár reánk maradt jegyzéke is. A rendezést azonban nem ő maga végezte, hanem Károly öccse és GÁL Ignác alsó-sztrégovai plébános, MADÁCH Aladár szerint 1850 körül mindenestre az ötvenes évek első felében, mert a meglévő ötvenes évekbeli könyvek egyike sem szerepel a jegyzékben. Nagyon valószínűnek látszik, hogy e könyvösszeírás MADÁCH fogsága (1852—53.) alatt készült, nemcsak azért, mert nem ő maga készítette a jegyzéket s mert szokásos az elfogottak vagyonát összeírni, hanem azért is, mert ez összeírás annyira elvtelenül s

oly fogyatékos irodalmi ismeretekkel készült, hogy ezt csak a költő távolléte magyarázhatja meg.

A MADÁCH-könyvtár története MADÁCH Imre halálával nem záródott le. Fia, MADÁCH Aladár, tovább fejlesztette sok modern természettudományi, spiritisztikai és költői munkát vásárolván,¹ másrészt azonban MADÁCH Aladár idején a könyvtárt több rendbeli csonkulás érte. Először is «méltányos családi jogon» a könyvtárból 85 kötetet odaadott MADÁCH Károlynak,² azután eladta MADÁCH Sándor jogi könyvtárát s végül a könyvtár sok más darabja kallódott el az ő ideje alatt. Azt nem mondhatni, hogy semmi érzéke sem volt e családi könyvtár irodalomtörténeti jelentőségének megértéséhez, mert viszont ő volt az, aki egy külön könyvtárba összeválogatta az apja által gyakrabban használt és nevével megjegyzett könyveket s ugyancsak ő a MADÁCH Károly—GÁL Ignác-féle jegyzéket 1884-ben a tényleges állománnyal összehasonlította s megjegyzéseivel kiegészítette. MADÁCH Imre könyveit a költő dolgozószobájában állította fel, míg a régebbi könyvek egy más teremben állottak, saját könyvei meg saját dolgozószobájában.³

A Nemzeti Múzeum könyvtára birtokába csak a két előbbi könyvcsoport jutott el, mint amelyek MADÁCH Imre könyvtárát alkották. Összesen 712 kötet könyvből és 2 kéziratból (630, 762) áll e gyűjtemény. A jegyzék és MORVAY feljegyzései⁴ segítségével azonban még 572 könyvről és 3 kéziratról (893, 921—22) van tudomásunk. Szóval, összesen 1084 kötet könyvet ismerünk MADÁCH Imre könyvtárából, mely 1500 kötetnél nem lehetett nagyobb.

Amennyire a hiányzó könyvekről való igen fogyatékos feljegyzések segítségével megállapíthattuk, az 1084 könyvből magyar nyelvű volt 118, német 741, francia 115, német-francia 2, latin

¹ V. ö. MORVAY Győző: *Adalékok Madách Imre életéhez*. Budapest, 1898. 25. l.

² A 136—207, 544, 545, 546—48, 802—10, számúakat.

³ V. ö. MORVAY Győző: *Adalékok Madách Imre életéhez*. Budapest, 1898. 24. l.

⁴ V. ö. többször idézett munkáját 25. l.

69, latin-német 38, latin-francia 1 kötet, a magyar irodalmat képviselte 61, a németet 357, a franciát 86, az angolt 106, a latint 64, a görögöt 12, az arabot 18, egyebet 12 kötet s volt 150 történelmi, 54 politikai, 42 theologiai, 23 filozófiai, 17 természettudományi, 26 egyéb tudományos munka és 61 szabadkőműves irat.

Alább következik az 1084 kötet részletes jegyzéke. Jegyzékünk a MADÁCH Károly—GÁL Ignác-féle *A szegovári (sic!) Madách-könyvtár lajstroma* (Fol. Hung. 1404) című könyvjegyzék alapján készült. Ennek címlapján a következőket olvashatjuk: «MADÁCH Imre könyvtára volt, a melyből az ő általa használt, megjegyzett, vagy jegyzetekkel ellátott köteteket későbbi újabb könyveivel együtt egy *Madách Imre könyvtára* gyűjteménybe összeválogatta 1884. Alsó-Sztregova, MADÁCH Aladár.»

Ezután 30° oldalon következik 1—1015. sorszámmal az egyes kötetek felsorolása. Köteteké és nem műveké, így aztán KOTZEBUE művei pl. 120 számot foglalnak el. A felsorolás igen gyarló, tele íráshibával, az idegen nyelvek nem ismeréséből származó gyakran mulatságos félreértésekkel. Sajnos, épen ezért a hiányzó könyvek meghatározása többször teljesen lehetetlen. A könyveket két sorozatba osztja: az első a 750-ik számig tart, a második a 751-ikkel kezdődik. Az elsőben szépirodalmi, a másodikban tudományos munkák vannak. E sorozatokon belül a következő szakokat találjuk:¹

- A) Szépliteraturai művek 1—42. sz. (Sammlung der vorz. Werke deutscher Dichter und Prosaisten.)
- B) Szépliteratura 43—81. (NAGY FRIGYES, OSSZIÁN, MILTON.)
- C) Szépliteratura 82—135. (Ezeregyéj, SCHILLER.)
- D) Szépliteratura 136—207. (BULWER.)
- E) Szépliteratura 208—329. (KOTZEBUE.)
- F) Szépliteratura 330—369. (GOETHE.)
- G) Szépliteratura 370—412. (WIELAND, POPE.)

¹ A zárjelben lévő megjegyzések az én megjegyzéseim, melyekkel némi eligazodást akarok lehetővé tenni a zürzavaros jegyzékben.

H) Francia szépliteratura 413—458. (MOLIÈRE, MONTESQUIEU, LAMMENAIS, VOLTAIRE.)

I) Szépliteratura 459—491. (VOLTAIRE, SÉVIGNÉ, STAËL, GENLIS.)

K) Szépliteratura 492—550. (KOTZEBUE, IFFLAND, COLLIN stb. stb.)

L) Szépliteratura 551—580. (GENLIS, LAFONTAINE, MARMONTEL, CORNEILLE, ECKARTSHAUSEN stb. stb.)

M) Szépliteratura. Német és magyar 581—630. (YOUNG, BYRON, BÖRNE, KISFALUDY Károly, VÖRÖSMARTY stb.)

N) Magyar Szépliteratura s zsebkönyvek 631—675. (KÖL-CSEY, FÁY, KISFALUDY Sándor, BAJZA, SZIGLIGETI, Aurora stb.)

O) Classicus művek 676—704. (SALLUSTIUS, VERGILIUS, CICERO stb.)

P) Classicusok 705—726. (OVIDIUS, LUCIANUS, HORATIUS, TACITUS, HOMERUS stb.)

Qu) Classicusok s egyveleg 727—750. (NEPOS, CAESAR, SHAKESPEARE stb.)

R) História. Magyarorszáé 751—765. (BÉL, LEHOTZKY stb.)

S) História. Magyarorszáé 766—774. (DECSI, KATONA.)

T) História. Magyarorszáé 775—784. (KATONA.)

U) História. Magyarorszáé 785—794. (FESSLER.)

X) História 795—816. (SCHÜTZ, ROTTECK, GVADÁNYI.)

Y) História 817—834. (Kisebb írók.)

Z) História, Biographia 835—863. (GIBBON, BURKE, HUME, NAPOLEON-irodalom stb.)

a) Biographia 864—885. (NAPOLEON-irodalom, FESSLER stb.)

b) Philosophia 886—898. (GROTIUS, ROUSSEAU, KANT stb.)

c) História s egyveleg 899—911. (WIELAND, MENDELSSOHN, szabadkőműves iratok stb.)

d) Theologia 912—925. (Biblia stb.)

e) Theologia 926—945. (Korán, PAINE, WOLF stb.)

f) Theologia 946—964. (LUTHER, KEMPIS, szabadkőműves iratok stb.)

g) Freymauer (sic!) könyvek 965—989. (Szabadkőműves iratok.)

b) Freymauer (sic!) könyvek 990—1015. (Szabadvőműves iratok.)

i) Politika

Innentől kezdve a 32-ik lap aljáig ki van radirozva minden, csak a számozás látszik 1020-ig. A radirozás helyén a következők olvashatók: «MADÁCH Sándornak régi jogi könyvtára következett a lajstrom további folyamában. Azután még néhány gazdaságra és nevelésre vonatkozó idős Imre könyveiből. Ezen lajstromot MADÁCH Károly és GÁL Ignác alsó-sztrégovai katolikus lelkész állították össze, és pedig 1850-ik év körül. Átnézte és rendezte Alsó-Sztrégova 1884. MADÁCH Aladár.»

Az 1015-ik szám után nincs jegyzékünk, de 10 meglévő könyvön megtaláljuk a rendes lajstrom-számot (1088, 1090, 1182, 1183, 1184, 1186, 1188, 1190, 1323, 1377). Ezeket tehát közvetlenül az előbbiek után iktattuk alábbi jegyzékünkbe.

Van azután 33 olyan munka, melyen nincsen szám,¹ mert a könyvtár rendezésénél később vásároltatott, vagy mert a könyvtár rendezésénél nem került elő. Ezeket betürendbe szedve és e rendben római számokkal megjelölve közöljük az előbbiek után.

Végül van 3 munka, melyeket a lajstrom nem ismer és meg sincsenek, de MORVAY még látta őket Alsó-Sztrégován.² Ezeket betürendben és az ábécé három első betűjével megjelölten soroljuk fel az előbbiek után.

Még megjegyezzük, hogy a könyvek címét lapszám, forma és kiadó feljegyzése nélkül, de egyébként bibliographiai pontossággal közöljük. Aa álneveket iparkodtunk megfejteni, a jegyzékben hiányosan közölt könyvcímeket meghatározni, sajnos, elég gyakran sikertelenül. Segédkönyvekként használtuk SZINNYEI és PETRIK magyar, HOLZMANN-BOHATTA, KAYSER, HEINSIUS német, BRUNET, QUÉRARD, LORENZ, BARBIER francia és WOLFSTIEG szabadvőműves bibliographiai műveit. Mindazt, amit ezek segítségével pótolunk, zárjelbe helyeztük, hogy könnyebb legyen az ellenőrzés.

¹ Közülök kettőn (III., XXXIII.) van ugyan szám, de e számok alatt a jegyzékben más könyvek szerepelnek.

² V. ö. MORVAY Győző: *Adalékok Madách Imre életéhez*. Budapest, 1898. 25. l.

A számok és jegyek előtt álló kereszt (+) azt jelenti, hogy az illető könyv hiányzik. A csillag (*) azt jelenti, hogy az illető könyv a költőé volt, amit vagy az bizonyít, hogy a költő ráírta nevét, vagy az, hogy ezt a jegyzékben MADÁCH Aladár feljegyezte — e kétfajta 192 kötet van — vagy az, hogy MORVAY a költő külön könyvtárában látta őket (82—99, 413—25, 748, 917, XXVI, XXVII, XXVIII. *A B C.*) Mindig megmondjuk, hogy mily alapon sorozzuk az illető kötetet a költő könyvei közé. Ahol a könyvekről valami érdekesebb közölni valónk van, azt vonal (—) után közvetlenül a cím után közöljük. Itt e tekintetben legfőként a XVIII. számú könyvre utalunk.

Végül a meglévő könyvek címe s az esetleges jegyzet után álló szám, a Nemzeti Múzeum kéziratárában ideiglenesen felállított MADÁCH-könyvtár mai katalógus-száma, melynek alapján lehet ma az egyes köteteket a legkönnyebben megtalálni.

A MADÁCH-KÖNYVTÁR JEGYZÉKE.

1. KLEIST Ewald Christian: Sämtliche Werke. Wien, 1789. Sammlung der vorzüglichsten Werke deutscher Dichter und Prosaisten. I. k. — 177.
- 2—3. BÜRGER Gottfried August: Gedichte. I—II. B. Wien, 1789. Sammlung I. I. II—III. B. — 177.
- 4—7. GESSNER Salamons Schriften. I—IV. k. Wien, 1789. Sammlung etc. IV—VII. k. — 177.
8. HOELTY L. H. C. Gedichte. Wien, 1790. Sammlung etc. VIII. k. — 177.
- 9—13. HAGEDORNS Werke. I—V. k. Wien, 1790—91. Sammlung etc. XII—XVI. k. — 177.
- 14—16. Uz' Werke. I—III. k. Wien, 1790. Sammlung etc. IX—XI. k. — 177.
- 17—20. MICHAELIS Johann Benjamin: Sämtliche poetische Werke. I—IV. k. Wien, 1791. Sammlung etc. XVII—XX. k. — 177.
- 21—22. PFEFFEL Gottlieb Conrad: Poetische Versuche. I. és III. k. Wien, 1791. Sammlung. XXI. és XXIII. k. — 177.
23. THÜMMEL M. H.: Poetische Schriften. Wien, 1792. Sammlung etc. XXIV. k. — 177.
- 24—26. GELLERT C. F.: Poetische Schriften. I—III. k. Wien, 1792. Sammlung etc. XXV—XXVII. B. — 177.
27. GELLERT C. F.: Sämtliche Schriften. IX—X. k. (egybe kötve). Leipzig, 1784. — 70.
28. HALLERS Gedichte. I. k. Wien, 1793. Sammlung etc. XXIX. k. — 177.

- 29—30. WEISSE C. I.: Gedichte. I., III. k. Wien, 1793. Sammlung etc. XXXI., XXXIII. k. — 177.
- 31—32. LICHTWER M. G.: Poetische Schriften. I.—II. k. Wien. 1793. Sammlung etc. XXIV—XXV. k. — 177.
- 33—34. WILLAMOV Johann Gottlieb: Sämmtliche Poetische Schriften. I.—II. K. Wien, 1793—94. Sammlung etc. XXXVI—XXXVII. k. — 177.
- 35—36. GERSTENBERG Joh. Wilhelm: Sämmtliche poetische Schriften. I.—II. k. Wien, 1794. Sammlung etc. XXXVIII—XXXIX. k. — 177.
- 37—42. KLOPSTOCK G. F.: Poetische Werke. I—V., VII. k. Wien 1794—96. Sammlung etc. XLI—XLV, XLVII k. — 177.
- †43—44. WIELAND: Goldener Spiegel. (Leipzig 1772.)
- 45—74. Hinterlassene (a 16-ik kötetből Sämmtliche) Werke FRIEDRICH S II. I—XXX. k. Wien, 1789—91. — 69.
- 75—80. OSSIAN und SINEDS Lieder. I—VI. k. Wien, 1784. — 157.
- †81. MILTON: Das wiedereroberte Paradies. (Basel, 1752.)
- †*82—99. Tausend und eine Nacht. (? I—XV. k. és Neue Folge I—IV. k. Meissen, 1838—1850.) — MORVAY szerint a költő külön könyvtárában.
- *100—135. SCHILLER Friedrich: Sämmtliche Werke. I—XII., XIV., XVI—XXXVI. Wien, 1835. — A jegyzékben MADÁCH Aladár frásával odajegyezve: MADÁCH Imre kézjegyével. — 181.
- †136—207. BULWER művei németül. Ügylátszik az 1833—1840 közt megjelent «BULWERS Werke» volt meg. — A jegyzékben MADÁCH Aladár frásával odajegyezve hozzájuk: MAHÁCH Károlynak átadtam.
- 208—327. KOTZEBUE August: Dramatische Werke. I—CXX. k. Wien, 1828—1830. — V. ö. 507—512., 563. sz. — 120.
- †328—329. FRECHER und BILDERBECK: Die Brüder.
- *330—369. GOETHES sämmtliche Werke in vierzig Bänden. Stuttgart—Tübingen, 1840. — A IX., XIV. és XVIII. kötetek hiányzanak. — A jegyzékben MADÁCH Aladár odajegyezte: MADÁCH Imre nevével és alantü jegyzeteivel kézírásában. Ezek az «alanti» jegyzetek nem találhatók. — 82.
- 370—399. WIELAND C. M.: Sämmtliche Werke. Csak a XX—XXII. k. van meg belőle. Wien, 1800. — 225.
- †400—412. POPE: (Sämmtliche Werke. I—XIII. B. Mannheim, 1783—85.)
- *413—425. MOLIÉRE: Oevres, par VOLTAIRE. I—XIII. k. Berlin, 1788—1791. — A IX. kötetbe beleírva: Emeric de MADÁCH 1807. szept. 30. MORVAY szerint a költő külön könyvtárában foglalt helyet. — 142.
- 426—427. (DEFOË): La vie et les avantures surprenantes de Robinson Crusoe. I.—II. k. Amsterdam, 1760. — 32.
- *428—429. MONTESQUIEU: Lettres persanes. I—II. k. Páris, 1836—45.
- †*430—432. MONTESQUIEU egy közelebbről meg nem határozott munkája. Jelezve, hogy bele volt írva MADÁCH neve.
433. MONTESQUIEU: De l'esprit des loix. IV. k. Amsterdam, 1761. — Beleírva: Comte de PONGRÁCZ. — 144.
- *434—439. LESAGE: Histoire de Gil Blas. I—VI. k. Páris, 1836. Az utolsó kötet hiányzik. — 130.

- *440. LAMENNAIS: Worte des Glaubens... übersetz von L. BÖRNE. Páris, 1834. — 125.
- †441. LAMENNAIS: Livre du peuple (Paris, 1838.) — Már a jegyzékben jelezve hiánya.
- *442. LAMENNAIS: De la religion. Bruxelles, 1840. — 127.
- *443. LAMENNAIS: Le pays et le gouvernement. Bruxelles, 1840. — 126.
- *444. LAROCHEFOUCAULT'S Sätze aus der höhern Welt- und Menschenkunde. Französisch und deutsch herausgegeben von Dr. SCHULZ. Breslau—Leipzig, 1798. — 170.
- *445—446. HUGO Victor: Cromwell. I—II. k. Bruxelles, 1836. — 94.
- 447—458. Théâtre de VOLTAIRE. I—XII. k. Páris IX, 1801. — 218.
- 459—460. VOLTAIRE: S. M. d. Kön. von Preussen erklärte Bibel. I—II. k. London, 1788. — 921.
461. VOLTAIRE: Das Mädchen von Orleans. Paris — 222.
- †462. VOLTAIRE: Candide. (? Berlin, 1785.)
463. VOLTAIRE: Hurone. Berlin—Leipzig, 1785. — Beleirva: No. 273. Alexander MADÁCS. 1787. 9. ápril. — 220.
464. VOLTAIRE: Der unwissende Philosoph. Berlin—Leipzig, 1785. — Beleirva: No. 272. — 219.
- *465. HUGO Victor: Ruy Blas. Leipzig, 1838. — 95.
- †466—471. Madame de SÉVIGNÉ: Lettres.
- 472—477. Madame STAËL: Delphine I—V. k. Páris, XI—XII., 1803—5. — 193.
- *478—479. Madame STAËL: Corinne ou l'Italie. I—II. k. Páris, 1867. — 194.
- 480—481. Madame de GENLIS: Les petits émigrés. I—II. k. Páris—Berlin, 1798. — 74.
- 482—484. Madame de GENLIS: Les chevaliers du cygne. I—III. k. Hamburg, 1797. — 72.
- 485—487. Madame de GENLIS: Les vœux téméraires. I—III. k. Páris, VII., 1798. — 73.
488. Madame de GENLIS: Six nouvelles morales et religieuses. Páris, é. n. — Beleirva: Marie MADÁCH. — 75.
- †489. Madame de GENLIS: Soirées amusantes.
490. Madame de GENLIS: La religion. Maestricht, 1787. — 190.
491. Madame de GENLIS: Le petit La Bruyère. Hamburg—Brunswic, 1799. — Beleirva: MADÁCH. — 76.
- †492. KLINGEMANN: Faust.
- †493. FLORIANs kleine Schriften. (Zwickau, 1798.)
- †494. MEISL: Amors Triumph. (Wien, 1817.)
- †495. RAIMUND: Verschwender.
- †496. SCHILLER (Friedrich): Der Parasit. (? Nürnberg, 1841.)
- †497. ROMANI: Beatrice di Tenda, fordította: JAKAB István. 1838.
- †498. KRIMFELD: Das Ehepaar. (Wien, 1807.)
- †499. KOCH (K.): Der Weiberfeind. (Hamburg, 1802.)
- †500. SCHRÖDER: Um sechs Uhr ist Verlobung.

- †501. Neuigkeits-Krämer. (Wien, 1802.)
 †502. Oranien.
 †503. (KOTZEBUE.) Der Flussgott Niemen. — V. ö. 208—327. és 507—512. sz.
 †504. KASPAR: Heirath durch List. (Wien, 1806.)
 †505. (III. GUSZTÁV.) Siri Brahe oder die Neugierigen. (Berlin, 1794.)
 †506. MEISL C.: Die Entführung der Prinzessin Europa. (Wien, 1816.)
 †507—512. KOTZEBUE: Wirrwarr, Maske, Schule der Frauen, Abendstunde, Zugemauerte Fenster, Schlaue Witwe c. darabjai. — V. ö. 208—327. és 503. sz.
 †513. ZIEGLER: Vaterliebe. (Wien, 1802.)
 †514. GUTTENBERG: Comödie ohne Titel. (Wien, 1807.)
 †515. (? Gr. BRÜHL A. Fr.) Der eiserne Mann. (Dresden, 1786.)
 †516. Der Beruf (? des Kriegers). (Erfurt, 1840.)
 517. IFFLAND August Wilhelm: Das Erbtheil des Vaters. Grätz, 1803. — 101.
 518. IFFLAND A. W.: Figaro in Deutschland. Wien, 1800. — 100.
 519. COLLIN Heinrich Josef: Ein Schauspiel. Wien, 1804. — 28
 520. COLLIN Heinrich Josef: Regulus. Wien, 1802. — 27.
 †521. POINSINET: Le cercle (ou la soirée à la mode). (Páris, 1843.)
 †522. M. D'ANCOURT: Le Charivari. (Paris, 1783.)
 †523. Monatschrift für Theaterfreunde.
 †524—525. VULPIUS művei.
 526—528. Dya-Na-Sore oder die Wanderer. Eine Geschichte aus dem San-skrit übersetzt. I—III. k. Wien—Leipzig, 1789—91. — 43.
 †529. Julie Benson (oder die leidende Unschuld. Leipzig, 1776.) — Angol regény.
 †530. (? NEUMANN Joh. Jak.): Auguste. (Küstrin, 1786.)
 †531. (LAROCHE Sophie): Miss Lony. (Gotha, 1789.)
 †532. Mädchen aus Pesth.
 †533. (BOURGOING): Der gefangene in Russland. (Leipzig, 1810.)
 †534. (GLEICH J. A.): Der schwarze Ritter. (Wien, 1810.)
 †535. Frhr. v. Münchhausens wunderbare Reisen.
 †536. Loredano der Wunderbare. (Leipzig, 1803.)
 †537. (STROBL J.?) Unglücksgeschichten. (München, 1788.)
 †538. Schreckens(bilder und rührende) Gemälde. (Zerbst, 1830.)
 539. ARNDT J. W.: Interessante Skizzen. Pesth, 1817—8.
 †540. WAGNER (Michael): Spuren der Gottheit. (Berlin, 1810.)
 †541. BENCKERT: Die Braut auf der Donau.
 †542. LEYRER (Josef): Sibyllens Talisman. (Pest, 1809.)
 †543. (BENKOWITZ C. I.): Gesichter (und Charaktere. Leipzig, 1813.)
 †544. Vocativus Zündlichtel: Lachfeuerwerk. — A jegyzékben oda írva: MADÁCH Károlynál.
 †545. Bibliothek des Frohsinns. (Stuttgart, 1836.) — A jegyzékben oda írva: MADÁCH Károlynál.
 †546—548. G. FRIEDRICH: Vademecum. — A jegyzékben oda írva: MADÁCH Károlynál.

- †549—550. (STEGMAYER M.): Rochus Pumpnickel. (Wien, 1811.)
 †551—552. BERGUIN: L'ami (des enfants) et des adolescents. (I—II. k. St. Gallen, 1835.)
 †553—554. (M. de GENLIS?): Théâtre de société. I—II. k. (Páris, 1781.)
 †555. (M. de GENLIS): Théâtre à l'usage des jeunes personnes. (Páris, 1779.)
 †556. (COLLÉ Ch.?) Théâtre de société. (Páris, 1777.)
 †557—559. (M. de GENLIS): Annales de la vertu. (Páris, I—II. k., 1802.)
 †560. LAFONTAINE: Sittenspiegel.
 †561. LAFONTAINE: Moralishe Erzählungen.
 562. LAFONTAINE: Fables choisies. I—II. k., egybekötve. (Páris, 1780—124.)
 563. FÉNÉLON; Nouveaux dialogues des Morts avec des contes et fables. I—II. k. (egybekötve). Amsterdam, 1745—55.
 †564. MARMONTEL: Moralishe Erzählungen.
 565. MARMONTEL: Nouveaux contes moraux. I—II. k. (egybekötve). Cobourg, 1800. — Beleírva: Anna MAJTHÉNYI 1804. — 138.
 †566. PERRAULT (Charles): Contes de fées. (Leipzig, 1820.)
 †567—68. MONTAGUE Emil: Histoire (de gouvernement des anciennes republicues. Páris? 1768.) II—III. k.
 569. CORNEILLE Pierre: Théâtre. III. k. Páris, 1814. — 29.
 570. CORNEILLE Thomas: Chefs-d'oeuvres de — Paris, VIII. (1799.) — 30.
 571—572. Du MONTIER: Lettres de madame — et de la marquise. De *** sa fille, recueillies par madame le prince de Beaumont avec les réponses. I—II. Francfort—Leipsic. — Belejegyvezve: Le présent Livre appartient à Joseph LEBLANC. — 39.
 573—574. BELLAMY J's Gedichte. Aus dem Holländischen. I—II. k. Wien. 1790—1. — 13.
 575. Briefe von den Herren GLEIM und JACOBI. Berlin, 1778. — 80.
 576. ECKARTSHAUSEN: Probaseologie, oder praktischer Theil der Zahlenlehre der Natur. Leipzig, 1795. — 44.
 †577. ECKARTSHAUSEN K.: (Entdeckte) Geheimnisse der Zauberei. (München, 1790.)
 †578. ECKARTSHAUSEN (Karl): Rittergeschichten. (München, 1783.)
 †579. ECKARTSHAUSEN (Karl): Tagebuch eines Richters. (München, 1783.)
 †580. ECKARTSHAUSEN Karl: Der Tiger aus Bengalen. (München, 1789.)
 581—582. YOUNG Eduard: Einige Werke... übersetzt von J. A. Ebert. I—III. k. (II. és III. k. egybekötve.) Braunschweig—Hildesheim, 1767—72. — 232.
 †*583—592. BYRONS (Sämmtliche Werke. I—X. k. Stuttgart, 1845.)
 A Lyrische Gediche kötetnél megjegyvezve, hogy Madáché és hogy nincs meg.
 *593. GUTZKOW Karl: Börmes Leben. Hamburg, 1840. — 84.
 *594—599. BÖRNE Ludwig: Briefe aus Paris. I—VI. k. Hamburg—Páris, 1832—4. — 18.
 *600—608. BÖRNE Ludwig: Gesammelte Schriften. I—IX. k. Hamburg, 1833. — Az utolsó kötet hiányzik. A jegyzék szerint MADÁCHÉ. — 17.

- *609—618. KISFALUDY Károly minden munkái. I—X. k. Buda, 1831. — Az I. és VIII. k. hiányzik. — 113.
- 619—620. SZEMERE Bertalan: Utazás külföldön. I—II. k. Budapest, 1840. — 199.
- †*621. KISFALUDY Károly: Irene.
- 622—623. KISFALUDY Károly: Kemény Simon. Barátság és nagylelkűség. Pest, 1820. — Beleírva: MADÁCH. 2 példány. — 114.
- †*624—629. VÖRÖSMARTY munkái.
630. Gr. FEKETE János: VOLTAIRE La Pucelleje fordításának kézírata.
631. FENELÓNI Saligniak Ferencz: Telemakus bujdosásának történetei, melyeket... magyarrá fordított... HALLER László. Kassa, 1755. — Beleírva: Ex libris Jonae MAJTHÉNYI de Kesseleő-Keő. 1785. — 56.
- *632—634. KÖLCSEY Ferenc minden munkái. I—III. k. Pest, 1842. — Csak az utolsó szám van meg. — 111.
- *635—636. VIELAND Abderitái, fordítá Erdélyi Károly. I—II. k. Pozsony, 1834. — 227.
- †637—638. FÁY András: Bélteky ház. (Pest, 1832.)
- †639—640. FÁY András: Kedvcsapongások. (Pest, 1824.)
641. FÁY András újabb eredeti meséi és aphorizmái. Pest, 1824. — 53.
- †642. HORVÁTH Ádám: Rudolphias. (Bécs, 1817.)
- †643—650. KISFALUDY Sándor munkái I—IV. VIII. k. (Pest, 1833—38.) — 115.
- †*651. BAJZA: Versek. — A jegyzék szerint is hiányzik.
- †652. BAJZA: Szózat a színház ügyében. (Pest, 1839.)
- †653—654. P. HORVÁTH Lázár: Az elbujdosott. (Kolozsvár, 1836.)
655. DUGONICS András: Példabeszédek és jeles mondások. II. rész. Szeged, 1820. — M. I. monogramm beleírva. — 38.
656. Élet és Literatura, 1826. — Beleírva: MADÁCH 21. jan. 1827, kívülől ráírva: KÖRNER, Zrinyi. — 46.
657. Elisa... fordítottatott VERES Márton által. Pozsony, 1803. — 214.
- *658. SZENTMIKLÓSSY Alajos: Mesék. Pest, 1840. — Beleírva: Tekintetes baráti ifjabb HUSZÁR József úrnak, t. n. Neográd vármegye első alispánjának atyafiságos szeretete s barátsága emlékeül a szerző. — 200.
- †659. MAJTHÉNYI Sándor emléke. (Napló.) Buda, 1836.
- †660. SZIGLIGETI Ede: Gyászvitézek. Pest, 1838. — 201.
- †661. HORVÁTH Cзырилл: Tirus. Eredeti Játékszin. II. k. (Buda, 1834.) — 93.
- *662. PAPP Gábor: Imre, vagy a királyi tekintet hatalma. Székesfejérvár, 1830. — 162.
- †663. De la PLUME: A veres barátnak képzelései (?)
- †664. PONGRÁCZ Lajos: Kárpátúti zengemények. (Buda. 1838.)
665. P. OVIDIUS Naso Szomorú Verseinek öt könyve. Fordította: HOMONNAY Imre. Pest, 1825. — 106.
666. Publius OVIDIUS Nasonak Enyelgései. Magyarázta: Peretsenyi NAGY László. Pest, 1820. — 155.
- †667—668. Hebe. 1823, 1825.

- †669. Aurora. 1823.
 †670. Játékszini koszorú. 1834.
 †671. Emlény. 1839.
 †672. Taschenbuch. 1810.
 †673—674. (REICHARD H. A.) Revolutions-Almanach. (Göttingen, 1794—1795.)
 †675. Taschenbuch.
 676. MARTIALIS: Epigrammata. — 139.
 677—678. C. C. SALLUSTII opera omnia. SALLUSTIUS sämtliche Werke (bilinguis). I—II. k. Wien, 1800. — V. ö. 740—41. sz. — 175.
 679—680. Cornelii NEPOTIS vitae excellentium imperatorum. Cornelius NEPOS Biographien etc. übersetzt von Michael FEDER (bilinguis), I—II. Wien, 1800.) — V. ö. 736—37. sz. — 150.
 681. Auli PERSII Flacci Satyrae. Satyren übersetzt von G. G. Fülleborn (bilinguis). Wien, 1801. — 163.
 682—687. P. VIRGILII Maronis opera omnia. P. VIRGILIUS M. Sämtliche Werke, übersetzt von J. A. Voss. (bilinguis). V—VI. k. Wien, 1800—01. V. ö. 733—734. sz. — 216.
 688. L. Annaei FLORI: Epitome rerum Romanarum. Skizzen der römischen Geschichte. Übersetzt... von BERTRAND. (bilinguis). Wien, 1801. — L. 735. sz. — 65.
 689—692. Marci Tullii CICERONIS opera philosophica. CICEROS philosophische Werke. I—IV. k. Wien, 1802. — 24.
 693—701. Marci Tullii CICERONIS epistolae. CICEROS sämtliche Briefe. I—IX. k. Wien, 1801. (bilinguis). — 23.
 702. M. Tullii CICERONIS ad familiares epistolae. Tyrnaviae, 1726. — Különféle bejegyzések szerint 1813-ban VOLFARTH Ferenc váci tanulóé volt. — 25.
 †703. CICERO: Orationes selectae.
 704. Marci Tullii CICERONIS epistolae. CICEROS sämtliche Briefe. V. k. A 697. szám dupluma. — 23.
 705—706. P. OVIDII Nasonis opera. I., III. k. (II. nincs meg.) Venetiis 1789. — 154.
 707. SARBIIVII Matthiae Casimiri. Carmina. Argentorati XI. (1803.) — 178.
 708—713. LUCIANS von Samosata sämtliche Werke. Übersetzt von C. M. WIELAND. I—VI. k. Leipzig, 1788—89. — 134.
 †714—715. HORATIUS Briefe. I—II. k. (Dessau, 1782—90.)
 †716—717. HORATIUS: Satyrae.
 718—721. C. Cornelii TACITI opera. I—IV. k. Biponti, 1782. — 203.
 722. HOMERI Ilias Latinis versibus expressa a Raymundo CUNICHIO Ragusino. I—II. k. (egyben). Venetiis, 1784. — Belenyomva: Ex libris L. MAGYARI — 91.
 723. HOMERI Odyssea Latinis versibus expressa a Bernardo ZAMAGNA Ragusino. Venetiis, 1783. — Belenyomva: Ex libris L. MAGYARI. — 92.
 724—725. Traduction en prose de CATULLE, TIBULLE et GALLUS. Par l'auteur des Soirées Helvetiennes. I—II. k. Amsterdam, 1771—22.

726. Albi TIBULLI Carmina. A. TIBULLUS Gedichte (bilinguis), Wien, 1801. — 205.

727—732. Collectio Pisauriensis omnium poematum, carminum, fragmentorum Latinorum. I—VI. k. Pisauri, 1766. — 26.

733—734. P. VIRGILII Maronis opera omnia. P. VIRGILIUS M. sämtliche Werke. Übersetzt von J. H. Voss (bilinguis). II., V. k. Wien, 1880—1. — V. ö. 682—687. sz. — 216.

735. L. Annaei FLORI: Epitome rerum Romanarum. Skizzen der römischen Geschichte. Übersetzt... von BERTRAND. (bilinguis). Wien, 1801. — I. 688. sz. — 65.

736—737. Cornelii NEPOTIS vitae excellentium imperatorum. Cornelius NEPOS Biographien etc. Übersetzt von Michael FEDER. I—II. k. (füzetekben). Wien, 1800. — V. ö. 679—680. sz. — 150.

†738—739. HORATIUS. — Minden közelebbi magyarázat nélkül.

740—741. C. C. SALLUSTII opera omnia. SALLUSTIUS sämtliche Werke. I—II. k. Wien, 1800. — Ráírva: C. 100. — V. ö. 677—678. sz. — 175.

742. C. Julii CAESARIS Commentarii. Lipsiae, 1726. — Bejegyezve: Ex libris Samuelis DROZDIK Puchovis Trencheniensis comparatus Sempronii 1739 mense Novembri emptus vero 1 fl. — 19.

743. C. Julii CAESARIS et aliorum... commentarii. Les commentaires de CAESAR de la traduction de N. PERROT. Berlin, 1748 (bilinguis). — 20.

†744. FLORANT: L'esprit sur Polybe.

745. FEUQUIERE: Kriegsnachrichten. I—II. k. egybekötve. Berlin, 1786 — 63.

*746. SHAKSPEARE'S sämtliche Werke. Herausgegeben von Julius KÖRNER. Schneeberg, 1836. — Hátraléírva: MADÁCH Imre 1839. Elöl egy MADÁCH Aladártól készített tartalomjegyzék. — 189.

†*747. NAGY Ignác. Színműtár. — További részletezés nélkül.

†*748. MEYER: Universum. — MORVAY szerint a költő külön könyvtárában volt.

†749. Musée des familles.

†750. (RICHARD Carl.) Le nouvelliste Française. (Pesth, 1815.)

751. SCHANNAT Joannes Fridericus: Vindemiae literariae I—II. k. (egybekötve). Fuldae et Lipsiae 1723—24. — A jegyzék szerint: eladó jogi könyvtárba sorozva. — V. ö. 915. sz. — 178.

†752—755. BÉL Mátyás: Notitia Hungariae. I—V. k. Viennae, 1735—42. — Az utolsó számhoz MADÁCH Aladár írásával odajegyezve: Csonka, eladtam 40 frtért.

†756. Abbildungen (und Beschreibungen der hungarischen edlen) Banden. (Pest, 1791.) — A jegyzék szerint régen nincs meg.

†757—758. LEHOTZKY (András): Stemmographia nobilium familiarum regni Hungariae. I—II. k. (Pozsony, 1796—98.)

759—760. KÖLESY Carl Vinzenz: Ungarischer Plutarch. I—II. k. Pesth, 1815—16. — 122.

†761. BÁSTHY József: Magyarok emléke, I. k. (Buda, 1836.)

- †762. Criminalis processus NÁDASDY, ZRINYI et FRANGEPÁNI. Kézirat.
†763. Ad Hungaros.
- †764. KAYSER (Mihály): Compendium historiae familiae MÁRIÁSSY. (Pozsony, 1803.) — Eladó jogi könyvek közé sorozva.
765. SCHWANDTNER Joannes Georgius: Scriptores rerum Hungaricarum. III. k. Vindobonae, 1768. — 184.
- †766. DÉCSI Sámuel: Osmanographia. III. k. (Bécs, 1789.)
- 767—784. KATONA Stephanus: Historia Critica regum Hungariae. I—XIX. k. Pestini, 1779—1793. — (18 kötet, mert a VI. és VII. egybekötve.) — 109.
- 785—794. FESSLER J. A.: Die Geschichte der Ungern. I—X. k. — Leipzig, 1815—1825. — 57.
- *795—801. SCHÜTZ J. B.: Allgemeine Weltgeschichte. I—VII. k. Wien, 1805. — A jegyzék MADÁCH Imréének mondja. — 183.
- †802—810. ROTTECK: Allgemeine Geschichte. I—IX. k. (Freiburg, 1824—27.) — A jegyzék: MADÁCH Károlynak átadtam méltányos családi jogon.
- 811—816. Gr. GVADÁNYI József: A világnak közönséges historiája. I—VI. k. Pozsony, 1796—1803. — 85.
- †817—818. DIODOR: Bibliothek der Geschichte. (Übersetzt von F. A. STROTH. Frankfurt, 1781.)
- 819—832. LEBEAU: Geschichte des morgenländischen Kayserstums. I—IV. k. Leipzig, 1765—66. — 128.
- 823—826. Geheime Nachrichten über Russland unter der Regierung CATHARINENS II. und PAULS I. I—IV. k. Páris, 1800—02. — Beleírva: E. M. 1824. — 148.
- 827—829. Die Geschichte der Römer. I—III. k. Wien, 1792. — 77.
- 830—833. NITSCH Paul Friedrich: Beschreibung... des Zustandes der Römer. I—IV. k. Wien, 1792—3. — 152.
- †834. VERTOT: Histoire des revolutions (de la republique romaine. I. k. Braunschweig, 1799.)
- *835. GIBBON: Geschichte des Verfalles und Unterganges des römischen Weltreiches. Deutsche Ausgabe von Johann SPORSCHILL. Leipzig, 1837. — A jegyzék szerint MADÁCHÉ. — 79.
- †836. BURKE: (Betrachtungen über die) französische Revolution. (Wien, 1794.)
837. FANTIN-DESODOARDS Antoine: Histoire de la république française. VII. k. Páris, VIII, 1800. — 51.
838. Lettres de l'armée en Egypte. Londres, 1800. — 131.
839. Précis des opérations de l'armée du Danube sous les ordres du Général JOURDAN. Extrait des mémoires manuscrits de ce général. Páris, VIII. (1799.) — Beleírva Charles. — 105.
- †840. Urkunden des gegenwärtigen Krieges 1805.
- †841. Briefe vom 16. Sept. 1813.
- †842. Anzeige gegen Minister HARDENBERG.
843. RABAUD J. P.: Kurzgefasste Geschichte der französischen Revolution. Strassburg, 1792. — 167.

- †844—845. SANTINÉ (Ch. Doris): Amours Secrètes de Napoléon Bonaparte. (Paris, 1815.)
- †846. Der Gefangene von St.-Helena.
- †847. Krieg NAPOLEONS gegen Spanien.
848. Kriegsschauplatz im Jahre 1813. Breslau, 1813. — 123.
- †849. HEINRICH: Abfertigung.
- †850. MÜLLER Johann: Die Posaune des heiligen Kriegs. (Leipzig, 1806.)
- †851. GÖTTFY Borbála: (Néhai GÖTTFY László háznépének) Hóra pórhada (miatt esett romlás). — A jegyzék szerint rég nincs meg.
- †852. (SCHÜTZE): Geschichte von Hamburg. (Hamburg, 1775.)
- †853. Das streitbare Böhmen. (Prag, 1814.)
- †854. Dom Pedro (und Brasilien. Leipzig, 1831.)
855. ZWACK: Einige Originalschriften des Illuminatenordens. München, 1787. — 235.
- 856—857. HUME M.: Histoire de la Maison de Stuart. I—II. k. Londres, 1766. — 98.
- 858—859. SCHILLER Karl August: Gallerie interessanter Personen. I—II. k. Wien, 1799. — 182.
- 860—862. HALEM G. H.: Leben Peters des Grossen. Münster—Leipzig, 1803—4. — 86.
- †863. BONAPERTE, MOREAU und Europa. (Straub, 1804.)
864. KOLINOVICS Gabriel: Chronicon... Templariorum. Pestini, (1790.) — 117.
- †865. WELLINGTON und MASSENA. (Pest, 1813.)
- †866. (JACOBI J. G.) Trauerrede auf JOSEPH II. (Freiburg, 1790.)
- †867. (WAGNER G. H.) WELLINGTON. (Leipzig, 1817.)
- †868. BERNADOTTE.
- 869—870. (RICHTER Jos.) Leben FRIEDRICHS des Zweiten. III—IV. k. Amsterdam, 1789. — Jegyzék: eladó jogi könyvtár. — 129.
871. JENISCH D.: Denkschrift auf Friedrich den Zweiten. Berlin, 1801. — 103.
872. Réponse du Général DUMOURIEZ au rapport du député Camus. Hambourg, 1796. — 41.
873. Lettre du Général DUMOURIEZ au traducteur de l'histoire de sa vie. Hambourg, 1795. — 40.
- 874—876. La vie du Général DUMOURIEZ (écrite par lui même), I—III. k. Hambourg, 1795. — 42.
877. FESSLER J. A.: Alexander der Eroberer. Berlin, 1800. — Egy régi szám: 950. — 59.
878. FESSLER I. A.: Attila, König der Hunnen. Breslau, 1794. — 60.
- 879—880. (FESSLER): Mathias Corvinus. I—II k. Breslau, 1793—94. — 61.
- 881—882. (FESSLER): Aristides und Themistocles. I—II. k. Berlin, 1792. — 58.
- 883—885. ROBERTSON Wilhelm: Geschichte der Regierung Kaiser Karls V. Aus dem englischen übersetzt von J. H. REMER. I—III. k. Braunschweig, 1792—96. — 169.

886. **SENSEL** Josephus: *Delineatio jurisprudentiae naturalis*. Vindobonae, 1757. — A jegyzék: eladó jogikönyvek közé soroltani. — 187.
887. **GROTH** Hugonis de *jure belli ac pacis libri tres*. Jenae, 1680. — Beleírva: **Alexandro MADÁCS** de Szregova dono dedit **Samuel MARTINY** in Szenna, 5. Aug. 1783. №. 58. — 88.
- †888. **PUFENDORF** (Samuel): *De officio hominis*. (? Leipzig...)
889. **PLUTARQUE**: *Les oeuvres morales*. I. k. Lyon, 1587. — Beleírva: **G. HALLER**. — 166.
890. **FEDER** Georg Heinrich: *Logik und Metaphysik*. Göttingen, 1790. — 54.
891. **FLEISCHER** Adam Siegismund: *Beschreibung der drei wirkenden Grundeigenschaften der menschlichen Seele*. 1786. — Beleírva: **Alex. MADÁCS**. — 64.
892. **XENOPHONS** sämtliche Schriften... übersetzt von **A. Chr. Borhek**. V. k. Wien—Prag 1801. — 231.
- †893. **REVICZKY**: *Assertiones et philosophia*. — Kézirat? — **Odajegyvezve**: A könyvek szabad olvasásáról.
894. **ROUSSEAU's** Bekenntnisse. I—II. k. (egybekötve). Berlin, 1782. — Beleírva **Emerich de MADÁCH**. — 174.
895. **ROUSSEAU's** Philosophische Werke. II. k. Reval—Leipzig, 1781. — Beleírva: **MADÁCH** 1790. No. 268. — 172.
896. **ROUSSEAU**: *Oeuvres completes*. XXVI. k. Deux-Ponts, 1782. — 173.
897. **KANT** Immanuel: *Critik der reinen Vernunft*. Riga, 1787. — Beleírva: **MADÁCH Aladár**. — 107.
- †898. **ROZGONYI** (József): *Dubia (de initiis transcendentalis idealismi) Kantiani*. (Pestini, 1782.)
899. **SENEQUE**: *De la colère*. Lyon, 1663. — 186.
900. (**WIELAND** Chr. M.) *Beyträge zur geheimen Geschichte des menschlichen Verstandes und Herzens*. I—II. k. (egybekötve). Leipzig, 1770. — 14.
901. (**PEZZL** J.): *Faustin, oder das pbilosophische Jahrhundert*. 1783. — 52.
- †*902—903. **MENDELSSOHN** Moses: *Philosophische Schriften*. I—II. k. (Troppau, 1785.) — A jegyzék szerint **MADÁCHÉ**. — 140.
904. (**SINTENIS** Chr. Fr.): *Elpizon oder über meine Fortdauer im Tode*. I—II. k. (egybekötve). Danzig, 1803—4. — 47.
- 905—906. **HOFFMANN** Leopold Alois: *Höchst wichtige Erinnerungen... über... Angelegenheiten dieses Zeitalters*. I—II. k. Wien, 1795—96. — 89.
907. **HOFFMANN** Leopold Alois: *Aktenmäßige Darstellung der deutschen Union... mit dem Illuminaten-Freumaurer und Rosenkreutzer-Orden*. Wien, 1796. — 90.
- 908—911. **ZIMMERMANN** J. G.: *Über die Einsamkeit*. I—IV. k. Leipzig, 1784—85. — 233.
- †912. **JOANNIS** Nep. *processus*.
- 913—914. *Institutum societatis JESU*. I—II. k. Pragae, 1705. — Beleírva: **Collegii Szakolcensis societatis JESU catalogo inscriptum** 1717. — A jegyzék: eladó jogi könyvek közé. — 102.

915. Eckhardt Jo. GEORGIUS: Animadversiones historicae et criticae in Jo. Friderici SCHANNATI... (Wirceburgi, 1727.) — A jegyzék: eladó jogi-könyvek közé. — V. ö. 751. sz. — 45.
- †*916. KÁROLI Gáspár: Szent Biblia. — A jegyzék: régen nincs meg.
- *917. Die Bibel oder die ganze Heilige Schrift. Nach der deutschen Übersetzung Martin LUTHERS. Halle, 1788. — MORVAY szerint a költő külön könyvtárában volt. — 136.
918. Biblia sacra vulgatae editionis. Venetiis, 1750. — 15.
- †919. ADER: Biblische Historien.
920. Hirtenbrief des... Erzbischofes von Paris über den Handel der Gesellschaft JESU. Augsburg, 1773. — 88.
- †921—922. Über die Wunder JESU. Kézirat.
923. Joannis PHYSIOPHILI Specimen monachologiae. Augustae Vindelicorum 1783. — A jegyzék: eladó jogikönyvek közé. — 165.
924. (HIRSCHFELD Viktoria): Gespräch im Reiche der Todten zwischen dem Pater Angelo... und dem Ritter von Moncada. 1774. — 2.
925. Anhang zu dem Gespräch im Reiche der Todten etc. 1775. — 2.
- †926. Kis János: (Görög és római) mythologia. (Pozsony, 1805.)
- †927. OVIDIUS: Verwandlungen.
- †928. VOLLNEY: Die Ruinen. Aus dem französischen... (von Georg Foerster. Braunschweig, 1808.) — 217.
- †929. (WÜNSCH Ch. E.): Horus (oder astrognostisches Endurtheil über die Offenbarung Johannis... EBENEZER. Halle, 1783.)
- 930—934. Der Koran. Aus dem Arabischen... übersetzt... von L. ULLMANN. I—V. k. Crefeld, 1840. — Csak az első kötet van meg. — 118.
- 935—936. PAINE Thomas: Untersuchungen über wahre und fabelhafte Theologie. Deutschland, 1794—97. — 158.
937. PAINE Thomas: Die Rechte des Menschen. Kopenhagen, 1793. — 159.
938. Vollständige Acten des Processes... gegen Thomas PAINE. Aus dem Englischen von C. F. CRAMER. Kopenhagen, 1794. — 1.
- †939. BAYERLI: Delineatio juris divini.
- †940. HILARIUS: Expositio hymnorum.
- 941—944. WOLF Peter Philipp: Allgemeine Geschichte der Jesuiten. I—IV. k. Zürich, 1789—92. — 229.
945. WOLF Peter Philipp: Geschichte der Römisch-katholischen Kirche. VII k. Leipzig, 1802. — 230.
- †946—947. LUTHER: Kleiner Katechismus.
948. LUTHER Martins bisher ungedruckte Briefe. Leipzig, 1783. — 135.
949. MONTALTIUS Ludovicus: Literae provinciales. Lausannae, 1775. — Beleírva: Ex libris Alexandri RUDNAY donodedit Michael KLIMKÓ. — 143.
- †950—951. SCHAD (J. Bapt.): Lebens- und Klostergeschichte. (I—II. k. Erfurt, 1803—4.) — A jegyzék szerint: hiányos, kiselejtezve.
- †952. Catholicismus, Protestantismus, Jesuitismus.
953. KESSLER C. F.: Abgenöthigte Fortsetzung des Anti-St. Nicaise. Leipzig, 1788. — V. ö. 954, 983, 992. sz. — 112.

954. (KESSLER Chr.): Archidémides, oder des Anti-St. Nicaise zweyter Theil. Leipzig, 1786. — V. ö. 953., 983., 992. sz. — 3.
- †955. Bedenken über Vernichtung des Jesuitismus.
- †956. WOLF Peter: (Vorschlag einer) Reformation der kath. Kirche. (Leipzig, 1799.)
957. DERHAMS William: Astrotheologie... in die deutsche Sprache übersetzt von Jo. Alberto FABRICIO. Hamburg, 1732. — A címlapra ráírva Mich. Martiny neve. — 33.
958. Thomae von KEMPEN: Vier Bücher von der Nachfolgung Christi. Tyrnau, 1771. — Beleírva: Alexandri MADÁCS. Tyrnavia 24. Nov. 1790. — 111.
959. HEERBRANDUS Jacobus: Compendium theologiae. (Lipsiae, 1598.) — Különféle bejegyzések szerint RADVÁNYI Ferencé volt. — 87.
960. LONICERUS Philippus: Theatrum historicum. Frankfurt, 1590. — 133.
- †961. Synodi Tridenti 1551 scripta.
- †962. Unsichtbarer Bund gegen die christl. Religion.
- †963. Bujdosó Magyar: Szent Heortokretes. — A jegyzék: régen nincs meg.
- †964. GNATERETH (HELMECZI István.): Igazság paizsa. (Miaburg, 1741.)
965. NICOLAI Friedrich: Versuch über die Beschuldigungen, welche dem Tempelherrenorden gemacht worden. Berlin—Stettin, 1782. — 151.
- 966—968. (GOUÉ Au. S.) Notuma, nicht Ex-Jesuit, über das Ganze der Maurerey. I—III. k. Leipzig, 1788—89. — Az I. kötet hiányzik. — 153.
969. (GROLMANN L. A.): Endliches Schicksal des Frey-maurer Ordens. 1794. — 180.
- 970—971. Sammlung aller... Schriften die Freymaurer betreffend. I—VIII. f. Wien—Leipzig, 1786. — A második szám hiányzik. — 176.
- 972—973. (BRABBÉE G.): Freymaurerbegebenheiten in Prag vom Jahr 1786. I—II. k. 1787. — 67.
974. (STARCK J. Au.): Über den Zweck des Freymaurerordens. Berlin, 1781. — Belenyomva: G. K. — 234.
975. (ANDRÉ Ch. C.): Der Freymaurer. I—V. füzet. Halle—Eisenach—Gotha, 1793—96. (Egy köteten.) Compendiöse Bibliothek. XXV. Abtheilung. — 116.
976. (HOFFMANN L. Au.): Über den wahren Endzweck der Freymaurerei. 1786. Pest, 1786. — Beleírva: ab autore. — 48.
977. Illuminatus dirigens oder Schottischer Ritter. (Leipzig) 1794. — 37.
978. (STARCK J. Au.) Apologie des Ordens des Freymaurer. Philadelphia, 3882. (Berlin, 1778.) — 5.
979. (GÖCHHAUSEN E. A.) Freymaurerische Wanderungen des weisen Junkers Don Quixote von Mancha. Deutschland. (Leipzig) 1787. — 223.
980. Der Compass der Weisen... von Ketmia Vere. Berlin, 1782. — 213.
981. (RAGOTZKY C. A.) Der Freidenker in der Maurerei. Berlin, 1793. — 66.
982. Gr. PALATIN Josef: Kronik der Maurerey. Philadelphia, 1785. — Beleírva: nem valódi freimaurer könyv. — 160.
- †983. (KESSLER C. F.) Anti-St. Nicaise. (Leipzig, 1786.) — V. ö. 953., 954., 992. sz.

984. (PRICHARD Samuel.) Die zergliederte Freymaurerei. Frankfurt—Leipzig, 1788. — 68.
985. SERVATI Erich: Bruchstücke zur Geschichte der deutschen Freymaurerey. Basel, 1787. — 188.
986. (WILSON Thomas.): Le maçon démasqué etc. Der entdeckte Maurer (bilinguis). Frankfurt—Leipzig, 1786. — 137.
987. (GÖCHHAUSEN Ernst.) Vollendeter Aufschluss des Jesuitismus und des wahren Geheimnisses der Freimaurer. Rom, 1787. — 9.
- 988—989. Ephemeriden der gesammten Freimaurerei in Deutschland. 5785—86. — 50.
- †990. (COSANDEY Sulpitius): Grosse Absichten der ... Illuminaten. (München, 1786.)
991. WEISHAUPT Adam: Das verbesserte System der Illuminaten. Frankfurt—Leipzig, 1787. — 224.
992. (KESSLER Chr.): Fr. Anti-Saint Nicaise. Leipzig, 1786. — V. ö, 953, 954., 983. sz. — 3.
- †993. Begebenheiten der Verborgenen Oberrn Illuminaten.
994. (WEISHAUPT Ádám): Apologie der Illuminaten. Frankfurt—Leipzig, 1786. — 4.
- 995—996. ANDERSON Jakob és KLEINSCHMIDT: Des verbesserten Konstitutionsbuch ... der Freimaurer I-r Theil. I—II. k. Frankfurt a. m., 1783—84. — 116.
997. (HORVÁTH Ádám): Feltedezett titok. 1792. — 209.
998. LOBREICH Karl Hubert: Geoffenbarter Einfluss in das allgemeine Wohl der Staaten der ächten Freymaurerey. Amsterdam, 1779. — 132.
999. Feltedezett álarc. Irta: Igaz Hazafi. (SZEITZ Leo?) 1794. — 196.
1000. Die zwo Schwestern oder neu entdecktes Freymaurer- und Revolutionssystem. 1796. — 185.
1001. (BODE Johann): Nachtrag zu dem Circular-Brief an die S. E. F. R. M. R. I. Abschnitt. Germanien, 5790. (1790.) — 149.
1002. (KNIGGE Adolf): Auszug eines Briefes die Illuminaten betreffend. (II. kiadás.) 1795. — 10.
1003. Jesua Joab an die Wanderer im Thale Josaphat. Philadelphia 1496. (Leipzig, 1795.) — 104.
- 1004—1015. Journal für Freymaurer. I—III. évfolyam, 12 kötet. Wien, 5784—87. — Belenyomva: W. E. monogramm. — 106.
- *1088. Magyar Szózatok. Hamburg, 1847. — 202.
1090. BÉKEHÁZI Innocent: Igaz-e, hogy mindenben hátra vagyunk? Pest, 1838. — 12.
- *1182. Gr. SZÉCHENYI István: Adó és két garas. Buda, 1844. — 197.
1183. Gr. DESSEWFFY Josef: Zergliederung des Werkes über den Credit. Übersetzt von S. v. LUDVIGH. Kaschau, 1831. — 36.
1184. Gr. DESSEWFFY József: A Hitel című munka Taglatatja. Kassa, 1731. — Felvátatlan. — 35.
1186. Gr. DESSEWFFY Aurél, Marczel és Emil: Néhány szó a közönséghez. Kassa, 1832. — Felvátatlan. — 34.

1188. Felelet Gróf SZÉCHENYI Istvánnak KOSSUTH Lajostól. Pest, 1841. — 119.
- *1190. Gr. SZÉCHENYI Stephan: Über die ungarische Akademie 1842. Leipzig, 1843. — 198.
1323. KÖSTNER Christian August: Kunst in zwei Monaten griechisch zu lernen. Leipzig, 1828. — Beleírva: MADÁCH (Aladár). — 110.
- *1377. GELPKE August: Allgemeine Darstellung der Oberflächen der Weltkörper unseres Sonnengebietes. Leipzig, 1811. — 71.
- *I. ARANY János kisebb költeményei. I—II. k. Pest, 1856. — Az első kötet első íve hiányzik. — 7.
- II. ARGENTI Döme: Különféle betegségek hasonszenvi gyógyítása. Pest, 1858. — 6.
- III. BANIZZA Josephus L.: Delineatio jurisprudentiae naturalis. Vindobonae, 1757. — A kötetben 886 szám, belül 52 régi szám; 886 alatt más szerepel a katalógusban. — 11.
- IV. Camera obscura. I. k. Lipcse, 1844. — 21.
- *V. DAYKA Gábor versei. Buda, 1833. — 31.
- VI. ENGEL Johann Jacob: Der Philosoph für die Welt. I—II. k. Wien, 1827. Classische Cabinets-Bibliothek. 114—115. k. — 49.
- *VII. FEUERBACH Ludwig: Das Wesen des Christentums. Leipzig, 1843. — 62.
- *VIII. Geschichtliche Fragmente und das ungarische Staatsleben neuerer Zeit. I—II. k. Leipzig, 1846. — Egy tokban, melynek belső lapján MADÁCH Imre egy angol fogalmazványa olvasható. — 78.
- *IX. GOROVE István: Utazás külföldön. I. k. Pest, 1844. — 81.
- X. HUGO Victor: A századok legendájából. Fordította: Szász Károly. Pest, 1862. — 96.
- *XI. HUMBOLDT Alexander: Kosmos. I—II. k. Stuttgart—Tübingen, 1845—47. — 97.
- *XII. HUSZÁR Gyula: Beszélyek. Pest, 1857. — Beleírva: MADÁCH Imrének baráti emlékül a szerző. — 99.
- XIII. KARÁCSON János: Myrthus-lombok. Veszprém, 1845. — Ráírva: MADÁCH PÁL KARÁCSON-tól; belül: 1845. szept. 3. — 108.
- XIV. MENDELSSOHN Moses: Phädon. Herausgegeben und mit einer Einleitung versehen von David FRIEDLANDER. Ofen, 1819. — 141.
- XV. Mahler MÜLLER: Der hohe Ausspruch. I—II. k. Wien, 1825. Classische Cabinet-Bibliothek. 47—48. k. — Belenyomva C. RUPP. — 147.
- *XVI. Mozaik. Lipcse, 1844. — 146.
- *XVII. Országgyűlési almanach. Szerkeszti: VACHOT Imre. I. k. Pest, 1843. — 212.
- *XVIII. PALUGYAY Imre: WERBŐCZY István rövid életrajza. Buda, 1842. — Hátlapján MADÁCH írásával: MARTINUZI kukta. Imre fia, Erzsébet leánya. MÁRJA királyné. 40.000 aranyos madár. SIGMOND a pápától függetlenségéről. — 161.
- XIX. Das Pfennig-Magazin. 1833—1836. — Hiányos és rongált. — 164.
- *XX. REBAN Heinrich: Gesamtgebiet der Naturgeschichte. I. k. Stuttgart. — 168.

- XXI. ROSENBERG C.: Androgynik. London. — 171.
- XXII. SOPHOKLES' Tragödien. Übersetzt von K. F. W. Solger. I—II. k. Berlin, 1837. — 191.
- XXIII. SRÉTER János: Visszaemlékezések. Buda, 1842. — 192.
- XXIV. STEPHENS Henry: Mezei gazdaság könyve. Hazai körülményekhez alkalmazva kiadják KORIZMICS László, BENKŐ Dániel, MÓROCZ István. I—V. k. Pest, 1855—58. — 195.
- XXV. THYM Johann Friedrich: Die Practic des Seidenbaues. Berlin, 1774. — Beleírva: Marie MADÁCH; ráírva: Alexandri MADÁCH de Stregova. — 204.
- *XXVI. TIECK Ludwig: Dramaturgische Blätter. I—III. k. Wien, 1826 Classische Cabinets-Bibliothek. 49—51. Bändchen. — Belenyomva: C. RUPP. — MORVAY szerint a költő külön könyvtárában. — 206.
- *XXVII. TIMON: De la centralisation. Paris, 1842. — MORVAY szerint a költő külön könyvtárában. — 207.
- *XXVIII. TIMON: Livre des orateurs. Paris, 1844. — MORVAY szerint a költő külön könyvtárában. — 208.
- XXIX. TOMTSÁNYI Adamus: Institutiones physicae. II. k. Pesthini, 1823. — Beleírva: Bobdai GYERTYÁNFY Gyula 1842. 2-od éves bölcselet hallgatója. — 210.
- *XXX. TÓTH Lőrinc: Uti tárca. I—VI. füzet (egybekötve). Pest, 1844—46. — 211.
- XXXI. VERNER Josephus: Metaphysica. I. k. Pestini, 1835. — Beleírva: MADÁCH Paulus 1 annüm phil. sem. 2. — 215.
- XXXII. WIELAND: Musarion. Leipzig, 1799. — 226.
- XXXIII. Wiener Zeitschrift für Kunst, Literatur, Theater und Mode 1819, 44—96., 97—156. számok két kötetben. — A köteteken 311—12. szám, de a katalogusban ez alatt más szerepel. — 228.
- †*A. DANTE. Wien, 1826. (?).
- †*B. (Közhasznú) esméretek tára. I—XII. k. (Pest, 1831—34.)
- †*C. Gr. SZÉCHENVI István: Hitel. (Pest, 1830.)

SZÜCSI JÓZSEF.

MAGYAR SZÉPIRODALOM IDEGEN NYELVEN A M. N.
MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

(Hatodik közlemény.)

PETŐFI SÁNDOR. (Válogatott költeményei.) *Cseh.*

431. Básně Alexandra Petófiho. Přeložili Karel Tůma, Fran Brábek.
V Praze, Ed. Grégra 1870.

8-r. 195, 5 l. Tartalom: Bevezetés. — 1. Poesie. (Költészet.) — 2. Műj Pegaz. (Az én Pegazusom.) — 3. Má fantazie. (Képzetelem.) — 4. Jediné pomysleni. (Egy gondolat bánt engemet.) — 5. Nejvyšší. (Szabadság, szerelem.) — 6. Meč a řetež. (Kard és lánc.) — 7. Do boje! (Előre.) — 8. Můj hněv. (A haraghoz.) — 9. O vlasti. (A hazáról.) — 10. Europa mlčí. (Európa csendes.) — 11. Jaru r. 1849. (A tavaszhoz.) — 12. Ku předu! (Csatadal.) — 13. Buď sprostým čes! (Tiszteljétek a közkatonákat!) — 14. Vlastencova píseň. (Honfidal.) — 15. Kdyby Bůh. (Ha az isten.) — 16. Tušení. (Véres napokról álmodom.) — 17. Tré ptácat. (Három madár.) — 18. Rusá žena, rusá žena. (Szőke asszony, szőke asszony.) — 19. To netrap tě. (Ne bántson az meg.) — 20. Moje žena a můj meč. (Feleségem és kardom.) — 21. Blahá skromnost. (Jó költőnek tartanak.) — 22. Vira v nesmrtelnost. (Szép napkeletnek.) — 23. Sterý oděv. (Száz alakba.) — 24. O tvůrče můj. (L . . .-né.) — 25. Rád řekl bych. (Elmondanám.) — 26. Kterak tě zvatí mám. (Minek nevezzelek.) — 27. Pouště obyvatele. (A sivatag lakói.) — 28. Vidím Orientu ráje. (Látom kelet leggazdagabb virányit.) — 29. Dívce do památníku. (E. R. kisasszony emlékkönyvébe.) — 30. Etelka. (Egressy Etelka. 7—8. versszak.) — 31—34. Cypřiše z Etelčina hrobu. (Cipruslombok: 1. Ha életében. 2. Te voltál egyetlen virágom. 3. Láttam két hosszú nap. 4. Játszik öreg földünk.) — 35. O nejdražši matinko má. (Anyám, anyám.) — 36. Aleksandru Vahottovi. (Vahot Sándorhoz.) — 37. Touha po milování. (Szerelemvágy.) — 38. Písnička. (A dal.) — 39. Můj hrob. (Sírom.) — 40. Pozvolna se chmúra níži. (Ereszkedik le a felhő.) — 41. Což veliký ten boží svet. (Ez a világ, amilyen nagy.) — 42. Zachvěl se keř. (Reszket a bokor, mért.) — 43. Pojď, nech se sedlat. (Gyere lovam.) — 44. Rozlila se řeka. (Kicsapott a folyó.) — 45. Což nade mnou. (Száll a felhő magasan.) — 46. Nezabráníš kvítku, (A virágnak megtiltani nem lehet.) — 47. Tu kytíčku, (A bokrétát, melyet.) — 48. Chci býtí stromem. (Fa leszek, ha.) — 49. Co lučinou tam řine. (Mi foly ott a mezőn.) — 50. Hle ten potok. (?) — 51. Ta radost. (?) — 52. Ne jinak. (Nem tesz föl a

lyána magáb an egyebet.) — 53. Na Dunaj. (A Dunán.) — 54. K pohřbu. (Teme-
 tésre szól az ének.) — 55. Ptactvem se ten les ozývá. (Az erdőnek madara van.) —
 56. Pod zeleným akátem. (Zöldleveles, fehér.) — 57. Úmysl, jenž rozplynul se v
 dým. (Füstbe ment terv.) — 58. Na vodě. (Vizen.) — 59. Ukolébavka. (Szülőföldre-
 men.) — 60. Octovo a moje řemeslo. (Apám mestersége s az enyém.) — 61. Slunce.
 (A nap.) — 62. Když mne oči bolí. (Szemfájásomkor.) — 63. V kuchyni.
 (Befordultam a konyhára.) — 64. Prší, prší. (Esik, esik, esik.) — 65. Příliš
 síly. (Felsülés.) — 66. Jak šťasten. (Élet, halál.) — 67. Vino, pij! (Igyunk!) —
 68. Pití pro vlast. (Részegség a hazáért.) — 69. Po pitze. (Dáridó után.) —
 70. Má smrt. (Halálom.) — 71. Cos jedla země. (Mit ettél föld.) — 72. Basmík
 a réva. (A költő s a szőlővessző.) — 73. Sen. (Az álom.) — 74. Změna.
 (Változás.) — 75. Věštba. (Jövendölés.) — 76. Má radost a můj žal. (Bűm
 és örömem.) — 77. Moje fantazie. (Az én képzeletem.) — 78. Láska. (A sze-
 relem.) — 79. Ty naše naděje. (Szállnak reményeink.) — 80. Co sláva je?
 (Mi a dicsőség.) — 81. Život a smrt. (Élet és halál.) — 82. Smutná noc.
 (Szomorú éj.) — 83. Vzpomínka. (Őszi éj.) — 84. O Sylvestru r. 1847.
 (Szilveszter éje 1847-ben I.) — 85. Světlo, světlo jen! (Világosságot!) — 86.
 Muzeum bud'! (Ha férfi vagy, légy férfi.) — 87. Moje písně. (Dalaim.) —
 88. 15. březem 1848. (15-ik március 1848.) — 89. Vzbouřilo se štré moře. (Föl-
 támadott a tenger.) — 90. Misera contribuens plebs. (A nép nevében.) — 91.
 Okovy. (A bilincs.) — 92. Dva poutnici. (Két vándor.) — 93. Sváty rob.
 (Szent sr.) — 94. Pohádka tři srdcí. (Három szív története.) — 95. V lese.
 (Erdőben.) — 96. Velebná noc. (Főnséges éj.) — 97. Soumrak. (Alkony.) —
 98. Zbořená čárda. (A csárda romjai.) — 99. Malá Kumanie. (Kis-Kúnság.) —
 100. Pusta v zimě. (A pusztá télen.) — 101. Zimny večery. (Téli esték.) —
 102. Na plání Hevešske. (A hevesi rónán.) — 103. Žebrákův hrub. (A koldus
 sírja.) — 104. Za vsí krčma. (Falu végén kurta kocsmá.) — 105. Szilaj Pista.
 — 106. Hospodská. (A csaplárné a betyárt szerette.) — 107. Ukradený kůň.
 (Lopott ló.) — 108. Setkání na pustě. (Pusztai találkozás.) — 109. Čarovný
 sen. (Tündér álom.) — 110. Přípitek. (Felköszöntés.) — 111. Poslední almužna.
 (Az utolsó alamizsna.) — 112. Vlčí hody. (Farkaskaland.) — 113. Beřár. (Piroslík
 már a fákon a levél.) — 114. Loupežnik. (Füldik a holdvilág.) — 115. Pan
 Pavel. (Pál mester.) — 116. Šílený. (Az őrült.) — 117. Starý praporečník.
 (A vén zászlótartó.) — 118. V Sedmihradsku. (Erdélyben.) — 119. Homér a
 Ossian. (H. és O.) — 120. Čim mi byla druhdy láska. (Mi volt nekem a
 szerelem.) — 121. Marie Szécsi. (Szécsi Mária.) — 122. Na konci roku 1848.
 (Az év végén.) — Verses fordítás. (Poesie světová. II.) Jelzete: P. o. hung.
 1261 m.

432. Fr. Brábek a Jar. Vrchlický: Nové překlady básní A. Petőfiho.
 Kniha I. V Praze. Nakladatelství J. Otty. 1907.

8-r. 257, 6 l. Nyomtatta: «Unie» u. o. Tartalom: 1. Ve vlasti své.
 (Hazámban.) — 2. Dva poutnici. (Két vándor.) — 3. Při pitze. (A borozó.) —
 4. Má první úloha. (Első szerepem.) — 5. V pustině. (Vadonban.) — 6. Vepřové
 hody. (Disznótorban.) — 7. Ať si zřývá rádló... (Mi haszna, hogy a cso-

roszlya...) — 8. Sem tam bloudi... (Járnak, kelnek sokan zöld erdőben.) — 9. Hortobadská krčmářka. (Hortobágyi kocsmárosné.) — 10. Z dalky. (Távolból.) — 11. Má milá. (Az én mátkám.) — 12. Dinomdánom. — 13. Touha po smrti. (Halálvágy.) — 14. Matildě. (Matildhoz.) — 15. Já. (Én.) — 16. Přátelům. (Barátaimhoz.) — 17. Omrzelo mne otroctvi. (Megúnt rabság.) — 18. Dumání. (Merengés.) — 19. Obilí již zraje. (Érik a gabona.) — 20. Kdo já jsem. (Ki vagyok én?...) — 21. Tisíc láter! (Lánggal égő teremtetten...) — 22. Láska, láska. (A szerelem, a szerelem.) — 23. Nepůjdu... (Nem megyek én innen sehova.) — 24. Snih je Szladký. (Sikos a hó, szalad a szán.) — 25. Na sklonku zimy. (Tél végén.) — 26. Piskot. (Füty.) — 27. Šlechtic. (A nemes.) — 28. Bledý vojín. (Halvány katona.) — 29. Ovčák. (Megy a juhász szamáron...) — 30. Jeden můj večer doma. (Egy estém otthon.) — 31. Nešťastný vždy byl jsem. (Boldogtalan voltam.) — 32. Stabým jsem... (Gyöngge vagyok...) — 33. Co tam teče? (Mi foly ott a mezőn.) — 34. Co většího... (Mi nagyobb...) — 35. Jsem zrozen na pustě. (Pusztán születtem.) — 36. Nehledím. (Nem nézek én, minék néznek...) — 37. Carmen lugubre. — 38. Již nevíím věru, co bych činit měl... (De már nem tudom, mit csináljak...) — 39. Jak velký je ten svět? (Ez a világ, amilyen nagy.) — 40. Gazda Ambrož. (Ámbrus gazda.) — 41. V mé jizbě. (Szobámban.) — 42. Večer. (Est.) — 43. Napodopitelům. (Az utánzókhöz.) — 44. Mlady pán Pinť. (Pinty úrfi.) — 45. Slunci. (A naphoz.) — 46. Manželský život slunce. (A nap házassálete.) — 47. Poutníci lásky. (Szeretlem vándorai.) — 48. Csokonai. — 49. Srdce mé. (Szívem, te árva rabmadár.) — 50. Shvělá hvězda. (Fényes csillag.) — 51. Pojď, můj koni! (Gyere lovam.) — 52. V žfastečné noci. (Boldog éjjel.) — 53. Gazda János. (János gazda.) — 54. Kalamář. (A tintás üveg.) — 55. Padá listi. (Hull a levél a virágról.) — 56. Povím, co jsem dosud. (Elmondom, mit eddig.) — 57. Co bych nebyl... (Mit nem tettem volna érted...) — 58. Kam se's děla? (Hová levél?) — 59. Zavřete již... (Zárjátok be...) — 60. Hoj, jak smutný! (Jaj, be bús ez a harangszó.) — 61. Nechodiš-li ke mně... (Ha ébren meg nem látogatsz...) — 62. Tam na výsosti hvězda plá... (Amott fönn egy csillag ragyog...) — 63. Já to jsem... (Én vagyok itt.) — 64. Nezruším tvůj klid? (Nem háborítom-e nyugalmaid.) — 65. Přírodo! i ty... (Természet! még te is gúnyolódol?) — 66. Dlouhé dva dny... (Látam két hosszú nap...) — 67. Kdes, rozmare, můj dváný? (Hol vagy te, régi kedvem!) — 68. S nebe hvězdy padají. (Le az égről hull a csillag.) — 69. Což by na tom? (Mi volna különös azon.) — 70. Nad jejím jsem rovem stál... (Álltam sírhalma mellett...) — 71. Modrají se? (Kéket mutatnak még.) — 72. Dvanáctá hodina. (Tizenkettőt ütött az óra.) — 73. Jaký to zvuk? (Mi bűvös-bájos hang.) — 74. Daleko jsem chodil... (Messze vándoroltam.) — 75. Rychlý pták jest... (Gyors a madár...) — 76. Uprostřed zábavy. (Mulatság közben.) — 77. O mých špatných veršich. (Rossz verseimről.) — 78. Vzpomínka na krásnou dámu. (Egy szép hölgy emléke.) — 79. Ven v přírodu! (Ki a szabadba.) — 80. Švadlena. (A varróleány.) — 81. Barva mého oře. (Pari-párnak az ő színe fakó.) — 82. Liliom Peti. — 83. Na vsi. (Falun.) — 84.

- Poslední člověk. (Az utolsó ember.) — 85. Má modlitba. (Imádságom.) — 86. Mraky a hvězdy. (Felhő és csillag.) — 87. Nevěrným přítelům. (A hűtelen barátokhoz.) — 88. Já a slunce. (Én és a nap.) — 89. Vůz o čtyřspřeží volí. (A négy ökrös szekér.) — 90. Do památníku slečny S. Zv. (S. Z. kisasszony emlékkönyvébe.) — 91. Do památníku A. B. (A. B. emlékkönyvébe.) — 92. Jest noc. (Éj van.) — 93. Jak jsem tě spatřil. (Mihelyest megláttalak) — 94. Co updal jsem v lásky tenata. (Amióta szerelembem...) — 95. Svou podobiznu. (Arcképpemmel.) — 96. Myslil jsem... (Azt hívéim, hogy) — 97. Divný sen. (Milyen furcsa álmam.) — 98. Morici Jókaiovi. (Jókai Mórhoz.) — 99. Naděje. (Remény.) — 100. Koruna pouště. (A sivatag koronája.) — 101. Jak to jest... (Hogy van, hogy azt a sok gazembert...) — 102. Pták stěhuje se v chvat... (Elvándorol a madár...) — 103. Svůj dobrý a zlý osud... (Viseld egyformán.) — 104. Což krásnějšího jest... (Mi szebb, mint...) — 105. Kadeř vlašů svých... (Hajamnak egy fűrtjét levágom.) — 106. Svět velký, těžký. (Mintha a nagy, nehéz...) — 107. Zde stojím v středu pusty. (Itt állok a rónaközépen.) — 108. Ó dívko... (Oh lány! szemed...) — 109. Vzdorná dívka! (Dacos leány.) — 110. V šer kmitá svíčka... (Gyertyám homályosan lobog...) — 111. Práví každý z nás... (Mondják, hogy mindenikünk...) — 112. Kam as se člověk poděje? (Az ember ugyan hova lesz?) — 113. Přemítá duch můj... (Elmém azon gondolkodik.) — 114. Že přátelé jste... (Barátim vagytok...) — 115. Svě pole rolník... (Földét a földműves.) — 116. Kam poděje se smích? (Hová lesz a kacaj.) — 117. Mladosti, smřští bouřící... (Te ifjúság.) — 118. Jen se smějte... (Mosolyogjatok rám.) — 119. Kdyby srdce v hrobě uschlá... (Ha a szívem megszáradt.) — 120. My lidé. (Nemcsak mi vénéülünk.) — 121. Kolik kapek. (Hány csepp van az óceánban.) — 122. Neklesá lidstvo... (Nem sülyed az emberiség.) — 123. Vy z nízkého kdož prachu hlíny... (Kik a föld alacsony porából...) — 124. Pohleďte tam! (Oda nézzetek!) — 125. Čtm se stane země... (Mivé lesz a föld?) — 126. Kdo rozluští? (Ki fogja vajon megfejteni.) — 127. Zdali duše? (Szeretője-e vajon.) — 128. Proč? (Miért hogy láthatatlanok.) — 129. Pomíjajícnost. (Mulandóság.) — 130. Muž vrací se. (A férj hazajő beteg.) — 131. Mne objali mí přátelé. (Barátim megölelének.) — 132. Jak běhá... (Mint lófut a boldogság után.) — 133. Comi jest? (Vajon mi ér?) — 134. Vdova. (Az özvegy.) — 135. Tento bohetý pán. (E gazdag úr.) — 136. Kdy jen lidí pár... (Midőn a földön...) — 137. Vyřiznu já srdce z hruďni. (Kivágom én.) — 138. Zrnko písku, krupěj rosy... (Fövény szem... harmatcsepp.) — 139. V hlavě mé jest noc... (Fejemben éj van...) — 140. Nenávist světa. (Világyűlölet.) — 141. Slavíci a skřivani. (Csaloganyok és pacsirták.) — 142. Mé srdce. (Most kezdem én csak megismerni...) — 143. Bez lásky srdce mrzne. (Megfagy a szív, ha nem szeret.) — 144. Miluji tak! (Szeretek én!) — 145. Má fantasie. (Az én képzeletem nem...) — 146. Venku v sadě. (Kinn a kertben voltunk.) — 147. Nepřítjemně podzimní jitro. (Kellemetlen ősi reggel.) — 148. Do památníku slečny K. J. (K. J. kisasszony emlékkönyvébe.) — 149. Nechce rozuměmi svět. (Nem ért engem a világ.) — 150. Nesmrtel nost duše. (Halhatatlan a lélek.) — 151. O vánocích.

(Karácsonkor.) — 152. Jediný přítel. (Egy barátom az ifjúság.) — 153. Kutya-kaparó. — 154. Janu Aranyovi. (Arany Jánoshoz.) — 155. Tisa. (A Tisza.) — 156. Ollaka. (A felhők.) — 157. Mad'arským jinochům. (A magyar ifjakhoz.) — 158. V své ktně. (Csuklyában jár a barát.) — 159. Vitr. (A szél.) — 160. Ovčáku, spěj kočič skrýt! (Tedd le bojtár a subádat.) — 161. Válka byla. (Háború volt.) — 162. Dívka sirotek. (Az árva lány.) — 163. Kterou zapomníti jsem toužil. (Kit feledni vágytam.) — 164. F. A. do památníku. (F. A. emlékkönyvébe.) — 165. Otrhaní rekové. (Rongyos vitézek.) — 166. Na milou když myslím... (Ha én kedvesemről gondolkodom.) — 167. Oheň. (Tűz.) — 168. Letí prach silnicí. (Röpül az úti por.) — 169. V báni. (Bányában.) — 170. Čáp. (A gólya.) — 171. Slavná kráska. (Híres népség.) — 172. Soud. (Az ítélet.) — 173. Jaký to křik tam zas? (Mi láрма az megint.) — 174. Budeš mou? (Hozzám jöss-e?) — 175. Má musa a má nevešta. (Műzsám és menyasszonyom.) — 176. Času. (Az időhöz.) — 177. Je horké pöedne. (Meleg dél van.) — 178. Hvězdnaté nebe. (A csillagos ég.) — 179. Tlučhubové. (A szájhősök.) — 180. Mé srdce. (Szívem.) — 181. Volák. (A kisbéres.) — 182. Se stromy mluví podjeseně vitr... (Beszél a fákkal a bus ősz szél...) — 183. Člověk. (Az ember.) — 184. Koncem září. (Szeptember végén.) — 185. Co jest láska? (Mi a szerelem.) — 186. Mudrování a moudrost. (Bölcselkedés és bölcsesség.) — 187. Vězeň. (A rab.) — 188. Elegie měsíce. (A hold elegiája.) — 189. Divám se... (Nézek, nézek kifelé.) — 190. Podzimní noc. (Őszi éj.) — 191. Soudce, soudce... (Bíró, bíró, hivatalod.) — 192. Noc. (Az éj.) — 193. Sotra že bylo ráno. (Még alig volt reggel.) — 194. Dobrý učitel. (A jó tanító.) — 195. Slepice mé matky. (Anyám tyúkja.) — 196. 15. března. 1848. (15-ik március.) — 197. Připítek. (Bordal.) — 198. Vybouřilo se moře. (Föltámadott a tenger.) — 199. Sřícená socha. (A ledőltszobor.) — 200. Zbabělé plémě. (A gyáva fej, a törpe lelkek.) — 201. Jsem na cestě, ty nejsi se mnou. (Uton vagyok, nem vagy velem.) — 202. Kdo myslil by, kdo řekl by? (Ki gondolná, ki mondaná?) — 203. Vörösmartymu. (Vörösmartyhoz.) — 204. Čarovný sen. (Tündéralom.) Verses fordítás. (Sborník světové poesie. Číslo 91.) Jelzete: Acad. 414 t.

Finn.

433. Aleksanteri Petöfin Runoja. Koonut Severi N. Porvoossa. Werner, Söderström. (1892.)

8-r. Arckép, 64, 2 l. Tartalom: Életrajz. — 1. Vapaus ja lempi. (Szabadság, szerelem.) Ford. Uno von SCHROVE. — 2. Sataa. (Esik, esik, esik...) Ford. Julius KROHN. — 3. Elämä, kuolema. (Élet, halál.) Ford. Severi N. — 4. Juokaamme! (Igyunk!) Ford. O. UOTILA. — 5. Määrä kävi väärään. (Füstbe ment terv.) Ford. Arvi JÄNNES. — 6. Ulkomaan magyareille. (A külföld magyarjaihoz.) Ford. Uno von SCHROVE. — 7. Lausuisiko joskus Luoja mulle. (Ha az isten...) Ford. Julius KROHN. — 8. Sodasta näin unta. (Háborúval álmodám...) Ford. u. a. — 9. Runoni. (Képzetem.) Ford. u. a. — 10. Toivo. (Remény.) Ford. Severi N. — 11. Liika voima. (Felsülés.) Ford. Julius KROHN. — 12. Herra Tohtori. (Drága orvos úr.) Ford. Severi N. — 13. Rakkauden kirous.

(Szerellem átka.) Ford. TUOKKO. — 14. Krouvi. (Falu végén kurta kocsmá...)
 Ford. Julius KROHN. — 15. Hurja Pista. (Szilaj Pista.) Ford. Severi N. — 16.
 Maine. (Mi a dicsőség?...) Ford. u. a. — 17. Runoheponi. (Az éj Pega-
 zusom.) Ford. Paavo CAJANDER. — 18. Taaskin kyynel... (Ismét könny!...)
 Ford. Severi N. — 19. Koirinen laulu. (Kutyák dala.) Ford. Uno von SCHROWE. —
 20. Susien laulu. (Farkasok dala.) Ford. u. a. — 21. Kansallislaulu. (Nemzeti
 dal.) Ford. u. a. — 22. Mer'ompi noussut! (Föltámadott a tenger...) Ford.
 Julius KROHN. — 23. Unkarin Kaasa. (A magyar nép.) Ford. u. a. — 24.
 Pienen poikasen kuoltua. (Kis fiú halálára.) Ford. u. a. — 25. Vait'on Eurooppa.
 (Európa csendes, újra csendes.) Ford. u. a.¹ — 26. Husaari. (A huszár.)
 Ford. u. a. Verses fordítás. (Tuhansille kodeille tuhatjärvien maassa No. 4.)
 Jelzete: L. eleg. g. 809.

Francia.

434. Le poète de la révolution hongroise. Alexandre Petőfi par
 Charles Louis Chassang. Bruxelles, A. Lacroix, Van Meeren & Cie.
 Paris, Pagnerre. 1860.

8-r. XVI, 360 l. Nyomtatta: A. Lacroix, Van Meeren & Cie, Bruxelles. Az
 életrajzba számos költemény részleges és teljes fordítása van beleszőve. Ez
 utóbbiak jegyzéke a következő: 1. La liberté, l'amour. (Szabadság, szerelem.
 Cím-lapon.) — 2. De loin. (Távolból. 13. l.) — 3. Les deux voyageurs. (Két vándor
 16. l.) — 4. Toast. (Felköszöntés. 20. l.) — 5. Mon premier rôle. (Első szerepem.
 23. l.) — 6. Réverie. (Merengés. 26. l.) — 7. La Basse Hongrie. (Az alföld. 29. l.) —
 8. Les voix d'Eger. (Egri hangok. 32. l.) — 9. Je t'estime fort ô mon verre!
 (Poharamhoz. 34. l.) — 10. Celui qui n'a point d'amante. (Igyunk! 34. l.) —
 11. Maître Paul. (Pál mester. 35. l.) — 12. Chanson. (Megy a juhász számaron.
 37. l.) — 13. Le marché. (Alku. 37. l.) — 14. L'amour! l'amour! (A szerelem,
 a szerelem. 38. l.) — 15. Moi, je suis né sur la steppe. (Pusztán születtem. 40. l.) —
 16. La jument volée. (Lopott ló. 41. l.) — 17. Rapide est l'oiseau, rapide le
 vent. (Gyors a madár, gyors a szélvész. 42. l.) — 18. Coup pour coup. (Szeget
 szeggel. 43. l.) — 19. L'hôtesse d'Hortobagy. (Hortobágyi kocsmárosné. 46. l.) —
 20. Les préoccupations d'un homme qui a soif. (Szomjas ember tündőzése.
 47. l.) — 21. La fête du cochon. (Disznótorban. 49. l.) — 22. Prophétie.
 (Jövendölés. 51. l.) — 23. Chant patriotique. (Honfidal, 55. l.) — 24. On
 ne peut défendre à la fleur. (A virágnak megtiltani nem lehet. 63. l.) —
 25. Carmen lugubre. (67. l.) — 26. Le soir. (Est.) — 27. A Etelka. (Etel-
 kéhez. 70. l.) — 28. Ce monde est grand. (Ez a világ amilyen nagy. 70. l.) —
 29. Non, je n'ai pas le droit. (Nincs jogom, hogy. 71. l.) — 30. Si vivante,
 je n'eusse aimé. (Ha életében. 72. l.) — 31. Que n'aurais-je pas voulu faire.
 (Mit nem tettem volna érted. 72. l.) — 32. O Dieu! que cette cloche est
 triste! (Jaj, be bús ez a harangszó. 73. l.) — 33. J'étais debout près de sa
 tombe. (Álltam sírhalma mellett. 74. l.) — 34. Des cieux tombent les étoiles.
 (Le az égről hull a csillag. 74. l.) — 35. O toi, la meilleure des mères.

¹ Egy versszakkal rövidebb, mint az eredeti.

- (Anyám, anyám.) — 36. Si je ne te vois éveillé. (Ha ébren meg nem látogatasz. 76. l.) — 37. Oui, je suis là. (Én vagyok itt. 77. l.) — 38. La vieille terre folâtre. (Játszik öreg földünk. 78. l.) — 39. Amusez-vous, mes amis. (Multság közben. 79. l.) — 40. Le monde et moi. (A világ és én. 80. l.) — 41. Le fou. (Az örült. 82. l.) — 42. Pour chaque fleur et pour chaque herbe. (Minden virágnak. 85. l.) — 43. Qu'est-ce que l'Espérance? (Remény. 86. l.) — 44. La veuve. (Az özvegy. 86. l.) — 45. S'il n'aime pas, le coeur gèle. (Mégfagy a szív, ha nem szeret. 87. l.) — 46. Qu'est-ce que la douleur? (A bánat, egy nagy ocean. 87. l.) — 47. Ma fantaisie. (Képzetem. 91. l.) — 48. Depuis longtemps punit le Hongrois. (Rég veri már a magyart a teremtő. 98. l.) — 49. Heureux est vraiment l'homme. (Élet, halál. 99. l.) — 50. Qu'est-ce donc que la gloire? (Mi a dicsőség? 101. l.) — 51. Le miracle de Dieu. (Isten csodája. 102. l.) — 52. De la patrie. (A hazáról. 104. l.) — 53. La lyre et le sabre. (Lant és kard. 106. l.) — 54. Si Dieu... (Ha az isten. 107. l.) — 55. La chaumière dans la forêt. (Az erdei lak. 109. l.) — 56. L'esclavage. (Rabság. 111. l.) — 57. La chaîne. (A bilincs. 112. l.) — 58. Ma foi! que faire? (De már nem tudom, mit csináljak. 113. l.) — 59. Le poète et la vigne. (A költő s a szőlővessző. 113. l.) — 60. La couronne du steppe. (A sivatag koronája. 115. l.) — 61. Les ruines de l'auberge. (A csárda romjai. 117. l.) — 62. Csokonai. (121. l.) — 63. La voiture à quatre boeufs. (A négy ökrös szekér. 124. l.) — 64. La vie errante. (Vándorélet. 126. l.) — 65. Liliom Peti. (128. l.) — 66. La rencontre dans le steppe. (Pusztai találkozás. 130. l.) — 67. Ce nuit j'ai rêvé de guerre. (Háborúval álmodám. 145. l.) — 68. Il était un pauvre garçon. (Volt egy szegény fiú. 147. l.) — 69. Je n'eus jusqu'ici que des songes. (Költői ábránd volt, mit eddig érzék. 148. l.) — 70. Tu m'aimes donc. (Szeretsz tehát. 151. l.) — 71. La plaine de M... (A májtényi sikon. 156. l.) — 72. Mes chants. (Dalaim. 159. l.)¹ — 73. Les poltrons aux petites âmes. (A gyáva faj, a törpe lelkek. 174. l.) — 74. Les Hongrois à l'étranger. (A külföld magyarjaihoz. 178. l.) — 75. Le peuple. (A nép. 180. l.) — 76. Le palais et la chaumière. (Palota és kunyhó. 181. l.) — 77. En Transylvanie. (Erdélyben. 184. l.) — 78. Le dieu des hongrois. (A magyarok istene. 187. l.) — 79. Les héros en paroles. (A szájhősök. 190. l.) — 80. J'ai feuilleté l'histoire. (Itélet. 194. l.) — 81. Debout Hongrois. (Nemzeti dal. 203. l.) — 82. Le quinze mars. (15-ik március 1848. 207. l.) — 83. La colonne renversée. (A ledőltszobor. 212. l.) — 84. Ladislas Bien-bien. (Dobzse László. 219. l.) — 85. Le roi et son serviteur fidèle. (A király és a hóhér. 221. l.) — 86. Nous parlons encor. (Mégint beszélünk. 227. l.) — 87. L'océan s'est réveillé. (Föltámadott a tenger. 237. l.) — 88. Sus! (Föl! 239. l.) — 89. Ma femme et mon sabre. (Feleségem és kardom.) — 90. Rákóczi. (248. l.) — 91. A Voeroesmarty. (Vörösmartyhoz. 252. l.) — 92. La vie ou la mort. (Élet vagy halál. 259. l.) — 93. Le vieux porte-drapeau. (A vén zászlótartó. 267. l.) — 94. Beaurepaire. (273. l.) — 95. Chant de guerre. (Csatadal. 277. l.) — 96. A Bem. (Az erdélyi hadsereg. 289. l.) — 97. Honorez les simples soldats.

¹ A 164—165. lapon VÖRÖSMARTY szövegének teljes fordítása Appell címen.

(Tiszteljétek a közkatonákat. 792. l.) — 98. Dirai-je: En avant les Sicules! (A székelyekhez. 294. l.) — 99. Oui, le Hongrois triomphera. (Bizony mondom, hogy győz most a magyar. 302. l.) — 100. Le printemps de 1849. (A tavaszhoz. 308. l.) — 101. Le honvéd. (A honvéd. 321. l.) — 102. L'Europe est tranquille. (Európa csendes. 316. l.) — 103. Voilà la preuve, la dernière. (Föl a szent háborúra.) — 104. Chant du carnaval. (342. l.) — 105. Le pélerin nocturne. (343. l.) — 106. Toast. (347. l.) E három utóbbi tévesen PETŐFI-nek tulajdonított költemény. Prózai fordítások. Jelzete: P. o. hung. 1252.

435. Poésies magyares. Pétoefi (*sic*): Sandor. Traduction par H. Desbordes-Valmore et Ch. E. Ujfalvy de Mező-Hövesd (*sic*) Paris. Librairie internationale. 1871.

8-r. 282 l. Nyomtatta E. Donnaud u. o. Tartalma: A magyar irodalmi viszonyokat és PETŐFI költészetét jellemző bevezetés. — 1. A moi l'amour et la liberté! (Szabadság, szerelem.) — 2. La vigne et le poète. (A költő és a szőlővessző.) — 3. Mes chants. (Dalaim.) — 4. Ma fantaisie. (Képzetem.) — 5. Ma tristesse et ma joie. (Bűm és örömem.) — 6. Mélancolie. (Kellemetlen éjszi reggel.) — 7. Le monde ne me comprend pas. (Nem ért engem a világ.) — 8. Joyeux courage. (Félre mostan...) — 9. Mon coeur. (Szivem.) — 10. Dans ma chambre. (Szobámban.) — 11. Un hiver à Débretsinn. (Egy telem Debreczenben.) — 12. Les amis. (Voltak barátim.) — 13. Dernière parole à ***. (Végszó ***-hoz.) — 14. Consultation. (Drága orvos úr.) — 15. Reconnaissez-moi! (Ismerjétek meg!) — 16. Au printemps. (A tavaszhoz.) — 17. O belle nuit! (Fönséges éj!) — 18. Fin de l'hiver. (Tél végén.) — 19. Les deux voyageurs. (Két vándor.) — 20. L'oubli. (Erdőben.) — 21. La chaumière dans les bois. (Az erdei lak.) — 22. La lune. (Kinézek én, benéz a hold.) — 23. Le soleil et moi. (Én és a nap.) — 24. L'angelus. (Rég elhúzták az estéli harangot...) — 25. Le soir. (Az est.) — 26. Clair de lune. (Holdvilágos éj.) — 27. Dans mon pays. (Hazámban.) — 28. Le bon vieil hôte. (A jó öreg korcsmáros.) — 29. Le chant du berceau. (Szülőföldemen.) — 30. A mes parents. (Szülőimhez.) — 31. Un soir à la maison. (Egy estém otthon.) — 32. Vains projets. (Füstbe ment terv.) — 33. La poule de ma mère. (Anyám tyúkjá.) — 34. A ma mère. (Jövendőlés.) 35. La naissance de mon fils. (Fiam születésére.) — 36. La création. (Felhő és csillag.) — 37. Le drapeau. (Szerelemnek lobogója.) — 38. La colombe. (Szerelmes vagyok én 2.) — 39. Jamais celui-là ne fut amoureux. (Soha sem volt az szerelmes.) — 40. Floraison. (A virágnak megtiltani nem lehet...) — 41. Beaux yeux! (Szemek, mindenható szemek.) — 42. L'arbre mort. (Mihelyst megláttalak...) — 43. La moisson. (Érik a gabona...) 44. Ses yeux. (Nem nézek én, minek néznék az égére?...) — 45. Mon amour et toi. (Száz alakba...) — 46. Heureux ces jardins! (Ablakodból hogyha.) — 47. A Etelka. (Etelkéhez.) — 48. Pour être unis. (Fa leszek, ha.) — 49. Les saisons. (Te a tavaszt szereted.) — 50. A C. R. (E. R. kisasszony emlékkönyvébe.) — 51. C'était dimanche. (Vasárnap volt.) — 52. Les couleurs nationales. (A bokrétát, melyet.) — 53. Au jardin. (Kinn a kertben voltunk.) — 54. Heureuse nuit! (Boldog éjjel.) — 55. Pauvre

réalité. (Éj van.) — 56. Les larmes. (Mi foly ott a mezőn?) — 57. La forge. (Paripámnak az ő színe fakó.) — 58. Émulation. (Gyere lovam.) — 59. Le rossignol. (Ereszkedik le a felhő.) — 60. L'orage. (Esik, esik, esik.) — 61. L'école. (Megvallom, hogy.) — 62. Le rêve. (Milyen furcsa álmam...) — 63. Peine-amoureuse. (Elvonnék én, csak adnának.) — 64. Hésitation. (Élet, halál! nekem már mindegy!) — 65. Jalousie. (Az én szerelmem.) — 66. Où bairraije mon nid? (Szerelmemvágy.) — 67. O mort. (Elnémult a feletted...) — 68. Le bon grain. (Mi haszna, hogy a csoroszlya.) — 69. Sois joyeux, mon coeur! (Mikor a lánc lehull.) — 70. Ta tendresse! (Még ne itélj!) — 71. Quittons le monde ensemble. (A világtól.) — 72. M'aimes-tu encore? (Reszket a bokor.) — 73. Après l'orage. (Szerelmem zúgó tenger.) — 74. Inquiétude. (Szívem, te árva rab madár.) — 75. Tout seul. (Elmondanám.) — 76. L'adieu. (Hull a levél...) — 77. Le lien brisé. (Megúnt rabság.) — 78. Illusions. (Vadonban.) — 79. Si je ne te connaissais pas. (Volnék bár...) — 80. Première séparation. (Nem csoda, ha újra élek, a 8. versszaktól.) — 81. Doucement, mon cheval! (Rövidre fogtam a kantárszárát.) — 82. L'anneau. (A jegygyűrű.) — 83. Le coeur des jeunes filles. (Mosolyogjatok rám...) — 84. Tu verdiras. (Búsulnak a virágok.) — 85. Lune et soleil. (Sírba tették.) — 86. Raison perdue. (Amióta szerelemben estem.) — 87. Jamais seul. (Szerelmem vándorai.) — 88. Le soupir. (Kicsapott a folyó.) — 89. La pluie. (Zöldleveles, fejtér.) — 90. Notre silence. (Lyányka, mikor úgy együtt sétálunk.) — 91. Prière à deux. (Rózsabokor a domboldalon.) — 92. Quel nom te donner? (Minek nevezzelek?) — 93. Isolement. (Járnak, kelnek, sokan zöld erdőben.) — 94. Transformation. (Változás.) — 95. La pipe. (Befordúltam a konyhára.) — 96. Anéantissement. (Szeretném itt hagyni.) — 97. La terre. (Mivé lesz a föld.) — 98. La gloire. (Mi a dicsőség?) — 99. Réalité. (Szállnak reményeink.) — 100. Devant l'âtre. (Borús, ködös őszi idő.) — 101. La couseuse. (A varróleány.) — 102. L'attelage des boeufs. (A négy ókrös szekér.) — 103. Chant populaire. (A faluban utcahosszat.) — 104. La neige. (Sikos a hó, szalad a szán.) — 105. A Joujika. (Zsuzsikához.) — 106. Chant populaire. (Ez a világ, amilyen nagy.) — 107. Ma gaieté d'autrefois. (Hol vagy te, régi kedvem.) — 108. Le nuage. (Száll a felhő.) — 109. L'amitié. (Gyertyám homályosan...) — 110. La perle. (A bánat? egy nagy óceán.) — 111. Au Danube. (A Dunán.) — 112. Suprême beauté. (Ha életében...) — 113. Étoiles et pleurs. (Le az égről hull a csillag.) — 114. J'ai froid! (Te voltál egyetlen virágom.) — 115. La mort. (Látam két hosszú nap.) — 116. Après la mort. (Egy pár rövid nap.) — 117. Quels sons! (Mi bívós-bájos hang.) — 118. La paix de la tombe. (Nem háborítom-e nyugalmaid?) — 119. Partout et toujours. (Ha ébren meg nem látogatsz.) — 120. L'apparition. (Tizenkettőt ütött az óra.) — 121. Tant de joie! (Játszik öreg földünk.) — 122. La ruine. (Álltam sírhalmam mellett.) — 123. Le cimetière. (A hó, a holt föld téli szemfedője.) — 124. Si je pouvais pleurer! (Elfojtott könnyek.) — 125. Les pêcheurs. (Mi nagyobb a Szent-Gellért hegyénél?) — 126. La vie. (Elvándorol a madár.) — 127. Ma flute. (Kis furulyám szomorú fűz ága.) — 128. Jours de bonheur dans le mariage. A Julie. (Augusztus ötödikén.) — 129. Après les épousailles. (Ilyen óriást, mint...) —

130. Ma femme et mon sabre. (Feleségem és kardom.) — 131. Nuit nuptiale. (Háborúval álmodám az éjjel...) — 132. Voeu. (Ha az isten.) — 133. L'idole. (Szeretek én téged, pipám.) — 134. Ma pauvre mère. (Anyám, anyám...) — 135. Pressentiment. (Egy gondolat bánt engemet.) — 136. 11. juin 1848. (Föltámadott a tenger...) — 137. Quel bruit! (Milyen láрма, milyen vigadalom!) — 138. Les Séklers. (A székelyek.) — 139. Chant de guerre. (Csatadal.) — 140. Autrefois! (Mért nem születtem ezer év előtt.) — 141. Aux comtesses Bathyani et Karolyi. (Batthyáni és Károlyi grófnék.) — 142. Rakotsy. (Rákóczi.) — 143. Luth et glaive. (Lant és kard.) — 144. Debout, Magyares! (Nemzeti dal.) — 145. En avant! (Föl.) — 146. L'Europe est tranquille. (Európa csendes, újra csendes.) — 147. Le vieux porte-drapeau. (A vén zászlótartó.) — 148. Consolation. (Rég veri már a magyart a teremtő...) — 149. Quelqu'un pleurera. (Véres napokról álmodom.) — 150. Le fils de la patrie esclave. (Rabhazának fia.) — 151. A la patrie. (A hazáról.) — 152. J'ai fait mon temps. (Katona vagyok én.) — 153. Au simple soldat. (Tiszteljétek a közkatonákat.) — 154. Vivons donc! (Dinom-dánom.) — 155. Magie du vin. (Mi lelt?) — 156. Le vin. (A borhoz.) — 157. La tcharda. (Van a nagyalföldön.) — 158. La cave. (Meredek a pincegádor.) — 159. Buvons donc! (Igyunk.) — 160. Pour ma patrie! (Reménység.) — 161. A mon verre. (Poharamhoz.) — 162. Que dit le sage? (Mit szól a bölcs?) — 163. En sortant de table. (Ebéd után.) — 164. Par delà le but. (Felsülés.) — 165. Amour et vin. (Szerelem és bor.) — 166. L'hiver. (Téli világ.) — 167. Le bon maître. (A jó tanító.) — 168. Tante Sara. (Sári néni.) — 169. M. Paul. (Pál mester.) — 170. Représaille. (Lopott ló.) — 171. Le voleur de chevaux. (Gyors a madár, gyors a szélvész...) — 172. Hôtesse d'Hortobadj. (Hortobágyi kocsmárosné.) — 173. Le berger. (Alku.) — 174. Le berger est sur son âne. (Megy a juhász számaron.) — 175. Déjà les feuilles rougissent. (Piroslik már a fákon a levél.) — 176. Le bétyar. (A csavargó.) — 177. La tombe du bétyar. (A koldús sírja.) — 178. Chant populaire. (Lánggal égő teremtette.) — 179. Au pied du gibet. (Ki vagyok én? nem mondom meg.) — 180. L'hôtesse et le bétyar. (A csaplárné a betyárt szerette.) — 181. Le gibet. (A zsványség vége.) — 182. Scène de tcharda. (Falu végén kurta korcsma.) — 183. Chant des chiens. (A kutyák dala.) — 184. Chant des loups. (A farkasok dala.) — 185. Aventure de loup. (Farkaskaland.) — 186. Le pauvre garçon. (Hirös város az aaföldön Kecskemét.) — 187. Mélancolie. (Fürdik a holdvilág.) — 188. Le tchikoche. (Pusztán születtem...) — 189. L'entrevue. (A szeretôm nyalka gyerek.) — 190. Le petit béréche. (A kis béres.) — 191. Rencontre dans la pousta. (Pusztai találkozás.) — 192. La veillée d'hiver. (Téli éj.) — 193. La plaine magyare. (Az alföld.) — 194. Sur la plaine de Hévéche. (A hevesi rónán.) — 195. Les ruines de la tcharda. (A csárda romjai.) — 196. La petite Coumanie. (Kis-Kunság.) — 197. La cigogne. (A gólya.) — 198. La montagne et le vallon. (A völgy s a hegy.) — 199. Homère et Ossian. (H. és O.) — 200. Allons en pleine campagne. (Ki a szabadba!) — 201. Élégie de la lune. (A hold elégiája.) — 202. Silai Pischta. (Szilaj Pista.) Prózai fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 v.

Horvát.

436. Petőfiéve pjesme. Preveo: Béla Horváth. Subotica, 1914. Tiskara Sv. Antuna.

8-r. XII, 132 l. Tartalom: Predgovor. — 1. U domovini svojoj. (Hazában.) — 2. Na Dunavu. (A Dunán.) — 3. Prva uloga. (Első szerepem.) — 4. U pustošu. (Vadonban.) — 5. Krčmarico, golubico... (Hortobágyi korcsmárosné.) — 6. Iz daljime. (Távolból.) — 7. Moja sudjena. (Az én mátkám.) — 8. K Matildi. (Matildhoz.) — 9. Dosadilo robstvo. (Megúnt rabság.) — 10. Otvorena je kuhina. (Befordultam a konyhába.) — 11. Oj, ljubavi, oj, ljubavi. (A szerelem, a szerelem.) — 12. Na razkršču stojim. (Keresztúton állok.) — 13. Mrtvačka se čuje pjesma. (Temetésre szól az ének.) — 14. Domoljubna pjesma. (Honfidal.) — 15. Rekoh bi. (Elmondanám.) — 16. Pjesma. (A dal.) — 17. Promišljanje žednoga čovjeka. (Szomjas ember tündéése.) — 18. Blijedi vojnik. (Halvány katona.) — 19. Kao oluja leti. (Megy a juhász számaron.) — 20. Cigani. (Vándorélet.) — 21. Jedna večer kod kuće. (Egy estém otthon.) — 22. Posli ručka. (Ebéd után.) — 23. K Anici. (Zsuzsikához.) — 24. Jesam budan? (Álmodom-e.) — 25. U piću. (Ívás közben.) — 26. Neuspjela nakana. (Füstbe ment terv.) — 27. Na vodi. (Vizen.) — 28. Nesretan sam bio. (Boldogtalan voltam.) — 29. Što to poljem teče? (Mi foly ott a mezőn.) — 30. Sokakom me cigani prati. (A faluban utcahosszant.) — 31. Moj grob. (Szirom.) — 32. Bratu Stevi. (István öcsémhez.) — 33. Ja već neznam što će samnom bit. (De már nem tudom mit csináljak.) — 34. Bolje će bit. (Mondom ne ingerkedjete velem.) — 35. Moja žena. (Ezrivel terem a fán a meggy.) — 36. Ovaj svijet je velik jako. (Ez a világ, amilyen nagy.) — 37. Milij gosti. (Kedves vendégek.) — 38. Gazda Luka. (Ambrus gazda.) — 39. Zimovanje u Debrecinu. (Egy telem Debreczenben.) — 40. Život, smrt. (Élet, halál.) — 41. Kodoči boliše. (Szemfájásomkor.) — 42. Moja smrt. (Halálom.) — 43. Moje pjesme. (Verseim.) — 44. Mojim roditeljima. (Szülőimhez.) — 45. Sretna večer. (Boldog éjjel.) — 46. Srajna zvijezdo. (Fényes csillag.) — 47. Pada. (Esik, esik.) — 48. Pijanstvo za domovinu. (Részegség a hazáért.) — 49. Gusle i mač. (Lant és kard.) — 50. Gubi cvijeće voje lišće. (Hull a levél a virágról.) — 51. Stajah kraj groba njenog. (Álltam sírhalma mellett.) — 52. Kažu: tuga da i ubit može. (Hazugság, amit.) — 53. Crni kruh. (Fekete kenyér.) — 54. Privoj. (Virágoskert a költő szíve.) — 55. Nevjernim prijateljima. (A hűtelen barátokhoz.) — 56. Moja moltiva. (Imádságom.) — 57. Oblak i zvijezda. (Felhő és csillag.) — 58. Pazar. (Alku.) — 59. Doktore. (Drága orvos úr.) — 60. Noć je. (Éj van.) — 61. Velika sam ja lijenčina bio! (Megvallom, hogy...) — 62. Ti si mene. (Mihelyest meglátalak.) — 63. Bit ću drvo. (Fa leszek, ha...) — 64. O ratu sam sanjō. (Hábóruval álmodám.) — 65. Čudno li je. (Milyen furcsa álmam.) — 66. Kad bi dragi Bog. (Ha az Isten...) — 67. Luda. (Az őrült.) — 68. Na smrt Peter Vajda. (V. Péter halálára.) — 69. Prokletstvo i blagoslov. (Átok és áldás.) — 70. Zašto su nevidljivi? (Miért, hogy láthatatlanok.) — 71. Zagledao sam se. (Barna menyecsképek.) — 72. Starodrevna lipa. (Zöldleveles fejtér.) — 73. Večernje

- zvono. (Rég elhúzták az esteli harangot.) — 74. Srce smirzne, kad ne ljubi. (Megfagy a szív, ha nem szeret.) — 75. Zaljubio sam se. (Szerelmes vagyok én.) — 76. Ti proljeće ljubiš. (Te a tavaszt szereted.) — 77. Muči me jedna misao. (Egy gondolat bánt engemet.) — 78. Pjesma vuková. (A farkasok dala.) — 79. Mladeži magjarskoj. (A magyar ifjakhoz.) — 80. Oblaci. (A felhők.) — 81. Rat mi bio. (Háború volt.) — 82. Sivota. (Az árva lyány. I. rész.) — 83. Prva zakletva. (Első esküm.) — 84. Hoćeš li bit moja? (Hozzám jössz-e?) — 85. Krajem sela krčma trošna. (Falu végén kurta kocsmá.) — 86. Putujućí kalfa. (A vándorlegény.) — 87. Njekako. (Valahogy.) — 88. Gle ti silne snage. (Ilyen óriást, mint...) — 89. Rob. (A rab.) — 90. Dokle ćeš još spavati? (Meddig alszol még hazám?) — 91. Na brežuljku niže rumene. (Rózsabokor a domboldalon.) — 92. Istom je zora bila. (Még alig volt reggel.) — 93. Štoradiš, ženo. (Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?) — 94. Zarobljen lav. (A rab oroslán.) — 95. U sponem knjigu jednog knjižara. (Egy könyvárús emlékkönyvébe.) — 96. Ljubim te, dušo neizmjerno. (Szeretlek én, szeretlek téged.) — 97. Brijeg i dolina. (A völgy s a hegy.) — 98. Koka je moje matere. (Anyám tyúkjá.) — 99. Narodna pjesma. (Nemzeti dal.) — 100. Ne smije sad srce drhtat. (Van-e mostan olyan legény.) — 101. Na smrt djeteta. (Kis fiú halálára.) — 102. Oproštaj. (Bucusu.) — 103. Bojna pjesma. (Csatadal.) — 104. Kad mi se sin rodio. (Fiam születésére.) — 105. U boju. (Csatában.) — 106. Ta ko bi rekao? (Ki gondolná, ki mondaná?) — 107. Svjetlost! (Világosságot!) — 108. Moje srce. (Szivem.) — 109. U svom zavičaju. (Szülőföldemen.) — 110. Takom sam buru vidit rad. (Ha jőne olyan fergeteg.) — 111. Dva putnika. (Két vándor.) — 112. Tuga što je? (A bánat? Egy nagy ocean.) — 113. Sveti grob. (Szent sír.) — 114. Tuga i radost moja. (Búm és örömem.) — 115. Morem neba sjajna. (Fürdik a holdvilág az éj tengerében.) — 116. Samo da me sa utjehom vašom. (Barátim, csak vigasztalással.) — 117. Dosjetlivost. (Furfangos borívó.) — 118. Zvižd. (Fütty.) — 119. Pijmo! (Igyunk!) — 120. Kazališna kritika. (Színbírálat.) — 121. Kada pednu robu. (Milyen furcsa álman.) — 122. Bili smo u bašći. (Kinn a kertben voltunk.) — 123. Bio mladić jedan. (Volt egy szegény fiú.) — 124. Snijeg, pokrov mrtve zemlje... (A hó, a holt föld téli szemfedője.) — 125. Kolinje. (Disznótorban.) — 126. Zadnji čovjek. (Az utolsó ember.) — 127. U rudniku. (Bányában.) — 128. Pitaj me, da li te ljubim? (Kérdezd, szeretlek-e?) — 129. Hvališ me diko. (Dicsérsz kedves.) — 130. Vjetar piri. (Kemény szél fúj.) — 131. Sikulci. (A székelyek.) — 132. Baka Jula. (Sára néni.) — 133. Gledam... gledam. (Nézek, nézek.) — 134. Zagriše me. (Barátaim megölelének.) — 135. U glavi mi. (Fejemben éj van.) — 136. San. (Az álom.) — 137. Carstvo ljubavi. (A szerelem országa.) — 138. Oj, silni plamenu. (Óh szerelem.) — 139. O, divne li noć! (Főnséges éj.) — 140. Kako za srećom hrle. (Mint lőt-fut a boldogság.) — 141. Okovi. (A bilincs.) — 142. Na smrt mojih roditelja. (Szüleim halálára.) — 143. Spušćava se oblak gusti. (Ereszkedik le a felhő.) — 144. U spomenicu gospodjice F. L. (F. L. kisasszony emlékkönyvébe.) — 145. Prolazivost. (Mulandóság.) — 146. Iz grudih ću. (Kívágom én.) — 147.

Ovam, ovam! (De kis lány!) — 148. Nisi samnom, moja diko. (Uton yagyk s nem vagy velem.) — 129. Silvestrovo noć god 1847. (Szilveszter éje 1847-ben.) — 150. Husar. (A huszár.) Verses fordítások. Jelzete: P. o. hung. 1253 ye.

436a. Ugyanaz. Drugo izdanje. Tiskara Sv-Antuna. Subotica. 1914. 8-r. XII, 132 l. Az első kiadással teljesen azonos. Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1253 yf.

Német.

437. Verschiedene deutsche Nachdichtungen Alexander Petöfi's. Von Kertbeny 1858; Opitz 1854; Meltzl 1868; Aigner 1876; Neugebauer 1877; Fest 1877. Budapest. J. Neuer. É. n.

8-r. ? l. Cédulakatalogus nyomán. Az eredetit nem kaphattam kézhez. Az 1911. é. revíziónál még megvolt. Jelzete: P. o. hung. 1252 n.

238. Gedichte von Alexander Petöfi. Aus dem Ungarischen von Max Farkas. Leipzig, Bibliographisches Institut. É. n.

16-r. 199 l. Életrajzi bevezetéssel. Tartalom: 1. In der Heimat. (Hazám-ban.) — 2. Beim Wein. (A borozó.) — 3. Zwei Wanderer. (Két vándor.) — 4. In der Wildniss. (Vadonban.) — 5. Toast. (Felköszöntés.) — 6. Frau Wirtin, mein Engel. (Hortobágyi kocsmárosné.) — 7. Aus der Ferne. (Távolból.) — 8. Saus und Braus. (Dinom-dánom.) — 9. Prophezeiung. (Jövendölés.) — 10. Wolfsabenteuer. (Farkaskaland.) — 11. Im Friedhof. (Temetőben.) — 12. Gestohlenes Fohlen. (Lopott ló.) — 13. Das letzte Almosen. (Az utolsó almizsna.) — 14. Die Tage sind so heiss. (Érik a gabona.) — 15. Glatt ist der Schnee. (Sikos a hó, szalad a szán.) — 16. Grabgeleit. (Temetésre szól az ének.) — 17. Will denn Trost und Labe. (Hejh, nekem vigasztalást már mi sem ad.) — 18. Patriotienlied. (Honfidal.) — 19. Der Edelmann. (A nemes.) — 20. Ein Abend daheim. (Egy estém otthon.) — 21. Nach dem Mittagsmahl. (Ebéd után.) — 22. Vereitelter Vorsatz. (Füstbe ment terv.) — 23. Was fließt auf grüner Wiese? (Mi foly ott a mezőn?) — 24. Auf der Heide bin ich geboren. (Pusztán születtem.) — 25. Hell umtönt. (A faluban utcahosszat.) — 26. Mein Grab. (Strom.) — 27. Ein Waisenhaarstrauss. (Árvalányhaj a süvegem bokrétája.) — 28. Ich sag' euch. (Mondom, ne ingerkedjete velem.) — 29. Die Kellerstiege. (Meredek a pincegádor.) — 30. Hei, Bandi. (Hejh Bűngözsdi Bandi.) — 31. Die Welt ist so gross. (Ez a világ, amilyen nagy.) — 32. Wir hochbeglückten Pester. (A boldog pestiek.) — 33. Das Tiefland. (Az Alföld.) — 34. Abend. (Est.) — 35. Ein Winter in Debreczin. (Egy telem Debreczenben.) — 36. Meine Nächte. (Éjszakáim.) — 37. Trink' Wein! (Igyunk.) — 38. Und wenn ich auch. (Volnék bár.) — 39. Meine Liebe. (Az én szerelmem.) — 40. An gewisse Kritiker. (A természet vadvirága.) — 41. O Liebe. (Szerelem, szerelem.) — 42. Was sagt der Weise? (Mit szól a bölcs?) — 43. Auf, Brüder, auf! (Részegség a hazáért.) — 44. An Adelheid. (Etelkéhez.) — 45. Leier und Schwert. (Lant és Kard.) — 46. Fräulein E. C.

ins Stammbuch. (Cs. E. kisasszony emlékkönyvébe.) — 47. Meines Vaters Handwerk. (Apám mestersége s az enyém.) — 48. Nun sag' ich. (Elmondom mit eddig.) — 49. Warst meine einzige Blume. (Te voltál egyetlen virágom.) — 50. Wenn du mich wachend. (Ha ébren meg nem látogatsz.) — 51. Vergrab'nes Kleinod. (Nem háborítom-e nyugalmad.) — 52. Ach, ich sah. (Láttam két hosszú nap.) — 53. Mein Herz, den Feensaal. (Ő, a kedves, drága kis leány.) — 54. An ihrem Grabe. (Álltam sírhalma mellett.) — 55. O Freunde. (Barátim, csak vigasztalással.) — 56. Nur Lüge ist's. (Hazugság, amit.) — 57. O komm, o komm. (Jöjj, tavasz, jöjj!) — 58. Hier im Stübchen. (E szobában küzködött.) — 59. Erscheinen noch so blau. (Kéket mutatnak még.) — 60. Wenn ich seit lange. (Ha életében.) — 61. Wenn mich der Schmerz. (Midőn nagyon bánt.) — 62. So kann ich dich erharren nimmer. (Hiába várlak hát.) — 63. Seit lange schon. (Függ már a lant.) — 64. Gar weit bin ich gewandert. (Messze vándoroltam.) — 65. Erstickte Thränen. (Elfojtott könnyek.) — 66. Liebesehnen. (Szerelmvágy.) — 67. Pfaffenkäppchen. (Piroslik a kecskerágó.) — 68. Schnell ist der Vogel. (Gyors a madár, gyors a szélvész.) — 69. Überschwemmung. (Kicsapott a folyó.) — 70. Mein Reitpferd. (Gyere lovam.) — 71. Auf dem Lande. (Falun.) — 72. Jugend. (Ifjúság.) — 73. Mein Gebet. (Imádságom.) — 74. Mein Schatz. (A szeretőm nyalka gyerek.) — 75. An ein Frauenzimmer. (Egy asszonyi állathoz.) — 76. Handel. (Alkú.) — 77. Ungarischer Edelmann. (A magyar nemes.) — 78. K. S. ins Stammbuch. (S. K. emlékkönyvébe.) — 79. Quelle und Strom. (Forrás és folyam.) — 80. Dichter und Rebe. (A költő s a szőlővessző.) — 81. Du erschufst mir. (Megteremtéd lelkem új világát.) — 82. Sonntag war's. (Vasárnap volt.) — 83. Lasst ab von mir. (Félre mostan.) — 84. Wohl Bessere als ich. (Voltak sokkal jelesebbek.) — 85. In dieser Welt. (Vadonerdő a világ.) — 86. Urteil' von mir. (Meg ne ítélj.) — 87. In meine Träume. (Álmaimban gyakran.) — 88. Im tiefen Thale. (Alacsony kis ház.) — 89. Ich will ein Baum sein. (Faleszek, ha.) — 90. Niemals liebte. (Sohasem volt ez szerelmes.) — 91. Mein Leben ist. (Életem most.) — 92. Verödet. (Letarlott.) — 93. Der Sturmes harfe rauhes Lied. (Elnémult a fergegeteg.) — 94. Vom Kriege träumte ich. (Háborúval álmodám.) — 95. Meiner Seele Konterfei. (Arcképpemmel.) — 96. Hätt' Gott in seiner Huld. (Ha az Isten.) — 97. Gar fern von dir. (Messze estem.) — 98. Die Ruinen der Schenke. (A csárda romjai.) — 99. Veränderung. (Változás.) — 100. Winternacht. (Téli éj.) — 101. Ein Gotteswunder. (Isten csodája.) — 102. Jedwede Blume. (Minden virágnak.) — 103. Der Wahnsinnige. (Az őrült.) — 104. Warum kann ich vom Leben. (Mért vagyok én még a világon.) — 105. Des Lebens Last. (Viseld egyformán.) — 106. Scheiden. (Elváltam a lánykától.) — 107. Der Weise ritt. (Egy bölcs hajdan.) — 108. Das treue Weib. (A férj haza jő beteg.) — 109. Kreuze. (Kereszt.) — 110. Das verliebte Meer. (A szerelmes tenger.) — 111. Im Walde. (Érdőben.) — 112. Wie am Firmament. (Mint felhők a nyári égen.) — 113. Ich blicke einer Braunen. (Barna menyecskének.) — 114. Verhallt ist längst. (Rég elhúzták az esteli harangot.) — 115. Welthass. (Világgyűlölet.) — 116. Ich liebe. (Szeretek én.) — 117. Auf der Ebene zu Heves. (A hevesi

rónán.) — 118. Was bist du, Brust? (Mi vagy keblem?) — 119. Nicht Liebe war's. (Költői ábránd volt, mit eddig érzék.) — 120. Ein armer Knabe. (Volt egy szegény fiú.) — 121. Nur ein paar Tage. (Egy pár rövid nap.) — 122. Die Blumen trauern. (Búsúlnak a virágok.) — 123. Ob auch die Fessel sprang. (Mikor a lánc lehull.) — 124. Von blut'gen Tagen. (Véres napokról álmodom.) — 125. Ach mich begreift nicht. (Nem ért engem a világ.) — 126. Streift ihm der Vogel. (Reszket a bokor, mert.) — 127. Nur ein Gedanke quält mich. (Egy gondolat bánt engemet.) — 128. Meine Lieder. (Dalaim.) — 129. Die öde Schenke. (Kutyakaparó.) — 130. Bist du ein Mann. (Ha férfi vagy, légy férfi.) — 131. Das Lied der Hunde. (A kutyák dala.) — 132. Das Lied der Wölfe. (A farkasok dala.) — 133. Drei Söhne. (Három fiú.) — 134. Ungar bin ich. (Magyar vagyok.) — 135. Bitt'res Leben, süsse Liebe. (Keserű élet, édes szerelem.) — 136. Der Wind. (A szél.) — 137. Die Wolken. (A felhők.) — 138. Was soll ich ihrer denken? (De miért is gondolok rá?) — 139. Wirf ab den Pelz! (Tedd le, bojtár, a subádat!) — 140. Die Liebe. (A szerelem.) — 141. Die ich vergessen wollt'. (Kit feledni vágytam.) — 142. Geduld. (A türelemről.) — 143. Zerlumpte Helden. (Rongyos vitézek.) — 144. Feuer. (Tűz.) — 145. Auf der Majthenyer Ebene. (A majtényi síkon.) — 146. Muhme Klara. (Sári néni.) — 147. Wollt' sein. (Lennék én folyóvíz.) — 148. Ich schreite hin. (Pusztá föld ez, ahol most járok.) — 149. Ob ich dich liebe? (Kérdezd: szeretlek-e?) — 150. Berühmte Schönheit. (Híres szépség.) — 151. Willst du mir folgen? (Hozzám jössz-e?) — 152. An die Zeit. (Az időhöz.) — 153. Die verrufene Anna. (Panyó Panni.) — 154. Längst sank die Sonn'. (Jó ideje lement a nap.) — 155. Hinterm Dorfe. (Falu végén kurta kocsmá.) — 156. Nicht kränk' es dich. (Ne bántson az meg.) — 157. Am 5. August. (Augusztus 5-dikén.) — 158. Rühmt man mich. (Jó költőnek tartanak.) — 159. Riesen gibt es. (Ilyen óriást, mint.) — 160. Der traurige Herbstwind. (Beszél a fákkal a bús őszi szél.) — 161. Der Mensch. (Az ember.) — 162. Dereinst und jetzt. (Egykor és most.) — 163. Zehn Paar Küsse. (Tíz pár csókot egy végbül.) — 164. Des Bettlers Grab. (A koldus sírja.) — 165. Du rühmst so oft. (Dicsérsz, kedves.) — 166. Fluren des Ostens. (Szép napkeletnek.) — 167. Herr Paul Pató. (P. Pál úr.) — 168. Die Nacht. (Az éj.) — 169. O lächle! (Mosolyogj rám.) — 170. Abend wird es. (Még alig volt reggel.) — 171. Auf der Eisenbahn. (Vasúton.) — 172. Dich, Engel, liebe ich. (Szeretlek én, szeretlek téged.) — 173. Wie soll ich dich nennen? (Minek nevezzelek.) — 174. Der gefangene Löwe. (A rab oroszlán.) — 175. Die Heide im Winter. (A pusztá télen.) — 176. Der Liebe Rosenstrauch. (Szeretlemnek rózsafája.) — 177. Das Thal und der Berg. (A völgy s a hegy.) — 178. Des Winters Tod. (A tél halála.) — 179. Der König und der Henker. (A király és a hóhér.) — 180. An den Frühling. (A tavaszhoz.) — 181. Was folgst du, Heimatsliebe. (Miért kísérsz.) — 182. Die teige Brut. (A gyáva faj, a törpe lelkek.) — 183. Im Geburtsort. (Szülőföldemen.) — 184. Drei Vögel. (Három madár.) — 185. Der Mannheit Sommer. (Itt benn vagyok a férfikor nyarában.) — 186. Weisst du, wann wir. (Tudod, mikor először ültünk.) — 187. Abschied. (Búcsú.) — 188. Welch' rauhe Nacht. (Hi-

deg' idő, hős őszí éj.) — 189. Wie könnt' ich froh sein. (Hogy volna kedvem.) — 190. Herbst ist da. (Itt van az ősz, itt van újra.) — 191. Ich liebe dich. (Szeretlek kedvesem.) — 192. Europa schweigt. (Európa csendes.) — 193. Wer dächte wohl? (Ki gondolná, ki mondaná?) — 194. Lerchenlieder. (Pacsirtaszót hallok megint.) — 195. Diebische Husaren. (Tolvaj huszár.) Verses fordítás. (Meyer's Volksbücher. Nr. 646—47.) Jelzete: P. o. hung. 1120 f.

439. Alexander Petőfi's Gedichte. Aus dem Ungarischen übersezt von Fr. Szarvady und Moritz Hartmann. Darmstadt, Druck und Verlag von C. W. Leske. 1851.

16-r. Acélmetszetű címlap, XXXV, 224 l. A PETŐFI életét vázoló bevezetés Friedrich SZARVADY munkája, Páris, 1851 júliusáról keltezve. Tartalom: 1. Meine Lieder. (Dalaim.) — I. Lieder der Liebe: 2. Was frommt es mit der Pflugschar. (Mi haszna, hogy a csoroszlya.) — 3. Mein Gott mit Sehnsucht harr ich. (Az én mátkám.) — 4. Hinweg von meinem Antlitz. (Félre mostan.) — 5. Ich that, was mir nur möglich. (Megunt rab-ság.) — 6. Geist meiner Phantasie. (Az én képzeletem.) — 7. Mein Gott in deiner Allmacht, bring zurück. (L...né.) — 8. Dass in der Schule furchtbar träge. (Megvallom, hogy...) — 9. Es zieht der Mond, der Buhle der Nacht. (Szerелеm vándorai.) — 10. Was fließt auf dem Felde. (Mi foly ott a mezőn?) — 11. Als mein Weib dich... (Elvennemék én, csak adnának.) — 12. Das Blatt der Blume muss verwehn. (Hull a levél a virágról.) — 13. Die Blumen sind so traurig. (Búsulnak a virágok.) — 14. Wie eigenthümlich träumt ich. (Milyen furcsa álmam.) — 15. Ihr Augen, voll von Allgewalt, (Szemek, mindenható szemek.) — 16. Als wir zusammengingen. (Lyánka. mikor...) — 17. Kaum hab ich dich erschaut, Mädchen. (Mihelyest meglátalak.) — 18. Mein Herz, gefangener Vogel, du. (Szivem, te árva rabmadár.) — 19. Es glänzt ein Stern. (Amott fönn egy csillag ragyog.) — 20. O sprich, wo bist du hingerathen. (Hol vagy te, régi kedvem.) — 21. Im Walde, wo ich gehe. (Erdőben.) — 22. Vergessen. (Nemi tesz föl a lány magában egyebet.) — 23. Wenn ich nur dich nicht konnte. (Volnék bár.) — 24. Allein von aller Welt geschieden. (A világtól elvonulva.) — 25. Ach meine Liebe. (Az én szerelmem.) — 26. Glückselige Nacht. (Boldog éjjel.) — 27. Glanzvoller Stern. (Fényes csillag.) — 28. Komm her, mein Pferd. (Gyere lovam.) — 29. Es regnet, regnet, regnet. (Esik, esik, esik.) — 30. Die Wolken senken sich und neigen. (Ereszkedik le a felhő.) — 31. Hoch fliegt die Wolke über mich. (Száll a felhő.) — 32. Ein hundertfaches Bild ist meine Liebe. (Száz alakba.) — 33. Falb ist die Farbe meines Rosses. (Paripámnak az ő színe fakó.) — 34. Kennst du den Ring, mein Juwelier. (A jegygyűrű.) — 35. Ist auch des Sklaven Fuss. (Mikor a lánc lehull.) — 36. Es bebt der Strauch. (Reszket a bokor, mert...) — 37. Ich will der Baum sein. (Faleszek, ha...) — 38. Stramm halt ich meines Pferdes Zügel. (Rövidre fogtám a kantárszárát.) — 39. Glatt ist der Schnee. (Sikos a hó, szalad a szán.) — 40. Der Stern ist fallend umgegangen. (Le az égről hull a csillag.) — 41.

O Schatz, der hier im Grabe ruhet. (Nem háborítom-e nyugalmad.) — 42. Ich liebe, und ich seh nicht ein. (Szerelmes vagyok én, megmondjam-e kübe?) — 43. Seit ich in Liebe bin verfallen. (Amióta szerelemben.) — II. Bilder und Romanzen aus Ungarn: 44. Die Ruinen der Csárda. (A csárda romjai.) — 45. O schöne Nacht! (Főnséges éj.) — 46. Mondnacht. (Holdvilágos éj.) — 47. Die Waldhütte. (Az erdei lak.) — 48. Winterlich. (Téli világ.) — 49. Der Schaffhirt. (Megy a juhász számaron.) — 50. Der Betyar. (Piroslik már a fákon a levél.) — 51. Der Räuber. (Fürdik a holdvilág az éj tengerében.) — 52. Der Edelmann. (A magyar nemes.) — 53. Begegnung auf der Puszta. (Pusztai találkozás.) — 54. Herr Paul. (Pál mester.) — 55. Die Wirtin und der Betyar. (A csaplárné a betyárt szerette.) — 56. Wolfsabenteuer. (Farkaskaland.) — 57. Ein «armer Junge». (Hírös város az aafödön Kecskemét.) — 58. Die Geschichte dreier Herzen. (Három szív története.) — 59. Gestohlenes Pferd. (Lopott ló.) — III. Trinklieder: 60. Schon lange schlägt den Ungarn Gottes Hand. (Rég veri már a magyart a teremtő.) — 61. An mein Glas. (Poharamhoz.) — 62. Ergo bibamus. (Igyunk!) — 63. Wunsch. (De már nem tudom, mit csináljak?) — 64. Der kluge Trinker. (Furfarigos borivó.) — 65. Die Hortobagyer Wirtin. (Hortobágyi korcsmárosné.) — 66. Die Csarda. (Van a nagy alföldön csárda sok.) — IV. Patriotische Lieder: 67. Ich liebe. (Szeretek én.) — 68. O, dass mich nicht die Zeit gebar? (Mért nem születtem ezer év előtt?) — 69. Ein Traum. (Háborúval álmodám.) — 70. Wunsch. (Ha az isten.) — 71. Die ungarische Nation. (A magyar nemzet.) — 72. Todeswunsch. (Egy gondolat bánt engemet.) — 73. Palast und Hütte. (Palota és kunyhó.) — 74. Privilegium. (A nemes.) — 75. In Siebenbürgen. (Erdélyben.) — V. Vermischte Gedichte: 76. Des Dichters Herz. (Virágoskert a költő szíve.) — 77. Zwei Wanderer. (Két vándor.) — 78. Sehnsucht. (Kellemetlen őszi reggel.) — 79. Was ist der Ruhm? (Mi a dicsőség?) — 80. Schöpfung. (Felhő és csillag.) — 81. Eitler Vorsatz. (Füstbe ment terv.) — 82. Abend. (Az est.) — 83. Im Frühling. (Mi kék az ég.) — 84. Wie viel hab ich gelebt. (Egy pár rövid nap.) — 85. Was ist das Leid? (A bánat? Egy nagy oceán.) — 86. Mein Schmerz und meine Freude. (Bűm és örömem.) — 87. Im Dorfe. (Falun.) — 88. Was wird aus der Erde? (Mivé lesz a föld.) — 89. Der gute alte Wirt. (A jó öreg kocsmáros.) — 90. Unsterblichkeit. (Halhatatlan lélek.) — 91. Letztes Wort an ***. (Végszó ***-hoz.) — 92. Hier steh ich. (Itt állok a róna közepén.) — 93. Üm-völkter Herbst, der Nebel decket. (Borús, ködös őszi idő.) — 94. Der Vespertglocke Klänge. (Rég elhúzták az esteli harangot.) — 95. Szilaj Pista. — Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 a.

GULYÁS PÁL.

VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1913-BAN.

I.

Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége az 1913-ik évben főnállásának 16-ik évét töltötte be. Kettős feladatának, hogy t. i. az állami segélyezésben részesülő tudományos közgyűjtemények fölött az állami felügyeletet gyakorolja s hogy a múzeumi és könyvtári ügy fejlődését az országban a tudomány és közművelődés érdekeinek megfelelőleg irányítsa, ez évben is igyekezett megfelelni.

E munkáság könyvtári részének eredményeit a Főfelügyelőség évi jelentése alapján a következőkben ismertetjük:

Az állam és a társadalmi tényezők által fenntartott tudományos közgyűjtemények közül az 1913-ik évben 86 intézet tartozott az Országos Főfelügyelőség hatáskörébe. Ez intézetek közül 32 volt az önálló nyilvános könyvtár, 37 rendelkezett kisebb-méretű, nyilvános használatra szánt könyvtár felett, míg a szakkönyvtárak száma 9-et tett.

Az állami felügyelet alatt álló intézetek száma a múlt év folyamán hárommal emelkedett. Ezek közt csupán egy nyilvános könyvtár van, a marosvásárhelyi ref. kollégiumé. A marosvásárhelyi Ferencz-József Közművelődési Ház formailag még nincs ugyan a Főfelügyelőség felügyelete alá rendelve, a Főfelügyelőség Szabályzata 7. §. a) 1—2. pontja értelmében azonban hatásköre erre az intézetre is kiterjed.

A Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó gyűjtemények szükségleteire és a könyvtári és múzeumi ügy fejlesztésével járó egyéb kiadások fedezetéül az 1913. évi állami költségvetésben 345.525 koronát állapított meg a törvényhozás, mely összegből a rendes kiadásokra 195.025 korona, a rendkívüli kiadásokra pedig 150.500

korona esett. E javadalmi tételek az 1912. évi költségvetéshez képest 28.145 K-val emelkedtek.

A rendkívüli, átmeneti kiadások összegéből az országos felügyelet alatt lévő könyvtárak építkezéseinek és berendezéseinek segélyére:

1. Az <i>alsókubini</i> Csaplovits-Könyvtár berendezése és telkének rendezésére adott 18.000 K segély 2. részlete...	3.000 K
2. A <i>hódmezővásárhelyi</i> kaszinó épületének múzeum és könyvtári célokra való megvétele érdekében engedélyezett 70.000 K államsegélynek 5. részlete	6.000 «
3. A <i>szászvárosi</i> Kún-kollégium könyvtára berendezésére adott 14.000 K 1. részlete	2.000 K
Összesen tehát	11.000 K

folyósított.

A Főfelügyelőség rendelkezésére álló anyagi eszközök felhasználásánál az 1913. évben is az eddigi eljárást követte. A hatáskörébe tartozó tudományos közgyűjteményeknek rendes évi államsegélyek címén pénzbeli támogatást nyújtott, a vallás- és közokt. minisztériumhoz eziránt tett javaslatban lehetőleg igyekezve ez intézetek által eddig nyert évi segélyek összegénél megmaradni, hogy ilykép a segélyt állandósítva, a gyűjtemények rendszeres és folytonos gyarapítását, amire a rendes évi segély elsősorban hivatva van, lehetővé tegye. Ahol azonban a szükség úgy kívánta, ott nemcsak a gyarapítás céljaira, hanem a fenntartáshoz való hozzájárulásként is, pl. helyiség bérére vagy személyi kiadásokra is kieszközölt megfelelő államsegélyt.

A rendes segélyeken, valamint a rendkívüli átmeneti kiadásoknál felsorolt államsegélyek folytatólagos részletein kívül a Főfelügyelőség a rendelkezésére bocsátott javadalomból rendkívüli segélyeket is nyújtott az intézeteknek.

Könyvtári célokra az 1913. évben 34.800 K rendes segélyt folyósított a minisztérium, még pedig:

1. az *alsó-kubini* Csaplovits-Könyvtárnak 700 Kt, 2. az *aradi* Közművelődési Háznak 1700 Kt, 3. a *balassagyarmati* Nógrád-vármegyei Múzeumnak 600 K, 4. a *bártfai* Sárosvármegyei Múzeumnak 300 Kt, 5. a *besztercebányai* Városi Múzeumnak 300 K, 6. a *budapesti* Könyvtár-Egyesületnek 1500 Kt, 7. a *budapesti* Ráday-Könyvtárnak 800 Kt, 8. a *debreceni* reform. főisk. könyvtárának 1800 Kt, 9. a Szolnokdobokam. Irod. Történelmi és Etnogr. Társaság könyvtárának *Désen* 400 Kt, 10. az *eperjesi* ág. h. ev. lyceum könyvtárának 800 Kt, 11. a *felkai* Tatra-Múzeumnak 100 Kt, 12. a *győri* Városi Könyvtárnak 800 Kt, 13. a *gyulafehérvári* Múzeumnak 400 Kt, 14. a *gyulafehérvári* Battyhány-Intézetnek 1000 Kt, 15. a *hódmezővásárhelyi* reform. főgimn. könyvtárának 800 Kt, 16. a *kassai* Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeumnak 2000 Kt, 17. a *kecskeméti* Városi Múzeumnak 500 Kt, 18. a *keszthelyi* Balatoni Múzeumnak 300 Kt, 19. *késmárki* ág. h. evang. lyceum könyvtárának 800 Kt, 20. a *kiskúnfelegyházai* Városi Múzeumnak 400 Kt, 21. a *kiskúnhalasi* a ref. főgimnázium könyvtárának 600 Kt, 22. a *komáromi* Várm. Könyvtárnak 600 Kt, 23. a *losonci* Városi Közkönyvtárnak 400 Kt, 24. a *lőcsei* ág. h. ev. egyház könyvtárának 400 Kt, 25. a *máramarosszigeti* reform. főiskola könyvtárának 1600 Kt, 26. a *nagybányai* Városi Múzeumnak 400 Kt, 27. a *nagyenyedi* Bethlen-főiskola könyvtárának 800 Kt, 28. a *nagyszombati* Városi Közkönyvtárnak 800 Kt, 29. a *nyitrai* Vármegyei Múzeumnak 500 Kt, 30. a *pápai* ref. főisk. könyvtárának 1000 Kt, 31. a *pozsonyi* Városi Közkönyvtárnak 800 Kt, 32. a *rimaszombati* Gömörmegyei Múzeumnak 300 Kt, 33. a *sárospataki* ref. kollégium nagy könyvtárának 1200 Kt, 34. a *sümegei* állami Darnay-Múzeumnak 200 Kt, 35. a *szamosújvári* Örmény-Múzeumnak 300 Kt, 36. a *szatmári* Kölcsey-Kör múzeumának 400 Kt, 37. a *szászvárosi* ref. Kún-kollégium könyvtárának 800 Kt, 38. a *szegedi* Somogyi-Könyvtár és Városi Múzeumnak 2800 Kt, 39. a *szekszárdi* Múzeumnak 200 Kt, 40. a *székesfehérvári* Múzeumnak 300 Kt, 41. a *szentesi* Csongrádmegyei Múzeumnak 200 Kt, 42. a *szombathelyi* Múzeumnak 1000 Kt, 43. a *temesvári* Városi Könyvtárnak 1000 Kt, 44. a *váci* Múzeumnak 300 Kt;

45. a *verseci* Múzeum és Könyvtárnak 600 Kt, 46. a *veszprémi* Múzeumnak 300 Kt, 47. a *zombori* Városi Könyvtárnak 1000 Kt. A *beszerzésekre, rendezésekre és butorozásokra* rendelt javadalmakból az 1913. évben a Főfelügyelőség a következő tételeket használta fel:

1. Az *alsókubini* CSAPLOVITS-Könyvtár rendezésére adott 300 Kt.

2. A *budapesti* RÁDAY-Könyvtárnak rendezésre adott 200 Kt.

3. A *kiskúnfélegyházai* ref. főgimnázium könyvtárának rendezési segélykép adott 400 Kt.

4. A *marosvásárhelyi* közművelődési ház könyvtára számára megszerezte a «Vasárnapi Ujság» 1854—1912. évfolyamait 300 K-ért.

5. A *miskolci* ev. egyház könyvtárának építkezési segély 10-ik és utolsó részlete fejében fizetett 2000 Kt.

6. A *borsodmiskolci* múzeum részére megvette REMÉNYI Ede hegedűművész emlékalbumát 120 koronáért.

7. A *pozsonyi* városi könyvtár részére megvette néhai SIEGMETH Károly könyvtárát s a 2000 K vételösszeg első részlete gyanánt lefizetett 1000 K-t.

8. A *rimaszombati* múzeum könyvtárának berendezésére rendkívüli segélykép adott 300 koronát.

9. A *sepsiszentgyörgyi* Székely Nemzeti Múzeumnak rendkívüli segélykép adott szikulikák gyűjtésére 1000 koronát.

10. A *sümegei* állami Darnay-Múzeum számára megvette KIMNACH Ödönnek a sümegei várra vonatkozó történelmi jegyzeteit, rajzait és fényképfelvételeit 300 K-ért.

11. A *szaamosújvári* örmény-múzeum könyvtára részére megszerezte JÓKAI összes műveit 285 K-ért.

12. Megvette s régiségtárakkal bíró múzeumoknak megküldte ROSKA Márton «Bevezetés az őskorba» című művének 60 példányát 90 K-ért.

Az említett javadalmi tételekből fedezte a Főfelügyelőség a FISCHER és FRANCKE-cég által kiadott «*Italienische Malerei*» és «*Deutsche Malerei*» című mesterremek-reprodukciókból folytatólag

megszerzett 9., illetve 10-ik szállítmány költségeit, együttesen 432 K-t.

Az ily címeken kifizetett segélyek és beszerzések összege 6727 K.

A Főfelügyelőség tagjai az 1913. évben is buzgón látogatták a vidéki intézeteket. Nevezetesen: FEJÉRPATAKY László orsz. felügyelő Alsókubinban, Aradon (2 ízben), Balassagyarmaton, Győrött, Kiskúnfélegyházán, Komáromban, Losonczon, Magyaróvárt, Nagyszombatban, Rimaszombaton, Sopronban, Szentesen és Vácson, FERENCZI Zoltán orsz. felügyelő pedig Aradon, Komáromban és Nyitrán tett látogatást.

Az 1913. év folyamán a Főfelügyelőség kézikönyvtára ajándék útján 15, vétel útján 66 művel gyarapodott.

II.

Az 1913. év során az állami felügyelet alatt álló tudományos közkönyvtárak életében előfordult nevezetesebb eseményeket, állapotukban bekövetkezett változásokat s általában fejlődésüknek általánosabb érdekű mozzanatait az intézetek vezetőinek évi jelentései, az Orsz. Főfelügyelőség tagjainak hivatalos látogatásairól szóló jelentések és a hivatalos ügyiratok alapján a következőkben ismertetjük.

Alsókubinban az árvamegyei Csaplovits-Könyvtárnál az évek során át folytatott agitálás és küzdelem után a múlt évben végre sikerült a könyvtár anyagi állapotában örvendetes javítást elérni és fejlődésének lehetőségét megalapozni. Ugyanis a vármegye törvényhatósága a Csaplovits-Könyvtár céljaira a könyvtári alap javára 1% kulturális pótdadót szavazott meg s a belügyi kormány e határozatot jóvá is hagyta. A pótdadó évenként mintegy 2000 K s ezzel a könyvtár anyagi helyzete biztosítva lett. A könyvtár személyzete a múlt évben a könyvanyag végleges beállításán, a betűsoros és szakkatalogus kartotherendszerben való felállításán dolgozott. A helyiségek butorzatának kérdése azonban még megoldásra vár. A könyvtári választmány a múlt év folyamán a bel-

ügyi javadalom terhére egy könyvtári és levéltári irnok- s egy szolgálást szervezett. Hasonló határozatuk előzőleg nem nyert ugyan a belügyi kormánytól jóváhagyást, van azonban remény, hogy újabb törekvésük több sikerrel jár, mert a vármegye új főispánja, SZINNYEI-MERSE István, lelkes érdeklődéssel karolta fel a könyvtárt s a határozat jóváhagyását személyes közbenjárásával teljes mértékben elérni igyekszik.

A könyvtár anyaga a múlt év folyamán az Orsz. Tanács által ajándékozott 1000 K-s népkönyvtáron kívül 220 művel, összesen 234 kötetben szaporodott nagyobbbrészt ajándék útján.

Aradon a város *közművelődési intézetét* 1913. év október 28-án adták át ünnepélyesen a nagy nyilvánosságnak. A közművelődési intézetben elhelyezett gyűjtemények közül a könyvtár anyaga a Kölcsey-Egyesületnek kb. 5000 kötetet kitevő kölcsönkönyvtára, a mintegy 16.000 kötetből álló ATZÉL-könyvtár és a 4000 kötetes FÁBIÁN-könyvtár. Az anyag szakszerű feldolgozása most van folyamatban. Az 1913. év végéig az említett könyvtárakat párhuzamosan dolgozták fel és pedig 2278 katalogusszám alatt 3154 kötet könyv ment át könyvtári földolgozáson. A könyvtárból 155 nyitási napon 4615 egyén kölcsönzött ki 7172 művet. Az olvasótermet a nyilvánosságnak még nem adták át.

Bártfán a *Sárosvármegyei Múzeum* az 1913-ik évben is a jóváhagyott vármegyei szabályrendelet szerint működött. A múzeum őre a könyvtárat revideálta. A könyvtárban igen sok a kötetlen könyv, mivel a múzeum fennállása óta a felgyülemlett könyveket csak elhelyezték, de bekötetésre a múzeum egyáltalán nem fordított gondot. A könyvtár ezért és fűtetlen helyiségben való elhelyezése miatt nem szolgálhat nyilvános könyvtárul. Gyarapodása ez évben 120 kötet és füzet volt.

Besztercebányán a *Városi Múzeum és Közkönyvtár* 1913. évi fejlődéséről és állapotáról csupán annyit jelenthetünk, hogy a könyvtár második címjegyzéke már elkészült.

Békéscsabán a *Békéscsabai Múzeumegyesület* múzeuma életében fontos mozzanat volt, hogy a közművelődési ház építkezése az 1912. évben annyira előrehaladt volt, hogy a múzeumi gyűjte-

ményeket és a könyvtárt az új épületbe átköltöztethették. Az igazgatóválasztmány 1913. február 25-iki ülésében intézkedett, hogy a berendezési munkálatok meginduljanak. A könyvtár számára elkészítették a Schlick-Vajda-féle könyvtári vasállványokat; a nyilvántartás megkönnyítésére megszerezték a kartothekeket s az olvasótermet ellátták a szükséges bútorzattal. A könyvtáros a kartothekek számára átírta a cédulakatalogust s az új állványokon elhelyezte a könyveket.

Budapesten a Budapesti Könyvtáregyesület *budai könyvtára* jelentést nem küldött.

A budapesti ref. theol. akadémia *Ráday-Könyvtára* az 1913. évben is HAMAR István theol. akad. tanár vezetése alatt állott s a könyvtárnok mellé segítőerőül egy theologiai növendéket és egy könyvtári szolgát adtak. Mindezek honorálásáról a dunamelléki ref. egyházkerület és a budapesti ref. theol. akadémia gondoskodott.

A könyvtár gyarapodása az előző évekéhez képest elég jelentékeny volt, amennyiben vétel útján beszereztek 74 művet 126 kötetben, csere útján kapott a könyvtár 165 művet 261 kötetben, a theol. tanári kézikönyvtárból áthelyeztek 516 művet 840 kötetben, a régebbi rendezetlen anyagból pedig feldolgoztak 219 művet 266 kötetben. Fogyott azonban az állomány csere útján 6 művel 6 kötetben, aminek figyelembevételével a könyvtár állománya 1913. december 31-én 21.596 műből állott 33.618 kötetben.

A régi magyar irodalom 11 műve közül vétel útján szereztetett be 1. (Gelei KATONA István: *Váltság titka*. I. kötet. Várad, 1645.), csere útján 2 (BÖYTÖS Steph.: *Domus Domini*. Nagyszombat, 1695. — LISZNYAI Kovács Pál: *Magyarok cronikája*. Debreczen, 1692.), a régi beosztatlan anyagból dolgoztatott fel 8 (BRELFFT Paulus: *Dissert. philol. De literarum Hebraicarum origine et authentia*. Wittenberg, 1692. — CLEMENTIS Zach.: *Hungariae ducum et... regum... memoria superstes*. Késmárk, 1706. — DEBRECZENI Sz. Steph.: *Dissert. theol. De paternitate Abrahami universalis*, Franeker, 1697. — GRAFFIUS Joh.: *Disput. De Transsylvania*. Altdorf, 1700. — LYRA panegyryca super obitum Casparis Ganoki. Lőcse, 1692. — JÁSTFALVI TÖRÖK. Georg.: *Dissert. theol.*

De munere Christi prophético. Frankfurt, 1709. — REZIK Joh.: Themistocles iudicum imago. Bártfa, 1708. — SZIGETHI Georg. Gyula: Dissert. theol. De regeneratione. Frankfurt, 1709. Csonka; csak az 1—12 oldal).

A könyvtár a február 4-én történt megnyitástól kezdve, július és augusztus hónapok kivételével, hetenként kétszer: kedden és csütörtökön délután 4 órától 6 óráig állott a közönség rendelkezésére. A látogatók száma 399 volt s használatba került 399 mű 613 kötetben. Leghasználtabb szakcsoportok voltak: a régi magyar irodalom, a theologia, historia, hist. literaturae, jog- és államtudomány, philologia, szépirodalom és az encyclopaedia.

A könyvtár az év folyamán 800 K rendes, és 200 K rendkívüli, összesen 1000 K államsegélyben részesült. Az évi államsegélyt és az 1912. évi 341 K 11 fillér államsegélymaradékot az Orsz. Főfelügyelőségnek bemutatott s általa jóváhagyott tervezet szerint használták fel. Beszerezték ennek terhére 74 művet 126 kötetben, 129 darabban 1211 K 12 fillér költséggel. Fel nem használt államsegélymaradvány volt 340 K 99 fillér. A dunamelléki ref. egyházkerület és a budapesti ref. theol. akadémia mint fenntartó testületek fedezték a könyvtár személyi és dologi kiadásait 2876 K 88 f összegben.

A könyvtár kiadványa a könyvtár régebbi és újabb története volt, amelyet dr. PRUZSINSZKY Pál és HAMAR István írtak meg. A munka az alapító Rádayak arcképeivel díszítve a budapesti ref. theol. akad. 1912/13. évi értesítőjében jelent meg, de különnyomatban is elkészült.

A könyvtárnak szervezeti és kezelési szabályzatát a könyvtári bizottság letárgyalta s jóváhagyás végett az egyházkerületi közgyűléshez beterjesztette. Az egyházkerület a tervezet tárgyalását 1914. évi tavaszi közgyűlése tárgysorozatára tűzte, a használatra vonatkozó részt azonban a végleges megállapításig is életbe léptette.

Debreczenben a ref. főiskola könyvtár állománya az 1913. évben is jelentékeny mértékben gyarapodott egyrészt bevásárlás és rendelés, másrészt adományok és állami letét útján. A gyarapodás

kiterjedt az összes szakokra, miáltal a könyvtár mindinkább abba a helyzetbe jut, hogy nemcsak a művelt nagyközönség igényeit, de a tudományos kutatás követelményeit is kellő mértékben kielégíti. A könyvek egyrésze a könyvtár állományában meglévén, duplumba került s csak a hiányzókat vagy az eltérő kiadásúakat sorozták be. Az 1913. évre utalványozott 1800 K államszegéllyel a Főfelügyelőség jóváhagyásával az ókori keleti népek szellemi életére vonatkozó irodalomnak a könyvtárban meglévő régebbi anyagát egészítették ki.

Nagyobb adományokkal keresték fel az intézetet az 1913. év folyamán: BALOGH Ferenc tanár 5 mű 15 db, MATOLCSY László 43 db, TROCSÁNYI Béla főisk. orvos 13 db, özv. KAZINCZY Béláné 96 mű, CSÁTHY Károly 609 mű, HEYKÁL Ede nyug. koll. főkéntész 14 művel. Vétellel és adományokkal a könyvtár állománya, az apróbb nyomtatványokat is beleértve, 156.742 darabra emelkedett.

A könyvtár olvasótermét a város összes iskoláinak növendékein kívül nagyszámmal látogatta a tanulni vágyó nagyközönség is, úgy hogy a 65 személyre berendezett olvasóterem tetemes kibővítésének szüksége szemmel látható. Meg is van a remény, hogy már 1914 szeptemberétől kezdve a főgimnázium kiköltözésével nyert egyik új teremben új helyiséget rendezhetnek be.

A könyvtár jókarbantartása és mindennemű szükséges felszerelési kellékekkel való ellátása úgy az egyházi főhatóság: a tiszántúli egyházkerület, mint a könyvtárigazgatóság állandó gondját képezte. E gondoskodás eredménye volt, hogy a könyvtár tanári olvasótermében egy keresztállványt helyeztettek el, mely néhány ezer könyv befogadására elegendő. Úgy a tanári, mint az ifjúsági olvasóterembe pedig az eddigi gázvilágítás helyébe bevezették a villanyvilágítást.

A könyvtár kezelőszemélyzetében változás történt, amennyiben I. kezelőkönyvtártisztül az 1913—4. isk. évre dr. VARGHA Zs. ref. theol. m.-tanárt, a kolozsvári ref. theol. fak. docensét, II. könyvtártisztül pedig dr. HARKÓ Gyula kolozsvári egyetemi segédkönyvtártisztet hívták meg.

A *Városi Múzeum* könyvtára becses anyaghoz jutott a városi

tanács azon intézkedése folytán, mellyel meghagyta, hogy a múzeum öre a városi színház könyvtárából a már nem használt, de irodalmi és színészettörténeti érdekekkel bíró darabokat kiválogassa, leltározza és a városi múzeumban elhelyezze. E munkánál a mult század első felében írott színművekre és a mult század második felében működött színiügyegylet és intendatura emlékeire voltak figyelemmel. A kiválogatott anyag nagyobb része a régi magyar színműirodalom termékeiből áll. Néhány olyan darab kivételével, amelyek néha még ma is műsorra kerülnek s főként az énekes darabok kivételével, az összes régi műveket átvette a múzeum. Érdekes, hogy az intendatura idejéből, a debreceni színészet eme fénykorából országos nevű nagy művészek mellett több helyi színműíró és fordító emléke is felelevenedik, akik álnév vagy saját nevük alatt eredeti és fordított többnyire könnyebb fajú egyfelvonásos darabokkal gyarapították a debreceni és váradi színház műsorát. Ilyenek: KADARCSI (KOMLÓSSY Imre), KEREKI (KEREKES József főjegyző), KOMLÓSSY Dezső, KOMLÓSSY Arthur, SERÉNYI, HOMOKI, HAMAR László, SZANA Tamás, LOBMAYER János vaskereskedő. A kiválogatásnál készült leltárt a tanácsshoz terjesztették be, saját leltári könyvükbe azonban az ideiglenesen ládádba csomagolt anyagot a tél beállta miatt be nem vezethették.

Az ajándékok sorában a könyv- és kéziratár kiválóbb gyarapodását mozdította elő LÖFKOVITS Arthur múzeumigazgató áldott emlékü ERZSÉBET királynénk öfelségére vonatkozó képeslevelezőlap gyűjteményével, melyet ugyan nagyrésztben még az előző esztendőben kapott az intézet, de csak 1913-ban leltároztak újabb gyűjteméssel történt kiegészítés után. E gyűjtemény magyar izlésű, értékes bőralbumba állítva, 553 különféle képeslevelezőlappal áll. A céhiratoknak is kétféle nagyobb tömege került a múzeumba: a timárfjúság összes jegyzőkönyveit, számadásait, iratait ládástól a múzeumnak ajándékozta; a rendőrség iparügyi osztálya pedig a feloszlott pintértársaság egész irattárát — 274 darabot — adta át az intézetnek. Ezenkívül számos magánegyén, testület, kör, intézet és hivatal több könyvet, folyóiratot, okleveleket stb. ajánlkozott.

Désen a *Szolnok-Dobokamegyei Ethnographiai és Történelmi Társulat Könyvtárának* 1913. évi történetében nevezetesebb mozzanat nem fordult elő. Az elmúlt év folyamán 47 látogató 88 művet vett ki. A könyvtár 1913-ban 84 művel gyarapodott; jelenlegi állománya 1616 mű.

Eperjesen az ág. hitv. ev. kollégium nagykönyvtárában az 1913. év annyi változást eredményezett, hogy április elejétől, amikor a kollégium központi épületének első emeletén az átalakítások befejeződtek, az olvasótermet végleges helyiségbe tették át. Az olvasóterem berendezéséhez a régi bútordarabokat használták fel s csupán egy falba illesztett, kétoldalról: a nyilvános és tanári olvasóteremből egyaránt használható rekeszes szekrényt készítettek saját terükre. Azóta az olvasóterem hetenkint öt napon d. u. 4—7-ig nyitva áll.

A könyvtáros a múlt nyáron az ösnyomtatványok és hungarikák jegyzékét állította össze. Öt ösnyomtatvány és 155 régi magyar nyomtatvány van a könyvtárban.

Felkán a Tátra-Múzeumegylet múzeuma a 100 K könyvtári államsegélyből antikvárius uton vett 8 művet 11 kötetben. Az állami segítyen vásárolt könyveken kívül a könyvtár állami letétképen kapott 16 kötetet, előfizetés és vétel útján beszereztek 23 kötetet, ajándékba kaptak 25 kötetet és 24 füzetet, 1 térképet, 1 céhkéziratot, 1 okmányt és 2 levelet. Az összes gyarapodás 93 mű. A gyűjtemények gyarapodására 439 K 98 fillért fordítottak, melyből tagsági díjakra és könyvvásárlásokra 123 K 80 fillér esik.

Győrött a Városi Közkönyvtár folyton gyarapszik s cédulakatalogusa a befejezés felé közeledik. A levéltárossegéd az elmúlt évben betegsége miatt 7 hónapig állandóan szabadságon volt és így a cédulakatalogust befejeznie nem lehetett. A látogatók és kölcsönzők száma szaporodott. Helyiségei oly szűkek, hogy a könyvtár hirdapiosztályát a levéltár helyiségében kellett elhelyezni. A köteles sajtótermékek anyaga — a hirdapok, könyvek, folyóiratok, gyászjelentések kivételével — a folyosókon csomagokban kapott helyet.

Az intézet javadalma 2420 K. 24 fillér volt a 803 K állami segéllyel együtt. Az állami segélyből 802 K 25 fillért, a városi javadalomból könyvbeszerzésre 1452 K 99 fillért, könyvkötésekre 165 K-t fordítottak.

Törzsállománya volt az 1913. év elején 35.455 db; az 1913. évi szaporodás 2451 db és így a törzsállomány az 1913. év végén 37.906 db.

Az olvasóteremben 640 látogató fordult meg 1045 db használatlaltal; térítvényre kiadtak 518 esetben 2932 db könyvet.

Gyulán a Békésmegyei Közművelődési Egyesület Könyvtára még mindig nem nyílt meg, több okok között azért, mert kezelőjének még a legcsekélyebb tiszteletdíj sem helyezhető kilátásba. Ennek dacára gyarapítása és kiegészítése serényen folyik tovább, mert a gimnázium igazgatója minden lehető alkalmat megragad a szerzésre és pótlásra.

Gyulafehérvárott az Alsófehérmegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Egyesület könyvtára a Főfelügyelőség engedélyével a múzeumi igazgató magánlakásán van berendezve s ezáltal a könyvtár kezelésén és hozzáférhetőségén könnyítve van. A lefolyt évben államsegélyből beszerettek 63 db önálló művet, állami letét 24 könyv, csere útján 84 művet és ajándék 68 könyv s 3 hirlapévfolyam, egyéb vétel 1 térkép, tehát összes gyarapodás 246 db önálló mű, 3 hirlapévfolyam, 1 térkép és így a törzsállomány az 1913. év végén 4436 db könyv és füzet, 39 hirlapévfolyam, 16 apró nyomtatvány, 3 db térkép, 7 db kézirat, 2 db oklevél. Összesen 4436 db. A könyvtári beszerzéseknél a vezetőség szigorúan a történelem, főleg az erdélyi történet és régészet tanulmányozásához szükséges szakművekre fordított figyelmet és az őskorra vonatkozó néhány beszerzett munka mellett különösen a római kort részletesebben tárgyaló műveket vásárolt, mert ezt kívánják a helyi viszonyok, amennyiben az ásatási területeken és a római Apulumnak történelmi és művészeti maradványokban oly gazdag és még ki nem kutatott területén kiváltképen e szakmunkákra van szükség. Összes kiadás volt az államsegély terhére a könyvtárnál 369'35 K. Így tehát az államsegély maradványa a

könyvtárnál, hozzávéve az 1912. maradványt, 39'14 K. A könyvtárból 26 látogató és kikölcsönző használt 63 művet.

A *Batthyány-Intézetre* nézve az év legfontosabb eseménye az erdélyi káptalan levéltárának átvétele volt. A káptalan méltányolva a megőrzés és tudományos használat előnyeit, melyekkel a levéltárnak a Batthyány-Intézetbe való elhelyezése járna, 1913 őszén úgy határozott, hogy levéltárának a történetírásra becses, régebbi anyagát a Batthyány-Intézett páncéltermébe helyezi el letétképen. December 23-án az egész anyag a régi rendben ott volt a páncélterem levéltári dobozaiban.

A könyvtár használóinak száma nőttön-nő s a szűkebb helyi intelligencián kívül a hazai közönség egyéb rétegeibe is elhat hire. A kulturintézetek közül az intézet az orsz. levéltárral s a kolozsvári egyetemi könyvtárral lépett ismételtlen összeköttetésbe. A könyvtár gyarapodása néhai IMETS F. Jákó és BEKE Antal kanonokok elhalálózása, illetőleg könyvtárunk bekebelezése következtében a szokott arányokon túlnőtt. IMETS kanonok maradékkönyvei között igen nagy volt a székely vonatkozású anyag, BEKE kanonok hagyatékából főleg a csonka folyóiratsorozatot egészítették ki. A könyvtárban egyébként állandóan folyt a cédulázás. 5100 nagy s 6600 névjegynagyságú cédulát irtak az abcés katalogus számára.

A páncélteremben őrzött hungarikumok cédulázása felerészben megtörtént; a magyar nyelvűek ismertetését GYÁRFÁS Tihamér dr. tette közzé a «Batthyáneum» II. kötetében, míg az ősnymtatványok leírásába RÁKÓCZY Béla főgimn. tanár fogott. A kodexek új elhelyezésüknek megfelelőleg új számokat nyertek, azonban a pontosan összeírt jegyzékek alapján bárki megtalálhatja BEKE vagy VARJÚ számait is a kéziratok oszlopaiban.

Hódmezővásárhelyen a ref. főgimnázium nyilvános tanári könyvtárának látogatói 1913-ban is örvendetesen gyarapodtak. Olvasásra kivett 749 egyén 1183 művet 1425 kötetben. A könyvtár helyiségében olvasott 48 egyén 50 művet 51 kötetben. Legtöbben magyar tudományos művet olvastak 434 egyén 762 művet 912 kötetben, aztán történelmi s földrajzi művet 77 egyén 103 művet 125 kötetben és bölcséleti műveket 60 egyén 100 művet 111

kötetben; természettudományi, jogi, külföldi szépirodalmi s egyéb műveket már kevesebben.

Ipolyságon a *Honti Múzeum* 1913. évi történetének egyetlen mozzanata a könyvanyag teljes rendezése. A könyvtárban ma 6806 mű foglal helyet, melyekről cédula- és könyvkatalogus készült. A könyvtárból 37 látogató 152 kötetet használt. E szám azért oly kicsiny, mert a rendezési munkálatok az egész éven át tartottak.

Kassán a *Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeum* gyűjteményei közül a könyvtár 10.897 kötettel és 64 kézirattal gyarapodott. Államsegélyből vettek 2125 művet 5208 kötetben. Állami letét és ajándék 1619 mű 2167 kötetben, vegyes aprónyomtatvány pedig 3522 darab. A kikölcsönzők száma 7893 volt. Használtak 7893 művet 9167 kötetben. Az olvasótermet 4021 olvasó vette igénybe s 4704 művet olvastak.

Az intézet életének egyik jelentős eseményeként kell megemlékeznünk arról, hogy a múzeum hat éven felüli időn át fáradhatatlan buzgalommal, kiváló tudással és lelkesedéssel működött igazgatója, VARJÚ Elemér megvált az intézettől.

Keckskeméten a *Városi Könyvtár* 339 munkával gyarapodott, amiből 205 munkát 1522 K 18 filléren vettek, 134 munkát pedig ajándékba kaptak. Megszerzett még a városi tanács Keckemét régi könyvnyomdászatára vonatkozó 216 darab levelet 125 K-ért. A levelek 43 írótól valók, köztük van ABONYI Lajos 7, GYÁRFÁS István 10, KORPONAY János 9, SZÁSZ Károly 20, TOLDY Ferenc 24 levele. A könyvtárra tehát összesen 1647 K 18 fillért költöttek, 500 K-t állami, 1147 K 18 fillért városi segélyből.

Keszthelyen a *Balatoni Múzeum* könyvtáránál a rendelkezésre állott összeg teljes felhasználásával, az évről-évre beszerzett tudományos folyóiratokon s néhány kisebb szakmunka vásárlásán kívül, egyrészt a már meglévő tudományos folyóiratok sorozatainak kiegészítésében és másrészt a múlt évben beszerzett NEUMANN-féle 12 kötetes nagy madártani munka bekötetésében merült ki a tevékenység.

Késmárkon az *ág. h. ev. ker. lyceum nagykönyvtárának* 1913.

évi forgalma 1403 látogatóval és 3926 kötetel a viszonyok mérlegelése mellett kielégítőnek mondható, mert bár az előző évi kimutatással szemben, amikor 1582 egyén 4219 kötetet forgatott, tetemes csökkenés észlelhető, ez az apadás csak mulandó jelenség s egyelőre nem képes megingatni azt a jogos feltevést, hogy a könyvtár, amióta nyilvános jelleggel bír, mindjobban érezteti jótékony kulturális hatását és hogy arra mindfontosabb szerep vár.

A forgalom apadása valóban akkor volna aggasztó tünemény, ha teljesen váratlanul és meglepetésszerűen jött volna. Ez a visszaesés azonban természetszerű volt s annak bekövetkezését előre jelezte a múltévi jelentés, mely ezt a könyvtár hiányaival okolta meg. A könyvtár ugyanis a látszólag igen tekintélyes könyvanyag mellett is főleg olyan művekben szegény, melyek a legtöbb olvasó szellemi szükségletének megfelelnek. A könyvtárnak nem állott módjában e bajon segíteni és a fokozott mérvű látogatást biztosítani amaz egyszerű oknál fogva, mert ehhez a kellő anyagi eszközök hiányoztak. 15.000—20.000 K-ra tehető az az összeg, amellyel a könyvtárt korszerűen és a mostani igényeknek megfelelően kiegészíteni lehetne. Ily tetemes pénzáldozatokra pedig az intézet ismert szűk anyagi helyzete mellett nem igen számíthatni. A pártfogóság azonban belátva a könyvtár nagy fontosságát és megértve azt, hogy igazi hivatását csak úgy teljesítheti, ha a közönség által támasztott igényeknek meg is tud felelni, végre utat és módot talált, hogy már most egy-két éven belül a könyvtár fejlődését és látogatottságát gátló akadályok nagyrészen megszüntethetők lesznek, amennyiben az államtól beruházásra kért és kapott segítyből 10.000—15.000 K-t fog fordítani könyvtári célokra oly módon, hogy e tetemes összeget az 1914. és az 1915. években fogja kiutalni.

Kiskúnfélegyházán a *Városi Múzeum* könyvtárában a bútorzatban tapasztalt hiányt pótolta a múzeumőr, azután, hozzáfogott a meglevő anyag rendezéséhez. A könyvtári anyag kötetlen részéből kötés alá adott jó részt s így a rendezéssel rövidesen el is készült. Hozzáfogott a cédulakatalogus elkészítéséhez, amely munka folyamatban van. A könyvtári szobába bevezettette a villany-

világítást, hogy a könyvtár anyaga az esti órákban is használható legyen. A folyó rendezés miatt a könyvtárt nyilvános használatra bocsátani még nem lehetett, de azoknak, kik komoly szándékkal keresték a könyveket, rendelkezésükre állott a múzeum öre s a könyveket kellő biztosíték mellett kikölcsönözte nekik.

Kiskunhalason a főgimnáziumi könyvtár — mivel a tanárok szükségletére szolgáló tudományos kézikönyvtárak és a tanulók ifjúsági könyvtára teljesen külön kezeltetnek — napról-napra jobban a városi közkönyvtár jellegét ölti föl. Anyaga már régen túlnőtt egy iskolai könyvtár keretein, most még csak modern és korszerű berendezése a legsürgősebb feladat.

Örömmel jegyezhető fel, hogy a könyvtárt épen a szegényebb társadalmi osztály keresi föl mind nagyobb számban. Különösen télen, mikor a mezei munka szünetel, a heti 4 nyitási napon igen élénk a forgalom. Az 1913. évben a 200 nyitási napon 718 egyén 2005 kötet könyvet és lapot használt.

A gyarapodás is elég nagymértékű volt. Vétel útján 258 kötet, áll. letétből 14 kötet, ajándékból 184, összesen 466 kötet, illetve darab, továbbá vételből 5 térkép és ajándékból 102 kézirat a szaporodás. Így most a könyvtár törzsszállománya 37.563 db. Az államsegélyen kívül a fenntartó testület 360 K-t fordított a könyvtár gyarapítására. Ebből vásárolta meg néhai THURY József könyveinek egyrészét, mely közt igen sok a duplumok számát szaporítja.

Kolozsvárott az Erdélyi Kárpátgyesület 11 évvel ezelőtt megnyitott könyvtári, régiségügyi, fürdőügyi, háziipari és néprajzi osztályokból álló múzeuma 1913. évi élete, különös tekintettel a nehéz gazdasági évre és az egyesület szűkös anyagi helyzetére, egyszerű csendes munkálkodásban telt el.

Komáromban a közel kilenc évtizede fennálló *Komáromvármegyei Könyvtár* az 1913. évben nevezetes fordulóponthoz jutott. A vármegye törvényhatósága oly értelmű határozatot hozott, hogy a tulajdonát tevő könyvtárat a tulajdonjog fenntartásával ugyan, de egyébként minden korlátozás nélkül átadja a Jókai-Egyesület kezelésébe, mely azt 1913 január 1-ével át is vette. Átengedte ezenkívül a vármegyé közönsége a könyvtáralapnak

(14.600 K) kamatjövödelmét a könyvtár céljaira számadási kötelezettség nélkül, ami igen fontos esemény volt a könyvtár életében, mert fejlődésének keretei ezzel kibővültek és közelebb jutott a nyilvánosság szélesebb rétegeihez. Ebben azonban másik fontosabb tényező működött közre: a kulturház megépítése.

Az egy évtized alatt (1904—1913.) megötszörözödött könyvtári anyag régen kinőtt a vármegye levéltárának sötét szobáskájából. A könyvek a levéltár polcain és ablakaiban felhalmozva, egy raktárban összezsúfolva várták a napot, mely reájuk nézve a szabadulást, az életet jelenti, de egyben az intenzivebb kulturális élet kezdetét is. Komárom vármegye, a város és az állam hozzájárulásai lehetővé tették a Jókai-Egyesületnek a kulturház építése megkezdését, mely 1913 április-október hónapjait vette igénybe. A kulturházat november 29-én adták át nemes hivatásának, a könyvtár azonban csak 1914-ben foglalhatja el új otthonát, mikor az új épület falainak szárazsága minden kétségen felül áll. Az új kulturház földszintjének négy helyiségét foglalja el a komáromi nyilvános közkönyvtár, melynek legfontosabb férőhelye az 54.000 kötet könyv befogadására alkalmas repozitórium, amely kapcsolatos a mellette levő kisebb dolgozószobával és a nyilvános, 24 személyre berendezett olvasóteremmel, amelyből a könyvtárőr szobája nyílik. 1913 végén elkészült a nyilvános olvasóterem berendezése úgy, hogy azt az 1914. év elején a nagyközönség számára megnyithatták. Egy évtized szakadatlan küzdelme ért ezzel el végcéljához, melyet a vármegyei könyvtár indított meg s végeredményében megnyugvással tölt el, hogy a közkönyvtár átadható lett a közönség korlátlan használatára.

A könyvtár az 1913. évben is az eddigi arányokhoz mérten és szépen gyarapodott. A könyvtár régi jóltevője és második alapítója, néhai id. SZINNYEI József utolsó láda könyvadományát 1913 július havában juttatta a vármegye könyvtárához. Kívüle Loósy Lajosné úrhölgy adománya volt hatalmas tényezője a könyvtár gyarapodásának, ki 266 kötet könyvet adományozott. Ezeken kívül dr. PÁZMÁNY Zoltán kir. jogakadémiai tanár ajándékozott több könyvet. Az 1913. évi gyarapodás 981 mű 1790 kötetben.

A könyvtárban az elmúlt évben sem végeztek érdemleges rendezési munkát a helyiségviszonyok miatt, sőt ez megakadályozta a rendes gyarapodás feldolgozását is, amelynek csak egyrésze készült el. December végén a városi népkönyvtár átköltözött a kulturházba hol ideiglenesen az olvasóteremben állították fel annak használati anyagát.

A könyvtár személyi viszonyait illetőleg a változás az, hogy a Jókai-Egyesület igazgatótanácsa dr. ALAPI Gyula főtitkárt a könyvtár igazgatójává, dr. BARANYAY Józsefet pedig örvé megválasztotta és ez utóbbinak a X. fizetési osztálynak megfelelő fizeteskiegészítést és lakáspénzt szavazott meg.

A könyvtár használata a múlt évben is emelkedést mutat: 1310 olvasó vette igénybe, kik 88 nyitási napon 15.365 művet olvastak 18.257 kötetben; az emelkedés tehát az 1912. évi eredményhez képest 965 kötet.

Államsegély címén a vármegyei könyvtár 600, a városi népkönyvtár 300 K adományt nyert, melyet gyarapítási célokra használtak fel. A könyvtár gyarapítására összesen 1225 K 26 fillért, könyvkötésre 150 K-t, a könyvtári személyzet illetményeire 2105 K-t fordítottak, melyet fenntartója saját bevételeiből fedezett.

*Losonc*on a *Városi Közkönyvtár* készlete az 1913. évben 417 kötettel szaporodott s így az 1913. év végén a könyvtárban 25.076 kötet volt. A könyvtár vezetősége 1913. évi működéséről e szűkszávú adatokon kívül részletesebb jelentést nem adott. Hivatalosan dr. FEJÉRPATÁKY L. orsz. felügyelő látogatta meg a könyvtárt. A könyvtár gondnoksága az új szabályzat intézkedésétől reményli a könyvtári ügy fellendülését és a nagyobb érdeklődést, mely újabb időben megcsappanni látszik.

Löcsén az ág. h. ev. egyház könyvtárát az 1915. évre folyósított 400 K államsegélyből irodalmi, történelmi, jogi és természetrajzi művekkel gyarapították. Az új cédulakatalogus szerkesztése fokozott mértékben továbbfolyt. A gyarapodás 52 db ajándék és 54 db vétel, összesen 106 db volt. A könyvtár látogatottsága emelkedőben van s elég élénk a város közönsége és a két középiskola ifjúsága részéről, kik érdeklődéssel szemlélik a könyvtár

régi s becses emlékeit s a könyvtáros előadása kapcsán bemutatott darabokat.

Marosvásárhelyen a Ferenc József Közművelődési Ház könyvtára a mult 1913. év folyamán államsegélyben nem részesült s így az elkerülhetetlenül szükséges kiadásokat Marosvásárhely sz. kir. város házipénztára viselte, fölhasználván e célra a dr. GECSE Dániel-féle alapot, a Közművelődési Ház építési alapját és az előre nem látott tétel alatti összegnek is egy részét. Hogy ezek a kiadások minő összeget tesznek ki, arra nézve adatok még nem állanak rendelkezésre.

A vallás- és közokt. m. kir. minisztérium a Főfelügyelőség előterjesztésére a könyvtárnak könyvanyag beszerzésére 25.000 K államsegélyt adományozott olykép, hogy ez összeg még csak az 1916. év folyamán válik esedekessé. A város polgármesterének közbenjárása folytán az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársasággal oly egyezséget kötöttek azonban, hogy emez államsegély terhére már az 1914. év folyamán mintegy 16.500 K értékű könyvet szállít a boltiárból 10% engedménnyel, a még fennmaradó összegre pedig, a könyvtár javára folyószámlát nyit.

A könyvtár kezeléséhez szükséges személyzetet csak 1913. évi szeptember hó 1-én állították be s az, a város levéltárában fölhalmozódott s a többfelől megvásárolt könyvanyag számbavétele s a könyvtári helyiségekbe való fölszállítási munkálatok miatt, a könyvanyag földolgozását csak a hónap utolsó harmadában kezdhette meg. November hó 15-én az addig feldolgozott anyagot a közhasználatnak átadták, amennyiben a könyveknek házhoz való kikölcsönzése kezdetét vette. Ez időponttól kezdve december hó 31-ig beiratkozott olvasók száma 582, kik a rövid másfél hónapi idő alatt 4430 művet kölcsönöztek ki. Használati díj nincsen s a házhoz való kikölcsönzés is teljesen ingyenes. Az olvasótermek az 1913. év folyamán a rendelkezésre álló idő rövidege s a még folyamatban lévő berendezési munkálatok miatt megnyitva nem voltak.

1913. szeptember 1-től az év végéig 49 művet vásároltak 138 K 28 f értékben, melyek kötetszáma 52-re megy. Ugyanez

idő alatt 142 mű érkezett be mint ajándék 266 kötetben, melynek becsértéke 387 K 35 f. A könyvtári anyag földolgozása folyamatban van s mindaddig, míg ez meg nem történik, addig a törzsállomány egész pontos száma ki nem mutatható. A kötetszám azonban — hozzávetőleg — 11—12 ezer db-ra megy.

Máramarosszigeten a ref. főgimn. könyvtára a lefolyt évben 326 dbbal szaporodott és így a könyv- és irattár törzsállománya az év végén 34.568 darabot tett ki. A vétel útján szerzett könyvek ára 804.75 K volt. Kötésre csak 274.25 K-t fordítottak, mert az a könyvkötő, kivel az iskola szerződést kötött, a műhely felszerelésének hiányossága miatt alig tudott egynéhány darabot bekötni és így az év végén a régi könyvkötőhöz kellett visszatérniök. Az 1912. évi elszámolásnál 361.37 K maradvány állapított meg, tekintettel azonban arra, hogy az 1912-ről függőben lévő három tétel 17.54 K összegben a pénztárnak visszatérítettet, a pénztári maradvány 1913-ra 381.91 K-ban állapítható meg, 1914-re pedig 402.88 K maradt.

A cédulakatalogusnak tárgyi szempontból való átdolgozása érdekében a könyvtári bizottság a múlt évben megkereste az igazgatótanácsot, hogy két évre egy kisegítő munkaerőt adjon a könyvtáros mellé évi 300 K díjazással. Az igazgatótanács ezt elfogadta és az 1914. évben a katalogus átdolgozása meg is kezdődik.

A könyvtárban a nyitási napok száma 134 volt, amely idő alatt 1088 látogató 1568 darabot használt.

Miskolczon a *Borsod-Miskolczi Múzeum* életében az elmúlt 1913. év nevezetes fordulópontot jelez. Indokolt és részletes előterjesztésre ugyanis a Közművelődési Egyesület választmánya elhatározta, hogy a múzeumot hatósági kezelésbe adja át s ezt követőleg nemsokára úgy a város, mint a megye törvényhatósága kimondotta, hogy a múzeumot átveszi. A helyiség kérdését illetőleg annyira jutottak előbbre, hogy a város elhatározta egy új női ipariskola építését, melyet már az 1914. év őszén kezdenek meg, így remény lehet arra, hogy 1915-ben az így megüresedő mostani egész épületet megkaphatják s kellő külső és belső restaurálás után elfoglalhatják.

A könyvtár fejlesztésére a múzeum 1913-ban segédelmet nem nyervén, csak a legszükségesebb szakmunkák vásárlására s a folyóiratok előfizetésére szorítkozhatott. A könyvtár még most is a felső keresk. iskola 2 termében van beraktározva, mert a múzeum épületében arra hely nincsen. Ilyen megkötött helyzetben a könyvtárt természetesen csak a múzeumi bizottság tagjai használhatták.

A miskolczi ág. h. ev. egyház könyvtárát az 1913. évben leginkább tudományos képzettségű emberek használták. A középiskolai tanulók csak 10 K letét ellenében kaptak kézhez könyveket, mert néhány év alatt tetemes számú könyv veszett el náluk, az intézetek igazgatói pedig a könyvtár felhívására nem voltak hajlandók a tanulókat bizonyítványaik visszatartásának terhe mellett arra kötelezni, hogy a kikölcsönzött könyveket hozzák vissza vagy értéküket fizessék meg. Az év végén minden tanuló óvadékát visszakapta.

Nagybányán a Városi Múzeum életében az 1913. év minden nagyobb mozzanat nélkül mult el. A könyvtár anyagának gyarapításánál szem előtt tartották, hogy a tudományos és szépirodalmi termékekből a hiányokat pótolva, az újabb művekből is egy-néhányat szerezzenek be.

Nagyenyeden a Bethlen-Kollégium könyvtárának fejlődése az 1913. év folyamán még a megelőző évinél is jelentékenyebb volt. A városi közönség fokozott mértékben vette igénybe, úgy hogy a látogatók száma a tavalyi 354-ről 716-ra emelkedett, a kivett és használt darabok száma pedig 5002-ről 6764-re. Épen ezért, az érdeklődő közönség kívánságához képest, nagyobb mértékben kellett beszerezni a modern irodalomba vágó műveket. Innen van, hogy ez évben a szaporulat 721 mű, 1295 darabban.

Nagyszombatban a Városi Közkönyvtár- és Történeti Emléktárra nézve az 1913-ik esztendő minden nagyobb mozgalmasság nélkül mult el. Nehezen talál bele újra a mederbe, melyben megalapítójának életében mozgott. Nem a lelkesedés hiányzott a vezetőségből, de nincs mód és lehetőség, hogy a város illetékes tényezőinek az érdeklődését oly ébren és állandóan a gyűjteményekre irányítsa és azokat oly gondos kapcsolatban tartsa a

város kulturális életével, mint ahogy azt a megboldogult alapító, ALSZEGHY János tette.

Szomorú jelenség, hogy a csütörtöki olvasó-órák közönsége szerfelett gyér. Az olvasótermet alig-alig látogatják, még az ifjúság sem keresi föl, mint azelőtt. Ezzel szemben örvendetes, hogy a vasárnapi kikölcsönzők száma egyre növekszik. Sajnos azonban, hogy az olvasott művek divatja a ma irodalmának vásáribb termékeit kegyeli, bár a Nyugat írói mellett a legnagyobb kedveltségnek JÓKAI, HERCZEG és EÖTVÖS Károly örvendenek. Emellett a szorosabb értelemben vett ifjúsági irodalom készletét is föl-föl kell frissíteni.

Nagyváradon a Városi Nyilvános Könyvtár állománya az 1913. év folyamán 8491 kötetről 11.144 kötetre szaporodott, a gyarapodás tehát 2653 kötet. Ebből ajándék 1014 kötet vétel, 1639 kötet.

Az olvasótermekben 25.296 látogató fordult meg, akik 26.933 kötet könyvet olvastak; ezenkívül 624 olvasónak 932 kötet könyvet adtak kölcsön s így a használt kötetek száma 27.865.

Az olvasott művek közül szépirodalmi volt 14.153 kötet (52,50%); tudományos munka 7844 kötet (29,50%); folyóirat 4736 kötet (18,40%). A katalógus most készül az olvasók részére 2—2 példányban.

Bihar vármegye közönsége 100, a Biharm. Keresk. Bank 50 K-t ajándékozott a könyvtárnak, SZÉLES Károly asztalos pedig a karthotek számára készített ajándékba egy két darabból álló szekrényt 120 K értékben.

A könyvtárőr javaslatára fölkérte a bizottság a polgármesteri hivatalt, hogy a könyvtár havi statisztikáját vegye föl a polgármesteri havi jelentésbe, hogy így a könyvtárügy is belekapcsolódjék a közigazgatásba s átmenjen az emberek vérébe. ADORJÁN Ármin előadó javaslatára a téli hónapokban 1/2 órával meghosszabbították a hiv. órákat és így vasárnap délután is 3—5 óráig nyitva tartják az olvasótermet. A könyvtárőr ama javaslatát, hogy a kikölcsönzést tagsági díjak ellenében terjesszék ki a társadalom szélesebb rétegeire, kiadták egy bizottságnak. Végül a segédőr fizetésének megállapítása végett megkeresték a városi tanácsot,

amelynek javaslatára a segédőr illetményeit a XI. és X. fizetési osztályoknak megfelelően állapították meg. Az állást egyelőre nem töltik be, holott égető szükség lenne rá, hanem az ideiglenes segédőr évi tiszteletdíját 1000 K-ban szabták meg.

Nyiregyházán a *Szabolcsvármegyei Múzeum* könyvtárát ez évben rendezték. A duplumokat kiválogatták s a hiányos folyóiratokat félretették, a többi pedig leltározták.

Nyitrán a *Nyitrai Múzeum könyvtárának* 1913. évi gyarapodása szerénynek mondható, de annál örvedetesebb a kölcsönzők számának szaporodása, amennyiben a kölcsönzők és a kölcsönzött darabok száma a tavalyinak kétszeresét érte el: 40 nyitási napon 634 kölcsönző 1842 darabot használt. A használók túlnyomóan nők és csaknem kizárólag szépirodalmi műveket keresnek. Mivel a szaporodást tartalmazó katalogus csak egy példányban áll a közönség rendelkezésére, igen érezhető már a nyomtatott katalogus hiánya. Ezt azonban a kimerüléshez közel levő vármegyei alap nem teljesítheti, más forrás pedig nem áll a múzeum rendelkezésére.

Pápán a *ref. főiskolai könyvtár* 1913-ban is híven igyekezett betölteni hivatását. A könyvtárnoknak ez év óta munkájában segítő-társa az állandó segédkönyvtárnokká megválasztott PONGRÁCZ József tanár.

Nyitva volt a könyvtár 303 napon d. u. 2—4 óráig. Ez idő alatt megfordult a könyvtárban 2125 látogató; tehát 647-tel több, mint az előző évben.

A könyvtár szaporulata eléggé jelentékeny: 1432 db volt, 327 darabbal több, mint az előző évben. Ebből államsegítségen vettek 75 kötetet, 932 K 33 f értékben, állami letét 19 kötet, vétel és csere 800 db, ajándék 538 db. A könyvtár törzsanyaga az év végén 39.916 darabra emelkedett s ehhez járul még mintegy 2000 kötet duplum.

Nagyon érezhetővé vált ismét a könyvtári helyiség szűk volta, amelyen évekkal ezelőtt vasállványok felállításával segítettek. Most már annyira megtelt ismét az egész helyiség, hogy a nagyterjedelmű, sok kötetből álló művek elhelyezése igen nehezzé vált.

A Főfelügyelőség útján nyert államsegély 1913-ban is 1000 K volt, a főiskolai hatóság pedig 3200 K-t fordított a könyvtárra, melyből 2360 K esett könyvbeszerzésekre és könyvköttetésre.

Pécsett a Városi Múzeum könyvtára helyiség hiánya miatt most is a városházán van elraktározva, használhatatlanul. Gyarapodása — nem lévén külön költségtétele — csak letétek és ajánlékozások útján történt. Állami letétként 12 kötet könyvet kapott.

Poprádon a Magyarországi Kárpátgyesület Múzeuma könyvtári osztálya vétel és ajándék útján 1913-ban mérsékelten gazdagodott.

Pozsonyban a Városi Közkönyvtár feldolgozott állománya 1913-ban 3458 könyvvel és folyóirattal, továbbá 19 hirlapkötettel, 6 kézirattal, összesen tehát 3483 darabbal gyarapodott. Ebből ajándék 2843 darab, állami letét 25 darab, állami segélyből eszközölt vétel 213 darab könyv, a városi hozzájárulásból eszközölt beszerzés 186 darab, végül a pozsonyvárosi tanács küldeménye 216 darab. A könyvtár feldolgozott anyaga az 1913 év végén 28.887 darab volt. Ebből könyvkötet, folyóirat és füzet 28.154, hirlapkötet és egyes hirlapszám 589, apró nyomtatvány 35, térkép 76 és kézirat 33 darab.

Városi hozzájárulásból 1913-ban 2786·57 K-t fordítottak könyvek és folyóiratok beszerzésére. A könyvtár 1913-ban 800 K állami segélyben részesült. Az 1912. évről áthozott maradvány 129·95 K-t, az időközi kamat 12·69 K-t tett ki. Összesen tehát állami segély címén 942·64 K állott rendelkezésre. Ebből 853·54 K-át fordítottak könyvek vásárlására.

Pozsony szab. kir. város törvényhatósági bizottságának határozata folytán, mely szerint a közkönyvtár felszaporodott többes-példányai évenként március havában ottani intézetek között felosztandók, a múlt évben 276 darab könyvet és folyóiratot elajándékoztak. A városi népotthon 90, a terézvárosi népotthon 94, a várhegyi népkönyvtár 92 darabot kapott ebből az anyagból.

Az olvasóterem 238 egész és 49 félnapon, összesen tehát 525 félnapon volt nyitva a közönség számára. Ez idő alatt 2347 darab látogatójegyet állítottak ki. Az olvasóteremben használt anyag mennyisége 3717 darab volt. Óvadék ellenében 705 térít-

vényre kikölcsönöztek 2790 kötet, 291 egyszerű térítvényre (óvadék nélkül) 2001 kötetet. Összesen tehát 3343 látogató 8508 darab könyvet, folyóiratot s egyéb könyvtári anyagot használt. A kezelt óvadékösszeg (készpénz és takarékpénztári betétkönyvek) 7696 K. 42 f volt. Az előző (1912.) évben a nyitási félnapok száma 545, a látogatók száma 3721, a használt anyag 9064 darab, a letett óvadékösszeg 7835 K volt. A két év adatainak összevetéséből úgy a látogatók számának, mint a használt anyag mennyiségének jelentékeny csökkenése tűnik ki. Ez a sajnálatos körülmény abban leli magyarázatát, hogy a könyvtár tetemes növekedésével egyre jobban érezhető helyszűke a közönség akadálytalan kielégítését is mindinkább megnehezíti, másrészt a primási palotában az elmúlt év utolsó negyedében megkezdett és jelenleg is folyamatban levő átalakítási munkálatok s az ezekkel járó lárma, por és piszok a kényesebb látogatókat elriasztják a könyvtár használatától, amelyet többször zárva is kellett tartani. A polgármester azonban kilátásba helyezte, hogy a primási palota fél-emeletén levő ama helyiségeket, melyekben jelenleg a katonai hivatal irodái vannak, egy-két hónapon belül átadja a könyvtárnak, miáltal legalább az aggasztó helyszűke nyer majd egyelőre kielégítő orvoslást.

1913 július havában a közkönyvtár címjegyzékének hetedik (1912. évi) pótfüzete jelent meg nyomtatásban.

Rimaszombatban a Gömörmegyei Múzeumnál mindazok a nehézségek, amelyek éveken át tétlenségre kárhoztatták a múzeum vezetőségét, eloszlottak és úgy a gyűjtemények, mint a közkönyvtárnak egyrésze a közönségnek 1913 május 16-án átadatott. Ezzel a múzeum végre elérte azt, amiért éveken át küzdött: állandó otthonhoz jutott és működéséről a közönségnek is beszámolhatott. Azonban még mindig csak egy része a múzeumnak az, ami ez idő szerint a közönség rendelkezésére áll: csak a négy teremben elhelyezett gyűjtemények és a helybeli kaszinó által örök letétbe helyezett könyvtár volt megnyitható az említett napon. Az épület emeletének másik szárnya még üresen áll és a múzeum tulajdonát képező könyvtár sem rendezve, sem elhelyezve nincs.

A könyvtár céljára az 1300 K államsegélyből csupán 155 K 70 ft-t használtak fel. Minthogy a közönség rendelkezésére álló kaszinói könyvtár letét, melynek államsegéllyel való fejlesztése nem mutatkozik célszerűnek, a múzeum saját könyvtára pedig pénziány miatt nem volt berendezhető, a könyvtárkiadásoknál csak a legszükségesebbekre szorítkoztak. Magánosok adományai ugyan szintén hozzájárultak a könyvtár gyarapodásához, azonban a könyvtár rendezetlen állapotára és a könyvek gondozásának keresztülvihetetlenségére való tekintből a múzeum vezetősége 1913-ban még nem helyezett nagyobb súlyt az önkéntes könyvadományokra és ez okból a múzeumnak már felajánlott könyvtárakat, mint például az ev. esperességét, nem szállította be.

Sárospatakon a ref. főiskola könyvtára az 1913. évben ajándékozásokból 1819, állami segélyből 207, állami letétből 15, a főiskolától kapott javadalomból 155 darabbal gyarapodott. Az évi rendes államsegélyt (1207·91 K) és a főiskolai javadalmat (1978·43 K) ez évben is hiányok pótlására és tudományos jellegű könyvek beszerzésére s folyóiratokra fordították. Az ajándékozások közül kiemeljük özv. dr. CSIKY Kálmánné úrnőét, aki oly korán elhunyt fiának, dr. CSIKY Kálmán sárospataki jogakadémiai tanárnak könyvtárából 620; báró VAY Elemér nyug. főispánét, aki 294 és SZILÁGYI Benő főgimn. tanárét, aki 183 kötet könyvet ajándékozott a könyvtárnak.

Az év történetében följegyzésreméltó esemény, hogy HARSÁNYI István helyettes főkönyvtárnok a kéziratárnak 1910 július 5-én megkezdett rendezését 1913 augusztus 26-ikára bevégezte. Készített három katalogust, nevezetesen: kötetbe foglalt alapcímtárt; szerzők, illetőleg rendszók szerinti betűsoros cédulakatalogust s végül időrendes cédulakatalogust. Az alapcímtár terjedelme 1662 sorszámmal 344 nagyívrétlap; a betűsoros cédulák száma 5978, az időrendes mozgólappoké pedig 2189.

A kéziratár törzsanyagán kívül HARSÁNYI azokról a kéziratokról és egyház- s irodalomtörténeti tartalmuknál, vonatkozásuknál vagy könyvészeti jellegüknél fogva figyelemreméltó följegyzésekről is készített katalogusokat, amelyek a könyvtár nyomtat-

ványai között, illetőleg azok tábláin s előzéklevelein elszórta található. Eddig 54 kötetben talált 96 különböző kézirat, illetőleg figyelemreméltó följegyzés van katalogizálva. A nyomtatványok közé kötött kéziratok ezután is régi helyükön maradnak.

A könyvtár törzsállománya 1913 végén 56.048 kötetre szaporodott. A kéziratok száma, a rendezés eredménye s az 1913. évi gyarapodás szerint 1667.

260 nyitási napon 2126 esetben 3197 darabot kölcsönöztek ki helyben és vidékre. A könyvtári forgalom emelése céljából az eddigi dolgozóterem mellé 1913 nyarán nyilvános olvasótermet rendeztek be 14 ülőhellyel.

Selmeczbányán a Városi Múzeum és Könyvtár könyvkészletének használata csekély; a közönség e könyvtárat mellőzi és inkább a vele kapcsolatos népkönyvtárat használja. A használati statisztika fogyatékosága miatt az 1913. évben a használók ki sem mutathatók, ellenben a népkönyvtár és városi könyvtár együttes könyvforgalma 9—10.000 kötetre tehető. Miután a városi könyvtár és a népkönyvtár egy közös helyiségben van, e kettőt régebben a hatóság maga is összetévesztette, amiből olyan helyzet alakult ki, hogy sok városi könyv kötésének a népkönyvtár a tulajdonosa és viszont. E bajokon csak a két könyvtár egyesítésével lehetne már segíteni, amire nézve az Országos Tanács jóváhagyását fogják kikérni.

Az intézet új vezetőt nyert dr. MIKLÓSSY Zoltán okl. tanár személyében. A kezelési teendőket GONDA József levéltári díjnok végzi. Szolga és laboráns nincs, ennek teendőit a múzeum vezetője kénytelen végezni; teremőr sincs, ennek teendőit a levéltári díjnok végzi.

Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Múzeum vezetőségének egyik legfőbb gondját az 1913-ik év folyamán is az építésszügy képezte, anélkül, hogy az az év végéig teljes befejezést nyerhetett volna.

A könyvtár és levéltár gyarapítására kézhez vett 1000 K-ból 695'63 K-t könyvkötésre, 90 K-t báró ORBÁN Balázs «Székelyföld» című művének megvásárlására, 85'46 K-t levéltári anyag beszerzésére és gyűjtésére, 129'54 K-t már régóta járó folyóiratok

előfizetési díja egy részének kifizetésére s egy pár multhatatlanul szükséges segédkönyv bevásárlására fordítottak. Csak jelentéktelen kis összeget fordíthattak tehát a könyvtár gyarapítására, de azért állami letét és ajándékozás útján a könyvtári anyag az 1913-ik évben is jelentékenyen gyarapodott.

A levéltár gyarapodása a könyvtárénál még jelentékenyebb volt. Vásár útján szerezték meg szotyori id. Bátorszív NAGY Ferencnek, a volt székely határőrző huszárezred kapitányának, I. FERENC királytól 1833. július 11-én kapott címeres nemeslevelét. E nemes-levellel együtt megvásárolták úgy az ő, mint hasonló nevű, szintén huszárkapitány fiának, a református Székely Mikó-Kollégium érdemes alapítójának, valamint ifj. NAGY F. feleségének, csikszentkirályi FFRENCZI Rozáliának hátramaradt családi iratait is. A XVII—XIX. századból származó iratok (396 db) nemcsak a NAGY- és FERENCZI-, de a csikszentkirályi BOROS- és más rokonsaládok életéhez s így a székelység történetéhez is érdekes adatokat nyújtanak. BARTHA László, ki családjának fejedelmekori okiratait már korábban a múzeumnak adományozta, most a XVIII—XIX. századból származó 280 darabbal gazdagította a levéltárat. BIRÓ Mózes a XVIII—XIX. századból származó 8 db oklevelet, illyefalvai DÓSA Eliz az 1815—1852. évekből az illyefalvi DÓSA-család levelesládájából 24 darabot, GÖDRI Sándor 12 darab oklevelet és 4 db kéziratot, KELEMEN Lajos Oroszfa községnek nagyajtai CSEREY Zsigmond ellen zálog iránt folytatott perében 1829 április 13-án kelt s az egész terjedelmes zálogpert leíró ítélmesteri kiadványt, ifj. KELEMEN Lajos a besenyői BABOS-, a kökösi KÖRÖSSY- s főleg a bölcsei BUDAI-család levelesládájából a XVII—XIX. századból 808 db oklevelet és periratot, KISS Dénes családja leveleiből az 1672—1822. évekből 67 darabot, KÖNTZEI Antónia a karatnai KÖNTZEI-család leveleiből a XVII—XIX. századból 745 darabot és KÖNTZEI Benedek a karatnai Köntzei-család levelesládájából a XVII—XIX. századból 2566 darabot, LÁZÁR András családjának a XVI—XIX. századból származó 284 db oklevelét, POTSA János a hatolykai POTSA-család még a múzeumnak át nem engedett leveleiből a XVIII—XIX. századból 293 db-ot

és SZABÓ György családi irataiból a XVIII—XIX. századból 58 darabot, dr. SZTRIPSZKY Hiador, az uzoni PÜNKÖSTI-család XVII—XVIII. századbeli leveleiből és peres irataiból 50 darabot, VARGA András pedig a lécfalvi GYÁRFÁS-család leveleiből 3 darabot adományozott a múzeumnak.

A könyvtár és levéltár számszerű gyarapodása az 1913-ik évben a következő volt: a) Könyv: 645 db; b) Hirlap: 51 db; c) Apró nyomtatvány: 55 db; d) Térkép: 4 db; e) Kézirat: 6 db; f) Oklevél és egyéb irat: 5593 db. Összesen 6354 db. Ebből vásár útján szereztetett 581 db. Állami letét 13 db. Ajándék 5760 darab. Az osztály könyvanyagának állománya az év végén 67,960 db volt.

Sümegeen az *Allami Darnay-Múzeum* 1913. évi szaporulatában első helyen említendő a Főfelügyelőség által megszerzett s a sümegi vár történetére vonatkozó, több száz rajzból, okmány-másolatból és történeti adatokból álló kolligátum, mely KIMNACH Ödön tanár munkája és gyűjtése. Ebből az anyagból, egyesítve azt a múzeum eddigi adataival, megírható lesz Sümeg és Sümeg várának története. A KISFALUDY-teremben nyert elhelyezést a Főfelügyelőség másik letétje, a KISFALUDY Sándor és SZEGEDY Róza badacsonyi pinchajlékait ábrázoló, PÖRGE Gergely által rajzolt két kép is. Ugyanoda került Kisfaludi PIKÉTHY György ajándéka, VÖRÖSMARTY Mihály *Csongor és Tündéjének* első kiadása CZUCZOR Gergely kézirati bejegyzéseivel. Érdekes szerzemény KISFALUDY Sándor *Kemény Simon* drámájának sűgó-könyve is, melyet helyenkint a költő jegyzetekkel és javításokkal látott el. Ezekből tudjuk meg, hogy a vezetése alatt levő balatonfüredi játékszin sűgó-könyve volt.

Szabadkán a Városi Könyvtár és Múzeum az 1913. évben a régi célszerűtlen, szűk és sötét udvari helyiségből ugyanannak az épületnek első emeletén három utcára szolgáló, világos, négy nagy termébe került. A könyvtár célszerű elhelyezésére több könyv-állványt készítettek. A múlt évben vette át a könyvtár a Szabadka város által MOKOSSAY Mátyás plébános örököseitől a könyvtár részére 105 K-n megvásárolt 278 műből álló 1155 kötetes könyv-

tárat, úgyszinté az elhunyt GAÁL Ferenc kiváló zeneszerző 225 K 50 f-ért megvett, 70 műből 85 kötetben álló könyvtárát és zeneszerzői kéziratait, melyek még az eredeti zeneszerzemények kéziratainak megállapítása végett átnézendők. Végül kifizette a felszoltott közkönyvtár és múzeumegylet különböző megrendelésekből származó több mint 200 K-t kitevő adósságát. A közkönyvtár és a múzeum iránt a város közönsége állandóan érdeklődik, aminek bizonyossága, hogy több magánegyén 349 művet ajándékozott a könyvtárnak.

A könyvtár eddig részben rendezése, a kint levő könyvek beszedése, a hiányosak kiegészítése, de legnagyobbbrészt az olvasóteremül használandó teremnek más múzeumi tárgyakkal történt elfoglalása miatt zárva volt. Azonban remélhető, hogy a felszabadult olvasóterem az 1914. év őszén megnyitható lesz. Egyes művek azonban tudományos munkálkodás céljaira akadálytalanul szolgáltattak ki a multban és szolgáltatnak ki a jelenben is.

Szamosújvárt az Örmény Múzeum könyvtára 209 darabbal gyarapodott. A könyvtárban eddigelé csak tudományos és szakkönyvek beszerzésére volt a főszűly fektetve, de fennforog a szépirodalmi művek fokozatos beszerzésének égető szűksége. E téren a Főfelügyelőség a maga részéről már megtette a kívánatos első lépést JÓKAI összes műveinek saját javadalmából való adományozásával s most már a könyvtárnak ily irányban évről-évre való fejlesztése volna a főteendő.

Szatmárt a Kölcsey-Kör Múzeuma 1913-ban igyekezett gyűjteményei iránt a közönség érdeklődését ébren tartani. A könyvtárt 80 nyitási napon 164 egyén látogatta s kikölcsönzés útján 699 kötetet használt. A könyvtár vétel útján 140 kötettel gyarapodott s az év végén 4959 darabból állott.

Szászvároson a ref. Kún-kollégium könyvtára anyagának rendezése során befejezést nyert négy újabb szak földolgozása: erdélyi, világ- és kulturtörténelem, klasszika filológia; munkában vannak a földrajz, természetrajz, természettan és matematika, valamint a ogtudomány szakjai. Mind e szakok a rendezés alatt is nyitva állottak a közönség számára. Az évi forgalom 4015 kötet volt, és

pedig 2730 kötet szépirodalmi, 1285 kötet tudományos munka, ami az előző évi 3720 kötethez képest fejlődést mutat.

A gyűjtemény gyarapítására kiutalt 800 K államsegélyből 126 művet 135 kötetben vásároltak. A kollégium a maga alapjaiból 1160'70 K-t fordított könyv és folyóirat vásárlásra és kötésre, 15'43 K-t irodai felszerelésekre, 300 K-t pedig személyi kiadásra. Vásároltak 221 művet 238 kötetben. Ajándékokból gyarapodott a könyvtár 294 művel 305 kötetben, mintegy 692 K 14 f értékben, beleszámítva a RÉVAI nagy lexikon ama két példányát is, melyeket a kultuszminisztériumtól és a Főfelügyelőségtől kapott a könyvtár ajándékba. Az egész évi gyarapodás 641 mű 682 kötetben, ami 2535, illetőleg 2211 K értéket képvisel, ezzel a könyvtár törzsállománya 17.514 kötetre emelkedett.

Szegeden a Somogyi-Könyvtár és Városi Múzeum gyűjteményei közül a könyvtár beosztott törzsanyag-állománya az év végén 82.514 kötet. Az évi gyarapodás 1571 kötet, amiből 889 kötet adomány és tagilletmény, a többi vétel és letét. Kötettek 561 kötetet 992 K költségen. A törzsanyag állománya szakok szerint: Ösnyomtatvány 204, hittudomány 13.466, jogtudomány 5552, államtudomány 3362, orvostudomány 3147, matematika, fizika, természetrájs 9497, filozófia, eszhetika, nevelés 6638, történelem, földrajz, néprájs, régészet 15.298, nyelv, irodalom 12.054, vegyes 8618, ujság 4678 kötet.

Szolgálati idő tíz hónapon át minden köznapon d. e. 10—1, d. u. 4—7 óra, a nyári két hónapban d. e. 10—12 óra. Az olvasók összes száma 14.945, 1912-ben: 14.329, az olvasott művek száma 18.670, 1912-ben: 16.569. Az olvasók átlagos napi száma 6075, 1912-ben 5731. Foglalkozás szerint volt 1761 nő, 7569 tanuló a középiskolák három felső osztályából, 105 pap, 769 tanár, tanító, 386 író, hirlapíró, 505 művész, 808 ügyvéd, jogász, 599 mérnök, építész, technikus, 86 orvos, 82 gyógyszerész, 211 katona, 335 állami tisztviselő, 229 községi tisztviselő, 287 vasutas, póstás, 903 magántisztviselő, 34 önálló kereskedő, 44 kereskedősegéd, 30 önálló iparos, 38 iparossegéd, 2 földművelési alkalmazott, 68 háztulajdonos, tőkepenzes, 94 egyéb. Könyvtárnyitási nap volt 246,

1912-ben 250. Indokolt esetekben házi használatra kiadtak 232 elismervényre 418 művet.

Székszárdon Tolnavármegye Múzeumának könyvtára 1913-ban 200 K államsegélyt kapott, amelyből a folyóiratok folytatólagos előfizetését fedezték.

Szentesről a Csongrádvármegyei Tört. és Rég. Társulat Múzeuma jelentést nem küldött.

Székesfehérvárott a Fejérvármegyei és Székesfehérvári Múzeum múlt évi életében legjelentősebb mozzanat, hogy a múzeum a vall. és közokt. miniszter úr 1913. január 29-én kelt 952. számú rendeletével állami felügyelet alá helyeztetett és formailag is felvétellett az Orsz. Főfelügyelőség hatáskörébe. Miután a gyűjtemények fejlődése és a bérhelyiségnek majd 2000 K-át kitevő fenntartása indokoltta teszi önálló múzeumépület emelését, az egyesület azzal a kérelemmel fordult a Főfelügyelőséghez, hogy 150.000 K segély nyújtásával támogassa a múzeumépítési alap megteremtésében. A Főfelügyelőség válaszában az államsegély megadását a helyi tényezők hozzájárulásától tette függővé. Ennek folytán a múzeum átíratot intézett Fejérvármegye és Székesfehérvár szab. kir. város törvényhatóságaihoz, nyilatkozzanak, mivel hajlandók az önálló múzeumépület létesítéséhez hozzájárulni. Érdelemleges válasz ezideig nem érkezett.

A könyvtárban folytatták a hazai régészeti szakmunkák beszerzését. Állami letétként megkapták a RÉVAI Lexikon I—IX. kötetét. Az adományok között említésre méltók az ipartestület által küldött céhiratok és könyvek, dr. FANTA Adolf hagyatékából számos Székesfehérvárra vonatkozó könyv és nyomtatvány, melyet az örökösök engedtek át a múzeumnak.

Szombathelyen a Vasvármegyei Kultúregyesület Múzeumának könyvtári anyagát a közönség úgyszólván kizárólag kikölcsonzés útján használta. Ama kísérlet, hogy a közönséget az olvasóteremben való olvasásra szoktassák, eredménytelen maradt, jóllehet a könyvtár e célból a legérdemesebb szaklapokat és folyóiratokat járattja s a könyvtárról a város intelligens lakossága körében körülbelül 700 ismertető-levelet küldtek szét. A kikölcsonzók

száma 1702, a kikölcsönzött műveké 4003 kötet, amelyeknek legnagyobb része (1544) a szépirodalomra esik.

Temesvárt a *Városi Nyilvános Könyvtár* komoly és sikeres munkájának immár 10-ik évébe lépett.

A lefolyt évi összes gyarapodás 1273 tételben 2469 kötet és füzet 7848 K 75 f értékben. Az egész gyűjtemény ezzel 46.617 kötetre szaporodott. A művek 146.118 K 55 f értéket képviselnek.

A gyűjteménynek ily rohamos gyarapodása által a könyvtár gyűjteményhelyiségei szűkekké váltak. A városi tanács ez oknál fogva a kegyesrendiek régi rendházának egyelőre egyik, a könyvtár udvarára nyíló kis termét bocsátotta a könyvtár rendelkezésére, amelyben a nagyterjedelmű hirlaposztály nyer elhelyezést.

A könyvtárból az elmúlt évben 7393 művet kölcsönöztek ki és 7900 művet olvastak a könyvtár olvasótermében; összesen tehát 15.293 művet használtak. Az olvasóterem nemcsak délután 3—7 óráig, hanem délelőtt 8—12 óráig is nyitva volt. A könyvtárban összesen 248 nyitási napon 8666, vagyis naponként átlag 35 egyén fordult meg, kik naponként átlag 61 művet olvastak, vagy vettek ki. Az olvasott művek szakszerinti megoszlásánál 1913-ban is a szépirodalmi és nyelvtudományi művek vezetnek: a szépirodalmi művek 7566, a nyelvtudományiak 1609 számmal; ezt követi a földrajz és útleirási szak 1174 művel. Minthogy a könyvtárosok azt tapasztalták, hogy a tanuló-ijúság nagy része (az olvasóteremben) rendszertelenül olvasott, oly műveket óhajtott, melyek sem korának, sem értelmi fejlettségének nem feleltek meg, azért az ifjak olvasási munkáját kellő körültekintéssel ellenőrzés alá vették. A foglalkozási ág szerinti megoszlásnál az olvasóteremben a középiskolai tanulók vannak túlnyomó számmal, a kikölcsönzők közt pedig a hivatalnoki kar vezet, de meg kell jegyeznünk, hogy a könyvtár látogatói sorában a város értelmiségének más osztálya is elég szép számmal van képviselve.

A könyvtári személyzet munkássága az olvasóközönség kiszolgálásán és a könyvanyag rendbentartásán, a gyarapodás kellő feldolgozásán kívül, az 1911—1913. évi gyarapodás folytatólagos

címtárának könyvomas sokszorosítás útján való ideiglenes kiadására irányult.

A könyvtár házi könyvkötészetében az év folyamán 1488 kötet hirlapot és könyvet kötöttek be. Minthogy azonban a könyvtári könyvkötő a munkát egyedül nem győzi, az értékesebb műveknek a házi könyvkötészen kívül, de a könyvtár anyagával való bekötése iránt az év vége felé első kísérletet tettek, amennyiben bőr- és vászonkötés céljából egyelőre 300 db könyvet munkába adtak.

A könyvtár 1913. évi összkiadása, az 1000 K államsegély felhasználását is figyelembe véve, 12.491 K 55 ft tett ki, 1914. évi költségelőirányzata pedig 12.100 K-ban állapított meg és fogadtatott el a törvényhatósági bizottság közgyűlése által.

A *Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeumtársulat* szakkönyvtárában archaeológiai, numizmatikai, szépművészeti, néprajzi és délmagyarországi történelmi alosztályok vannak. E könyvtár anyaga ugyan 10.078 darabból áll, de ennek nagy része aprónyomatvány, vagy kézirat. A könyvek száma 1913 végén mindössze 2184 db volt. A könyvgyűjtemény legnagyobb részét még 1903-ban átadta a Társulat a temesvár-városi nyilvános könyvtárnak, hogy ezzel is elősegítse a temesvár-városi nagyobb arányú nyilvános könyvtár létesítését.

Az elmúlt évben a szakkönyvtár 258 darabbal gyarapodott; ezek között legértékesebb ama 139 darabból álló könyvadomány, amelyet a temesvár-városi könyvtár ajándékozott a Társulatnak. A társulati főtitkár ugyanis a városi nyilvános könyvtár többes példányaiból kiválogatta mindazokat a műveket, amelyek a szakkönyvtár egyik vagy másik osztályába beleillenek s amelyek abból idáig hiányzottak. Emellett a múlt évben is gyűjtöttek ez osztály számára régi hirlapszámokat, apró nyomtatványokat, sőt még képes-levelezőlapokat is.

A *Délmagyarországi Természettudományi Társulatnak* a városi közkönyvtárban elhelyezett könyvtára 30 önálló művel és 42 folyóirattal gyarapodott. Ezekkel a Társulat könyvtára 4231 darabból áll.

Tiszafüreden a nagyközség tulajdonát képező s a *Múzeum-*

és Könyvtáregylet gondozása alatt álló közkönyvtár az 1913. évben is jelentékenyen gyarapodott részben ajándékozás, részben egyleti vétel, főként pedig az évi állami segélyből. Az olvasóközönség 13.526 esetben 4516 kötetből álló 4211 művet vett igénybe, amely körülmény igazolja, hogy a könyvtár a község lakosságának nélkülözhetetlen. A könyvtár 1913. december 31-ki állapota 5594 mű 6361 kötetben.

Verseczen a Városi Múzeum és Könyvtár az elmúlt 1913. esztendőben ismét szépen fejlődött és erősen gyarapodott. Ugyanezt mondhatjuk a használatról is. A könyvtárba jelentékeny ajándékok folytak be. Így a városi tanács a polgármester intézkedésére 102 db 366 K értékű könyvet küldött át, MLÁDENOVITS Lyubica k. a. pedig 128 könyvet adományozott. Így összesen 1032 dbot kapott a könyvtár ajándékba. HERCZEG Ferenc jeles írónk, verseci születésű lévén, a könyvtárban egy külön HERCZEG-gyűjteményt alapítottak, amelynek alapját WOLFNER József könyvkiadó 129 darabból álló 500 K-t érő ajándékával vetette meg. Versecz bortermelei fontosságára való tekintettel még egy külön borászati és szőlészeti osztály létesítésével is kezdtek foglalkozni, végre I AENEAS SYLVIUSSzal és I TEMESVÁRI PELBÁRTtal megkezdték az ősnymtatványok egy instruktív sorozatának gyűjtését is.

A szükségessé vált új, bővített, kézi katalógus összeállításán tovább folyt a munka. A város e célra 600 K-t engedélyezett.

A kéziratgyűjtemény ZEH Ferenc verseci születésű német író «Leonidas» című tragédiája kéziratával gyarapodott.

A könyvtár használata örvendetesen emelkedett. 1913-ban 16.721 könyvet adtak ki; 2658-al többet mint az előző évben.

Veszprémben a Veszprémmegyei Múzeum könyvtárának gyarapításánál 1913-ban is az a szempont vezetett, hogy a rendelkezésre álló erőt leginkább a szakkönyvtár fejlesztésére fordítsák, amely célt a beszerzett régiség-tani, néprajzi, művészeti és természettudományi folyóiratok is előmozdítani hivatvák. A részben állami, részben múzeumegyleti segélyből beszerzett 41 db önálló műből 1 db a történet-régiség-tani, 2 db az ethnographiai, 5 db a művészeti, 16 db a természettudományi és 5 db egyéb szakra

esik. A beszerzett oklevelek legtöbbje céhemlék. Az ajándékozás útján beérkezett könyvtári anyagból a történet-régészeti szakra esik 68, az irodalmira 27, a művészetre 4, a természettudományira 11 és egyébre 36 db jutott.

Zomborban a *Városi Közkönyvtárnak* okvetlen új helyiségre van szüksége. Sajnos a DMKE palotájának építése, melyben elhelyezést nyerne a könyvtár, még mindig megoldatlan s így más megoldásról kell gondoskodni.

A *Bácsbodrogvármegyei Múzeum* könyvtára köteteinek számát, az állami segélyből beszerzetteken kívül, a fenntartó Társulat által évek óta gyűjtött, de számadásba nem vett könyvek, térképek és egyéb könyvtári anyag leltározása és bekebelezése 1965 darabra emelte. A rendezés munkáját a titkár és a múzeumi őr végezték.

III.

Az állami felügyelet alatt álló népkönyvtárakról a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa 1913. évről kiadott jelentése alapján a következőkben számolunk be:

Az új nép- és vándorkönyvtárak fölállítása 51.119'82 koronába került. Közművelődési és könyvtáregyesületek, olvasókörök és ifjúsági egyesületek közül 67 részesült könyvtárak létesítésére, illetve fejlesztésére segélyben. Ennek összege 72.500 korona. Gazdasági népkönyvtárak kiegészítésére 3600 koronát, a régibb könyvtáraknál évközben mutatkozó apróbb dologi kiadások, pótlások és javítások fedezésére s a könyvtárak cserélésének költségeire 2176 koronát, a régibb népkönyvtárak kiegészítésére szolgáló tíz 30 kötetes vándorkönyvsorozat beszerzésére 2000, a népkönyvtártani kézikönyv II. kiadásának költségeire 3600 koronát, a Vasárnapi Könyv című népies folyóirat 300 példányának előfizetésére 624 koronát s végül a könyvtárkezelők jutalmazására 6000 koronát fordítottak.

Új népkönyvtárat 1913-ban a Tanács 40-et állított föl. E könyvtárak közül az Athenaeum r.-t. a fennálló egyezség folytán 3 egyenként 1000 K, 2 egyenként 400 K és 1 db 300 K értékű

népkönyvtárat díjtalanul szállított, úgy hogy az 1913. évi javadalmat 34 népkönyvtár könyvanyagának beszerzési költségei terhelték, még pedig húsz 1000 korona értékű, nyolc 400 korona értékű és hat 300 korona értékű könyvtár beszerzésének költségei.

Ez állandó jellegű népkönyvtárak mellett a Tanács az 1913. évi állami javadalom terhére 32, egyenként 500 korona értékű vándorkönyvtárat állított föl.

Az 1913. évben létesített könyvtárak összes száma tehát 72-re rúgott. Ehhez járult még az 1912. évi javadalom terhére megrendelt könyvtárakból visszamaradt két 300 koronás könyvtár, amelyek elhelyezéséről ugyancsak az 1913. évben történt gondoskodás. Ilykép az 1913. év folyamán 74 könyvtár került szétosztásra.

E könyvtárak fölállításáról az Országos Tanács április hó 30-iki ülésén határozott s ezt a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium augusztus hó 13-án 86.298. sz. a. hagyta jóvá. E könyvtárak az eddigi eljárásnak megfelelőleg könyvszekrényekkel ellátva adattak át rendeltetésüknek. A könyvtárak könyvanyagának ára 41.000 koronát tett ki, a szekrények, az 1000 koronás könyvtáraknál egyenként 160, a kisebb könyvtáraknál pedig egyenként 105.20 koronával számítva, 8940 koronába kerültek. Megjegyzendő, hogy a 105.20 koronás könyvszekrénytípusból az új könyvtárak számánál eggyel többet szereztek be, amely Lőcsére került, az Iparostanonc-Otthonnak régebben adományozott könyvtár újabb gyarapodásának a befogadására. A könyvanyag és szekrények december hó végén küldettek szét rendeltetési helyükre.

Az itt összegezett nép- és vándorkönyvtárak elhelyezése a következőkép oszlik meg:

A szorosabb értelemben vett *Magyarország* területén a Tanács közvetlen felügyelete alatt egy-egy ezerkoronás könyvtár már létező ezerkoronás könyvtár kétezerkoronás sorozattá leendő kiegészítése gyanánt Budapesten a Budai Közműv. Körnél, Csapon, Jolsván és Orsován; új ezerkoronás könyvtárak Alsókubinban, Aradon, Balassagyarmaton, Bánban, Barcsban, Békéscsabán az erzsébethelyi iskolában, Diszelben, Dunaalmáson, Fiumében az áll. el.

iskolában, Gyöngyösön, Karánsebesen, Kiskúnmaján, Krasznahorkaváralján, Lugoson a Tisztviselők Otthonában, Nagybányán a közs. iparostanonciskolában, Perecsenyen, Szatmárnémetiben és Szentesen; egy-egy négyszázkoronás könyvtár Budapesten a honvédfogházban (2 db.), Esztergomban az Inas-Otthonban, Kolozsvárott a honvédfogházban, Nagyszőlősen a vm. Gyermekvédő Ligánál, Rozsnyón, Szegeden a honvédfogházban s az Áll. és Törvényhat. Altisztek és Szolgák Egyesületében, Tiszolczon és Vizaknán; végül egy-egy háromszázkoronás könyvtár Belényesen, Budapesten a Belügymin. Hivatalszolgák Nagyboldogasszony-Egyesületében, Czellödömlőkön, Désen a várm. közkórházban, Kassán a honvédfogházban, Munkácson a m. kir. honvédcsapatkórházban, Nagyváradon az Iparostanulók Otthonában, Szentesen a várm. közkórházban és Véménden nyert elhelyezést. Az ötszázkoronás vándorkönyvtárak a következő helyekre kerültek: a) az Abaujtornamegyei és Kassai Közművelődési Egyesület útján: Beretre; b) Baranya vármegyében a Pécsi Ingyenes Népkönyvtár-Egyesület útján: Olaszra; c) Békés vármegyében a Békésvármegyei Általános Tanítóegyesület útján: Szarvasra a nádasoldali iskolába; d) Bihar megyében a nagyváradi Szigligeti-Társaság útján: Bihar-sályiba és Nagyszántóra; e) a Borsodmiskolczi Közművelődési Egyesület útján: Domaházára, Tardonára és Miskolcra, 4 a gyalogsági, huszár-, tüzérségi és honvédlaktanyákba, 3 pedig a felsővárosi iskolákba; f) Csanád megyében Makóra a rákosi iskolába; g) Csongrád megyében Szegedre a szatymazi, székalji, szélhádi és nyirkosi felsőtanyai iskolákba és Horgosra 2 könyvtár az áll. iskolákba; h) Jász-Nagy-Kún-Szolnok vármegyében Örményespusztára azzal, hogy az ott lévő régibb sorozat Porgányba helyezendő át; i) Sopron megyében Potyondra; j) Vas megyében: a Vasvármegyeyi Kultúregyesület útján Halogyra, végül k) Zemplén megyében Csarnahóra és Töketeresre.

Miként a mult esztendőben, a Tanács ez évben is gondoskodni kívánt a *Horvát-Szlavonországban* elszigetelten élő magyarság közművelődési szükségleteinek kielégítéséről s a Julián-Egyesület útján Beliscén egy 1000 K értékű népkönyvtárat létesít

tett s emellett hat, egyenként ötszáz korona értékű vándorkönyvtárat is állított föl Antunovac, Budakovac, Govedjepolje, Ivanovci, Lasarovac és Rezovac községekben. A Horvát-Szlavonországban idáig elhelyezett könyvtárak száma ekként 52-re emelkedett. A zágrábi Magyar Társaskör könyvtára 1000 korona pénzsegélyben részesült, míg a zágrábi MÁV népiskolánál elhelyezett népkönyvtár időközben fölmerült hiányai pótlására 200 K-t kapott.

Ama terven, hogy a *külföldi magyarságot* is részesítse a Tanács az anyanyelvükön szóló olvasmányok lélekművelő áldásában, a következő intézkedésekkel munkálkodott: Bukarestben a róm. kath. magyar iskolát a Szent-László-Társulat útján látta el nagyobb könyvsorozattal, melynek beszerzése 888 K-t igényelt az előirányzott 800 K helyett. Az Északamerikai Egyesült-Államokban a mackeesporti magyar ref. egyháznak 100 K-t, a sanfranciskói Első Magyar Egyesületnek 400 K-t s a st.-loui public librarynak 500 K-t irányoztak elő, hogy ez összegek erejéig magyar könyvekkel gyarapítsák könyvtárukat. Ez előirányzatok végrehajtása azonban, más oldalról fölmerült túlkidadások következtében, az 1914. év első felére maradt.

Ugyancsak az 1914. év első felére tolódtott el ama terv megvalósítása is, hogy a Julián-Egyesület kezdeményezésére és közvetítésével hajósnepkönyvtárak létesüljenek hazánk fontosabb folyami kikötőiben. Eredetileg e célra 1000 K-t vettek föl az 1913. évi költségvetés keretébe, mely összesen 2 hajós-könyvtár fölállítását tervezték.

Új könyvtárak fölállítására, illetve a már meglévő könyvtárak gyarapítására a Tanács javaslatára a következő közművelődési egyesületek és könyvtárt fenntartó testületek részesültek közvetlenül a vallás- és közoktatásügyi miniszterium útján pénzbeli segélyben: Az Alföldi Magyar Közművelődési Egyesület, a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület, a Dunántúli Közművelődési Egyesület, az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület, a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület s az Uránia Tudományos Egyesület, egyenként 5000 koronát, a nagykanizsai városi

közkönyvtár 3000 koronát, az eperjesi Széchenyi-Kör és a nagyváradi városi közkönyvtár egyenként 2000 koronát, a Budapesti Könyvtár-Egyesület és a hódmezővásárhelyi közkönyvtár egyenként 1800 koronát, a budapesti Szabad Lyceum és Erzsébet Népkadémia egyenként 1500 koronát, az Orsz. Magyar Iskola-Egyesület, az Abauj-tornavármegyei Közművelődési Egyesület Kassán, a csikszeredai, kézdivásárhelyi és székelyudvarhelyi róm. kath. főgimnáziumok, a zilahi ref. főgimnázium, a pécsi Ingyenes Népkönyvtár-Egyesület, a temesvár-józsefvárosi Polgári Olvasó-Egylet, a zágrábi Magyar Társaskör és a zólyomi városi közkönyvtár egyenként 1000 koronát, a kassai Kazinczy-Kör 900 koronát, a Torontálmegyei Magyar Közművelődési Egyesület Nagybecskerekereken 800 koronát, a pozsonyi Toldy-Kör 700 koronát, az Aradi Kölcsey-Egyesület, a budapesti III. ker. óbuda—újlaki ág. h. egyház, a győri Népkönyvtár-Egyesület, a Nógrádvármegyei Nemzeti Intézet s a tiszafüredi Múzeum- és Könyvtár-Egyesület egyenként 500 koronát, a budapesti VI. ker. Népkönyvtár-Egyesület, a VIII. ker. Közjótékonyági Egyesület, a IX. ker. nép- és isk. könyvtár, a X. ker. nép- és isk. könyvtár, a Szociális Missio-Társulat növédelmi hivatala, a makói városi könyvtár, a temesvári erzsébetvárosi, ferencvárosi, gyárvárosi és népirodai könyvtárak egyenként 400 koronát, a budapesti Angyalföldi Népkönyvtár-Egyesület, a III. ker. nép- és iskolai könyvtár, az Orsz. Közp. Kath. Legényegyesület és vakok állami intézete, a felkai Tatra-Múzeum-Egylet, a gyöngyösi áll. gyermekmenhely, a kecskeméti központi népkönyvtár, a komáromi népkönyvtár, a marosvásárhelyi Székely Társaság, a vakokat gyámolító orsz. egylet miskolczi fiókja, az újvidéki DMKE-könyvtár és a zombolyai Erzsébet-kózkórház egyenként 300 koronát, a kőrmöcsbányai Magyar Közművelődési Egyesület 250 koronát, a békéscsabai központi népkönyvtár, a berzeviczei áll. népiskola és Ifj. Egyesület, a Magy. Izr. Kézmű- és Földmív. Egyesület Budapesten, a gyomai közs. népkönyvtár, a temesvári vakok ipari képző és foglalkoztató intézete, a tordai Iparosok Önképző-Egylete, a vágsszerédi népkönyvtár és a zágrábi MÁV iskola egyenként 200

koronát, a verseczi Magyar Ifj. Önképzőegylet 150 koronát, a czibakházai népkönyvtár pedig 100 koronát kapott.

E segélyezések az eddigi gyakorlathoz híven, most is az Országos Tanács részéről esetről-esetre jóváhagyott fölhasználási tervezetek alapján, utólagos okmányolt elszámolás kötelezettsége mellett fordítottak rendeltetési céljaikra.

Az elszámolás kötelezettségének s Tanács jelentése lezártáig, vagyis 1914 július hó 1-éig, a következő egyesületek és intézetek tettek eleget:

Az 1911. évi államsegélyről pótlólag elszámolt a hajduszoboszlói és a kecskeméti népkönyvtár, melyek a segély egész összegét könyvek beszerzésére fordították.

Az 1912. évi államsegélyről elszámolási kötelezettségüknek ugyancsak pótlólag a következő egyesületek és testületek tettek eleget: az *Alföldi Magyar Közművelődési Egyesület*, mely e folyóirat tavalyi évfolyamának 46. lapján ismertetett tervezetét minden változtatás nélkül foganatosította; a *Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület*, melynek elszámolása 495·60 korona túlkiadás-sal zárult s a következő tételekre oszlott: 13 új ifjúsági könyvtár létesítésére jutott 1646 korona, könyvtárak gyarapítására 1968·71 korona, könyvkötésre 570·50 korona, a nyitrai közkönyvtár bútorozására 3 korona, fenntartási költségeire 650 korona, az 1911. évi túlkiadásokra 657·39 korona. Megjegyzendő, hogy a 13 új könyvtár elhelyezésében a tavaly ismertetett tervezettől annyiban történt módosítás, hogy Kós és Ujlót községek helyett Szentantal és Mátraszöllös községekbe helyeztek el könyvtárakat, a Galgóczra tervezett népkönyvtár létesítése pedig egészen elmaradt. Az *Országos Magyar Iskola-Egyesület* államsegélyén Aszódon állított föl egy 1000 korona értékű B típusú népkönyvtárat 950 K költséggel, míg az 1908—11. évi államsegélyek 146·75 K maradványát az Iskola-Egyesület s a vele egyesült Országos Nemzeti Szövetség által 1909-ben megrendelt aradgáji népkönyvtár vétel-árának törlesztésére fordította. Az *Eperjesi Széchenyi-Kör* 2000 korona államsegélyét, valamint az *Uránia Magyar Tudományos Egyesület* 5000 K államsegélyét teljesen a tavalyi cikkünk

47. lapján ismertetett tervezet szerint használta föl. A Budapest I. ker. Istenhegyi Népművelő Egyesület 200 K segélyén 229 könyvet köttetett be újra; a berzevicezi áll. el. iskola 200 korona segélyéből 183 koronát új könyvek vásárlására s 17 koronát a megrongált könyvek bekötésére használt föl. Az erzsébetvárosi népkönyvtár a segélyen könyvtári katalogusának kinyomatását készítette elő. A hódmezővásárhelyi közkönyvtár az időközi kamatokkal 1538'68 K-ra fölszaporodott államsegélye terhére 1305'25 K-t új könyvek beszerzésére s 200'60 K-t könyvkötői munkálatokra fizetett ki. A Vakokat Gyámoltó Orsz. Egylet miskolci fiókja Braille-féle írópapirosra 45'20 koronát, másolási díjakra 194'33 koronát, könyvbeszerzésre 1'60 koronát és könyvkötői munkálatokra 66'40 koronát, a pápóci népkönyvtár új könyvek beszerzésére 69'14 koronát, könyvkötői munkálatokra 25'22 koronát, a pozsonyi Toldy-Kör könyvbeszerzésekre 462'50 koronát használt föl. Az államsegély teljes összegét új könyvek beszerzésére fordította a budapesti Erzsébet-Népakadémia, a felkai Tatra-Múzeumegylet, a kecskeméti városi tanács, a komáromi népkönyvtár, a magyaróvári Széchenyi-Kör, a makói városi könyvtár, a Torontálmegyei Közművelődési Egylet Nagybecskereken, a Kővárvidéki Társaskör Nagysomkúton. a trencsényi népkönyvtár és a DMKE újvidéki osztálya.

Az 1912. évi államsegélyről csupán fölhasználási tervet küldött a zágrábi Magyar Társaskör, mely az 1912. évi államsegély terhére katalogusa kinyomatási költségeit óhajtja elszámolni, míg a Szolnoki Alkalmazottak Egylete sem elszámolást, sem pedig felhasználási tervet nem küldött az Orsz. Tanácshoz.

Az 1912. és 1913. évi államsegélyről együttesen számolt el a Nógrád vármegyei Nemzeti Intézet, mely a két év alatt rendelkezésére bocsátott 1000 K segélyen 3 könyvtárat létesített, melyeket Érsekvadkerten, Szinóbanján és a balassagyarmati róm. kath. legényegyletnél helyezett el.

Az 1913. évi államsegélyről elszámolási kötelezettségüknek eleget tett egyesületek és testületek jelentéseinek adatait a következőkben ismertetjük:

Az *Alföldi Magyar Közművelődési Egyesület* az 5000 K államsegélyből a könyvek beszerzésére 4100 koronát fordított. Ez összesen 12 népkönyvtár létesült összesen 4500 K értékben, még pedig egy 1000 K népkönyvtár Budapesten az egyesület központi hivatalában, két 400 K népkönyvtár Egerben a m. kir. 10. honvédgyalozezred 2. zászlóaljánál és Nagyváradon a m. kir. 4. honvédgyalozezrednél, végül kilenc 300 K népkönyvtár Aszód, Élesd, Heves, Jászberény, Kispest, Nagykáta, Rákospalota, Soroksár és Tiszaföldvár községekben.

A *Délmagyarországi Közművelődési Egyesület* államsegélye teljes összegét könyvtárak beszerzésére fordította s egy darab 1000 korona értékű könyvtárat Debreczenben helyezett el a DMKE internátusába, míg 9 darab, egyenként 500 korona értékű könyvtárat a következő helyeken állította föl: Ótelek áll. el. iskola, Makó Erzsébet szeretetház és DMKE ifj. leány-egyesület, Vinga DMKE-fiók, Titel DMKE-fiók (pótlásul a kolera-járvány miatt megsemmisített könyvtárért), Szeged ág. h. ev. iskolaszék, ev. ref. iskolaszék, Kereskedő Ifjak Egyesülete és Kereskedők Egylete.

A *Dunántúli Közművelődési Egyesület* elszámolása 386'77 korona túlkiaadással zárult. A segélyből 574'51 K-t a tavalyi túlkiaadás fedezésére fordított, 3640'40 K-t új könyvtárak könyvanyagának beszerzésére és szállítási költségeire, 200 K-t egyes könyvek megszerzésére, 25'50 K-t könyvkötésre, 822'53 K-t könyvszekrények elkészítésére s 113'83 K-t az utóbbiak szállítására fizettetett ki. Az államsegélyen létesített új könyvtárak közül egy-egy 500 korona értékű vándorkönyvtár Légrádon, Duna-szentgyörgyön, Komáromban, Sümegen és Zsidán, egy-egy 300 korona értékű népkönyvtár pedig Balatonalmádiban, Kerkaszentmiklóson, Németsladon, Ravazdon és Tatabányán nyert elhelyezést.

Az *Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület* 1913. évi népkönyvtári kiadásai 7335'93 koronára rúgtak, mely összegből a 2335'93 koronányi túlkiaadást az egyesület saját vagyonából fedezte. Ez összegből 3435'3 korona könyvek vásárlására, 2059'50 korona könyvkötői munkálatokra, 1375 korona könyvszekrények készítésére, 136'13 korona pedig csomagolási és fuvar költségekre

esik. A beszerzett könyvanyagból 15 EMKE-népkönyvtár került ki, amelyeket Cserrefalva, Déva (2 db.), Gyergyóbékás, Haró, Havadtő, Héderfája, Kékesvásárhely, Mocsolya, Óradna, Plojest, Sósmező, Szamosudvarhely és Vajasd községekben, továbbá Nagyszébenben a m. kir. 5. honvéd táborigyűszred 2. ütegénél helyeztek el.

A *Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület* új könyvtárak szervezésére 2836·75 koronát, a nyitrai közkönyvtár fenntartási költségeire 700 koronát, a Vasárnapi Könyv előfizetésére 486 koronát, a Központi könyvtár pótgjegyzéke kinyomatására 120·64 koronát, könyvkötői munkálatokra 408 koronát s az 1912. évi túlkiadás fedezésére 495·60 koronát, összesen tehát 5046·99 K-t fizetett ki, amiből a 46·99 K túlkiadást az 1914. évi államsegélyből fogják pótolni. Új népkönyvtárak létesültek Aranyosmaróton és Zsitvaújfalun, új ifjúsági könyvtárak pedig Apafalva, Batizfalva, Garamvezekény, Kakaslomnicz, Nyitracsehi, Poprad és Vigvár községekben.

Az *Uránia tudományos egyesület* 40 munkásgimnáziumi könyvtárát gyarapította egyenként 63 kötetrel 168·40 K értékben. Ebből 33 kötet volt a szépirodalom 73·70 korona értékben.

Az *Országos Magyar Iskola-Egyesület* 950 korona költséggel Dunaharaszti községben állított föl egy 1000 korona értékű népkönyvtárát. A mutatkozó maradványt, a tavalyi 50 korona maradvánnyal együtt tőkésítették s több évi hasonló maradvánnyal egyésítve, majdan egy újabb könyvtár fölállítására fogják fordítani.

Az *Eperjesi Széchenyi-Kör* könyvvásárlásra 1900 koronát, a könyvtári szolga jutalmazására pedig 100 koronát fordított. Az új könyvekből kilenc régebbi könyvtár gyarapodott s egy új könyvtár létesült, utóbbi Kiszébenben az Ev. Nőegylettel kapcsolatban.

A *Kassai és Abaúj-Tornamégyei Közművelődési Egyesület* elszámolása 33·69 korona túlkiadással zárult. Az egyesület hiányzó könyvek pótlására 47·89 koronát, könyvkötői munkálatokra 39·30 koronát, nyomtatványokra 351·50 koronát, a 2 nép- és 14 vándorkönyvtár kicserélésével fölmerült költségekre pedig 170 koronát költött. A legutolsó tétel azonban nem végleges, mert a költség-

jegyzékeket még nem terjesztették mind be az egyesület pénztárába.

A *nagyvárad*i *Szigligeti-Társaság* államsegélyéből népkönyvtárai részére 139170 koronát könyvbeszerzésre és 13540 koronát könyvkötésre használt föl.

A *budapesti Szabad Lyceum* 1500 korona segélyét teljes összegében új könyvek vásárlására használta föl. A beszerzett műveket az egyesület szabadtanítási telepeinek nyilvános könyvtáráiban helyezték el.

A *III. ker. újlaki iskolai népkönyvtár* 300 korona államsegélyéből és a tavalyi segély 2817 korona maradványából 20598 koronát új könyvek beszerzésére és 100 koronát könyvkötésre használt föl.

A *központi Kath. Legényegylet* 300 korona segélyéből 20345 koronát számolt el mint új könyvek beszerzésére és bekötetésére fölhasznált összeget.

A *békéscsabai központi népkönyvtár* a Nagyrét- és Fényes-tanyai könyvtárak számára 128 koronán 2 új könyvszekrényt szerzett be s 82 koronát gyarapításukra fordított.

A *csikszeredai róm. kath. főgimnázium* közművelődési könyvtára részére nyert 1000 korona segélyből 15541 koronát könyvkötésre, a maradványt pedig új könyvek beszerzésére fordította.

A *felkai Tatra-Múzeum* könyvvásárlásra 24440 koronát, könyvkötésre pedig 5560 koronát adott ki.

A *gyomai népkönyvtár* 170 koronán egy új könyvszekrényt készítettett, míg 3070 koronát új könyvek beszerzésére fordított.

A *hódmezővásárhelyi közkönyvtár* 1800 korona segélyéből 156256 koronát könyvek vásárlására s 4710 koronát könyvkötésre számolt el, míg a maradvány könyvkötői munkálatok kifizetésére fog szolgálni.

A *kassai Kazinczy-Kör* 900 korona államsegélye terhére 500 koronát könyvbeszerzésre, 200 koronát könyvek újrakötetésére és 200 koronát a fűtés és világítás költségeire számolt el. Itt említjük meg, hogy a Kör ez év végén könyvtárát az Abauj-Tornavármegyei Közművelődési Körnek engedte át, mivel a népkönyvtár ügyét kikapcsolta programjából.

A *kecskeméti népkönyvtár* 243'33 koronát könyvvásárlásra s 56 koronát könyvek bekötésére használt föl.

A *körmöczbányai Magyar közművelődési Egyesület* 50 koronát egy szekrény s 200 koronát új könyvek beszerzésére fordított.

A *kézdivásárhelyi róm. kath. főgimnázium* 1000 korona segélyéből könyvkötésre 89'30 koronát, leltári fölszerelésre 0'90 koronát és 908'80 koronát új könyvek beszerzésére használt föl.

A *marosvásárhelyi Székely Társaság* 300 korona államsegélyét teljes összegében fölhasználván, 220 koronát új könyvek vásárlására, 30'60 koronát könyvjegyzéke kinyomatására és könyvkötésre 40'40 koronát fordított.

A *Torontálvármegyei Magy. Közművelődési Egyesület* könyvszekrényre 100 koronát, könyvvásárlásra 506'7 koronát s könyvkötésre 201'10 koronát használt föl.

A *pécsi Ingyenes Népkönyvtár-Egyesület* könyvbeszerzésre 635'87 koronát, könyvkötésre és nyomtatványokra 203'20 koronát, kezelési díjakra 80 koronát, takarításra 72 koronát, biztosításra 8'62 koronát adott ki s ekként elszámolásra 0'21 korona maradvánnyal zárult. A könyveket az egyesület dohánygyári és közkórházi fiókjaiban helyezték el.

A *pozsonyi Toldy-Körnek* az 1912. évi maradvánnyal 937'50 korona állt rendelkezésre, amiből a Kör 380'50 koronát könyvkötésre, 329'5 koronát könyvek vásárlására, 130 koronát nyomtatványokra és 107'50 koronát a könyvtár átköltöztetésénél fölmerült költségek részleges fedezésére használt föl.

A *székelyudvarhelyi róm. kath. főgimnázium* 1000 korona államsegélyének elszámolása 120'77 korona maradvánnyal zárult. A kifizetett 879'23 korona összegből 719'73 korona új könyvek beszerzésére s 159'50 korona könyvek bekötésére esik.

A *Temesvár-Józsefvárosi Polgári Olvasó-Egylet* 1000 korona államsegélyéből új könyvek beszerzésére és bekötésére 800 koronát, a könyvjegyzék kinyomatására pedig 200 koronát fordított.

A *zilahi ref. főgimnázium* 1000 korona államsegélyéből 992'42 koronát számolt el, amiből 695'68 korona új könyvek

beszerzésére, 154 korona az olvasóterem bútorozására s 14250 korona villamos szerelési munkálatokra esett.

A *zolyomi városi könyvtár* 77690 koronát új könyvek beszerzésére, 16310 koronát könyvek bekötésére s 60 koronát egy könyvszekrény elkészíttetésére fordított.

Államsegélye teljes összegét új könyvek beszerzésére fordította a budapesti *vakok nevelőintézete*; a *Szociális Missio-Társulat Nővédelmi Hivatala*, mely a könyvek egy részét a kath. Női Patronage leány-otthonában (IX., Mihálkovits-utca 16.), másik részét pedig a Szociális Szemináriumban (I. kerület, Krisztina-körút 125. szám) helyezte el; a *Magyar Izraelita Kézmű- és Földmvelési Egyesület*, mely a könyveket tanoncotthonának adományozta (VII., Damjanich-u. 48.); a III. ker. *ág. h. ev. egyház-község*, a III. ker. *Nép- és Iskolai könyvtár*, az *Erzsébet Népakadémia*, a VI. ker. *Angyalföldi Népkönyvtár-Egyesület*, VI. ker. *Népkönyvtár-Egyesület*, a VIII. ker. *Általános Közjótékonyági Egyesület*, a IX. ker. *Nép- és Iskolai Könyvtár*, a X. ker. *Nép- és Iskolai Könyvtár*, a cibakházai *Leány-Egyesület*, a *komáromi városi könyvtár*, a *nagyvárad*i közkönyvtár, a *Szeredi Kör*, a *temesvári* gyár-, erzsébet-, ferencvárosi és népirodai könyvtárak a *tiszafüredi Múzeum- és Könyvtáregylet*, a DMKE *újvidéki* osztálya, a *verseczyi Magyar Ifj. Önképző-Egylet* és a *zsombolyai Erzsébet-közkórház*.

Az 1913. évi államsegélyről a jelentés lezártáig csupán felhasználási tervet nyújtottak be a következő intézetek és testületek: az *aradi Kölcsey-Egyesület*, mely segélyén az újtelepi, ségai, Gizella-utcai és szentpétertéri népkönyvtárakat kívánja fejleszteni; a *berzeviczei* áll. elemi iskola, mely egy könyvszekrényre 50 koronát, új könyvek vásárlására pedig 150 koronát irányzott elő; a *győri Népkönyvtár-Egyesület* és a *makói városi könyvtár*, mely a segély egész összegét új könyvek beszerzésére kívánja fordítani; a Vakokat Gyámolító Orsz. Egylet *miskolczi* fiókja, mely Braille-papíros beszerzésére 25 koronát, új könyvszekrényre 95 koronát, másolási díjakra 85 koronát, könyvek bekötésére 95 koronát irányzott elő; a *nagykanizsai városi közkönyvtár*, mely a nyert 3000 korona államsegélyből 1000 koronát új könyvek bevásár-

lására s 2000 koronát bútorozási költségekre szánt, míg a vakok *temesvári* ipari képző és foglalkoztató intézete részletes költségvetés helyett csupán annak kijelentésére szorítkozott, hogy a nyert összegben Braille-rendszerű könyveket fog készíttetni. Végül a *zágrábi* MÁV elemi iskola segélyét a hiányok pótlására, a *zágrábi Magyar Társaskör* pedig új könyvek beszerzésére irányozta elő.

Az 1913. évi államsegélyről sem fölhasználási tervet, sem pedig elszámolást nem küldött a *budapesti Könyvtár-Egyesület* és a *gyöngyösi* állami gyermekmenhely, mely ezúttal első ízben részesült 300 korona segélyben.

Régebbi államsegélyekről elszámolásukkal még mindig tartoznak a következő intézetek: a *belényesi* Polgári Olvasókör, a *turóczzsentmártoni* népkönyvtár az 1907. évi segélyek maradványáról, a *beregszászi* népkönyvtár 1910. évi segélyéről, az *érköbölkúti* népkönyvtár az 1911. évi s a *győri, hajdudorogi, munkácsi, temesvár-gyárvárosi, erzsébetvárosi, ferencvárosi és népirodai* népkönyvtár, továbbá a *szolnoki* Kereskedelmi Alkalmazottak Egyesülete és a *Zágrábi Magyar Társaskör* az 1912. évi segélyekről. Végül a *Beregvármegyei Köz művelődési Egyesület* 1911. évi államsegélyéről mindmáig nem terjesztett be fölhasználási tervezetet.

Nagyobb népkönyvtárak, illetve a Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó tudományos közkönyvtárak gyarapításaként az iparfelügyelők évi jelentésének 30 példánya, mint a m. kir. kereskedelemügyi miniszterium ajándéka került szétosztásra, BERCIK Árpádné úrnő pedig férje összegyűjtött műveiből 70 példányt bocsátott a Tanács rendelkezésére, melyek az adományozó által kijelölt s javarészt a Tanács vagy Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó közkönyvtáraknak küldettek meg. KÚN Dániel könyvkereskedő cég, RÁKOSI Viktor, BÁRSONY István, ENDRÓDI Sándor, SZIKRA, BÉKEFI Antal, TELEKES Béla, SZABÓNÉ, SZEMERE György, LAMPÉRT Géza, SZABÓ Endre, CSERZY és VÉRTESY Gyula 1—1 művének 50—50 példányát ajánlotta föl ajándékképp a Tanácsnak, melyek sorozatonként kerültek szétosztásra a vidéki népkönyvtárak között. A Népkönyvtári Címjegyzékből a kassai Rákóczi-Múzeum kapott 20 példányt kapott, VAY Péter gr. Kelet művészete és műiüzése

cimű díszművéből pedig 60 példány került a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium ajándéka gyanánt népkönyvtáraink közt szétosztásra. Ugyancsak a vallás- és közoktatásügyi minisztérium RÉVAI Nagylexikonából is 75 példányt bocsátott Tanácsunk rendelkezésére, minthogy azonban e példányok vételárának fedezése az Orsz. Tanácsra hárul, amely erre jelenlegi költségvetési keretei között nem képes, a lexikon példányait elraktározta mindaddig, még a törvényhozás a javadalom megfelelő emelésével lehetővé nem teszi az esedékes vételár törlesztését. A könyvadományok során említjük meg azt a körülményt, hogy a Tanács ez évben a Vasárnapi Könyv című hetilap 300 példányára fizetett elő. A folyóiratot több vidéki népkönyvtár címére küldették.

A népkönyvtárak ideiglenes gyarapítását és fölfrissítését szolgálják azok a 30 kötetes vándorkönyvsorozatok, melyekből az idén a második tizet indította útnak a Tanács. Beszerzésükre 2000 koronát irányoztak elő, de a tétel kifizetése az 1914. év I. felére maradt. A sorozatok közül négy-négy Egyekre és Nagyszébenbe, egy-egy pedig Szepesófalura és Talpasra került az ottani népkönyvtárak kiegészítése gyanánt. A könyvek, elhelyezésükre is szolgáló puhafaládákba csomagoltan, szeptember hó folyamán küldettek meg rendeltetési helyükre.

Ama régebben megkezdett akciót, melynek célja a m. kir. földművelésügyi minisztérium által létesített gazdasági népkönyvtárak szépirodalmi anyagának fejlesztése s ezzel cselekvőképességük fokozása, az 1913. évben 40, egyenként 100 korona értékű könyvsorozat adományozásával vitték előbbre. Ily adományban a következő gazdasági népkönyvtárak részesültek: Apagy, Lábod, Öttevény, Visegrád, Abafalva, Bánréve, Csetnek, Csíz, Feled, Klenócz, Osgyán, Alsó-, Felső-Hagony, Rimatamásfalva, Sajógömör, Tornalja, Várgede, Tiszolcz, Gömörpanyit, Szilicze, Pelsőcz, Balatonalmádi, Csetény, Baracska, Herczegfalva, Baranyabikal, Berkesd, Kóny, Csepreg, Gyalóka, Czakóháza, Nagyczenk, Döbrököz, Felsődorogh, Kercseliget, Tarony, Könye, Felsőgalla, Pénzeskut, Murahely és Rábakéthely.

A régebbi könyvtárak időközi kicserélésére és kisebb pótlások eszközzésére fenntartott összeg terhére a következő kiadásokat eszközölték: Fuvarköltségekre kifizettek a halmágyi könyvtárnál 5·10 koronát és Pusztaszentimrén 8·10 koronát. Apróbb javításokra Németlipcsén 5 koronát és Cameral-Moraviczán 3·60 koronát, egyéb évközi kiegészítésekre 1028·46 koronát adtak ki, 50.000 drb könyvtári térítvény kinyomatására pedig 432 koronát fordítottak. Végül a budafoki áll. polgári iskolánál lévő könyvtárak 250 korona segélyt utalványoztak.

Jutalmak címen a Tanács az 1913. évben 5350 koronát fizetett ki. E jutalmak szétosztása felől a Tanács december 4-iki ülésén határozott. Az 500 koronás nagyjutalmat ezúttal a folyamodók közül KONCSEK József közs. igazgató-tanító nyerte el a gyomai községi népkönyvtár megteremtése, kifejlesztése és szépen fejlődő forgalma körül szerzett érdemeiért. A rendes jutalmak során a Tanács a saját hatáskörébe tartozó könyvtárak kezelői közül négynek 150—150, tíznek 100—100, háromnak 75—75, tizenkilencnek 50—50 koronával, egy DKE-könyvtár kezelőjének 75 koronával és tíznek 50—50 koronával, tíz EMKE-könyvtár kezelőjének 50—50 koronával, két FMKE-könyvtár kezelőjének 100—100 és hatnak 50—50 koronával, négy Julián-egyesületi könyvtárkezelőnek 100—100 koronával leendő jutalmazását határozta el. A jutalmazottak száma tehát 70-re rúgott. A fennmaradó 650 koronát a DMKE nyolc kezelőjének jutalmazására irányozták elő, de az egyesület régi és új vezetősége eltérő véleménye következtében ez összeg az 1913. év folyamán szétosztásra nem került s felhasználása tárgyában a végleges döntést a Tanács 1914. évi első ülésére halasztotta.

Az 1913. év forgalmáról 1300 könyvtártól kéretett jelentés, de e megkeresés csupán 1133 könyvtárnál járt sikerrel és ez 1133 könyvtár összes forgalma 992.560 kötetet tett, amiből szépirodalomra 750.172 kötet, tehát az egész forgalom 760/0-a esik. Egy-egy könyvtár átlagos forgalma 876 kötet volt. A könyvtárak könyvanyaga 467.345 kötetből állt s így átlagban minden egyes kötetre 2·2 kikölcsönzés jut.

A kikölcsönzések jó egyhetede: 146.428 kötet a 42 fővárosi könyvtárra esik. E 42 intézet között a VI. ker. Nép- és Iskolai könyvtár vezet 52.354 kötetes forgalmával. Több mint 20.000 kötet olvasásáról számoltak be az Erzsébet-népakadémia (24.573 köt.) és a X. ker. Nép- és Iskolai könyvtár (29.340 köt.); 10.000 kötetnél nagyobb forgalomról számolnak be a IX. ker. Nép- és Iskolai könyvtár (12.048 köt.) és a X. ker. MÁV gépgyár (13.173 köt.).

10.000 kötetnél nagyobb forgalmat mutattak ki a következő vidéki városok és községek könyvtárai:

Egyek	---	---	---	---	---	16.715 kötet forgalommal,
Győr (Népkönyvtár-Egyesület)	---	---	---	---	---	13.405 " "
Hódmezővásárhely (Központ)	---	---	---	---	---	35.442 " "
Komárom	---	---	---	---	---	17.896 " "
Nagybecskerek (Közműv. Egyesület)	---	---	---	---	---	12.224 " "
Nagykanizsa	---	---	---	---	---	39.418 " "
Temesvár (Józsefváros)	---	---	---	---	---	24.957 " "
" (Belváros)	---	---	---	---	---	13.897 " "

10.000 és 5000 kötet volt a forgalom Arad-Ségán (6712 kötet), Bicskén (8193 kötet), Hegybányán (5248 kötet), Iglón (9318 kötet), Kecskeméten a városi könyvtárban (6138 kötet), Mezőtúron (8796 kötet), Miskolczon a Mozdonyvezetők Otthonában (6490 kötet), Nyitrán a FMKE köponti könyvtárban (9440 kötet), Pécssett a központban (7172 kötet), a budai (8760 kötet) szigeti (5610 kötet) és Zsolnay-gyári fiókokban (6420 kötet), Selmeczbányán a városi népkönyvtárban (5349 kötet), Temesvárott az Erzsébetvárosban (7472 kötet) és a Gyárvárosban (5368 kötet) és Tordán (7728 kötet).

1000-et meghaladta, de az 5000-et nem érte el a használt kötetek száma 140 vidéki könyvtárban, vagyis a jelentést tett vidéki könyvtárak 12·820/0-ában. A kikölcsönzések száma százon alul marad 125 vidéki könyvtárban, azaz 11·440/0-ban. A legkevesebbet: 4—4 kötetet az alsóárpási és a mezőörményesi könyvtárból vettek ki. A forgalom teljesen szünetelt 14 vidéki könyvtárban, ami 1·20/0-nak felel meg.

Az 1133 könyvtár közül csupán 2, tehát alig 0·20% állománya haladta meg a 10.000 kötetet. 10.000-en alul maradt, de legalább 5000 kötetből állt 8 könyvtár (közte 3 fővárosi), vagyis alig 0·70%; 5000-en alul maradt, de legalább 1000 kötetből áll 54 könyvtár (közte 8 fővárosi), azaz 4·769/0; 500 kötetten felül van, de az 1000-et nem éri el 111 könyvtár állománya, ami 9·80/0-nak felel meg; 100-nál kevesebb kötet van 24 könyvtárban, vagyis jó 20/0-ban; állományát nem mutatta ki 99 könyvtár, tehát jó 90/0, míg a könyvtárak 76·340/0-ában a kötetszám 500 és 100 közt ingadozik.

A könyvtárak évi jelentésének rovataiból az is kiderül, hogy a könyvtárkezelők közül kik részesülnek állandó díjazásban s habár számuk még mindig igen csekély, az emelkedés ezen a téren is megállapítható. Míg 1912-ben csupán 62 könyvtár fenntartó hatósága díjazta állandóan kezelőit, addig 1913-ban ez a szám 70-re emelkedett. A kezelőknek folyósított állandó tiszteletdíj összege ez évben 13.544 koronát tett.

Csak kevésbé kielégítő a községek áldozatkészsége a népkönyvtárügy fejlesztése érdekében. Az 1133 könyvtár közül csupán 44 (1912-ben 49), tehát a kimutatást beküldő intézeteknek nem egészen 40/0-a részesült a községek pénzbeli segélyében. E segélyek összege 10.812·14 K-ra (1912-ben 11.380·53 K) rugott s így az állam által e célra fordított 142.000 K évi javadalomnak alig 7·620/0-át tette, vagyis messze alatta áll annak a minimumnak, melyet az olyan, elsősorban községi érdekű intézménynek, minő a népkönyvtárügy, fejlesztésére joggal elvárhatunk.

Kölcsöndíjak címén 36 könyvtár 1126·75 koronát, birságokból pedig 56 könyvtár 335·62 koronát vett be.

Ama föladatának, hogy hivatalos látogatások révén személyes érintkezés útján igyekezzék a helyi társadalom érdeklődését a múzeumi és könyvtári ügy iránt ébren tartani és a hatáskörébe tartozó gyűjtemények állapota felől helyszíni szemle útján tájékozást szerezni, a Tanács ez évben is iparkodott megfelelni. MIHALIK József előadó, orsz. felügyelő a dunaharaszti, czeglédi és görömbölyi népkönyvtárakat látogatta meg s a Tanács képviselő-

tében részt vett az aradi kulturpalota megnyitásán. Ugyancsak részt vett az aradi ünnepeken dr. FERENCZI Zoltán tanácsstag is, aki tartalmas beszédben tolmácsolta az Országos Tanács üdvözlétét; GULYÁS Pál népkönyvtári szakmegbízott pedig a balatonszemesi, füzesabonyi, nagymarosi, dunabogdányi, balatonkenesei, esztergom-vizivárosi, perbetei, kiskúnhalasi, berettyóújfalui, rákosligeti, kúnszentmiklósi, vágsellyei, balatonalmádi, dunamocsi, kispesti, bényi és nyitrai nép- és vándorkönyvtárakat vizsgálta meg, továbbá részt vett a FMKE pöstyéni közgyűlésén és az aradi kulturház fölavató ünnepélyén. A kiküldöttek tapasztalataikról s az esetleges szükséges intézkedésekről írott jelentésekben tájékoztatták a Tanácsot. Javaslataik úgy a népkönyvtárkezelői jutalmak, mint a könyvtári javadalom jövőendő szétosztásánál megfelelő figyelembe vétettek. Végül megemlítjük, hogy RAFFAY Sándor budapesti ág. h. ev. lelkész a Tanács anyagi támogatásával Halléban járt az ottani magyar könyvtár tanulmányozása ügyében. Részletes jelentését a Múzeumi és Könyvtári Értesítő is közzétette.

Az Országos Tanács kiadásában az év őszén látott napvilágot dr. GULYÁS Pál népkönyvtári kézikönyvének második, bővített kiadása «A népkönyvtárak szervezése, fenntartása és kezelése címen, a Múzeumi és Könyvtári Kézikönyvek sorozatának IV. kötete gyanánt. A mű mintegy négy ívvel bővült s a fejezetek száma az új beosztás következtében tízről húszra emelkedett. A mű kiadása az előirányzott 3600 koronával szemben 3317 koronába került s ebből még az év folyamán eladott példányok árából 978 korona térült meg.

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR HÁBORÚS GYŰJTEMÉNYE.

Az Országos Széchényi-Könyvtár legújabb csoportját mutatjuk be néhány szóval a következőkben, a «Háborús gyűjtemény»-t, amely úgyszólván együtt indult meg a most folyó nagy világ-háborúval.

Ez a háború tulajdonkép két szintéren folyik; a harctereken fegyverrel, itthon pedig megfeszített munkával, mely egyrészt arra irányul, hogy kielégítse a háborús szükségleteket, másrészt pedig igyekszik enyhíteni csapásait s fenntartani, amennyire lehet, a normális élet folyását.

A jövő történetírás e nagyméretű háborúra vonatkozólag gazdag anyagot fog majd találni az egész könyvtárra rúgó hivatalos kiadványokban, a résztvevők, katonai attachék, ujságírók följegyzéseiben; az itthoni lázas munka s a közhangulat emlékei azonban, amelyek pedig szintén érdekesek és fontosak, legnagyobb-részt elkallódnak, ha csak nem gondoskodunk idejében megmentésükről és megőrzésükről.

Ezt tűzte ki feladatául a Könyvtár, hiven rendeltetéséhez, s vezetősége mindent megtett és megtesz, hogy minél eredményesebb legyen munkája.

Első sorban természetesen a hazai anyag összegyűjtése a cél s erre nézve több forrás áll rendelkezésre: a köteles példányok közül a Háborús gyűjteménybe valók kiválogattanak s ott találnak helyet, a belügyminiszter^{ter} rendelete folytán az ország összes hatóságai beküldik a háborúval összefüggő hirdetményeik, rendeleteik egy-egy példányát, a cs. és kir. hadügyminisztérium is gyűjti számunkra rendeleteit, hirdetményeit, ajándékok révén is nagyban gyarapodik e gyűjtemény, s ezek mellett még folytonos

vásárlás útján gondoskodunk arról, hogy az esetleges hiányokat kiegészítsük.

Kiváló gondot fordít ezenkívül a Könyvtár vezetősége a külföldi háborús emlékek megszerzésére is, először, mert sok magyar vonatkozású akad köztük, másodszor pedig mert közvetve minden érdekel bennünket, ami e nagy háborúval összefügg. Jó összeköttetéseit felhasználva, elérte azt, hogy nemcsak Ausztriában és Németországban folyik számunkra gondos gyűjtés, hanem Olasz-, Török-, Spanyol-, Svédország, Bulgária, Hollandia, Románia és Amerika háborús irodalmának termékei is gazdagon képviselve lesznek e gyűjteményben, sőt a semleges országokban levő gyűjtői révén hozzá jut még az ellenséges országok termékeihez is.

A gyűjteményt a Könyvtár levéltári osztálya kezeli, külön növedéknaplóval; végleges csoportosítása természetesen majd csak jóval a háború befejezése után történhet meg, de a nagy anyag könnyebb kezelhetősége már most megkívánta a csoportokba osztást.

A két főcsoport: *hivatalos és nem hivatalos* természetű nyomtatványok. Az első alcsoportjai a következők: 1. Népeimhez; 2. a kormány manifesztuma; 3. mozgósítási hirdetések; 4. segélyezési, összeírási nyomtatványok, űrlapok; 5. a hatóságok küldeményei megyék, városok szerint rendezve; 6. a székesfőváros, 7. Horvátország háborús nyomtatványai; 8. a bosnyák-hercegovinai országos kormány és Sarajevo községi hirdetései stb.; 9. a hadikölcsonre vonatkozó nyomtatványok; 10. tábori posta űrlapjai stb. és postai hirdetések; 11. veszteségajstromok.

A *nem hivatalos természetű anyag* alcsoportjai pedig ezek: 1. a FERENCZ FERDINÁND halálára vonatkozó nyomtatványok; 2. a harcban elesettek gyászjelentései; 3. téli ruha-mozgalom; 4. a Vörös-Kereszt; 5. jótékony célú felhívások, gyűjtőivek, bélyegek stb.; 6. műsorok; 7. háborús imák, imakönyvek; 8. térképek; 9. képek; 10. emléklapok; 11. tréfás nyomtatványok; 12. képes levelezőlapok; 13. harci dalok és versek, 14. hazai és

külföldi lapok, folyóiratok egyes számai, továbbá 15. a *przemysli Tábori Ujság* meglevő számai, amelyeket a szerkesztő küldött meg a gyűjtemény számára érdekes levél kíséretében, végül pedig 16. orosz emlékek; két orosz felhívás a magyarokhoz s egy érdekes orosz nyelvű négy oldalas nyomtatvány, az ukrainai orosz propaganda terméke, «*Intelem a keresztény hadsereghez*», amelyet egy elesett orosz tisztnél találtak. Nagyszámú anyag van ezeken kívül, amelyek e csoportokba nem illenek bele s ezek egyelőre 17. vegyes apró nyomtatványok címen kezeltetnek.

Utoljára hagytuk a tulajdonképeni Háborús irodalom című csoportot, amely már eddig is közel ezer kötetet számlál.

A nyomtatványok mellett külön csoport a *hadbavonultak levelei és naplói*, de ennél nagyobb arányú gyarapodásra csak a háború után lehet kilátás.

A gyűjtemény a jelen év elején több mint 12.000 darabot számlált.

Megemlítjük végül még azt, hogy a különféle *háborús jelvényeket* a Nemzeti Múzeum éremtára gyűjti.

HOLUB JÓZSEF.

A RÁKÓCZI-KÖNYVTÁR ÉS KATALOGUSA.

(Kilencedik közlemény.)

16. Smetii Astronomicarum institutorium Tomi 3.
17. De bonis operibus Bellarmini Controversiarum.¹
18. Farrago in Genesin Zvinglii.²
19. Alcuini Philos. de doctrina Platonis liber.
20. *Fons vitæ incerti auctori.*³
21. Cornelii Taciti libri 3 Annalium.
22. Mercurius Gallobelgicus. Idem.⁴
23. Florus Germanicus Vassebergii.⁵
24. Novum Itinerarium.
25. *Calendarium Anni 1641.*⁶
26. Samuelis Scheid Bassus pars prima.
27. *Calendarium Anni 1643.*⁷
28. *Nap várása Kaszonyi Jánosé.*⁸

¹ Első kiadása : Ingolstadt 1586. 2-r. BELLARMIN művei, melyek a RÁKÓCZI-könyvtárai voltak, ma is megvannak a sátoraljaujhelyi piarista rendház házi könyvtárában. Lásd : VISEGRÁDI id. m. 27. l. (7. sz.), 39. l. (16—24. sz.), 46. l. (96. sz.) 1686. dec. 7-én 73 más kötetel együtt vétettek el a sárospataki főiskolától. Sp. Ref. Lapok. 1909. 499. l., 17. és 28. sz. a.

² Címe : Farrago annotationum in Genesin ex ore Huldr. Zvinglii per Leonem Judæ & Casp. Megandrum exceptarum. Összes műveinek első kiadása megjelent 1543-ban 4 folio kötetben. Fenti műve a IV. kötet első darabja.

³ RMK. I. 225. 330. SZTRIPSZKY : 1805, 1854. sz. a. 12-r. alakú kiadást ismernek. Csak tévedésből kerülhetett ide, a folioalakú könyvek közé.

⁴ Többi kötetei említve vannak III. 128., VII. 12., XII. 9., 11., 14. sz. a.

⁵ [Everhardii.] 12-r. alakú kiadása : Hamburg, 1641. APFONYI (Hungarica, II. 846. sz.) is 12-r. alakú kiadást ír le. Frankfurt, 1648.

⁶ RMK. I. 710., 712., 717. de egyik sem ívrétű.

⁷ RMK. I. 736., 743., 750. Az első 8-r., a második és harmadik 16-r.

⁸ KÁSZONYI e művéből ma egy példány sem ismeretes. E katalogus alapján először említi SZOMBATHI János : Zeitschrift von u. für Ungarn. II. 313. lap. SZINNYEI (Magyar írók. V. 1163. h.) szerint kéziratban maradt.

[26.1.] 29. *Froelichij Hæmerologium historicum.*¹

30. Disputatio de Jesu Christo Deitate (?) Frölichij (?)²

[*Más kézzel:*] Libros juxta numerationem proveni sc. vol. 31

[A lap alsó felén: *b* jelzet.]

[27.1.] Sub litera I.

Egi ládában Gelei István Pastillaji vel Præconium Denkel

Cruda materiabus in folio vol. 5. & vol. 5. I. vol. 5.

[28. lap üres.]

[29. 1.]

[X.] *Libri in folio.*

- 1.* Bibliotheca expositionum Novi Testamenti.
2. Tomus 5-tus librorum Ecclesiasticorum Prov. Tobiaë, Judith etc.
3. Novum Testamentum cum annotationibus Bezaë.³
4. Missale Romanum.
5. Tomus 4-tus operum Ambrosii.⁴
6. Dionisii Carthusiani enarrationes in libros Mosis.⁵
7. Gvalterus in Evangelium secundum Lucam.⁶
8. Opera Theologica Zanchii.⁷
9. Defensio Eucharistæ Petri Martyris.⁸
10. Sebastiani Barradii Commentaria in historiam Evangelistarum.⁹

¹ RMK. II. 640.

² A két utolsó szó olvasása kétes.

* Sorszámmal e szakaszt a katalogus kiadója látta el.

³ Genf, 1556. 1588. 1589. 2-r. Basel, 1560. 1559. 2-r.

⁴ Basilea, 1567. Ma is megvan. Jelzete: *O. 918.*

⁵ Köln, 1534-ben. 2-r. Ma is megvan. Jelzete: *S. 476.*

⁶ Ott szerepel a sárospataki főiskolától 1686. dec. 7-én elvett könyvek között 18 sz. a. (Sárosp. Ref. Lapok, 1909. 499. lap.)

⁷ [Hieronymi.] Genf. 1613. Ma is megvan két folio kötetben. Jelzete: *B. 256—257.*

⁸ Titulus integer: Defensio doctrinæ veteris et apostolicæ de sacrosancto eucharistiæ sacramento adversus Stephani librum. Zürich, 1562. Ma is megvan. Jelzete: *C. 555.*

⁹ Cime: Commentaria in Concordiam & historiam Evangelicam.

11. Pontificale Romanum.¹
12. Theodori Bezæ tractatus Theologici.²
13. Calvini Tractatus Theologici.³
14. Tomus 2-dus operum Zwinglii.⁴
15. Eucherii Episcopi Commentaria in Genesin et libros Regum.⁵
16. Beda Venenerabilis in Lucam et Acta.⁶
17. Philippi Melanchtonis opera Theologica.⁷
18. Concordantiæ Majores utriusque Testamenti.⁸
19. Concordantiæ Bibliorum secundum Vulgatam versionem.⁹
20. Concordantiæ Majores Bibliorum.¹⁰
21. Concordantiæ Bibliorum.¹¹
22. Concordantiæ Bibliorum.¹²
23. Concordantiæ Bibliorum.¹³

¹ Romae, 1595. Velence, 1582.

² Genf, 1582. 2-r.

³ Nyilván a bibliai könyvekhez írott magyarázatok, 1652 előtti kiadásban.

⁴ Zürich, 1544., majd 1581.

⁵ Basel, 1531. és Köln, 1618.

⁶ BEDA művei először 1545-ben 3 kötetben, majd 1563-ban és 1612-ben 8 kötetben adattak ki.

⁷ Vitebergæ. Pars I—II. 1562. Pars III. 1563. Pars IV. 1564. A 2-ik, 3-ik és 4-ik rész ma is megvan. Jelzete: A. 357—359. sz. [Megvan az 1-ső rész is, de ez nem a RÁKÓCZI-példány.] A RÁKÓCZI-köteteken, a címlap alsó szélén, I. RÁKÓCZI György sajátkezű följegyzésével ez olvasható: A II. kötetben: «Anno 1629 vetettem egi segen morvabol | ki úsettetet predicatortol. R. G.» A III-ikon: «Anno 1629 vetettem Lednicen egi segen | morvab ol ki usettetet predicatortol R. G.» A IV-iken: «Anno 1629 vetettem Lednicen eg segen morva bol ki uzettetet predicatortol. G. R.» Ez a szegény Morvából kiűzött (II. FERD. csász. rendelete) prot. pap ROCHOTIUS Sámuel volt. Neve mindhárom kötet címlapján olvasható.

⁸ Címe: Concordantiæ majores cum declinabilium tum indeclinabilium utriusque Testamenti dictionum, præmissa præfatione Jo. Frobenii editoris; pars secunda quæ dictionum indeclinabilium Concordantiæ continet, a Joanne de Secubia, fol. Basileæ. 1486. 1523. 1525. 1526. E kiadások egyike. Vagy pedig a SCHOTTI-féle, mely Strassburgban 1526-ban jelent meg.

⁹ Antwerpen, 1617. 1642. Hanau, 1618.

¹⁰ Vagy a 18. sz. alatt említettek egyike, vagy pedig a bázeli 1543-iki kiadás.

^{11—13} A 18. 19. 20. sorsz. füzött jegyzetekben említett kiadások egyike.

24. Conciones Dominicales 3-bus voluminibus.¹
25. *Sermones in Dominicis.*²
26. Zwinglius in Jeremiam.³
27. Repertorium alphabeticum sententiarum præstantium.
28. Thomas in Magistrum Sententiarum.
29. Demonstratio Principiorum fidei Authore Thoma Stapletono.⁴
30. *Sermones in dominicis.*⁵
31. Missale Romanum ad Calendario Gregoriano.⁶
32. Lactantius.
33. Homiliæ in Evangelia Dominicalia et Festivitalia.
34. *Breviarium Ecclesiæ Strigoniensis.*⁷
35. Missale Romanum.
36. Dionisii Carthusiani homiliæ.⁸
37. Aureum Rosarium Theologiæ in libros Sententiarum.
38. Lyra in omnes Prophetas.⁹
39. Pellicani Commentaria in Esaiam duobus voluminibus.¹⁰
40. Liber in Jus Canonicum. HARSÁNYI ISTVÁN.

¹ Alkalmasint a KÁLDI predikációs kötetei. (R. M. K. I. 601. 602. sz.) Fenti cím alatt említi KÁLDI e kötetait a legrégebb, 1710-ből való könyvtárukat jegyzék is. (Könyvszemle. 1888. 78. lap.) Valószínű, hogy egyik kötet két példányban volt meg; azért van 3 kötetből állónak jelezve.

² Valószínűleg Osvaldus de LASCO Sermoneseinek valamelyik kiadása. (R. M. K. III. 39. 48. 108. 136. 200. 211.), melyek nagy 4-r. alakban jelentek meg.

³ Alkalmasint az első kiadásból. Összes művei megjelentek előbb 1554-ben 4 kötetben Zürichben, majd 1581-ben u. o. 3 kötetben.

⁴ Páris, 1578. 2-r. Ma is megvan, ujonnan kötetve. Jelzete: C. 555.

⁵ V. ö. a 25. sz. jegyzettel.

⁶ Valószínűleg az 1474-iki kiadás. (Mediolani.) Két missaléről is tesz említést I. R. Gy. TOLNAI-hoz 1634. okt. 31-én írott levelében. (Prot. Egyh. és isk. lap. 1875. 776. hasáb.)

⁷ RMK. III. 4. 9. 258. sz.

⁸ Megvolt másik műve is, az Enarrationes, mely e szakasz 6. sz. a. van említve.

⁹ LYRA Miklós bibliamagyarázatai (Commentatio in universa Biblia) több ízben kiadattak.

¹⁰ Zürich, 1533—1540.

TÁRCA.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA
ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1914. ÉV NEGYEDIK NEGYEDÉBEN.

I.

A nyomtatványi osztály anyaga az elmúlt negyedévben kötelesempéldányokban 2762 drb nyomtatvánnyal, ajándék útján 301 drb, vétel útján 418 drb, összesen 3481 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül kötelesempéldány címén beérkezett: alapszabály 215 drb, falragasz 753 drb, gyászjelentés 951 drb, hivatalos irat 89 drb, műsor 155 drb, perirat 8 drb, színlap 932 drb, zárszámadás 345 drb, különféle 442 drb, összesen 3890 drb apró nyomtatvány. Vásárlásokra 1911'09 kor.-t, 12'80 frtot, 30 márkát fordítottunk.

Ajándékokkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát:

Bosnyák-hercz. orsz. kormány, Sarajevo. Bölcsészettudományi kar dékánja (98 drb). Budapest székesfőváros statisztikai hivatala (2 drb). Budapesti növénydékpapság magyar egyházirodalmi iskolája. Dunamelléki ref. egyházkerület főjegyzője (2 drb). ECKHART Ferenc, Wien. Egyházmegyei hatóság, Veszprém. FEJÉRPATAKY László. Gazdák biztosító szövetkezete. GOHL Ödön (37 drb). GULYÁS Pál. HACKER Ervin, Pozsony (2 drb). HOFFMANN Mária. HOLUB József (52 drb). ISOZ Kálmán, Zvornik (3 drb). Kais. Akademie der Wissenschaften, Wien. Képviselőházi iroda. KERESZTY István (3 drb). KLEKL József, Cserföld. KNEFFEL Béla, Kiskúnfélegyháza. KOVÁTS Gyula (2 drb). Kungl. bibliotek, Stockholm. LUPAS János, Szelistye (11 drb). M. kir. állatorvosi főiskola (2 drb). M. kir. kereskedelmi múzeum. M. kir. posta s táviráda vezérigazgatóság. Magyar nemzeti múzeum igazgatósága (2 drb). Magyar Tudományos Akadémia (10 drb). MEDZHIRADSKZY Ignác (11 drb). PASTEINER Iván. PETRIK Géza. PURJESZ Ignác. RUSSAY Géza, Pétervárad (33 drb). SIMONYI Zsigmond. UGRON István, Wien. VARGHA László (10 drb). VLADÁR Endre, Magyaróvár.

A vásárolt könyvek közül említésre méltóbb szerzemény: Kossuth Ferencz könyvtárából kiválasztott értékes könyvanyag. A Régi Magyar

Könyvtár számára: Az egész esztendő által való evangeliomoc, Csepreg 1631. (Gilhofer és Ranschburg, 500 kor.)

A könyvtár helyiségében az elmúlt negyedévben 9670 egyén 17.890 kötet nyomtatványt használt, kölcsön útján pedig 424 egyén 916 kötetet vitt ki házi használatra.

A lefolyt negyedévben 2276 művet osztályoztunk s ezekről 3293 cédula készült. Kötés alá 136 művet 216 kötetben küldtünk.

A kötelezpéldányok átvételére berendezett helyiségbe 995 csomag érkezett, ugyaninnen 834 levelet és 105 reklamálást expediáltak.

Az 1897. XVI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben peres eljárás indításának esete egyszer sem forgott fenn. Az egész év folyamán büntetés címén befolyt: 45976 K.

II.

A hírlaptár az 1914. év utolsó negyedében 41 évfolyamnak 27.626 számával gyarapodott; ebből kötelezpéldány: 38 évf. 26.902. száma, beleértve annak a 9 évf. 5516 számát, mely a törvényszabta nyomdai ki-mutatás nélkül, számonként érkezett; a könyvtár más osztályaiból át-tétel útján 3 évf. 284 számával, ajándék útján pedig 440 számmal gazdagodtunk: folytatólag FELEKI Chaalestől, amerikai magyar lapok, dr. BAJZA Józseftől («Obzor», «Hrvatska»), PÖZEL Istvántól («Neue Freie Presse»), clevelandi («Szabadság»), detroiti («Magyar Ujság») és eszéki («Szlavonai M. Ujság») szerkesztőktől.

Az évnegyed folyamán 497 olvasó 781 hírlapnak 1068 évfolyamát 1433 kötetben használta: ebből házon kívül 20 olvasóra 27 hírlapnak 73 évfolyama jutott 150 kötetben. Ezekből 103 kötetet a Szentkirályi-utcai raktárból szállítottunk át.

Átnéztük 41 új évfolyamnak s a régieknek összesen 27.626 számát; céduláztunk 708 évfolyamot, köztük 109 új hírlapot. Ezenkívül a rendes folyómunkák is zavartalanul folytak.

III.

A kézírattár az 1914. év utolsó negyedében ajándék útján 4 kötet zenei kézírattal, vétel útján 1 kötet újkori kézírattal, áttétel útján 20 kötet újkori kézírattal, 47 irodalmi levéllel, 4 irodalmi analektával és 3 zenei kézírattal, hivatalos gyűjtés útján 1 kötet zenei kézírattal, ösz-

szesen 80 darabbal gyarapodott. Vételre 15 korona 14 fillért fordítottunk.

Ajándékozó volt dr. GOHL Ödön.

A szerzett anyagból kiemeljük a KOSSUTH Ferenc hagyatékában idekerült jegyzeteket, melyek az elhunyt államférfi ifjúkori tanulmányaira vetnek világot, továbbá KAZINCZY Pannonhalmi Út-jának nyomtatott példányát, melyet a szerző sajátkezű bejegyzése tesz irodalomtörténeti fontosságúvá.

Az évnegyed folyamán 60 kutató használt 139 kéziratot és 1426 levelet. Kikölcsönöztünk 4 esetben 5 kéziratot.

IV.

A levéltár törzsanyaga az elmúlt évnegyedben vétel útján 6 drb, ajándék útján 49 darab irattal és 2 darab fényképpel, más osztályból való áttétel útján pedig 1 darab irattal gyarapodott. Vételre 82 koronát fordítottunk.

Ajándékaikkal SZILY Kálmán, a fiumei m. kir. áll. főgimnázium, KOSSUTH Ferencz, CSENGERY Lóránd és a Petrovaradin-Ujvidéki váraparancsnokság gyarapították a levéltár anyagát.

A törzsanyag gyarapodásából 3 darab esik a középkori, 50 darab az újkori, 3 darab a cimereslevelek és 2 darab az 1848/49-es iratok csoportjára. A cimereslevelek és nemesi iratok gyűjteménye a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1760. június 17. Bécs. MÁRIA TERÉZIA cimereslevele BARVULSZKY János részére. (Eredeti.); 2. 1790. szeptember 24. München. KÁROLY TIVADAR rajnai választófejedelem grófi oklevele Szentkirályi PLETRICH János huszárezredes részére. (1 hiteles és 1 egyszerű másolatban.) A negyedévi gyarapodásból kiemelendő CSENGERY Lóránd ajándéka, amely elsőrangú értékes darabokat tartalmaz a RÁKÓCZI-korból.

A letéteményezett családi levéltárak száma nem gyarapodott. A régebbi levéltárak közül kiegészítést nyert a gróf BERÉNYI-levéltár 352 darabbal.

A lefolyt évnegyedben 32 kutató 11.656 darab iratot használt, 3 térítvényre pedig 73 darab iratot és 3 darab fényképet kölcsönöztünk ki.

A múlt évnegyedes jelentésben csak röviden emlékeztünk meg a «Háborús gyűjtemény»-ről, mert nagyarányú gyarapodása csak a mostan

tárgyalt évnegyeddal indult meg. Az 1914. év végén a gyűjtemény 8384 darabból állt, s ez kötelezpéldányok és hivatalos küldemények (1375 darab), vétel (6174 darab) és ajándék (835 darab) útján gyűlt össze.

Vételre fordítottunk 977'49 K-t, 212'65 M-t és 65 lírát.

A Háborús gyűjteményt a következők gyarapították ajándékaikkal:

ÁLDÁSY Antal, BÁLINT József, BÁTKY Zsigmond, BUDA Ádám, CSIKI Lajos, DOBAY Kálmán, FEJÉRPATAKY László, FORSTER Gyula báró, ifj., GÁRDONYI Albert, GOHL Ödön, GULYÁS Pál, HODINKA Antal, HOFFMANN Mária, HOLUB József, JAKUBOVICS Emil, KERESZTY István, K. KOVÁTS Gyula, LENHOSSÉK Mihály, LIPOVECZ Antalné, MAJOVSZKY Pál, MADARASSY László, MELICH János, MOLNÁR Kálmán, MUNKÁCSY Mihály, NAGY István, Orsz. Közp. Hitelszövetkezet, PANITY Vukoszava, PILCH Jenő, Ref. lelkészi hivatal (Budapest), RÉDEY Tivadar, RÓZSÁS István, RUSSAY Géza, SAMORJAY Károly, SZABÓ Lajos, SZALAY Imre báró, THALLÓCZY Lajos, TÓTH József, TÓTH Zoltán, TRÄGER Ernő, VÉRTESY Jenő, Vörös-Kereszt-egylet nagymartoni fiókja, Vörös-Kereszt-egylet vasmegyei választmánya, ZSINKA Ferenc.

A gyűjtemény céljáról és mostani állapotáról más helyen számolunk be.

SZABÁLYZAT

családi levéltáraknak a Magyar Nemzeti Múzeumban való letéteményezésére és kezelésére.¹

(Jóváhagyta a Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Miniszter 1914. évi szeptember hó 4-én 78.077. sz. a. kelt rendeletével.)

1. A Magyar Nemzeti Múzeum családi levéltárakat a család tulajdonjogának épségben tartása mellett letéteményül megőrzés céljából elfogad.
2. Letéteményezésre jogosult a levéltár tulajdonosa, illetőleg tulajdonosai, vagy az, aki a levéltárral jogosan rendelkezik.
3. A letéteményező a tulajdonjog, úgyszintén a letéteményezés illetékessége felől felmerülő ügyekben a Magyar Nemzeti Múzeummal szemben szavatosságot vállal.
4. A letéteményező vagy maga gondoskodik a levéltárnak a Magyar Nemzeti Múzeumba szállításáról, vagy kívánságára az átvétel és szállítás a Magyar Nemzeti Múzeum által és költségén történik.
5. Minden családi levéltár az Országos Széchényi-könyvtár levéltári osztályában, a többi anyagtól elkülönítve, a család neve alatt állít-

¹ Megjelent a Budapesti Közlöny 1914. évi 289. számában.

tatik fel; annak egyes darabjai megfelelő külön bélyegzővel jelöltetnek meg.

6. Az átvétel megtörténtéről a letéteményező írásban értesítendő és arról a Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Miniszternek is jelentés teendő.

7. A Magyar Nemzeti Múzeum a levéltár rendezésének megtörténtével megküldi a letéteményezőnek a levéltárról év- és darabszám szerint készült jegyzéket, amely átvételi elismervényül is szolgál.

8. Ha a letéteményező kívánja, a Magyar Nemzeti Múzeum gondoskodik arról, hogy a letéteményező költségére, hozzáértő szakember a levéltárról tartalomszerint való részletes lajstromot készítsen.

9. A letéteményezett levéltár, ha külön kikötés a letéteményezéskor a levéltárra vagy egyes darabjaira nézve nem történik, tudományos kutatás céljából a Magyar Nemzeti Múzeum helyiségeiben használható. A letéteményezők, vagy azok jogutódai szabályszerű térítvény ellenében ki is vihetnek a levéltárból darabokat s erre másoknak is adhatnak engedélyt, úgyszintén a levéltár darabjairól hiteles másolatokat készíthetnek.

10. A Magyar Nemzeti Múzeumban letéteményezett családi levéltárnak vagy egyes darabjainak visszaadása a letéteményezőknek, vagy azok igazolt jogutódainak kellőképp indokolt kívánságára, különös méltánylást érdemlő esetekben kivételesen és csak a Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Miniszter hozzájárulásával történhetik meg.

SZAKIRODALOM.

Steinhoffer Károly. *A könyv története. I. rész. A magyar könyvnyomtatás és könyvkereskedelem rövid története a legrégebb időktől napjainkig. (Iparosok Olvasótára XXI. évf. 1—3. szám.)* Budapest, 1915. Lampel R. r. t. 8-r. 124, 1 l. Ara: 1 K 80 f.

Ipartörténetünk kissé elhanyagolt területén szíves örömmel üdvözlünk minden újabb munkát, mely becsületes törekvés gyümölcse, akár új adatok napfényrehozatalával, akár az eddig felszínre kerültek összeállításával szolgálja a szakirodalmat. Ez utóbbiak sorába tartozik STEINHOFFER füzete is, melyben szerző valóságos hangyaszorgalommal gyűjtötte egybe mindazt, ami a hazai tipográfia és könyvkereskedés multjáról eddig felszínre került. Mindenesetre nagy kérdés, hogy az a vállalat, melyben e füzet megjelent, alkalmas-e az ilyen aprólékos részletek tömkelegébe elvesző, nem épen élvezetesen megírt dolgozat befogadására. Nem hiszem, hogy az iparosifjak e dolgozatot végig tudják olvasni s ha mégis megteszik, igazi hasznuk volna belőle. A vállalat céljának jobban megfelelt volna, ha szerző kevesebb adattal, de elevénebben, színebben adja elő a könyvnyomtatás és könyvkereskedelem történetét, több súlyt vet a technikai és társadalmi viszonyok rajzára s inkább kidomborítja a könyvnyomtatás esztétikai oldalát. A könyvecske mai formájában inkább a tudományos köröket érdekelheti, de őket sem elégti ki teljesen, mivel a forrásait — bizonyára a népszerűsítő célzatra való tekintettel — legtöbbször nem idézi s így adatai ellenőrzését lehetlenné teszi. Pedig az ellenőrzésre meglehetősen szükség van: egyetlen fejezet *a könyvnyomtatás feltalálása és elterjedése a XV. században* című oly sok pontatlanságot — sajtóhibát s elavult nézetet vegyessen — tartalmaz, ami a füzet használatában a legnagyobb óvatosságra int.

Ahol adatai nem beszélnek s a saját következtetéseire van utalva, nem mindig jut elfogadható eredményre. Jó példa erre az első hazai nyomda megszűnésének kérdése, melyet főleg arra vezet vissza, hogy MÁRVÁS király nem méltányolta az új találmányt. Ennek ellene mond a

történelem: épen jelenlegi füzetünkben is hozunk FRANKÓI Vilmos tollából egy nagyérdékű adalékot, mely ékesen szóló bizonyosság mellett, hogy a nagy uralkodó mennyire tudta méltányolni a könyvnyomtatás igazi jelentőségét. — Helytelen fogalmat ad könyvnyomtatásunk multjáról a 24. lap alján olvasható felsorolás, melyben több XVI—XVII. századi nyomtató helyet sorol fel s ezzel önkéntelenül azt a látszatot kelti, mintha szintannyi különböző nyomdáról volna szó, holott a legtöbb helyű. n. vándor-nyomdák átmeneti állomása volt.

Igen sovány a legujabbkori könyvnyomtatásunknak szentelt fejezet. A kiegészítés óta működő nyomdáinkról csupán két nyomtatott lapra terjedő mondanivalója van. Oly elsőrangú műhely, mint pl. a Stephaneum, még csak meg sincs említve s vidéki nyomdáinkról, melyek egyike-másika pedig a könyvnyomtatást esztétikai szemmel is mérlegelőnek több örömet okoz, mint nem egy fővárosi nagy vállalat, teljesen hallgat.

Csupán egy intézetnél válik kissé bőbeszédűbbé: a Franklin-Társulatnál, ahol még az intézet egykori igazgatójának HIRSCH Lipótnak az érdemeire is kiterjeszkedik. — Sajnos, HIRSCH e nagy dicséretre épen nem szolgált rá. Ami e nyomdából dicséretreméltó az ő idejében kikerült, csakugyan «a megszokott izléssel» van kiállítva, de ahol a kezdeményezés terére lépett, a művészi tehetetlenség legékesebb tanujelét adta. Gondoljunk csak TOMPA virágregéinek lila-betűs szövegére, a tartalmi szempontból oly kiváló *Árpád és az Árpádok* c. «diszmű», érték-papiroshoz illő alj-nyomására, s arra a cukrosvizaradatra, mellyel HIRSCH Nelly a költők arcát s pl. GYULAI Pálnak összes költeményeit is elárasztotta. Sőt a művészi kezdeményezés e siralmas szegénysége mellett általában erős technikai hanyatlásról is szólhatunk. A *Vasárnapi Ujság* klisé-nyomása csak a *Tolnai Világlapjánál* kiválóbb, a BEÖTHY-féle műtörténet II. kötete illusztratív részének technikai kivitele egyenesen szégyenletes. Végül a HIRSCH-éra egyik legnagyobb botrányköve GYULAI Pál *Dramaturgiai dolgozatok* (2 köt., 1908.) c. kiadványa, amely telve sajtó- és tördelési hibákkal, úgy látszik nemcsak revízió, de korrektúra nélkül is hagyta el a sajtót. Amely nyomda ilyféle hanyagságokra képes, az eljátszotta annak a jogát, hogy «elsőrangú műintézet» szerepében tetszelegjék. — Valóban jobban tette volna szerző, ha szokásában hiven itt is beírta volna a száraz felsorolással.

A magyar könyvkereskedelem történetének szentelt részben meglehetősen felesleges volt az ókorig visszamenni, hiszen szerző még a

középkori kézirat kereskedelmet sem képes, adatok hiányában, hazánkkal összekapcsolni. A könyvnyomtatás és könyvkereskedelem sokszoros kapcsolata nem egy ismétlést vont maga után; a tulajdonképeni könyvkereskedés mellett a könyvkiadói tevékenység s a cenzura működése is szóba kerül, mindez erősen *pêle-mêle*, kevéssé áttekinthető módon. Sok érdekes jogi és társadalmi kérdés maradt megvilágítatlan: olyan szemléletes képet, minőt pl. Maurice PELLISON nyújt *Les hommes de lettres au XVIII. siècle* c. művében a szerzők és kiadók viszonyáról, jogszokásairól, jövedelméről stb. hiába keresnénk STEINHOFFER munkájában, amely sehol sem hatol a puszta adatfelsorolásnál mélyebbre. Így pl. a füzetes vállalatok vagy a részlettizetési vállalatoknak a kiadói tevékenységre gyakorolt irányító hatását egészen elejti. E tekintetben WIESNER-nek, sajnos, csupán a legújabb korszakot tárgyaló dolgozata, sokkal jobban kielégíthet.

Igen kifogásolható, hogy szerző a tulajdonneveket is magyarosan írja át pl. *Ovidiusz*, *Szoniusz*, de ebben épen nem következetes, mert nem egy nevet csupán félig ír át: *Propertiusz*, *Szenszenschmied*, sőt teljesen meghagy eredeti alakjában: *Zell*, *Zainer* stb. *Mentel* (II. l.) MENTELIN helyett talán sajtóhiba, a CSOKONAI előfizetési felhívásában (99 l.) háromszor is előforduló *tomus* azonban nem minősíthető annak s szerző latin-tudását illusztrálja.

GYALUS ISTVÁN.

Baranyay József. *A komáromi nyomdászat és a komáromi sajtó története.* Budapest é. n. ifj. Nagel Ottó (Komárom, 1914. Jókai-könyvnyomda). 8-r. 4, 192 l. Ára 2 K.

Ez izléses kiállítású kötetke, melyet 8 hasonmás is díszít, tulajdonképen a Komáromi Ujság 1913—1914. évfolyamaiból készült különlenyomat s hét fejezetre elosztva tárgyalja érdekes témáját: a komáromi könyvnyomtatás és hirlapírás történetét. A fejezetek úgy látszik eredetileg különálló tárcákból tevődtek össze s részben talán ebben leli magyarázatát, hogy ugyanazok az adatok néha kétszer is előfordulnak a könyvecskében. Így a pesti József hengermalomban készült legelső vas kézisajtóról ugyanazon adatokat kapjuk a IV. és VI. fejezetben; a komáromi naptár legrégebb korszakáról szóló adatokat és föltevéseket az I., II. és V. fejezetben stb. Arra is van példa, hogy egy és ugyanazt az adatot egy fejezeten belül háromszor is lenyomatja; így a 26—27. lapon a maga szavaival mondja el, mekkora példányszámban készült a

KZUCZOR Gergely közreműködésével WEINMÜLLER Franciska idejében a komáromi naptár; majd a 27—28. lapon id. SZINNYEI József visszaemlékezéseiből közli szószerint az idevonatkozó részt s végül a 31—33. lapon idézi MIKSZÁTH Kálmán JÓKAI-életrajzának megfelelő helyét, jól lehet ez utóbbinak alig van forrás értéke. Két utóbbi idézetében a naptár példányszámát illető adatban lényeges eltérés is van, amire BARANYAY nem mutat rá s a két ellentétes adattal szemben csak indirekt foglal állást, amennyiben a maga szavaival elmondott passzusban SZINNYEI adatát használja. Valóságos *filius ante patrem* a mű bevezetése, mely a komáromi nyomda történetét adja a nyomda létezése előtt HUSZÁR Gál személyével kapcsolatban, aki egy ideig Komáromban tartózkodott s akiről habár «okiratos emlékek nem is maradtak hátra», mégis «egészen biztosra vehetjük, hogy 1562 őszén Komáromban komolyan foglalkozott... a komáromi nyomda létesítésével».

A tényleges valóság ezzel szemben az, hogy Komárom első eddig ismert sajtóterméke az 1706. évre szóló naptár, melynek címlapja fonákjára TÖLTÉSI István lenyomatta az 1705-ben kelt privilégiumot. Egész világos, hogy az 1705-ben kelt privilégium az 1705-ben nyomtatott 1706. évi naptárra vonatkozik, ebből a naptár régebbi évfolyamaira következtetni nem lehet, hacsak nem folyamodunk ahhoz a valószínűtlen feltevéshez, melyet szerzőnk is megkockáztat, hogy a komáromi naptárt előbb privilégium nélkül készítették. Csak azt nem értjük, miért oly szerény e feltevés alkalmazásánál Baranyai, hogy a komáromi naptár pályafutásának kezdetét az «1703—1705. évek valamelyiké»-re (6. l.), teszi hiszen TÖLTÉSI már a XVII. század nyolcvanas éveiben letelepedett Komáromban s ha privilégium nélkül mert belefogni naptár-vállalatába, érthetetlen, miért várt volna oly hosszú ideig. Az a feltevés (18. l.), hogy TÖLTÉSI húsz évet «bizonyára nyomdája berendezésére fordított» aligha állhat meg.

A nyomdatörténetnek szentelt négy fejezet után, külön fejezetben tárgyalja szerző, az addigi fejtegetései során is már sokszor és részletesen ismertetett komáromi naptárt, külön fejezet szól a komáromi sajtó történetéről, mely azonban jóval többet ad, mint amennyit címe ígér, hiszen a komáromi ponyvatermékeket, apró nyomtatványokat, bankónyomást és könyvkiadást is sorra veszi s végül összeállítja a Komáromban 1914 júliusáig megjelent vagy szerkesztett összes hirlapokban, folyóiratokban, múzeumegyesületi jelentésekben, évkönyvekben, iskolai értesítőkből és naptárakban megjelent mindama cikkeket, melyek Ko-

márom város és vármegye multjára és jelenére vonatkoznak. Az összeállítás betűrendes. Szerintünk hasznosabb lett volna tárgy szerint s tárgyakint időrendi egymásutánban közölni a repertoriumot, melyhez mai formájában legalább is részletes tárgymutatóra volna szükség.

A csinos kötetke, ez apró hiányait nem tekintve, érdemes munka, amely azonban a helyi jelentőségen nem emelkedik felül.

GULYÁS PÁL.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

La bibliofilia. XVI. évfolyam. 7—8. szám (1914. október—november):
A. S.: Il libro in Italia attraverso i secoli nella mostra di Lipsia. (A cikk OLSCHKI-nak a lipcsei könyvkiállításon közszemlére tett gyűjteményét ismerteti, melynek legrégebb darabjai két XV. sz. hártakézirat s amely az olasz könyvnyomtatás egész történeti fejlődését bemutatja válogatott darabokban a XIX. sz. végéig. A cikk csupán a XVI. sz. elejéig terjedő darabokról szól 12 hasonmás kíséretében.) — L(ui)gi ZAMBRA: Versi inediti del Tebaldeo nel codice Zichy della Biblioteca Comunale di Budapest. (A fővárosi könyvtár Zichy-kodexéből 25 darab költeményt közöl derekas filológiai képzettségre valló kritikai apparátus kíséretében. E költemények közül 22 kétségtelenül, 3 pedig valószínűen TEOBALDO munkája.) — Leo S. OLSCHKI: Manuscrits très précieux. (1. Biblia latina, angol iskolába tartozó diszített hártakézirat a XIII. sz.-ból. — 2. Ugyanaz. Angol-francia hártakézirat a XIII. sz.-ból. — 3. Testamentum novum. 16 nagy kezdőbetűvel diszített hártakodex a XII. sz.-ból. — 4. Sigismundus BURGUS: Panegyricus Leonardo Lauredano dictus. Olasz hártakézirat 1504-ből.) — G. BOFFITO és P. NICCOLARI: Bibliografia dell'aria. (A meteorologia és földmágnesség olasz vonatkozású irodalma. Folytatás: ANGELIS—ANSERINI.) — Thomas ASHBY. Il libro d'Antonio Labacco appartenente all'architettura. (LABACCO *Libro appartenente all'architettura* c. műve különböző kiadásainak bibliografiai leírása. Az 1552. évből kétféle lenyomat van a műből, mely egymástól több tekintetben eltér. További kiadások: Roma, 1557, 1558, 1559 [ebből az évből 2 kiadás maradt ránk], Venezia 1567, 1570, 1576 és 1574 és Roma 1568, 1574, 1640, 1672, 1773.)

Maandblad voor bibliotheekwezen. II. évfolyam. 1. szám (1914. január):
S. POSTHUMUS: Dee leesaal te Franeker. (Elmondja, mint létesült a franekeri könyvesház. Kronológiai sorrendben sorolja fel röviden az eseményeket, a könyvesház szükségességéről 1911 nov. 27. tartott előadásból az épületnek 1913 dec. 16. történt megnyitásáig.) — L. SIMONS: Cameralistische of commerciële boekhouding voor onze openbare leezalen? (A könyvesházak könyvvezetésénél inkább a kereskedelemben meghonosult könyvvezetést kellene betartani, mint a németalföldi államszámviteli szabályokat, melyek nem számolnak eléggé a mindennapi élet követelményeivel.) — A. M. VAILLANT: Studiereis naar Antwerpen en Brussel. (Rövid leírása annak a tanulmányútnak, melyet 1913 karácsonyan a Németalföldi Könyvtárosok Szövetségének 11 tagja tett Antwerpenben és Brüsszelben. Antwerpenben a PLANTIN-múzeumot, Brüsszelben a királyi könyvtárt, a nemzetközi bibliografiai intézetet s a SOLVAY-intézet okmány-

osztályát látogatták meg. Főlemlítésreméltó a következő részlet: A kir. könyvtárban évről-évre új példányt kellett beszerezni a nagy LAROUSSE-féle lexikonból, mely a sok használat következtében szétmállott. Most úgy segítettek a dolgon, hogy 2 példányt szereztek be s azoknak egy-egy lapját vékony kartonra ragasztották, még pedig az egyik példányt a karton előlapjaira, a másikat a hátlapjaira. Az ekként megerősített példány bekötve 10 évig is eltart.) — 2. szám (február): P. L. van ECK jr.: Over't «Nederlandsch Schoolmuseum.» (A németalföldi tanszermúzeum 1872 karácsony napján nyílt meg. Társulati tulajdon, mely állami, tartományi és községi segélyben részesül. Az Amsterdamban fennálló múzeum 3 részre oszlik: az iskolai bútorzat, a tanszerek és a könyvek osztályára. Ez utóbbi osztály két részre oszlik: a tanítók és a tanulók számára készült könyvek csoportjára. A könyveket, valamint a 80 szakfolyóiratot csupán a helyszínen használhatják.) — D. SMIT: De bibliothekaris van Sint-Helena. (Albert COHUET nyomán Ali SAINT-DENIS I. NAPOLEON Szent Ilona-szigetbéli könyvtárosának életét ismerteti. SAINT-DENIS atyja a versaillesi kir. istállóknál volt alkalmazva, a fia is odakerült 1806-ban, mint császári lovászinas. Többször elkísérte a császárt útjaiban, kivívta legmagasabb elismerését s 1811⁷ decemberében mamelukjává lépett elő. Ekkor cserélte fel becsületet Louis-Etienne keresztnévét a törökösebb Alival. SAINT-DENIS rendkívül ragaszkodott urához, aki mellett búsás jövedelme volt s e ragaszkodás akkor is megmaradt, amikor a szerencse elhagyta NAPOLEON-t. Vele ment Elba-szigetére, részt vett a száznapos uralomban s elkísérte Szent Ilona-szigetére is. NAPOLEON-nak megengedték, hogy magával vigye számkivetése helyére a malmaison könyvtárat, mely körülbelül 1900 kötetből állott. Longwoodi magányában a császár Alinak mondta tollba visszaemlékezéseit s ettől Ali kedvet kapott, hogy maga is írjon memoirokat).

Österreichische Zeitschrift für Bibliothekswesen. I. évfolyam. 2—3. szám (1913. június—szeptember): Rudolf WOLKAN: Die Vorbildung des wissenschaftlichen Bibliothekars. (Az osztrák egyetemi könyvtárak részére 1825-ben kiadott «ideiglenes», de még ma is érvényben álló instrukciók hangsúlyozzák, hogy a könyvtárosoknak «a könyvtártudomány elnevezés alatt megjelölt» könyv- és könyvtári ismeretekkel is birjanak, de elsajátításuk módjáról máig sem intézkedtek. Szintúgy nem történt intézkedés a könyvtári szakvizsga tárgyában sem, noha ezzel a kérdéssel az osztrák közoktatásügyi minisztérium már 1862-ben aktaszerűleg foglalkozott. Szerző a könyvtári szakismeretek három csoportját különbözteti meg: ezek: a könyvtáratan, mely a technikai eljárásokat foglalja össze; a könyvtárisme, mely a könyvtárak történetét, multját és jelenét ismerteti s a könyvtártani segédtudományok, melyek a könyv és írás multját kutatják. E három szakcsoportot az egyetemeken kellene tanítani s részben a történettanárról [!] vállalhatná. A könyvtári szolgálatra jelentkezéskor a doktori, illetve államvizsga mellett egyévi próbaidő után külön szakvizsgát kellene megkívánni, melynek tárgyai volnának: 1. Könyvtáratan. 2. Könyvismerettan. 3. A könyvmásolás, könyvnyomtatás, könyvkötés, könyv-illusztrálás és könyvpar története. 4. Általános irodalomtörténeti és történeti ismeretek, különös tekintettel Ausztriára s a tudományos segédeszközökre.

A vizsgálóbizottság tagjai volnának az egyetemi könyvtár igazgatója mint elnök s két, a könyvtári ismereteket előadó tanár. — A cikket kiegészíti Ferdinand EICHLER jelentése, mely a levél- és könyvtárosok 1910. évi brüsszeli nemzetközi kongresszusának aktái alapján tájékoztat a kérdés állásáról a különböző országokban, ismerteti a kongresszusnak az elméleti szakképzés kötelezővé tétele mellett hozott határozatát. Referens a kérdést az egyetemi oktatással kapcsolatban kívánja megoldani.) — Konrad SCHIFFMANN: Mitteilungen zur Geschichte der Buchdrucker in Österreich. (Balthasar HUBMAYR életrajzát állítja össze s arra az eredményre jut, hogy a jeles könyvnyomtató steyeri tartózkodása épen nincs kellőképp beigazolva s ha tényleg megtörtént, igen rövid időre terjedhetett.) — 4. szám (december): Richard BRANDEIS: Über Inkunabelforschung und ihre Mittel. (Meghatározza az inkunábulum fogalmát, ismerteti a szokásos korhatárt, fejtegeti az inkunábulumgyűjtés és kutatás tudományos értékét, kritikai megjegyzések kíséretében felsorolja az ősnymtatványok könyvészi leírására vonatkozó kísérleteket CORNELIUS à Beughems *Inkunabula typographiae*, Amsterdam, 1688 c. kizárólag történelmi értékű füzetkijétől HAEBLER típusrepertoriumáig.) — Rudolf WOLKAN: Aus österreichischen Handschriftenkatalogen. (Folytatja a seitenstetteni bencéskolostor kéziratári anyagának szemelvényes ismertetését.)

The library world. *Új folyam. XVI. kötet. 95. szám* (1914. május): W. P. The L. A. A. at home: The fourth international easter school I. (A könyvtári segédvek szövetségének husvéti kirándulását írja le Londonban. Röviden beszámol a meglátogatott intézetekről, a tartott előadásokról és — lakomákról.) — 96. szám (június): Walter A. BRISCOE: Library «publicity» methods. (A nottinghami városi könyvtáros minta- és példaadásul szöszserint közli azokat a cikkeket, melyeket könyvtára reklámozása érdekében a helyi lapokban leadott.) — W. P. The L. A. A. at home: The fourth international easter school II. (A cikk e befejező része a Szövetség oxfordi kirándulásáról szól s röviden ismerteti azt a beszédet, melyben Falconer MADAN vázolta előtűk a Bodleiana történetét.) — XVII. kötet. 97. szám (július): W. G. FRY: Fines and others penalties. (A bírság némelyek szerint nem más, mint a könyv használati ideje megnyujtásáért fizetendő díj, mások szerint pedig a szabályok be nem tartásáért méltán kivetett büntetés. Szerző sok esetben célravezetőbbnek tartaná a késedelmeskedőket nem bírsággal, hanem kikölcsonzójegyűk időleges felfüggesztésével büntetni. Helyes a bírság nagyságára nézve bizonyos maximumot megállapítani, mert különben könnyen megeshetik, hogy a késedelemért többet kell fizetni, mint a mekkora a könyv ára. Szerző ezután áttér a bírság nyilvántartásának különböző nemeire. A nyilvántartás ajánlott formája oly sokféle írka-firkával jár, hogy alaposan kétkedűnk abban, vajjon csakugyan oly jövedelmező bevételi forrás-e a bírság, amint azt rendszerint állítják.) — Wilfrid ROBERTSHAW: The philosopher's public library. (H. G. WELLS *An englishman looks at the world* c. könyvének hasonló című fejezetét ismerteti.) — J. E. WALKER: Some thoughts on Dewey. (Szerző a tizedes osztályozás többféle hiányára és ellentmondására mutat rá. Nem rendszeres bírálat, hanem összefüggéstelen megjegyzések egyes alosztályokra s ezek további felosztására.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Könyvtáraink személyzete és a háború. A világháború küzdelmeiből könyvtáraink személyzete is kiveszi részét. Mint a hozzánk beérkezett adatokból kiderül, 1914. év december 31-ig főbb könyvtárainkból a következők vonultak be katonai szolgálatra:

1. *Az Országos Széchényi-könyvtárból:* dr. bártfai SZABÓ László, múzeumi őr, aki mint póttartalékos vonult be s a pétervárad katonai postahivatalhoz beosztva fokozatosan szakaszvezetővé lépett elő; dr. SULICA Szilárd segédőr, aki szintén mint póttartalékos vonult be a 24. honvédszázadhoz Brassóba és tizedessé lépett elő; dr. HUPKA Ödön gyakornok, aki mint egyéves önkéntes tiszti tanfolyamot végezte.

2. *A budapesti kir. magy. tudományegyetem könyvtárból:* dr. CZAKÓ Ervin rapidíjas, aki a cs. és kir. 32. gyalogezred zászlósaként vonult be, megsebesült a grodeki csatában s azóta újra visszatért; SIMONFI János gyakornok, aki mint póttartalékos Kolozsvárt teljesít irodai szolgálatot; a szolgák közül: PINTÉR József népfőlkelő tizedes; LŐRINCZ Endre népfőlkelő gyalogos; SZABÓ András népfőlkelő őrzető, aki a fogolytáborban felügyelő szolgálatot teljesít; MAGYARY László népfőlkelő tizedes; JUHOS Elek népfőlkelő gyalogos; GERGELY Ferenc tartalékos szekerész tizedes; PANKI László népfőlkelő tizedes; GÖCS Imre gyalogos, aki az északi harctéren megsebesült; PICHLER János tartalékos tengerész tiszti.

3. *A kir. József-műegyetem könyvtárból:* KLEIN Rezső és CSUTKA Jenő rapidíjasok, mint egyéves önkéntesek szolgálnak; SZIGETI János altiszt, mint népfőlkelő a déli harctéren; GYURCSIK István, STAUB Ferenc és FONYÓ Ferenc szolgák, mint népfőlkélek, illetve mint póttartalékosok.

4. *Az orsz. képviselőház könyvtárból:* NAGY Sándor segédkönyvtárnok és gr. HUGONNAI Viktor rapidíjas, önkéntesi iskolában képeztenek ki; MATÓ István szolga, mint póttartalékos az északi harctéren van.

5. *A m. kir. központi statisztikai hivatal könyvtárból:* dr. MIRE Gyula statisztikai gyakornok, ifj. MÓRA István, PAP László, LÁNYI Béla állandó díjnokok és dr. SZÖLLŐSY Zoltán ideiglenes alkalmazott.

6. *A kolozsvári Ferenc-József tudományegyetem könyvtárból:* VALENTINY Antal könyvtár-tiszt, tartalékos hadnagy, aki sebesülten orosz fogságba jutott; MONOKY István könyvtár-tiszt, tartalékos kadétörmester, aki sebesülten orosz fogságba jutott; HERPEY Árpád gyakornok, akit tartalékos kadétörmestertől zászlóssá léptettek elő s megsebesülten otthon ápolnak; ANDRÁSOF SZKY János gyakornok, akit önkéntesi iskolában képeznek ki; BORBÉLY György gyakornok,

önkéntes; BALOGH Ignác gyakornok, aki tartalékos kadétból zászlóssá lépett elő, megsebesült s arany vitézségi éremre lett előterjesztve; BERTALAN Károly napidíjas, önkéntes; az altisztek közül KOVÁCS János káplár őrmesterré lett, megsebesült s II. oszt. vitézségi ezüstérmét kapott, BALÁZS István szakaszvezető pedig helyiszlogátatot teljesít; a szolgák közül NAGY József káplárrá lépett elő s megsebesült; HORVÁTH József közlegény helyiszlogátatban; SIMON Mihály őrmester, PÁLL György közlegény, BÁZSA Márton őrzvezető, SALAMON Ádám közlegény, URSZ Miklós őrzvezető szakaszvezetővé lépett elő és megsebesült.

7. *A pozsonyi kir. Erzsébet-tudományegyetem könyvtárából*: dr. PERSIÁN Kálmán könyvtártsízt, aki mint népfölkelő hadnagy vonult be s magánértesülések szerint a csatatéren hősi halált halt. Emlékét kegyelettel őrizzük.

8. *A budapesti városi nyilvános könyvtárból*: dr. BRAUN Róbert könyvtáros, mint népfölkelő hadnagy; DRESCHER Pál, a könyvtárhoz szolgálattételre beosztott számtízt, mint egészségügyi önkéntes közlegény; BOR Rezső id. hivatalnok, mint tartalékos altiszt; TRUMMER József gyakornok, mint tüzér-önkéntes; a szolgák közül PEINITS György és tiszabeői SZABÓ István, mint népfölkelő közlegény.

9. *A szegedi Somogyi-könyvtárból* a szolgák közül SZÉLL András és KRIGLER János, utóbbi megsebesült s tizedesből szakaszvezetővé lépett elő.

Kérdést intéztünk továbbá a zágrábi kir. tudományegyetem igazgatóságához is, de megkeresésünkre válasz nem érkezett.

A «Sokféle» történetéhez. SZINNYEI megírta, mind SÁNDOR István életrajzában (M. Irók, XII. 131), mind pedig «Az első magyar bibliographus» című akadémiai székfoglalójában (Ért. a Nyelv- és Széptud. köréből, XVII. köt. 10. sz.), hogy a «Sokféle» I. és II. kötete 1791-ben, a III. 1795-ben, a IV. 1796-ban az V. 1798-ban, a VI. 1799-ben, a VII. és VIII. 1801-ben Győrött, a IX–XII. pedig 1808-ban Bécsben jelent meg. Arról azonban sem SZINNYEI, sem más meg nem emlékezik, hogy az I. és II. kötetből két kiadás is napvilágot látott. Már pedig az én könyvtáramban levő példány első két kötete ezt a címet viseli: Sokféle. | Irá's egybe szedé | Sándor István. | Első darab | Fametszet | Győrött | Streibig József betűivel. 1806. és a Második darab is (más fametszettel) ugyancsak 1806. évszámmal. E két kötet szövegének betűformái is egészen mások, mint az 1791-iki első kiadásban. Szedése is sokkal sűrűbb, úgy hogy amíg az 1791-iki kiadásban az I. darab 167 oldalt, a II. pedig 163 oldalt foglal el, az 1806-iki második kiadásban amaz 121, emez pedig 122 oldalra terjed. A második kiadásnak papirosa is sötétebb, zöldesebb, mint az elsőé. A szöveg különben, úgy látszik, teljesen ugyanaz mind a két kiadásban. Van egy ugyanilyen második kiadású példány a M. Tud. Akadémia könyvtárában is. 1806-ban az 1791-iki kiadás már elfogyhatott s ez indíthatta STREIBIGOT arra, hogy a nyolc kötet teljessé tétele végett az első két kötetet újra lenyomassa, SÁNDOR Istvánt pedig arra, hogy az 1801-ben abbahagyott vállalatához 1808-ban még négy kötetet hozzáadjon.

SZILY KÁLMÁN.

Könyvtárak sorsa a háborúban. A jelenleg dúló világháború folyamán két esemény érdeklí közelebbről a könyvtárakat. Az egyik a löweni egyetem híres könyvtárának gyászos pusztulása, amely áldozatul esett a németek jogos

önvédelemből folyó megtorló intézkedésének a már elfoglalt belga városban orozva reájuk támadó *franc-tireurök* galádságával szemben, a másik az a hír, hogy az oroszok Lemberg megszállásakor jónak látták a polonicákban oly gazdag OSSOLINSKI-gyűjteményt magukhoz ragadni és az orosz birodalom fővárosába, Szentpétervárra szállítani, hogy azután a császári könyvtárba kebelezzék.

Aki a pétervári könyvtár keletkezésének történetét ismeri, jól tudja, hogy a cárizmus ezen alapjában kevés kulturális érzékről tanuskodó intézkedése évszázados hagyomány: hiszen a pétervári gyűjtemény alapját is ily módon vetették meg! Az egész könyvtár eredetileg nem volt más, mint a világhírű ZALUSKI-féle gyűjtemény, melyre SZUVAROV 1794-ben, Varsó elfoglalása alkalmából tette reá a kezét s amelyet sebtiben ládába csomagolva sürgősen Pétervárra szállítottak. A könyvekkel ez alkalommal oly barbáruul bántak el, hogy «még azután is sokáig emlegették, hogy a győzők úgy bántak velük, mint egykor LUCIUS MUMMIUS (Kr. e. 146.) római hadvezér a görög műkincsekkel». A nagyszerű gyűjteményt különben, mely a hosszú úton a kedvezőtlen időjárástól is sokat szenvedett, már Varsóban is erősen megdézsmálták, még pedig elsősorban a lengyel hazafiak, akik, midőn a könyvtár szomorú sorsa köztudomásúvá lett, több ezer kötetet tulajdonítottak el belőle. Így azután a nagyszabású könyvtár, mire Pétervárra ért, mintegy 250.000 kötetre — közte 12.000 kézirat — csökkent. A hadizsákmány későbbi években is egyike volt a könyvtár legbőségesebb gyarapodási forrásainak. Így 1832-ben a varsói közkönyvtárt, a SAPIEHA-RZEWUSKI hercegi könyvtárt s a pulawi-i CZARTORYSKI-gyűjtemény jelentékeny részét kobozta el az állam és kebelezte be a császári könyvtárba; a keleti kéziratok nagy része I. MIKLÓS alatt Törökországból került ki a hadizsákmány gyanánt, és így tovább.

Ne higyjük azonban, hogy a könyvek zsákmányolása orosz találmány. Már az ókorban is gyakran éltek vele. A thébai és memphisi régi ó-egiptomi könyvtárak sokat szenvedtek a perzsa betörés alkalmával; szintúgy az AULUS GELLIUS szerint első nyilvános görögországi könyvtárt, melyet PEISISTRATOS létesített, állítólag XERXES magával hurcolta Perzsiába. ARISTOTELES egykori könyvtára pedig, változatos mult után, mint SULLA zsákmánya végre is Rómába került.

A rómaiak sokáig nem helyeztek valami különösebb súlyt a zsákmányolt könyvekre. Kártágo elpusztításakor (Kr. e. 146.) állítólag az összes könyveket átengedték ázsiai szövetségeseiknek. S amikor egy századdal később a nagyszerű alexandriai könyvtár JULIUS CAESAR egy hadiintézkedése folytán a lángok martaléka lett, ANTONIUS a nagy kárt azzal igyekezett jóvátenni, hogy a pergamoni könyvtárt odaajándékozta a szép KLEOPATRÁNAK. Természetesen voltak azonban már akkor is római hadvezérek, akik méltányolták a könyveket. PLUTARCHOS dicsérettel írja AEMILIUS PAULUS-ról, Makedónia elfoglalójáról, hogy azt a sok ezüstöt és aranyat, amit a királyi kincstárakból egybehordtak, még csak látni sem akarta s csupán a könyveket tartotta meg fiai számára. Ép így LUCIUS LUCULLUS is gazdag könyvzsákmánnyal tért meg keleti hadjáratából (Kr. e. 67.) s ekként keletkezett gyűjteményét a legnagyobb szabadelvűséggel nyitotta meg a tudósok és írók előtt.

A népvándorlás és a régibb középkor idejében a könyvek a hadizsákmány közt csak akkor játszottak szerepet, ha bekötésük drágakövekkel díszített arany- és ezüstverettel voltak ellátva. Az efféle kötések káprázatos pompájáról némi fogalmat adhat az a följegyzés, mely szerint egyetlen evangéliumos-könyv födeleit 89 gyöngy, 31 smaragd, 14 zafir, 13 rubin és egész sereg kisebb ékkő díszítette. Képzeltető, mily kedves zsákmány volt az ilyen pazar díszítésű kötet a kapzsi hordáknak! Persze a könyvet többnyire kiszáktották drága tokjából s mint értéktelen lomot sorsára hagyták.

A renaissance óta ezen e téren is változás tapasztalható. A könyveket ismét belértékük kedvéért is zsákmányolták. A kornak szinte minden fejedelme szenvedélyes bibliofil s épen nem vetette meg a könyvtárgyarapítás e kiadós eszközét. I. ALFONZ nápolyi királyról följegyezték, hogy katonái annyira ismerték bibliofil hajlamait, hogy a fosztogatások alkalmából mindig az ő részére tették félre a könyveket, mert tudták, hogy ezzel kegyeibe férkőzhetnek. A mi nagy bibliofil-uralkodónk, MÁTYÁS király szintén nem vetette meg az efféle zsákmányt: világhíres gyűjteményének néhány cseh származású pompás darabja aighanem ilyen úton került a budai könyvesházba. VIII. KÁROLY francia király 1495-ben hatalmas mennyiségű könyvet és műkincset vitt el Nápolyból. Csak a zsákmány elszállításáért Nápolyból Lyonig 1594 livres tournois-t fizetett, a zsákmány súlya pedig meghaladta a 87.000 fontot. Utóda, XII. LAJOS, Milano ellen viselt hadjáratában 1499 vagy 1500-ban, egyszerűen elkobozta a SFORZÁ-k paviai könyvgyűjteményét s beleolvastotta a saját királyi könyvtárába. A Laurenzianában ma is őrzött ősrégi pandekta-kéziratot szintén a hadiszerezence juttatta mai helyére: amidőn Gino CAPPONI Pisát kiéheztetéssel legyőzte, győzelmének egyetlen jutalmául e kéziratot kötötte ki s valóságos diadallal vitte át Firenzébe. Még a nyugati kultúrával szemben barbár törökség sem vetette meg a szép könyveket: ami Buda elfoglalásakor MÁTYÁS király könyvtárából még el nem kallódott, azt Konstantinápolyba vitték magukkal. Buda visszafoglalásakor viszont a császári hadak kutattak szenvedélyesen könyv-zsákmány után, persze a Korvína darabjait sejtve a föllett, jobbára kései kötetekben. Több száz kötet a bécsi udvari könyvtárba került; de jutott belőlük az egyes hadvezéreknek is. Így a mainzi városi könyvtár ma is őriz öt XVI—XVII. századi keleti kéziratot, melyet az egyik vezér, Johann Karl THÜNGEN br. zsákmányolt és 1692-ben, a kéziratok tábla-bélésére írt följegyzés tanúsága szerint, a mainzi jezsuita-kollégiumnak adományozott.

A harmincéves háború zavarai is nem egy könyvtárra végzetes hatással volt. De talán egyre sem oly nagy mértékben, mint a heidelbergi Palatinára, melyet a XVII. század elején joggal Németország legnagyobb könyvtárának tartottak. Sajnos, a benne felhalmozott kincsek 1622-ben hosszú időre, részben talán örökre elvesztek a számára. Alighogy TILLY szeptember 19-én a városba bevonult, MIKSA bajor herceg rátette a kezét a híres gyűjteményre s azt hadikárpótlásul XV. GERGELY pápának ajándékozta. ALLATIUS Leó pápai könyvtáros ötven társzekéren vitte el 1623 februárjában a kéziratot és nyomtatott könyveket. A kéziratok egy részét később ismét fegyveres úton elragadták Rómától s mint alább látni fogjuk, újra Heidelbergbe juttatták, de 432

görög, 1973 latin és francia, 289 héber kézirat, az összes nyomtatványok és számos keleti kódex továbbra is Rómában maradt. Sovány kárptótlás ezért az egykori gyűjtemény díszes katalogusa, melyet XIII. LEÓ pápa a heidelbergi egyetem fennállása 500 éves fordulójakor ajándékozott az ünneplő intézetnek.

Miksa, aki maga is szenvedélyes könyvbarát volt, bizonyára nem minden titkolt keserűség nélkül engedte át e nagyszerű gyűjteményt a Kuriának. Amikor későbbi években a fegyverek szerencsése újra idegen könyveket játszott a kezére, haladéktalanul a maga müncheni gyűjteményébe kebelezte őket. Így pl. a nördlingeni ütközet után (1634) KRISTÓF württembergi herceg, továbbá MÜLLER püspök könyvtárát is Münchenbe szállíttatta. E rablásnak a jogi színezetet azzal adta meg, hogy a saját gyűjteményein a svédek által okozott károokra hivatkozott. Ámde ezek a károk nem lehettek túlságosan jelentékesek, mert amikor 1632-ben a diadalmas svéd hadsereg Bajorországba tört, Miksa udvari könyvtára legnagyobb ritkaságait hordókba rakatta s a waldhauseni erdőségben elrejtette.

Ez óvőrendszabályok a svédekkel szemben nem voltak épen indokolatlanok, hiszen a GUSZTÁV ADOLF alapította uppsalai egyetemi és stockholmi királyi könyvtárakban még ma is fölös számban hirdetik a könyvek és kéziratok GUSZTÁV ADOLF és utódai sikeres háborúinak emlékét. Egyik sem hirdeti azonban akkora ékesszólással az eredményeket, mint az uppsalai könyvtár ULFILASZ-kézirata, a híres *codex argenteus*, a gót nyelvtörténet e páratlan becsű emléke, mely Prágából került hadizsákmányként a kódös északra. A rigai és braunsbergi jezsuita kollégiumok gyűjteménye, a würzburgi püspöki könyvtár jelentékeny része, továbbá a lengyel-, cseh- és morvaországi gazdag könyvzsákmány mind-mind e két könyvtár gyarapítására szolgált. A zsákmányolás méreteiről némi fogalmat adhat az az egyetlen körülmény, hogy DIETRICHSTEIN Ferenc herceg, Olmütz bíboros-érsekének gyűjteménye egymaga 47 ládába csomagolva jutott a svédek földjére. Ugyanígy került oda COPPERNICUS Miklós, jeles csillagász sajátkezű bejegyzéseivel ellátott értékes könyvtára is, amelyet a tudós halálakor a frauenburgi káptalanra hagyott.

E fosztogatások egyike sem veteledhetik a zsákmány belső és ritkasági értékére, valamint darabszámára azokkal a kincsekkel, amelyeket I. NAPOLBŰN diadalmas hadai vittek magukkal. A francia köztársaság s példájára az első császárság is rendszeresen átkutatta a meghódított országok főbb gyűjteményeit s az ekként megállapított irodalmi kincsekre több-kevesebb brutalitással tette rá kezét. Az első ilyen kulturadót az irodalmi emlékekben különösen gazdag Belgiumnak kellett megfizetnie. Az 1792. hadjárat után a Párisba hurcolt kéziratok száma egymagában meghaladta a másfélezret.

Ezután Olaszországra került a sor. 1796-ban a milanoi Ambrozianát kuttatták át és számos ritkaságát, köztük JOSEPHUS FLAVIUS papirusz-kéziratát, PETRARCA Vergiliusát, GALILEI és LEONARDO DA VINCI sajátkezű iratait hurcolták Párisba. Ugyanekkor a modenai hercegtől 68 kéziratot csikartak ki. A következő évben a monnai kolostorból 115, Mantuából 15, Veronából 30 s Velencéből 200-nál több kéziratot vittek el. MONGE és BERTHELLET, a ritkaságok felkutatására kiküldött bizottság vezetői, valóban értékelték új mestersé-

güket. A pápai tulajdonnal valamivel körülményesebben bántak el. Itt legalább a külső dekorumot igyekeztek megtartani. Így a bolognai könyvtárak kifosztásához az 1796 júliusában kötött fegyverszünet szerződésében csikarták ki a pápa «felhatalmazását». A vatikáni könyvtárból elemelt 500 kéziratot pedig a torentinói békekötésben (1749 febr. 19.) kötötték ki maguknak. Ilykép Itáliából is 1500-nál több kézirat került Párisba.

Sokkal kisebb eredménnyel járt a német gyűjtemények kifosztása. Így a MOREAU generális vezetése alatt álló csapatok 1801-ben csupán 119 kéziratot zsákmányoltak, amiből 16 Münchenre, a többi Salzburgra esik. 1806 vagy 1807-ben fosztották ki Potsdam, Elbing és Wolfenbüttel könyvtárait, a legtöbbet Wolfenbüttel vesztett: mintegy 250 kéziratot. Sokkal szerencsésebben folyt le a francia okkupáció Berlinben, a gyászos jénai csata után (1807). BIGNON, a francia megbízott itt meglehetősen szerényen lépett fel. Csupán a *Philosophical transactions* s a berlini tud. akadémia *Denkschriften*-jeinek teljes sorozatát követelte a párisi École polytechnique számára, de Alexander von HUMBOLDT közbenjárására a *Transactions*-ről lemondott s beérte a *Denkschriften* teljes példányával, melyet a kir. könyvtár 40 tallér költséggel egészített ki csonka duplumaiból. Több kár háramlott a könyvtárra egyes francia tisztek részéről, akik kikölcsonzás ürügye alatt csentek el néhány kötetet.

A franciák ezen eljárása számos könyvtár vezetőségét arra indította, hogy kincseit idejekorán biztonságba helyezze. Így a szentpétervári császári könyvtár ugyanilyen úton szerzett készlete javarészt az orosz-francia háború kitörésekor elszállította Pétervárról, jöllehet NAPOLEON nem jutott el a névaparti fővárosba. Hasonló övrendszabályokkal élt Bécs is. Először 1805 októberében menekült az udvari könyvtár igazgatósága a főbb címéliekkel a Dunán Magyarországra. E példát november közepén a nemrég alapított SZÉCHÉNYI-könyvtár is követte. MILLER igazgató a könyvek és kéziratok legértékesebb darabjaival Pestről Temesvárra menekült, ahonnan az utak járhatatlansága folytán csupán március közepén tért ismét vissza. 1809 tavaszán ismét menekült a két könyvtár. A bécsi intézet 14 ládát rakott meg könyvekkel és kéziratokkal, míg a jóval csekélyebb jelentőségű pesti intézet 24 ládát használt. MILLER ezúttal Nagyváradon telepedett meg s hosszú huzavona után 1810 tavaszára tért vissza.

Mintogy Napoleon hadserege Pestre nem tette be a lábát, a SZÉCHÉNYI-könyvtárban nem esett kár. Nem úgy a bécsi udvari könyvtárban, melynek visszamaradt, még mindig jelentékeny kincsei felcsigázták az ellenség mohóságát. Már június 10-én felszólították OSSOLINSKI grófot, az intézet prefektusát, hogy terjessze DENON, a francia múzeumok főigazgatója elé az udvari könyvtár ama tárgyainak jegyzékét, «melyek érdemesek arra, hogy kiválogassák és elkülönítsék őket». Hiába hívta fel OSSOLINSKI gróf CHAMPAGNY gróf francia minisztert a könyvtár védelmére, hiába fordult e tárgyban magához NAPOLEONhoz, az elkobzást nem volt képes meghiúsítani. Több száz görög, latin, francia és olasz kéziratot, továbbá 169 értékes és ritka régi nyomtatványt koboztak el és szállítottak Párisba a franciák.

A napoleoni háborúkban zsákmányolt könyvek legnagyobb részét azon-

ban csakhamar visszakapták jogos tulajdonosaik. Noha az 1814. és 1815. békeszerződések ez iránt kifejezetten nem is intézkednek, a szövetségesek csakhamar érvényt szereztek ebbeli természetes jogaiknak. A jelt Ausztria adta meg, mely már 1814 júliusának végén Párisba küldte az udvari könyvtár egyik tisztviselőjét, hogy válogassa ki és hozza vissza az 1809-ben elhurcolt kincseket. Az első szállítmány december végén érkezett meg nyolc ládába csomagoltan Ulmba. A maradvány hazaszállítását a száznapos uralom késleltette, de meg nem akadályozta.

Waterloo után Poroszország adta meg a jelt a könyvek visszakövetelésére. A rajnai tartományokból elvitt darabok augusztus 22-én adtak vissza. Ezt követte csakhamar a wolfenbütteli, müncheni és salzburgi zsákmány visszatérítése. A Génuból és Torinóból elvitt darabokat a szárd királynak, a belgiumiakat a németalföldi királynak s a felsőolaszországiakat az osztrák kormánynak adták ki. Legrosszabbul a Szentatya járt: a Vatikánból elvitt darabokat csak részben kapta vissza; az eredetileg Heidelbergből származó darabokat azonban a heidelbergi Palatina jogutódának, az egyetemi könyvtárnak juttatták. Hogy e nagy visszatérítés dacára nem egy darab továbbra is Párisban maradt, annak ékes tanúbizonysága a híres MANESSE-kézirat, melyet csupán az 1870/71. háborúból kifolyó békekötés egy külön pontja alapján kaptak vissza a németek.

Általános kulturális szempontból sokkal súlyosabb veszteség érheti a háború viszontagságai nyomán az emberiséget azáltal, hogy egész könyvtárak a háborúval járó elemi csapások, elsősorban a tűzvész áldozatul esnek. Az alexandriai könyvtár már említett égésétől a löweni könyvtár pusztulásáig a könyvtáraknak szinte beláthatatlan sorát érte ez a végzet. A népvándorlás, a tatárjárás, a százéves háború s később a harmincéves háború a könyvtárak szinte beláthatatlan sorát pusztította el a kultúra egyéb emlékeivel egyetemben a földszínéről. Hogy árpádkori irodalmi maradványokban oly szegények vagyunk, azt kétségkívül elsősorban a tatárdúlásnak köszönhetjük. A székesegyházak, szerzetesházak egész sora pusztult el ez alkalommal s velük a bennük felhalmozott könyvgyűjtemények is. Az újkorban a török és császári hadak dúlták fel nem egy könyvtárunkat. A kolozsvári unitárius főiskola híres könyvgyűjteményét BASTA hajdúi dúlták fel 1602-ben; BETHLEN Gábor erdélyi fejedelem gyulafehérvári pompás könyvtárát az 1658-ban Erdélyre zúdított tatárhad teljesen fölégette; a debreczeni református kollégium könyvtára pedig 1704-ben, amikor a császári csapatok feldúlták a várost, nagyrészt szintén tönkrement. Az 1848/49-iki szabadságharc sem mult el könyvtári veszteség nélkül. A nagyenyedi főiskola méltán híres könyvtárát akkor prédálták fel s úgy szétszórták, hogy hirmondónak alig két-háromszáz darab maradt meg belőle.

Időrendben legközelebb áll hozzánk az 1870/71-iki német-francia háború könyvtári áldozata: a régi városi könyvtár pusztulása Strassburgban a város ostromlása alkalmával 1870 aug. 24. éjjelén. A pusztulás alkalmából REUSS Rudolf bőven ismertette a *Revue critique*-ben a könyvtár történetét s az örökre elpusztult szellemi kincseket. A városi könyvtár magvát SCHOEFFLIN János-Dániel (1695—1771.) francia királyi történetíró és tanácsos nagyszabású, történeti művekben gazdag könyvtára tette, melynek 10.792 kötetre rúgó egész

állományát 1765 máj. 25-én kelt közjegyzői okirattal a városnak engedte át, egy 2400 livret kitevő évjáradékkal együtt. Életének még hátralévő hat esztendejében folyton gyarapította a könyvtárat, úgy hogy az halálakor 11.425 kötetből állt. A forradalomig a könyvtár legfontosabb szaporodása SILBERMANN János András hires orgonaépítő adománya volt, aki 1783-ban elzászi vonatkozású darabokban gazdag könyvtárát a városra hagyományozta. De igazi jelentőségre a gyűjtemény a forradalom alkalmával tett szert, amikor az elzászi szekularizált kolostorokból tömegtelen könyv és kézirat jutott a könyvtár birtokába. A szaporodás mértékéről fogalmat adhat az a körülmény, hogy csupán egyetlen intézet, a Szent Jakabról nevezett strassburgi rendházból 2000 ösnyomatvány és 1200 kézirat került a városi könyvtárba. Pusztulásakor állományát mintegy 300.000 kötetre becsülték. A kéziratári részről JUNG készítette még a hatvanas évek elején egy részletes leírójegyzéket, melynek eredeti példánya a könyvtárral együtt elégett, de öt folió-kötetre terjedő másolatát még 1863-ban a francia kormány rendelkezésére bocsátotta. E másolatot azonban, sajnos, nem sikerült feltalálni. Az elpusztult kincsek közt volt a remekül miniat *Hortus deliciarum*, mely 1175-ben készült HERRAD von Landsperg számára; a IX. századból való, bibor-pergamenre arany és ezüst betűkkel írt imakönyv, több Karoling-korabeli más kézirat, az egyháztörténeti szempontból oly fontos *Synodicon* a X. század elejéről stb. stb. Továbbá számos a helyi történetre vonatkozó okmány és kézirat. Ösnyomatványok dolgában szintén nagy volt a veszteség: hiszen a városi könyvtár ilyenmű kincsei 5000 kötetre rúgtak. REUSS azután bőven foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a pusztulásért kit terhel a felelősség. Mint kortárs, aki az események közvetlen hatása alatt ragadott tollat, természetesen elfogult és gyűlölködő a diadalmas ostromló sereggel szemben, melyet tudatos vandalizmussal vádol. Annyit azonban maga is beismer, hogy a kár tetemes részét okos óvintézkedésekkel könnyen elkerülhették volna: hiszen csak tűzbiztos boltozott helyiségekbe kellett volna áthordani a könyvtár legbecsesebb címeliát. Az is hiba volt, hogy amikor a tűz este kilenc órakor az épület második emeletén kiütött, kellő tűzoltóság sem volt készenlétben s a tűzvész a régi fabútorzatot szinte egy szempillantás alatt égő zsarátnokká változtatta. Ehhez járult még az is, hogy az épület főlépcsője is fából készült s így könnyen elvághatta az esetleges mentők útját. A bajt fokozta, hogy a tűzvész kitérésekor a könyvtári tisztviselők közül senki sem jelentkezett, hogy szervezte volna a mentési munkálatokat. Mint tudjuk, a német hódítók fényesen kárpótolták Strassburgot a kétségkívül akaratlanul okozott nagy veszteségért az 1872-ben létesített egyetemmel kapcsolatban felállított könyvtárral, melynek alapbeszerzéseire 150.000 márkát fordítottak s amely két évtized múlva már 700.000 kötetet számlált s a német birodalom egyik legmodernebb s legfényesebb könyvtárépületével rendelkezett.

A mostani világháborúban elpusztult löweni könyvtár, mint építészeti emlék is kiváló volt. A XVIII-ik század pompakedvelő építkezéseinek egyik legszebb példája volt.¹ A főkönyvtárterem falait díszesen faragott tölgyfaálvány

¹ V. 6. La bibliophilie. XVI: 317—18 l.

vette körül, tetején az ókori bölcsészek és írók életnagyságú mellszobrával. Egy másik könyvtárterem, melyet vagy egy évvel ezelőtt alakítottak át tanári dolgozószobává, gazdag berakású tölgyfaburkolatával tűnt ki. A nyilvános olvasóterem legbecesebb díszé az egyetem híres tanárainak pompás arckép-sorozata volt. A könyvtár legnagyobb ritkaságai közül fölemlíthetők THOMAS a Kempis sajátkezű kéziratái; Andrea VESALE: *De humani corporis fabrica c.* művének hártya-példánya, melyet V. KÁROLY császár adományozott az egyetemnek; az egyetem 1425-ben kelt alapító oklevele; a hittudományi, irodalmi és történeti szak számos nagybecsű régi nyomtatott emléke stb. A könyvtárral együtt elpusztultak azok a jegyzetek is, melyeket a könyvtáros egy tervbe vitt leíró katalógus számára készített a gazdag állományról.

GULYÁS PÁL.

A Korvina két maradványa Amerikában. I. MÁTYÁS király világhírű gyűjteményéből újabban napfényre került relikviák sorából különösen kettőnek sorsa felől voltak a Korvina kutatói eddig teljes bizonytalanságban. Ezek egyike a *Statuta urbis Romae* c. h. é. és ny. n. ősnymtatvány remekül kifestett, hártýára nyomtatott példánya az ALTEMPS hercegek könyvtárából, melynek címlapját II. PÁL pápa és I. MÁTYÁS cimere ékesíti s amely egykorú, fényes kötéssel vanellátva. A miniált inkunábulum eléggé részletesen le van írva az ALTEMPS-könyvtár II. részének 1908 január 20—február 10. tartott árverésére készült fényes lajstromban, de az elsőrangú ritkaságot az árverés vezetésével megbízott Dario G. Rossi-cég árverésen kívül eladta s tőle sehogysem sikerült megtudni a bőkezű vásárló nevét. A másik, ennél is fontosabb maradvány az ú. n. DIDIMUS-kódex, melyet egy firenzei cég 1912-ben a magyar államnak is felajánlott vételre,¹ de oly túlzott igényekkel, hogy a vásárból nem lett semmi. Azóta erről a sokáig lappangott kodex hollétéről sem volt tudomásunk. Mint most egy Amerikában élő hazánkfiának, br. SZALAY Imre m. n. múzeumi igazgatóhoz intézett leveléből megtudtuk, mindkét, bibliofil szempontból elsőrendű, ritkaság a könyvvásárlásaiban szinte korlátlanul költekező Pierpont MORGAN gyűjteményébe került s jelenleg abban a fényes márványteremben van kiállítva, melyet MORGAN halála alkalmából oly szemléletesen írt le egyik egykori szállítója.²

G. P.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1914. július—december hónapokban.³

Budapesten.

Abrahám Leó. VII., Dob-u. 16.
Adria-könyvnyomda r. t. Üv. Schulhof
Károly. VII., István-út 41—43.
* *Adria-nyomda.* Sichermann és Lef-
kovits, VII., Klauzál-u. 22.
Breier József. VIII., Mária-u. 24.

Breuer Mór. VIII., Baross-u. 109.
* *Budapesti Értesítő* sajtója, VII., Aréna-út
6. sz.
Durdik Károly. VIII., Mária-u. 17.
* *Haladás ny.* (Tul. Németi Elemér. VII.,
Nefejejts-u. 41.

¹ L. BERZEVICZY nagybecsű tanulmányának kivonatát Magyar Könyvszemle 1912. 280—83. l.

² L. u. o. 1913. 268. l.

³ Az egy *-gal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két **-gal jelöltek megszűntek.

- Holló Lajos. V., Csáky-utca 36.
 Hunnia-ny. r.-t. V., Szalay-u. 3., most
 V., Csáky-u. 49.
 ** Jókai-ny. VII., Tököly-út 28.
 «Jókai» és Löbl Mór nyomda egyesített
 részvénytársaság. VII., Király-u. 27.
 Kalmár Mór. IV., Semmelweis-u., most
 VI., Ó-utca 40.
 * Lebowitch Lipót, («Reklame.») IV., Váci-
 utca 21.
 ** Löbl Mór. VII., Király-u. 27.
 ** Mezei Adolf és Fehér M. Márton. IX.,
 Ráday-u. 40.
 Mezőfi Vilmos. VIII., Baross-u. 4.
 Naftali Aron. VIII., Népszínház-u. 22.
 * Németh József. I., Fehérvári-út 15.
 ** Rákos Farkas. VI., Gr. Zichy Jenő-u. 37.
 Schmelcz Izidor és Zoltán Béla Studio
 nyomdai műintézet. VI., Izabella-u. 70.
 Schön Gizella. V., Báthori-u. 1.
 Seidmann Chaimné—Brük Mária. VI.,
 Gróf Zichy Jenő-utca 16.
 ** Siebermann-Major Lébl és Fischer Lef-
 kovits Vilmos. VII., Klauzál-u. 22.
 Stein Lipót. V., Falk Miksa-u. 10.
 Steiner Soma. VII., Rózsa-u. 29.
 Sugár István. VI., Hungária-körút 95.
 ** Weissenberg Armin.
 Weisz Armin. IV., Irányi-u. 15.
 Zubora István, Wendt Margit és Wendt
 Kornélia. IX., Közraktár-u. 12/a.

Vidéken.

- Bácsföldvár. Kultura-ny. Bocsrá Kálmán.
 Békéscsaba. * «Békésmegyei Függetlenség»
 kny. (Tul. Gesmey Soma.)
 Dunaszéradabely. ** Adler Lipót.
 « » Adler Mózes.
 Érmibálysfalva. Schönberger Mártonné. sz.
 Izsák Mariska, időközben megszűnt.
 Felsőgalla. ** Hacker Dezső.
 Győr. Neuwrith Imre.
 Hajdubabász. * Wohlberg Izidor.
 Igal. * Czeider Kálmán.
 Jánosbáza. * Markovits Herman.
 « » ** Rubin Salamon.
 Kaba. Kabai könyvnyomda-társaság.
 Kecskemét. «Katonai József» ny. (Tul.
 Kaufer Artur—Fischer Manó.)
 Kecskemét. ** Szil Nándor.
 Kolozsvár. * Bernát papírosáruháza nyomda-
 intézete.
 Kolozsvár. Egyesült kny. r.-t. (Sebestyén
 Dávid, Nadányi Emil, Gámán Dezső.)
 Kőhalom. Kőhalmi ny. ** (Babancu és
 Fielken.)
 Léva. Frankó Ferenc.
 Magyarfalva. Vulkán Lipót.
 Magyarkanizsa. ** Léderer Manó.
 « » * Léderer és Varga.
 Magyarlápós. ** Márk József.
 Mezőberény. ** Wendler Ferenc.
 Mezőberény. ** Baltha János.
 « » * Baltha és társa.
 Módos. * Pátiria-ny. (Tauszig Oszkár.)
 Mohács. Mohácsi doboz- és papíráru-
 gyár rt.
 Nagybánya. * Lendvay-ny. (Tul. Morvay
 Gyula.)
 Nagybánya. ** Morvay Gyula.
 Nagyszombat. * Goldmann Miksa. (Tul.
 Hirschbein Armin.)
 Nagyszombat. ** Hirschbein Ármín.
 Nagyszöllös. * Abkarovits Alajos.
 Nyiregyháza. Borbély Sámuel. (Bérlő :
 Heiszler Jenő, Feldmann Fülöpné.)
 Nyitra. ** Deák József. Hermes-ny.
 « » * Gellis Ármín. Hermes-nyomda-
 vállalat.
 Pestujhely. ** Némegy Elemér.
 Polgár. Preszler Miksa.
 Pozsony. ** Löwy Gusztáv.
 « » Löwy Miksa.
 « » Pinn Nándor.
 Savanyúkút. Schiffer Artúr.
 Szabadka. * Bácsmegyei nyomdavállalat.
 (Fenyves és tsa.)
 Szabadka. Grósz Sámuel.
 Szeged. * König Salamon.
 Szeghalom. Friedmann Lajos.
 Szilágycséb. Vidin Jakab. Úv. Ladányi
 Ferenc.
 Szőlők. ** Bakos István.
 Tótkomlós. «Express»-kny.
 « » ifj. Valach Mihály és társai.
 Újpest. * «Egyenlőség»-nyomda. (Tul.
 negyedi-Szabó Geyza.)
 Újvidék. ** Fuchs Oszkár és társa.
 « » Fuchs O. és társa utóda Neu-
 pauer Ödön.
 Zsolna. Pokorny Hubert.

A MAGYAR KÖNYVSZEMLE ÚJ FOLYAMA.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtáranak hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlőnye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait, beszámol az évi gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és különleges bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi könyvészeti irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként március, június, szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben, több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvtárusi forgalomban 8 korona; egy-egy füzet ára 2 kor.

Az előfizetési pénzeket a Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a szerkesztő címére a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi és új folyamainak kötetei kaphatók *Ranschburg Gusztáv* könyvkereskedésében, Budapest, *IV. Ferenciek-tere* 2. A régi folyam 2—16. kötetének ára kötetenkint 4 korona, az új folyam 1—22. kötetének ára kötetenkint 8 korona. Az előfizetések ezentúl is a *Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához* küldendők.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai időszaki sajtó 1910-ben. I. A magyar hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. II. A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok, Dr. Fitos Vilmostól. Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája. Ára 1 kor. 50 fillér. Ezt évről-évre kiegészíti: A hazai időszaki sajtó változásai c. füzet. Ára 50 fillér.*

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois.

Directeur: M. le Dr. PAUL GULYÁS.

Quatre livraisons par an : prix du volume. Nouvelle série. XXIII. volume. I—II-e
6 couronnes = 6 francs = 5 marcs. livraison. Janvier—Juin 1915.

SOMMAIRE DU BULLETIN.

	Page
Wilhelm Fraknoi: Eine im Auftrage des Königs Matthias gedruckte Flugschrift	1*
Josef Szücsi: Die Bibliothek Emmerich v. Madács	1*
Dr. Paul Gulyás: Les traductions des belles lettres hongroises dans la bibliothèque du Musée National Hongrois. (Sixième partie) ...	2*
Nos bibliothèques de province en 1913	2*
Dr. Josef Holub: Die Kriegssammlung der Széchényi-Bibliothek ...	5*
Étienne Harsányi: La bibliothèque Rákóczi et son catalogue. (Neuvième partie)	6*
Indicateur officiel. Bericht über die Széchényi-Bibliothek des Ung. National-Museums im vierten Quartal des J. 1914	6*
Reglement für die Deponierung und Verwaltung der Familienarchive im Ung. National-Museum	7*
Littérature. Karl STEINHOFFER: Geschichte des Buches I. (Par Stefan GYALUS.) — Josef BARANYAI: Geschichte der Buchdruckerei und der periodischen Literatur von Komárom. (Par dr. Paul GULYÁS.)	7*
Revue des périodiques hongrois. Akadémiai értesítő. XXV. 10., XXVI. 1. — Corvina. XXXVII. 21—22., 27., 28., 33., 36. — Irodalomtörténet. III. 8—10. IV. 1—2.	8*
Notices. Das Personal unserer Bibliotheken und der Krieg. — Zur Geschichte der «Sokféle». (Koloman v. SZILY.) — Das Schicksal der Bibliotheken im Kriege. (Paul GULYÁS.) — Zwei Überreste der Korvina in Amerika. (P. G.)	9*
Changement dans l'état des imprimeries hongroises de juillet à décembre 1914	12*

Siège de la rédaction et de l'administration: Magyar Könyvszemle
Budapest. Musée National Hongrois.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRÁNAK
KÖZLÖNYE

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTER MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GULYÁS PÁL

*1915. évi folyam * III—IV. füzet.*

BUDAPEST

KIADJA A M. N. MÚZEUM ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA.

1915.

TARTALOM.

	Lap
Az Országos Széchényi-Könyvtár az 1914. évben	129
Fraknói Vilmos. Visegrádon 1367-ben irt kódex a klostemeuburgi könyvtárban... ..	148
Dr. Eckhart Ferenc. A magyar kamarai levéltár szervezése a XVIII. században	151
Dr. Gulyás Pál. Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum könyvtárában. (Hetedik közlemény)	170
Harsányi István. A Rákóczi-könyvtár és katalogusa. (Tizedik közlemény) ...	214
Adattár. Kérvény a budai Corvin-könyvtárba való bebocsátás végett az 1629-ik évből. (Közli FRAKNÓI Vilmos.)	218
Tárca. A M. N. Múzeum Orsz. Széchényi-könyvtára az 1915. év első felében	219
Szakirodalom. HELTAI Gáspár: Háló. Kolozsvár, 1570. (Régi Magyar Könyvtár 36.) (Ism. dr. GULYÁS Pál.) — Julie VOGELSTEIN Von französischer Buchmalerei. (Ism. S). — G. FUMAGALLI. L'arte della legatura alla corte degli Estensi. (Ism. H. R.)	2
Külföldi folyóiratok szemléje. The Library Journal. XXXIX. 4—6. — Zeitschrift für Bücherfreunde. Uj folyam. VI. 4—10. — Zentralblatt für Bibliothekswesen XXXI. 9—12.	233
Vegyes közlemények. Dr. Hupka Ödön. † (Sp.) — Személyi változások a M. N. Múzeum könyvtárában. — Könyvtáraink személyzete és a háború. — A budapesti kir. magyar tudományegyetem könyvtárának 1912. és 1913. évi állapotáról. — Hajnóczy és a «Pol.-Kirchl.» Manch Hermaeon. (MOLNÁR Imre.) — Magyar írók élete és munkái. — A Budapesti Városi Nyilvános Könyvtár működéséről. — A M. N. Múzeum Könyvtárának háborús gyűjteménye	240
Név- és Tárgymutató	258

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR AZ 1914-IK ÉVBEN.

A lefolyt év közepén kitört világháború rövid időre megakasztotta a könyvtári csendes működés menetét, de viszont új feladatok elé állította a könyvtárat, melyeknek ez igyekezett a lehetőség határai között lelkiismeretesen megfelelni.

Főtörekvése volt a könyvtárnak, hogy a személyzet nagymérvű leapadása mellett se álljon be szünet a könyvtár használatában s emellett megtörténjenek mindazon intézkedések, amelyek a könyvtári anyag épsége és biztonsága érdekében szükségesnek mutatkoztak. A világháború eseményei s az ezek által előidézett rengeteg irodalmi termelés azon kötelesség elé állította a könyvtárat, hogy kezdettől fogva igyekezék a világháború irodalmának s az azzal kapcsolatos magán- és hivatalos jellegű apró nyomtatványoknak a lehető teljességben birtokába jutni. A legfőbb kormányhatóságok segítségével, hazai és külföldi összeköttetések létesítésével és arányban álló pénzátalozatokkal sikerült a könyvtárnak oly gazdag gyűjtemény alapját megvetnie, mely a jövőben is hasonló gonddal és körültekintéssel gazdagítva, minden időkre szóló beszédes emléke lesz a mostani nagy küzdelemnek.

Könyvtárunk tisztviselői közül a háború kitörése óta többben teljesítenek katonai szolgálatot: így dr. SZABÓ László múzeumi őr az 1-ső számú m. kir. honvédgyalozezrednél, aki jelenleg önkéntes-őrmesteri minőségben a péterváradai várparancsnokságnál van alkalmazva; dr. SULICA Szilárd segédőr, a brassói m. kir. 24-ik honvédgyalozezred póttartalékosa, jelenleg szakaszvezetője, aki az ezred kiegészítő parancsnokságánál teljesít szolgálatot; dr. HUPKA Ödön gyakornok, zászlós a m. kir. miskolci 10-ik számú honvédgyalozezredben, aki részt vett északon azok-

ban a nagy küzdelmekben, melyekben a miskolci honvédezred hősi vitészségének annyi bizonyosságát adta.¹

Ezekon kívül hosszabb-rövidebb ideig katonai szolgálatot teljesítettek és egészségi állapotuk miatt felülvizsgálat alapján elbocsájtattak, illetőleg tartósan szabadságoltattak: dr. VÉRTESY Jenő muz. őr, m. kir. népfelkelőhadnagy, dr. FITOS Vilmos muz. őr, szolg. k. honvédhadnagy és dr. ZSINKA Ferenc gyakornok, egyéves önkéntes. A budapesti önkéntes őrseregnél szolgálattételre jelentkeztek: dr. RÉDEY Tivadar segédőr és dr. TÓTH Zoltán gyakornok.

A könyvtár személyzetében több nevezetes változás történt: HAVRAN Dániel őr igazgatóórré, dr. FITOS Vilmos segédőr örré lépett elő, dr. JAKUBOVICH Emil gyakornok előbb fizetéstelen, majd rendes segédórré lett; dr. RÉDEY Tivadar és dr. HOFFMANN Mária gyakornokok fizetéstelen segédőrökké nevezettek ki, közülök RÉDEY Tivadar azóta fizetéses segédórré lépett elő.

Hosszú, negyven évet meghaladó buzgó állami szolgálat után, saját kérelmére nyugdíjaztatott KERÉKES Pál a könyvtár régi érdemes laboránsa. Dr. BEVILAQUA Béla segédőr ideiglenes nyugdíjaztatását egészségi állapota tette szükségessé. BREZOVICS József kiségitő szolgál, hosszú betegség után, az év folyamán elhunyt.

Az év derekán bekövetkezett rendkívüli viszonyok miatt a szokásos évi tanulmányutak elmaradtak, ugyszintén korlátok közé kellett szorítani a vidékre, különösen pedig a külföldre szóló könyvkölcsönzést. Hivatalos kiküldetés alig néhány történt az év folyamán, jobbra levéltárak átvétele vagy felajánlott gyűjtemények átnézése végett, kivált pedig a könyvtár által létesített új gyűjtemény, a világháborúra vonatkozó nyomtatott anyag gazdagítása érdekében.

A könyvtár folyóirata, a *Magyar Könyvszemle* dr. GULYÁS Pál muz. őr szerkesztésében, a vele kapcsolatos *Bulletin de la revue bibliographique hongroise* tájékoztatóval együtt, a lefolyt évben is

¹ Azóta Galiciában a Kalnikowtól délre eső magaslaton 1915. május 28-án öt golyótól találva hősi halált halt.

pontosan megjelent, hiven szolgálva a programjában felvett könyvtári és bibliografiai érdekeket.

A könyvtár által elintézett hivatalos ügyek száma 681 volt.

Az olvasóterem látogatására a lefolyt év alatt 3632 drb igazolójegy adatott ki. E nagy szám mutatja, hogy a háborús esztendő nem idézett elő apadást az olvasóterem látogatóinak számában, mert a megelőző esztendőben a kiadott jegyek száma 3080 volt.

A könyvtár osztályainak évi gyarapodása, a letéteményezett nagyobb levéltáraknak az év végéig pontosan meg nem állapított darabszámától eltekintve, 168.363 drb. volt. Vásárlási célokra összesen 41.373'20 kor., 3588'76 német márka, 50 finn márka, 165'35 frank, 215 lira, 16 svéd korona és 110'90 hollandi forint fordított. Az év alatt a könyvtár helyiségeiben 25.829 látogató fordult meg, kik annak anyagából 139.330 darabot használtak.

A könyvtár egyes osztályainak gyarapodásáról, munkásságáról és használatáról a következő adatok számolnak be:

I. Nyomtatványi osztály. Gyarapodás: *köteles példányokban* 12.197 (1913-ban 11.619), *ajándék útján* 1502 (1913-ban 940), *vétel útján* 1487 (1913-ban 1310), *áttétel útján* 23 (1913-ban 44), *hivatalos kiadvány* 2, *ex libris* 69. Összesen 15.280 (1913-ban 13.910) drb.

Ehhez a könyvtárilag nagyrészt feldolgozott gyarapodáshoz járul még 22.198 (1913-ban 30,706) drb. apró nyomtatvány, mely anyag, természete szerint csoportosítva és évnegyedes csomagokban elrakva, a következő módon oszlik meg:

1. Alapszabály	...	1.082
2. Falragasz	...	4.888
3. Gyászjelentés	...	4.028
4. Hivatalos irat	...	409
5. Műsor	...	710
6. Perirat	...	19
7. Szinlap	...	5.216
8. Zárszámadás	...	2.638
9. Különféle	...	2.208

Megjegyzendő, hogy az apróbb nyomtatványokból mindazok, amelyek a háborús állapottal s az azzal kapcsolatos jótékonyági, gazdasági s közéleti viszonyokkal bármi tekintetben is összefüggnek, a könyvtárnak ujonan létesített háborús gyűjteményébe osztattak be, amiről később történik megemlékezés.

A nyomtatványi osztály összes gyarapodása tehát 37.478 (1913-ban 44.622) drb. A vásárlási összeg volt: 10.937'94 kor., 1450'15 márka, 165'35 frank, 150 lira, 16 svéd korona, 50 finn márka, 110'90 holl. forint.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát:

Akademia umiejtnosci w Krakowie; Állami munkásbiztosító hivatal (2 drb.)

BAJZA József (3 drb.), BARANYAI Béla, BARANYAI Zoltán, BERDE Béla, gr. BERÉNYI János, Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze (2 drb.), Bölcsészettudományi kar dékánja (98 drb.), BÖSZÖRMÉNYI Géza, Budapesti Kereskedelmi és iparkamara, Budapesti kir. orvosegyesület, Budapesti székesfővárosi statisztikai hivatal (2 drb.), Budapesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája.

Ceska Akademie v Praze, Crerar (The John) library Chicago, CSATHÓ János Nagyenyed (323 db.), CUGENT Ch., CZIMER Károly Szeged.

DABROWSKI Jan Krakow, DICKINSON C. E. Denver, DOBJÁN László, Dunamelléki ref. egyházkerület (2 drb.), Dunamelléki ref. egyházkerület főjegyzője (2 drb.).

ECKHART Ferenc Bécs, Egyetemi földrendési observatorium, Egyházmegyei hatóság Veszprém, «Előre» kiadóhivatala Newyork, Emke főtitkára Kolozsvár, ENYVVÁRI Jenő, Erdélyi Muzeum Egyesület Kolozsvár (2 drb.), ERNYEI József, Érseki iroda Eger.

FEJÉRPATAKY László (6 drb.), br. FEJÉRVÁRY Géza, FELEKI Károly Newyork (4 drb.), FERENCZI Imre (2 drb.), FONYÓ Ignác Vaiszló, Földművelésügyi minisztérium (2 drb), FRAKNÓI Vilmos (3 drb.).

GAMBOA Ignazio Hortun, Gazdák Biztosító Szövetkezete, néhai GOHL Antalné (200 drb.), GOHL Ödön (46 drb.), GULYÁS Pál (15 drb.), GYÖMREY Oszkár, Győry Tibor (9 drb.).

HACKER Ervin Pozsony (2 drb.), HALMÁGYI Antal Nagyenyed, Handelsministerium Wien (2 drb.), HAVASS Rezső, Herdersche Verlagshandlung Freiburg, Hist. Verein für Steiermark Graz, Hódmezővásárhely tanácsa, HOFFMANN Mária, HOLUB József (52 drb.), HUPKA Ödön (4 drb.).

Institut internat. d'agriculture Róma (6 drb.), Iskolai igazgatóságok (328 drb.), ISOZ Kálmán Zvornik (3 drb.), Izr. magy. irodalmi társulat (2 drb.).

JANICK H. Brünn, JOUBERT Joseph Angers, JÓZSEF főherceg Ófensége (26 drb.).

KABIK Géza Szomód, Kais. Akademie der Wissenschaften Wien (3 drb.), Kalisyndikatus irodája, Képviselőházi iroda (25 drb.), Képviselőházi könyvtár, Kereskedelemügyi minisztérium, KERESZTY István (3 drb.), KLEKL József Cserföld, KNEFFEL Béla Kiskunfélegyháza, KOVÁTS Ferenc Pozsony (2 drb.), KOVÁTS Gyula (2 drb.), KÖHALMI Béla, KÖVESI Lajos Szeged (3 drb.), KUNÉ Gyula Chicago, Kungl. bibliotek Stockholm, Kunstgewerbemuseum Prag, KUTHY Zoltán Newyork.

Landesregierung für Bosnien und Herzegowina Sarajevo (2 drb.), Library of Congress Washington (7 drb.), LOOSZ István Szabadka, LUKASZ József (3 drb.), LUPAS János Szelistye (11 drb.).

MAGDA Sándor Csicsér, Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság, Magyar kir. állatorvosi főiskola (2 drb.), Magyar kir. földtani intézet igazgatósága, Magyar kir. Kereskedelmi múzeum (17 drb.), Magyar kir. központi statisztikai hivatal (5 drb.), Magyar kir. központi szőlészeti kísérleti állomás, Magyar kir. orsz. meteorológiai s földmágnességi intézet, Magyar kir. posta s távirtdar igazgatóság, Magyar. Könyvszemle szerkesztősége, Magyar. Mérnök- és Építész-Egylet, Magyar. Nemzeti Múzeum igazgatósága (4 drb.), Magyar. Ornithológiai központ, Magyar. Tudományos Akadémia (39 drb.), MEDZIHRADSZKY Ignác (11 drb.), MILLEKER Bódog Versec, Ministère de l'instruction publique Paris, Miniszterelnökség, MISKOLCZI-SIMON János Balassagyarmat, Modern ifjúsági könyvtár kiadóhivatala (2 drb.), Museum of fine arts Boston.

Nagyvárad nyilv. könyvtára, NIKOLITS Döme Arad (10 drb.).

Orsz. magy. gazdasági egyesület, Orsz. magy. kir. Zeneakadémia.

Pannonhalmi főpát (2 drb.), PASTEINER István, Peabody Institute Baltimore, Pécs-baranyamegyei múzeumegyesület Pécs (2 drb.), Pénzügyminisztérium, PETRIK Géza (2 drb.), PETROV Alexej Petrograd, Phys. med. Gesellschaft zu Würzburg, br. PONGRÁCZ Jenő, POPOVICI József Klicsó, Pozsonyi jogakadémia dékánja, PROCHASKA Antal Krakó, PURJESZ Ignác.

REMÉNYI Antal hagyatéka, Rendőrfőkapitányság, RITOÓK Emma Mátyásföld, RÓBERT Oszkár, RUSSAY Géza Pétervárad (33 drb.).

Visconde de SANDAREM Lisboa, SIMONYI Zsigmond, Smithsonian Institution Washington (2 drb.), South American Museum Cape Town, Statist. Zentral-Kommission Wien (4 drb.), Stefánia gyermekkórház egyesület, Stensstrand Aug. Chicago, Szabad Lyceum elnöksége (4. drb.), «Szabadság» kiadóhivatala Cleveland, br. SZALAY Imre (6 drb.), SZEGHEŐ Gábor (2 drb.), Székely Nemz. Múzeum Sepsiszentgyörgy, Székesfővárosi vegyészeti és élelmi-szervizsgáló Intézet, SZENTESY Alfonz (7 drb.).

THALLÓCZY Lajos Bécs, Tolnavármegyei közművelődési egyesület Szekszárd, TOROCZKAI WIGAND Ede, Tudományegyetemi könyvtár, Tudományegyetemi növénykert, Tudományegyetemi természettudományi szövetség (4 drb.), Tudományegyetem tanácsa.

UGRON István Bécs, Union des assoc. internationales Paris, University of Illinois Urbana.

VAJDA Viktor, Vallás- és közoktatásügyi minisztérium (2 drb.), VÁRADY Antal, VARGHA László (10 drb.), VELICS Antal, Veszprémmegyei múzeumbizottság Veszprém, VLADÁR Endre Magyaróvár, WLIASSICS Gyula.

ZAMBRA Alajos (3 drb.), ZILAHÍ György.

Ajándékozók száma 165 (1913-ban 215.)

Az új szerzemények közül kiemelendők a néhai KOSSUTH Ferenc könyvtárából kiválasztott darabok, melyek között különösen az emigráció korára vonatkozólag több értékes munka található.

A Régi Magyar Könyvtár anyagát gyarapították a következők:

1. ISOCRATIS *Orationes duae*, Bologna, é. n. (Magyar vonatkozású inkunabulum.)
2. HRABECIUS R.: *Oratio funebris in exequiis Petri de Reva*. Kassa, 1623.
3. URSINUS E.: *Laudatio funebris St. Thurzonis*. Kassa 1626.
4. Az egész esztendő által való evangéliomoc. Csepreg 1631.
5. KIRCHERUS J.: *Homilia de passione Christi*. Trencsén 1637.
6. LANIJ Z.: *Pseudospiritus Posoniensis*. Trencsén 1643.
7. GERBERUS GR.: *Valet Predigt*. Trencsén 1643 (unikum.)

Az év folyamán végzett könyvtári feldolgozás eredménye a következő:

Osztályoztatott 9646 mű, 13.405 címlappal (1913-ban 9230 mű, 11.582 címlappal). Minthogy az ez év nyarán beállott háborús viszonyok a könyvtár rendszeres, nagymérvű gyarapítását, úgy a köteles példányok révén, mint vétel útján némileg megakadályozták, a személyzetnek módjában volt régibb rendezetlen könyvtári anyag feldolgozásához látni; így megkezdődött a GYURIKOVITS- és ALMÁSSY-féle könyvtáraknak, valamint a feldolgozatlan térképgyűjteménynek cédulázása. Kötés alá 2716 mű került 3490 kötetben, ezek között felemlítendő az inkunabulumok nagy száma, melyeknek régi rongált kötéseit részben restauráltattak, részben pedig megfelelő stilszerű kötéssel pótolattak.

A köteles nyomdatermékek irodájába az év folyamán 4263 nyomtatvány-csomag érkezett (1913-ban 4520); ugyanez az iroda 2139 levelet, jobbára átvételi elismervényeket, és 1652 reklamációt expedált. A törvény intézkedéseit meg nem tartó

nyomdatulajdonosok ellen, miután a reklamálás eredményre nem vezetett, 18 esetben indított törvényes eljárás. Ezeknek és korábbi pereknek eredményeképp az Orsz. SZÉCHÉNYI Könyvtár javára 45976 kor. folyt be bírságpénz és kártérítés gyanánt.

Az olvasóteremben 19.788 olvasó 60.496 kötetet használt (1913-ban 28.472 olvasó 69.721-et); 2768 térítvényen kikölcsönözöttetett 4541 kötet (1913-ban 2763 esetben 5269 kötet).

II. Hirlapkönyvtár. Gyarapodása *köteles példányokban* 114.630 hirlapszám; ebből számonként beküldve 23.108 s így az 1897. évi XLI. t.-c. rendelkezését, mely havi vagy negyedévi csomagokban rendeli el a hirlapok beküldését, még mindig nem veszi sok nyomda figyelembe. *Ajándékozás* útján 66 évfolyam 6277 száma, *vásárlás* útján 14 évfolyam 466 száma és *áttétel* útján 10 évfolyam 2469 száma került a hirlaptárba. Az összes gyarapodás tehát 101.734 szám (1913-ban 117.918).

A vásárlás összege 178'80 kor. volt.

Az ajándékozók névsora a következő:

BAJZA József, «Canadai Magyar Farmer» szerkesztősége Winipeg, «Függetlenség» szerkesztősége Trenton, GOHL Ödön, «Hlada Dalmacija» szerk. Zára, KEMÉNY József, MADARASSY László, Magyarország Symbolicus Nagypáholya, «Magyar Ujság» szerk. Detroit, Nemzeti Casino, PÖZEL István, «Szabadság» szerk. Cleveland, «Szlavoniai Magyar Ujság» szerk. Eszék, «Terdjiman» szerk. Bakcsiszeraaj.

Különös köszönettel kell ez idén is, mint már évek óta, megemlékezni FELEKY Károly Newyorkban lakó hazánkfia áldozatkészségéről, aki amerikai magyar lapoknak hosszú sorát küldi meg könyvtárunknak. Sajnos, az év közepén beállott rendkívüli viszonyok e küldemények pontos megérkezését sok esetben megakadályozták.

Az osztály olvasótermében az év folyamán 2512 olvasó 7257 kötet hirlapot használt (1913-ban 2977 olvasó 7262 kötet); kölcsönzés útján 132 esetben 847 kötet adatott ki (1913-ban 131 térítvénnyel 1338 kötet).

A személyzet az év folyamán az új gyarapodás feldolgozá-

sával és a hiányzó számok reklamálásával volt elfoglalva. A kiszolgálást ez évben is megnehezítette az, hogy a Múzeum épületén kívül külön raktárhelyiségben elhelyezett anyagot, melyet esetről-esetre kellett a használók rendelkezésére áthozni, a látogatók sokszor vették igénybe.

Átnézetett az év folyamán 1950 évfolyamnak 82.053 száma, céduláztatott 2047 évfolyam, kötés alá került 829 kötetnyi hirlap.

III. *Kézirattár.* Gyarapodás *ajándék* útján 44 ujkori kézirat, 11 irodalmi levél, 5 irodalmi anekta, 4 zenei kézirat; vétel útján 1 középkori kézirat, 150 ujkori kézirat, 3944 irodalmi levél, 10 irodalmi anekta, 9 zenei kézirat; *áthelyezés* útján 60 újkori kézirat, 73 irodalmi levél, 8 irodalmi anekta, 12 zenei kézirat; *hivatalos gyűjtés* útján 1 zenei kézirat.

Összes gyarapodás 4332 drb. (1913-ban 1134 drb.)

A gyarapodásra fordított összeg 25.190'40 kor. és 1605'20 márka. E tekintélyes összegből 20.000 kor. egy nagy terjedelmű levelezésnek több évi részletben fizetendő vételára, amely levelezésről alább még szó lesz.

Kéziratokat ajándékoztak:

CSAPÓ Ödön, DEÁK Geyza, FEJÉRPATAKY László, Folklore Fellows magy. osztálya, FRÖHLICHNÉ MÓRICZ Paula, GOHL Ödön, HARSÁNYI István, KERESZTY István, MÉRAI Ádám, NIKOLITS Döme, NOVÁK Sándor, br. SZALAY Imre, TAKÁTS Sándor.

A szerzeményekből első sorban kiemelendő KATONA József *Bánk bánja* első kidolgozásának kézírata. Nem magának a költőnek írása ugyan, de az ő számára készült és a költő sajátkezű javításával és jegyzeteivel ellátott másolat. Minthogy eddig a *Bánk bán* első kidolgozása ismeretlen volt, e kéziratnak igen nagy irodalomtörténeti jelentősége van.

Az év folyamán megszereztük néhai FALK Miksa nagyterjedelmű, 3310 drb.-ból álló levelezését, mely a kiváló publicista egyéniségénél és összekötetéseinél fogva úgy irodalmi, mint politikai szempontból rendkívül becses.

Egyéb újabbkori kéziratok közt felemlítendők a néhai Kossuth Ferenc hagyatékából idekerült jegyzetek, melyek az elhunyt államférfi ifjúkori tanulmányaira vetnek világot, továbbá gr. SZÉCHÉNYI István «Politikai programmtöredékek»-jének cenzurái példánya és László Károlynak, Kossuth Lajos egykori titkárának naplója egyéb iratokkal és jegyzetekkel együtt. A zenei szerzemények között felemlítendő Rózsavölgyi Márk 39 kézírata.

Középkori kódexeink száma eggyel gyarapodott. PEURBACH György humanista geometriai munkájának «*Trattato della geometria*» című olasz átdolgozásával, mely mű eredetileg VITÉZ János felszólítására készült s melynek érdekes ábrákkal ellátott kódexét egy külföldi antikváriustól szereztük meg.

A kézirtár személyzete az új szerzeményeket könyvtárilag teljesen feldolgozta és a folyómunkák elintézése mellett megkezdte a levéltárba osztott irodalmi tartalmú levelek kiválogatását is s ezzel a munkálattal is elkészült.

A használat statisztikája a kézirtárban a következő: 296 kutató használt 817 kéziratot, 4180 irodalmi levelet és 23 irodalmi analektát; 31 térítvényen pedig kikölcsönöztetett 59 kézirat és 2 irodalmi levél, vagyis az összes használat 327 kutató által 5081 drb. (1913-ban 357 egyén használt 3512 drb-ot.)

A kézirtár vezetője dr. SEBESTYÉN Gyula igazgatóőr, mint a Folklore Fellows néphagyománykutató nemzetközi tudományos szövetség magyar osztályának elnöke, munkásságát nagymértékben a gyűjtés szervezésére és megindítására fordította. Az eredmény rendkívül kedvező. Az eddigi munkálatok összesen 31.127 adalék feljegyzését és beküldését eredményezték.

A szervezés munkálataira nézve felemlítendő, hogy a Folklore Fellows magyar osztálya a Kisfaludy-Társaság, Magyar Néprajzi Társaság és Magyar Nemzeti Múzeum támogatásával 1912-ben a magyar néphagyomány élő emlékeinek rendszeres gyűjtésére országos mozgalmat indított. A magyarság egész nyelvterületét felölelő munkára a háború kitöréséig 15 vidéki

városban 47 főiskola és középiskola és 3 néptanítói testület 15 gyűjtő-szövetséggé szerveztetett. E szövetségek benyújtott kéziratjai az orsz. SZÉCHÉNYI könyvtárban helyeztetnek el, a kiadás joga pedig a Kisfaludy-Társaságot illeti meg. Az első két évben szervezett szövetségek közül a sárospataki, egri, nagyszalontai, pápai és győri máris olyan eredményekkel rendelkezik, hogy gyűjtéseiket a Kisfaludy-Társaság «Magyar Népköltési Gyűjtemény» című vállalata külön kötetekben adhatja ki. A kiadatlan részt a Széchenyi könyvtár a helsingforszi és koppenhágai országos gyűjtemények mintájára fogja külön kezelni s a hazai és külföldi kutatásnak hozzáférhetővé tenni.

IV. Levéltár. Gyarapodása *ajándékozás* útján 621 drb., *vétel* útján 505 drb., *áthelyezés* által 14.505 drb., *letéteményezés* útján a még feldolgozatlan anyagon kívül 804 drb.; az összes gyarapodás tehát a rendezetlen részen kívül 16.435 drb. (1913-ban az összes gyarapodás 1779 volt).

A vásárlásra fordított összeg kitett 4088·37 kor.-t és 320·75 márkát (1913-ban vételre 10.057·10 kor.-t, 20 márkát és 15·60 frankot fordítottunk).

Ajándékokkal a levéltárat a következők gazdagították, beleértve a háborús gyűjteményt is:

ÁLDÁSY Antal, BÁLINT József, BÁTKY Zsigmond, BUDA Ádám, cs. és kir. közös pénzügyminisztérium, CSENGERY Lóránd, CSIKY Lajos, DOBAY Kálmán, ERNYEY József, FABRICIUS Endre, FEJÉRPATAKY László, fiumei m. kir. áll. főgimnázium, GÁRDONYI Albert, GOHL Ödön, GULYÁS Pál, HOFFMANN Mária, HOLUB József, JAKUBOVICH Emil, JÁSZBERÉNYI Dezső Tard, KERESZTY István, KOSSUTH Ferenc, K. KOVÁTS Gyula, LÁNDORY Antal, LENHOSSÉK Mihály, LIPOVECZ Antalné, MADARASSY László, m. kir. államnyomda, m. kir. kaásai III. honvédkerület parancsnokságának ügyésze, magy. szent korona orsz. vöröskereszt egylete, MAJOVSZKY Pál, MELICH János, MOLNÁR Kálmán, MUNKÁCSY Mihály, NAGY István, nagymartoni vöröskereszt fiók, NEMES József, orsz. közp. hitelszövetkezet, PANITY Vukoszava, Pétervárad-ujvidéki várapancsnokság, PILCH Jenő, ref. egyház lelkeszi hivatala Budapest, RÉDEY Tivadar, ROTH Jenő, RÓZSÁS István Győr, RUSSAY Géza, SAMARJAY Károly, SIMONYI Nándor, SZABÓ Lajos, SZALAY Imre, SZENTHE Lajos, SZILY Kálmán, THALLÓCZY Lajos, THERN Alfréd, TÓTH József, TÓTH Zoltán, TRÁGER Ernő, vasvármegyei vöröskereszt egylet, VÉRTESY Jenő, ZSINKA Ferenc.

A gyarapodás a törzsgyűjtemény csoportjai között így oszlik meg: 24 középkori eredeti oklevél és 2 másolatban, 14.915 ujkori irat, 18 címereslevél, 21 drb 1848/49-es irat, 143 nyomtatvány, 126 céhirat, 433 gyászjelentés.

A szerzemények közt kiváló érdekességüknél fogva ki kell emelni a következőket:

II. FERDINÁND királynak 1620. dec. 10-én kelt tiltakozását BETHLEN GÁBOR királlyá választása ellen; e tiltakozásnak birto-kunkba került nyomtatott példánya az uralkodó pecsétjével és aláírásával van ellátva. Egy galíciai közjegyző, aki az orosz betörés elől menekült, nagyérdekű lengyel autogramm-gyűjteményt mutatott be, melyből sikerült két minket érdeklő darabot megszerezni. Az egyik ZSIGMOND lengyel király levele VIII. ORBÁN pápához Árpádházi KUNIGUNDA hercegnő szentté avatása ügyében; a másik SOBIESKI János lengyel király 1683. dec. 13-iki levele az esztergomi táborból I. LIPÓRTHOZ, kinek gr. CSÁKY Lászlót különös figyelmébe ajánlja. Nagybecsű sorozatot ajándékozott CSENGERY Lóránd, ennek darabjai nagyrészt titkos írással írva a RÁKÓCZI-féle szabadságharc elsőrangú történelmi forrásai közé tartoznak. Nagyérdekűek Nagy FRIGYES porosz király 1744—1751 közt kelt levelei Dabasi HALÁSZ Zsigmondhoz, a porosz huszár-ság szervezőjéhez; hasonlóképen érdekes BENYOVSZKY MÓRIC grófnak 1774. szept. 22-én kelt, részben ismert tartalmú levele, melyben Madagascar bekebelezéséről ad tudósítást.

Az 1848/49-es eseményekre vonatkozó iratok között kiemelendő HÁM János esztergomi érsek kinevező levele 1848. aug. 31-ről, továbbá KOSSUTH Lajosnak 1849. máj. 26-ikán BEM-hez írt levele, mely azon emlékek közé tartozik, melyekről az volt a köztudomás, hogy megsemmisültek. E korszakra és a következő időkre vonatkozólag érdekes iratokhoz jutott a levéltár KOSSUTH Ferenc hagyatékából.

A letéteményezett családi levéltárak ügyében az a nevezetes intézkedés történt, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1914. szept. 4-én 78.077. sz. rendeletével a letéteményezés dolgát, mely eddig gyakorlaton alapult, végleg szabályozta. Ez

a világos és félre nem érthető rendelkezés kétségtelenül elő fogja mozdítani a letéteményezésnek és ezzel a tudománynak érdekeit.

Az év folyamán a letéteményezett családi levéltárak sora a Ragyolczi CSOMA családjával gyarapodott, melyet GOSZTHONYI István helyezett el a múzeumban; ezzel a letéteményezett levéltárak száma 96-ra emelkedett.

Több-kevesebb anyaggal kiegészítést nyertek a gr. BERÉNYI, FEJÉRPATAKY, PREGARD-PAUR, SÓVÁRI Soós, gr. SZÉCHÉNYI, SZIRMAY, LEÖVEY és gr. BETHLEN családoknak már régebben itt lévő levéltárai.

A levéltári személyzet, annak dacára, hogy két tagja a háború kezdetétől fogva katonai szolgálatot teljesít és hogy a háborús gyűjtemény létesítése a levéltárra tetemes munkát rótt, a levéltári anyag rendezése körül is szép eredményt ért el. Nevezetesen folytatta a gr. CSÁKY-nemzetség nagyterjedelmű levéltárának rendezését; elkészült a Bedeghi gr. NYÁRY levéltárral, mely 6902 drb-ot tartalmaz, befejezte a 9594 drb-ot magában foglaló BEZERÉDJ levéltár felállítását, elvégezte a SÓVÁRI Soós levéltár revideálását és ALMÁSSY Pál iratainak lajstromozását. Természetes, hogy a kisebb szerzemények feldolgozása hátrálék nélkül megtörtént, sőt a középkori oklevelek cédulázása is több száz darabbal előre haladt.

A levéltári használat statisztikája a következő: 266 kutató használt 60.357 drb-ot (1913-ban 292 kutató 53.987 drb-ot); 36 térítvényen kikölcsönözött 751 drb. (1913-ban 36 esetben 7179 drb.)

A világháború által új munkaköre is nyílt a levéltárnak, amely célszerűségi okokból ideiglenes gondozója lett a következőkben vázolt új könyvtári csoportnak.

A könyvtár ugyanis a háború kitörése napjától kezdve célul tűzte ki e mozgalmas idők lehető teljes irodalmának, a háborúra vonatkozó hivatalos és magántermészetű hirdetésmények és apróbb

nyomtatványok mindenféle nemének lehetőleg teljes összegyűjtését, mert ezek megbecsülhetetlen forrásai lesznek a mostani nagy idők történetének. Elsősorban természetesen a hazai anyag összegyűjtése a cél és erre nézve több forrás áll rendelkezésre: a köteles példányok közül a háborús gyűjteménybe valók kiválogattatnak s itt találnak elhelyezést; nagy mértékben mozdítja elő a könyvtár törekvését a m. kir. kormány s ennek élén a miniszterelnökség; a belügyminisztérium rendelete alapján az ország összes hatóságai beküldik a háborúval összefüggő hirdetésményeik, rendeleteik egy-egy példányát. A múzeum törekvését hathatósan támogatja a cs. és kir. közös kormány, így a hadügyminisztérium is, amely gyűjti és számunkra félreteszi rendeleteit és hirdetményeit; becses küldeményeket köszönhetünk a cs. kir. osztrák kormánynak, a bosnyák-hercegovinai orsz. kormánynak s a hadvezetőség egyes szervezeteinek is. Könyvtárunknak segítségére jött hazai hirlap-irodalmunk, mely lelkes felhívásokban buzdítja a közönséget a háborús emlékek beküldésére. Kiváló gondot fordít ezenkívül a könyvtár a külföldi háborús emlékek megszerzésére is, először, mert sok magyar vonatkozású akad köztük, másodsor pedig, mert közvetve minden érdekel bennünket, ami a nagy háborúval összefügg. Jó összeköttetéseket felhasználva elértük azt, hogy nemcsak Horvátországban, Ausztriában és Németországban folyik számunkra gondos gyűjtés, hanem Olasz-, Török-, Spanyol-, Svédország, Svájc, Bulgária, Dánia, Hollandia, Románia és Amerika háborús irodalmának termékei is gazdagon lesznek képviselve e gyűjteményben, sőt a semleges országokban levő gyűjtők révén hozzájutunk még az ellenséges országok termékeihez is.

A széles arányokban megindult gyűjtés oly eredménnyel jár, hogy erről a csoportról külön vezetett növedéknapló az év végéig 209 tételszám alatt nem kevesebb, mint 8384 drb. könyvet, füzetet, hirdetményt, apró nyomtatványt, képet, kéziratot, levelet s egyéb e csoportba vágó darabot sorol fel. Háborús nyomtatványi anyag vásárlására az 1914. év végéig 977'49 kor., 212'65 márká és 65 líra fordított. Ez még csak a kezdetnek kezdete. A gyarapodás arányai és a háborús irodalmi termékek egyre növekedő

száma kétségtelenné teszik, hogy ebből a csoportból egy hatalmas könyvtár lesz, melynek anyaga évtizedeken keresztül folytonosan bővülni fog. Hisz már ma is tisztában vagyunk azzal, hogy az igazi tudományos irodalom a mai történelmi időkről csak a háborús események lezajlása után fog megindulni és évszázadon át ép úgy, sőt a mainál is sokkal nagyobb arányban fogja foglalkoztatni a nemzetek íróit és tudósait, mint ahogy a NAPOLEON-kori eseményekről szóló irodalom is egy évszázad alatt nagy könyvtárrá nőtt.

Az orsz. Széchényi könyvtár tisztviselőkara az 1914. év folyamán a következő irodalmi munkásságot fejtette ki.

DR. SEBESTYÉN GYULA

igazgatóőr, a M. Tud. Akadémia I. tagja, a Kisfaludy-Társaság r. tagja, a helsingforsi Finnugor-Társaság I. tagja, a M. Néprajzi Társaság alelnöke, a Folklore Fellows magyarországi elnöke.

1. Északi tanulmányút. Jelentés oroszországi, finnországi, svédországi, norvégiai, dániai és mecklenburgi tanulmányútról. Különlenyomat a M. Nemzeti Múzeum 1913. évi jelentéséből.

2. Újabb glosszák a konstantinápolyi magyar nyelvelmékekhez. Ethnographia 1914.

3. Három regös-ének. (U. o.)

4. Négy emlékirat a hazai néphagyomány gyűjtése tárgyában. Irta s a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez, a M. Nemzeti Múzeumhoz, a Kisfaludy-Társasághoz és a Magyar Néprajzi Társasághoz benyújtotta. Budapest, 1914. Kiadja a Folklore Fellows magyar osztálya. Egyidejűleg megjelent az Ethnographia 1914. évi f.

5. Petőfi népdalgyűjtése. Felolvasta a Kisfaludy-Társaság. 1914. április 1. ülésén. (U. o.)

6. Huszonöt év! (U. o.)

7. A legrégebb «Ispiláng». (U. o.)

8. Gönczi Ferenc «Göcsej» c. művének bírálata. (U. o.)

9. Ipolyi népmesegyűjteményéről. A M. Népköltési Gyűjtemény új folyamának XIII. kötetében.

10. A mi magyarjaink. Indítvány a balatonvidéki új szobrok tárgyában. Balaton 1914. évf.

11. Tájékoztató a Folklore Fellows néphagyományt kutató nemzetközi tudományos szövetség magyar osztályának a Magyar Néprajzi Társasággal, a Kisfaludy-Társasággal és a M. N. Múzeummal együtt megindított országos gyűjtéséhez. Összeállította dr. SEBESTYÉN Gyula és dr. BÀN Aladár. 12-ik ezer.

12. Intézi a Folklore Fellows magyar osztályának országos gyűjtését. Gyűjtőszövetséget szervezett Pécsert s véleményes jelentése alapján jutalmazták meg az 1913—1914. évi gyűjtés eredményei.

13. Magyar történeti és epigraphiai adatokkal ellátta BABINGER Ferenc würzburgi író «Eine neuentdeckte ungarische Kerbinschrift aus Konstantinopel vom Jahre 1515» c. értekezését. Ungarische Rundschau 1914. évf. (Előzőleg megjelent magyarul az Ethnographia 1913. évf.)

14. Szerkeszti a M. Néprajzi Társaság folyóiratát, az Ethnographiát.

15. Szerkeszti a Kisfaludy-Társaság Magyar Népköltési Gyűjteményének új folyamát.

DR. MELICH JÁNOS

igazgatóőr, a M. Tud. Akadémia I. tagja, c. egyetemi ny. rk. tanár, a Magyar Nyelv c. folyóirat egyik szerkesztője.

1. Magyar etymologiai szótár. Irta GOMBOCZ Zoltán és MELICH János. Megjelent az 1., 2., 3. füzet. A—Bori.

2. A Magyar Nyelv 1914. évi folyamában.

a) Értekezések: Keresztneveinkről; A magyar nyelv ó-francia jövevény-szavai; Az *ly* j-ejtés történetéhez.

b) Kisebb cikkek, szófejtések: Csonk; Fortwurstliz; Apátin; Avad; Feldoblik; Adatok a M. Etym. szótárhoz; Ajton; Tővik; A königsbergi töredék egy helyéről; Új szó; Erőd; Kép; Birákok; Osztrák-bajor tájszótár; A tihanyi alapítóoklevél egy helyéről; Sületlenség; Tombác; Adalék az alanyi ragozású felszólítómód egyes 2. személye *-ih* hangzására.

KERESZTY ISTVÁN

igazgatóőr.

1—2. A magyar és a magyarországi sajtó időrendi áttekintése 1705—1849. A hazai időszaki sajtó változásai 1913-ban: A hírlapirodalom. (Magyar Könyvszemle 1914. 2., illetőleg 3. sz.)

3. Orosz operaujdonságunk. («Borisz Godunoff»). «Parsifal» Budapesten. «Oberon.» (Vasárnapi Ujság 1914. 1., 2., 6. sz.)

4. Wagner Richardról. (Az Erzsébet-népakadémia 1913-ról szóló évkönyvében; népszerű előadás.) Mendelssohnról. (Kézirat; a budapesti vonósnégyes centennáris hangversenyét bevezető előadás.) Verdi. (Centennáris szabadelőadás a Szabad Lyceum ujbpesti fiókjában.)

5. Karének- és dalszövegfordítások. (Kéziratban.)

DR. BÁTKY ZSIGMOND

igazgatóőr.

1. Népiskolai térképek dr. KOGUTOWICZ Károllyal és dr. LITTKÉ Auréllal.

2. Zsebatlasz 1915-re dr. KOGUTOWICZ Károllyal.

3. Apróbb cikkek és könyvismertetések a Földrajzi Közleményekben.

4. Szerkesztette a Földrajzi Közleményeket dr. LITKE Auréllal.
5. Földrajzi tankönyvbírálatok a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából.

DR. VÉRTESY JENŐ

őr, egyetemi magántanár.

1. Madách írói hagyatéka. (Irodalomtörténet 5 f.)
2. Szigligeti kéziratok a M. N. Múzeum könyvtárában. (Magyar Könyvszemle 2—3. f.)
3. Az ál-shakespearei Merlin-dráma. (Egyetemes Phil. Közöny 6—7. f.)
4. III. Edvárd király ál-shakespearei dráma fordítása. (Ál-shakespearei drámák I. k.)
5. Macbeth Rómában. Drámai költemény. (A Cél 3. f. és különnyomatban.)
6. Bernardo Diaz. Költemény. (Budapesti Hírlap 116. sz.)
7. Gárdonyi Géza. Előadás az Erzsébet-népakadémia februári ülésén.
8. Könyvismertetések és kisebb közlemények az Irodalomtörténeti Közleményekben, a Budapesti Szemlében, a Századokban és a Révai Lexikonában.

DR. GULYÁS PÁL

őr, egyetemi magántanár.

1. Az Illésházy nádor felett mondott búcsuztató nyomtatási helye és szerzője. (Magyar Könyvszemle 1914. évi f.)
2. Magyar szépirodalom idegen nyelven. II—V. közlemény. (U. o.)
3. Vidéki könyvtáraink 1912-ben. (U. o.)
4. Magyar könyvesház. (U. o.)
5. A közművelődési könyvtárak. Reformtervek. (Budapesti Hírlap 1914. április 5.)
6. Entwicklungsgeschichte der Buchbinderei in Ungarn. (Zeitschrift für Bücherfreunde. Új sorozat. VI. folyam 2. köt.)
7. Francia irodalomtörténeti cikkek Révai Nagy Lexikonában.
8. Könyvismertetések *a)* az Egyetemes Philologiai Közönyben, *b)* a Magyar Könyvszemlében.
9. Kiseb közlemények *a)* a Magyar Könyvszemlében; *b)* a Magyar Nyelvben; *c)* a Múzeumi és Könyvtári Értesítőben.
10. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét és Bulletin de la Revue Bibliographique Hongroise c. melléklapját.

DR. BARTFAI SZABÓ LÁSZLÓ

őr, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság titkára.

1. Várady Mihály családkönyve. Turul XXXII. k.
2. Könyvismertetések. (U. o.)

DR. BAJZA JÓZSEF

segédőr.

1. Bajza József. A M. Tud. Akadémia által jutalmazott életrajz.
2. Bajza József munkái I. k. A Kisfaludy-Társaság Nemzeti Könyvtárában megjelent kiadás.
3. Birálatok: *a)* Juga Velimir: A magyarországi szerbek; *b)* Lakatos Josip: Narodna statistika. (Magyar Társadalomtudományi Szemle 6. és 7—10. füzet.)
4. Adalékok: *a)* Berzsenyi István. (Irod.-tört. Közl. 1. füzet.) *b)* Kőszeghy Pál harmadik könyve. (Magyar Nyelvőr 7. füzet.)
5. Politikai cikkek: *a)* A horvát deklaráció; *b)* Horvát választási statisztika I—II. *c)* A horvát felirati vita; *d)* A szabor munkássága; *e)* Jugoszlávia; *f)* Elhalasztott válság; *g)* Délszláv tünetek; *h)* A helyzet Horvátországban; *i)* Ljubljana; *j)* Merénylet után; *k)* Jadransko more. (Magyar Hírlap 33., 49., 56., 67., 84., 92., 101., 113., 134., 160., 166., 168. sz.) ✓ ✓

DR. SULICA SZILÁRD

segédőr.

Egy régi román ráolvasásról. Ethnographia 1914.

DR. HOLUB JÓZSEF

segédőr, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság jegyzője.

1. Tolna vármegye pecsétje. (Turul XXXII. k. 2. füzet.)
2. Javítás a veszprémi püspökök sorozatához. (U. o.)
3. Albánia cimere. (U. o.)
4. Családi levéltárak a M. N. Múzeum Könyvtárában. (U. o. 3—4. f.)
5. Újabb cimereslevelek a M. N. Múzeum Könyvtárában. (U. o.)
6. A budai könyvtár állapota a XVI. század végén. Magyar Könyvszemle XXII. k. 1. füzet.
7. Könyvkötönyugta 1567-ből. (U. o. 2 füzet.)
8. Reinhold Lubenau utazásai Magyarországon a XVI. század végén. (Vasárnapi Ujság 61. évf. 11. sz.)
9. A másfél százados Szent-István-rend. (U. o. 19. szám.)
10. Könyvismertetések, folyóiratszmelék a Turulban, Történeti Szemlelben és Századokban.
11. Áldásy Antallal szerkesztette a Turult, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság közlönyét.
12. Zalavármegye megbízásából dolgozik a vármegye történeti monografiáján.

DR. MADARASSY LÁSZLÓ

segédőr.

Kisebb közlemények az Ethnographiában.

DR. JAKUBOVICH EMIL

segédőr.

1. Aragoniai Beatrix magyar királyné életére vonatkozó okiratok, a M. Tud. Akadémia Történelmi Bizottságának megbízásából dr. GEREVICH Tibor és dr. JAKUBOVICH Emil közreműködésével közli BERZEVICZY Albert. Budapest, 1914. A M. Tud. Akadémia kiadása. Monumenta Hungariae Historica Diplomataria vol. XXXIX.

2. Az Agmánd-nemzetség teljesebb neve és egy ismeretlen ága. (Turul 1914. XXXII. 43. l.)

3. Az akasztott ember keze. Ethnographia 1914.

4. Nyelvtörténeti adatok. Szemelvények az oklevélszótár készülõben lévõ pótlékából. (Magyar Nyelv 1914. 6. közl.)

5. Résztvett az Orsz. Pragmatica Sanctio-bizottság gyűjtõmunkálataiban.

6. Budapest székesfõváros oklevéltára számára gyűjtötte az adatokat a muzeumi levéltár családi leteteibõl.

7. A Magyar Nyelvtudományi Társaság megbízásából gyűjtötte a középkori oklevélbeli magyar szavakat és személynveveket.

8. Cikkek a Révai Nagy Lexikonába.

DR. RÉDEY TIVADAR

segédõr.

Költemények a Vasárnapi Ujság, az Élet és A Hét c. folyóiratban; az utóbbi közölte a Bajazzo feltámadása c. egyfelvonásos bábjátékát is, mely az Iparmûvészeti Muzeum gyermektanulmányi kiállításával kapcsolatban rendezett bábjátékfelõadásokon került színre.

MUNKÁCSY MIHÁLY

gyakornok.

1. Az orosz irodalomból. Materialij archeologijji Kavkaza. VIII. köt. A baltai és machseszki temetõk. (Archaeologiai Értesítõ XXXIV. köt.)

2. A kazáni városi muzeum Lihacsev-féle gyűjteményének kalauza. (U. o.)

3. Glasnik zemaljakog muzéja za Bosnu i Hercegovinu, XXVI. köt. 1. és 2. füzet. (U. o.)

4. Háborús nyomtatványgyűjtemény] a Nemzeti Muzeumban. (Budapesti Hirlap 1914. évf. 285. sz. A Hadsereg XI. évf. 19—20. sz.)

5. A przemysli Tábori Ujság a N. Muzeumban. (Budapesti Hirlap 1914. évf. 312. sz.)

6. Ezenkívül több kisebb-nagyobb cikk, elsõsorban a Budapesti Hirlapban és más fõvárosi napilapban meg folyóiratban.

DR. SIKABONYI ANTAL

gyakornok.

Cikkek: a Budapesti Hirlapban, a Magyar Nyelvõrben és a Tolnai Világlexikonában.

DR. TÓTH ZOLTÁN

gyakornok.

1. A magyar lovasság regulamentuma 1723. Hadtörténelmi Közlemények I—IV. sz.
2. Könyvismertetés Századok 1914. évfolyamában.

DR. ZSINKA FERENCZ

gyakornok.

1. Losonci Bánffy Dénes és kora. (Életrajzvázlat.)
2. Könyvismertetések a Hadtörténelmi Közlemények 1914. évfolyamában.

VISEGRÁDON 1367-BEN ÍRT KODEX A KLOSTER- NEUBURGI KÖNYVTÁRBAN.

A magyar művelődéstörténet munkásainak reményteljes föl-
tevését, hogy a törökök elől menekülő magyarországi szerzetesek
tudományos kincseiket a szomszéd Ausztria monostoraiban rej-
tették el, az ezirányban tett kutatások eredményei nem igazolták.
Azonban mindegyikök megőrizett Magyarországból származó nagy-
becsű emlékeket, melyek vásárlás vagy ajándékozás útján jutottak
birtokukba.

A minap a szent Ágoston-rend klosterneuburgi prépostságá-
nak gazdag könyvtárában különösen magára vonta figyelmemet
egy kézirat, mely a zárósorok tanúsága szerint Visegrádon
1367-ben íratott. Ezek a zárósorok (kolofon) így hangzanak.

*Expliciunt moralia beati Gregorii pape super Job Johannis de
Bredenscheid de Tremonia legiste domini L. regis Ungarie. Ad
honorem domini nostri Jesu Christi et gloriose virginis Marie matris
eius completa in Wisegrad anno domini MCCC sexagesimo septimo
de mense Julii.*

Az 1879-ik év folyamán CSONTOSI János, akkor a vezetésem
alatt álló Széchenyi Országos Könyvtár tisztviselője, az általam
megindított «Magyar Könyvszemlében» ösztönzésemre, a «ma-
gyarországi XIV. és XV. századbéli könyvmásolók és betűfestők»
sorozatát állította össze. Ebbe fölvette BREDENSCHIED Jánost is,
miután egy külföldi bibliografiai folyóirat útmutatása nyomán, a
klosterneuburgi monostor könyvtárnokától az imént idézett záró-
sorokat megszerezte. Azonban a sorozatának gyarapítására írá-
nyuló túlbuzgalomtól elcsábítva, a zárósorok szövegébe zárjel
között, önkényesen két szót iktatott be. A Magyar Könyvszemle
1879-ik évi kötetének 135 lapján a következő szöveg áll: «Ex-

pliciunt moralia beati Gregorii pape suber Job (*per manus*) Johannis de Bredenscheid.»

Pedig a valódi szövegből azt kell kiolvasnunk, hogy BREDENSCHEID a kéziratnak megrendelő tulajdonosa, nem másolója volt. Ezt a következtetést megerősíti a kézirat egész jelleme. A másoló munka olyan kézre vall, amely azzal hivatásszerűen foglalkozott.

A kézirat két kötetből áll, melyek GERGELY pápának Jób könyvéről írt magyarázó nagy tanulmányát foglalják magukban. Az első kötet a bevezetést és az első könyvtől a tizennyolcadikig, a második kötet a tizenkilencedik könyvtől a harmincötödikig terjedő részt tartalmazza.¹

Az ívrétű formájú, kifogástalan minőségű hártýára gondosan írt szöveg harminchat díszes kezdőbetűvel ékeskedik. A lapszéklet több kéztől származó jegyzeteket tüntetnek föl.

Azon körülmény, hogy a kézirat Visegrádon iratott, arra a következtetésre jogosít, hogy a visegrádi királyi könyvtárban őrzött példányból másoltatott és hogy Nagy LAJOS udvaránál könyvmásolók és díszítők állandón foglalatoskodtak.

Ami a kézirat első tulajdonosának egyéniséget illeti, az idézett kolofonból megtudjuk, hogy BREDENSCHEID János a westfaliai Dortmund városból származott és 1367-ben Nagy LAJOS udvaránál mint legista, azaz törvénytudó, jogtanácsos működött.

V. ORBÁN pápának 1363 július 13-án és 1365 május 23-ikán, IX. GERGELY pápának 1371. november 11-ikén LAJOS királyhoz és ERZSÉBET királynéhoz intézett (THEINER által közrebocsátott) leveleiből tudomást szerezünk afelől, hogy BREDENSCHEID János (ki legum doctor, jogtudor címmel jeleztetik) a jelzett években fontos politikai és egyházi természetű megbízásokkal, mint királyi követ járt Avignonban²

A pápai levelek mellett a vatikáni levéltár egy másik nem

¹ A két kötet a könyvtár kézíratainak katalogusában a 238 és 240 számokkal van jelölve.

² Vetera Monumenta Hungariam sacram illustrantia II. 103, 130, 222 számok alatt.

kevésbé fontos okiratsorozatot tartalmaz: a «Supplicatiokat», a kérvényeket, melyeket különféle kedvezmények elnyerése végett fejedelmek, egyházi és világi férfiak intéztek a pápához.

BREDENSCHEID János szintén felhasználta mindenkor az alkalmakat, hogy ilyen kedvezményeket maga és barátai számára kieszközöljön. A legelső ezen ekkorig kiadatlan supplicatiói között 1361. február 4-ikén VI. INCZE pápa, a következőket V. ORBÁN 1363. július 16-ikán, 1365. május 11-ikén és június 19-ikén intézte el kedvezően.

Így tehát BREDENSCHEID Jánost Nagy Lajos 1361., 1363., 1365. és 1371-ben küldötte volt mint követét a szentszékhez.

Supplicatioi, amelyekben maga számára felhatalmazást kér, hogy magánlakásán miséztethessen és fiainak nevelője számára kanonokságot kér, fölvilágosítást nyujtanak afelől, hogy világi ember volt.¹ Eszerint azon tény, hogy a jogtudós theologiai munkát íratott a maga használatára, azt hirdeti, hogy a fönmaradt kézirat nagyobb méretű könyvgyűjtemény maradványa.

FRAKNÓI VILMOS.

¹ A magyarországi vonatkozású supplicatiók másolatainak gyűjteménye a M. N. Múzeum könyvtárában.

A MAGYAR KAMARAI LEVÉLTÁR SZERVEZÉSE A XVIII. SZÁZADBAN.

A magyarországi központi kormányzás szervezete a török hódoltság megszűnte után III. KÁROLYnak eddig még nem eléggé méltatott érdeme. Új kormányzások kezdik meg alatta működésüket, a régiéket meg új szervezetet nyernek; így a pénzügyi kormányzások, a kamara is, melynek 1720 május 16. ad a király új utasítást, rendezvén hivatalnoki státuszát is.¹ Az új hivatali utasításban jut először kifejezésre azon óhajlás, hogy a kamara kebelében annak régi irataiból a fiskus érdekeinek védelmére levéltárat létesítsenek: «Mivel tudomásunkra jutott — írja a király az utasításban — hogy a kamara irattárában számos az államot érdeklő, valamint egyesek és a kincstár jogait érintő iratok vannak, melyek ott portól ellepve és oly rendetlen állapotban hevernek, hogy a legtöbbször még a tartalma is ismeretlen: azért is szükségesnek tartunk valakit, ki az ország régi történetében jártas és alkotmányát ismeri, levéltárnoki címmel oda kinevezni, segédet adván melléje,² ha tehát valaki folyamodik ez állásra, kinek a megkívánt képességei megvannak, ezer forint fizetéssel neki adjuk e hivatalt».

Ily határozott királyi óhajra ma a hivatalt azonnal szerveznék és az új levéltárnoki állást betöltenék. Nem úgy akkor, mikor még az ily hivatalok betöltése attól függött — akadt-e alkalmas egyén, ki pályázat hirdetése nélkül az állásra való kinevezését kérte. A magyar kamara, melyet egyéb reformok amúgyis igénybe vet-

¹ Közös pénzügyi levéltár. Hung. 1720. május 16.

² Hinc necessarium esse videtur quempiam in antiquitatibus et constitutionibus historiisque regni versatum virum cum ipsi adjungendo coadjutore sub titulo archivarii eo constitui.

tek, tudomásul vette a legfelsőbb helyről jövő óhajt és — várt, míg valaki folyamodik az állásra. Csaknem két évtized alatt egy lépés sem történt, hogy a kamara régi iratait rendezzék és a király kívánságának eleget tegyenek. 1726-ban folyamodott ugyan PODHRADCZKY György, ki előbb Szeged városa jegyzői tisztét viselte, a levéltárnoki hivatalért és a kamara fel is terjesztette a segédlevéltárnoki állásra; de mielőtt a király elintézte volna a felterjesztést, PODHRADCZKY visszalépett, mert időközben más alkalmazást nyert.¹ Ettől kezdve hosszú ideig nem akadt senki, aki az új állásra igényt emelt volna. A bécsi hatóságok sem sürgették az állás szervezését. III. KÁROLY uralkodása alatt a pénzügyi helyzet a számos háború folytán annyira megrosszabbodott, hogy új állások szervezésére, a magyar kamarai jövedelmek megterhelésére nem gondolhattak.

1736-ban akadt az első pályázó, kit képzettsége és hajlamai egyaránt hivatottá tettek arra, hogy a kamara levéltárának rendbehozását megkezdeje. Midőn ez esztendőben a magyar kamara felterjesztést tesz a királynak a kamarai regisztrator állásának betöltése tárgyában, a hat folyamodó között RAJCSÁNYI Ádám nevével is találkozunk; a kamara ugyan az eddigi alregisztrator kinevezését ajánlja, de emlékezteti a királyt arra, hogy régi óhajtása, a levéltár szervezése most kivihető volna, mert RAJCSÁNYI nagyon alkalmas volna e munka elvégzésére. A jogi és politikai tudományokban jártas, több nyelvet tud, vannak paleografiai ismeretei, sőt már gyakorlati ismereteket is szerzett, amennyiben a kamara értesülése szerint a pannonhalmi levéltárat rendezte. Azt javasolják, nevezze ki a király RAJCSÁNYIT levéltárnokká egyelőre 500 frt fizetéssel, melyet, hat beválik az új állásban, emelhetnek.²

A bécsi udvari kamara, mely ez időben közvetítő hatóság volt a király és a magyar kamara között, az utóbbival ellentétes álláspontot foglalt el. RAJCSÁNYI kinevezését nem ajánlotta, hisz a magyar kamara maga sem bizik képességében, midőn csak 500 frt

¹ U. o. Hung. 1737. május 31.

² U. o.

fizetést hoz javaslatba, mindaddig, míg meggyőződnek képességeiről és csupán a kérelmező állításai után indul. Úgy látszik azonban, az udvari kamara RAJCSÁNYINAK nem tehetségében, hanem megbízhatóságában kételkedett. Valami ellensége illetékes helyen besúghatta, hogy RAJCSÁNYINAK másokkal szemben is vannak kötelességei, hogy érdekelt ember, kire nem lehet bizni a kamara levéltárát, mert esetleg mások és nem a kincstár anyagi érdekeit mozdítaná elő. «Inkább ne legyen levéltárnok — írja az udvari kamara — minthogy a levéltárat kitegyék annak a veszélynek, hogy az okleveleket elhordják». Szerinte a magyar kamara régi iratai a regisztraturában eddig is kellő rendben voltak, a rend fenntartására pedig elég lesz, ha a kamara elnöke egyet megbiz a tanácsosok közül, hogy az időnként megvizsgálja a regisztraturát.

A király az udvari kamara javaslatát fogadta el és utasította a magyar kamarát, hogy terjesszen fel hármat a tanácsosok sorából, kik közül egyet meg fog bizni a levéltár igazgatásával. Meg van győződve, hogy a magyar kamara úgy van szervezve, hogy könnyen fognak alkalmas tanácsost találni. Főleg a pénzügyi helyzetet hozza fel, mint amely megakadályozza új levéltárnoki állás szervezését.¹

A levéltár felállítását tehát újból az elodázás veszélye fenyegette, a magyar kamara azonban nem nyugodhatott meg abban, hogy azon fontos finaciális érdekek, melyek a levéltár szervezésétől függttek, háttérbe szoruljanak. Megfelelt ugyan a király utasításának és felterjesztette azokat a tanácsosokat, kiket a levéltár felügyeletére alkalmasoknak tartott, de egyszersmind pártolólág mellékelte RAJCSÁNYI újabb kérvényét, melyben az egyenesen levéltárnoki, nem a regisztratori állásért folyamodott. Kérvényében főkép paleografiai és történelmi ismereteire hivatkozik, nem azért, mintha ezzel bizonyos tudományos követelményeknek meg tudna felelni, melyeket manapság támasztanak egy levéltárnokkal szemben, hanem hogy meggyőzze a kamarát, hogy kinevezése nagy anyagi haszonnal fog járni a fiskus javára. A régi írások tanulmányozására, mint írja, sok időt fordított és nem sikertelenül.

¹ U. o.

Oly oklevelekből, melyek írása már csaknem teljesen feledésbe ment, számos család rokoni összeköttetéseire vetett világot és ezzel oly birtokjogokat, igényeket derített ki, melyek különben örökké el lettek volna temetve régi, olvashatatlan írásokba. Genealogiai tanulmányait közzé is tette.¹

Az udvari kamara újból fontolóra vette a kérdést és egy kebelbeli bizottságra bizta RAJCSÁNYI folyamodása és a magyar kamara javaslata megvitátását. A kérdés az volt, meghagyják-e a régi iratokat továbbra is a regisztratura kezelésében és csupán a tanácsosok közül bízzanak meg egyet annak ellenőrzésével, hogy a regisztratura rendben tartja-e azokat, avagy a regisztratura régi irataiból levéltárat szervezzenek-e és élére szakembert, levéltárnokot, állítsanak. Abban mindannyian megegyeztek, hogy akár felügyelőt, akár levéltárost neveznek ki, oly egyénre kell esni választásuknak, ki a *magyar történelmet, jogot és a genealogiát alaposan ismeri*, mert különben több rendetlenséget okozna a régi iratok között, mint amennyi hasznot hajtana.

A pusztá felügyelet szervezése mellett csak az szólt, hogy a levéltár a regisztraturán belül tulajdonképen rendben volt — amennyiben valószínűleg a regisztratura számaival ellátva röviden lajstromozva volt — és hogy ily módon megtakarították volna a levéltárnok fizetését. A bizottság véleménye szerint azonban: «Más az iratokat rendben megőrizni és más tudni, mi van az aktákban. Az elsőt egy regisztrator is elvégezheti, de nem az utóbbit, mert ehhez törvény- és nyelvismeretek, paleografiai készség (antiquarum scripturarum legendi peritia) történeti és genealogiai tudás szükségesek», ezekkel pedig nemcsak egy regisztrator nem rendelkezik, hanem a kamarai tanácsosok közül sem senki. Ha tehát nem neveznének ki szakértő levéltárnokot, a kincstárt a perekben sok kár érhetné. A levéltárnok fizetését nem kell sajnálni, százszorosán megtérül az abból a haszonból, melyet a kinevezendő új állásában fog hozni a kincstárnak.

RAJCSÁNYI személyét illetőleg egészen megváltozott az udvari

¹ Hung. 1738. okt. 21.

kamara nézete. Az, aki őt érdekeltséggel vádolta, később önként beismerte, hogy tulajdonképen semmi terhelőt sem tud róla. Azzal szolgáltatott neki elégtételt, hogy most mint a legalkalmasabb személyt ajánlják a királynak «pro archivario Hungarico» és 800 forint fizetést kérnek neki, hisz ESZTERHÁZI herceg hajlandó volna őt 1000 frt fizetéssel megtenni levéltárnokává. Oly kitünő férfiút, mint RAJCSÁNYI, okvetlenül meg kell nyerni a kincstár számára.¹

Az első kamarai levéltárnokot RAJCSÁNYI személyében 1738 okt. 21-én nevezte ki a király. Ő volt nemcsak Magyarország első állami szolgálatban álló levéltárnoka, hanem az egész HABSBURG-monarchiáé is. A bécsi udvari kamarának ekkor még csak regisztratúrája volt, mely a legrégebbi iratokat is kezelte, levéltárnoka külön működési körrel azonban még nem volt. Hogy mi volt kinevezésének célja, legjobban hivatali utasításából tűnik ki. Eszerint esküt kell tennie, hogy a kamara levéltárában levő, különösen a régi iratokat kikutatja és átolvassa, hogy a kincstár jogainak nyomára jöjjön és annak minél nagyobb anyagi hasznot biztosítson.² A cél tehát tisztán pénzügyi volt: a kincstárt minél több birtokhoz akarták juttatni, melyet egyes családok megokolatlanul rokonság vagy egyéb jog címén lefoglaltak maguknak. Tudjuk, hogy a korona joga az örökösök nélkül elhaltak birtokaira és az ősiség mennyi perre szolgáltatott anyagot. Az első levéltárnoknak a hivatása volt a birtokok visszaperlésére az okleveles alapot szolgáltatni.

A király az új hivatal felállításáról 1738 november havában értesíti a magyar kamarát, különösen kiemelve, mi teszi szükségessé az új állás szervezését a regisztratúra mellett. «A levéltárnok feladata különbözik a regisztrátor hivatalától, a regisztrátor ugyanis a folyó és az újabb aktákat tartozik kellő rendben tartani, a levéltárnok ellenben a régieket átkutatni és azt, ami a közjő vagy a kincstár hasznára található bennük, feldolgozni». A király utasította a kamarát, hogy dolgozzanak ki külön instrukciót a levéltárnok számára, hogy állása el legyen választva a regisztratú-

¹ Hung. 1738. okt. 21.

² 1738. nov. 14. — Hung. 1755. okt. 23.

rától. Gondoskodjanak arról is, hogy a levéltárnoknak külön hivatali helyisége legyen.¹

A magyar kamara az instrukcióban szabályozza az új levéltárnoknak a regisztraturához való viszonyát: a kutatásaihoz szükséges aktákat a regisztraturából csak elismervények ellenében kapja meg. Az iratokat nem szabad hivatalos helyiségén kívül használnia. Kötelezik szigorú titoktartásra, nehogy közlékenysége révén a kincstárra kár háramoljék. Működése eredményéről időről-időre a kamarai elnöknek vagy helyettesének jelentést kell tennie.²

Az instrukció csak ideiglenes volt. Levéltár szervezéséről nem lehetett egyelőre szó, mert a kamara pozsonyi házában nem voltak megfelelő helyiségek. Az udvari kamara a pozsonyi épületre emelet építését rendelte el, melyben négy szoba szolgált volna a levéltár céljaira. Míg az építkezést befejezik, ideiglenesen egy szobát engedtek át az új levéltárnoknak.³ Az udvari kamara szemében fődolog volt, hogy RAJCSÁNYI minél előbb megkezdje működését, melyhez nagy reményeket fűztek.

Az új levéltárnok, úgy látszik, megfelelt a belé helyezett bizalomnak. 1743-ban «propter benemerita» kamarai tanácsossá nevezte ki a királynő «cum voto et sessione», de a tanácsosi fizetés nélkül.⁴ Szorgalmas munkája eredményét ma is látjuk azon 16 folio-kötetben, melyeket 1750-ben maga vitt fel a királynő rendeletére az udvari kamarának Bécsbe és amelyek ma is annak levéltárában őriztetnek. E kötetek kivonatok a libri regii és az oklevelekből különböző szempontok: a családok, birtokok, falvak stb. nevei szerint, a magvaszakadt családok neveinek, az egyháziaknak tett adományok összeállítása, a BÁTORI-, alsó-lindvai BÁNFFY-, ROZGONYI- és POGÁNY-családok okleveleinek kivonatai stb.⁵ Miután a királynő meggyőződött RAJCSÁNYI hivatalos buzgalmáról, úgy látszik, mintegy jutalmul a likavai és hradeki kamarai ura-

¹ Hung. 1738. nov. 27.

² 1738. nov. 14. Hung. 1755. okt. 23.

³ Hung. 1739. júl. 27.

⁴ U. o. 1743. febr. 27.

⁵ Hung. 1755. okt. 28.

dalmak adminisztrátorává nevezte ki, honnan 1753-ban visszahívták kamarai tanácsosnak. Ez állásban halt meg 1766-ban.¹

Szinte csodálkoznunk kell, hogy RAJCSÁNYIT szorgalma és buzgósa dacára elvonták a levéltári szolgálattól. MÁRIA TERÉZIA új emberre akarta bízni a levéltárat, aki bizalmát a legteljesebb mértékben élvezte. Míg, mint láttuk, III. KÁROLY a levéltárnoki állás szervezésénél csak finánciális célokat tartott szem előtt, addig leánya politikai szempontból is iparkodott az állami levéltáraknak minél biztosabb szervezetet adni. Ő létesítette a HABSBURG-monarchia hatalmas központi levéltárát, a Titkos Házi Udvari és Állami Levéltárat, mely egyesítendő volt mindazt, ami az uralkodó család történetére, az országok megszerzésére, a külső politikára és az egyes országok belső szervezetére vonatkozik. Nagyon tetszetős a feltevés, hogy a végeredményben a királynő az új levéltárban összegyűjtött okmányokkal különböző országaira való jogát akarta bizonyítani.²

Az új levéltár anyagának összegyűjtése céljából ROSENTHAL, az első levéltárnok 1749—1753-ban kutatta át az egyes országok levéltárait. 1754 januárban nevezi ki a királynő dr. RIBITS Rudolt Györgyöt a magyar udvari kamarához tanácsossá, megbízván őt a levéltár rendezésével.³ Hogy a kinevezés az újonnan felállítandó bécsi levéltár érdekében is történt, kitűnik azon jelentésből, melyet a bécsi udvari kamara terjesztett a királynő elé akkor, midőn a magyar kamara a RIBITSnek adandó hivatali utasítást jóváhagyás végett felküldte. A bécsi kamara nincs megelégedve a tervezettel, mivel RIBITSnek nem biztosítja a legteljesebb szabadságot, amire szüksége volna, «hogy a levéltárat az eddiginél nagyobb rendbe hozza». Miért feküdt azonban a királynőnek és a bécsi kamarának annyira a szíven a levéltár rendezése, az a továbbiakból tűnik ki. Minthogy, amint az a magyar udvari kamara instrukció-tervezetéből is kitűnik, a kamara regisztraturájában sok régi és újabb okmány van, melyek nem a fiskus jogaira vonatkoznak,

¹ Hung. Cam. Fasc. 12. 1766. okt. — 80.

² G. Wolf, Geschichte der k. k. Archive in Wien. Wien, 1871. 25. sköv.

³ Hung. 1755. jún. 5.

hanem politikai természetűek (statum regni publicum tangentia acta), ú. m.: diplomák, szövetséglevelek, békeszerződések stb. és mivel ezek a fejedelmet és utódait illetik, megfontolandó, vajjon tovább is a magyar udvari kamara levéltárában hagyják-e azokat, vagy felhozzák az udvarba — mindenesetre az új titkos levéltárra gondoltak. «Lehetnek oly sok irat között veszélyes iratok is», miért is azt javasolják, hogy adjanak RIBRTSnek *titkos utasítást*, hogy az ilyen iratokat gyűjtse össze, zárja el, tartalmukat ne közölje senkivel, készítse el kivonatukat és terjessze azt fel a *bécsi* udvari kamara elnöke útján a királynőnek és várja a további utasításokat az udvartól.¹

Egy másik ügy is megkívánta, hogy teljesen az udvar számára hallgató levéltárnok legyen Pozsonyban. Az 1723:XLV. cikkben elhatározták a rendek, hogy Országos Levéltárat szerveznek, mely határozatukat 1729-ben megújították. (XIII. t.-c.) Több mint három évtized mult el, míg a határozat végrehajtására az első lépést megtették. Gróf BATHYÁNYI Lajos nádoré a kezds érdeme. Felterjesztésére 1755-ben a királyné utasította ugyan a pozsonyi kamarát és a szepesi kamarai igazgatóságot, hogy az ország jogait érintő okmányokat adják át a nádornak, de a kiválogatással RIBRTSet bizta meg, kinek el kell készíteni az átadandók kivonatát. A magyar udvari kamarának azután mellékelni kell a véleményét, az elenchust felterjeszteni és addig nem szabad egy darabot sem kiadnia, míg a királynő elhatározását nem vette.² Mit tehetett volna azonban a magyar kamara, ha RIBRTS eltitkolja előtte a fontosabb okmányokat?

Az udvar, bár látszólag jó arcot csinált az új Országos Levéltár alapításához, alig leplezhető féltékenységgel kísért minden lépést, mely a cél megvalósításához közelebb vezetett, mert a rendi hatalom újabb megerősödését láthatta benne. Egy leiratban pl. kemény hangon felelősségre vonja a kamarát, hogyan mertek kamarai tanácsosok részt venni az új levéltár érdekében tartott

¹ 1755. okt. 7. — Hung. 1755. okt. 23.

² Hung. 1755. jún. 5.

értekezleten és utasítja a kamarát, tétessen az illetőkkel jelentést, figyelmeztetvén őket, hogy máskor óvakodjanak ily bizottságok ülésén megjelenni.¹

A két bűnös tanácsos, B. VAY László és RAJCSÁNYI Ádám jelentését azért tartjuk érdemesnek közölni, mert ebből a mai Országos Levéltár egyik fontos részének, a Régi Országos Levéltárnak alapításáról nyerünk felvilágosítást. A nádor 1755 június 5-én meghívta őket egy értekezletre, mely ugyanaznap volt tartandó, anélkül, hogy értesítette volna őket annak tárgyáról. Megjelentek a nádor elnöklete alatt a primás, az országbíró, ILLÉSHÁZY József, PÁLFFY Károly, BALASSA Pál, KEGLEVICS József, ERDŐDY Antal és Miklós grófok, báró VAY László, BARINAY László, JESZENÁK János és RAJCSÁNYI Ádám. A nádor ékes szóval ismertette az értekezlet célját, felolvastatta a királynőhöz intézett felterjesztését az Országos Levéltár felállítása ügyében és a királynő kegyes válaszát. Ezután hangoztatván a cél hazafiasságát, felszólította a primást, vesse latba az egyes egyházmegyékben befolyását, hogy az Országos Levéltárat illető iratokat gyűjtsék össze és lajstromozzák. Majd a grófokhoz fordult, kérve őket, hogy amennyiben elődjeik között nádorok voltak és hivataluk viselésére vonatkozó iratok maradtak örököseiknél, «pro more illorum temporum», adják át azokat az új levéltárnak. A jelenlevők, úgy látszik, nem voltak áldozatkészségre hajlandók. Először az országbíró, gr. ERDŐDY György felelt a nádor szavaira, hogy ugyan anyai elődjei között két nádor is volt, kiknek iratai családi levéltárában vannak, de mielőtt ezeket kiadhatná, a többi érdekeltet is meg kell kérdeznie, mivel a család levéltára nem őt egyedül illeti. Kérte, hogy még egyszer írásban szólítsa fel őt a nádor és ő mindent meg fog tenni kívánsága teljesítésére. Minthogy a többi jelenlevők még ilyen ígéretet sem tettek, a nádor kijelentette, hogy még egyszer írásban fogja mindannyiukat felszólítani. Miután a nádor bejelentette, hogy a pozsonyi regnicolaris házban egy szobát szemelt ki az új levéltár céljaira, az értekezlet feloszlott.²

¹ U. o.

² Hung. 1755. jún. 5.

RIBITS kinevezésével a magyar kamarai levéltárakat is egyesíteni akarták. Első feladatává tették Kassára menni, ott a szepesi kamara összes iratait egyszerű elismervény ellenében átvenni és Pozsonyba hozni, hol azután a már Pozsonyban levő anyaggal együtt kellett volna az egészről kivonatot készítenie és lajstromoznia.

RIBITset az új levéltár *igazgatójává* nevezték ki: director et conservator archivi címmel. Minthogy a magyar udvari kamara összes igazgatói, mint a vám, a sóügyek, a pénztár és kamarai jószágok gazdasági igazgatója, évi 3000 forint fizetést kaptak, neki is ugyanennyi fizetést adtak, «mivel ha nem nagyobb, de legalább is oly fáradsággal jár hivatala és oly fontos a szolgálata, mint a többi igazgatóé». A levéltári szolgálatot tehát, mivel fontos pénzügyi és politikai célok elérését várták tőle, egy sorba helyezték a pénzügyigazgatás legfontosabb ágaival. A bécsi udvari kamara még azt is javasolta, hogy a hivatal fontosságát tekintve rendeljenek alá egy titkárt (secretarius archivi) 1000 frt, két regisztrátort 500—500 és egy kancellistát 400 frt fizetéssel, kiket RIBITS terjesszen fel kinevezésre. A királynő a felterjesztést magáévé tette.¹ Hogy mily fontosságot tulajdonított RIBITS hivatalának és mekkora bizalmatlanságot táplált a pozsonyi kamarával szemben, az azon 1755 október 21. kéziratból tűnik ki, melyet az udvari kamara imént említett felterjesztésének elfogadása alkalmából gróf KÖNIGSEGGhez, a bécsi udvari kamara elnökéhez sajátkezűleg intézett. A királynő azt a kérdést intézte KÖNIGSEGGhez, nem kellene-e az egész szervezésre vonatkozó intézkedést mindaddig visszatartani és nem közölni a magyar kamarával, míg RIBITS el nem végezte a dolgát Kassán, «mert féltő, hogyha az új levéltár szervezése és a titkos iratok szétválasztására irányuló szándék időnek előtte kitudódnék, különféle iratokat elsikkasztának vagy a pozsonyi levéltárban, ha RIBITS Kassán kezdené meg működését, vagy Kassán, ha RIBITS a pozsonyi levéltárat venné először munkába».²

¹ Hung. 1755, okt. 23.

² Aus der Beysorge, dass wann die mit der neuen Registratureinrichtung mit Separierung deren geheimen Schriften vorhabende Absicht zu vor kund

Továbbá vegye KÖNIGSEGG fontolóra, nem jó volna-e, ha RIBITS a szétválasztásnál a fontosabb titkos iratokat — tehát azokat, melyek Bécsbe voltak szállítandók — megmutatná egy vagy két tanácsosnak, kiket KÖNIGSEGG terjesszen fel a királynőnek, hogy azok szükség esetén ez aktákat ismerve jobban elláthassák tisztüket, mintha az ante-aktákat nem ismernék. Végül szólítsa fel a bécsi kamara elnöke az új igazgatót, hogy az szakítson meg ESZTERHÁZY herceggel, kinek eddig levéltári tanácsadója volt, minden összekötötést, mert ez nem fér össze új állásával.

Az ügy fontosságát mi sem bizonyítja jobban, minthogy KÖNIGSEGG már másnap sajátkezű jelentést adott át ez ügyben a királynőnek. Ő bizonyosnak tartja, hogy ha RIBITS Pozsonyban vagy Kassán kezdi meg a titkos iratok kiválogatását, a másik helyen eltüntetik a legfontosabb iratokat. Tovább megy és még RIBITSben sem bizik meg teljesen. Szerinte nem szabad mindent egy emberre bízni, azt ajánlja, hogy a kamarai tanácsosok közül az erre egyedül alkalmasat, COTTMANNT bizzák meg nemcsak RIBITS helyettesítésével, hanem engedjék őt a titkos iratokba is betekinteni, melyek a házi vagy az udvari kamarai levéltárba kerülnek. RIBITSnek titkos instrukciót kíván adatni, melyről senki másnak ne legyen tudomása. A királynő elfogadta KÖNIGSEGG előterjesztését azzal a megjegyzéssel, hogy a titkos utasítást egyedül KÖNIGSEGG signálja.

Hasonlítsuk már most össze a nyilvános utasítást, melyet az új levéltári igazgató látszólagos felettes hatósága, a magyar udvari kamara tudomásával kapott, azzal, melyről a magyar kamara nem tudott.

RIBITS Bécsből közvetlenül a következő pontokból álló nyilvános utasítást nyerte:

1. Minthogy eddig az összes iratok a kamarai regisztrator felügyelete alatt állottak, most pedig a levéltárat el akarják választani a regisztraturától, vegye magához az összes iratokat, melyeket a regisztraturában őriznek és a levéltárba

würde, zerschiedene oder bey dem Pressburger Archiv, wofern Ribitsch zu Caschau seine Operation anfänge, oder bey dem Caschauer, wofern mit dem Presburgerischen den Anfang er machte, unterschlagen werden dörfften. — U. o.

helyezendőket — hosszas felsorolás — tartsa magánál, a többit adja vissza regisztraturának: mindazon akták, melyek a kamarai igazgatásra vonatkoznak: harmincad, só, gazdasági iratok, a szabad kir. városokra vonatkozók, a kamara alá tartozó hivatalok jelentései és a hozzájuk intézett utasítások.

2. A szeptesi kamara iratai is Kassáról Pozsonyba hozandók és átadandók az új igazgatónak.

3. Járjon utána, hogy nem maradtak-e oly iratok a kamarai számvevőségben, melyek a levéltárba tartoznának. Ha igen, a levéltárban kell elhelyezni őket.

4. Mindazon iratokról, melyek a levéltárhoz tartoznának és a regisztratúrában vagy a számvevőségben voltak, de reversálisok ellenében kiadták őket és nem kerültek vissza, készíttessen magának jegyzéket, hogy kinek, mikor és kinek a megbízásából adták ki őket és iparkodjék minden módon visszaszerezni az iratokat. Az elveszettek jegyzékét terjessze fel a magyar udv. kamarának, az meg a királynőnek.

5. Minthogy a királyi jogügyek igazgatóságának levéltárában sok akta van, azokat, melyek már befejezett perekhez voltak szükségesek, vegye vissza, a többit pedig időről-időre, amint nincs már rájuk szükség.

6. Miután az aktákat összegyűjtötte, kezdje meg a levéltár berendezését, csoportosítsa azokat tárgyak szerint és az egy tárgyra vonatkozókat helyezze el külön-külön a levéltárban.

7. Jelöljön meg minden egyes iratot betűvel és számmal, csináljon belőlük kivonatot az évszámok szerint. A kivonatok tartalmazzák a családok, személyek, birtokok, várak, városok, falvak és jószágok neveit, a genealogiai vonatkozásokat, a kiadás esztendejét és az irat jegyzetét. A kivonatokat könyvekbe vezesse be a tárgyak különfélesége szerint.

8. Az elenclusokból csináljon repertoriumot, melyben a családok és birtokok nevei alfabetikus sorrendben legyenek felsorolva, utalván az elenclus megfelelő lapjára, hogy annak nyomán megint az okmányt lehessen megtalálni.

9. Az így készített elenchust hasonlítsa össze a régi elenclusokkal és ha az összevetésből kiténik, hogy hiányzanak okmányok, kérje azokat számon a regisztraturától és ha vissza lehet szerezni, készítsen azokból is kivonatot.

10. Ugyanígy járjon el a jövőben a levéltárba kerülő okmányokkal.

11. Hogy a levéltárból semmi el ne vesszen, ne adjon ki iratokat csak a kamara elnökének, tanácsának és királyi jogügyek igazgatójának reversálisok ellenében. Biztonság kedvéért vezesse be az elismervényeket egy könyvbe és tartsa nyilván mikor vettek ki és adtak vissza egy-egy aktát és ügyeljen arra, hogy az aktákat, mihelyt nem szükségesek, visszaadják.

12. Minden igyekezetét arra fordítsa, hogy a korona eltitkolt jogait (a koronára visszazálló birtokok) az aktákból kiderítse. Ha hiányoznának az okfejtéshez iratok, bizza azok beszerzését a hiteles helyeknél a királyi jogügyek igazgatójára.

13. Hogy az imént említett célt elérje, kivonatokat kell készítenie az összes donatiókból és a királyi könyvekből és összegyűjtenie, mit kaptak az

egy családot. Ezt elvégezvén, járjon utána, hogy él-e még az illető család vagy nem, vagy nem esett-e hűtlenségbe és ha a család magva szakadt, mely család és minő jogon birtokolja jószágait.

14. Ha valaki a kamara érdekében denuntiál, az okmányok beszerzése nemcsak a denuntians feladata, hanem a kamaráé is. Nézzon utána minden esetben, hogy vannak-e a levéltárban a denuntialó állításait támogató okmányok.

15. Feladata megkönnyítésére adnak mellé egy titkárt, két registranst és egy kancellistát. Ő a főnökük, szabja meg munkakörüket és ügyel rá, hogy a hivatali titkokat el ne árulják. Betegsége esetén Cottmann Antal kamarai tanácsos és pénztárigazgató helyettesítse, ki máskor is, ha hozzáfordul, támogassa.

16. Minthogy a királynő a nádor és a kamara felterjesztésére elhatározta, hogy 1723: XLV. t.-c. és az 1729: XIII. t.-c. értelmében a kamara azon iratait, melyek a kincstár jogait nem érintik, át adja az új Országos Levéltárnak, készítsen ezekről lajstromot és terjessze fel az udvarnak.

17. A kincstárt minden kártól megóvni, javát pedig elmozdítani iparkodják.¹

Az utasításból sehol sem tűnik ki, hogy a levéltár a magyar kamarának van alá rendelve. Nincs benne szó a levéltárigazgató felettes hatóságáról. A magyar udvari kamara nem is hagyta szó nélkül, hogy melléje, bizonyos tekintetben feléje régebbi osztályából új hivatalt szervezzenek, melyre semmi befolyást nem gyakorolhat. GRASSALKOVICH, a m. udv. kamara elnöke azonnal tiltakozott az instrukció ellen. Szerinte a 4., 5. és 9. pontok a kamarai regisztraturát, a számvevőséget, sőt a királyi jogügyek igazgatóságát is mintegy alávetik a levéltárnak, amennyiben Ribits maga visszakövetelheti azoktól az iratokat és még olyanokat is kérhet, melyek sohasem voltak a levéltárban. A rend és a szubordináció megkövetelik, hogy a kamarai tanács tekintélyét fenntartsák és az kérje számon az iratokat az alárendelt hivataloktól. A levéltárigazgató közvetlenül nem érintkezhetik a kamarának alárendelt ügyosztályokkal.

Nem kevésbé sértve érezte magát a kamarai tanács amiatt, hogy RIBITS az utasítás szerint a tanácsból csak COTTMANNAL érintkezik és hogy az utasítást közvetlenül, nem pedig a magyar udvari kamara útján kapta, mint eddig az összes kamarai hivatalok, hanem a magyar kamarával csak tudomásulvétel végett közölték azt. Így mintegy különálló, a kamarától független dicaste-

¹ U. o.

riumot szerveztek a levéltárban. Végül feleslegesnek tartja GRAS-SALKOVICH a nagy hivatali személyzetet. Ha a levéltárigazgatónak segítségre van szüksége, inkább magyar jogászt, fiskálist adjanak mellé. Ez esetben elég egy regisztrans és egy kancellista. De miért nem függnék ezek magától a kamarai tanácstól?¹

A királynő látszólag meghallgatta a magyar udvari kamara kifogásait és pótutasítást küldött, melyben számolt a kamara igényeivel. E szerint a kikölcsonzött, de vissza nem szolgáltatott aktákat illetőleg forduljon a levéltárigazgató a kamarai tanácshoz, hogy ez kötelezze a regisztraturát s a számvevőséget ez akták jegyzékének összeállítására. Ép így járjon közbe a kamarai tanács a levéltár és a jogügyek igazgatósága között. Az elveszett aktákat is ez úton kérje számon. Csökkentik alárendeltjei számát, COTTMANN szerepét meghagyják. «Egyébként alkalmazkodják a levéltárigazgató a magyar udvari kamara elnöke és tanácsa rendelkezéseéhez.»

RIBITS le is tette a hivatali esküt, hogy dolgát instrukciójához és a kamarai elnök és tanács rendelkezéseibe hiven fogja végezni, a levéltárat rendezi, semmit el nem tulajdonít, kutatásai eredményeit csak a kamarai elnökkel és a tanáccsal közli és a hivatalos titkot szigorúan megtartja.²

Az új levéltárat tehát látszólag a kamarával alárendeltségi viszonyban szervezték tisztán azon célból, hogy a kamarának minél nagyobb anyagi haszna legyen a levéltárból. Nézzük már most a titkos utasítást, melyet csak az igazgatóval és helyettesével, COTTMANNAL közölt a bécsi udvari kamara elnöke:

1. Minthogy a magyar udv. kamara instrukció-tervezetéből kitűnt, hogy annak regisztraturájában számos régi és újabb irat van, melyek nem annyira a kincstár jogait, mint inkább az állam politikai ügyeit illetik, ezeket alaposan meg kell vizsgálni, hogy vajjon tényleg az országra és nem inkább az *uralkodóház jogaira és öröklésére vonatkoznak-e* (de quibus cognoscendum veniret an omnino statum regni publicum vel potius jura et successionem augustae domus nostrae Austriacae respiciant). Azután fontolóra kell venni, vajjon az ily természetű iratok ott hagyandók-e a m. udv. kamara levéltárában, vagy a házi levéltárnak adandók át. RIBITS gyűjtse össze ezen iratokat, zárja el és ne

¹ U. o.

² U. o.

tegyen róluk csak COTTMANNnak említést. Készítsen belőlük kivonatot, megjelölve, hogy az okmányok eredetiek-e avagy másolatok és a lajstromot adja át Königssegnek, a bécsi udv. kamara elnökének és tőle várja a királynő további utasítását.

2. Lehetnek oly sok irat között veszélyes okmányok is. Ügyeljen, hogy azokról ne vegyenek idegenek tudomást, hanem titokban maradjanak. Ezekről is készítsen lajstromot és terjessze azt fel KÖNIGSEGGnek további utasítás végett. Úgy ezen, mint az előbbi iratokat kiadhatja elismervény fejében helyettesének, COTTMANNnak néhány napra tanulmányozás végett.

3. A nyilvános utasítás 4. pontja szerint azon iratokról is jegyzéket kell készítenie, melyek a regisztraturában vagy a számvévőségben voltak, de nem szerezhetők vissza. Ezt a jegyzéket is, mielőtt utasítása szerint a m. udv. kamarának átadná, terjessze fel KÖNIGSEGGnek, hogy a királynő, még mielőtt a magyar kamara felterjesztést tenne, megtudja, hogy mi hiányzik.

4. Hasonlóképp járjon el azon jegyzékkel, melyet a nádornak kiadandó iratokról készít. Előbb magánuton (prius private) közvetlenül a bécsi kamara elnöke útján terjessze fel azt a királynőnek és csak a királynő elhatározása után közölje a m. kamarával.

6. Bár RIBITSET esküje kötelezi engedelmességre a m. kamara rendelkezéseivel szemben, mindazonáltal ha annak valamely intézkedésével szemben aggodalmi támadnának, esetről-esetre habozás nélkül forduljon KÖNIGSEGG útján magához a királynőhöz és informálja őt, megokolván véleményét.¹

A titkos utasításból egészen más képet nyerünk a levéltár-igazgató hivatásáról. A politikai cél és a bizalmatlanság a magyar udvari kamara iránt szembeötlő. RIBITS KÖNIGSEGG közvetítésével magának a királynőnek van alárendelve, ki, úgy látszik, túlzott reményeket fűzött kinevezéséhez. A királynő Bécsben akarta egyseíteni mindazt, ami családjára és főleg az örökösödségre vonatkozott és a magyar kamarának nem volt szabad tudomást szerezni arról, hogy a fontos iratokat a kamarai levéltárból el akarták szállítani. A királynő bizonyára a rendektől tartott, kiknek érdeklődését az országot illető iratok iránt ébren tartotta az Országos Levéltár már említett szervezése.

Láttuk, hogy a magyar udvari kamara nem volt megelégedve a nyilvános utasítással sem. Hát még ha a titkosról tudomást szerzett volna! GRASSALKOVICH felszólalására ugyan, mint láttuk, a magyar kamara alá rendelte a királynő az új levéltár-igazgatót — de csak látszólag. A póttudasítással egyidejűleg RIBITS

¹ U. o.

titkos pótutasítást is kapott, mely még egyszer lelkére köti, hogy oly ügyekben, melyekben kétségei támadnak — a pótutasítást nem véve figyelembe — a bécsi udvari kamara elnöke útján magához a királynőhöz forduljon.¹

Hogy mennyiben felelt meg RIBITS titkos megbízatásának és hogy szállított-e és minő iratokat az új bécsi levéltárba, természetesen nem tudjuk. A levéltár rendezését azonban, mint azon leiratokból kitűnik, melyeket az udvar ismételten a magyar kamarához intézett,² semmivel vagy csak nagyon kevéssel vitte előre, noha tiz évig állott a levéltár élén. († 1764.) De nem is igen törődhetett a levéltárral, mert a kamarai igazgatás egy másik, igen fontos ágának vezetését is rábízták; 1757-ben harmincadigazgatóvá nevezték ki, anélkül, hogy fizetését emelték volna.³

Utódja SZENDREY Benedek lett, ki alatt a levéltárat tovább fejlesztették, amennyiben a két regisztrátor és egy kancellista mellé még egy jogot tanult vicearchiváriust is adtak 1200 frt évi fizetéssel SCULTÉTY Mihály személyében,⁴ ki azonban ezen állásra alkalmatlannak bizonyulván, csakhamar lemondott. A királynő sohasem tévesztette szem elől a magyar kamara levéltárát. 1766-ban újabb kezelési szabályzatot adott ki számára (Manipulationseinrichtung), mely a repertóriumok szerkesztéséről szól. Egy-egy levéltári fasciculusban legfeljebb 24 drb akta legyen. A fasciculusok folyószámmal látandók el. A kivett akták helyére az igazgató vagy az allevéltárnok mindig tegyen be egy vevényt. Különös súlyt fektessenek a regisztrálásnál a zálogos levelekre (litterae pignoratitiae), melyeket le kell másolni és a jogügyek igazgatójának betérjeszteni. Végül meghagyta a királynő, hogy a rendezéssel siessenek és a munka előrehaladásáról az igazgató negyedévenként tegyen jelentést.⁵

A levéltárrendezés megvizsgálására 1767-ben a királynő kiküldte

¹ U. o.

² Hung. 1760. ápr. 25.

³ Hung. 1757. szept. 21.

⁴ Cam. Hung. F. 12. 1766. május. — 64.

⁵ Cam. Hung. F. 12. 1766. nov. 26.

FESTETICH udv. kamarai tanácsost, ki úgy találta, hogy SZENDREY, mint aki nem jogász, nem való a levéltár élére. Jelentése alapján a királynő legfelsőbb kéziratot intézett az udvari kamara elnökéhez, mely ismételten bizonyítja, mennyire szíven hordta MÁRIA TERÉZIA a levéltári ügyet. Eszerint a királynő kedvelt emberét, KOLLÁR Ádámot, az udvari könyvtár első őrét óhajtotta a magyar kamarai levéltár élére állítani, SZENDREYt pedig felmenteni. «Egyéb-
ként — írja a királynő — a kamarának szorgosan gondolni kell a magyar kamarai levéltár kiegészítésére és rendbehozására és ennek sürgős megvalósításában semmi költséget ne kiméljen, hanem megfelelő személyzetet alkalmazzon jó fizetéssel».¹ Különös súlyt helyez a királynő ezen leiratában is a zálogos levelekre. Ezeket havonként terjessze be a levéltár, hogy a kamara azonnal kiváltsa elzálogosított birtokait.

KOLLÁR, ki az udvartól sokszor kapott megbízást történeti memorandumok kidolgozására, már ismerhette valamennyire a magyar kamarai levéltárat. Ő volt annak első tudományos kutatója. Ez alkalommal is a királynő pártfogása könnyítette meg neki a levéltár használatát. A magyar kamara ugyanis csak a legnagyobb elővigyázattal akarta KOLLÁRT, ki előbbi tudományos munkásságára hivatkozott, a levéltárba bebocsátani. 1. Titoktartásra kell esküt tennie. 2. Csak az igazgató vagy helyettese jelenlétében szabad használnia a levéltárat. 3. Azon iratokat, melyeket fel akar használni, mutassa be az igazgatónak, ki a jogügyek igazgatójának meghallgatása után a kamarai tanács döntését kérje ki. 4. Csak azon iratokat másolhatja le, melyekre a tanács engedélyt adott. A 3. és 4. pont ugyancsak megnehezítette volna kutatásait. A királynő a kamara előterjesztésére sajátkezűleg e szavakat írta: «Oly meghitt emberrel szemben, mint ez, nincs szükség ilyen óvintézkedésre, miért is a 3. és 4. ponttal nem kell őt oly szigorúan megkötni».²

¹ U. o. 1767. febr. 2.

² U. o. subd. 1. 1763. márc. (ein vertrauter man wie dieser braucht es keine solche Praecautionen, mit hin über die Article 3 und 4 nicht ihne so genau zu binden).

1767-ben azonban még kevesebb rokonszenvvel tekintett a magyar kamara KOLLÁRra, ki az 1764-iki diétán a nemesi adózás érdekében a királyi jogokért síkra szállt és magát a rendek előtt nem kevésbé gyűlöltté tette¹. GRASSALKOVICH, a magyar udvari kamara elnöke nem is késett felvilágosítani MÁRIA TERÉZIÁT, hogy óhajtásának megvalósítása, KOLLÁR kinevezése legyőzhetetlen akadályokba ütközik, mivel «a fatális diéta» óta KOLLÁR roppant népszerűtlenné vált a rendeknél. Másfelől meg SZENDREYt vette védelmébe a vádakkal szemben. Igaz ugyan, hogy a joghoz nem sokat ért, de szorgalma és hallgatagsága mintegy a levéltárigazgatóságra teremtették. Az egész kamarai tanács tanúságot tehet arról, hogy három év alatt többet tett a levéltár rendezése érdekében, mint RIBITS egész működése alatt.

A királynő nagyon megörülhetett annak, hogy kedvenc eszméje, a levéltár rendezése jó kezekbe került, mert nemcsak visszavonta előbbi óhajtását, hanem SZENDREYt előléptette, fizetését 2000 frtról 3000-re emelte. «SZENDREY annyira alkalmas személy — írja a királynő elhatározásában — hogy nemcsak mint levéltárnok maradjon meg, hanem az igazgatói fizetést is megérdemli, ő maga terjesszen fel egy helyettest, mert ő tudja legjobban megítélni, mi szükséges. KOLLÁRra még itt nagy szükségem van».²

SZENDREY javaslatára, hogy a levéltár rendezése megvalósítható legyen, erősen megszorították a személyzetet. Az eddigi egy regisztrátor és egy kancellista mellé három regisztrátort, három kancellistát és két gyakornokot neveztek ki, úgy hogy az igazgató tíz tisztviselővel rendelkezett. Allevéltárnok kinevezését SZENDREY nem tartotta szükségesnek³.

A meggyarapodott hivatalnoki karral a levéltár rendezése, amint a negyedévenként küldött jelentésekből látjuk, szépen haladt előre. Újabb státuszrendezés, a hivatalnoki kar meggyarapí-

¹ Munkái «De iure patronatus.» — Magyarország apostoli királyai törvényhozási jogának egyházi ügyekben kezdeteiről és folytonos gyakorlásáról.

² Hung. Cam. F. 12. 1767. Apr. — 18.

³ U. o. 1767. szept. 23.

tása akkor vált ismét szükségessé, mikor MÁRIA TERÉZIA alatt a jezsuitarend, majd fia alatt a többi rendek feloszlattak és levéltári anyaguk legnagyobb része a magyar kamarai levéltárba került. Egy 1784. jelentés szerint 348,587 darab irat és 690 kötet várt regisztrálásra. A munka végzésére a következő hivatalnoki kar volt rendelve:

		Fizetés	Összesen
Igazgató és levéltárnok		3000 frt	3000 frt
Allevéltárnok		1200 «	1200 «
6 registrans	} 2 à	1000 «	2000 «
		800 «	1600 «
		700 «	1400 «
8 indicans	} 4 à	600 «	2400 «
		500 «	2000 «
2 cancellista	à	400 «	800 «
3 accessista	} 2 à	350 «	700 «
		1 à	300 «

A levéltári hivatalnokok összes fizetése 15.400 frt,¹ ami ha a pénz akkori értékét tekintjük, igen nagy áldozatkészségről és a levéltári ügy fontosságának felismeréséről tesz bizonyosságot. Ily nagy hivatalnoki karral SZENDREY, de még inkább utódja, TERSTYÁNSZKY igazgatása alatt a levéltár nemcsak Magyarország, hanem az egész monarchia legjobb karban tartott levéltárává lett, melyről, mikor 1799-ben az érdemekben dús TERSTYÁNSZKY nyugalomba vonulása után az igazgatói állás betöltéséről volt szó, azt írja a magyar udvari kamara feletterjesztésében: «A magyar királyi kamarai levéltárat oly becsben kell tartani, mint egy *drága ékszert*, azért e kormányzéknek arra kell ügyelni, hogy a levéltári igazgatói állásba gyakorlott, a levéltári szolgálatban és a magyar jogban jártas, arra való egyén kerüljön és ilyen ember gondjaira bízuk ezt a *drága kincset*.»²

ECKHART FERENC.

¹ Közös p. u. ltár. Hung. 1784. Nr. 933 és 3616.

² U. o. Hung. Cam. F. 12. 1799. Dec. — 114.

MAGYAR SZÉPIRODALOM IDEGEN NYELVEN A M. N.
MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

(Hetedik közlemény.)

140. Dichtungen von Alexander Petöfi. Aus dem Ungarischen, in eigenen und fremden Übersetzungen herausgegeben von Karl Maria Kertbeny. Mit einem Vorwort von Friedrich Bodenstedt. Leipzig. F. A. Brodthaus. 1858.

8-r. XXII, 592 l. Nyomtatta ugyanaz. Tartalma: I. Volkslieder. 1. Was nützt es. (Mi haszna, hogy a csoroszlya.) — 2. Viele gehn und ziehn. (Járnak, kelnek sokan az erdőben.) — 3. Hortobágyer Wirthin. (Hortobágyi kocsmárosné.) — 4. Die Küche betrat ich. (Befordultam a konyhára.) — 5. Es reift bereits. (Érik a gabona.) — 6. Zu verbieten. (A virágnak megiltani nem lehet.) — 7. Stehe hier am Kreuzweg. (Keresztúton állok.) — 8. Zum Begräbniss. (Temetésre szól az ének.) — 9. Der Schnee ist glatt. (Sikos a hó, szalad a szán.) — 10. Gott strafe alles. (Lánggal égő teremtette.) — 11. Traum' ich oder wach' ich? (Álmodom-e?) — 12. Der Mond erscheint. (Kél a hold, a nap lovagja.) — 13. Nichts And'res. (Nem tesz föl a lány magában egyebet.) — 14. Regen fällt. (Esik, esik, esik.) — 15. Ich schaue nicht. (Nem nézek én, minek néznék az égre?) — 16. Der Strauss an meiner Mütze. (Árvalyányhaj a süvegem bokrétája.) — 17. O selige Nacht! (Boldog éjjel.) — 18. Ich schaue hinaus. (Kinézek én, benéz a hold.) — 19. Im Dorfe die Gasse entlang. (A faluban utcahosszat.) — 20. Hejh, Büngözsdi Bandi. — 21. Komm', lasse satteln! (Gyere lovam.) — 22. Geboren auf der Puszta. (Pusztán születtem.) — 23. Hejh, diese Welt. (Ez a világ, amilyen nagy.) — 24. Was fließt dort. (Mi foly ott a mezőn.) — 25. Ich freite gern Dich. (Elvännélek én.) — 26. Kleine Braut. (Kis menyecske.) — 27. Falb ist meines Pferdes Farbe. (Paripámnak az ő színe fakó.) — 28. Schon lässt die Blume Blätter fallen. (Hull a levél a virágról.) — 29. Faste gar kurz nun. (Rövidre fogtam a kantárszárát.) — 30. Ach! ich bin verliebt. (Szerelmes vagyok én.) — 31. Bin verliebt ich, oder? (Szerelmes vagyok én?) — 32. Der Strauch erzittert, weil. (Reszket a bokor.) — 33. Dort unter'm grünen Baume. (Zöld leveles, fehér.) — 34. Fliegt die Wolke. (Száll a felhő magasan.) — 35. Mit Rosen der Liebe ist. (Szerelemnek rózsákkal.) — 36. Lang' verhallte schon der Abendglocke Klang. (Rég elhűzták az esteli harangot.) — 37. Dort auf dem Hügel. (Rózsabokor a domboldalon.) — 38. Warmer Mittag. (Meleg dél van.) — II. Volksromanzen. 39. Das gestohlen' Ross. (Lopott ló.) — 40. Der Juhász. (Megy a juhász)

számáron.) — 41. Die Wirthin. (A csaplárné a betyárt szerette.) — 42. Der Betyár. (Gyors a madár, gyors a szélvész.) — 43. Der Richter. (Biró, bíró, hivatalod.) — 44. Der Béres. (A kis béres.) — 45. Schenkenbild. (Falu végén kurtakocsmá.) — III. Schenkenbuch. 46. Philisterrundgesang. (Kördal.) — 47. Zeche! (Dinom-dánom.) — 48. Trinken wir! (Igyunk.) — 49. Während des Gelages. (Ivasközben.) — 50. Erlauer Klänge. (Egri hangok.) — 51. Der Rausch für's Vaterland. (Részegség a hazáért.) — 52. Nach einer Zeche. (Dáridó után.) — 53. Nach Tische. (Ebéd után.) — 54. Wunsch. (De már nem tudom, mit csináljak.) — 55. Was spricht der Weise? (Mit szól a bölcs?) — 56. Des Sonnengott's Eheleben. (A nap házassága.) — 57. Dichter und Rebe. (A költő s a szőlővessző.) — 58. Herr Dase. (Orbán.) — 59. Übers Ziel geschossen! (Felsülés.) — 60. An mein Glas. (Poharamhoz.) — 61. Gleichniss. (Van a nagy alföldön csárda sok.) — 62. Patriotienlied. (Rég veri már a magyart a teremtő.) — 63. Wandlung. (Változás.) — IV. Gestalten. 64. Das Tintenglas. (A tintás üveg.) — 65. Der Volksdichter Csokonai. (Csokonai.) — 66. Meister Pál. (Pál mester.) — 67. Junker Pinty. (Pinty úrfi.) — 68. Meister Ambrus. (Ambrus gazda.) — 69. Der alte Herr. (Az öreg úr.) — 70. Wanderleben. (Vándorélet.) — 71. Das Ochsenviergespann. (A négyökrös szekér.) — 72. Muhme Sári. (Sári néni.) — 73. Der gute Lehrer. (A jó tanító.) — 74. Der Wanderbursche. (A vándorlegény.) — 75. Sucht nur zu! (Kinn a ménes, kinn a pusztán.) — 76. Herr Paul Pató. (Pató Pál úr.) — V. Cypresenblätter. (Cypruslombok.) — 77. Will gestehen. (Elmondom, mit eddig.) — 78. Sah zwei lange Tage. (Láttam két hosszú nap.) — 79. Weh, wie traurig tönt dies Läuten! (Jaj, be bús ez a harangszó!) — 80. Hät' ich das blondgelockte, schöne Kind. (Ha életében nem szerettem volna.) — 81. Du warst ja meine einz'ge Blume. (Te voltál egyetlen virágom.) — 82. Wo bist du, alter Frohsinn. (Hol vagy te, régi kedvem.) — 83. Komm Frühling, komm! (Jöj tavasz, jöj.) — 84. Ich bin an ihrem Grab gestanden. (Áltam sírhalma mellett.) — 85. Unsre alte Erde. (Játszik öreg földünk.) — 86. Welch zaubervoller Ton! (Mi bűvös-bájos hang.) — VI. Liebesperlen. (Szerelem gyöngyei.) 87. Es sehnet mich, zu lieben neuerdings. (Szeretnék már szeretni újólag.) — 88. Welche Mainacht. (Éj van.) — 89. Jener war ja nie verliebt. (Sohasem volt az szerelmes.) — 90. Jenen Strauss, den du mir jüngst gegeben. (A bokrétát, melyet.) — 91. Ich will ein Baum sein. (Fa leszek, ha...) — 92. Wenn aus deinem Fensterchen du blickest. (Ablakodból.) — 93. Mädchen, als wir jüngst zusammen gingen. (Lyányka, mikor.) — 94. Theurer Doctor! (Drága orvos úr.) — 95. Seit ich in Liebe bin gefallen. (Amióta szerelemben.) — 96. Würde Gott zu mir wohl also sprechen. (Ha az isten.) — 97. Ei, herab vom Haupt. (Félre mostan, félre a fejemről.) — VII. Sternenlose Nächte. (Felhők.) 98. Ich weine nicht. (Nem sírok én.) — 99. Ich möchte lassen. (Szeretném itthagyni.) — 100. Im Rücken der Vergangenheit. (Mögöttem a múlt.) — 101. Es fliegen unsre Hoffnungen. (Szállnak reményeink.) — 102. Vom Mädchen musst' ich scheiden. (Elváltam a lyánykától.) — 103. Ich hatte Freunde. (Voltak barátaim.) — 104. Erinnerung. (Emlékezet.) — 105. Was ist Ruhm? (Mi a dicsőség?) — 106. O Hoffnung! (Mi a remény?) — 107. Was ist der

Kummer? (A bánat?) — 108. Trüb flackert. (Gyertyám homályosan lobog.) — 109. Die Freunde gingen. (A hűtlen barátokhoz.) — 110. Das Herz erfährt. (Megfagy a szív.) — 111. Inmitt' der Ebene. (Itt állok a róna közepén.) — 112. Entrisse man. (Ha a sírban.) — 113. Ertrag' gleichmässig. (Viseléd egyformán.) — 114. O Jugend. (Te ifjúság.) — 115. Dass meine Freunde ihr. (Barátim vagytok.) — 116. O lächelt doch. (Mosolyogjatok rám.) — 117. Der Kön'ge König. (Mulandóság.) — 118. Wie läuft der Mensch. (Mint lótfut a boldogság.) — 119. Der Traum. (Az álom.) — 120. O Weltgeschichte. (Világtörténet.) — 121. Wie lustig ist die Welt. (Milyen víg a világ.) — 122. Was ist denn dieser Ruhm. (Hír.) — VIII. Naturbilder. 123. Im Lenze. (Mi kék az ég!) — 124. Der Abend. (Est.) — 125. Das ungarische Flachland. (Az alföld.) — 126. Die Ruinen der Csárda. (A csárda romjai.) — 127. Auf der Ebene von Heves. (A hevesi rónán.) — 128. Die Stadt verliess ich endlich. (Elhagytam én a várost.) — 129. Im Walde. (Erdőben.) — 130. Wanderlust. (Ez már aztán az élet.) — 131. Theissbild. (A Tisza.) — 132. Die Wolken. (A Felhők.) — 133. Der Storch. (A gólya.) — 134. Die wüste Csárda. (Kutyakaparó.) — 135. Kleinkumanien. (Kis-Kúnság.) — 136. Die Puszta des Winters. (A puszta télen.) — 137. Winterwelt. (Téli világ.) — 138. An den Lenz 1849. (A tavaszhoz.) — 139. Pflanzet Blumen auf mein Grab! (A virágok.) — 140. Die Nacht und der Mond. (Az éj.) — IX. Dritter Liebe Blüten. 141. Das gute Herz. (Most kezdem én még csak ismerni.) — 142. Ständchen. (Ereszkedik le a felhő.) — 143. Liebesmacht. (Az én képzeletem nem.) — 144. Unendlich. (Te vagy, te vagy, barna kislány.) — 145. Vorschlag. (Te a tavaszt szereted.) — 146. Hoffnung. (Nem csoda, ha újra élek.) — 147. Im letzten Augenblicke. (Szeretsz tehát.) — 148. In der Scheidenacht. (Világoskék a csillagos éjszaka.) — 149. Der Schatz. (Volt egy szegény fiú.) — 150. Jubel! (Mikor a lánc lehull.) — 151. Blühend im Herzen. (Busúlnak a virágok.) — 152. Ahnung. (Véres napokról álmodom.) — 153. Doppelte Gefühle. (Nem ért engem a világ.) — X. Tage des Glückes. 154. Am fünften August. (Augusztus 5-én.) — 155. Nach der Trauung. (Ilyen óriást, mint.) — 156. In den Flitterwochen. (Amióta én megházasodtam.) — 157. Freudige Bescheidenheit. (Jó költőnek tartanak.) — 158. Ursache und Wirkung. (Dicsérsz, kedves.) — 159. Unsterblichkeitsgewissheit. (Szép napkeletnek.) — 160. Ein Ahnen! (Szeptember végén.) — 161. Ruhe des Glück's. (Csendes tenger rónaságán.) — 162. Bitte. (Mosolyogj rám.) — 163. Beim heimwärts wandern. (Jó ideje lement a nap.) — 164. Von Lieben rings umgeben. (Szerelemnek rózsafája.) — 165. Wünsche. (Szeretek én, szeretlek téged.) — 166. Sichere Überzeugung. (Ilyen asszony való nékem.) — 167. Mein Weib und mein Schwert. (Feleségem és kardom.) — 168. In Gross-Károly. (Nagy-Károlyban.) — 169. Im Herbste. (Itt van az ősz, itt van újra.) — 170. In Erdőd. (Elpusztuló kert ott a vár alatt.) — 171. Mannheit. (Itt benn vagyok a férfikor nyarában.) — 172. Bei Geburt eines Sohnes. (Fiam születésére.) — 173. Wie soll ich dich nur nennen? (Minek nevezzélek?) — 174. Drei Vögel. (Három madár.) — XI. Rhapsodien. 175. Mein Kummer und meine Freude. (Búm és örömem.) — 176. Meine Phantasie. (Képzetem.) — 177. Beim Tode

von Peter Vajda. (Vajda Péter halálára.) — 178. Der Wahnsinnige. (Az örült.) — 179. Nachtigallen und Lerchen. (Csalogányok és pacsirták.) — 180. Nur im Gedanken! (Egy gondolat bánt engemet.) — 181. Das Reich der Liebe. (A szerelem országa.) — 182. Homer und Ossian. (H. és O.) — XII. Wolken.¹ 183. In der Heimat. (Hazámban.) — 184. Die erste Rolle. (Első szerepem.) — 185. In der Wildniss. (Vadonban.) — 186. Meine Braut. (Az én mátkám.) — 187. Betrachtungen. (Merengés.) — 188. Zahn für Zahn. (Szeget szeggel.) — 189. Auf dem Wasser. (Vizen.) — 190. Ein Vorsatz, der in Rauch aufging. (Füstbe ment terv.) — 191. Schwarzes Brot. (Fekete kenyér.) — 192. Ein Abend daheim. (Egy estém otthon.) — 193. Einsamkeit. (Magány.) — 194. Meine Nächte. (Éjszakáim.) — 195. Theaterkritik. (Színbírálat.) — 196. An Gabriel Egressy. (Egressy Gáborhoz.) — 197. An Balthasar Adorján. (Adorján Boldizsárhoz.) — 198. Sein oder Nichtsein. (Költő lenni vagy nem lenni.) — 199. Winternacht. (Téli éj.) — 200. Quelle und Fluss. (Forrás és folyam.) — 201. Der gute alte Wirth. (A jó öreg kocsmáros.) — 202. Mein Gebet. (Imádságom.) — 203. Ich und die Sonne. (Én és a nap.) — 204. Jeder Blume. (Minden virágnak.) — 205. Wolken gleich am Sommerhimmel. (Mint felhők a nyári égen.) — 206. Um Weihnacht. (Karácsonkor.) — 207. Stammbuchblatt. (E. R. kisasszony emlékkönyvébe.) — 208. An ein junges Mädchen. (O. B. kisasszonyhoz.) — 209. Im Grase liegend. (A csillagos éj.) — 210. An Michael Tompa. (Tompa Mihályhoz.) — 211. Elegie des Mondes. (A hold elegiája.) — 212. Das Wiegenlied. (Szülőföldemen.) — 213. Fahrt auf der Eisenbahn. (Vasuton.) — 214. Mein Zorn. (A haraghoz.) — 215. Mein Pegasus. (Az én pegasusom.) — 216. Zu Fusse und zu Wagen. (Hintón és gyalog.) — 217. An Johann Arany. (Arany Jánoshoz.) — 218. Die Poesie. (A költészet.) — 219. Bei Rózsavölgyi's Tod. (R. halálára.) — XIII. Dem Vaterlande. 220. Zwei Wanderer. (Két vándor.) — 221. Sylvester 1844. (Bucsú 1844-től.) — 222. Der Edelmann. (A nemes.) — 223. An manche Ungarn im Auslande. (A külföld magyarjaihoz.) — 224. Von der Heimat. (A hazáról.) — 225. Geschichte dreier Herzen. (Három szív története.) — 226. Die Kette. (A bilincs.) — 227. Die ungarische Nation. (A magyar nemzet.) — 228. Die ungarische Nation. (A magyar nemzet 1847.) — KERTBENY: Alexander Petőfi. Ein Dichterbild. (Életrajz.) — Bettina ARNIE: Petőfi dem Sonnengott. (Költemény.) — Thalés BERNARD: A. Petőfi. (Francia költemény.) Az Anhang szerint a 3., 9., 10., 19., 20., 22., 38., 39., 42., 47., 48., 51., 52., 54., 61., 94., 99., 190., 210. sz. a felsorolt versek Adolf DUX fordításának, a 60., 124. és 126. vers Moritz HARTMANN és Friedrich SZARVADY fordításának s a 186. vers SZARVADY fordításának felhasználásával készültek, míg a 223. sz. vers fordítása teljesen Adolf DUX munkája. Verses fordítások. Jelzete: P. o. hung. 1252 f.

¹ Nem azonos a Felhők c. ciklussal.

440a) Alexander Petöfi's Dichtungen. Nach dem Ungarischen, in eignen wie fremden Uebersetzungen gesammelt von R. M. Kertbeny. Stereotyp-Ausgabe. Berlin, A. Hofmann & Comp. 1860.

8-r. XIV, 138 l. Nyomtatta Giesecke & Devrient, Leipzig. Életrajzi bevezetéssel és könyvészeti függeléssel. Tartalom: 1. Mein Pegasus. (Az én Pegasusom.) — 2. Meine Lieder. (Dalaim. Ford. VASFI és BENKŐ.) — 3. Meine Phantasie. (Képzetem.) — 4. Hejh, diese Welt. (Ez a világ, amilyen nagy.) — 5. Der Strauch erzittert. (Reszket a bokor, mert.) — 6. Im Dorfe die Gasse entlang. (A faluban utcahosszat. Ford. A. DUX.) — 7. Regen, Blitz und Donner. (Esik, esik, esik. Új ford.) — 8. Die Küche betrat ich. (Befordultam a konyhába.) — 9. Gott strafe alles. (Lánggal égő teremtette. Ford. A. DUX.) — 10. Toast. (Élet, halál.) — 11. Trinken wir! (Igyunk. Ford. DUX.) — 12. Dichter und Rebe. (A költő és a szőlővessző. Ford. F. BODENSTEDT.) — 13. Herr Blase. (Orbán.) — 14. Übers Ziel geschossen. (Felsülés.) — 15. An mein Glas. (Poharamhoz. Ford. HARTMANN és SZARVADY.) — 16. Gleichniss. (Van a nagy alföldön csárda sok.) — 17. Der Grossknecht. (A kisbéres.) — 18. Schenkenlied. (Falu végén kurta kocsmá.) — 19. Muhme Sári. (S. néni.) — 20. Der gute Lehrer. (A jó tanító.) — 21. Zweite Liebe. (Sírba tették.) — 22. Würde Gott zu mir wohl also sprechen. (Ha az isten.) — 23. Gleichniss. (A dal.) — 24. Sternlose Nächte. (Felhők: II., VII., IX., XX., XXII. Gyertyám homályosan lobog; A hűtlen barátokhoz; Felhők: L., Hir.) — 25. Ungarn. (A magyar nemzet c. vers 7—8. sora.) — 26. Die Ruinen der Csárda. (A csárda romjai. Ford. HARTMANN és SZARVADY.) — 27. Auf der Ebene von Heves. (A hevesi rónán. Ford. Alfred MEISSNER.) — 28. Der Storch. (A gólya.) — 29. Die wüste Csárda. (Kutyakaparó.) — 30. Die Wolken. (A felhők. Ford. DUX.) — 31. Theissbild. (A Tisza. Ford. u. a.) — 32. Die Puszta des Winters. (A puszta télen.) — 33. Winterwelt. (Téli világ.) — 34. Die Nacht und der Mond. (Az éj.) — 35. Liebesmacht. (Az én képzeletem nem.) — 36. Ursachen und Wirkung. (Dicsérsz kedves.) — 37. Unsterblichkeitsgewissheit. (Szép napkeletmek.) — 38. Mein Weib und mein Schwert. (Feleségem és kardom. Ford. VASFI és BENKŐ.) — 39. Drei Vögel. (Három madár.) — 40. Das Reich der Liebe. (A szerelem országa.) — 41. Ein Vorsatz, der in Rauch aufging. (Füstbe ment terv.) — 42. Stammbuchblatt. (E. R. kisasszony emlékkönyvébe.) — 43. Theaterkritik. (Szinbirálat.) — 44. An Gabriel Egressy. (E. Gáborhoz. Ford. A. DUX.) — 45. Bei Rózsavölgyi's Tod. (R. halálára.) — 46. Geschichte dreier Herzen. (Három szív története. Ford. VASFI és BENKŐ.) — 47. Von der Heimath. (A hazáról.) — 48. Der Königsschwur. (A király esküje. Ford. VASFI és BENKŐ.) — 49. Der König und sein Diener. (A király és a hóhér. Ford. u. a.) — 50. Zwei Wanderer. (Két vándor. Ford. u. a.) — 51. An manche Ungarn im Auslande. (A külföld magyarjaihoz. Ford. u. a.) — 52. An die Gräfinen von Bathyhány und Károlyi. (B. és K. grófnék. Ford. u. a.) — 53. Das Meer hat sich erhoben. (Föltámadott a tenger. Ford. u. a.) — 54. Die herabgestürzte Säule. (A ledőlt szobor. Ford. u. a.) — 55. Der alte Fahnenträger. (A vén zászlótartó. Ford. u. a.) — 56. Bei Geburt meines

Sohnes. (Fiam születésére. Ford. u. a.) — 57. Still ist Europa. (Európa csendes, újra csendes. Ford. u. a.) — 58. Das Höchste. (Szabadság, szerelem.) — 59. Zauberaura. (Tündérálom.) — 60. Der Liebe Fluch. (Szeralem átka.) — 61. Maria Szécsi. (Sz. Mária.) — 62. Der Führer Lehel. (Lehel vezér. I. ének, 1—36. szak.) — 63. Meine Lieder. (Dalaim, a 2. sz. a. lenyomatott fordítástól eltérő kidolgozás.) — 64. In ihren Augen. (Látom kelet leggazdagabb viránya.) — 65. Dem kleinen Laci Arany. (A. L.-nak.) — 66. Drei Söhne. (Három fiú.) — 67. Zerlumpte Helden. (Rongyos vitézek.) — 68. Liebeslied. (Pusza föld ez, ahol most járok.) Verses fordítások. Jelzete: P. o. hung. 1252 k.

440b. Hundertsechzig Iyrische Dichtungen von Alexander Petöfi. Aus dem Ungrischen im Verhältnisse der Originale übersezt von K. M. Kertbeny. Vierte, völlig neu bearbeitete, durch zahlreiche jetzt zum erstenmale übersezte Gedichte, vermehrte Auflage. Elberfeld und Leipzig. 1866. Druck und Verlag von Sam. Lucas.

8-r. (4), 244 l. Tartalom: Alexander Petöfi. — P. und Kertbeny. — P. in der Weltliteratur. — I. Buch. Stunden des Bewusstseins. 1. Mein Pegasus. (Az én pegasusom.) — 2. Meine Fantasie. (Képzetem. Új átdolg.) — 3. Meine Lieder. (Dalaim. Új átdolg.) — 4. Zerlumpte Helden. (Rongyos vitézek. Új ford.) — 5. Die Poesie. (A költészet.) — 6. Elegie des Mondes (A hold elegiája. Új átdolg.) — 7.* Die ungarischen Dichter. (A magyar politikusokhoz.) — 8.* An Johann Arany. (Arany Jánoshoz.) — 9.* Am Sylvester 1848. (Az év végén.) — II. Buch. Lieder im Volkston: 10. Traum' ich oder wach ich? (Álmodom-e? Új átdolg.) — 11. Es reift bereits. (Érik a gabona. Új átdolg.) — 12. Diese Welt. (Ez a világ, amilyen nagy. Új átdolg.) — 13. Was fließt dort? (Mi foly ott a mezőn. Új átdolg.) — 14.* Sieh' den Bach. (Tedd le bojtár a subádat. 2—5. versszak.) — 15.* Vögel hat's. (Az erdőnek madara van.) — 16. Jüngst ich hin. (Befordultam a konyhára. Új ford.) — 17. Es regnet, regnet. (Esik, esik, esik.) — 18. Dort unterm Baum. (Zöld leveles, feje. Új átdolg.) — 19. Der Strauch erzittert. (Reszket a bokor, mert.) — 20. Fliegt die Wolke. (Száll a felhő.) — 21. Nichts andres. (Nem tesz föl a lány magában egyebet. Átdolg.) — 22. Nicht verbietbar ist's. (A virágnak megtiltani nem lehet. Átdolg.) — 23. Steh' am Kreuzweg. (Keresztúton állok. Átdolg.) — 24. Zum Begräbniss. (Temetésre szól az ének. Átdolg.) — 25. Im Dorfe. (A faluban utcahosszat. Átdolg.) — 26. Gott schlage. (Lánggal égő teremtette! Új átdolg.) — 27. Komm, lasse satteln Dich. (Gyere lovam.) — III. Buch. Volksromanzen: 28. Das gestohlene Ross. (Lopott ló. Átdolg.) — 29. Der Schaafhirt. (Megy a juhász számaron. Teljesen átdolg.) — 30. Die Wirthin. (A csaplárné a betyárt szerette.) — 31. Der Vagabund der Heide. (Gyors a madár, gyors a szélvész.) — 32. Der Richter. (Bíró, bíró hivatalod.) — 33. Der Grossknecht. (A kisbéres.) — 34. Ungarische Art. (Falu végén kurta kocsmá.) — 35. Meister Pál. (P. mester. Át-

* A csillaggal megjelölt költeményeket itt fordította le először KERTBENY.

dolg.) — 36. Muhme Sári. (S. néni.) — 37. Das Ochsenviergespann. (A négy-
 ökrös szekér.) — 38.* Begegnung auf der Puszta. (Pusztai találkozás.) — 39.
 Herr Paul Pató. (P. Pál úr. Átdolg.) — IV. Buch. Aus Zypressenblättern von
 Etelka's Grab: 40. Hätt' ich. (Ha életében nem szerettem volna. Átdolg.) —
 41. Du warst ja. (Te voltál egyetlen virágom.) — V. Buch. Aus den «Liebes-
 perlen»: 42. Meine erste Liebe. (Első szerelmem. Átdolg.) — 43. Bin ver-
 liebt ich oder. (Szerelmes vagyok én. 1. átdolg.) — 44. Bin verliebt ich.
 (Szerelmes vagyok én. 2. átdolg.) — 45.* Möchte sein ich. (Lennék én
 folyóvíz.) — 46. Ich will ein Baum sein. (Fa leszek, ha. Átdolg.) — 47. Je-
 nen Strauss. (A bokrétát, melyet.) — 48. Jener war ja nie verliebt. (Sohasem
 volt az szerelmes. Teljesen átdolg.) — 49. Theurer Doctor. (Drága orvos úr.
 Átdolg.) — 50. Würde Gott. (Ha az isten.) — VI. Buch. Aus dem «Schen-
 kenbuch»: 51. Wie glücklich. (Élet, halál.) — 52. Trinken wir! (Igyunk!
 Átdolg.) — 53. Der Rausch fürs Vaterland. (Részegség a hazáért. Átdolg.) —
 54. Wunsch. (De már nem tudom, mit csináljak.) — 55. Nach einer Zeche.
 (Dáridó után. Átdolg.) — 56. Dichter und Rebe. (A költő s a szőlővessző.
 Teljesen átdolg.) — 57. Gleichniss. (Van a nagy alföldön csárda sok.) — 58.
 Herr Dose. (Orbán.) — 59. Über's Ziel geschossen. (Felsülés. Teljesen átdolg.)
 — 60. Wandlung. (Változás, 1845. Teljesen átdolg.) — VII. Buch. Aus
 den «Sternenlosen Nächten»: 61. Was ist der Ruhm? (Mi a dicsőség?) —
 62. Leben, Tod. (Ujjonnan visszajött a régi baj. 2. versszak 7—8. sor.) —
 63. Kummer, Freude. (A bánat? egy nagy ocean.) — 64. Erinnerung! (Emléke-
 zet.) — 65. Hoffnungen. (Szállnak reményink. Átdolg.) — 66. Liebe. (Meg-
 fagy a szív, ha nem szeret.) — 67. Herzen. (Ha a sírban.) — 68. Freund-
 schaft. (Gyertyám homályosan. Átdolg.) — 69. Beruhigung. (A dal.) —
 VIII. Buch. «Blüthen dritter Liebe»: 70. Liebesmacht. (Az én képeletem nem.
 Átdolg.) — 71. Ständchen. (Ereszkedik le a felhő. Teljesen átdolg.) — 72. Im
 ihren Augen. (Látom kelet leggazdagabb virányit.) — 73. Im Wandern.
 (Puszta föld ez, ahol most járok.) — 74. Letzte Hoffnung. (Te vagy, te vagy.
 I. versszak. Átdolg.) — 75. Vorschlag. (Te a tavaszt szereted. Átdolg.) —
 76. Im letzten Augenblicke! (Szeretsz tehát? Átdolg.) — IX. Buch. Aus den
 «Tagen des Eheglücks»: 77. In den Flitterwochen. (Amióta én megházasod-
 tam. Átdolg.) — 78.* Liebste, ach, ich lieb' Dich! (Szeretek, kedvesem.) —
 79. Wie soll ich wohl Dich nennen? (Minek nevezzek? Átdolg.) — 80. Drei
 Vöglein. (Három madár. Átdolg.) — 81. Unsterblichkeitsgewissheit. (Szép
 napkeletnek. Átdolg.) — 82. Freudige Bescheidenheit. (Jó költőnek tartanak.
 Átdolg.) — 83. Im Garten. (Ti ákácfa a kertben. Átdolg.) — 84. Mein Weib und
 mein Schwert. (Feleségem és kardom. Új ford.) — 85. Mannheit. (Itt benn vagyok
 a férfikor nyarában. Teljesen átdolg.) — 86.* Aus der Ferne. (Válasz kedve-
 sem egy levelére. 1—8. versszak. — 87.* Selbstbeschränkung. (Válasz kedve-
 sem egy levelére. Utolsó 4 sor.) — 88.* Liebeswonne. (Szerelemnek rózsá-
 fája.) — 89. Rückblick. (Ózsi éj.) — 90. Ahnung. (Véres napokról álmodom.
 Átdolg.) — 91. Bei der Geburt meines Sohnes. (Fiam születésére. Átdolg.) —
 X. Buch. Aus den «Naturbildern»: 92. Ungarn. (A magyar nemzet. 7—8. sor.
 Új ford.) — 93. Die Stadt verliess ich. (Elhagytam én a várost.) — 94. Im

Walde. (Erdöben. Átdolg.) — 95. Auf der Ebene von Heves. (A hevesi rónán.) — 96. Die Nacht und der Mond. (Az éj.) — 97. Einem Mädchen ins Album. (E. R. kisasszony emlékkönyvébe. Átdolg.) — 98. Die Theiss. (A Tisza. Új és teljes ford.) — 99. Klein-Kumanien. (Kis-Kúnság.) — 100. Der Storch. (A gólya.) — 101. Die Ruinen der Tschárda. (A csárda romjai.) — 102. Die wüste Tschárda. (Kutyakaparó.) — 103. Die Puszta des Winters. (A pusztatélien.) — 104. Winterabende. (Téli esték.) — 105.* Der Wind. (A szél.) — 106.* Der alte Turm. (A csonka torony.) — 107.* Des Bettlers Grab. (A koldus sírja.) — 108.* Abenddämmerung. (Alkony.) — 109.* Lenzlerchen. 1849. (Pacsirtaszót hallok megint.) — 110.* Das Schlachtfeld im Lenze. (Ki gondolná, ki mondaná.) — 111. An den Lenz 1849. (A tavaszhoz.) — XI. Buch. Aus den «Wolken»: 112. Wolken gleich am Sommerhimmel. (Mint felhők a nyári égen.) — 113. Jeder Blume. (Minden virágnak.) — 114. In der Heimath. (Hazámban. Átdolg.) — 115. Ein Vorsatz, der in Rauch aufging. (Füstbe ment terv. Új átdolg.) — 116. Schwarzes Brot. (Fekete kenyér.) — 117. Das Wiegenlied. (Szülőföldemen. Új ford.) — 118. Auf dem Wasser. (Vizen.) — 119. Die erste Rolle. (Első szerepem. Újra átdolg.) — 120. Theaterkritik. (Szinbirálat.) — 121.* Buntles Leben. (Tarka élet.) — 122.* Liebe. (A szerelem.) — 123.* Faust. (?) — 124.* Der Mensch. (Az ember.) — 125.* Licht, nur Licht! (Világosságot.) — 126.* Rath der Mutter. (Az árva lány. III. rész, 3—5. versszak.) — 127.* An Etelka Egressy. (E. Etelke.) — 128. An Gabriel Egressy. (E. Gáborhoz.) — 129. Bei Michae Tompa. (T. Mihálynál.) — 130. An Johann Arany. (A. Jánosnak. Átdolg.) — 131. An Laczi Arany. (A. Laczinak. Átdolg.) — 132. Bei Rózsavölgyi's Tod. (R. halálára.) — 133.* Beim Tode der Eltern. (Szüleim halálára.) — 134. Homer und Ossian. (H. és O.) — 135. Fahrt auf der Eisenbahn. (Vasúton. Átdolg.) — 136. Ich und die Sonne. (Én és a nap. Átdolg.) — XIII. Buch. Aus «Leier und Schwert»: 137. Das Höchste. (Szabadság, szerelem.) — 138. Zwei Wanderer. (Két vándor.) — 139. Von der Heimath. (A hazáról. Ford. VASFI és BENKŐ.) — 140.* Als Ungar. 1847. (Magyar vagyok.) — 141.* Hohnlied 1841 auf Österreich und Ungarn. (Okatootáia.) — 142. Geschichte dreier Herzen. (Három szív története.) — 143.* Schwert und Kette. (Kard és lánc.) — 144. Der Königsschwur. (A király esküje. Ford. VASFI és BENKŐ.) — 145. Drei Söhne. (Három fiú.) — 146.* Rákóczi's Grab. (A szent sír.) — 147. Nur ein Gedanke. (Egy gondolat bánt engemet.) — 148.* In's Feld. 1848. (Miért kísérsz. 2., 5., 6. versszak és Bucsú 3—4. versszak.) — 149.* Die Székler. (A székelyek.) — 150.* Ehrt die Gemeinen. (Tiszteljétek a közkatonákat.) — 151.* Rákóczi. — 152. Europa schweigt. (E. csendes.) — 153.* Schlachtbild 1849. (Csatadal.) — 154.* Leben oder Tod. (Élet vagy halál.) — 155.* Petőfi's Schwänenlied: In der Burg des Johann Hunyadi. (Vajda-Hunyadon.) Függlekűl a következő, PETŐFIT dicsőítő költemények: 1. ARANY János: Erinnerungen an A. Petőfi 1—4. 2. SZÁSZ Károly: Petőfi's Wiege und Grab. 3. Bettina v. ARNIM: Petőfi an den Sonnengott. — 4. Thalès BERNARD: A. Petoefi. — 5. John BOWRING: Petoefi. — Bibliographie der Uebersetzungen nach Petőfi. — Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 kc.

441. Alexander Petőfi's *Sprache Gedichte*. Erster (zweiter) Band. Deutsch von Theodor Opitz. Pest. 1864. Verlag von Gustav Heckenast.

8-r. Arckép, (8), 506; (8), 422 l. Nyomtatta Landerer u. Heckenast u. o. Acélmetszetű arckép BARABÁS rajza után metszette J. AXMANN. A lírai költeményeket tartalmazza évrendi egymásutánban. Az I. kötet az 1842—1846. évek terméséből ad 451 költeményt. A II. kötet az 1847—1849. évekből ad 190 költeményt. A fordítások PETŐFI Összes költeményei 2. kiad. 1848. és PETŐFI Újabb költeményei. 2. kiad. 1861. beosztását követik s az ezen kiadásokban foglalt összes eredeti lírai darabokat tartalmazzák, a Híres város az aafödön Kecskemét c. dal kivételével. Verses fordítások, fordítónak a magyarokhoz intézett ódájától bevezetve. Jelzete: P. o. hung. 1252 u.

(442. Petőfi, Gedichte. Deutsch von Hugo von Meißl. München. Verlag von S. Unflad. [1867].)

16-r. XIV, (2), 155 l. Nyomtatta C. G. Grohmann, Leipzig. Tartalma: Widmung (verses ajánlás 1867 tavaszáról keltezve). — 1. Die Nacht. (Az éj.) — 2. Trinke! (Igyunk!) — 3. Feuer! (Tűz!) — 4. Woher? (Mi lelt?) — 5. Einem Freunde ins Album. (A. B. emlékkönyvébe.) — 6. Des Ostens Gefilden. (Szép napkeletnek.) — 7. Winters Ende. (Tél végén.) — 8. Eisenbahnfahrt. (Vasúton.) — 9. Das Lied von der Geduld. (A türelemről.) — 10. Die Wolken. (A felhők.) — 11. An die Zeit. (Az időhöz.) — 12. Im Bergwerk. (Bányában.) — 13. Hinaus in's Freie! (Ki a szabadba!) — 14. An die Nachahmer. (Az utánozóhoz.) — 15. Weltschmerz. (Világgyűlölet.) — 16. Das Lied. (A dal.) — 17. Die Nätherin. (A varróleány.) — 18. Einem Buchhändler ins Album. (Egy könyvárús emlékkönyvébe.) — 19. An Frau L... (L... né.) — 20. An die treulosen Freunde. (A hűtelen barátokhoz.) — 21. Die beiden Liebesritter. (Szerelem vándorai.) — 22. Irgendwie. (Valahogy.) — 23. Sylvesternacht 1847. (Szilveszter éje 1847-ben.) — 24. Da draussen rauhe Herbstesnacht. (Hideg idő, hűs őszi éj.) — 25. Kaum dass es Morgen war... (Bucsu.) — 26. Wie möcht' ich weinen. (Elfojtott könnyek.) — 27. Gib mir zehn Paar Küsse gleich. (Tíz pár csókot egyvégből.) — 28. Schon ein Jahr... (Ma egy éve.) — 29. Wanderung durch die Puszta. (Puszta föld ez, ahol most járok.) — 30. Viel bessere Dichter gab's... (Voltak sokkal jelesebbek.) — 31. O frage, frag' mich nur... (Kérdezd: szeretlek-e?) — 32. Hoch vom Berge schau' ich nieder... (Hegyen ülök.) — 33. Selige Nacht. (Boldog éjjel.) — 34. Weismädchenhaar is'r's... (Árvalányhaj a süvegem bokrétaja.) — 35. Ach, jeder Blume... (Minden virágnak.) — 36. Abenddämmerung, (Alkony.) — 37. Längst im Dorf die Abendglocke schon verklang. (Rég elhúzták az esteli harangot.) — 38. Hortobágyer Wirthin. (Hortobágyi kocsmárosné.) — 39. Kirschen trägt der Baum wohl tausend schier. (Ezrivel terem a fán a meggy.) — 40. Das gestohlene Ross. (Lopott ló.) — 41. Der Wanderbursche. (A vándorlegény.) — 42. Ach, wer kann der Blume sagen: blühe nicht! (A virágnak megtiltani nem lehet.) — 43. Rosenstrauch schmiegt an den Hügel sich. (Rózsabokor a domboldalon.) — 44. Es regnet, es regnet, es regnet. (Esik,

esik, esik.) — 45. Ich will ein Baum sein... (Fa leszek, ha.) — 46. Denk ich an mein Lieb... (Ha én kedvesemről gondolkodom.) — 47. Der Strauch erzittert, denn. (Reszket a bokor.) — 48. Wundervolle, sternenhelle Mondschein-nacht. (Világoskék a csillagos éjszaka.) — 49. Melancholisch trüber Morgen. (Kellemetlen ősi reggel.) — 50. O, diese Welt, wie gross sie ist. (Éz a világ amilyen nagy.) — 51. Du güldnes Sternlein. (Fényes csillag.) — 52. Der Strauss, den, Mädchen, du mir jüngst gegeben... (A bokrétát, melyet.) — 53. Grausen Wettersturmes Donnerharfe. (Elnémult a fergeteg.) — 54. Du, nur du bist, braunes Mädchen. (Te vagy, te vagy, barna kislány.) — 55. Die Sonne. (A nap.) — 56. Wenn ich dich besitzen könnte, Mädchen. (Életem most.) — 57. Meine Lieder. (Dalaim.) — 58. An sie. (Hozzá.) — 59. Im Kahne. (Vizen.) — 60. Eitler Vorsatz. (Füstbe ment terv.) — 61. Auf den Tod meiner Eltern. (Szüleim halálára.) — 62. Todessehnsucht. (Halálvágy.) — 63. Der Wahnsinnige. (Az őrült.) — 64. Licht. (Világosságot!) — 65. Der letzte Mensch. (Az utolsó ember.) — 66. Homer und Ossian. (H. és O.) — 67. Das verwaiste Mädchen. (Az árva lány.) — 68. Ans Vaterland. (A hazáról.) — 69. Auf der Heimatserde. (Szülőföldemen.) — 70. An den Frühling. (A tavaszhoz.) — 71. Und wieder hör' ich Lerchengesang. (Pacsirtaszót hallok megint.) — 72. Wer glaubte wohl, wer sagte wohl. (Ki gondolná, ki mondaná.) — 73. O banger Gedanke... (Egy gondolat bánt engemet.) — Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 d.

442a. Ugyanaz. Petőfi. Auswahl aus reiner Lyrik. Verdeutschet von Hugo von Meißl. Leipzig. Ch. E. Kollmann. [1871.]

16-r. XIV, 155 l. Nyomtatta C. G. Grohmann. Címnapkiadás, SZINNYEI nem ismeri.¹ A megjelenés évét HEINSIUS² nyomán adjuk. Jelzete: P. o. hung. 1252 i.

442b. Petőfi's ausgewählte Gedichte. Übersetzt von Hugo von Meißl. 2. verbesserte Auflage. München. Verlag des Bibliographisch-artistischen Institutes. E. n.

8-r. 80 l. Nyomtatta G. Schuh & Cie. Tartalma azonos az első kiadással, de több tekintetben javított fordításokkal. Jelzete: P. o. hung. 1254 j.

443. Alexander Petőfi. Von Theodor Opitz. Bern. 1868. Haller'sche Verlagshandlung.

8-r. VIII, 372 l. E kötet OPITZ 1864-ben megjelent kétkötetes fordítását szervesen kiegészíti. Tartalma: Petőfi's Leben (1—109. l.); továbbá a következő fordítások: 1. Salgó. — 2. Istók der Narr. (Bolond Istók.) — 3. Maria Széchy. (Széchy Mária.) — Patriotische und revolutionäre Lyrik. 3.* Im Vaterlande. (A hazában.)³ — 4.* An meinem Freund Wilhelm Kuppis. (K...

¹ Magyar írók VIII: 1068 h.

² Bücherlexikon. XV2: 291 l.

³ A *-gal megjelölt darabok már a Petőfi's Lyrische Gedichte c. gyűjteményben is megjelentek.

- Vilmos barátomhoz.) — 5.* Ich. (Én.) — 6.* Patriotenlied. (Honfidal.) — 7. Die Gräfinnen Batthyányi und Károlyi. (B. és K. grófnék.) — 8.* Erlauer Klänge. (Egri hangok.) — 9.* An die Auslands-Magyaren. (A külföld magyarjaihoz.) — 10.* Warum ward ich geboren nicht zur Zeit. (Miért nem születtem ezer év előtt.) — 11.* Rausch für's Vaterland. (Részegség a hazáért.) — 12.* Laute und Schwert. (Lant és kard.) — 13.* Der Sohn des geknechteten Vaterlands. (Rabházának fia.) — 14.* Lange schlägt den Ungarn schon. (Rég veri már a magyart a teremtdő.) — 15.* Ungarn. (Magyarország.) — 16.* Mein Gebet. (Imádságom.) — 17.* Vom Vaterland. (A hazáról.) — 18.* Diese Nacht hab' ich von Krieg geträumet. (Háborúval álmodám.) — 19.* Wenn Gott. (Ha az isten.) — 20.* Ein Wunder. (Isten csodája.) — 21.* Auf Peter Vajda's Tod. (V. P. halálára.) — 22.* Der Traum. (Az álom.) — 23.* O Schicksal, gib mir Raum. (Sors, nyiss nekem tért.) — 24.* Sklaverei. (Rabság.) — 25.* Ich liebe... (Szeretek én.) — 26.* Das Volk. (A nép.) — 27.* Die Kette. (A bilincs.) — 28.* In Siebenbürgen. (Erdélyben.) — 29.* Von blutigen Tagen träume ich. (Véres napokról álmodom.) — 30.* Es begreift die Welt mich nicht. (Nem ért engem a világ.) — 31.* Unsterblich ist die Seele. (Halhatatlan a lélek.) — 32.* Die ungarische Nation. (A magyar nemzet.) — 33.* Es quälet der Gedanke mich. (Egy gondolat bánt engemet.) — 34.* Meine Lieder. (Dalaim.) — 35.* Wenn Mann du bist, so sei Mann. (Ha férfl vagy, légy férfi.) — 36.* Lied der Hunde. (Kutyák dala.) — 37.* Lied der Wölfe. (Farkasok dala.) — 38.* Die Dichter des XIX. Jahrhunderts. (A XIX. század költői.) — 39.* Ein heiliges Grab. (Szent sír.) — 40.* Magyar bin ich. (Magyar vagyok.) — 41.* An Ungarn's Jünglinge. (A magyar ifjakhoz.) — 42.* Misera plebs contribuens. (A nép nevében.) — 43.* Das Gericht. (Az ítélet.) — 44.* Mein erster Schwur. (Első esküm.) — 45.* Zerfetzte Helden. (Rongyos vitézek.) — 46.* Die verlassene Fahne. (Az elhagyott zászló.) — 47.* Die Maulhelden. (A szájhősök.) — 48.* An Gabriel Kazinczy. (K. Gáborhoz.) — 49.* An die ungarischen Politiker. (A magyar politikusokhoz.) — 50. Auf der Ebene von Majtény. (A majtényi síkon.) — 51. In der Festung Munkács. (A munkácsi várban.) — 52.* Gibt es eine handvoll Erd'... (Van-e egy marok föld.) — 53.* Auf Rózsa-völgyi's Tod. (R. halálára.) — 54.* Der Gott der Ungarn. (A magyarok istene.) — 55.* Die herabgefallene Säule. (A ledőltszobor.) — 56.* Hunyady László. — 57.* An die Reichsversammlung. (Az országgyűléshez.) — 58.* Warum versperret Ihr die Strasse mir? (Miért zárjátok el az utamat?) — 59.* Was denn singt Ihr noch, Ihr sanften Dichter? (Mit daloltok még, ti jámbor költők.) — 60. Auf, Ungar! (Nemzeti dal.) — 61. Der 15. März 1848. (15-ik március 1848.) — 62. Das Meer hat sich empöret. (Föltámadott a tenger.) — 63. Wir reden wieder. (Megint beszélünk s csak beszélünk.) — 64. Der feige Schlag, die Krüppelseelen. (A gyáva faj, a törpe lelkek.) — 65. An Vörösmarty. (V.-hoz.) — 66. Abschied. (Bucsu.) — 67. Ehret die gemeinen Krieger. (Tiszteljétek a közkatónákat.) — 68. Auf! (Föl!) — 69. An die Nation. (A nemzethez.) — 70. Leben oder Tod. (Élet vagy halál.) — 71. Der alte Fahnenträger. (A vén zászlótartó.) — 72. Schlachtlied.

(Csatadal.) — 73. Still ist Europa. (Európa csendes, újra csendes.) — 74. Hier die Probe. (Föl a szent háborúra.) — 75. Rákóczy. — 76. Respublika. — 77. Hier mein Pfeil... (Itt a nyíl! Mibe löjtem?) — 78. Akasszátok föl a királyokat.¹ — 79. Beaurepaire. — 80. Der König und sein treuer Diener. (A király és a hóhér.) — 81. Umarmung zweier Reiche. (Két ország ölekezése.) — 82. Was thust du, Frauchen, was nähst du dort? (Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?) — 83. Auf den Tod eines Knaben. (Kis fiú halálára.) — 84. Am Neujahrstage 1849. (Újév napján 1849.) — 85. Der 15. März 1849. (Bizony mondom, hogy győz most a magyar.) — 86. Gibt es jetzt wohl einen Burschen. (Van-e mostan olyan legény.) — 87. Der Huszar. (A huszár.) — 88. Die Székler. (A székelyek.) — 89. Wer dächte wohl, wer sagte wohl. (Ki gondolná, ki mondaná.) — 90. Die Siebenbürgische Armee. (Az erdélyi hadsereg.) — 91. Zwischen Déva und Vizakna. (Négy nap dörgött az ágyú.) — 92. In Vajda-Hunyad. (Vajdahunyadon.) — 93. Österreich. (Ausztria.) — 94. Furchtbare Zeit. (Szörnyű idő.) Verses fordítások. Jelzete: P. o. hung. 1252 o.

444. Gedichte von Alexander Petöfi. Aus dem Ungarischen von Ladislaus Neugebauer. Leipzig. 1878. Otto Wigand.

8-r. XVI, 240 l. Nyomtatta Walter Wigand u. o. Cédulakatalogus nyomán. Az eredetit nem kaphattam kézhez. Az utolsó, 1911. évi revízió nál sem volt már meg. Jelzete: P. o. hung. 1252 w.

444a. Ugyanaz. Zweite verbesserte und vermehrte Auflage. Leipzig. 1885. Otto Wigand.

8-r. XVIII, 284 l. Nyomtatta Walter Wigand u. o. Cédulakatalogus nyomán. Az eredetit nem kaphattam kézhez. Az utolsó, 1911. évi revízió nál még megvolt. Jelzete: P. o. hung. 1252 wa.

444b. Gedichte von Alexander Petöfi. Aus dem Ungarischen von Ladislaus Neugebauer. Dritte, verbesserte und vermehrte Auflage. Leipzig. Max Hesses Verlag. 1910.

8-r. 350 l. 1 címkép. Nyomtatta Hesse & Becker u. o. «Ausgabe der Petöfi-Gesellschaft.» Friedrich BODENSTEDT és JÓKAI MÓRMak az első kiadáshoz írt előszavával,² fordítónak a második és harmadik kiadásához írt előszavával és életrajzi bevezetésével. A címkép BARABÁS 1845. évi rajza után készült autotipia. Tartalom: 1. Motto. (Szabadság, szerelem.) — 2. Auf heimatlicher Erde. (Hazámban.) — 3. Kuriose Geschichte. (Furcsa történet.) — 4. Trinkspruch. (Felköszöntés.) — 5. Hortobadger Tschardenwirtin. (Hortobágyi kocsmárosné.) — 6. Aus der Ferne. (Távolból.) — 7. Meine Braut. (Az én mátkám.) — 8. Beim Wein. (Dinom-dánom.) — 9. Wolfabenteuer. (Farkaskaland.) — 10. Zahn um Zahn. (Szegyet szeggel.) — 11. Gestohlenes Ross.

¹ Magyar címmel!

² Ez a könyvtárban a katalogus tanúsága szerint megvolt, de nem került elő.

(Lopott ló.) — 12. Das letzte Almosen. (Az utolsó alamizsna.) — 13. Die Sonne brennt gar heiss. (Érik a gabona.) — 14. Hinein ich in die Küche trat. (Befordultam a konyhára.) — 15. Liebe, Liebe. (A szerelem, a szerelem.) — 16. Kannst du es der Blume wehren. (A virágnak megtiltani nem lehet.) — 17. Glatt ist der Schnee. (Síkos a hó, szalad a szán.) — 18. Ausgezischt. (Füty.) — 19. Der bleiche Soldat. (Halvány katona.) — 20. Grübeleien eines Durstigen. (Szomjas ember tünődése.) — 21. Badet sich der Mondesschimmer. (Fürdik a holdvilág.) — 22. Es war die Wirtin dem Betjaren hold. (A csaplárné a betyárt szerette.) — 23. Der Schaafhirt. (Megy a juhász szamáron.) — 24. Vereitelter Vorsatz. (Füstbe ment terv.) — 25. Ein Abend daheim. (Egy estém otthon.) — 26. Beim Trinkgelage. (Ívás közben.) — 27. Auf dem Wasser. (Vizen.) — 28. Unglücklich war ich. (Boldogtalan voltam.) — 29. Was fließt dort auf der Wiese? (Mi foly ott a mezőn?) — 30. Die Puszta gebar mich. (Pusztán születtem.) — 31. Durch des Dorfes Zeil' ich schreite. (A faluban utcahosszat.) — 32. Gott verdammt nicht meine Seele. (Nem ver meg engem az isten.) — 33. Meine Studentenlaufbahn. (Deák-pályám.) — 34. Brief an meinen Bruder Stefan. (István öcsémhez.) — 35. Hej, Büngöschdi Bandi. — 36. Am Weichselbaum. (Ezrivel terem a fán a meggy.) — 37. Meister Ambrusch. (Ambrus gazda.) — 38. An die Nachäffer. (Az utánzókhoz.) — 39. Leben — Tod. (Élet, halál.) — 40. An die Sonne. (A naphoz.) — 41. Weiss nicht, wie mir heut geschehen! (Mi lelt?) — 42. Trinken wir! (Igyunk!) — 43. Nach einem Zechgelage. (Dáridó után.) — 44. Unablässig sann die Ärmste. (Nem tesz föl a lyány magában egyebet.) — 45. Komm, mein Ross. (Gyere lovam.) — 46. Sel'ge Nacht! (Boldog éjjel.) — 47. Es regnet, regnet, regnet. (Esik, esik, esik.) — 48. Meister Vendelin. (Pál mester.) — 49. Der Rausch fürs Vaterland. (Részegség a hazáért.) — 50. Abschied vom Jahre 1844. (Búcsu 1844-től.) — 51. Von der Blume Blätter wehen. (Hull a levél a virágról.) — 52. Verscharrtes Kleinod meines Lebens. (Nem háborítom-e nyugalmad.) — 53. Was wäre Seltsames daran. (Mi volna különös azon.) — 54. Unsre alte Erde tändelt. (Játszik öreg földünk.) — 55. Wenn ich im Leben nicht geliebt schon hätte. (Ha életében.) — 56. Weit wandert' ich umher. (Messze vándoroltam.) — 57. Welch wundersamer Zauberton. (Mi bűvös-bájos hang.) — 58. Gut genug. (Igy is jó.) — 59. Liebessehnen. (Szerelmvágy.) — 60. Von meinen schlechten Versen. (Rossz verseimről.) — 61. Wie blühen so grün. (Mi kék az ég!) — 62. Eilt hinaus in's Freie! (Ki a szabadba.) — 63. Viele Schenken gibt's im Vaterland. (Van a nagyalföldön csárda sok.) — 64. Mein Ross, es ist an Leibesfarbe braun. (Paripámnak az ő színe fakó.) — 65. Schwarzes Brot. (Fekete kenyér.) — 66. Schon seit lange schlägt den Ungar Gottes Hand. (Rég ver már a magyart a teremő.) — 67. Meine Phantasie. (Képzetem.) — 68. Der brave alte Schenk. (A jó öreg kocsmáros.) — 69. Schmuck ist er, den ich erkoren. (A szeretőm nyalka gyerek.) — 70. An die treulosen Freunde. (A hütelen barátokhoz.) — 71. Aufgesessen! (Felsülés.) — 72. Der ungarische Edelmann. (A magyar nemes.) — 73. Hirtenknabe, armer Hirtenknab'. (Alku.) — 74. Vom Vaterlande. (A hazáról.) — 75. Viel besser gab es schon. (Voltak sokkal jelesebbek.) —

76. Niemals liebte. (Sohasem volt az szerelmes.) — 77. Wenn der Herr des Himmels. (Ha az isten.) — 78. Die Hoffnung. (Remény.) — 79. Die Ruinen der Tscharda. (A csárda romjai.) — 80. Ruhm. (Mi a dicsőség?) — 81. Schaut hin. (Odanézzetek.) — 82. Erhabene Nacht! (Fönséges éj!) — 83. Dort unterm grünen Baum. (Zöld leveles, fejér.) — 84. Längst schon ist die Abendglocke. (Rég elhuzták az esteli harangot.) — 85. Ich liebe. (Szeretek én.) — 86. Auf der Ebene von Hevesch. (A hevesi rónán.) — 87. Dir, Kind, gilt der Frühling hoch. (Te a tavaszt szereted.) — 88. Ich träumte. (Álmodtam szépet, gyönyörűt.) — 89. Wieder leb' ich, doch kein Wunder. (Nem csoda, ha újra élek.) — 90. So liebst du mich denn. (Szeretsz tehát.) — 91. Düster grauer Spätherbstmorgen. (Kellemetlen őszi reggel.) — 92. Einem jungen Mädchen ins Stammbuch. (E. k. kisasszony emlékkönyvébe.) — 93. Diese Welt versteht mich nicht. (Nem ért engem a világ.) — 94. Der Strauch erzittert. (Reszket a bokor, mert.) — 95. Seelenwanderung. (Halhatatlan a lélek.) — 96. Zu Weihnachten. (Karácsonkor.) — 97. Nur ein Gedanke quält mich fort. (Egy gondolat bánt engemet.) — 98. Meine Lieder. (Dalaim.) — 99. Bist du ein Mann? (Ha férfi vagy, légy férfi.) — 100. Die verlassene Tscharda. (Kutyakaparó.) — 101. Traurige Nacht. (Szomorú éj.) — 102. Lied der Hunde. (A kutyák dala.) — 103. Das Lied der Wölfe. (A farkasok dala.) — 104. Dichter des neunzehnten Jahrhunderts. (A XIX. század költői.) — 105. Auf ein Wörtchen. (Ide, kis lány.) — 106. An Johann Arany. (A Jánoshoz.) — 107. Ungar bin ich. (Magyar vagyok.) — 108. Die Theiss. (A Tisza.) — 109. Die Wolken. (A felhők.) — 110. Eine Kutte trägt der Mönch. (Csuklyában jár a barát.) — 111. Das Waisenmädchen. (Az árvalyány.) — 112. Hirtenknabe, Pelz vom Rücken! (Tedd le bojtár, a subádat.) — 113. Die Liebe. (A szerelem.) — 114. Zerlumpte Helden. (Rongyos vitézek.) — 115. Söld Marzi. (Zöld Marci.) — 116. Feuer. (Tűz.) — 117. Du bist ja mein, ich bin ja dein. (Te az enyém, én a tied.) — 118. Muhme Grete. (Sár néni.) — 119. Möchte die Quelle sein. (Lennék én folyóvíz.) — 120. Der Storch. (A gólya.) — 121. Kahles Feld ist's, wo dahin ich schreit'. (Pusztá föld ez, ahol most járok.) — 122. Willst folgen mir, Mädchen? (Hozzám jösz-e?) — 123. Ab brach ich mein Zelt. (Fölszedtem sátorfám.) — 124. Oh wie schön. (Oh, mi szép.) — 125. An die Zeit. (Az időhöz.) — 126. Abenddämmerung. (Alkony.) — 127. Panyó Panni. — 128. Am fünften August. (Augusztus 5-én.) — 129. Wieder eine Träne. (Ismét könny.) — 130. Niedre Schänk' am Dorfesende. (Falu végén kurta kocsmá.) — 131. Homer und Ossian. (H. és O.) — 132. Bunttes Leben. (Tarka élet.) — 133. An ein Mädchen. (O. B. kisasszonyhoz.) — 134. Bitterweh tat mir mein Liebchen. (Megbántott a rózsám.) — 135. Gelte wohl als guter Dichter. (Jó költőnek tartanak.) — 136. Irgendwie. (Valahogy.) — 137. Wer sah den Riesen je. (Ilyen óriást mint.) — 138. Der Kleinknecht. (A kisbéres.) — 139. Der düstre Herbstwind spricht im Hage leis. (Beszél a fákkal a bús őszi szél.) — 140. Ende September. (Szeptember végén.) — 141. Die letzten Blumen. (Az utósó virágok.) — 142. Stillleben. (Csendes élet.) — 143. Zehn Paar Küsse, Kuss um Kuss. (Tíz pár csókot egy végből.) — 144. Verfehler Beruf. (Nézek, nézek

kifelé.) — 145. Herbstnacht. (Őszi éj.) — 146. Herr Paul Pató. (Pató Pál úr.) — 147. Halt, mein Weibchen! (Állj meg, feleségem.) — 148. (Oh du Weibchen aller Weibchen. (Feleségek felesége.) — 149. Ich liebe dich. (Szeretlek én, szeretlek téged.) — 150. Wie nenn' ich dich? (Minek nevezzelek.) — 151. Dir gefangene Löwe. (A rab oroslán.) — 152. Die Pussta im Winter. (A puszta télen.) — 153. Der gute Lehrer. (A jó tanító.) — 154. Meiner Mutter Henne. (Anyám tyúkja.) — 155. Nationallied. (Nemzeti dal.) — 156. Das Meer ist aufgestanden. (Föltámadott a tenger.) — 157. Mein Weib und mein Schwert. (Feleségem s kardom.) — 158. An den Frühling 1849. (A tavaszhoz.) — 159. Solch' ein Weib passt für mich eben. (Ilyen asszony való nékem.) — 160. Die feige Brut. (A gyáva faj, a törpe lelkek.) — 161. Einsam meines Wegs ich gehe. (Uton vagyok, s nem vagy velem.) — 162. In meinem Geburtsorte. (Szülőföldemen.) — 163. Klein-Kumanien. (Kis-Kúnság.) — 164. Heut' ein Jahr ist's, heut' ein Jahr ist's. (Ma egy éve.) — 165. Des Mannesalters Sommer ist gekommen. (Itt benn vagyok a férfikor nyarában.) — 166. Der alte Fahnenträger. (A vén zászlótartó.) — 167. Abschied. (Búcsú.) — 168. Wie sollt' ich froh, wie sollt' ich heiter sein. (Hogy volna kedvem.) — 169. Der Herbst ist da, ist da aufs neu! (Itt van az ősz, itt van újra.) — 170. Schlachtlied. (Csatadal.) — 171. Die Könige an den Strick. (Akasszátok föl a királyokat.) — 172. Zum Jahresschluss 1848. (Az év végén.) — 173. An Bem. (Négy nap dörgött az ágyú.) — 174. In der Schlacht. (Csatában.) — 175. Ich höre wieder Lerchensang. (Pacsirtaszót hallok megint.) — 176. Wer dächte wohl, wer sagte wohl. (Ki gondolná, ki mondaná.) — 177. Beim Tode meiner Eltern. (Szüleim halálára.) Verses fordítások. Jelzete: P. o. hung. 1252 wb.

445. Petöfi's Boetische Werke. Mit Beiträgen namhafter Übersetzer herausgegeben von Ludwig Migner. I. 2. Lieferung. Budapest, Ludwig Migner. É. n. (1880.)

8-r. 64 l. Nyomtatta: Hungaria, u. o. Csonka, csupán az első 2 füzet van meg belőle. E két füzet tartalma: 1. Perlen der Liebe. (Szerelem gyöngyei.) 1. In der Wildniss. (Vadonban. Ford. MÁX FARKAS.) — 2. Das brache Land. (Mi haszna, hogy a csoroszlya. Ford. MORIZ KOLBENHEYER.) — 3. Alle Welt spaziert. (Járnak, kelnek sokan. Ford. M. FARKAS.) — 4. Meine Braut. (Az én mátkám. Ford. u. a.) — 5. An Mathilde. (Matildhoz. Ford. u. a.) — 6. Frau L... (L...né. Ford. SZARVADY ÉS HARTMANN.) — 7. Der Knechtschaft müde. (Megint rabság. Ford. M. FARKAS.) — 8. Die Tage sind so heiss. (Érik a gabona. Ford. u. a.) — 9. Liebe, Liebe. (A szerelem, a szerelem. Ford. M. KOLBENHEYER.) — 10. Niemand hat es noch verwehrt. (A virágnak megtiltani nem lehet. Ford. ANDOR VON SPONER.) — 11. Von diesem Orte. (Nem megyek én innen sehova. Ford. M. FARKAS.) — 12. Glatte Schneebahn. (Sikos a hó, szalad a szán. Ford. u. a.) — 13. Meine Flöte. (Kis furulyám szomorúfűz ága. Ford. u. a.) — 14. Ich möchte sagen. (Elmondanám. Ford. FRANZ GERNERTH.) — 15. An Suschen. (Zsuzsikához.) — 16. Ist's nur ein Traum? (Álmodom-e? Ford. M. FARKAS.) — 17. Nachts. (Éjjel. Ford. ADOLF VON DER HAIDE.) —

18. Was fließt das Tal entlang. (Mi foly ott a mezőn. Ford. M. FARKAS.) —
19. Was ist wohl grösser? (Mi nagyobb a nagy Szentgellérthegeynél? Ford. u. a.) — 20. Ich nähme dich. (Elvinnélek én, csak adnának. Ford. u. a.) —
21. Nimmer schau ich. (Nem nézek én, minek néznék? az égre. Ford. u. a.) —
22. Gott verdammt nicht. (Nem ver meg engem az isten. Ford. Ladislaus NEUGEBAUER.) — 23. Als Strauss. (Árvalányhaj a süvegem mellett. Ford. M. FARKAS.) — 24. Du meines Herzens. (Te szívemnek szép gyönyörűsége. Ford. MORIZ STRASSMANN.) — 25. O Weibchen. (Kis menyecske, szép kis menyecske!) — 26. Die weite Welt. (Ez a világ, amilyen nagy.) — 27. Liebeswanderer. (Szerelem vándorai.) — 28. Meine Liebe ist ein Ocean. (Szerelmem zúgó tenger.) — 29. Und wenn ich... (Volnék bár. Ford. M. FARKAS.) — 30. Meine Liebe. (Az én szerelmem. Ford. u. a.) — 31. Allmächtige Augen. (Szemek, mindenható szemek! Ford. u. a.) — 32. Diese Zweifel. (Élet, halál! nekem már mindegy. Ford. M. STRASSMANN.) — 33. Komm, mein Ross. (Gyere lovam. Ford. FR. GERNERTH.) — 34. Sel'ge Nacht! (Boldog éjjel. Ford. L. NEUGEBAUER.) — 35. Glanzvoller Stern. (Fényes csillag. Ford. F. SZARVADY és M. HARTMANN.) — 36. Nichts andres. (Nem tesz föl a lány magában egyebet.) — 37. Es regnet. (Esik, esik, esik. Ford. M. FARKAS.) — 38. O Liebe, bittere Liebe. (Szerelem, szerelem. Ford. u. a.) — 39. Liebe und Wein. (Szerelem és bor. Ford. u. a.) — 40. An Adelheid. (Etelkéhez. Ford. u. a.) — 41. Es fällt vom Strauch. (Hull a levél a virágról.) — 42. Nun sag ich. (Elmondom, mint eddig. Ford. M. FARKAS.) — 43. Wohin hast du dich begeben? (Hová levél? Ford. u. a.) — 44. Schliesset diesen Sarg. (Zárjátok be már azt a koporsót. Ford. u. a.) — 45. Ach wie traurig. (Jaj, be bús ez a harangszó! Ford. u. a.) — 46. Warst meine Blume. (Te voltál egyetlen virágom. Ford. u. a.) — 47. Wenn du mich wachend. (Ha ébren meg nem látogatsz. Ford. u. a.) — 48. Was hät' ich nicht. (Mit nem tettem volna érted. Ford. u. a.) — 49. Am klaren Himmelsdome. (Amott fõnn egy csillag ragyog. Ford. AUGUST MOLITOR.) — II. Buch des Lebens: 50. In der Heimath. (Hazámban. Ford. M. FARKAS.) — 51. Der Zecher. (A borozó. Ford. u. a.) — 52. Meine erste Rolle. (Elsõ szerepem. Ford. M. KOLBENHEYER.) — 53. Toast. (Felköszöntés. Ford. M. FARKAS.) — 54. Beim Sautanz. (Disznótortában. Ford. u. a.) — 55. Aus der Ferne. (Távolból. Ford. u. a.) — 56. Saus und Braus. (Dinom-dánom. Ford. u. a.) — 57. Todessehnen. (Halálvágy. Ford. u. a.) — 58. Prophezeiung. (Jövendölés. Ford. u. a.) — 59. Am Paulstag. (Pálnapkor. Ford. u. a.) — 60. An meine Freunde. (Barátimhoz. Ford. M. KOLBENHEYER.) — 61. Ich. (Én. Ford. u. a.) — 62. Lebensmüd. (Élõhalott. Ford. M. FARKAS.) — 63. Im Friedhof. (Temetőben. Ford. u. a.) — 64. Rundgesang. (Kördal. Ford. M. KOLBENHEYER.) — 65. Vorwurf. (Szemrehányás. Ford. M. FARKAS.) — 66. Betrachtung. (Merengés. Ford. u. a.) — 67. Kreuz Himmel. (Lánggal égõ teremtette. Ford. u. a.) — 68. Am Kreuzweg. (Keresztúton állok. Ford. u. a.) — 69. Leichenlieder. (Temetésre szól az ének.) — 70. Ach so gibt es nichts mehr. (Hejh nekem hát vigasztalást mi sem ad? Ford. M. FARKAS.) — 71. Wintersneige. (Tél végén. Ford. u. a.) — 72. Ausgezischt. (Füty. Ford. L. NEUGEBAUER.) — 73. Letztes Wort. (Végszó ***-hez. Ford. M. FARKAS.) —

74. Das Lied. (A dal. Ford. u. a.) — 75. Bei Erlau. (Eger mellett. Ford. Andor von SPONER.) — 76. Erlauer Klänge. (Egri hangok. Ford. M. FARKAS.) — 77. Besserungsvorschlag. (Javulási szándék. Ford. u. a.) — 78. In meiner Krankheit. (Betegségemben. Ford. M. KOLBENHEYER.) — 79. Liebes- und Pfeifeliied. (Szerelem- és pipadal. Ford. M. FARKAS.) — 80. Vereitelter Vorsatz. (Füstbement terv. Ford. u. a.) — 81. Ein Abend daheim. (Egy estém otthon. Ford. u. a.) — 82. Nach dem Mittagmahl. (Ebéd után. Ford. u. a.) — 83. Einsamkeit. (Magány. Ford. A. v. SPONER.) — Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 j.

446. Petőfi Sándor's Gedichte. Uebersetzt von Ludwig Reich Eperies. Buchdruckerei des Eperieser Bankvereines. 1880.

8-r. 24 l. Tartalom: Widmung. (4 soros PETŐFI-t dicsőítő vers.) — 1. Zauberstraum. (Tündéralom.) — 2. Schwert und Kette. (Kard és lánc.) — 3. Der Wahnsinnige. (Az őrült.) — 4. Bist du ein Mann. (Ha férfi vagy, légy férfi.) — 5. Der Abend. (Est.) — 6. Meine Studentenlaufbahn. (Deák pályám.) — 7. Glatt ist der Schnee. (Sikos a hó, szalad a szán.) — 8. Leben und Sterben. (Élet, halál.) — 9. Wo bist du alter Frohsinn? (Hol vagy, te régi kedvem?) — 10. Hätt' ich es nicht geliebt. (Ha életében.) — 11. Das Aug' aufs Grab geheftet. (Álltam sírhalmam mellett.) — 12. Die schönste Gabe der Natur. (Az álom.) — 13. Stör' ich deine Ruhe nicht. (Nem háborítom-e nyugalmaid?) — 14. Mein Mädchen und das Leben. (Ő, a kedves drága kis leány.) — 15. O, höret auf. (Barátim, csak vigasztalással.) — 16. Ich sah zwei lange Tage. (Láttam két hosszú nap.) — Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 uc.

447. Siederkrantz aus Alexander Petőfi's Ungarischen Dichtungen. Uebersetzt von Georg von Schulze. Minden i. Westf. J. C. C. Bruns' Verlag. 1886.

8-r. XII, 108 l. Tartalom: Életrajzi bevezetés. — I. Dalok. 1. Bezaubert. (Álmodom-e.) — 2. Pfückreif. (Érik a gabona.) — 3. Die Wanderer der Liebe. (Szerelem vándorai.) — 4. Warum der Stern vom Himmel fiel. (Fényes csillag.) — 5. Was fiesst dort auf der Flur. (Mi foly ott a mezőn.) — 6. Warum. (Változás.) — 7. Wunsch. (Fa leszek, ha.) — 8. Holder Rosenstrauch. (Szerelemnek rózsafája.) — 9. Meine Lieder. (Voltak sokkal jelesebbek.) — 10. Der Fluss ist ausgetreten. (Kicsapott a folyó.) — 11. Volkslied. (Rózsabokor a domboldalon.) — 12. Süßes Mädchen. (Mihelyest megláttalak.) — 13. Gruss in die Ferne. (Száll a felhő.) — 14. Ich würd' ihr sagen. (Elmondanám.) — 15. Herbstmorgen. (Kellemetlen őszi reggel.) — 16. Nebel. (Letarlott.) — 17. Nichtig und flüchtig. (Még alig volt.) — 18. Des Mädchens Rache. (Boszú.) — 19. Ende September. (Szeptember végén.) — 20. Herbst. (Búsulnak a virágok.) — 21. Dein blaues Auge. (Ablakodból hogyha.) — 22. Deine Hand. (Mintha a nagy, nehéz.) — 23. Tricolore. (Bokrétát, melyet.) — 24. An Erelka. (Etelkéhez.) — 25. Der Liebe Banner. (Szerelemnek lobogója.) — 26. Selige Nacht. (Boldog éjjel.) — 27. Ihr Augenpaar. (Amott a távol kék ködében.) — 28. Traum und Wirklichkeit. (Milyen furcsa álmam.) — 29. Der Zweig erbebt. (Reszket a bokor.) — 30. Nachts. (Éjjel.) — 31. Unverdientes

Lob. (Dicsérsz, kedves.) — 32. O, ems'ge Biene. (Fürge méh.) — 33. Auf öder Haide. (Pusztá föld ez, ahol most járok.) — 34. Weisst du noch? (Tudod, midőn először ültünk.) — 35. Im Herbste. (Itt van az ősz, itt van újra.) — 36. Nach dem Gewitter. (Elnémult a fergeteg.) — 37. Abenddämmerung. (Alkony.) — 38. Meine Tränen. (Könyeim.) — 39. Ewiger Gram. (Örök bú.) — 40. Erstickte Tränen. (Elfojtott könnyek.) — 41. Trauriger Gang. (Lyányka, mikor.) — 42. Abschied. (Hull a levél a virágról.) — 43. Sternlose Nacht. (Epigrammok. 3.) — 44. Wanderlieder. (Vándordalok.) — 45. Irrlicht. (Vadonerdő a világ.) — 46. Zur Nacht. (Vadonban.) — 47. An der Bahre der Geliebten. (Ha életében...) — 48. An ihrem Grabe. (Áltam sírhalmá mellett.) — 49. Erbarmungslos. (Játszik öreg földünk.) — 50. Da hängt die Laute. (Függ már a lant.) — 51. Zerschmolz'ner Schnee. (A hó, a holt föld téli szemfedője.) — 52. Der Schmerz. (Hazugság, amit.) — 53. Welch' zauberhafter Ton...? (Mi bűvös-bájós hang.) — 54. Trauriges Loos. (Mit nem tettem volna érted.) — 55. Frage. (Mi volna különös azon.) — 56. Dort oben blinkt. (Amott fönn egy csillag ragyog.) — 57. Du warst. (Te voltál egyetlen virágom.) — 58. Wo bist du, alte Freude? (Hol vagy, te régi kedvem.) — 59. Es sank. (Le az égről hull a csillag.) — 60. Meine Liebe. (Az én szerelmem.) — 61. Sehnsucht nach Liebe. (Szerelenvágy.) — 62. Hass und Liebe. (Hol van oly nagy pusztaság.) — II. Vermischtes. 63. Der Strauch an den Sturm. (A bokor a viharhoz.) — 64. Wolke und Stern. (Felhő és csillag.) — 65. Des Dichters Herz. (Virágos kert a költő szive.) — 66. Poesie. (Verseim.) — 67. Auf der Donau. (A Dunán.) — 68. Nur das Eine. (Nem tesz föl a lány magában egyebet.) — 69. Wie die Wolken. (Mint felhők a nyári égen.) — 70. Im Waide. (Erdőben.) — 71. An die Sterne. (Már sokszor énekeltem.) — 72. Mein Leid und meine Freude. (Bú és örömem.) — 73. Stillter Wunsch. (Szeremém itt hagyni.) — 74. Mein Grab. (Sírom.) — 75. Wiedersehen. (Füstbe ment terv.) — 76. Das Lied. (A dal.) — 77. Der Trauring. (A jegygyűrű.) — III. Gedanken und Sprüche. 78. Die Hoffnung. (Remény.) — 79. Was ist besser? (Mégfagy a szív, ha nem szeret.) — 80. Leben und Tod. (Élet, halál.) — 81. Was ist der Ruhm? (Mi a dicsőség.) — 82. Was ist der Gram? (A bánat? egy nagy ocean.) — 83. Erinnerung. (Emlékezet.) — 84. Die Freundschaft. (Gyertyám homályosan.) — 85. Die Wünsche. (Futó folyam hullámai.) — 86. An die Freunde. (Barátim vagytok.) — 87. Vergänglichkeit. (Mulandóság.) — 88. Die Liebe. (Oh szerelem.) — 89. Die Hoffnungen. (Szállnak reményeink.) — 90. Alte und neue Liebe. (Sírba tették.) Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 t.

448. Gedichte von Alexander Petöfi. Aus dem Magyarischen übertragen von Heinrich Melas. I., II. Band. Hermannstadt. Druck und Verlag von W. Krafft. 1891.

8-r. (12), 271, (4); (4), 366, (5) l. Tartalom: 1. In meinem Vaterlande. (Hazámban.) — 2. Auf der Donau. (A Dunán.) — 3. An meinen Freund Wilhelm K... (K... Vilmos barátomhoz.) — 4. Zwei Wanderer. (Két vándor.) — 5. Der Zecher. (A borozó.) — 6. Ein drolliger Fall. (Furcsa törté-

net.) — 7. Meine erste Rolle. (Első szerepem.) — 8. Im Urwald. (Vadonban.) — 9. Trinkspruch. (Felkőszöntés.) — 10. Beim Schweinschlachtschmaus. (Disznótorban.) — 11. Das Ackerland mit deinem Pflug. (Mi haszna, hogy a csoroszlya.) — 12. Viel Menschen wandeln. (Járnak, kelnek sokan.) — 13. Hortobágyer Wirtin. (Hortobágyi kocsmárosné.) — 14. Aus der Ferne. (Távolból.) — 15. Meine Braut. (Az én mátkám.) — 16. An Mathilde. (Matildhoz.) — 17. Dinum-danum. (Dinom-dánom.) — 18. Frau L... (L...né.) — 19. Todes-Sehnsucht. (Halálvágy.) — 20. Weissagung. (Jövendölés.) — 21. Wolf-Abenteuer. (Farkaskaland.) — 22. Am Paultage. (Pálnapkor.) — 23. An meine Freunde. (Barátimhoz.) — 24. Ich. (Én.) — 25. Trumpf auf Trumpf. (Szeget szeggel.) — 26. Lustige¹ Knechtschaft. (Megúnt rab-ság.) — 27. Auf dem Friedhofe. (Temetőben.) — 28. Lebendig-todt. (Élőhalott.) 29. Rundgesang. (Kördal.) — 30. Gestohlenes Pferd. (Lopott ló.) — 31. Vorwurf. (Szemrehányás.) — 32. Die letzte Gabe. (Az utolsó alamizsna.) — 33. Ich sage nicht, wie man mich nennt. (Ki vagyok én, nem mondom meg.) — 34. Heiss ist's im Feld. (Érik a gabona.) — 35. Träumerei. (Merengés.) — 36. In die Küche trat ich. (Befordultam a konyhára.) — 37. Die Lieb ist wie. (A szerelem, a szerelem.) — 38. Ein Kreuzweg tut sich auf. (Kereszúton állok.) — 39. Kannst du einer Blume wehren. (A virágnak megtiltani nem lehet.) — 40. Der Schlitten fliegt. (Sikos a hó, szalad a szán.) — 41. Ich höre draussen Leichensang. (Temetésre szól az ének.) — 42. Von dem Weidenbaum in Friedhofs-Mitten. (Kis furulyám szomorúfűz ága.) — 43. Gibt's denn gar nichts mehr. (Hejh nekem hát vigasztalást mi sem ad?) — 44. Vaterlandslied. (Honfidal.) — 45. Ich möchte sagen. (Elmondanám.) — 46. Am Ende des Winters. (Tél végén.) — 47. Pfiff. (Fütty.) — 48. Schlusswort an ***. (Végszó ***-hoz.) — 49. Das Lied. (A dal.) — 50. Der Edelmann. (A nemes.) — 51. Phantasie eines Durstigen. (Szomjas ember tündése.) — 52. Der bleiche Soldat. (Halvány katona.) — 53. Klänge aus Erlau. (Egri hangok.) — 54. Vorsatz zur Besserung. (Javulási szándék.) — 55. Oben badet sich der Mond. (Fürdik a holdvilág.) — 56. Auf dem Krankenlager. (Betegségemben.) — 57. Dem Betyar galt. (A csaplárné a betyárt szerette.) — 58. Auf dem Esel rennt der Hirt. (Megy a juhász szamáron.) — 59. Wanderleben. (Vándorélet.) — 60. Liebes- und Tabaklied. (Szerelmi- és pipadal.) — 61. Ein Abend im Elternhause. (Egy estém otthon.) — 62. Nach dem Mittagessen. (Ebéd után.) — 63. An Suschen. (Zsuzsikához.) — 64. Einsamkeit. (Magány.) — 65. Traum' ich! (Álmodom-e?) — 66. Nachts. (Éjjel.) — 67. Beim Trinkgelage. (Ívás közben.) — 68. Vergessener Entschluss. (Füstbe ment terv.) — 69. Auf dem Wasser. (Vizen.) — 70. Seit ich lebe. (Boldogtalan voltam.) — 71. Ich bin schwach. (Gyöngé vagyok.) — 72. Sprich, was rinnt dort. (Mi foly ott a mezőn.) — 73. Ist etwa wie der Gerhardsberg. (Mi nagyobb a nagy Szentgellérthegynél.) — 74. Die Pusztza zeugte mich. (Pusztán születtem.) — 75. Um dich, Mädchen, würb' ich. (Elvinnélek én, csak adnának.) — 76. Zum Himmel schau'n? (Nem nézek én, minek néznék?)

¹ Helvesen (a tartalomjegyzék szerint) Lästige.

az égre.) — 77. Auf Musik! Durch alle Gassen. (A faluban utcahosszat.) — 78. An Friedrich Kerényi! (K. Frigyeshez.) — 79. Ohne Furcht, dass Gott. (Nem vier meg engem az isten.) — 80. Meine Studenten-Laufbahn. (Deák-pályám.) — 81. Mein Grab. (Sirom.) — 82. Theaterkritik. (Szinbirálat.) — 83. Meine Ansicht über Sparsamkeit. (Gazdálkodási nézeteim.) — 84. Ich trinke Wasser. (Vizet iszom.) — 85. An meinem Bruder Stephan. (István öcsémhez.) — 86. Carmen lugubre. — 87. Der Strauss auf meinem Hut. (Árvalányhaj a süvegem bokrétája.) — 88. Auch ein Schwanengesang. (Hattyúdalféle.) — 89. Bin aus Kecskemét. (Hirös város az aafödön Kecskemét.) — 90. Meine Kehl' ist eine Mühle. (Az én torkom álló malom.) — 91. Himmel, Herrgott! (De már nem tudom, mit csináljak.) — 92. Du Seelenlust. (Te szivemnek szép gyönyörűsége.) — 93. Was reizt ihr mich. (Mondom, ne ingerkedjetek velem.) — 94. Ein Baum setzt tausend Sauerkirschen an. (Ezrivel terem a fán a meggy.) — 95. An meinem Freund, den Soldaten. (Katona barátomhoz.) — 96. Die Welt ist gross. (Ez a világ, amilyen nagy.) — 97. Abschied vom Bühnenleben. (Búcsú a színészettől.) — 98. Liebe Gäste. (Kedves vendégek.) — 99. Bauer Ambrus. (A, gazda.) — 100. Die glücklichen Pester. (Boldog pestiek.) — 101. Das Unterland. (Az alföld.) — 102. Meine erste Liebe. (Első szerelmem.) — 103. In meiner Stube. (Szobámban.) — 104. Abend. (Est.) — 105. Der Bummeler. (A csavargó.) — 106. Der alte, gute Gvadányi. (A régi jó G.) — 107. An Gabriel Egressy. (E. Gáborhoz.) — 108. Meine Nächte. (Éjszakáim.) — 109. Leben, Tod. (Élet, halál.) — 110. An die Nachäffer. (Az utánzókhöz.) — 111. An Michael Tompa. (T. Mihályhoz.) — 112. Ein pffiffiger Weintrinker. (Furfangos borivó.) — 113. Junker Fink. (Pinty úrfi.) — 114. An die Sonne. (A naphoz.) — 115. Sparsamkeit. (Takarékosság.) — 116. Wenn. (Ha.) — 117. Wanderung zur Liebsten. (Szerelmem vándorai.) — 118. Des Sonnengotts Ehestand. (A nap házassálete.) — 119. Wie geschicht's mir? (Mi lelt?) — 120. Trinken wir? (Igyunk.) — 121. An dich. (Hozzá.) — 122. Magerer Herbst. (Sovány ősz.) — 123. Meine Verse. (Verseim.) — 124. Nach einem Trinkgelage. (Dáridó után.) — 125. Auf dem' Meer der Liebe. (Szerelmem zugó tenger.) — 126. Csokonai. — 127. Wär ich. (Volnék bár.) — 128. O, meine Lieb'. (Az én szerelmem.) — 129. Ihr Augen, ihr, voll Allgewalt. (Szemek, mindenható szemek.) — 130. Es sei, ich wag's. (Élet, halál! nekem már mindegy.) — 131. An die Ungarn im Auslande. (A külföld magyarjaihoz.) — 132. Warum doch ritt ich nicht. (Mért nem születtem ezer év előtt?) — 133. An den Wein. (A borhoz.) — 134. Ich bin Soldat. (Katona vagyok én.) — 135. Mein Herz, du Vogel. (Szivem, te árva rabmadár.) — 136. Brauner komm'. (Gyere lovam.) — 137. An die Mädchen. (A leánykákhoz.) — 138. An meine Aeltern. (Szülőimhez.) — 139. Sel'ge Nacht. (Boldog éjjel.) — 140. Im Stiche lässt du. (Nem tesz föl a lány magában egyebet.) — 141. Dort drüben in dem Tiefblau. (Fényes csillag.) — 142. Die wilde Blume der Natur. (A természet vadvirága.) — 143. Horch! es regnet. (Esik, esik, esik.) — 144. Brief an einen befreundeten Schauspieler. (Levél egy színész barátomhoz.) — 145. Der alte Ehemann. (Az öreg úr.) — 146. Liebe, bitt're Liebe. (Szerelmem, szerelmem.) — 147. Bauer

Johann. (János gazda.) — 148. Das Tintenfass. (A tintásüveg.) — 149. Was der weise spricht. (Mit szól a bölcs?) — 150. Meister Paul. (Pál mester.) — 151. Weinrausch für's Vaterland. (Részegség a hazáért.) — 152. Liebe und Wein. (Szerelem és bor.) — 153. An Etelka. (Etelkéhez.) — 154. Leier und Schwert. (Lant és kard.) — 155. Im geknechteten Vaterlande. (Rabházának fia.) — 156. Ins Stammbuch des Fräuleins E. A. (A. E. kisasszony emlékkönyvébe.) — 157. Ins Stammbuch der Frau S. V. (V. S.-né emlékkönyvébe.) — 158. Abschied vom Jahre 1844. (Búcsú 1844-től.) — 159. Zwei Schwestern. (Két testvér.) — 160. Ach, die Blumenblätter fallen! (Hull a levél a virágról.) — 161. Mein und meines Vaters Handwerk. (Apám mestersége s az enyém.) — 162. In des Busens Tiefe. (Elmondom, mit eddig.) — 163. O, was hätt' ich, blondes Mädchen. (Mit nem tettem volna érted.) — 164. O sage mir. (Hová levél.) — 165. Weh, wie diese Glocken. (Jaj, be bús ez a harangszó.) — 166. Da du am Tag mir nicht mehr nah'st. (Ha ébren meg nem látogatsz.) — 167. Du warst die Blume. (Te voltál egyetlen virágom.) — 168. Es glänzt ein Stern. (Amott fõnn egy csillag ragyog.) — 169. Ich, ich bin hier. (Én vagyok, én.) — 170. Schatz, begrabner. (Nem háborítom-e nyugalmadat.) — 171. Willst, Natur, auch du noch. (Természet! még te is gúnyolódol?) — 172. Was schaut du noch in meiner Stube? (Miért tekintesz be szobámba?) — 173. Ich hielt zwei Tage lang. (Láttam két hosszú nap.) — 174. Mein Frohsinn, wilder Knabe. (Hol vagy te, régi kedvem?) — 175. Es fallen Sterne. (Le az égrõl hull a csillag.) — 176. Was ändert's an der Sache. (Mi volna különös azon.) — 177. Lebenslust durchströmte. (Õ, a kedves drága kis leány.) — 178. Mit gefalt'nen Händen. (Álltam sírhalma mellett.) — 179. Erlögen ist, was ich. (Hazugság, amit.) — 180. Ihr, Freunde, macht. (Barátim, csak vigasztalással.) — 181. Herbstzeit war's. (Jõj, tavasz, jõj!) — 182. Wie mir der Puls... (Be szomorú az élet énnékem.) — 183. Was klag' ich so? (Panaszkodám tehát.) — 184. Unsre Mutter Erde spielt. (Játszik öreg földünk.) — 185. Blauen noch die fernen. (Kéket mutatnak még.) — 186. O, hätt' ich sie, das Kind. (Ha életében.) — 187. Hier, hier haben Tod und Leben. (E szobában küzködött.) — 188. Es fiel heut nacht. (A hó, a holt föld téli szemfedõje.) — 189. Wenn mich der Schmerz. (Midõn nagyon bánt.) — 190. Schlag Mitternacht. (Tizenketõt ütött az óra.) — 191. O Mutter, beste Mutter. (Anyám, anyám.) — 192. Du schönes Kind. (Hiába várlak hát.) — 193. Am Nagel hängt. (Függ már a lant.) — 194. Welch' zaub'risch süsser Klang. (Mi bûvös-bájos hang.) — 195. Das war ein langer Weg. (Messze vándoroltam.) — 196. Noch gut genug. (Igy is jõ.) — 197. An Alexander Vachot. (V. Sándorhoz.) — 198. Die Mittagsglocke schallt. (A toronyban delet harangoznak.) — 199. Sehnsucht nach Liebe. (Szerelemvágy.) — 200. Röther wird das Pfaffenhütchen. (Piroslik a kecskerágó.) — 201. Schnell ist der Vogel. (Gyors a madár.) — 202. Der Fluss ist ausgetreten. (Kicsapott a folyó.) — 203. Mesiter Blase. (Orbán.) — 204. Winterszeit. (Télvilág.) — 205. Die Sonne. (A nap.) — 206. Die Luft ist blau. (Mi kék az ég.) — 207. Hinaus ins Freie! (Ki a szabadba.) — 208. An Fräulein Wilma P...y. (P...y Vilma kisasszonynak.) — 209. Das

Haus im Walde. (Az erdei lak.) — 210. In dem grossen, flachen. (Van a nagy alföldön.) — 211. Hellbraun ist das Ross. (Paripámnak az ő színe fakó.) — 212. Es rötet sich das Laub. (Piroslik már a fákon a levél.) — 213. Schwarzbrot. (Fekete kenyér.) — 214. Mondnacht. (Holdvilágos éj.) — 215. Seit lange schlägt der Himmel. (Rég veri már a magyart a teremő.) — 216. Liliom Peti. — 217. An eine Haarlocke. (Egy hajfürthöz.) — 218. Meine Phantasie. (Képzetem.) — 219. Auf dem Lande. (Falun.) — 220. Abschied von Kún-Szent-Miklós. (Búcsú Kún-Szent-Miklóstól.) — 221. Der gute alte Schankwirt. (A jó öreg korcsmáros.) — 222. Jugend. (Ifjúság.) — 223. Mein Gebet. (Imádságom.) — 224. Ein prächt'ger Bursch. (A szeretőm nyalka gyerek.) — 225. Wolken und Sterne. (Felhő és csillag.) — 226. An die treulosen Freunde. (A hűtlen barátokhoz.) — 227. An ein Weibsbild. (Egy asszonyi állathoz.) — 228. Der vierspännige Ochsenwagen. (A négy ökrösszekér.) — 229. Der ungarische Edelmann. (A magyar nemes.) — 230. Handel. (Alku.) — 231. Das Herz des Dichters. (Virágos kert a költő szíve.) — 232. Des Räuberthums Ende. (A zsványság vége.) — 233. Hier sitz' ich auf dem Berg. (Hegyen ülök.) — 234. Der Dichter und die Rebe. (A költő s a szőlővessző.) — 235. Ewige Umarmung. (Örök ölekezés.) — 236. Lied vom Vaterland. (A hazáról.) — 237. Der Brautring. (A jegygyűrű.) — 238. Schönes Mädchen. (Szép vidéknek szépséges leánya.) — 239. Herrliche, du hast. (Megteremtéd lelkem új világát.) — 240. Nacht ist's. (Éj van.) — 241. Lasst mich doch. (Félre mostan.) — 242. Mädchen, wenn du aus dem Fenster. (Ablakodból hogyha.) — 243. Bin bei dir. (Nála voltam.) — 244. Sonntag war's. (Vasárnap volt.) — 245. Lieber Arzt. (Drága orvos úr.) — 246. Meine Brust ist... (Hol van oly nagy pusztaság.) — 247. Mein erstes Lieb. (Sírba tették.) — 248. Meine Liebe wächst. (Nő szerelmem.) — 249. Richte nicht, (Meg ne ítélj.) — 250. Viele Namen, grösser. (Voltak sokkal jelesebbek.) — 251. Mir erscheint die Welt. (Vadonerdő a világ.) — 252. Mädchen, darf ich. (Nincs jogom, hogy.) — 253. Es ersinnt für dich und mich. (Száz alakba.) — 254. Dass ich in der Schule. (Megvallom, hogy.) — 255. Allerschönstes Traumbild. (Álmaimban gyakran.) — 256. Mein armes Herz, du Fahne. (Szerelemnek lobogója.) — 257. Niedrig ist das Haus. (Alacsony kis ház.) — 258. Kaum, dass ich dich sah. (Mihelyst meglátalak.) — 259. Mädchen, als wir. (Lyányka, mikor.) — 260. Von der Welt zurückgezogen. (A világtól elvonulva.) — 261. Seit ich an der Liebe. (Amióta szerelembe.) — 262. Wer mir sagt, die Liebe. (Sohasem volt az szerelmes.) — 263. Um das Sträusschen. (A bokrétát, melyet.) — 264. Will der Baum sein. (Fa leszek, ha.) — 265. Herbstluft badet mich. (Őszi reggel járok.) — 266. Neulich träumte mir. (Háborúval álmodám.) — 267. Jetzo, Mädchen, leb' und web' ich. (Életem most.) — 268. Herbst is't. (A letarlott.) — 269. Schweigend ruht. (Elnémult a fergeteg.) — 270. Süsses Lieb, ich schenke dir. (Arcképpemmel.) — 271. Wenn der Schöpfer. (Ha az isten.) — 272. Nur hienieden. (Azt hívém, hogy.) — 273. Von den Sternen. (Messze estem.) — 274. Heut Nacht, welch wunderbaren Traum. (Milyen furcsa álmam.) — 275. Fort, du Gram! (Félre mostan.) — 276. Noch einmal nach langem Schweigen. (Megpendíttem.) — 277. An

Moritz Jókai. (J. Mórhoz.) — 278. Die Hoffnung. (Remény.) — 279. Die Ruinen der Tscharda. (A csárda romjai.) — 280. Veränderung. (Változás.) — 281. Die Krone der Haide. (A sivatag koronája.) — 282. Wie kommt's, dass man die vielen Schurken. (Hogy van, hogy azt a sok gazembert.) — 283. Begegnung auf der Puszta. (Pusztai találkozás.) — 284. Meine Träume. (Álmaim.) — 285. An Paul Szemere. (Sz. Pálhoz.) — 286. Winternacht. (Téli éj.) — II. 287. Ein Wunder Gottes. (Isten csodája.) — 288. Der Wahnsinnige. (Az őrült.) — 289. Die Blume darf. (Minden virágnak.) — 290. Wenn im Herbst der Nord. (Elvándorol a madár.) — 291. Ich weine nicht. (Nem sírok én.) — 292. Nachruf an Peter Vajda. (V. Péter halálára.) — 293. Es blauen hinter mir. (Mögöttem a mult.) — 294. Was hab' ich noch in dieser Welt. (Mért vagyok én még a világon.) — 295. Das Menschenleben ist. (Annyit sem ér az élet.) — 296. Ich hatte Freunde. (Voltak barátim.) — 297. Auf prächtigen Schwingen. (Szállnak reményeink.) — 298. Erinnerung. (Emlékezet.) — 299. Im Glück und Unglück. (Viseld egyformán.) — 300. Ob's Schön'res als. (Mi szebb, mint.) — 301. Die Locke hier aus meinem Haar. (Hajamnak egy fürtjét levágom.) — 302. Mein Liebesfrühling ging. (Elváltam a lánykától.) — 303. Hier steh' ich in des Flachfelds Schoss. (Itt állok a róna közepén.) — 304. Ich wollt, dass Sturmwind sei. (Ha jönne oly nagy fergeteg.) — 305. Was ist das Leid? (A bánat?) — 306. Als stützt' ich das Gewicht. (Mintha a nagy, nehéz.) — 307. O Mädchen, dunkel. (Oh lány, szemed.) — 308. Was ist der Ruhm? (Mi a dicsőség?) — 309. Was assest du, o Erde? (Mit ettél, föld?) — 310. Es ist ein Friedhof. (Melyk a legvigabb temető.) — 311. Einst sind die Weisen. (Egy bölcs hajdan.) — 312. Du trotz'ge Maid. (Dacos leány!) — 313. Beim düstern Kerzenschein. (Gyertyám homályosan.) — 314. Mit einem Stern kommt jeder. (Mondják, hogy mindenikünk.) — 315. Wenn's auf der Erde. (Sok ember ismerek.) — 316. Lächelt aus den braunen Bergen. (Mosolygatok rám.) — 317. Was wird wohl aus dem Lachen. (Hová lesz a kacaj.) — 318. Mir kam schon öfters. (Elmém ezen sokat gondolkodik.) — 319. Das Altern ist. (Nemcsak mi vénülünk.) — 320. Es zieht der Landmann. (Földét a földműves.) — 321. Wer zählt die Tropfen. (Hány csepp van.) — 322. Ihr sagt mir. (Barátim vagytok.) — 323. Des Menschen Wünsche. (Futó folyam hullámai.) — 324. Erlaubt mir, den Verfall. (Nem sülyed az emberiség.) — 325. Ihr Geister, die ihr. (Kik a föld alacsony porából.) — 326. Du Jugend. (Te ifjúság.) — 327. Wie endet wohl. (Mivé lesz a föld?) — 328. Mein Herz ist. (Az én szívem.) — 329. Wo mag der Mensch. (Az ember ugyan hova lesz?) — 330. Wer will's wagen. (Ki fogja vajon megfejtani.) — 331. Habt Acht! (Oda nézzetek!) — 332. Ich sang auf euch. (Már sokszor énekeltem.) — 333. Erhabene Nacht! (Fönséges éj.) — 334. Geliebte, wie? (Szép kedvesem.) — 335. Ob die Seele, wie ein Lieb. (Szeretője-e vajon?) — 336. Ach, Liebe, ach! (Oh szerelem.) — 337. Die guten Freunde. (Barátaim megölelének.) — 338. Gott gab den Feld. (Hideg ellen a tél.) — 339. Wie ist mir? (Vajon mi ér?) — 340. Der Mann kommt krank. (A férj hazajő beteg.) — 341. Warum kann ich. (Miért hogy láthatatlanok.) — 342. Vergänglichkeit. (Mulanóság.) — 343. Die Träume

sind. (Az álom.) — 344. Die Witwe legte. (Az özvegy.) — 345. Manchem König. (Voltak fejedelmek.) — 346. Der Mühe Lohn. (Kereszt.) — 347. Die blöden Menschen rennen. (Mint lótfut a boldogság után.) — 348. Wie dieser Reiche. (E gazdag úr.) — 349. Zwei Männer gab es. (Middön a földön.) — 350. Der Tropfen Tau. (Fövénszem... harmatcsepp.) — 351. Ich will mein Herz. (Kivágom én.) — 352. Mein Geist ist tief. (Fejemben éj van.) — 353. Die Liebe des Meeres. (A szerelmes tenger.) — 354. Ich liess die Stadt im Stiche. (Elhagytam én a várost.) — 355. Im Walde. (Erdöben.) — 356. Unstät wandert. (Mint felhők a nyári égen.) — 357. In das Auge sah ich. (Barna menyecskének.) — 358. Hell grünen die Akazien. (Zöldleveles, fejér.) — 359. Längst schon ist der Abendglocke. (Rég elhűzták az esteli harangot.) — 360. O Schicksal, gib mir Raum. (Sors, nyiss nekem tért.) — 361. Welthass. (Világgyűlölet.) — 362. Erst heute werd' ich dessen inne. (Most kezdem én csak még ismerni.) — 363. Ins Stammbuch des Fräuleins L. F. (L. F. kisasszony emlékkönyvébe.) — 364. Knechtschaft. (Rabság.) — 365. Ich liebe. (Szeretek én.) — 366. Das Volk. (A nép.) — 367. Auf der Hevescher Ebene. (A hevesi rónán.) — 368. Das Herz, wenn es nicht liebt. (Mégfagy a szív, ha nem szeret.) — 369. In Nagy-Károly. (Nagy-Károlyban.) — 370. Nachtigallen und Lerchen. (Csalogányok és pacsirták.) — 371. Die Kette. (A bilincs.) — 372. Bin ich verliebt? (Szerelmes vagyok én.) — 273. Ja, ja ich bin verliebt. (Szerelmes vagyok én.) — 374. Ach, wie schwer ist mir das Herz. (Nehéz, nehéz a szívem.) — 375. Der süsser Pfühl der Liebe. (Szerellemnek rózsákkal.) — 376. Die Wolke fliegt. (Száll a felhő.) — 377. Ein Herbsttag ist's. (Bortus, ködös őszi idő.) — 378. Die Wolke sinkt. (Ereszkedik le a felhő.) — 379. Meine Phantasie stammt. (Az én képzeletem nem.) — 380. Du, mein Mädchen, bist dem Lenz. (Te a tavaszt szereted.) — 381. Auf der Bank im Garten. (Kinn a kertben voltunk.) — 382. Meine Sonne du. (Te vagy, te vagy, barna kis lány.) — 383. Mein Busen scheint mir. (Mi vagy keblem?) — 384. Hat dein Blick mir nicht gelogen. (Ha szavaid megfontolom.) — 385. Es war nicht Liebe. (Költői ábránd volt.) — 386. Ein schöner Traum. (Álmodtam szépet, gyönyörűt.) — 387. Es war einmal ein armer Knabe. (Volt egy szegény fiú.) — 388. Nur wenig Tage. (Egy pár rövid nap.) — 389. Mich durchströmt ein neues Leben. (Nem csoda, ha újra élek.) — 390. Du liebst mich also. (Szeretsz tehát.) — 391. Ein Arrestant behält. (Mikor a lánc lehull.) — 392. Freudenloser Spätherbstmorgen. (Kellemtlen őszi reggel.) — 393. Mir träumt von einer blut'gen Zeit. (Véres napokról álmodom.) — 394. Hellblau die Nacht. (Világoskék a csillagos éjszaka.) — 395. Ins Stammbuch des Fräuleins R. E. (R. E. kisasszony emlékkönyvébe.) — 396. Ins Stammbuch des Fräuleins J. K. (K. J. kisasszony emlékkönyvébe.) — 397. Sprich, was ist recht fern? (Mi van innen távol?) — 398. O, die Welt begreift mich nicht. (Nem ért engem a világ.) — 399. Der Vogel schwang sich. (Reszket a bokor, mert.) — 400. Am Weihnachtsabend. (Karácsonkor.) — 401. Das magyarische Volk. (A magyar nemzet.) — 402. Mich quält ein peinlicher Gedanke. (Egy gondolat bánt engemet.) — 403. Meine Lieder. (Dalaim.) — 404. Ein Freund, die Jugend. (Egy barátom,

az ifjúság.) — 405. Das «Hundeloch». (Kutyakaparó.) — 406. Bist du ein Mann, sei's wahrhaft. (Ha férfi vagy, légy férfi.) — 407. Lied der Hunde. (A kutyák dala.) — 408. Lied der Wölfe. (A farkasok dala.) — 409. Die Dichter des XIX. Jahrhunderts. (A XIX. század költői.) — 410. Ein heiliges Grab. (Szent sír.) — 411. An Johann Arany. (A. Jánoshoz.) — 412. Ich bin ein Ungar. (Magyar vagyok.) — 413. Bitteres Leben, süsse Liebe. (Keserű élet, édes szerelem.) — 414. Die Theiss. (A Tisza.) — 415. Der Pfaffe trägt die Kutte. (Csuklyában jár a barát.) — 416. Die Wolken. (A felhők.) — 417. Der Wind. (A szél.) — 418. O, ich war ein froher Zecher. (Édes öröm ittalak már.) — 419. Nun ist sie wieder da, die alte Noth. (Ujjonnan visszajött a régi baj.) — 420. Im Namen des Volkes. (A nép nevében.) — 421. Warum denk' ich noch an sie. (De miért is gondolok rá.) — 422. Das Waisenmädchen. (Az árvalyány.) — 423. Was war eh'mals meine Liebe? (Mi volt nekem a szerelem?) — 424. Hirtenknabe, Pelz vom Rücken! (Tedd le, bojtár, a subádat.) — 425. Soldatenleben. (Katonáélet.) — 426. Die Blumen. (A virágok.) — 427. Die Langmut. (A türelemről.) — 428. Ins Stammbuch von F. A. (F. A. emlékkönyvébe.) — 429. Zerlumpte Helden. (Rongyos vitézek.) — 430. Zöld Marci. — 431. Denk' ich dein, du Liebliche. (Ha én kedvesemről gondolkodom.) — 432. Kann ausser dir ein Mädchen. (Hol a leány, ki lelkem röpülését.) — 433. Feuer. (Tűz.) — 434. Es fliegt der Strassenstaub. (Röpül az útpor.) — 435. Im Bergwerk. (Bányában.) — 436. Endlich hab' ich dich, mein Julchen. (Bírom végre Juliskámat.) — 437. Auf der Majtényer Ebene. (A majtényi síkon.) — 438. Ich habe dich, und du hast mich. (Te az enyim, én a tied!) — 439. An Ladislaus Arany. (A. Lacinak.) — 440. Schwester Sara. (Sári néni.) — 441. Wie schön ist die Welt! (Mily szép a világ!) — 442. Die Thurmuine. (A csonka torony.) — 443. Ich wollt' ich wär' ein Bach. (Lennék én folyóvíz.) — 444. Der Storch. (A gólya.) — 445. Das Land ist öd', auf dem ich gehe. (Pusztá föld ez, ahol most járok.) — 446. Reise im Unterland. (Utazás az alföldön.) — 447. Du fragst, ob ich dich liebe? (Kérdezd: szeretlek-e?) — 448. Abschiedstrunk. (Búcsu-pohár.) — 449. Berühmte Schönheit. (Híres szépség.) — 450. Folgst du mir? (Hozzám jösz-e?) — 451. Mein Zelt, das brach ich ab. (Fölszedtem sátorfám.) — 452. Meine Muse und meine Braut. (Műzsám és menyasszonyom.) — 453. An die Zeit. (Az időhöz.) — 454. Der Wald hat seine Vögelein. (Az erdőnek madara van.) — 455. Abenddämmerung. (Alkony.) — 456. Panyó Panni. — 457. In der Festung von Munkács. (A munkácsi várban.) — 458. Schwüler Mittag. (Meleg dél van.) — 459. Der Berg dort. (Amott az a hegy.) — 460. Ich seh' ins Morgenland. (Látom kelet leggazdagabb virányit.) — 461. Die Sonne sank schon längst. (Jóideje lement a nap.) — 462. Jetzt — verzeihe. (Már, galambom, engedj meg.) — 463. Brief an Johann Arany. (Levél A. Jánoshoz.) — 464. Am 5. August. (Augusztus 5-én.) — 465. An Fräulein M. T. (T. M. kisasszonyhoz.) — 466. Die Dichtkunst. (A költészet.) — 467. Mein Pegasus. (Az én Pegazusom.) — 468. An der Szamos. (Falu végén kurta kocsmá.) — 469. Ein buntes Leben. (Tarka élet.) — 470. Der Wanderbursch. (A vándorlegény.) — 471. Mein Sonnenlicht. (Ne bántson az meg.) — 472. Homer und

Ossian. (H. és O.) — 473. An Fräulein B. O. (O. B. kisasszonyhoz.) — 474. Mein Liebchen hatte mich gekränkt. (Megbántott a rózsám.) — 475. Bin ein guter Dichter. (Jó költőnek tartanak.) — 476. Der gestirnte Himmel. (A csillagos ég.) — 477. Irgendwie. (Valahogy.) — 478. Mein Herz. (Szivem.) — 479. Herbstanfang. (Ősz elején.) — 480. Abschied vom Jungesellenleben. (Búcsú a nőtlenségtől.) — 481. Giebt's einen zweiten Riesen. (Ilyen óriást, mint.) — 482. Der Kleinknecht. (A kisbéres.) — 483. Die Wüstenbewohner. (A sivatag lakói.) — 484. Jenseits jener blauen Bergeskette. (Azokon a szép kék hegyeken túl.) — 485. Der Herbstwind flüstert. (Beszél a fákkal a bús őszi szél.) — 486. Seit mein Julchen meine Frau. (Amióta én megházasodtam.) — 487. Ende September. (Szeptember végén.) — 488. Einst und jetzt. (Egykor és most!) — 489. Die letzten Blumen. (Az utolsó virágok.) — 490. Himmel und Erde. (Menny és föld.) — 491. Stillleben. (Csendes élet.) — 492. In der Kutsche und zu Fuss. (Hintón és gyalog.) — 493. Ja, ja, dich zu erwerben. (Az volt a nagy, nagy munka.) — 494. Philosophie und Weisheit. (Bölcselkedés és bölcsesség.) — 495. Zehn Paar Küsse. (Tíz pár csókot egy végből.) — 496. Das Grab des Bettlers. (A koldus sírja.) — 497. O, welch ein Jahr! (Ez már aztán az élet.) — 498. Lasst mich die Stadt verlassen. (El innét, el a városból.) — 499. Bei Johann Arany. (A. Jánosnál.) — 500. Aus dem Fenster schaue. (Nézek, nézek kifelé.) — 501. Du lobst an mir, Geliebte. (Dicsérsz kedves.) — 502. In meinem Herzen ist heller Morgen. (Szép napkeletnek.) — 503. Richter, deines Amtes Pflichten. (Bíró, bíró hivatalod.) — 504. Herr Pató Pál. (P. P. úr.) — 505. Herbstnacht. (Őszi éj.) — 506. Du Röslein an des Hügels Lehne. (Rózsabokor a domboldalon.) — 507. Hör' mal, Weibchen. (Állj meg, feleségem.) — 508. Die Nacht. (Az éj.) — 509. Okatootaia. — 510. Lächle, lächle mir. (Mosolyogj rám.) — 511. Am Namens-tage meiner Frau. (Feleségem nevenapján.) — 512. Kaum schwand das Morgenrot. (Még alig volt reggel.) — 513. Das Gestüt ist auf der Weide. (Kinn a ménés.) — 514. An den Zorn. (A haraghoz.) — 515. In der Sylvesternacht d. J. 1847. (Szilveszter éje 1847-ben.) — 516. Die Winterabende. (A téli esték.) — 517. Frau der Frauen. (Feleségek felesége.) — 518. Frau, was nähst du? (Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?) — 519. Ich liebe dich, ich liebe dich. (Szeretlek én, szeretlek téged.) — 520. Der gefangene Löwe. (A rab oroszlán.) — 521. Die Puszta im Winter. (A puszta télen.) — 522. Wie soll ich dich nennen? (Minek nevezzelek?) — 523. Der gute Lehrer. (A jó tanító.) — 524. Unterm Rosenbaum der Liebe. (Szeretlemnek rózsafája.) — 525. Das Tal und der Berg. (A völgy s a hegy.) — 526. Draussen ist es eisig kalt. (Hideg, hideg van ott kinn.) — 527. Auf den Tod Rózsavölgyis. (R. halálára.) — 528. Italien. (Olaszország.) — 529. Die Henne meiner Mutter. (Anyám tyúkja.) — 530. Des Winters Tod. (A hó halála.) — 531. Vaterlandslied. (Nemzeti dal.) — 532. Der 15. März 1848. (15-ik március 1848.) — 533. Trinklied. (Bordal.) — 534. Die See hat sich empöret. (Föltámadott a tenger.) — 535. Giebt es unter uns noch einen. (Van-e mostan olyan legény.) — 536. Der König und der Henker. (A király és a hóhér.) — 537. Meine Frau und mein Schwert. (Feleségem és kardom.) — 538. An den

Frühling. (A tavaszhoz.) — 539. Der Gott der Magyaren. (A magyarok istene.) — 540. Fänd' ich auf der Welt. (Ilyen asszony való nékem.) — 541. Mag ich wohin immer schauen. (Már minékünk ellenségünk.) — 542. Auf! (Föl!) — 543. Was verfolgst du mich. (Miért kísérsz.) — 544. Das Zwerggeschlecht. (A gyáva faj, a törpe lelkek.) — 545. Ich reise, du bist nicht bei mir. (Utas vagyok, s nem vagy velem.) — 546. Auf der Stätte meiner Geburt. (Szülőföldemen.) — 547. Klein-Kumanien. (Kis-Kúnság.) — 548. Der Ungar ist nun wieder Ungar. (Ismét magyar lett a magyar.) — 549. Wladislaw der Gute. (Dobzse László.) — 550. Republik. (Respublica.) — 551. Die Schwadron Lenkei's. (L. százada.) — 552. Revolution. (Forradalom.) — 553. Drei Vögel. (Három madár.) — 554. Heut vor einem Jahr. (Ma egy éve.) — 555. Da steh' ich schon im Sommer. (Itt benn vagyok a férfikor nyarában.) — 556. In den Bergen. (A hegyek közt.) — 557. Hört doch auf zu singen. (Mit daloltok még, ti jámbor költők?) — 558. Der Busch an den Sturmwind. (A bokor a viharhoz.) — 559. Wir sassen hier. (Tudod, midőn először ültünk.) — 560. An die Székler. (A székelyekhez.) — 561. Abschied. (Búcsú.) — 562. Akazien im Garten. (Ti ákácfa a kertben.) — 563. Der Herbst ist kalt. (Hideg idő, hűs ősz éj.) — 564. Welch' ein Lärmen. (Milyen lárma, milyen vígadalom.) — 565. Mein liebes Weib, vermag ich? (Hogy volna kedvem.) — 566. Ich liebe dich, mein Schatz! (Szeretlek, kedvesem.) — 567. Im Herbst. (Itt van az ősz, itt van újra.) — 568. Velwildert ist der Park. (Elpusztuló kert ott a vár alatt.) — 569. Schlachtlied. (Csatadal.) — 570. Bei der Geburt meines Sohnes. (Fiam születésére.) — 571. Am Jahreschlusse. (Az év végén.) — 572. Europa ruht. (Európa csendes.) — 573. Nun ság' ich doch, der Ungar siegt. (Bizony mondom, hogy győz most a magyar.) — 574. In der Schlacht. (Csatában.) — 575. Ich höre wieder Lerchensang. (Pacsirtaszót hallok megint.) — 576. Wer sähe dieser sonn'gen Flur. (Ki gondolná, ki mondaná.) — 577. Die Székler. (A székelyek.) — 578. In Vajda-Hunyad. (Vajda-Hunyadon.) — 579. Auf den Tod meiner Eltern. (Szüleim halálára.) — 580. Der Honvéd. (A h.) — 581. Auf, in den heiligen Krieg! (Föl a szent háborúra!) — 582. O Zeit, wie schreckensvoll. (Szörnyű idő.) — 583. An die Ungetreue. (A hűtelenhez.) — 584. In das Stammbuch des Ludwig Szeberényi. (Sz. Lajos emlékkönyvébe.) — 585. Dort die Tscharda. (Erdő szélén.) — 586. Du, Biene, machst. (Fürge méh.) — 587. Wanderbeder. (Vándordalok.) — 588. Rache. (Boszú.) — 589. Ewiger Gram. (Örök bú.) — 590. Liederquell. (Dalforrás.) — 591. Ideal und Wirklichkeit. (Ideál és való.) — 592. Das Ideal. (Ideál.) — 593. Diebische Hussaren. (Tolvaj huszár.) — 594. Volkslieder. (Népdalok.) — 595. Meine Tränen. (Könyeim.) — 596. Lehel. (L. 1845.) — 597. Ich bin so schläfrig. (Álmos vagyok és mégsem alhatom.) — 598. Die Welt ist eine grosse, teure Schänke. (Ez a világ egy nagy kocsmá, jó áros.) — 599. Bin nun wieder in der Heimat. (Haza tértem.) — 600. Der Nebel breitet... (Mint megfogamzott átok.) — Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 wc.

449. Gedichte von Alexander Petöfi. Aus dem Ungarischen von Dr. J. Goldschmidt. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. [1894.]

16-r. 232 l. (Universal-Bibliothek 1761—62. sz.) Tartalom: Vorwort 1883: febr. Einleitung. (Életrajz.) An Petöfi (A fordító eredeti költeménye.) — Erzählende Gedichte: 1. Der Liebe Fluch. (Szerelem átk.) — 2. Schalgo. (Salgó.) 3. Szilaj Pischta. (Sz. Pista.) — Lyrische Dichtungen: 4. In der Heimath. (Hazámban.) — 5. Auf der Donau. (A Dunán.) — 6. An seinen Freund Wilhelm K. (K... Vilmos barátomhoz.) — 7. Der Trinker. (A borozó.) — 8. Zwei Wanderer. (Két vándor.) — 9. Eine seltsame Geschichte. (Furcsa történet.) — 10. Meine erste Rolle. (Első szerepem.) — 11. In der Wildnis. (Vadonban.) — 12. Trinkspruch. (Felköszöntés.) — 13. Beim Schweine-Schlachtfest. (Disznótorban.) — 14. Was hilft es. (Mi haszna, hogy a csoroszlya...) — 15. Viele wandeln in des... (Járnak, kelnek sokan zöld erdőben...) — 16. Hortobágyer Wirtin. (Hortobágyi kocsmárosné...) — 17. Aus der Ferne. (Távolból.) — 18. Mein Liebchen. (Az én mátkám.) — 19. An Mathilde. (Matildhoz.) — 20. Saus und Braus. (Dinom-dánom.) — 21. Wie du mir, so ich dir. (Szegetszeggel.) — 22. Gestohlenes Ross. (Lopott ló.) — 23. Rundgesang. (Kördal.) — 24. Vorwurf. (Szemrehányás.) — 25. Die Sonne brennt gar heiss. (Érik a gabona...) — 26. Ich trat hinein zur Küchentür... (Befordultam a konyhára...) — 28. Zum Begräbnis tönen Lieder... (Temetésre szól az ének...) — 29. Meine Flöt' entstammt... (Kis furulyám szomorú fűz ága...) — 30. Das Lied. (A dal.) — 31. Der Adelige. (A nemes.) — 32. In der Nacht. (Éjjel.) — 33. Tausend Kirschen trägt... (Ezrivel terem a fán a meggy...) — 34. Wie ungeheuer gross ist... (Ez a világ a milyen nagy...) — 35. Abschied von der Bühne. (Búcsú a színészettől.) — 36. Leben, Tod. (Élet, halál.) — 37. Einem Baum der Dichtkunst. (Verseim.) — 38. Meine Liebe — ist nicht... (Az én szerelmem...) — 39. Die Naturblume. (A természet vadvirága.) — 40. Es regnet. (Esik, esik, esik...) — 41. Der alte Herr. (Az öreg úr.) — 42. Was sagt der Weise? (Mit szól a bölcs?) — 43. An Etelka. (Etelkéhez.) — 44. Fräulein E. Cs. ins Stammbuch. (Cs. E. kisasszony emlékkönyvébe.) — 45. Frau V. Sz. ins Stammbuch. (V. Sz.-né emlékkönyvébe.) — 46. Zwei Geschwister. (Két testvér.) — 47. Meines Vaters Handwerk und mein Handwerk. (Apám mestersége s az enyém.) — 48. Das Blatt welk von der Blume... (Hull a levél a virágról...) — 49—88. Zypressen-Laub vom Grabe Etelka's. (Czipruslombok.)¹ — 89. Ruhm. (Hír.) — 90. Dichter sein, oder nicht. (Költő lenni vagy nem lenni.) — 91. Schnell wird der Vogel... (Gyors a madár, gyors a szélvész...) — 92. Ausgetreten ist der Fluss... (Kicsapott a folyó.) — 93. Niklas. (Orbán.) — 94. Meine schlechten Gedichte. (Rosz verseimről.) — 95. An das Schicksal. (A sorshoz.) — 96. Die Sonne. (A nap.) — 97. Mein Ross, es ist an Leibesfarbe... (Paripámnak az ő színe fakó...) —

¹ Az eredetileg e címen közölt 34 költeményhez fordító még a következő öt költeményt csatolta: Mi büvös-bájós hang? — Messze vándoroltam. — Vahot Sándorhoz. — A toronyban delet harangoznak. — Igy is jó.

98. Schwarzbrot. (Fekete kenyér.) — 99. Geröthet schon der Bäume Blätter... (Piroslik már a fákon a levél...) — 100. Lange schlägt den Ungarn schon... (Rég veri már a magyart a teremő...) — 101. Fresco Ritornell. — 102. Wärest auch kein guter Koch geworden... (Magyarország.) — 103. Meine Phantasie. (Képzetem.) — 104. Der gute alte Wirt. (A jó öreg kocsmáros.) — 105. Der letzte Mensch. (Az utósó ember.) — 106. Jugend. (Ifjúság.) — 107. Wolke und Stern. (Felhő és csillag.) — 108. Mein Leid und meine Freude. (Búm és örömem.) — 109. An ein Fräulein. (Egy asszonyi állathoz.) — 110. Der ungarische Edelmann. (A magyar nemes.) — 111. Handel. (Alkú.) — 112. Frl. S. Sz. ins Stammbuch. (S. Sz. kisasszony emlékkönyvébe.) — 113. K. S. ins Stammbuch. (S. K. emlékkönyvébe.) — 114. B. A. ins Stammbuch. (A. B. emlékkönyvébe.) — 115. Quelle und Strom. (Forrás és folyam.) — 116. Der Dichter und die Weinrebe. (A költő s a szőlővessző.) — 117. Schönes Mädchen dieser schönen Gegend... (Szép vidéknek szépséges leánya...) — 118. Wenn hinaus du blickst aus deinem Fenster... (Ablakodból hogyha...) — 119. Der Trauring. (A jegygyűrű.) — 120. Bei Seite jetzt, ihr alten... (Félre mostan...) — 121. Lieber Doktor, sprach ich... (Drága orvos úr...) — 122. In dem Grabe ruht... (Sírba tették...) — 123. Vielfach kleidet ein sich meine Liebe... (Száz alakba...) — 124. Niedrig ist das Haus, worin ich wohne... (Alacsony kis ház...) — 125. Nie war noch der Mensch verliebt... (Soha sem volt az szerelmes...) — 126. Baum sei ich, wenn du... (Fa leszek, ha...) — 127. Das Bouquet, das du mir... (A bokkrétát, melyet...) — 128. Seitdem in die Liebe ich geraten. (A mióta szerelembé...) — 129. Einen Wunsch nur... (Életem most...) — 130. Auf der kahlen, ganz vergilbten... (A letarlott...) — 131. Wenn also die Gottheit zu mir spräche... (Ha az Isten...) — 132. Immer glaubt' ich, dass... (Azt hívéim, hogy...) — 133. An Maurus Jókai. (Jókai Mórhoz.) — 134. Die Ruinen der Zschärda. (A csárda romjai.) — 135. Hoffnung. (Remény.) — 136. Wechsel. (Változás.) — 137. Die Krone der Steppe. (A sivatag koronája.) — 138. Wie kommt's, dass so viel schlechte Menschen... (Hogy van, hogy azt a sok gazembert...) — 139. Winternacht. (Téli éj.) — 140. Der Wahnsinnige. (Az őrült.) — 141. Der Vogel zieht... (Elvándorol a madár...) — 142. Nicht weine ich... (Nem sírok én...) — 143. Auf den Tod des Peter Vajda. (V. P. halálára.) — 144. Selbst ein zerbrochener... (Annyit sem ér az élet...) — 145. Hoch unsre Hoffnungen... (Szállnak reményink...) — 146. Erinnerung... (Emlékezet...) — 147. O Maid, dein Aug'... (Oh, lány! szemed...) — 148. Ich liesse gern die grosse Welt... (Szeretném itt hagyni...) — 149. Wie wenn ich trüg' das grosse... (Mintha a nagy, nehéz...) — 150. Was ist der Ruhm? (Mi a dicsőség?) — 151. Was hast du Erde... (Mit ettél, föld...) — 152. Der Bauer zieht durchs Feld die Furche... (Földét a földműves...) — 153. Wer kann mir dieses Räthsel lösen... (Ki fogja vajon megfejteni...) — 154. Die Freunde haben mich... (Barátaim megölelének...) — 155. Erhabne Nacht. (Fönséges éj!) — 156. Der Winter schützt vor Frost... (Hideg ellen a tél...) — 157. Der Gatte kam nach Hause krank... (A férj hazajő beteg...) — 158. Ein Kreuz, wohin dein Aug'... (Kereszt.) — 159. Schläfst du, o Wahrheit, oder...

(Igazság! alszol?) — 160. Die Wittve Trauerkleider trägt... (Az özvegy...) — 161. Der Mensch, er rennt... (Mint ló-fut a boldogság után...) — 162. Als es auf Erden... (Midőn a földön...) — 163. Seht dorten mir den reichen Herrn an... (E gazdag úr...) — 164. Das verliebte Meer. (A szerelmes tenger.) — 165. Im Walde. (Erdőben.) — 166. Wie des Sommers Wolken... (Mint felhők a nyári égen...) — 167. Menschenhass. (Világgyűlölet.) — 168. Jetzt fang' ich endlich an zu glauben... (Most kezdem én csak még ismerni...) — 169. Ich liebe, wie vielleicht noch keiner... (Szeretek én...) — 170. Fr. L. F. ins Stammbuch. (F. L. kisasszony emlékkönyvébe.) — 171. Das Herz erstarrt, wenn es nicht liebt... (Mégfagy a szív, ha nem szeret...) — 172. Fr. J. Sz. ins Stammbuch. (Sz. J. kisasszony emlékkönyvébe.) — 173. Dir ist Lenz die liebste Zeit... (Te a tavaszt szereted...) — 174. Mein dichterischer Trieb ist nicht... (Az én képzeletem nem...) — 175. Es war einmal ein armer Bursch... (Volt egy szegény fiú...) — 176. Es stehen jetzt allerwegen (Búsulnak a virágok...) — 177. Fr. J. K. ins Stammbuch. (K. J. kisasszony emlékkönyvébe.) — 178. Der Zweig erzittert... (Reszket a bokor, mert...) — 179. Feentraum. (Tündéralom.) — 180. Meine Lieder. (Dalaim.) — 181. Die Jugend blieb als Freund. (Egy barátom az ifjúság...) — 182. Das Lied der Hunde. (A kutyák dala.) — 183. Das Lied der Wölfe. (A farkasok dala.) — 184. Ich bin ein Ungar... (Magyar vagyok.) — 185. Der Wind. (A szél.) — 186. Licht. (Világosságot!) — 187. An die Geduld. (A türelemről.) — 188. Feuer. (Tűz.) — 189. Ich möchte sein ein Fluss... (Lennék én folyóvíz...) — 190. Meine Muse und meine Braut. (Múzsám és menyasszonyom.) — 191. An die Zeit. (Az időhöz.) — 192. Der Wald hat seine Vögelin... (Az erdőnek madara van...) — 193. Schwert und Kette. (Kard és lánc.) — 194. Antwort auf einen Brief meiner Geliebten. (Válasz kedvesem levelére.) — 195. Die Dichtkunst. (A költészet.) — 196. Mein Pegasus. (Az én Pegasusom.) — 197. Homer und Ossian. (Homér és Osszián.) — 198. Abschied vom Junggesellenstand. (Bucsu a nőtlenségtől.) — 199. Wer hat jemals schon gesehen... (Ilyen óriást, mint...) — 200. Der düstre Herbstwind... (Beszél a fákkal a bús őszi szél...) — 201. Das Land der Liebe. (A szerelem országa.) — 202. Elegie des Mondes. (A hold elegiája.) — 203. Meine Güte rühmst du... (Dicsérsz kedves...) — 204. Herr Paul Pato. (Pátó Pál úr.) — 205. Die Nacht. (Az éj.) — 206. Okatovtaien. (Okatovtáia.) — 207. Mein Weib und mein Schwert. (Feleségem és kardom.) — 208. In der Heimat. (Szülőföldemen.) — 209. Der Strauch an den Sturm. (A bokor a viharhoz.) — 210. Wieder ist der Herbst gekommen... (Itt van az ősz, itt van újra.) — 211. Zur Geburt meines Söhnchens. (Fiam születésére.) — 212. Bei der Burg Hunyad. (Vajda-Hunyadon.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

450. Alexander Petöfi's ausgewählte Gedichte. Aus dem Ungarischen übersetzt und mit Anmerkungen versehen von Andor v. Sponer. Leipzig. Verlag von S. Hefel. 1895.

8-r. XVIII, 333 l. Nyomtatta Pöschel & Trepte u. o. Tartalom: Einleitung. — 1. In der Heimath. (Hazámban.) — 2. Auf der Donau. (A Dunán.) —

3. Der Zecher. (A borozó.) — 4. Wildniss. (Vadonban.) — 5. Weinlied. (Felkőszöntés.) — 6. Todessehnen. (Halálvágy.) — 7. Aus der Ferne. (Távolból.) — 8. Frau L... (L...né.) — 9. Meine Braut. (Az én mátkám.) — 10. Saus und Braus. (Dinom-dánom.) — 11. Traumdeutung. (Jövendőlés.) — 12. Wolfsabenteuer. (Farkaskaland.) — 13. Sankt Paulstag. (Pálnapkor.) — 14. Gestohlnes Pferd. (Lopott ló.) — 15. Maass für Maass. (Szeget szeggel.) — 16. Lebend'ger Tod. (Élőhalott.) — 17. Im Friedhof. (Temetőben.) — 18. Das letzte Almosen. (Az utolsó alamizsna.) — 19. Hortobágyer Kneipenwirtin. (Hortobágyi kocsmárosné.) — 20. Wer ich bin, ich mag's nicht nennen. (Ki vagyok én, nem mondom meg.) — 21. Donnerkeil und Höllenblitze! (Lánggal égő teremteté.) — 22. Liebe, Liebe. (A szerelem, a szerelem.) — 23. Niemand hat es je der Blume noch verwehrt. (A virágnak megtiltani nem lehet.) — 24. Nein, von hinnen geh' ich nimmer. (Nem megyek én innen sehova.) — 25. Grabgeläute hör ich. (Temetésre szól az ének.) — 26. Pfeifchen mein. (Kis furulyám, szomorúfűz ága.) — 27. Wenn schon nirgendsher ein Schimmer. (Hejh, nekem hát vigasztalást mi sem ad?) — 28. Mit den Musikanten. (A faluban utcahosszat.) — 29. Deine Schuld ist's. (Nem ver meg engem az isten.) — 30. Die Haide Ungarns. (Pusztán születtem.) — 31. Gaul, ich saddle dich. (Gyere lovam.) — 32. Wie das Weltall gross und prächtig. (Ez a világ amilyen nagy.) — 33. Mädchen denkt. (Nem tesz föl a lány magában egyebet.) — 34. Wer ein Liebchen muss entbehren. (Akinék nincs szeretője.) — 35. Nein, ich weiss nicht mehr. (De már nem tudom, mit csináljak?) — 36. Sel'ge Nacht. (Boldog éjjel.) — 37. In die Küche ging ich. (Befordultam a konyhára.) — 38. Das Lied vom Vaterland. (Honfidal.) — 39. Winters Ende. (Tél végén.) — 40. Ausgezischt. (Fütty.) — 41. Der Räuber. (Fürdik a holdvilág az éj tengerében.) — 42. Der Betyár. (A csaplárné a betyárt szerette.) — 43. Der Schafhirt. (Megy a juhász számaron.) — 44. Bei Erlau. (Eger mellett.) — 45. Ein Abend im Vaterhaus. (Egy estém otthon.) — 46. Nach Tisch. (Ebéd után.) — 47. Susanne. (Zsuzsikához.) — 48. Einsamkeit. (Magány.) — 49. Mein Grab. (Sírom.) — 50. Misslungener Plan. (Füstbe ment terv.) — 51. Nur Wasser. (Vizen.) — 52. Carmen lugubre. — 53. Bandi. (Hejh, Büngödsi Bandi.) — 54. Meine Wirtschaftsgebahrung. (Gazdálkodási nézeteim.) — 55. Abschied vom Theater. (Búcsú a színészettől.) — 56. Die Glücklichen in Pest. (A boldog pestiek.) — 57. Halme giebt's. (Ezri vel terem a fán a meggy.) — 58. Das Tiefland. (Az Alföld.) — 59. Im Zimmer. (Szobámban.) — 60. Leben und Tod. (Élet, halál.) — 61. Der Vagabund. (A csavargó.) — 62. Abend. (Est.) — 63. Ein Winter in Debreczin. (Egy telem Debreczenben.) — 64. Die Nachahmer. (Az utánzókhöz.) — 65. Herr Pint. (Pinty úrfi.) — 66. Meine Nächte. (Éjszakáim.) — 67. An die Sonne. (A naphoz.) — 68. Sparsamkeit. (Takarékosság.) — 69. Gute Laune. (Mi lelt?) — 70. Nach dem Gelage. (Dáridó után.) — 71. Der Welle gleicht mein Lieben. (Szerelmem zúgó tenger.) — 72. Csokonai. — 73. Ich wollt. (Volnék bár.) — 74. Mein Lieben. (Az én szerelmem.) — 75. Allmächt'ger Augen, Himmelslicht. (Szemek, mindenható szemek!) — 76. Mir gleichviel. (Élet, halál, nekem már mindegy.) — 77. Warum bin ich nicht? (Miért nem

születtem ezer év előtt?) — 78. Der Soldat. (Katona vagyok én.) — 79. An die Mädchen. (A leánykákhoz.) — 80. Mein Tod. (Halálom.) — 81. An meine Eltern. (Szülőimhez.) — 82. Wilde Blüte. (A természet vadvirága.) — 83. Die Tintenflasche. (A tintásüveg.) — 84. Der Weise. (Mit szól a bölcs?) — 85. Meister Paul. (Pál mester.) — 86. Liebe und Wein. (Szerelem és bor.) — 87. Regen. (Esik, esik, esik.) — 88. Rausch für's Vaterland. (Részegség a hazáért.) — 89. Leier und Schwert. (Lant és kard.) — 90. O komm' ins Grab! (Rabházának fia.) — 91. Was ich nie und nimmer. (Elmondom, mit eddig.) — 92. Du Hoffnungsstern. (Hová levél.) — 93. O, dass dies erbarungslose. (Jaj, be bús ez a harangszó.) — 94. Warst meines Lebens einz'ge Blüte. (Te voltál egyetlen virágom.) — 95. O komm' des Nachts. (Ha ébren még nem látogatsz.) — 96. Hoch oben glänzt. (Amott fönny egy csillag ragyog.) — 97. Es störe niemals. (Nem háborítom-e nyugalmad.) — 98. Mein todtes Lieb. (Én vagyok itt.) — 99. Todt hab' ich dich geschaut. (Láttam két hosszú nap.) — 100. Wo bist du? (Hol vagy te, régi kedvem?) — 101. Was wäre sonderbar? (Mi volna különös azon.) — 102. Auf ihrem Grabe. (Áltam sírhalma mellett.) — 103. Ich glaub' es nimmer. (Hazugság, amit.) — 104. Hin alle Freude. (Be szomorú az élet énnekem.) — 105. Hätt' ich sie nicht im Leben. (Ha életében nem szerettem volna.) — 106. Schon müssig hängt die Leier. (Függ már a lant.) — 107. Welch' Hallen, süß und leis'. (Mi bűvös-bájos hang.) — 108. Oft, wenn mich übermannt. (Middön nagyon bánt.) — 109. Winterszeit. (Téli világ.) — 110. Schlechte Verse. (Rossz verseim.) — 111. Mein Vater und ich. (Apám mestersége s az enyém.) — 112. Erinnerung an eine schöne Dame. (Egy szép hölgy emléke.) — 113. Liebessehnen. (Szerelenvágy.) — 114. Vergnügt euch. (Mulatság közben.) — 115. Es röthen sich die Blätter. (Piroslik a kecskesugó.) — 116. Viele Kneipen giebt's. (Van a nagy alföldön csárda sok.) — 117. An das Schicksal. (A sorshoz.) — 118. Peti Liljom. (Liliom Peti.) — 119. Ungarn. (Magyarország.) — 120. Die Näherin. (A varróleány.) — 121. Lange schon trifft Gottes Zorn. (Rég veri már a magyart a teremtó.) — 122. Abschied von Kún-Szent-Miklós. (Búcsú Kún-Szent-Miklóstól.) — 123. Jugend. (Ifjúság.) — 124. Mein Gebet. (Imádságom.) — 125. Stattlich ist mein Schatz. (A szeretőm nyalka gyerek.) — 126. Legende. (Legenda.) — 127. Erkennt doch endlich. (Ismerjete meg.) — 128. Ich und die Sonne. (Én és a nap.) — 129. An ein Frauenzimmer. (Egy asszonyi állathoz.) — 130. Handel. (Alkú.) — 131. Ein Garten. (Virágoskert a költő szive.) — 132. Der Ochsenwagen. (A négyökrös szekér.) — 133. Der Trauring. (A jegygyűrű.) — 134. Auf dem Berge. (Hegyen ülök.) — 135. Räuberhandwerks Ende. (A zsiványosság vége.) — 136. Ewige Umarmung. (Örök ölekezés.) — 137. Dichter und Rebe. (A költő s a szőlővessző.) — 138. Vom Vaterland. (A hazáról.) — 139. Fräulein L. F. ins Album. (F. L. kisasszony emlékkönyvébe.) — 140. Wunderbares Mädchen. (Szép vidéknek szépséges leánya.) — 141. Schaffst mir eine neue Welt. (Megteremtéd lelkem új világát.) — 142. Blickst du auswärts in des Morgens Schimmer. (Ablakodból hogya.) — 143. Lasst mich, Kameraden. (Félre mostan.) — 144. Theurer Doktor. (Drága orvos úr.) →

145. Hundertfältig seh' ich. (Száz alakba.) — 146. Meinen Träumen bist du oft verliehen. (Álmaimban gyakran.) — 147. Nie empfunden hat die heil'gen Triebe. (Sohasem volt az szerelmes.) — 148. Als ich dich erblickt. (Mihelyest megláttalak.) — 149. Sei die Blüthe. (Fa leszek, ha.) — 150. Seit ich mich verliebte. (Amióta szerelembe.) — 151. Auf die Erde. (A letarlott.) — 152. Fern bin ich. (Messze estem.) — 153. Sprache der Allmächtige. (Ha az isten.) — 154. Die Trümmer der Csárda. (A csárda romjai.) — 155. Die Krone der Steppe. (A sivatag koronája.) — 156. Begegnung in der Haide. (Pusztai találkozás.) — 157. Hoffnung. (Remény.) — 158. Winternacht. (Téli éj.) — 159. Feentraum. (Tündéralom.) — 160. Es entblättern sich. (Hull a levél.) — 161. Mögen Wolken sich ergiessen. (Ereszkedik le a felhő.) — 162. Wie die Wolke in der Höhe. (Száll a felhő.) — 163. Braunes Mädchen. (Te vagy, te vagy, barna kis lány.) — 164. Gott's Wunder. (Isten csodája.) — 165. Warum? (Mért vagyok én még a világon.) — 166. Das verliebte Meer. (A szerelmes tenger.) — 167. Traum. (Az álom.) — 168. Wolken. (A felhők.) — 169. Ob auch längst das Abendläuten ausgehallt. (Rég elhúzták az esteli harangot.) — 170. Weltschmerz. (Világyülölet.) — 171. Das Herz. (Mégfagy a szív, ha nem szeret.) — 172. Sklaverei. (Rabság.) — 173. Auf der Heveser Ebene. (A hevesi rónán.) — 174. Frühlingsglanz. (Te a tavaszt szereted.) — 175. Urplötzlich. (Álmodtam szépet, gyönyörűt.) — 176. In wen'gen Tagen. (Egy pár rövid nap.) — 177. Du liebst mich also? (Szeretsz tehát?) — 178. Die Blüten kranken. (Búsúlnak a virágok.) — 179. Lichtblau. (Világoskék a csillagos éjszaka.) — 180. Ästlein ist erschüttert. (Reszket a bokor, mert.) — 181. Unsterblich ist. (Halhatatlan a lélek.) — 182. Mir träumte heut'. (Véres napokról álmodom.) — 183. Weihnachten. (Karácsonkor.) — 184. Mir thut nur ein Gedanke weh. (Egy gondolat bánt engemet.) — 185. Meine Lieder. (Dalaim.) — 186. Bist du ein Mann, so sei es. (Ha férfi vagy, légy férfi.) — 187. Lied der Hunde. (A kutyák dala.) — 188. Lied der Wölfe. (A farkasok dala.) — 189. Die Dichter des XIX. Jahrhunderts. (A XIX. század költői.) — 190. Der Ungar. (Magyar vagyok.) — 191. Das alte Leiden. — 192. Eine Kutte trägt der Mönch. (Csuklyában jár a barát.) — 193. Für's Volk. (A nép nevében.) — 194. Zwei Seufzer. (Két sóhaj.) — 195. Die Blumen. (A virágok.) — 196. Von der Geduld. (A türelméről.) — 197. Der grüne Marci. (Zöld Marci.) — 198. Feuer. (Tűz.) — 199. Der Storch. (A gólya.) — 200. Reise im Tiefland. (Utazás az alföldön.) — 201. Du fragst. (Kérdezd, szeretlek-e?) — 202. Welch' wüstes lärm? (Mi lárma ez megint?) — 203. Ich seh' des Ostens. (Látom Kelet leggazdagabb virányit.) — 204. Schwert und Kette. (Kard és lánc.) — 205. Panna Panyó. (P. Panni.) — 206. An des Dorfes End'. (Falu végén kurta kocsmá.) — 207. Abend. (Alkony.) — 208. Buntes Leben. (Tarka élet.) — 209. Der Wanderbursch. (A vándorlegény.) — 210. Böser Geist. (Ne bántson az meg.) — 211. Der Sternenhimmel. (A csillagos ég.) — 212. Wie ein Regenguss. (Csak úgy omlanak most hozzám.) — 213. Stilleben. (Csendes élet.) — 214. War eine Arbeit. (Az volt a nagy, nagy munka.) — 215. Ende September. (Szeptember végén.) — 216. Du lobst mich? (Dicsérsz kedves?) — 217. Elegie

des Mondes. (A hold elegiája.) — 218. Des Bettlers Grab. (A koldus sírja.) — 219. Maulhelden. (A szájhősök.) — 220. Schau' ich aus dem Fenster. (Nézek, nézek kifelé.) — 221. Paul Pató. (P. Pál úr.) — 222. Kaum noch Morgen. (Még alig volt reggel.) — 223. Die Nacht. (Az éj.) — 224. Oktokotalien. (Okatootáia.) — 225. Bei Czakó's Begräbniss. (Cz. temetésén.) — 226. Silvesternacht 1847. (Szilveszter éje 1847-ben.) — 227. Einem Buchhändler ins Album. (Egy könyvtárús emlékkönyvébe.) — 228. Der gefangene Löwe. (A rab oroszlán.) — 229. Auf Rózsavölgyi's Tod. (R. halálára.) — 230. Italien. (Olaszország.) — 231. Nationallied. (Nemzeti dal.) — 232. Funken fliegen. (Kemény szél fúj.) — 233. Das Meer. (Föltámadott a tenger.) — 234. Rákóczi. — 235. Die gesunkene Säule. (A ledőlt szobor.) — 236. Wie ich sehe. (Már minékünk ellenségünk.) — 237. Schwarz-rothes Lied. (Fekete-piros dal.) — 238. Das Zwerggeschlecht. (A gyáva faj, a törpe lelkek.) — 239. Heimath. (Szülőföldem.) — 240. Dobzse László. — 241. Heur' ein Jahr. (Ma egy éve.) — 242. Ihr Poeten. (Mit daloltok még, ti jámbor költők.) — 243. Hier, weisst du's noch? (Tudod, midőn először ültünk?) — 244. Abschied. (Búcsú.) — 245. Akazien. (Ti ákácfa a kertben.) — 246. Ehret die Soldaten. (Tiszteljétek a kőzatonákat.) — 247. Wie fänd' ich Freude. (Hogy volna kedvem.) — 248. 1848. — 249. Jauchzen hör' ich. (Milyen láрма, milyen vigadalom.) — 250. Schon ruh'n in Frieden. (Európa csendes.) — 251. Der Husar. (A huszár.) — 252. In der Schlacht. (Csatában.) — 253. Der Lerchenhall. (Pacsirtaszót hallok megint.) — 254. Vier Tage. (Négy nap dörgött az ágyú.) — 255. Der Tod ist hier. (Jött a halál.) — 256. Ich sag' es euch. (Bizony mondom, hogy győz most a magyar.) — 257. Die Székler. (A székelyek.) — 258. Wer dächte nur, wer ahnte nur. (Ki gondolná, ki mondaná.) — Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1251 k.

Német-Gründler tájnyelv.

451. Die Gründler. Eine Entdeckungstreife in das Ländchen der Mántáfen. Verfaßt von Theodor Kliegl. Budapest, 1894. Druck u. Verlag v. Coloman Rózsá u. Frau.

8-r. 189, (2) l. A 81—90. l. Külön címlappal: Einige Dichtungen von Petőfi. Ins Gründlerische übersetzt vom Verfasser. A lefordított költemények: 1. Megy a juhász számaron. — 2. Befordultam a konyhára. — 3. Ambrus gazda. — 4. Temetésre szól az ének. — 5. Boldogtalan voltam. — 6. Szomjas ember tündőése. — 7. A szerelem, a szerelem. — 8. Beim Sautanz. (Disznótorban.) Verses fordítások. Jelzete: P. o. germ. 1925.

Olasz.

452. Canti scielti di Alessandro Petőfi. Traduzione dall' originale ungherese di R(ina) Larice, Milano. Società editrice Sonzogno. É. n.

16-r. 94 l. Nyomtatta: L. Mondaini u. o. Tartalom: Alessandro Petőfi. (Biografia.) — 1. Ritorno. (Hazámban.) — 2. Al Danubio. (A Dunán.) — 3. L'ostessa di Hortobágy. (Hortobágyi kocsmárosné...) — 4. La mia fidanzata.

(Az én mátkám.) — 5. Profezia. (Jövendölés.) — 6. Indifferenza. (Élő halott.) — 7. Le direi. (Elmondanám.) — 8. Progeti svaniti. (Füstbement terv.) — 9. È impossibile... (A virágnak megtiltani nem lehet...) — 10. Se ti sposerei! (Elvennélek én, csak adnának...) — 11. Il csikos. (A csikós.) — 12. Bevo acqua... (Vizet izsom.) — 13. La puszta. (Az Alföld.) — 14. Nella mia stanza. (Szobámban.) — 15. A'miei genitori. (Szülőimhez.) — 16. Piove, piove, piove. (Esik, esik, esik...) — 17. Foglie di cipresso. (Cipruslombok.) — 18. Vorrei amare di nuovo. (Szerelemvág.) — 19. Jo non saprei. (Rossz versemről.) — 20. Esci a contemplare. (Ki a szabadba!) — 21. Consolazione. (Rég veri már a magyart a teremtő.) — 22. Nell villaggio. (Falun.) — 23. Conosceremi, dunque. (Ismerjete meg!) — 24. La creazione. (Felhő és csillag.) — 25. Il poeta e la vite. (A költő és a szőlővessző.) — 26. La mia patria. (A hazáról.) — 27. Nuovo amore. (Sírba tették...) — 28. La scuola. (Megvállom, hogy...) — 29. Tugurio e palazzo. (Alacsony kis ház...) — 30. Non ha mai amato. (Sohasem volt az szerelmes...) — 31. Vorrei... (Faleszek, ha...) — 32. Voto. (Ha az isten...) — 33. Le rovine della csárda. (A csárda romjai.) — 34. Intorno della puszta. (Pusztai találkozás.) — 35. Cento forme. (Száz alakba...) — 36. Io credevo. (Azt hívéim, hogy...) — 37. Il pazzo. (Az őrült.) — 38. Le mie speranze. (Szállnak reményeink...) — 39. Il dolore. (A bánat? egy nagy oceán.) — 40. Il mare innamorato. (A szerelmes tenger.) — 41. Ora candidi, ora oscuri. (Mint felhők a nyári égen...) — 42. Due mali. (Megfagy a szív, ha nem szeret...) — 43. Perchè dire... (F. L. kisasszony emlékkönyvébe.) — 44. Io amo. (Szeretek én...) — 45. Bruna fanciulla. (Te vagy, te vagy barna kislyány...) — 46. Sera. (A hevesi rónán.) — 47. Vola la nube. (Száll a felhő...) — 48. Prevedo giorni sanguinosi. (Véres napokról álmodom.) — 49. Sussulta il cespuglio. (Reszket a bokor, mert...) — 50. L'anima. (Halhatatlan a lélek...) — 51. Un pensiero mi tormenta. (Egy gondolat bánt engemet...) — 52. I miei canti. (Dalaim.) — 53. I poeti del secolo XIX. (A XIX. sz. költői.) — 54. A Giovanni Arany. (Arany Jánoshoz.) — 55. Sono magiaro. (Magyar vagyok.) — 56. Il Tibisco. (A Tisza.) — 57. Le nubi. (A felhők.) — 58. Il vento. (A szél.) — 59. Luce! (Világosságot!) — 60. La sentenza. (Az ítélet.) — 61. Se penso alla mia diletta. (Ha én kedvesemről gondolkodom.) — 62. Re sono. (Te az enyém, én a tied...) — 63. La cicogna. (A gólya.) — 64. Non c'è un fiore. (Puszta föld ez, ahol most járok...) — 65. Tramonto. (Alkony.) — 66. Scene della csárda. (Falu végén kurta kocsma...) — 67. Sul cader dell'autunno. (Ősz elején.) — 68. Omero e Ossian. (Homér és Osszián.) — 69. Terra e cielo. (Menny és föld.) — 70. Vita tranquilla. (Csendes élet.) — 71. Elegia della luna. (A hold elégiája.) — 72. Ti amo tanto. (Szeretlek én, szeretlek téged.) — 73. Il Leone prigioniero. (A raboroszlán.) — 74. La montagna e la valle. (A völgy s a hegy.) — 75. La morte dell'inverno. (A tél halála.) — 76. Canto nazionale. (Nemzeti dal.) — 77. Noi parliamo... (Megint beszélünk s csak beszélünk...) — 78. L'inverno nella puszta. (A puszta télen.) — 79. Rákóczi. — 80. Mia moglie e la mia spada. (Feleségem és kardom.) — 80. La statua rovesciata. (A ledőltszobor.) — 81. Orsà, dunque. (Föl.) — 82. Il canto

della culla. (Szülőföldemen.) — 83. La piccola Cumania. (Kis-Kunság.) — 84. Alla patria. (A nemzethez.) — 85. Fra i monti. (A hegyek közt.) — 86. Che mai cantate... (Mit daloltok még, ti jámbor költők?) — 87. Ricordi? (Tudod, mikor először ültünk...) — 88. Il vecchio portabandiera. (A vén zászlótartó.) — 89. Fa freddo. (Hideg idő, hűs őszi éj...) — 90. La nascita di mio figlio. (Fiam születésére.) — 91. L'Europa è tranquilla. (Európa csendes, újra csendes...) — 92. O allodola trillante. (Pacsirtaszót hallok megint...) — 93. L'honvéd. (A honvéd.) — 94. Su, alla guerra santa. (Föl, a szent csatára.) — Poemetti: 95. Sogno (?) — 96. Szilai (sic) Pista. — 97. Bolond Istók. Prózai fordítások. (Biblioteca universale No. 326.) Jelzete: L. eleg. g. 258.

453. Alessandro Petőfi. Poesie tradotte da Francesco Sirola. (II. serie.) Fiume. Tipografia P. Battara. 1911.

8-r. 83 l. Tartalom: 1. Il giramondo. (Bolond Istók.) — 2. Le rovine della «csárda». (A csárda romjai.) — 3. La cicogna. (A gólya.) — 4. Storia di lupi. (Farkaskaland.) — 5. C'era una volta. (Volt egy szegény fiú.) — 6. Nella mia terra natale. (Szülőföldemen.) — 7. Non ami. (Mégfágy a szív, ha nem szeret.) — 8. Fuoco. (Tűz.) — 9. Chiara è la notte. (Világos kék a csillagos éjszaka.) — 10. Fammi un sorriso. (Mosolyogj rám.) — 11. Il pan nero. (Fekete kenyér.) — 12. I o t'amo. (Szeretlek én, szeretlek téged.) — 13. Di Natale. (Karácsonkor.) — 14. Congedo. (Bucsú.) — 15. Salgó. — Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252. vb.

Tót.

Výbor z básni Alexandra Petőfiho. Preložil Emil Podhradsky B. Bystrica. Tlačou a nákladom Singera a Sonnenfelda. É. n.

8-r. 41, 232 l. arcképpel. Tartalma. Rövid életrajz. — 1. Janko vífáz. (János vitéz.) — 2. Keď čerieso. (Mi haszna, ha a csoroszlya.) — 3. Prehodia sa mnohí. (Járnak, kelnek sokan.) — 4. Za sveta. (Távolból.) — 5. Moja milá. (Az én mátkám.) — 6. K Matilge. (Matildhoz.) — 7. Dynom-dánom. (Dinom-dánom.) — 8. Túha za smrfou. (Halálvágy.) — 9. Prorocstvo. (Jövendölés.) — 10. Vlčie dobrodružstvo. (Farkaskaland.) — 11. Mojim priateľom. (Barátimhoz.) — 12. Unované rabstvo. (Megúnt rabság.) — 13. Za živa mrtvý. (Élő halott.) — 14. Ukradený kôň. (Lopott ló.) — 15. Kolopieseň. (Kördal.) — 16. Doziera pšenica. (Érik a gabona.) — 17. Na krížnych som cestách. (Keresztúton állok.) — 18. Pohrebná tam pieseň zneje. (Temetésre szól az ének.) — 19. Povedal bych. (Elmondanám.) — 20. Na sklone zimy. (Tél végén.) — 21. Kúpa sa mesiačik. (Fürdik a holdvilág.) — 22. Hej, už pre noňa. (Hej, nekem hát vigasztalást mi sem ad?) — 23. Pieseň. (A dal.) — 24. V mojej chorobe. (Betegségemben.) — 25. Krčmárka raz zbojníka ľúbila. (A csaplárné a betyárt szerette.) — 26. Zmarený plán. (Füstbe ment terv.) — 27. Na vode. (Vizen.) — 28. Neblažený bol som. (Boldogtalan voltam.) — 29. Čo tečie na poli? (Mi foly ott a mezőn.) — 30. Po dedine hore dolu. (A faluban utcahosszat.) — 31. Nebude ma. (Nem ver meg engem az isten.) —

32. Můj hrob. (Síroni.) — 33. Jaký velký. (Ez a világ amilyen nagy.) — 34. Bludár. (A csavargó.) — 35. Napodobňovateľom. (Az utánzókhöz.) — 36. Pútnici lásky. (Szerelem vándorai.) — 37. Píme! (Igyunk.) — 38. Šalgov. (Salgó K. BANSELL fordítása.) — 39. Chudá jaseň. (Sovány ősz.) — 40. Vojak som ja. (Katoná vagyok én.) — 41. Blažená noc. (Boldog éjjel.) — 42. Kalamár. (A tintás üveg.) — 43. Rozpoviem, čo dosiaľ. (Elmondom, mit eddig.) — 44. Oj, či smutný. (Jaj, be bús ez a harangszó.) — 45. Keď ma v bdení. (Ha ébren meg nem látogatsz.) — 46. Blázný Števko. (Bolond Istók. Ford. K. BANSELL.) — 47. Dlhé dva dni vidal. (Láttam két hosszú nap.) — 48. Priateľia, s potechou vašou. (Barátim, csak vigasztalással.) — 49. Na veži z von. (A toronyban deit harangoznak.) — 50. Bystrý je vták. (Gyors a madár, gyors a szélvész.) — 51. Vyliala sa rieka. (Kicsapott a folyó.) — 52. Von do poľa! (Ki a szabadba.) — 53. Moja obraznosť. (Képzetem.) — 54. Na dedine. (Falun.) — 55. Poznajte má. (Ismerjétek meg!) — 56. Uhorský zemän. (A magyar nemes.) — 57. Jednačka. (Alku.) — 58. Do pamätníka K. S. (S. K. emlékkönyvébe.) — 59. Z obloka tvojho. (Ablakodból.) — 60. Nízky, malý domček. (Alacsony kis ház.) — 61. Každému kvetu. (Minden virágnak.) — 62. Vtáča sa vysťahuje. (Elvándorol a madár.) — 63. Kríž. (Kereszt.) — 64. Teraz len začínam. (Most kezdem én csak még ismerni.) — 65. Ľud. (A nép.) — 66. V zahrade sme boli. (Kinn a kertben voltunk.) — 67. Jedna mišlienka ma morí. (Egy gondolat bánt engemet.) — 68. Pieseň psov. (Kutyák dala.) — 69. Pieseň vlkov. (Farkasok dala.) — 70. Znovu sa vrátila stará nemoc. (Ujonnán visszajött a régi baj.) — 71. V mene ľudu. (A nép nevében.) — 72. Dva vzdy dny. (Két sóhaj.) — 73. Oheň. (Tűz.) — 74. Obyvatelia púste. (A sivatag lakói.) — 75. Človek. (Az ember.) — 76. Chváliš ma milá. (Dicsérsz, kedves.) — 77. Sudca, sudca. (Bíró, bíró hivatalod.) — 78. Ladislav Huňady. (H. László.) — 79. Dnes tomu rok. (Ma egy éve.) — 80. Uctite si obecnych vojakov! (Tiszteljétek a közkatonákat!) — 81. Vandrovný. (A vándorlegény.) — 82. Vázeň. (Rabság.) — 83. Oko za oko. (Szeged szeggel.) — 84. Palko Pató. (P. Pál úr.) — 85. Pomätenec. (Az őrült.) — 86. Mladosť. (Ifjuság.) — 87. Refaz. (A bilincs.) — 88. Dávno tomu. (Rég elhúzták az esteli harangot.) — 89. Štastie. (Mint lótfut a boldogság után.) — 90. Boháč. (E gazdag úr.) — 91. Jestli srdce. (Mefagy a szív, ha nem szeret.) — 92. Neverným priateľom. (A hűtelen barátokhoz.) — 93. Sen. (Az álom.) — 94. Prvá láska. (Első szerelmem.) — 95. Bledý vojak. (Halvány katona.) — 96. Zimní večierky. (A téli esték.) — 97. Divý Števko. (Szilaj Pista.) — 98. Uhorskej mládeži. (A magyar ifjakhoz.) — 99. Kúzelný sen. (Tündéralom.) — 100. Žil raz. (Volt egy szegény fiú.) — 101. Na Sylvestra 1847. roku. (Szilveszter éje 1847-ben.) — 102. Poslednia almužna. (Az utolsó alamizsna.) — 103. Naklonil sa. (Ereszkedik le a felhő.) — 104. Letí oblak. (Száll a felhő.) — 105. Malá krčma kraj dediny. (Falu végén kurta kocsmá.) — 106. Pri pití. (Ivás közben.) — 107. Zabočil som. (Befordultam a konyhára.) — 108. Siahnem ešte raz. (Megpendítem.) — 109. O krvavých. (Véres napokról álmodom.) — 110. Traja synovia. (Három fiú.) — 111. Jak divný sen. (Milyen furcsa álmam.) Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1254 I.

454. Alexandra Petőfiho lyrické básne. Poslovenčil Frant. Otto Matzenauer-Beňovský. V Trnave. Tlačou a nákladom Adolfa Horovitz. 1893.

8-r. XVI, 144 l. Arcképpel. Életrajzi bevezetés Ludvik GYÖRFFY tollából. Tartalom: 1. V otčine. (Hazámban.) — 2. Na Dunaji. (A Dunán.) — 3. Priateľovi Viliamovi K... (K... Vilmos barátomhoz.) — 4. Dvaja počestní. (Két vándor.) — 5. Popijač. (A borozó.) — 6. Divná história. (Furcsa történet.) — 7. Prvý môj zástoj. (Első szerepem.) — 8. V húštine. (Vadonban.) — 9. Pripitok. (Felköszöntés.) — 10. Pri zabijačke. (Disznótorban.) — 11. Čo chosna tomu. (Mihaszna, hogy a csoroszlya.) — 12. Mnohí prechodia sa. (Járnak, kelnek sokan.) — 13. Hortobaďska krčmárénko. (Hortobágyi kocsmárosné.) — 14. Z dialky. (Távolból.) — 15. Moja nevesta. (Az én mátkám.) — 16. Matilde. (Matildhoz.) — 17. Dinom-dánom. — 18. Pani L... (L... né.) — 19. Žiadnosť smrti. (Halálvágy.) — 20. VešĽba. (Jövendölés.) — 21. V deň Pavla. (Pálnapkor.) — 22. Mojim priateľom. (Barátimhoz.) — 23. Ja. (Én.) — 24. Klin s klinom. (Szeget szeggel.) — 25. Zunované rabstvo. (Megúnt rabság.) — 26. Žijúci mrtvŷ. (Élő halott.) — 27. V cintorŷne. (Temetőben.) — 28. Ukradenŷ kŷň. (Lopott ló.) — 29. Kolospev. (Kördal.) — 30. Výčitky. (Szemrehányás.) — 31. Ostatnia alamuĽna. (Az utolsó alamizsna.) — 32. Kto som, toja nevyjavŷm. (Ki vagyok én, nem mondom meg.) — 33. Obilie uĽ zreje. (Érik a gabona.) — 34. Zadumanie. (Merengés.) — 35. Do kuchyne. (Befordultam a konyhára.) — 36. Bodaj ŷe ŷa. (Lánggal égő teremtetete.) — 37. Ej ty láska. (A szerelem, a szerelem.) — 38. Na kriĽnych cestách. (Keresztúton állok.) — 39. Kvetine to zakazovaĽ nedá sa. (A virágnak megtiltani nem lehet.) — 40. Nepŷjdem ja od tŷď. (Nem megyek én innen sehova.) — 41. Hadký je sŷiah. (Sikos a hó, szalad a szán.) — 42. Pohrabné sem piesne znejú. (Temetésre szól az ének.) — 43. Fujaru mám. (Kis furulyám szomorú fŷz ága.) — 44. Hej! nuĽ ŷo mŷňa eĽte mŷže poteĽŷif? (Hej, nekem hát vigasztalást mi sem ad?) — 45. Vlastenecká. (Honfidal.) — 46. Povedal by som. (Elmondanám.) — 47. Ku koncu zimy. (Tél végén.) — 48. Vyhvŷďdanie. (Fŷtty.) — 49. Ostatnie slovo ***-mu. (Végső ***-hoz.) — 50. Pieseň. (A dal.) — 51. Zemán. (A nemes.) — 52. Rozjŷmanie smáďného Ľloveka. (Szomjas ember tŷnŷdése.) — 53. U Jágru. (Eger mellett.) — 54. BĽďy vojak. (Halvány katona.) — 55. Jágerske zvuky. (Egri hangok.) — 56. Űmysel polepĽenia. (Javulási szándék.) — 57. Mesiaca svit kŷpe sa. (Fürdŷik a holdvilág.) — 58. V mojej chorobe. (Betegségemben.) — 59. ZaĽubila krčmárka. (A csaplárné a betyárt szerette.) — 60. Na somári ovĽiak. (Megy a juhász szamáron.) — 61. ĽestoĽný ŷivot. (Vándorélet.) — 62. PieĽeĽ o láske a fajke. (Szerelem- és pipadal.) — 63. Jedon veĽer doma. (Egy estém otthon.) — 64. Po obede. (Ébéd után.) — 65. Zuzike. (Zsuzsikához.) — 66. Samota. (Magány.) — 67. Snŷvam? (Álmodom-e?) — 68. V noci. (Éjjel.) — 69. Na Zuzike. (?) — 70. PopŷjajúĽ. (Ivás közben.) — 71. Zmarenŷ ŷmysel. (Fŷtthe ment terv.) — 72. Na vode. (Vizen.) — 73. NeĽĽastným som býval. (Boldogtalan voltam.) — 74. Mdŷý som. (Gyŷnge vagyok.) — 75. Ľo tam poĽom teĽie? (Mi foly ott a mezŷn?) —

76. Čo je väčšie nad vrch Gellertovský? (Mi nagyobb a nagy Szentgellért-hegynél?) — 77. Na puste som zrodený. (Pusztán születtem.) — 78. Vzal by som fa. (Elvennélek én.) — 79. Nehládím ja, čobych hľadel? k nebesiam. (Nem nézek én, minek néznék? az égére.) — 80. Hore dolu po dedine. (A faluban utcahosszat.) — 81. Fridrikovi Kerényi. (K. Frigyeshez.) — 82. Neztrestá má Pán Boh. (Nem ver meg engem az Isten.) — 83. Moja žiacka dráha. (Deákpályám.) — 84. Mój hrob. (Sírom.) — 85. Mójmu poháru. (Poharamhoz.) — 86. Divadelná kritika. (Szinbírálát.) — 87. Môje hospodárske náhľady. (Gazdálkodási nézeteim.) — 88. Vodu pijem. (Vizet iszom.) — 89. Mladšiemu bratovi Štefanovi. (István öcsémhez.) — 90. Carmen lugubre. — 91. Moje hrdlo stojáci mlyn. (Az én torkom álló malom.) — 92. Labutia pieseň. (Hattyúdál-féle.) — 93. Slavné mesto na Dolniakoch. (Hírös város az aafödön Kecskemét.) — 94. Sírotči vlas. (Árvalányhaj a süvegem bokkrétája.) — 95. Ach, už neviem, čo mám urobiť. (De már nem tudom, mit csináljak.) — 96. Mójho srdca potešenie. (Te szivemnek szép gyönyörűsége.) — 97. Vravim nedrážte ma! (Mondom, ne ingerkedjete velem.) — 98. Sirmá k pivnici cestička. (Meredek a pincegádor.) — 99. Nevestička, krásna nevesta. (Kis menyecske.) — 100. Hej Bűngözsdi Bandi. — 101. Tisíc višni nesie. (Ezrivel terem a fán a meggy.) — 102. Priateľovi Katonovi. (Katona barátomhoz.) — 103. Svet je veľky. (Ez a világ amilyen nagy.) — 104. Zácenie sa s divadlom. (Bucsú a színészettől.) — 105. Vitani hostia. (Kedves vendégek.) — 106. Ambruš gazda. — 107. Štastní Pešťania. (Boldog pestiek.) — 108. Dolniaky. (Az alföld.) — 109. Moja prvá láska. (Első szerelmem.) — 110. V mojej izbe. (Szobámban.) — 111. Tulák. (A csavargó.) — 112. Večer. (Est.) — 113. Starý dobrý Gvadányi. (A régi jó Gvadányi.) — 114. Jedna moja zima v Debrecine. (Egy telem Debreczenben.) — 115. Gabrielovi Egressy. (E. Gáborhoz.) — 116. Moje noci. (Éjszakáim.) — 117. Život, smrť. (Élet, halál.) — 118. Napodobňovateľom. (Az utánczóhoz.) — 119. Michalovi Tompa. (T. Mihályhoz.) — 120. Chytrý pijak. (Furfangos borivó.) — 121. Mladý pán Pinf. (Pinty urfi.) — 122. Slnku. (A naphoz.) — 123. Sporivost. (Takarékosság.) — 124. Keď. (Ha.) — 125. V očnej chorobe. (Szemfájásomkor.) — 126. Pútnici lásky. (Szerelem vándorai.) — 127. Domáci život slnka. (A nap házassálete.) — 128. Čo sa stalo? (Mi lett.) — 129. Moja smrť. (Halálom.) — 130. Pime! (Igyunk.) — 131. Úkor. (Hozzá.) — 132. Chudá jaseň. (Sovány ősz.) — 133. Moje verše. (Verseim.) — 134. Po pijatike. (Dáridó után.) — 135. Csokonai. — 136. Bár bol bych. (Volnék bár.) — 137. Tá láska moja. (Az én szerelmem.) — 138. Oči, všemotníce oči! (Szemek, mindenható szemek.) — 139. Smrť či život. (Élet, halál! nekem már mindegy.) — 140. Maďarom v cudzozemsku. (A külföld magyarjaihoz.) — 141. Čo nezrodil som pred tisíc sa roky? (Miért nem születtem ezer év előtt?) — 142. Vinu. (A borhoz.) — 143. Vojak som ja. (Katona vagyok én.) — 144. Srdce moje, uväznené ptáča. (Szivem, te árva rabmadár.) — 145. Poď sem, daj sa sedľať. (Gyere lovam.) — 146. Dievčinám. (A leánykákhoz.) — 147. Mojím rodičom. (Szülőimhez.) — 148. Tak hľa. (Ime úgy.) — 149. Štastná noc. (Boldog éjjel.) — 150. Neberie si dievča iné pred seba. (Nem tesz föl a lyány magá-

ban egyebet.) — 151. Hviezda jasná. (Fényes csillag.) — 152. Divý kvet prírody. (A természet vad virága.) — 153. Prší, prší. (Esik, esik, esik.) — 154. List priateľovi hercovi. (Levél egy színész barátomhoz.) — 155. Starý pán. (Az öreg úr.) — 156. Láske. (Szerelem, szerelem.) — 157. Janko gazda. (János gazda.) — 158. Tintová sklienka. (A tintás üveg.) — 159. Čo vraví múdry? (Mit szól a bölcs?) — 160. Majster Pavel. (Pál mester.) — 161. Opilstvo za vlast. (Részegség a hazáért.) — 162. Láska a víno. (Szerelem és bor.) — 163. Etelke. (Etelkéhez.) — 164. Lyra a meč. (Lant és kard.) — 165. Syn otrockej vlasti. (Rab hazának fia.) — 166. Slečne E. Cs. do bielo-knihy. (Cs. E. kisasszony emlékkönyvébe.) — 167. Panej A. V. do bieloknihy. (V. S. né emlékkönyvébe.) — 168. V. Ferdinandovi. (V. Ferdinándhoz.) — 169. Lúčenie sa s rokom 1844. (Búcsú 1844-től.) — 170. Dvaja bratia. (Két testvér.) — 171. Otcovo remeslo a moje. (Apám mestersége, az enyém.) — 172. Padá lísta... (Hull a levél a virágról.) — 173. Rozpoviem, čo dosiaľ. (Elmondom, mit eddig.) — 174. Čo bych nebol tebe k vóli. (Mit nem tettem volna érted.) — 175. Kde dials si sa? (Hová levél.) — 176. Zavrite tú truhlu. (Zárjátok be már azt a koporsót.) — 177. Ach, jak smatno zvon ten zneje! (Jaj, de bús ez a harangszó!) — 178. Keď v bdení nenavštíviš mňa. (Ha ébren meg nem látogatsz.) — 179. Ty bola' s jediným mi kvetom. (Te voltál egyetlen virágom.) — 180. Tam hore svieti hviezda mi. (Amott fenn egy csillag ragyog.) — 181. Ja som tu. (Én vagyok itt.) — 182. Či mier tvoj nerušim. (Nem háborítom-e nyugalmaid.) — 183. Príroda! i ty sa smeješ? (Természet! még te is gúnyolódol?) — 184. Čo hľadáš v moju izbu? (Miért tekintesz be a szobámba?) — 185. Dva predlhé dni. (Láttam két hosszú nap.) — 186. Kde si, mój rozmar starý? (Hol vagy te, régi kedvem?) — 187. S neba dolu. (Le az égről hull a csillag.) — 188. Čo zvláštneho byť môže v tom. (Mi volna különös azon.) — 189. Ona, drahé milé dievčatko. (Ő, a kedves, drága kis leány.) — 190. Stál som pri hrobe jej. (Álltam sírhalma mellett.) — 191. Tolož. (Hazugság, amit.) — 192. Ó nermuť te, priatelia drahí. (Barátim, csak vigasztalással.) — 193. Príd, jaro, príd! (Jőj, tavasz, jőj.) — 194. Jak smutný je mi život. (Be szomorú az élet énnekem.) — 195. Nuž žaloval som v skutku? (Panaszkodám hát?) — 196. Čas mocný lekár. (Hatalmas orvos az idő.) — 197. Zem stará naša. (Játszik öreg földünk.) — 198. Či zdajú ešte modré. (Kéket mutatnak még.) — 199. Keď v živote. (Ha életében.) — 200. V tejto izbe. (E szobában küzködött.) — 201. Sňah, mrtvej zeme. (A hó a holt föld téli szemfedője.) — 202. Keď divý bôľ. (Midőn nagyon bánt.) — 203. Dvanástu hodiny keď býly. (Tizenkettőt ütött az óra.) — 204. Matko, matko. (Anyám, anyám.) — 205. Nuž darmo vskutku fa čakám. (Függ már a lant.) — 206. Čo za bájný to hlas? (Mi bűvös bájós hang?) — 207. D'aleko som chodil. (Messze vándoroltam.) — 208. Dobre tak. (Igy is jó.) — 209. Alexandrovi Vachottovi. (Vahot Sándorhoz.) — 210. Utlačené slzy. (Elfojtott könnyek.) — 211. Chýr. (Hír.) — 212. Na veži poludnie vyzváňajú. (A toronyban delet harangoznak.) — 213. Svet a ja. (A világ és én.) — 214. Pod zábavou. (Mulatság közben.) — 215. Žiadost lásky. (Szerelmevágy.) — 216. Básnikom byť lebo nebyť. (Költő lenni, vagy

nem lenni.) — 217. Červenía sa brslen. (Piroslik a kecskerágó.) — 218. Richlý je pták. (Gyors a madár, gyors a szélvész.) — 219. Vystúpila rieka. (Kicsapott a folyó.) — 220. Pešt. (Pest.) — 221. Rozsieval. (Orbán.) — 222. O mojích zlých veršoch. (Rossz verseimről.) — 223. Osúdu. (A sorshoz.) — 224. Spomienka na peknú paniu. (Egy szép hölgy emléke.) — 225. Zimní život. (Téli világ.) — 226. Slnko. (A nap.) — 227. Čo svetlé? Obzor. (Mi kék az ég!) — 228. Mojím dobrým druhom peštianským. (Azokhoz az én jó pesti pajtásaimhoz.) — 229. Von do svobody! (Ki a szabadság!) — 230. Slečne Vilme P... y. (P... y Vilma kisasszonyhoz.) — 231. Domčok v lese. (Az erdei lak.) — 232. Švajdlena. (A varróleány.) — 233. Na Dolniakoch širých krčiem dosť. (Van a nagy alföldön csárda sok.) — 234. Koník mój je podľa barvy plavý. (Paripámnak az ő színe fakó.) — 235. Už lísta na stromoch sa červenie. (Piroslik már a fákon a levél.) — 236. Čierný chlieb. (Fekete kenyér.) — 237. Mesičná noc. (Holdvilágos éj.) — 238. Dávno bije Stvoriteľ už Uhra dosť. (Rég veri már a magyart a teremtő.) — 239. Fresko-ritornel. (Fresco-ritornell.) — 240. Peter Lalia. (Liliom Peti.) — 241. Uhorsko. (Magyarország.) — 242. Hanobný svet. (Gyalázatos világ.) — 243. Jednej kaderi. (Egy hajfürthöz.) — 244. Moja obrazotvornosť. (Képzetem.) — 245. Na dedíne. (Falun.) — 246. Lúčenie sa s Kumánskym L. Mikulášom. (Búcsúrn Kún-Szentmiklóstól.) — 247. Príbehy troch srdci. (Három szív története.) — 248. Dobrý starý krčmár. (A jó öreg kocsmáros.) — 249. Ostatní človek. (Az utolsó ember.) — 250. Mladosť. (Ifjúság.) — 251. Moja modlitba. (Imádásom.) — 252. Můj milý. (A szeretőm nyalka gyerek.) — 253. Poznajte ma! (Ismerjetek meg!) — 254. Mračno a hviezda. (Felhő és csillag.) — 255. Neverným priateľom. (A hűtelen barátokhoz.) — 256. Ja a slnko. (Én és a nap.) — 257. Mladému spisovateľovi. (Egy fiatal íróhoz.) — 258. Můj žiaľ a moja radosť. (Bűm és örömem.) — 259. Istej ženskej. (Egy asszonyi állathoz.) — 260. Sklamanie. (Felsülés.) — 261. Štvorspražný voz. (A négy ökrös szekér.) — 262. Uhorský zemän. (A magyar nemes.) — 263. Priateľkyni detinstva. (Gyermekkori barátémhoz.) — 264. Jednačka. (Alku.) — 265. Zahradna kvetná. (Virágos kert a költő szíve.) — 266. Slečne Z. S. do pamätníka. (S. Zs. kisasszony emlékkönyvébe.) — 267. B. A. do pamätníka. (A. B. emlékkönyvébe.) — 268. Slečne E. M. do pamätníka. (M. E. kisasszony emlékkönyvébe.) — 269. K. S. do pamätníka. (S. K. emlékkönyvébe.) — 270. Koniec zbojníctva. (A zsványság vége.) — 271. Na pahorku sediac. (Hegyen ülök.) — 272. Básnik a réva. (A költő s a szőlővessző.) — 273. Večné objatie. (Örök ölekezés.) — 274. Pramen a rieka. (Forrás és folyam.) — 275. O vlasti. (A hazáról.) — 276. Snubný prsteň. (A jegygyűrű.) — 277. Krásného vidieku devo krásna. (Szép vidéknek szépséges leánya.) — 278. Stvorila si nový svet. (Megteremtéd lelkem új világát.) — 279. Noc je. (Éj van.) — 280. Na bok teraz. (Félre mostan.) — 281. Z obloka keď. (Ablakodból hogyha.) — 282. Bol som u nej. (Nála voltam.) — 283. Nedeľa to bola. (Vasárnap volt.) — 284. Drahý doktor. (Drága orvos úr.) — 285. Kde je tolká púšť. (Hol van oly nagy pusztaság.) — 286. Pochovali. (Sirba tették...) — 287. Láska rastie. (Nő szerelmem.) — 288. Neuposudzu. (Meg ne itélj.) —

289. Boli mnohí výbornejši. (Voltak sokkal jelesebbek.) — 290. Divá hora svet. (Vadonerdő a világ.) — 291. Nemám práva. (Nincs jogom, hogy.) — 292. Storaký tvar. (Száz alakba.) — 293. Uznám, že som. (Megvallom, hogy.) — A kötet e költemény hatodik sorával megszakad. E kilenc ivnél — mely három füzetre volt felosztva — több nem jelent meg. Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1253 xc.

PETŐFI SÁNDOR. (Elbeszélő költemények.) *Német.*

455. Epische Gedichte von Alexander Petőfi. Uebersetzt von Ernst Speidl. Herausgegeben von dem Verein zur Verbreitung der ungarischen Sprache in Resiczabánya. Resicza. Buchdruckerei Josef Eisler. 1890.

16-r. 107 l. Tartalom: 1. Salgó. — 2. Ritter Hans. (János vitéz.) Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 s.

PETŐFI SÁNDOR. A királyokhoz. *Német.*

456. An die Könige. Frei bearbeitet nach Petőfi. H. é. n. Druck von J. Beimel.

8-r. 4 l. 1848/49. nyomtatvány. Igen szabad verses átdolgozás, az eredeti minden versszakja 4—4 soros strófára van felhígtva. Jelzete: P. o. germ. 293 o.

PETŐFI SÁNDOR. Az apostol. *Német.*

457. Der Apostel. Ein episches Gedicht von Alexander Petőfi. Deutsch von Ludwig Stein-Abai. Leipzig. Verlag von Wilhelm Friedrich. É. n.

8-r. (8), 95 l. Nyomtatta: G. Reichardt in Grotzsch. Jelzete: P. o. hung. 1252 z.

Olasz.

458. A. Petőfi. L'apostolo. Prima versione italiana di Giuseppe Cassone. Con prefazione del dr. Ignazio Helfy. Roma. Libreria editrice «A Manzoni». 1886.

8-r. XV, 122 l. Nyomtatta: Nolo, Tip. di Fr. Zammit. Jelzete: P. o. hung. 1252 za.

PETŐFI SÁNDOR. Az örült. *Német.*

459. Der Wahnsinnige Petőfi's. (Az örült.) Originaltext der ersten Ausgabe. Verdeutschung — Lesearten — Commentar von Hugo von Meltzl. Leipzig, 1879. Wilhelm Friedrich.

8-r. 16 l. Nyomtatta: Dier & Foerster, Weimar. (Külön lenyomat a Magazin für die Literatur des Auslandes c. folyóiratból.) A 8—10. lapon van a költemény verses fordítása. Jelzete: P. o. hung. 1113 m.

Német-zsidó.

460. Der Meschugene nach Alexander Petőfi's «Az örült» frei übersetzt von Edelwild. H. é. n.

8-r. 4 l. Nyomtatta? Verses átdolgozás. Jelzete: P. o. hung. 1252 p.

PETŐFI SÁNDOR. Cipruslombok Etelke sírjáról. *Volapük.*

461. Zü bisuabledems de sep de Etelke. Fa Petöfy Alexander: Pelovepölöl fa Madarassy Pál. Budapest, 1890. M. Kir. államnyomda.

16-r. 76 l. Cimképpel VÁGÓ-tól. Bevezetéssel ellátott verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 y.

PETŐFI SÁNDOR. Felhők. *Német.*

462. Wolken (Felhök.) Lyrischer Cyklus von Alexander Petöfi. Zum erstenmale ins Deutsche übersezt, nebst einer Biographie des Dichters aus bisher unbenutzten Quellen von Hugo Meißl von Lomnitz-Lübeck. Schmidt & Erdtmann. É. n.

8-r. 122, (1) l. Nyomtatta: ua. Teljes verses fordítása a ciklus 46 darabjának. Az életrajzi bevezetésbe még a következő költemények teljes fordítása van beleszőve: 1. Der Wahnsinnige. (Az örült.) — 2. Weltschmerz (Világgyűlölet.) — 3. Der letzte Mensch. (Az utolsó ember.) — 4. Licht. (Világosságot.) — (Deutsche Hausbibliothek No 1.) Jelzete: P. o. hung. 1252 l.

PETŐFI SÁNDOR. János vitéz. *Francia.*

463. Le chevalier Jean. Conte magyar par Alexandre Petoefi suivi de quelques pièces lyriques du même auteur, traduit sur l'original par A. Dozon. Paris, Ernest Leroux éditeur. 1877.

16-r. VIII, 101, (2) l. Nyomtatta: Le Puy, M. P. Marchesson. Bibliothèque orientale elzévirienne XI. Tartalma: Rövid életrajzi bevezetés, mely Mostárbán kelt 1876 nov. 15. — 1. Le chevalier Jean. (János vitéz.) — 2. Mes chants. (Dalaim.) — 3. Les ruines du tchara. (A csárda romjai.) — 4. La cabaretière d'Hortobagy. (Hortobágyi kocsmárosné.) — 5. La pousa en hiver. (A puszta télen.) — 6. Les basses terres. (Az alföld.) — 7. Rencontre sur la pousa. (Pusztai találkozás.) — 8. Bungozsdi Bandi. (Hejh, Búngözsdi Bandi.) — 9. Liliom Peti. — 10. Le concert. (A faluban utcahosszat.) — 11. Le noble magyar. (A magyar nemes.) — 12. Sur la mort de Pierre Vajda. (Vajda Péter halálára.) — 13. Le fou. (Az örült.) — 14. Le lion captif. (A rab oroszlán.) — 15. Ma mort. (Halálom.) — 16. Sur le même sujet. (Egy gondolat bánt engemet...) — 17. Alexandre VAHOT: Exil et prison. Prózai fordítások. Jelzete: P. o. hung. 1251 r.

Német.

464. Der Held János. Ein Bauernmärchen von Alexander Petöfi. Aus dem Ungarischen übersezt durch Kertbény. Stuttgart. Druck und Verlag von Eduard Hallberger. 1850.

16-r. XVI, 132 l. Életrajzi bevezetéssel s a költő acélmetszetű arcképevel BARABÁS Miklós rajza után. Jelzete: P. o. hung. 1252 m.

465. Held János. Ein ungarisches Märchen von Petöfi. In deutscher Nachdichtung von J. Schnitzer. Mit einem Vorwort von M. Jókai. Leipzig, Friedrich Volkmar; Budapest, C. Grill's Hofbuchhandlung. 1878.

8-r. (8), 150, (1) l. Nyomtatta: Hungaria-Buchdruckerei in Budapest. A költő arcképével BARABÁS rajza után s JANKÓ szövegképeivel. Fametszetek S. POLLÁK-tól. Jelzete: P. o. hung. 1252 h.

Olasz.

466. Petöfi Sándor. L'eroe Giovanni. («János vitéz») Prima versione italiana di Giuseppe Cassone, Budapest. Libreria editrice Società Franklin. 1908.

8-r. 103 l., arckép. Nyomtatta: u. a. Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1213 ya.

Szerb.

467. Александра Петефия Витезь Ювань, са животописомь песниковимь. Превео Ювань Ювановић а избао Е. Чакра. У Новомь Саду. 1860.

16-r. XXXVI, 110 l. Nyomtatta: Episkoiska knjigopечатija. A bevezetést írta A. Hácić. Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1252 y/2.

Tót.

468. Janko vífaz. Rozpravka. Napisał Petöfi Sándor. Slobodne preložil jedon priateľ ľudu. Pozsony. Knihtlačiareň Karola Angermayer. 1909.

8-r. 25 l. Prózai fordítás. Jelzete: P. o. hung. 1253 ge.

PETÖFI SÁNDOR. Szerelem gyöngyei. *Volapük.*

469. Löfamağabs. Poedotos fa Petöfy Alexander. Pelovepolöl fa Madarassy Pál. Budapest, 1890. Magy. Kir. Államnyomda.

16-r. 84 l., címképpel MADARASSY-tól. Bevezetéssel ellátott verses fordítása a 40 dalból álló ciklusnak. Jelzete: P. o. hung. 1252 y/1.

GULYÁS PÁL.

A RÁKÓCZI-KÖNYVTÁR ÉS KATALOGUSA.

(Tizedik közlemény.)

41. *Practicæ Conclusiones Juris Onophri.*
42. *Constitutiones et Articuli regni Hungariæ.*¹
43. *Decretum Regum Hungariæ.*²
44. *Decreta Regni Hungariæ.*³
45. *Magyar Decretum Verböczi.*⁴
- [30. l.] 46. *Decreta Regni Hungariæ.*⁵
47. *Decreta Regni Hungariæ.*⁶
48. *Manu Scriptum de Juribus et Constitutionibus Hungariæ.*
49. *Francisci Hottomanni Commentaria in institutiones Juris.*⁷
50. *Harmonia Evangelistarum Calvini.*⁸
51. *Opera Chrisostomi.*⁹
52. *Gradual Latinum Romanum.*
53. *Sermones in Dominicis.*¹⁰
54. *Martinus Peresius de divinis Apostolicis atque Ecclesiasticis traditionibus.*¹¹
55. *Sermones de Tempore et de Sanctis.*¹²

¹ RMK. II. 183. sz.

² RMK. III. 705, 1019. sz.

³ WERBŐCZI Istvántól. Bécs, 1599. (RMK. III. 933. sz.)

⁴ RMK. I. 56. sz.

⁵⁻⁶ V. ö. a 44. számhoz fűzött jegyzettel.

⁷ Genf, 1599—1600. 3 köt. 2 r.

⁸ Ott szerepel a spataki főiskolától 1686. dec. 7-én elvett könyvek között 33. sz. a. (Sárospataki Ref. Lapok. 1909. 499. l.)

⁹ Caton. 1612—13. 6 kötetben. Említi is e könyvet I. RÁKÓCZI György TOLNAI Istvánhoz 1634. okt. 31-ikéről keltezett levelében. (Prot. Egyh. és isk. lap. 1875. 776. hasáb.)

¹⁰ V. ö. e szakasz 25. és 30. sz.

¹¹ Libri X. Szerző neve: AJALA [Martinus Perez de —].

¹² TEMESVÁRI Pelbart munkái. A RMK. III. kötetében fölemlített kiadások egyike.

56. Calvinus in Genesin et Exodum.¹
57. Prælectiones Calvinii in libros Prophetarum.²
58. Johannis Calvinii Epistolæ et Responsa.³
59. Flavii Josephi opera omnia.⁴
60. Examen Concilii Tridentini & Chemnitzium.
61. Petrus Martyr in Genesin.⁵
62. Benedicti Aretii Commentaria in Acta.⁶
63. Herbarium Germanicum.
64. Confessio Ducis Christophori Vittenbergensis.
65. *Julius Tsaszarnak munkái magyarul.*⁷
66. *Iustus Lypsius de Constantia magyarul.*⁸
67. Opus egregius de Christi et Sp. Sancti divinitate
A. Ambrosii De penalosa.⁹
68. Jus Provinciale Ducatum Oppoliensium et Ratisboniensium.
69. Opus egregius de Christi et Spiriti Sancti Deitate Ambrosii
de Penalosa.¹⁰
70. Opus egregius de Christi et Spiriti Sancti Deitate Ambrosii
de Penalosæ.
71. *Pazman Peter Kalauzza quatuor exemplaria.*¹¹

¹ Genf, 1554.

² Genf, 1559 óta többször.

³ Genf, 1575.

⁴ Összes művei először Baselben, 1544-ben jelentek meg folio alakban.

⁵ Zürich 1579.

⁶ Címe: Commentarii In Sacram Actuum Apostolicorum historiam, facili & perspicua methodo conscripti a Benedicto Aretio Bernensi Theologo. 1600. [Genf.]

⁷ SZABÓ RMK.-a ilyen magyar nyomtatványt nem ismer. E katalogus alapján először említi SZOMBATHI János, a Zeitschrift von und für Ungern. II. 313. lapján.

⁸ E munkának, melyet LASKAI János fordított magyarra, csak a debreczeni, 1641-iki kiadása ismeretes, mely 12-r. alakú (RMK. I. 714.)

⁹ PENALOSA művéről említést tesz TOLNAI István már idézett levelében. (Prot. Egyh. és isk. lap. 1875. 1444 hasáb.)

¹⁰ V. ö. e szakasz 67. sorsz. fűzött jegyzettel.

¹¹ RMK. I. 443., 532., 673. sz.

[XI.] *In 4-to.*

1. Abrahami Sculteti et Iohannis Bostadi Conciones in Epistolam ad Romanos.
2. Bartholomæi Pitisci et Sculteti Conciones in Psalmos.
3. Bart(holomæi) Pitisci et Abrahami Sculteti melethemata Psalmi in duobus voluminibus.¹
4. Conceptus Theologici Petri Bessei duobus voluminibus.²
5. Iacobus Grettzeius de Cruce Christi.
6. Irænicum Paræi.³ [Davidis.]
7. Conciones de 4 Novissimis Petri Bessei.⁴
8. Loci Communes Francisci Labbata ordine alphabetis digesti.⁵
9. Thomæ A' Villa nova Conciones Sacræ.⁶
10. Abrahami Sculteti et Joh. Bosthadi Conciones in Epistolam ad Romanos.⁷
11. Homiliæ Chrisostomi.⁸
12. *Consultatio Paterna Christophori Lachnei.*⁹
13. *Instructio Celsissimi Principi Georgyi [sic] Rakoczi quam tradidit Sigismundo Rakoczi.*¹⁰
14. Iohannis Loseri tractatus de Podagra.

¹ Francofurti, 1616. 4-r. és u. o. 1620. Valószínűleg azonos a 2-ik sz. a. levélvel.

² Paris, 1629. Két k., Dovay, 1632; Köln, 1611., 1613., 1620., 1624.

³ Címe: Irænicum sive de unione et synodo evangelicorum concilianda liber. votivus. Heidelberg, 1615. 4-r. Ma is megvan. (Jelzete: D. 54.) (V. ö. RMK. I. 573.) Ott szerepelt a sárospataki főiskolától 1686. dec. 7-én elvett könyvek között 36. sz. a. (Sárosp. Ref. Lapok. 1909., 499. l.)

⁴ Köln, 1611., 1613.

⁵ Valószínű, hogy egy és ugyanaz azzal, amely e szakaszban 40. sz. a. előfordul.

⁶ Brescia, 1603. 4-r. Köln, 1614., 1618. 4-r.

⁷ V. ö. e szakasz. I. sz.

⁸ Első kiad.: Róma, 1470. Későbbiek: Etonae, 1613. (8 k.); Paris, 1609—1636. (12 k.)

⁹ RMK. II. 367. sz.

¹⁰ RMK. II. 554.

15. Theophilactij enarrationes in Epistolas Pauli.¹
16. Theodorus Peltanus in Apocalypsin.
17. Homiliae Catholicæ in Religionis Christianæ arcana Johannis de Carthægena.²
18. Pitisci et Sculteti Malethemata Psalmiaca.³
- [31. l.] 19. Breviarium Romanum.⁴
20. Hyeronymi Plati de bono status religiosi.⁵
21. Supplementum Concionum de Sanctorum festivitibus Bessei.⁶
22. Besseus de festivitibus Sanctorum.⁷
23. *Ritus et Ordo Ecclesiæ Strigoniensis.*⁸
24. Sacræ Harmoniæ sive Monita Abrahami Scadæi.
25. *Christianus Lactans Pauli Kereszturi.*⁹
26. Codicis Imperialis recogniti argumentum.
27. Decisiones aureæ Casuum Conscientiæ Jacobi de Gatifis (?).
28. *Sermones in Dominicis* Authore Nescio.¹⁰
29. Tropum Schematum idiomatique liber Bartholomæi Torstmeci.
30. Breviarium Romanum.¹¹
31. Conciones Dominicales Germanicæ.
32. Opera Homeri Græce.

HARSÁNYI ISTVÁN.

¹ Köln, 1529. Ma is megvan, egybekötve Augustinus leveleivel. Jelzete: A. 351.

² Róma, 1609. (8-r.) és Antwerpen, 1622. (in fol.)

³ Előfordult már ugyane szakasz 3. sz. a. is.

⁴ E breviariumot említi I. R. Gy. TOLNAI Istvánhoz 1634. okt. 31-én frott levelében. (Prot. Egyh. és isk. lap. 1875., 776. hasáb.)

⁵ Libri III. Róma, 1580. Trier, 1622., de mindkettő 12-r.

⁶ Köln, 1610.

⁷ Köln, 1610.

⁸ RMK. II. 439. sz. Említi I. RÁKÓCZI György TOLNAI Istvánhoz 1634. okt. 31-ről keltezett levelében. (Prot. Egyh. és isk. lap. 1875. 776.)

⁹ RMK. II. 508.

¹⁰ V. ö. X. 25., 30. és 53. sz.

¹¹ V. ö. e szakasz 19. sorsz.

ADATTÁR.

Kérvény a budai Corvin-könyvtárba való bebocsátás végett, az 1629-ik évből.

Budavárának a törökök által történt elfoglalása után a tudományos körökben tudomással bírtak afelől, hogy MÁTYÁS király nagyhirű könyvtárának jelentékeny része az enyészetet elkerülte és a budai vezérbasa palotájában gondosan őriztetik.

Ismeretes, hogy BETHLEN GÁBOR és PÁZMÁNY PÉTER a könyvtár megvásárlását tervezték. Kísérleteik meghiúsultak, de egyes kéziratokat sikerült több könyvgyűjtőnek megszerezni.

Érdekes, hogy 1629-ben egy bécsi híres jezsuita-tanár tudományos célból lépéseket tett engedély kieszközlésére, hogy a könyvtárba bejuthasson. Ez az antwerpeni származású CORDERIUS Boldizsár volt. (Szül. 1592-ben, megh. 1650-ben.) Arról értesült, hogy Mátyás könyvtárában görög szentatyáktól kiadatlan kéziratok találhatók. Ezeket kívánta fölkeresni és közzétenni. Evégből gróf ESTERHÁZY Miklós nádorhoz fordult. 1629 szeptember 22-ikén kelt érdekes kérvénye — mely az országos levéltár kancelláriai osztályában maradt ránk — a következőképen hangzik :

Rogo Vestram Excellentiam ut hoc exemplar Catenae Graecorum Patrum in sanctum Lucam a me latine redditum ac nuper in lucem editum, tamquam debiti obsequii tesseram admittere, et me inter clientes suos suscipere dignetur.

Cum autem plurima Graecorum Patrum opera hactenus inedita in Budensi Bibliotheca serenissimi gloriosae memoriae Matthiae Corvini impensis ac studio collecta magno ecclesiae catholicae luctu sub Turcarum manibus in tenebris delitescant; Excellentiam Vestram obuixe rogatam volui, ut pro auctoritate qua pollet, mihi ad Bibliothecam istam accessum procurare dignetur, ac veniam inde Excellentiae Vestrae nomine libros aliquot, in serenissimi quondam Hungariae regis Mathiae Corvini memoriam, auferendi aut saltem mutuo accipiendi. Hoc si fiat, praeterquam quod Excellentia Vestra quam optime de Deo ac sanctis Patribus et ecclesia tota merebitur, rem facies fastis atque immortalis memoria dignissimam. Dabo enim operam, uti par est, tota posteritas agnoscat se singulari Excellentiae Vestrae beneficio ac favore thesauro tanto frui, quem inde eruere ac bono ecclesiae publica in lucem edere spero. De tempore autem et modo illuc proficiscendi Excellentiae Vestrae nutum observabo... Optatissimum tamen mihi foret, si illud hoc mense fieri posset, quo professionis meae praelectiones cessant usque ad novembrem.

Arról, vajjon a nádor tett-e lépéseket az engedély kieszközlésére és ha igen, mi volt az eredmény, tudomásunk nincs.¹

Közli: FRAKNÓI VILMOS.

¹ Litterae Privatorum. 1629. sz. 140.

TÁRCA.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1915. ÉV ELSŐ FELÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga az 1915. év első felében köteles példányokban 4049 drb nyomtatvánnyal, ajándék útján 214 drb, vétel útján 164 drb, áttétel útján 1 drb, összesen 4428 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példányok címén beérkezett: alapszabály 194 drb, falragasz 3982 drb, gyászjelentés 3470 drb, hivatalos irat 159 drb, műsor 319 drb, perirat 11 drb, szinlap 3372 drb, zárszámadás 1399 drb, különféle 1320 drb, összesen 14226 drb apró nyomtatvány. Vásárlásra 1421·84 koronát, 54·30 frankot, 2·60 márkát fordítottunk.

Ajándékokkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége; ANGYAL Pál; Aradvármegyei gazdasági egyesület; ÁSBÓTH Oszkár; BARCZA Imre; Biblioteca musea kr. českého v Praze; Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze; Bosnyák-herc. országos kormány, Sarajevo; Budapest statisztikai hivatala; Carnegie Endowment, Washington (4 drb); CSIKI Ernő; DOBJÁN László (2 drb); Dunamelléki ref. egyházkerület (2 drb); EISENSTÄDTER Ödön; FEJÉRPATAKY László (7 drb); FELEKY Károly, New-York; FINÁLY Gábor; FLEISCHL Pál; FRANKÓI Vilmos (2 drb); FRÄNKEL Bertalan (15 drb); GOCKLER Lajos; GYÖRGYI Kálmán (3 drb); Had- és népegészségügyi kiállítás; Handelsministerium, Wien; HARSÁNYI Sándor, Homestead; HAVASS Rezső; HOFFMANM Mária; Hontvármegyei gazdasági egyesület, Ipolyság; HORVÁTH Géza; Institut international d'agriculture, Rome (2 drb); Instituto Oswaldo Cruz, Rio de Janeiro (3 drb); Izr. magyar irodalmi társulat; Kais. Akademie der Wissenschaften, Wien (3 drb); Katonai földrajzi intézet, Wien; KÉKI Lajos; KEMÉNY Lajos, Pozsony; Kereskedelemügyi miniszterium; KÉSMÁRKY

Árpád; Kir. József-műegyetem rektora (3 drb); KNEFFEL Béla, Kiskúnfélegyháza (3 drb); Kovács Ignác, Sopron; Löw Immanuel, Szeged; MADARASSY László; Magyar Földrajzi Társaság; Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság; MAGYAR Kázmér, Nagykovács; M. kir. állami munkásbiztosítási hivatal (2 drb); M. kir. legfőbb állami számvevőszék elnöke; M. kir. meteorológiai s földm. intézet; M. kir. ornithológiai központ; Magyar Könyvszemle szerkesztősége; Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi orszálya; Magyar Nemzeti Múzeum régiségügyi osztálya; Magyar Tudományos Akadémia (13 drb); Magyar Tudományos Akadémia könyvkiadó vállalata (4 drb); MELICH János; MICHALSKI G., Lemberg; MILLEKER Bódog, Versecz; Museum of fine arts, Boston; NÉMÁTI Kálmán; Orsz. Magyar Iparművészeti Társulat; Pénzügyi Hírlap kiadóhivatala; Pesti Hírlap kiadóhivatala (42 drb); PETRIK Géza; PFEIFFER Miklós (3 drb); Protestáns orsz. árvaegylet; Ráday-könyvtár (2 drb); REXA Dezső, Székesfehérvár (2 drb); SCHWARZ Ignác, Wien; Statist. Zentral-Kommission, Wien; Stavanger-Museum; Br. SZALAY Imre (9 drb); Szeged város tanácsa; Szenté város polgármestere; SZTRIPSZKY Hiador; Tudomány-egyetem rektora; Vallás- és közokt. miniszterium VARGA Imre, Arad; VARGHA Zoltán; VERESS Endre, Kolozsvár; VÉRTESY Jenő; VICZMÁNDY Tamás; VIRÁGH Gyula (2 drb); VOLKMANNS Hans, Dresden; WALTER Gyula, Esztergom; WOLF Pál; ZAMBRA Alajos; ZSIVNY Viktor (4 drb.)

A vásárolt könyvek közt említésre méltó nevezetesebb szerzemények: 1. *Missae in festis propriis. Tyrnaviae, 1662.* (FERENCZI Jolántól 50 kor.-ért); 2. *Missae in Agenda defunctorum. Tyrnaviae, 1704.* (FERENCZI Jolántól 15 kor.-ért.)

A könyvtár helyiségében az elmúlt két negyedévben 12.308 egyén 25.992 kötet nyomtatványt használt, kölcsön útján pedig 1073 egyén 2833 kötetet vitt ki házi használatra.

A lefolyt két negyedévben 3556 művet osztályoztunk, s ezekről 4960 cédula készült. Kötésre 1227 művet 1601 kötetben küldtünk.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ez idő alatt 2509 csomag érkezett s ugyanonnan 977 levelet és 1325 reklamálást expedáltak.

Az 1897: XVI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben peres eljárást egy esetben sem indítottunk.

A könyvtár egyik gyakornoka a háborús gyűjtemény nyomtatványait cédulázta, s összes céduláinak száma 1545.

II.

A *hírlaptár* az 1915. év I. felében kötelespéldányok útján 517 évfolyam 49.146 számával gyarapodott, (ebből 120 évf.-nak 10.756 száma a törvényszabta kimutatás nélkül egyenként érkezett); a könyvtárnak más osztályaiból áttétel útján 10 évf. 3704 számával, ajándék útján 11 évf. 5910 sz., vásárlás útján pedig 1 évf. 117 számmal.

Ebből ajándék: FELEKI Charlestól (New-York) f. é. amerikai lapok; PÖZEL Istvántól «Neue Freie Presse» (1914: dec.); BAJZA Józseftől idei horvát lapok: «Obzor», «Hrvatska»; Szerkesztőségektől: «Szabadság» (Cleveland), «Magyar Híradó» (Pittsburgh), «M. Ujság» (Detroit), «Szlavoniai M. Ujság.» (Eszék) új számai. KERTÉSZ Árpád ajándéka, 5 régibb szépirodalmi lap, 1323 számot ölel fel. — Vásárlás: WACHTEL Gyula antikvárius könyvkereskedőtől (Növ. napló 511—4 sz., összesen 12 kor. 80 fillér.): «Patriotisches Wochenblatt» (1804.), «Pressburger Aehrenlese» (1833.), «Unterhaltungsblatt» (1816; 1819; 1825.) számai és a TOLDY István által 1868-ban szerkesztett «1848» teljesen.

Átnéztük 479 évf. 43.095 számát; céduláztunk 139 évfolyamot (ebből új lap 13); ezenkívül a rendes folyómunkák tömegét végeztük.

Beköttettünk 367 kötetet (1768 kor. 72 filléren.)

A félév folyamán 645 olvasó 899 hírlapnak 1371 évfolyamát (1769 kötetben) használta; ebből házon kívül 37 olvasó 51 hírlap 106 évf. (192 kötetben.) Ehhez kénytelenek voltunk a Szentkirályi-utcai raktárunkból 178 kötetet átszállíttatni.

III.

A *kézirattár* az 1915. év első felében ajándék útján 3 újkori kézirattal, 2 irodalmi analektával és 2 zenei kézirattal, vétel útján 4 újkori kézirattal, áttétel útján 5 irodalmi levéllel, 2 irodalmi analektával, 3 zenei kézirattal és 1 PERŐFI-ereklyével, örök letét útján 480 irodalmi levéllel és 25 irodalmi analektával, összesen 527 darabbal gyarapodott. Vételre 372 koronát fordítottunk.

Ajándékozók voltak: CSÁSZÁR Elemér, GYÖRGYI Kálmán, GOHL Ödön és JACÍC Vatroslav; utóbbi egy érdekes cyrill-betűs magyar kéziratot ajándékozott a könyvtárnak.

A szerzett anyag legfontosabb része az a nagyterjedelmű, művészi levelekből álló gyűjtemény, melyet az orsz. szépművészeti múzeum örök letétül helyezett el s mely a magyar művészettörténetnek becses

forrásul szolgál. Azonkívül kiemeljük MISKOLCZI Zsigmond «Cyrus kitétele» c. iskolai drámáját és ZRINYI Miklós költeményei eredeti kéziratának fényképmásolatát.

A kézirat személyzetét a folyó munkán kívül a FALK-féle levelezés földolgozása vette igénybe.

A két évnegyed folyamán 113 kutató 273 kéziratot, 1030 irodalmi levelet és 4 irodalmi analektát használt. Kikölcsönöztünk 10 esetben 43 kéziratot és 109 irodalmi levelet.

IV.

A *levéltár* törzsanyaga az elmúlt félévben vétel útján 90 darabbal és egy családi levéltárral, ajándék útján 80, hivatalos lemásolás útján 2, más osztályból való áttétel útján 325 drbbal, végül letét útján 2 családi levéltárral, összesen tehát 496 darab irattal és nyomtatvánnyal és három családi levéltárral gyarapodott. Vételre 2936 koronát fordítottunk.

Ajándékaikkal CSENGERY Lóránd, DEMJÉN János, özv. GALGÓCZY Jenőné, HORVÁTH Géza, KISHÁZY Ágoston, néhai KOVÁCS Lóránd, MEGYESI Ferenc, REXA Dezső, SZÉKELY Jenő, gr. TELEKI Sándorné, TÓTH László gyarapították a levéltár anyagát. Özv. KOSSUTH Ferencné egy láda IHÁSZ Dániel-féle igen értékes iratot ajándékozott levéltárunknak, amely még nincs feldolgozva s így a fenti felsorolásban számszerint nem mutathattuk ki.

A törzsanyag gyarapodásából 41 darab esik a középkori, 74 darab az újkori, 8 darab a címereslevelek, 59 darab az 1848/49-es iratok és nyomtatványok és végül 314 darab a gyászjelentések csoportjára.

A címereslevelek gyűjteménye a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1584. VIII. 14. Prága. RUDOLF címereslevele KUHTYCH János részére. (XX. századi másolat és a címerkép rajza); 2. 1665. március 20. Pozsony, III. FERDINÁND címereslevele OSZLYÁNSZKY János részére. (XX. századi másolat); 3. III. FERDINÁND címereslevele TREUTTLER György részére. (Eredeti, csonka, mellékelve SZÜGYI TRAJTLER Lajos halotti címere 1845-ből); 4. 1667. július 6. Bécs. I. LIPÓT címereslevele KASZA Miklós részére. (Eredeti); 5. 1688. június 10. Bécs, I. LIPÓT címereslevele PERÉNY János részére. (Eredeti); 6. VI. KÁROLY birodalmi címereslevele STAADER Antal Ker. János és Sebestyén részére.

A családi levéltárak sorát az URAY-család levéltárának és a PATAKY-család iratainak letéteményezése gyarapította; ezekkel, valamint a letétek

közé helyezett PREGARDT-PAUR-féle iratokkal együtt a letéteményezett családi levéltárak száma 99-re emelkedett.

A gyarapodás anyagából kiemeljük özv. KOSSUTH Ferencnének már említett ajándékát: az IHÁSZ Dániel-féle iratokat, továbbá vétel útján szerzett 17 drb 48/49-es nyomtatványt és 41 drb rendkívül érdekes KOSSUTH-levelet SIMONYI Ernőhöz az 1867—81 évekből, a hasonlókép vétel útján szerzett BYDESKUTHY-levéltárat és néhai KOVÁCS Lóránd edelényi tb. főszolgabíró hagyatékát, középkori és újkori olasz iratokat, melyek Kovács Sándor ny. jogakadémiai tanár útján jutottak gyűjteményünkbe.

A háborus gyűjtemény gyarapodása igen nagymérvű volt s a levéltári személyzet munkaerejét majdnem kizárólag ennek rendezése vette igénybe.

A gyűjtemény gyarapodása az elmúlt félesztendőben a következő volt: vétel útján 14.126, ajándék útján 2534, hivatalos küldemények a köteles példányok révén pedig 5980, összesen tehát 22.640 darab. (Az egész gyűjtemény anyaga a félév végén a múlt évben kimutatott 8384 darabbal együtt 31.024 darabra rugott.)

Vételre fordítottunk 4409 korona 18 fillért, 1714 márka 41 pfenniget és 765 lírát.

Az anyag rohamos gyarapodása miatt a végleges rendezéshez még nem foghattunk hozzá, csak azon csoportok szerint való szétosztást végezzük el, amelyeket a *Magyar Könyvszemle* ezévi I—II. füzetében ismertettünk. A háborús irodalom katalogizálása azonban már megindult s eddig több mint másfélezer könyvet vettünk fel ugyanannyi főcédulára és számos utalólapra. Megkezdettük a már felvett könyvek köttetését is, és eddig 500 darabnál több bekötött könyv van külön felállítva.

A külföldi, sőt ellenséges háborús irodalom szépen van képviselve gyűjteményünkben: 250-nél több francia, 100-100-nál több angol és olasz, körülbelül 50 kötet hollandi s néhány kötet svájci háborús-terméket őriz gyűjteményünk, ezeken kívül számos külföldi napi- és képeslapot és ezernél jóval több francia-, angol- és olasz képeslevelezőlapot sikerült megszerezniünk. A török háborús irodalmat térképek, könyvek és képeslevelezőlapok képviselik. Érdekes darabokkal gyarapodott orosz emlékeink csoportja is s reményünk van, hogy svédországi gyűjtőnknek sikerül kitöltenie e csoport hiányait.

Érintkezésbe léptünk a bécsi udvari könyvtárral is, mely szintén

széleskörű gyűjtést indított meg és megbeszéléseket folytattunk duplumaink kölcsönös kicserélését illetőleg s e bécsi utakat felhasználtuk háborús nyomtatványok gyűjtésére is. Hasonlókép kiküldetés útján gondoskodtunk Horvát-Szlavonországok háborús irodalmi termékeinek lehető teljes összegyűjtéséről.

A háborús gyűjteményt ajándékaikkal a következők gazdagították: ANGYAL Dávid, ÁLDÁSY Antal, BAGHY Béla, Barcelonai cs. és kir. főkonzulátus, BÁTKY Zsigmond, BAYER Alice, BENKŐ Jenő, Brassói határszéli rendőrkapitányság, CSÁNKI Dezső, DARÓCZY Zoltán, FRANCIS DEGEVANDAN, DÁNOS Marcel, DOMANOVSKY Sándor, FEJÉRPATAKY László, ifj. br. FORSTER Gyula, EISENSTÄDTER Ödön, FRAKNÓI Vilmos, GÁRDONYI Albert, GÁRDONYI Géza, GIESSWEIN Sándor, GOHL Ödön, GRAGGER Róbert, br. GROEDEL Herman, GULYÁS Pál, GUTVINSZKY Ede, GYÖRFFY István, GYÖRY Tibor, HALÁSZ Gyula, HALMI Gyula, HÁZI Jenő, M. Heraldikai és Gen. Társ., HERMAN György, HERRMANN Antal, HERZOG Péter, HODINKA Antal, HOFFMANN Edith, HOFFMANN Mária, HOLUB József, JAKUBOVICH Emil, JANKÓ Miklós, JÓKAY-ÍHÁSZ Miklós, JÓNÁS Károly, KÁROLYI Árpád, Kazincy-kör (Kassa), KERESZTY István, KOLOSZ István, KOSÁCS András, KÖVÉR Györgyné, LEHMAN Ferenc, LENHOSSÉK Mihály, MADARASSY László, MARCZALI Henrik, MELICH János, MÉSZÁROS Gyula, MIHALIK József, K. u. k. Militärkommando (Nagy-szeben), Museo Nacional San José Costa Rica, NAVRATIL Dezsőné, M. T. Akadémia, PANITY Vukoszava, POGÁNY Iduna, Puch-művek igazgatósága, RADISICH Jenő, RADNAI Arnold, RAKOVSKY László, RÉDEY Tivadar, RÉTHI Gyuláné, RÓNAY Jenő, SCHMIDT Tibold, SCHUCK József, SEBESTYÉN Gyula, SEMAYER Vilibáld, SIKABONYI Antal, SULICA Szilárd, SZABÓ László (bártfai), SZABÓ Ervin, br. SZALAY Imre, SZALAY József, SZALAY László, SZOMMER János, TÓTH Zoltán, TRÄGER Ernő, UGRON István, VAN ROYEN H. I. B., VÉRTESY Jenő, WLAŚSICS Gyula, ZAKARIÁS Margit, ZÁVODSZKY Levente, ZSINKA Ferenc.

SZAKIRODALOM.

Heltai Gáspár. *Háló. Kolozsvár, 1570. Kiadta Trócsányi Zoltán.* (Régi Magyar Könyvtár. 36. köt.) Budapest, 1915. Magy. Tud. Akadémia (Franklin-Társ. kny.) 192. l. Ára 5 kor.

A Magyar Tudományos Akadémia igaz hála kötelezte régi irodalmunk minden kedvelőjét és tudós kutatóját, amidőn elhatározta, hogy ezt a nyelvi és irodalomtörténeti szempontból egyaránt becses unikumot, mely a páratlan JANKOVICS könyvtár útján került a M. N. Múzeumba, újra kiadja s ezzel a szélesebb körök részére is kényelmesen hozzáférhetővé teszi. Hálánkat kétségkívül fokozta volna, ha a kiadást az eredeti fotocinkografiai hasonmásában adja, mivel szilárd meggyőződésünk, hogy a szedés útján előállított új kiadások a leg gondosabb kivitel mellett sem pótolhatják egészen az eredetit. E meggyőződésünkben a jelen kiadás is megerősít bennünket, mert jóllehet TRÓCSÁNYI Zoltán a HELTAI-féle nyomtatványok egyik legalaposabb ismerője s e kiadást is a legnagyobb figyelemmel készítette, mégis nem egy új sajtóhibával ejti tévedésbe az eredetivel nem rendelkező olvasót. A mű címlapján kívül három egészen taláalomra kiválasztott szöveglapját vetettük egybe az eredetivel s egyetlen egy lapot nem találtunk egészen hibátlanul reprodukálva.

Igy mindjárt a címlap 2. sora végén TRÓCSÁNYI elválasztójelet szedtetett, holott nyoma sincs az eredetiben. Tipográfiai szempontból kifogásolható a címlap visszaadásánál, hogy a sorok elrendesése nem hű tükre az eredetinek. A 3. sor pl. nem VERZÁLIS, hanem ÖREGBETŰ az eredetiben s a három első sor szedése nem lépcsőzetes, hanem a 4—11 sorokkal egységes szélességű, amit az első sorra nézve úgy ért el HELTAI, hogy a «haló» szót két levéldísz közé foglalta. E két levéldísz, valamint a cím és a szerzőre vonatkozó részlet közé iktatott rozettát szintén reprodukálni kellett volna, úgyszintén az ANNO DOMINI s nem mint TRÓCSÁNYI kiadásában áll: ANNO DOMINI után következő hajsztálonat. Hogy a 4—11. sorok végződése az eredetiben ép oly szép

glédában áll, mint bekezdésük, az magától értetődik s ezt néhány kizáró beiktatásával a Franklin-Társulat is könnyen utánozhatta volna. Igazán kár volt egyik leggondosabb könyvnyomtató művésznkről ilyen tökéletlen képet nyújtani. Ha egyebet nem is, de legalább a kedves hatású címlapot hasonmásban adathatta volna a Magyar Tud. Akadémia.

A 71. (kiadás 56—57. l.) lap alulról számított 3. sorában véleködes áll s nem mint TRÓCSÁNYI-nál véleködés; a felülről számított 2. és 3. sor végét jelző sorválasztók kimaradtak; végül a 9—10. sorban Tefel-|séged áll, nem pedig Te fel|séged. — A 189. (kiadás 104. l.) lap felülről számított 7. sorában nem vtanna, hanem vtanna van az eredetiben; az utolsó sorválasztó pedig itt is kimaradt. — Végül a 333. (kiadás 161. l.) lap végső szava: |hato|| úgy van feltüntetve, mintha külön sorban állna, holott a valóságban csak őrszó, melynek a 334. lapon meg kellene ismétlődnie, de a szedő szórakozottságából a 334. lapról elmaradt. Legalább jegyzetben erre is utalni kellett volna. — Félreértésre adhat okot a kiadás 48. lapján az 51—52-es lapmegjelölés, melyet csakis az eredetivel kezünkben lehet megérteni. T. i. a közölt szöveg a kézzel számozott 51. lapon olvasható, míg az 52. sz. lap a számozó szórakozottsága folytán egyáltalán nincs: az 51. után közvetlenül az 53. lapszám következik. — Végül nem fojthatunk el még néhány általános tipográfiai kifogást. Kár volt figyelembe nem venni az f és β típusokat s azokat s és sz betűkkel szedetni; viszont a lapszéli jegyzeteket is helyesebb lett volna az eredetinek megfelelően olasz betűkkel állíttatni elő; az meg tudományos használat szempontjából is káros, hogy a sor végeken alkalmazott kötővonalakat, ha csak jelen kiadásban nem esnek szintén a sorok végére, mindenütt elmellőzte, holott HELTAI e kötőjeleket részben alkalmazta, részben nem alkalmazta s így soha sem tudjuk, ha csak nincs az eredeti a kezünkben, e két eset melyikével van dolgunk.

Ez apró hiányok semmit sem vonnak le a kiadás érdeméből s inkább csak annak illusztrálására foglalkoztunk velük, hogy minden nem valóban hasonmás kiadás szükségkép tökéletlen. A nagy gonddal írt bevezetés ügyesen tájékoztat a mű keletkezéséről, irodalomtörténeti és nyelvészeti jelentőségéről, bibliografiai szempontból azonban van egy kis hiánya: nem adja a ritka mű tüzetes könyvészeti leírását, ami pedig épen nem lett volna fölösleges. A kis kötetet szómatató zárja be, ennek használhatóságát a nyelvtörténészek dolga megítélni. GULYÁS PÁL.

Vogelstein Julie. *Von französischer Buchmalerei*. München, 1914. Delphin-Verlag. 8-r. 125, l. XXVIII melléklet. Ára 20 Márka.

Ez a BEHRENS-antikvával, vastag papírra nyomtatott, izléses kiállítású kötet, nem adja pragmatikus történetét a francia miniatűr fejlődésének, hanem nem épen könnyű stílusban megírt esztétikai méltatása a francia könyvfestésnek. A miniatűr szerinte abban különbözik az önálló festménytől, hogy egy különös egységbe, a könyvlapba illeszkedik bele s ehhez kell magát alkalmaznia. Igaz ugyan, hogy a miniatűrök egy igen nagy része széttöri ezeket a kereteket s mint önálló kép kíván érvényesülni, de hát ez — az esztétikai kánonokkal dolgozó kritikusok rendes szokása szerint — szerzőknél sem jelenti azt, hogy talán az ő elmélete a hibás, hanem, hogy az elméletének ellentmondó művészi termékek tökéletlenek. Ezen a legnagyobb mértékben történetietlen álláspontból nézve a miniatűröket, igazat kell adnunk neki, hogy a XIV. század francia termékei felelnek meg legjobban az általa felállított esztétikai ideálnak, ami természetes is, hiszen az ideál alapelveit épen a XIV. századi francia miniatűrűből vonja le. Magától értetődik, hogy a XV. század olasz miniatűrűiből, melyeket szerzőnk francia szemüvegén át annyira lenéz, ép oly könnyen vonhatók le a miniatűrűre vonatkozó esztétikai szabályok s ha a miniatűrű egész történetére az így nyert szempontokat alkalmazzuk, úgy ép oly kétségtelenül be fog bizonyosodni, hogy az olasz miniatűrű a legstilszerűbb és legtökéletesebb, mint ahogy szerzőnk ezt a francia könyvfestésre bebizonyította.

VOGELSTEIN szerint a könyvművészetnek kettős — dekoratív és illusztratív — célja van s e cél megoldását még az a sajátos korlátozás is megnehezíti, hogy úgy diszít, mint illusztratív szempontból a szöveg írásához kell simulnia. Dekoratív tevékenységére nem rendelkezik szabadon a könyv lapjaival, hanem a lapra kerülő vagy már rajta lévő szöveggel is számolnia kell. Számolnia kell nemcsak külsőleg, hanem belsőleg is, mert hiszen magyarázni, érzékelhetővé tenni tartozik a szövegben mondottakat. (21. l.) A miniatűrűk nagy része kisméretű s e kisméretűség megkívánja, hogy aprólékosan, legparányibb részletekre is kiterjesszék az ábrázolásban. (22. l.) Végül a középkori könyvek javarészt egy meghatározott egyén legintimebb lelki szükségleteinek kielégítésére szolgálván (a legtöbb illusztrált kézirat egy bizonyos megrendelő számára készült ájtatossági könyv), ez maga után vonja, hogy a miniatűrűknek is intimeknek, a magába-

szállás óráival egybehangzóknak kell lenniök. (26 l.) Két külön fejezetben taglalja azután a szerző a könyvfestés két főelemét, a dekoratív részleteket és az önálló képeket s a következő, esztetizáló álláspontjának megfelelő, eredményre jut: «Das Entwicklungsbild der Buchillustration stellt sich uns nicht in der Form einer Treppe dar, die stufenweise hinaufführt zum Plateau ihrer Höhe und stufenweise wieder hinab. Ihre reine Höhe ist nur ein schmaler Grat, auf dem sich kaum verweilen lässt, unmerklich gleitet der Fuss schon hinab.»

A 28 képes táblán 77, jobbára erősen redukált s így az eredetiről igen tökéletlen képet adó illusztráció van; ez sem módszeres gyűjtemény, hanem az esztetikai fejtegetéseket, párhuzamokat illusztráló példatár francia, bizánci, angol, ir, olasz és flamand kéziratokból összeválogatva. 2

Fumagalli G. *L'arte della legatura alla corte degli Estensi, a Ferrara e a Modena, dal sec. XV. al XIX. col catalogo delle legature pregevoli della biblioteca Estense di Modena.* Firenze. MCMXIII. 4r. LXXII, 104. l. 29 tábla. Ára 20 L.

Az ESTE-család vagyoni leltárai közül időrendben a legrégebb 1436-ban kelt. E kimutatásban könyvek is szerepelnek, melyek Guiseppe PARDI megállapítása szerint három forrásból származnak. Egy részük már 1393-ban a család birtokában volt s valószínűleg Alberto marchese szerezte meg, egy másik részüket III. Niccolo vásárolta 1429 és 1436 között fia, Leonello számára, GUARINO útmutatása nyomán, míg a francia kéziratokat ugyanezen Niccolo harmadik felesége Riccarda di SALUZZO hozta a házhoz. Ujabb könyvek szerepelnek a Borso d'ESTE könyvtáráról 1467-ben fölvelt leltárban. Mindkét jegyzék a kéziratok kötésének a minőségét is leírja s itt-ott az alkalmazott felírásokra és jelvényekre is kiterjeszkedik.

A kötések leírásában az arany-gyöngyök, melyek az u. n. MEDICI-kötéseket jellemzik, az I. Ercole herceg ruhatáráról 1471—1478 vezetett jegyzékben tűnnek föl először, még pedig az 1472. évszámmal s mindig kifejezetten firenzei termékeknél. A herceg felesége, Eleonora d'Aragona, főleg vallásos iratokat gyűjtött s kiváló gondot fordított külső fényükre, amint ez a halálakor (1493-ban) készült leltárból kiderül. A herceg egész könyvtáráról, mely 512 kéziratból állott, 1495-ben teljes leltárt készítettek. Megvan továbbá azon könyvek jegyzéke is, melyeket a hírhedt Lucrezia BORGIA 1502-ben magával hozott Ferrarába, amikor

Alfonsoval házasságra lépett. Az itt felsorolt könyvek egyike, meglehetősen rongált állapotban, ma is Modenában van.

I. Ercole leánya Isabella könyvszeretetéről, aki 1490-ben lett Francesco GONZAGA feleségévé, csak néhány elszórt adatunk van. Könyvei kettő hijján mind elkallódtak s e kettő is külföldi magántulajdonba került.

A gazdag levéltári följegyzések e kéziratok készítői s könyvkötői felől is bőségesen tájékoztatnak. III. Nicolo idejében, az 1434—35. években, sokszor szerepel a számadások között egy BARTOLOMEO cartolaro neve. Borso idejében Bernardo CARNIERO, de különösen Nicolo de' Nigrisoli végezte a könyvkötői munkálatokat. I. Ercole uralkodásának elején, 1472-ben GREGORIO cartolaro, majd 1476-ban ennek fia, ALIPRANDO DE GREGORIO szerepel könyvkötő-munkálatokért fölvetett összegekkel a számadási lajstromokban. Mellettük egy FRANCESCO DAL ZIO vagy DAL GIGLIO is szerepel, míg MATHEO DA FERRARA, egy másik e korabeli könyvkötő, tudomásunk szerint nem dolgozott az udvar számára.

Szerző ezután részletesen foglalkozik a ferrarai könyvkötészet XV. századi történetével, annyagával és technikájával. Az ESTÉ-k legrégebb kötésein a kizárólagos dísz a többé-kevésbé gazdag fémveretek szolgálatjában s így ez emlékek elsősorban az ötvösség keretébe utalhatók. Ilyen áttörtmivű fémkeretekkel és rozettákkal díszesek azok a nagyméretű coralisok is, melyeket Borso herceg ajándékozott a karthausi szerzeteseknek a XV. század hatvanas és hetvenes éveiben. Végül a fémfoglatba gyakran metszett köveket is illesztettek, amire szintén van példa a ferrarai emlékek között. Vaknyomású bőrkötések, melyeket 1501-ben egy francia könyvjegyzék *à la mode d'Italie*-nak jelöl, Ferrarában is készültek, itt azonban stampadi vagy ligadi alla fiorentinának nevezik őket. A század vége felé a velencei-kötésstílus is elterjed, legalább az 1495. inventár egy *stampato oro* kódexről tesz említést.

A XVI. század ESTÉ-i közül bibliofil hajlamaival az 1533-ban született II. Alfonso tűnik ki. Könyvtárából még ma is fennmaradt hét, különböző származású kötet. Egyikük dedikációs példány, melyet a műszerzője MATTHIOLI Velencében készíttetett; ugyancsak Velencében nyomtatták, de kétségkívül Ferrarában kötötték be azt a két kötetet, melyet szerzőjük, Ippolyto RIMALDI, dedikált a hercegnek. Stílusunk nehézkes, a használt anyag: bőr és arany egyaránt rossz. A többi négy kötet latin klasszikusokat tartalmaz és francia könyvkötő-műhelyben ké-

szült. Nem valószínűtlen, hogy Alfonso, akinek anyja francia nő volt, maga küldte, ha nem is összes, de legalább is legértékesebbnek tartott könyveit Franciaországba bekötetésre. Erre látszik vallani az a körülmény is, hogy mind a négy fennmaradt kötet egy és ugyanazon műhelyből került ki. E föltevés mellett szól a RIMALDI ajándékozta kötetek szégyenes technikai kivitele és rossz anyaga, mely minden szónál éke-
sebben mutatja, mennyire süllyedt ez időben az olasz könyvkötő mű-
vészet még Ferrarában is, ahol pedig a többi középolaszországi váro-
sokhoz viszonyítva, még eléggé magas niveaun állott ez az ipar-
művészeti ág.

Modenában, ahová a hercegi család 1598-ban tette át székhelyét, még siralmasabbak voltak a viszonyok s a következő században sem javultak. Itt már nemcsak az arany volt rossz, hanem a munkások keze sem eléggé gyakorolt. Egy apró vasakból elég ízléssel egybeállított diszitmény kivitele pl. oly gyarló, hogy a bélyegzők felnyomásakor több helyt megrongálódott a kötés bőre. Valamivel jobbak a viszonyok a XVII. század második felében, habár az izlésebb munkák mellett, minő pl. *SCALA L'Ungheria compendiata* című művének cimeres kötése, elég sűrűn bukkannak fel rajzban s kivitelben egyaránt silány ter-
mékek is. A század vége felé többször előfordul a hercegi levéltár föl-
jegyzései közt egy MONFERRINO nevű modenai könyvkötőmester, akinek
többi között az I. Ferenc herceg gyászünnepélyéről kiadott alkalmi
kiadvány 26 példánya bekötéseért 312 lírát fizettek. Műhelyének egyéb
termékeit azonban a hercegi könyvtár mai állományában teljes biz-
tonsággal nem lehet megállapítani. A XVIII. század folyamán szintén
több, tisztességes színvonalon álló kézi aranyozású kötés készült Modená-
ban, de mesterüket közelebről megállapítani nem sikerült.

A Modenával szomszédos Reggio könyvkötészete stilisztikai és
technikai szempontból teljesen Modena hatása alatt, csakhogy még egy
okkal alacsonyabban áll. Egyetlen ismertebb nevű mestere, az 1816-ban
69 éves korában elhunyt Pietro FERRARINI sem emelkedett felül a *sacra*
mediocritason.

Jóval magasabb fokon állott a könyvkötőművészet Bolognában,
melyet az ESTE-könyvtárban néhány LE GASCON-modorában készült
legyezős-kötés képvisel.

Visszatérve az ESTE-könyvtár történetéhez, szerző kifejti, hogy a
fényes gyűjtemény az idők folyamán épen nem maradt érintetlenül.
Főleg a könyvtárnak Ferrarából Modenába történt átköltözködésekor

merültek föl súlyos veszteségek, bár már előbb is, főleg az 1471., 1532. és 1554. tűzvész alkalmából, megcsappant a könyvtár állománya. Az átköltötetés (1598) után is többször változtatott helyet a gyűjtemény s minden ilyen helyiségváltoztatás megfelelő veszteséggel járt. Sőt a derek könyvtárosok is hozzájárultak a könyvtári anyag apasztásához s a kezükön elsikkadt anyagot csak kis részben sikerült utóbb ismét visszavásárolni. Sok kárt okozott, főleg kötés-történeti szempontból, a hercegi könyvtárban a XVIII. század folyamán lábra kapott az a sajnálatos szokás is, hogy a régi kéziratok és könyvek eredeti kötését sorba leszedték s a kor izlésének megfelelő diszes új köntőssel cserélték föl. Szinte hagyománnyá vált, hogy e ma már barbárságnak minősített eljárást főleg a TIRABOSCHI könyvtárossága idejére (1770—80) tegyék s most FUMAGALLI okmányokkal igazolja, hogy ezúttal a hagyomány megfelel a történelmi valóságnak.

Befejezésül szerző megemlékezik azokról az idegen könyvtárakról, melyek egyes részei többé-kevésbé jogos úton beolvadt az ESTE-k gyűjteményébe. Így néhány görög és latin kódex ALBERTO PIO DA CARPI híres gyűjteményéből való, melynek zöme az OTTOBONI-könyvtárral a Vatikánba került. Néhány kötet, «közvetett úton», PICO DELLA MIRANDOLA gyűjteményéből jutott a modenai könyvtárba; a FONTANELLI-könyvtár egy részét 1778-ban III. FERENC herceg szerezte meg: 33.500 lira lefizetése útján; míg az OBIZZI marchesék becses könyvtára örökségképp szállott az ESTE-családra. Ránk nézve különösen becses a könyvtár idegen elemei között az a 15 több-kevesebb fényel miniált kézirat, mely MÁTYÁS király könyvtárából jutott a gyűjteménybe. Számuk eredetileg 17 volt, de kettejüket, melyek ő Felsége nagylelkű ajándékából most a M. N. Múzeum féltett kincsei, V. FERENC herceg engedett át 1847-ben «non certo di sua spontanea volontà, ma cedendo a una vera sopraffazione». Hogyan került ez a 17 kódex Ferrarába, máig sincs teljesen tisztázva s FUMAGALLI is csupán föltevésekre szorítkozik. TIRABOSCHIVAL együtt azt hiszi, hogy egy részüket Ippolito d'ESTE vásárolhatta esztergomi primás korában; egy másik részüket azonban, ha ugyan nem mindet, 1560-ban vásárolta II. Alfonz számára Girolamo FALETTI Velencében, ismét mások még később kerülhettek a hercegi thékába s talán nem is mindig a legegyszerűsebb úton. Sajnos, a 15 meglévő kézirat közül ma már csupán egynek van meg eredeti kötése, ezt igen sikerült reprodukcióban be is mutatja a III. táblán. A Korvin-kötés kérdésével tüzetesebben foglalkozik, jórészt GOTTLIEB

fejtegetéseire támaszkodva, de föltevését, az aranyozás nápolyi eredetét illetőleg, nem találja kétségbevonhatatlannak.

Maga a katalogus 375 művészi értékű vagy cimeres kötés leírását nyújtja könyvtári jegyük kíséretében. Feltűnő, hogy az eredeti méreteket sehol sem teszi ki s ekként a jobbra kisebbitett hasonmások valódi nagyságáról helyes fogalmat nem alkothatunk magunknak. Az egyszínű fénynyomatú táblák száma 29, amihez még a bevezetés illusztrálására szolgáló 3 tábla járul.

H. R.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

The Library Journal. XXXIX. köt. 4. sz. (1914. április): Everett R. PERRY: Aids and methods of library publicity. (Az amerikai könyvtárak, bár sokat tesznek népszerűsítésük érdekében, még mindig nem érték el a használat azon mértékét, melyre törekedniök kell. A meglévő, nem épen tökéletes, statisztikai felvételek alapján a lakosságnak a könyvtárakhoz való viszonyát a következő arányok mutatják: A lakosság 50/0-át le kell vonnunk, mert nagyon fiatal ahhoz, hogy a könyvtárat használhassa. Másik 50/0-ot az analfabéták tömege tesz ki. Körülbelül 10% azon lakosok száma, akiket betegség, szegénység vagy háztartási kötelességek gátolnak abban, hogy a könyvtárakat látogassák. Legalább 10/0-ra tehető azoknak a száma, akik beérik a napilapokkal és olcsó hetilapokkal, de jobb folyóiratok vagy könyvek olvasására nem vágyódnak. Ismét 10/0-ra becsülhető azok száma, akik szeretnének olvasni, de «nem érnek rá». Marad tehát 60/0, amelyet a könyvtár használatában semmi körülmény sem gátol. Ezzel szemben a tényleges olvasók száma alig teszi a lakosság 20/0-át. A könyvtárból elmaradó 40 százalékot tehát okvetetlenül meg kell nyerni az intézménynek. Ennek egyetlen módja a reklám fokozása. A reklám mértéke és módja persze a helység nagyságától és lakossága jellemétől függ. Kis falvakban, ahol a könyvtáros szinte mindenkit ismer, egész más, primitivebb eszközökkel boldogulhatnak, mint a nagy városokban. Ez utóbbiakban még az utcai vetített képeket és mozgóképelőadásokat is a könyvtárügy szolgálatába állították. A reklám azonban nemcsak a forgalom fokozására szolgál, hanem a könyvtári javadalom emelésére is. Még Amerikában is a városatyák, sőt a városi tisztviselők is csak keveset törődnek a könyvtárral. A folytonos agitáció ezek közönyét és tájékozatlanságát is megtöri. A reklámnak, hogy eredményes legyen, folytonosnak kell lenni és emellett úgy is kell intézni, hogy sokba ne kerüljön. A könyvlisták, a könyvtárt figyelembe ajánló levelezőlapok egymagukban nem elegek. Igen ajánlatos a könyvtár terjesztésébe belevonni a különböző tudományos és társadalmi egyesületeket és szervezeteket, amelyek a lakosság más és más csoportját, rétegét nyerheti meg ügyünknek. Az iskolát szabadoktatási tanfolyamokat is beleállíthatjuk egy kis előzékenységgel a könyvtárügy szolgálatába. Sok függ attól is, hogyan osztjuk szét a könyvtárt népszerűsítő nyomtatványokat. Necsak a helyszinén osszuk ki őket, hanem a posta útján is, még pedig elsősorban azoknak, akik sohasem veszik igénybe az intézményt. A hirdetések alkalmazása a kirakatokban, hirdetőoszlopokon, társaskocsikban kissé költséges, de esetleg ingyenes kifüggesztésüket is elérhetjük s ez esetben éljünk is előnyeivel. Igen jó reklámnak bizonyult az is, hogy az

üzletek kirakatában könyveket állítottak ki azzal a figyelmeztetéssel, hogy e könyvek a közkönyvtárban hozzáférhetők. Los Angeles főutcájában pl. könyvtári hetet rendeztek, amelyben nyolc főzlet vett részt kirakatának teljes vagy részleges átengedésével. A kirakatokba kerülő könyveket az üzletek szerint állították össze. Így a legnagyobb fűszerkereskedő kirakatában háztartástanok, szakácskönyvek, a bútorkereskedőben lakóházépítésre, bútorozásra, dekorálásra vonatkozó könyvek állították ki. Egy kirakat intérieurt ábrázolt: a szülők az asztal mellett olvasgattak, míg a kis leány az előtérben kuporogva képeskönyvben gyönyörködött stb.) — Philipp S. GOULDING: The classification of literatures in the university of Illinois Library. (Az illinoisi egyetemi könyvtár szépirodalmi részét a szerzők nevének betűrendjében állították fel a CUTTER-féle táblázathoz hasonló módszerrel. Így pl. az ókori klasszikusok csoportjában CAESAR jelzete C2, CASSIODORUS-é C3, CATULLUSE-é C4 stb. A CAESAR és CASSIODORUS közé eső szerzők pl. CALPURNIUS, CALVUS, CAPELLA stb. egy vagy két kisegítő szám hozzáfűggesztésével nyerik jelzetüket: C24, C26, C27, C275 stb. Az egyes szerzők műveinek sorrendje a következő: 1. Összes művek eredeti nyelven, megjelenésük időrendjében. 2. Összes művek fordítása a nyelvek szerint csoportosítva. A fordítások az eredeti jelzés mellé még egy kisegítőjelzést kapnak, mely a fordítás nyelvét jelöli, pl. D = holland [dutch], D2 = dán stb. 3. Összes művek bibliográfiája, melyet a jelzetben V betűvel jelölnek. 4. Szerző életrajza W betűvel jelölve. 5. Szerzőre vonatkozó kritikák Y betűvel jelölve. 6. Speciális szótárak, konkordanciák Z betűvel jelölve. 7. Szemelvényes kiadások nyelvek szerint csoportosítva X kisegítőjeggel. 8. Egyes művek kiadása, külön mutatók, vagy a kezdőszó betűrendje szerint. 9. Egyes művekre vonatkozó bibliográfiák, magyarázatok, szótárak stb. — A modern irodalmak osztályozásánál, pl. a német irodalmi szaknál, a következő — betűkkel jelölt — csoportokat állították fel: A. Könyvészet. B. Életrajz. C. Levelezés. D. Méltatások. E. Konkordanciák. F. Szótárak. H. Szövegkritika. I. Összegyűjtött vagy összes művek eredetiben. J. Összegyűjtött vagy összes művek fordításban. K. Szemelvények eredetiben. N. Szemelvények fordításban. O. Egyes művek. A—H szakokban a felállítás a CUTTER-féle rendszer szerint, az I—L szakokban a kiadó vagy fordító, illetve a mű betűrendjében történik. A jelzés eszerint a következőképp alakul: GOETHE jelzete pl. 833 G45. Ehhez jár a megfelelő kisegítőjelzet ilyenkép: DÜNTZER: Goethe élete: B. D92. Meisterwerke BERNHARDT kiadása K.B45. Egmont BUCHHEIM kiadása O. e. 6. Faust THOMAS kiadása O. f. t. Faust AUSTER angol fordítása O. f. E. a. stb.) — 5. szám (május): Rachel RHOADES: The work of a library information desk. (Igen érdekes leírását adja azoknak a sokszor furcsa kérdéseknek, melyekről az amerikai könyvtárak használati felvilágosítást szoktak kérni. A felvilágosítások megadására kirendelt tisztviselőnek leginkább a cédulakatalogus használatánál kell az olvasók segítségére sietnie, ami, tekintve az amerikai katalogusok bonyolultabbnál bonyolultabb szerkezetét, nem is csoda. E katalogusok labirintusában még a képzetesebb olvasók is könnyen elveszhetnek, hát még az olyan félig analfabéták, akikből a közkönyvtárak publikumának igen tetemes része kikerül.) — Grace E. BABBITT: Pamphlets and clippings in reference work. (Azt a módot ismerteti, mint kezelik

a columbiai kerületi könyvtárban a füzeteket és különlenyomatokat.) — 6. szám (június): Clifford B. CLAPP: The group index; or catalog at the shelves. (A csoportmutató fogalmán szerző a szakkatalogus egy-egy főosztályában szereplő anyagról szerzők s a tárgyszók betűrendjében elrendezett mutatót ért, mely a tájékozódást megkönnyiténé. Ez több tekintetben visszatérést jelent a szótár-katalogushoz, melytől a különben oly praktikus gondolkozású amerikaiak oly érthetetlen módon huzódoznak.) — William M. HEPBURN: The influence of the agricultural college in the farmer's use of books. (A mezőgazdasági iskola szerepe a földmivelők könyvszükségeit kielégítésénél sokféleképp nyilvánulhat. Egyrészt tájékoztató jegyzékeket bocsáthat ki, mely a gazdasági irodalom rengetegében biztos kalauzul szolgálhat, még többet érhet el azzal, ha a legfontosabb szakkönyveket kiállítja a vásárokon, továbbképző kurzusokon s minden egyéb olyan alkalommal, amidőn a földmivelők nagyobb csoportokban összeverődnek. Végül közreműködhetik a falusi könyvtárak megalakításánál, felvilágosíthatja növendékeit e könyvtárak fontosságáról, magánosoknak és falusi könyvtáraknak kölcsönkép rendelkezésére bocsáthatja saját könyvkészletét stb.) — Melcolm C. WYER: Instruction in the use of books in a college library. (Szerző közli 18 előadásból álló kurzusának részletes programját. A kurzus célja az volt, hogy a Nebraska University collegiumainak tagjait bevezesse a könyvtár használatába.) — 5—6 szám: Theodor W. KOCH: The Bibliothèque Nationale. (Szerző rövid történeti áttekintést nyújt több illusztráció kíséretében a párisi nemzeti könyvtár multjáról, ismerteti mai helyzetét és berendezését.)

Zeitschrift für Bücherfreunde. Új folyam VI. évfolyam. 4. szám (1914. július): G. A. E. BOGENG: Die Abteilung Bibliophilie auf der Leipziger Buchweltausstellung 1914. (A lipcsei Bugra bibliofil osztálya öt helyiséget foglal el. Az egyikben a német császár tulajdonában lévő porosz királyi házikönyvtár, a többiekben a zenei-bibliofilia, SCHOELLER Ida gyűjteménye és egy modern könyvkedvelő dolgozósobája nyert elhelyezést. A porosz királyi házikönyvtár kiállításának fénypontja egyik bibliofil alapvetőjének, Nagy FRIGYES porosz királynak eredeti könyvszekrényében kiállított gyűjteménye, mely a közkönyvtárakat nem tekintve, a legtöbb kitűnő állapotban lévő, eredeti kötésekben pompázó XVIII. századi francia kiadvánnyal rendelkezik. — A zenebibliofiliának szentelt csoport a berlini dr. WOLFFHEIM és a frankfurti HIRSCH Pál értékes magángyűjteményéből tevődött össze. Az ekként egyesített kis gyűjtemény nemcsak amateur, hanem tudományos szempontból is rendkívül értékes. — SCHÖLLER Ida gyűjteménye a német könyv művészi fejlődését jelentette meg és két csoportba osztva tárult a kiállítás látogatói elé. A XV—XVIII. századi emlékek a bibliofil osztályban, a modern könyvek pedig a «nő házában» nyert elhelyezést. Az egy bibliofil dolgozósobája különböző könyvkedvelők csoportkiállítását rejtette magában. Itt volt felállítva Per HIERTA svéd báró inkunábulumgyűjteménye, J. Pierpont MORGAN nagyszabású gyűjteményének páratlan fényel készült katalogusa, ORLOFF tábornok ELZEVIER-gyűjteménye, a lipcsei SORGEN-FREI almanachsorozata, Leo S. OLSCHKIN az olasz könyvnyomtatás fejlődését bemutató gazdag sorozata, a német irodalom klasszikus korának első kiadásai ZOBELTZ és HENNIG gyűjteményéből, a Gesellschaft der Bibliophilen

kiadványai és még sok egyéb figyelemreméltó műkincs.) — Bogdan KRIEGER: Die Sonderausstellung der Königl. Hausbibliothek auf der Internationalen Ausstellung für Buchgewerbe und Graphik. (A HOHENZOLLERN-ház magánkönyvtára alig 200 éves; éppen ezért régi emlékekben aránylag szegény, jóllehet 100.000 darabot számlál. Főérdekességét az adja meg, hogy zárt sorozatokban foglalja magában az uralkodócsalád egyes tagjainak magángyűjteményét s így mindmáig hiven tükrözi vissza a HOHENZOLLERN-bibliofilek egyéniségét. A hosszú sorból négy családtag gyűjteményét mutatták be válogatott sorozatokban. Ezek: Nagy FRIGYES, II. FRIGYES VILMOS, IV. FRIGYES VILMOS és a népszerű LUJZA királynő. Minden egyes gyűjteményt az eredeti könyvszekrények egyikében állították ki. Cikkirő legrészletesebben Nagy FRIGYES gyűjteményével foglalkozik, melynek három szebb könyvkötését képbén is közli.) — Carl WAGNER: Die Entwicklung der Litographie. (A könyvomat művészi és technikai fejlődéstörténetének e rövid vázlata a Bugrán kiállított anyag alapján készült és 10 hasonmással van disztve.) — 5—6. szám (augusztus-szeptember): Hans WOLFF: Die zeitgenössische Graphik auf der Internationalen Ausstellung für Buchgewerbe und Graphik. (Nem ad rendszeres áttekintést a Bugra negyven termében kiállított rengeteg műlapról, hanem a külföldiek teljes mellőzésével a német grafikuskok legújabb törekvéseit mutatja be atyamesterükből, Max KLINGERBŐL kiindulva 14 hasonmás kíséretében.) — Julius ZEITLER: Buchgewerbe und Buchkunst auf der Leipziger Buchweltausstellung 1914. (Az utolsó két évtized németországi törekvéseit vázolja a könyvkiadás terén. A sort a könyvkiadókon kezdi, azután a nyomdák, majd a betűöntők s végül a könyvkötők és könyvillusztrátorok csoportján kalauzol végig néhány méltató szóval s 16 hasonmás bemutatásával.) — Flodoard Freiherr v. BIEDERMANN: Die Schrift aus der Internationalen Ausstellung für Buchgewerbe und Graphik in Leipzig. (Szerző mindenekelőtt megállapítja, hogy a betűk tervezése terén a XIX. sz. alkonyán beállott forrongás, mely eleinte valóságos szörnyszülőtteket nemzett, amelyek a dekoratív hatást az olvashatóság rovására igyekeztek fokozni, szerencsésen elült s bár a betű dekoratív jelentőségét ma is méltányolják, a tervezők az olvashatóság követelményének teljes mértékben eleget igyekeznek tenni. Azután részletekben ismerteti a kiállítás felirásainál s plakátjain alkalmazott betűket, örömmel konstatálja az antikva folytonos térfoglalását s helyesen mutat rá arra, hogy úgy a német, mint az angol és amerikai tervezők kiindulási pontja DIDOT duktuszával szemben, mely mindjobban háttérbe szorul, az erőteljesebb medievál. Végül röviden a frakturtípusok reformálóiival foglalkozik s egyik legmerészebb újításukat, a kurziv frakturt is érinti, de egyben megállapítja, hogy minden törekvés e téren csak muló sikerrel járt.) — 7. szám (október): Leonard M. MACKALL: Die amerikanisch-englische Ausstellung in der Gruppe Bibliophilie auf der Leipziger Weltausstellung. (Igen rövid és száraz felsorolása a Bugra kiállításán szereplő angol és amerikai kiállítóknak.) — Otto GRAUTOFF: Les Cahiers d'aujourd'hui. (A Georges BESSON kiadásában két év előtt megindult hipermodern illusztrációkkal disztett francia folyóirat dicséretes ismertetése néhány képmutatvány kapcsán.) — Paul GULYÁS: Entwicklungsgeschichte der Buchbinderei in Ungarn. (Szerző 26 kép kíséretében vázolja a

hazai könyvkötés fejlődéstörténetét a legrégebb kötéseknek csupán oklevelekben ránk maradt emlékeitől a modern kiadók gyárilag készült könyvkötéséig. A jelen és közelmúlt bibliofiljeink, igaz, hogy teljességre nem törekvő névsorában sajnosan nélkülözzük SZÜRY Dénes s még inkább dr. TODORESZKU Gyula nevét, akik csak véletlenségből maradhattak ki a cikkből.) — Konrad HAEBLER: Paulus ECK gegen Wenzel FABER. (Azt a vitát ismerteti, mely Wenceslaus FABER lipcsei tekintélyes tanár és Paulus ECK, a lipcsei egyetem egykori növendéke közt támadt 1488-ban, amiért ez utóbbi FABERT egy prognosticon kiadásával megelőzte. FABERnek a lipcsei egyetem kapujára kiszögzett vádlevele nem maradt reánk, de ECK válaszának egy példányát, melyet kalendáriumának nyomtatója, Konrad KACHELOFEN készített, megtartotta számunkra a véletlen. Az érdekes kiadójogi per kimenetele ismeretlen, de a lipcsei egyetem alighanem FABER javára döntött, aki továbbra is kiadta kalendáriumát és jóslásait, míg az ECK-féle prognosticon újabb kiadása ismeretlen.) — 8. szám (november) | Otto GRAUTOFF Bucheinbände von André MARE. (André MARE, aki festőből lett iparművész, eleinte csupán a maga és barátai részére készített néhány kézi-festésű könyvkötést. A nyilvánosság előtt 1911 óta lép fel velük s azóta valószínűleg elhalmozza megrendelésekkel. Eleinte a pergamenkötéseket stílizált tájképekkel díszítette, melyeken távlati illúzió fölkeltsére törekedett. Később tisztán dekoratív virágdiszre tért át, mely izléses, bár élénk színhatásokat vált ki. A cikket 10, sajnos, fekete hasonmás díszíti.) — Fridrich MOLDENTRAUER: Verzeichnis der Drucke der Historia Septem Sapientium Rome. (Ebből a középkorban különösen népszerű könyvből 10 különböző kiadás pontos bibliografiai ismertetését adja. A tíz kiadás közül öt keletnélküli, öt pedig évszámmal van ellátva az 1490—1526. időszakból.) — 10. szám¹ (1915. január): Ernst SCHULZ-BESSER: Der Weltkrieg im Scherzgebilde. (A világháború eseményeit mutatja be a német, angol, francia és holland karikatúra tükrében. Az egyetlen bibliografiai ritkaság a zosseni francia fogolytábor *Le Héraut* c. litografált lapja, melyet ártatlansága dacára betiltott a katonai parancsnokság.)

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXXI. évfolyam. 9—11. szám (1914 szeptember—november): *Fünfte* Versammlung deutscher Bibliothekare in Leipzig am 3. bis 5. Juni 1914. A közgyűlésen elhangzott előadások sorából a következőket ismertetjük: Georg LEYH: Systematische oder mechanische Aufstellung? (Nagy, sokat használt és gyorsan szaporodó könyvtáraknál, minők pl. a német egyetemi könyvtárak, helyesebb a tisztán mechanikai, semmint a szakrendszerű felállítás. Előnye véglegessége, az alkalmazható jelzetek egyszerűsége, a hely tökéletes kihasználása. Igaz, hogy ilykép a hely- és szakkatalogus nem egyesíthető, de ez egyesítés előnye tisztán látszólagos, mert a szakkatalogust, ha a tudományos igényeknek meg akar felelni, folyton át kell alakítani. új ágakkal bővíteni stb., ami a könyvek szakok szerinti felállításánál örökös komplikációkat okoz. A szakszerű felállítás csak akkor volna igazán helyén, ha a könyvraktárakba bebocsátának az olvasókat, ez azonban az olvasótermek szabadon hozzáférhető kézi könyvtárainál szerzett szomorú tapasztalatok követ-

¹ A 9. számban nincs szorosabb értelemben vett könyvtartani cikk.

keztében teljesen kizárt dolog, a tanárok pedig, akik a könyvtártermekbe való bejárás előjogát élvezik, ritkán élnek vele. A mechanikus felállításnál nem kell okvetlenül folyószámozásra gondolni, hanem az anyagot több csoportra elosztva lehetne felállítani, úgy hogy egy-egy csoport külön számozással volna ellátva.) — Adolf HILSENBECK: Martin Schrettinger und die Aufstellung in der kgl. Hof- und Staatsbibliothek München. (Martin SCHRETTINGER, a weissenhoheni bencésapátság tagja rendjének szekularizációja után 1806-ban a müncheni Hof- und Staatsbibliotheknél nyert állást. A könyvtár akkori vezetője Joseph Christoph von ARETIN volt, aki belátta, hogy a szekularizáció folytán roppant fölhalmozódó könyvtári anyag megfelelő felállításáról gondoskodni kell. E végből Julius Wilhelm HAMBERGERT adták melléje, aki előbb Göttingában, majd Gothában könyvtárnokoskodott. HAMBERGER a göttingai szakrendszert akarta meghonosítani Münchenben és SCHRETTINGER, aki szintén részt vett az új rendezés művében, könyvtártani kézikönyve ez időtájt megjelent 3. füzetében, még teljesen a szisztematikus felállítás mellett foglal állást. A rendezés munkája 1812 elején 113.000 kötetre terjedt s az egész anyag végleges feldolgozása további húsz évre volt előirányozva. Közben azonban ARETIN más hivatalba, HAMBERGER pedig betegsége folytán távozott s a könyvtár vezetője mindjobban kezdett kételkedni a göttingai rendszer tényleges hasznában. Maga SCHRETTINGER is kezdte belátni, hogy a szisztematikus felállítás nem sokat ér és a csoportos felállítás mellett foglalt állást. Felfogása teljes mértékben érvényesült abban az 1813-ban készült miniszteri felterjesztésben, mely a göttingai rendszer helyett az egész anyagnak 12 főtudománycsoporton belül ötszáz szakcsoportban való felállítását javasolta. A tervet a miniszterium elvileg magáévá tévén, a végleges kidolgozásnál a XII. főcsoportba osztott szakok számát 200-ban határozták meg és latin elnevezésüket, valamint az elnevezéseknek a szignatúrához használt rövidítését egyetemi tanárokból és könyvtárnokokból álló vegyes bizottság állapította meg. A bizottság munkálataiból főleg SCHELLING vette ki részét. — SCHRETTINGER azután keresztülvitte, hogy a csoportokba állított munkákról készített cédulákat közös betűrendbe sorozzák; az egyes könyvcsoportokat pedig a három formátumon belül a szerzők betűrendjében állította fel. Változott felfogásának irodalmilag is kifejezést adott könyvtártana 1829-ben megjelent 4. füzetében, mely teljesen a szakok szerinti felállítás ellen fordult.) — Rudolf SCHWARZ: Über Musikbibliotheken. (Vácsolja azt a szerepet, melyet a zene a nagy közkönyvtárakban elfoglal, ismerteti a zenedék mellett kialakult szakkönyvtárakat s végül a zenekönyvtárak elrendezéséről emlékezik meg.) — G. ZEDLER: Der Schlagwort-Katalog. (Ez a terjedelmes értekezés a rendező katalógus célját, fejlődésének rövid történetét, a szakkatalogushoz való viszonyát, külső formáját és előállításának részletes szabályait adja.) — 12. szám (december): Gottlieb FRITZ: Die deutsche Bibliotheksbewegung der vierziger Jahre. (Azoknak a törekvéseknek a történetét vácsolja, melyeknek Karl PREUSKER állott a középpontjában s amelyeknek célja volt a népművelést szolgáló városi könyvtárak és falusi vándorkönyvtárak megteremtése. PREUSKER mellett még GUSDORF és RUPPIUS működésével foglalkozik részletesebben.) — Hermann ESCHER: Die 14. Vereinigung schweizerischer Bibliothekare. (Az értekezet lefolyásáról szóló

tudósításban legérdekesebbek azok az adatok, melyek a tervezett svájci központi katalogus várható eredményére vetnek világot. Evégből összevetették a katalogus előállításában résztvevő könyvtárak betürendes katalogusának Daa—Daz címszók közé eső anyagát s kiderült, hogy az e csoportba tartozó művek száma 12.344, ami 7012 címet képvisel. A 12.344 példányból 4229 csupán egyszer, 1746 kétszer, 499 háromszor, 233 négyszer, 98 ötször, 76 hatszor, 39 hétszer, 28 nyolcszor, 17 kilencszer, 15 tízszer, 10 tizenegyszer, 1 tizenkétszer, 6 tizenháromszor, 5 tizennégyszer, 2—2 tizenöt-, tizenhat-, illetve tizenhét-szer, 1—1 pedig tizennyolc-, tizenkilenc-, huszonegy-, illetve huszonnégyszer fordul elő a könyvtárakban, vagyis a többes példányok az egész anyagnak nem egészen 40%-át teszik. Ez a kedvező arányszám a tervezett katalogus tudományos jelentőségét rendkívül fokozza.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Dr. Hupka Ödön. Az immár második éve változatlan heveséggel dühöngő világháború, mely telhetetlen Molochként napról-napra ezerszámra szedi áldozatait a titáni küzdelmet vivó ellenfelek legjobbjainak soraiból, az Orsz. SZÉCHENYI könyvtár kised gárdáját sem kímélte meg. Legmélyebb fájdalomunkra egyik legfiatalabb, nekünk örökre felejthetetlen tisztviselőtársunk, a szorgalomnak és kötelességteljesítésnek mintaképe, DR. HUPKA ÖDÖN gyakornok, a m. kir. miskolci 10. honvédszázados zászlósa, Galiciában a Kalnikow helységtől délre eső magaslaton, 1915. május 28-án, élete 30. évében, a munkás férfikor küszöbén, királyunkért, hazánkért és kulturánkért hősi halált halt. Holttestét küzdő társai a Kalnikow-Schosstól délre Zagrebba felé vezető út mellett ujonnan épült templom nyugoti oldalán temették el. — Megdicsőült kartársunk 1885. december 13-án született Tállyán, Zemplén megyében. Középiskoláit Kassán és Egerben, egyetemi tanulmányait 1907—1910. Budapesten végezte és 1911. december 22-én bölcsészeti doktori oklevelet szerzett. Intézetünk kötelekébe 1912. június 12-én lépett s itt törekvő szorgalmával fölötteseinek legnagyobb megelégedését, kedves jellemével társainak meleg szeretetét, szolgálatra-kész előzékenységgel pedig a könyvtárt látogatók igaz megbecsülését vívta ki magának. Tudományos munkálkodásának legfőbb terméke *Seneca száműzése*, Budapest, 1911. c. doktori értekezése, melynek első három fejezete az Egyetemes Philológiai Közönyben is megjelent. Lefordította és fenkölt erkölcsi fel-fogásra valló bevezetéssel látta el GOOD PÁL: *Erkölc és erő* c. művét (Budapest 1908), melyből alig egy lusztrum alatt 2. kiadást is kellett rendeznie. (U. o. 1913.) Sajnos, a kérlelhetetlen sors, mely kedvelt SENECÁJA szavaival élve, épen a legderékabbakra szeret lesujtani (Polyb. XXII. c.), derékon törve munkás életét, örökre megakadályozta e szépen indult tudományos pálya betetőzését. Áldásos emlékét kegyelettel őrizzük. SP.

Személyi változások a M. N. Múzeum könyvtárában. Az 1915. év elején dr. BEVILAQUA Béla segédőr nyugdíjaztatván, helyébe dr. RÉDEY Tivadar fizetéstelen segédőrt nevezte ki a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr. Dr. BÁTKY Zsigmond és dr. VÉRTESY Jenő örök igazgatóórré, dr. BAJZA József segédőr órré lépett elő, MUNKÁCSI Mihály, dr. SIKABONYI Antal és dr. TÓTH Zoltán gyakornokok pedig fizetéstelen segédőrré nevezettek ki.

Könyvtáraink személyzete és a háború. Mint a hozzánk beérkezett adatokból kiderül, az 1915. évi július hó 1-éig főbb könyvtáraink hadbavonult személyzeténél a következő újabb változások történtek:

1. Az *Országos Széchényi Könyvtár* már eddig hadban állott három tiszt-

viselője közül dr. HUPKA Ödön zászlós az északi harctéren hősi halált halt. — A népfőlkeldi pótbemutató szemléken dr. MADARASY Lászlós és MUNKÁCSI Mihály bizonyultak katonai szolgálatra alkalmasaknak, de ideiglenesen felmentettek. A szolgák közül Kovács András vált be, aki augusztus 15-én bevonult.

2. *A budapesti kir. magy. tudományegyetem könyvtára* tisztviselői sorából újabban bevonultak: dr. PASTEINER Iván könyvtártiszt, aki a cs. és kir. 9. lovas-tüzérezsztályban hadapródjelölt őrmesterré lépett elő s a félév végén még Komáromban volt; dr. FITZ József segédtsiszt, aki tüzérhadapródőrmesterré lett s a harcterre ment; dr. SZEMESS Miklós gyakornok, aki tüzérönkéntes szakaszvezetővé lépett elő; GRÓSZ Géza kisegítő tiszt, aki hadapródőrmester. SIMONFI János gyakornok számvívó tizedesé lépett elő. DEKARTZY Károly szolga az északi harctéren megsebesült és itthon lábadozó.¹

3. *A kir. József-műegyetem könyvtára* tisztviselői közül KLEIN Rezső könyvtári őrnök, aki az I. Landwehr-ezred kötelékében mint kadétőrmester június elején az északi harcterre került s részt vett Lemberg ostrománál, június 29-én a Sokolow és Kamionka-Strumilova közti csatában mellővést kapott s a következő nap belehalt sérülésébe a kladnozozi kórházban. Áldás poraira. — CSUTKA Jenő, könyvtári őrnök a 2. sz. vártüzéreknel hadapródjelöltté lépett elő s a déli harcterre került. — A szolgák közül GYURCSIK István Przemysl elestével tünt el, STAUB Ferenc pedig még 1914. októberében orosz fogságba került Szibériába ahonnan legutoljára karácsonykor adott életjelt magáról.

4. *Az országos képviselőház könyvtára* tisztviselői sorából dr. NAGY Sándor segédkönyvtárnok, a 10. honvédegyalozezred zászlósa f. é. május hó elején Galiciában hősi halált halt. Emlékét kegyelettel őrizzük. — Dr. PLECHL Béla könyvtárnok, a honvédelmi miniszteriumba van beosztva szolgálattételre, mint-hogy hadi szolgálatra alkalmatlannak nyilvánították. Dr. NAGY Miklós és dr. PANKA Károly segédkönyvtárnokok most vannak kiképzés alatt s előbbi a 29. honvédegyalozezrednél, utóbbi a 4. train divíziónál szolgál mint önkéntes.

5. *A m. kir. központi statisztikai hivatal könyvtára* alkalmazottai sorából ez év folyamán vonult be SZATMÁRI Gábor statisztikai tiszt, akit április hó folyamán a katonai szolgálat alól fölmentettek; MÓRA István díjnok pedig, aki még 1914-ben vonult hadba, hozzátartozói állítása szerint, orosz fogságba került.

6. *A kolozsvári Ferencz József tudományegyetem könyvtára* tavaly bevonult alkalmazottai sorából, mint fájó részvéttel értesülünk, BORBÉLY György gyakornok, önkéntes kadét, a szerb hadjáratban szerzett betegségben december hó folyamán jobblétre szenderült. Béke hamvaira. — BALOGH Ignác gyakornok tartalékos zászlós a háború folyamán hadnaggyá lépett elő és II. o. ezüst vitézségi érmet nyert; URSZ Miklós kisegítő szolga, közlegényből örvezetővé lépett elő. SIMON Mihály tartalékos őrmester, rendes, PÁL György és BÁZSA Márton ideiglenes szolgák sorsáról hosszú idő óta nincs hír. — Az 1915. márc. 15-én bevonult dr. PUSKÁS Endre könyvtári segédtsiszt és IZSÓ Lajos gyakornok, önkéntesek, őrmesterré léptek elő. Katonai szolgálatban állanak továbbá a

¹ Multkori kimutatásunkba két sajtóhiba csúszott be. PANKI h. olv. PATAKI és GÜCS h. olv. Szócs.

multkori jelentésükben felsoroltakon kívül FLUERÁS János és KERRÉSZ Mihály szolgák, kilencen pedig behívójukat várják.

7. *A pozsonyi m. kir. Erzsébet tudományegyetem könyvtára* személyzetében az 1915. év első felében nem állott be változás. Mint a kolozsvári egyetemi könyvtár igazgatójának kimutatásából igaz részvétellel látjuk, a dr. PERSIÁN Kálmán könyvtártiszt halálára vonatkozó magánértesülés hivatalosan is megerősített szomorú bizonyosságra emelkedett. Hősi kartársunk a halicsi csatában esett el, csapatát rohanra vezetve. Dicső emlékét örök kegyelettel ápoljuk.

8. *A budapesti városi nyilvános könyvtár* tisztviselői sorából ujabban bevonultak: dr. MADZSAR József főkönyvtáros június 14-én mint segédorvos, a népfőlkelői bemutató szemlén bevált dr. BENZE Adolf ideiglenes hivatalnok, január 16-án mint önkéntes népfőlkelő. VÖRÖS János hivatalszolga, az intézet kapusa, aki szintén bevált a pótló sorozáson, március 16-án kezdte meg katonai szolgálatát. A háború kezdetén bevonult szolgák közül PEINITS György még november 27-én hősi halált lelt a szerb harctéren. — Bizonytalan időre fölmentést nyert dr. DIENES László könyvtáros és KŐHALMI Béla könyvtártiszt.

9. *A szegedi Somogyi-könyvtár* személyzetében változás nem állott be.

Összegezve a háború első évéről nyert adatainkat, kiderül, hogy a szóban forgó kilenc jelentősebb intézetünk személyzetéből hadbavonult 68; kitüntetésben (II. oszt. vitézségi ezüst érem) részesült 2; hősi halált halt 6; megsebesült 11; fogságba került 4; eltűnt 1; fölmentést nyert 5 egyén.

A budapesti királyi magyar tudományegyetem könyvtárának 1912. és 1913. évi állapotáról szóló jelentésből a következőket közöljük:

Az egyetemi könyvtár új építkezésekkel kapcsolatos végleges elhelyezésének kérdése ezidőszertig még nem nyervén megoldást, a lefolyt két évben a könyvtári helyiségek szűk volta által okozott bajoknak ideiglenes s az adott viszonyok közt lehetséges orvoslása volt a könyvtár legfőbb törekvése.

Legnehezebb feladat a mindegyre szaporodó könyvanyag elhelyezése. Mint már az 1910/11. évi jelentés említette,¹ a könyvtári I. ór kiköltözés iránti kérelmet adott be. A kérelemnek 5169/1913. vkm. sz. a. hely adatott s ez alkalommal lakása könyvtermek céljaira foglaltatott le. A helyiségek megfelelő átalakítása és berendezése 1914. év nyarán fog megtörténni s így 1—2 évre némi helyet nyernek. Megjegyzendő azonban, hogy az őri lakásokból alakított könyvtermek berendezése fából készülvén, rendkívüli módon fokozódik a könyvtár tűzveszélyessége.

A hivatali helyiségek és belső dolgozószoba szűk voltán célirányosabb beosztás és a sötét előszobának kellő (villamos) megvilágítással olvasószobává történt átalakítása által némileg enyhítettek.

Az olvasóterem túlszűfolttsága nyomán keletkezett s a diákság köréből felhangzó kívánalmaknak óhajtottak eleget tenni az olvasóterem nyitvatartási idejének meghosszabbításával. (Eddig d. e. 9—12-ig és d. u. 3—8-ig volt, most d. e. 9-től este 8-ig van nyitva.) 1912 szeptember 1-től kezdődőleg e célra egy napidíjas őrök, valamint két napibéres szolgálata alkalmazását s a ruha-

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle 1912. évf. 191 l.

tárosok pótvavadalmazását engedélyezte a minisztérium. A meghosszabbított nyitvatartási idő bevált s a déli órákban (12—3 közt), különösen a téli hónapokban éppannyi az olvasó, mint a napnak többi szakában. Az egyetemi könyvtár olvasótermének tehermentesítése végett a jog- és államtudományi kar hallgatói számára tankönyvekkel bőven ellátott olvasószobák rendezettek be az egyetem közelében, amelyeket azonban látogatók hiánya miatt egyévi működés után be kellett szüntetni.

Nagy nehézségeket okozott a lefolyt két esztendőben a betegségek és tartós szabadságok okozta tisztviselőhiány, ami legérezhetőbbé vált az 1913. év utolsó harmadában, amikor a KUDORA Károly és DEDEK Crescens Lajos könyvtárőrök távozásával megüresedett állásokra az új kinevezések még nem történtek meg. Ily körülmények közt csak a legnagyobb erőfeszítéssel voltak képesek a megfogyott személyzettel a könyvtári folyómunkát lebonyolítani.

A segédkönyvtárat — amely a belső olvasószobában elhelyezve a legfontosabb tudományos segédkönyveket, lexikonokat, szótárakat és bibliográfiákat foglalja magában — a tudományosság legújabb igényeinek megfelelően kiegészítették és újra rendezték. Címjegyzékét 1912-ben külön füzetben nyomatták ki.

Az egyetemi könyvtár érdemes levéltárosának, DEDEK Crescens Lajos könyvtárőrnek távozásával a levéltár, kéziratár és ritkaságok őrzésével és kezelésével dr. HÓMAN Bálint könyvtártsízt bízott meg.

A tudományos irodalom hatalmas fellendülése következtében a könyvtárak könyvanyaga oly mértékben szaporodik, hogy a könyvtárak használata a speciális kutatás részére, egyes kisebb szakok önálló bibliográfiai feldolgozása nélkül, igen nehézkessé vált. Szükséges tehát, hogy az egyetemi könyvtár anyaga is ily speciál-bibliográfiaiban feldolgoztassék. Első kísérletképen a magyar főiskolai oktatás (egyetem, műegyetem, jogakadémiák) irodalmát állította össze dr. PASTEINER Iván könyvtártsízt. Legközelebb az egyetemi könyvtár szótáranyaga kerül ily bibliográfiai feldolgozás alá.

Az 1913-ik év folyamán 29 láda könyvet küldtek a kolozsvári egyetemi könyvtárnak s ezzel végleg elintéztetett a budapesti és kolozsvári egyetemek másodpéldányainak csereügye. A Kolozsvárról kapott másodpéldányok feldolgozás alatt állanak. E csere megtörténte után az Országos Levéltárnak és a fribourgi egyetem «Hungaria» magyar diákegyletének engedték át az általuk kért másodpéldányokat.

Az egyetemi könyvtár személyzeti ügyeiben következő változások történtek: Dr. FERENCZI Zoltán könyvtárigazgatót Ő cs. és apostoli királyi Felsége 1913 április 7-én jelen minőségében, de az ötödéves korpótlékra való további igény nélkül (51.622/1913. vkm. sz. a.) az V. fizetési osztályba legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott. KUDORA Károly könyvtári I. ör 1913 szept. 1-én 3 hónapi szabadságot kapott s ennek letelte után végleges nyugalombahelyezés iránti kérelmet adott be. DEDEK Crescens Lajos könyvtárőrnek Ő cs. és apost. királyi Felségének 1913 június hó 18-án kelt legmagasabb elhatározásával esztergomi főgyházmegyei káptalani kanonokság adományoztatván, a könyvtártól megvált. Dr. BARBUL Jenő könyvtártsízt 1912 február hó 13-án jelen

minőségében a VIII. fiz. osztályba neveztetett ki. Dr. WALDBAUER Ilona fizetés-telen kiségitőtiszt 1912 augusztus hó 15-én fizetés-telen könyvtártisztté nevez-tetett ki. Dr. BENEDEK Róza, az egyetemi könyvtárhoz szolgálat-tételre berendelt felsőbb leányiskolai tanárnő 1912 július 4-ikével a győri áll. felsőbb leány-iskolához tanárrá neveztetvén ki, a könyvtártól megvált. PLATZ Helén napi-díjas írógépkezelőnő 11 évi szolgálat után 1912 március hó 1-vel a XI. fizetési osztályba írógépkezelőnővé neveztetett ki. Az ő kinevezésével megüresedett napidíjasi állásra SZEMESS Miklós szigorlójogász, az olvasóterem meghosszabbít-tott nyitvatartásának elrendelésével kapcsolatban engedélyezett újabb napidíjasi állásra pedig BALLUN Géza nyert alkalmaztatást.

A könyvtár bevételei és kiadásai 1912-ben 40.859'44 K-ra, 1913-ban 40.564'20 K-ra rúgtak. Ehhez járulnak még az egyetemi gazdasági hivatal által fedezett dologi kiadások, melyek összege 1912-ben 16.571'48 K-t, 1913-ban pedig 16.636'09 K-t tett s a személyi járandóságok, melyek 1912-ben 75.294'59 K-ra, 1913-ban 80.177'28 K-ra rúgtak. A könyvállomány gyarapo-dása az 1912. évben 6072 kötet, az 1913. évben 6677 kötet volt. Ebből vétel 2435, illetve 2969 kötet, a többi ajándék. Az 1913 év december 31-iki összes könyvállomány 498.730 kötet volt.

A forgalom az előző évekéhez képest bizonyos emelkedést mutat. Külö-nösen áll ez a folyóirati dolgozószobára, amelyet az olvasóterem szűk volta miatt fokozottabb mértékben kellett a nagyközönség rendelkezésére bocsátani. A nagy olvasóterem forgalma — bővítés nem történvén — természet-szerűen ugyanazon keretek közt mozog 4—5 év óta. A kölcsönzés szintén az eddigie-hz hasonló arányokat mutat.

A nagy olvasóteremben 1912-ben 3289 olvasó 75.253 esetben 85.165 kötetet, 1913-ban pedig 3862 olvasó 93.263 esetben 100.026 kötetet használt. A tanári dolgozó- és folyóirati olvasószobában 1912-ben 3433 egyén 7516 művet, 1913-ban pedig 4556 egyén 9580 művet olvasott. A könyvkölcsönzési osztály forgalma volt 1912-ben 20.508 kötet, 8391 térítvényre s 1913-ban 19.429 kötet, 3342 térítvény alapján. A levél- és kéziratári osztályban 1912-ben 242 kutató 655 darabot használt, amiből 27 drb külföldről kölcsönöz-tetett ki, míg 1913-ban 286 kutató 4651 darabot használt, közte 781 db külföldit.

Hajnóczy és a «Pol.-Kirchl. Manch Hermaeon.» A két név FÁY András nyomán került egymás mellé, aki BALLAGI Géza példányára rájegyezte volt, hogy «fővesztett HAJNÓCZY ennek a szerzője.»¹ BALLAGINAK föltűnt, hogy FRANKÓI a MARTINOVICS-összeesküvésről szóló munkájában a Manch Hermaeont nem említi HAJNÓCZY művei közt. Kétkelkedik FÁY állításában és föl-veti a kérdést, («anélkül, hogy el is akarnók — úgymond — dönteni»), vajjon «nem tévesztette-e össze FÁY a «a fővesztett» HAJNÓCZY Józsefet az ugyanebben a korban élt HAJNÓCZY József kiskéri (bácsmegyei) evangélikus pappal...»

Ennek a sejtésnek nagyon valószínűleg igaza van. A fővesztett HAJNÓCZY

¹ BALLAGI Géza: A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig. 398—405-ig ismerteti a szerzőség kérdését és a mű tartalmát.

aligha szerzője az említett munkának, mint erre egyik bizalmas barátjának, bizonyos SEBESTYÉNNEK Vukovárról 1790. aug. 1-én hozzá intézett leveléből következtetni lehet.¹ A levél idevágó része így szól:

«... Olvastam a Manch Hermäont. Nagyon à la *Helvetius* stilussa vagyon ezen becsületes embernek, vallyon nem: W. Posenio? Nemes érzésekkel, egyenes lélekkel és éppen ily dolgokhoz metszett pennával ír. A mérés dolgát különös elmésséggel meg-járja; az emberi nemzetnek szeretője; és valóban igaz-szive vagyon, noha nagy enthusiasta; de amint maga is meg-vallja, az emberek közönségebb módi elméjekhez kelletrvén magát alkalmaztatni s mivel a jobb mód talán sokaknál csak ástást okozott volna, ököl ellen ököllel, enthusiasmus ellen enthusiasmmussal kellett volna nékie hartolni...»

Hajnóczy 1790. jan. 28-áig alispán Szerémben s május elején távozik Vukovárról.² II. József híres, pátenseit visszavonó rendeletének kibocsátása idején — 1790. jan. 28. — a Manch Hermäon már félig készen volt, mint ez a szerző szavaiból kivehető.³ Ha HAJNÓCZY a szerző, akkor ezt a művét Vukovárot kellett volna írnia s ez esetben hihetetlen, hogy SEBESTYÉN barátja ne tudott volna a készülődésbe levő munkáról. Hiszen igen bizalmas viszonyban volt vele. Mint levelében tovább megjegyzi, ő zárta le a lakást és csomagolta össze HAJNÓCZY ott hagyott iratait is, hogy el ne kallódjanak.

Hajnóczy szerzősége tehát körülbelül kizártnak vehető.⁴

MOLNÁR IMRE.

Magyar írók élete és munkái. A M. Tud. Akadémia elhatározta, hogy a «Magyar írók élete és munkái» című nagyszabású életrajzi vállalatot, melyet az Akadémia megbízásából néhai SZINNYEI József nemzeti múzeumi igazgató készített s melynek megjelenése egy negyed századot vett igénybe, tovább folytatja s a folytatás elkészítésével dr. GULYÁS Pál egyetemi magántanár, nemzeti múzeumi könyvtárhozt bizza meg. A kiegészítő sorozat első sorban a szépirodalom, hírlapirodalom élő munkásait s a tudományos és gyakorlati élet tollforgató, irodalmilag is működő egyéneit fogja felölelni, akik még vagy egyáltalán nem kerültek a Szinnyei-féle lexikonba, vagy akiknek e vállalatban megjelent életrajza kiegészítésre szorul. E feladat minél tökéletesebb megoldása elsősorban az írók saját közreműködésétől függvén, a M. Tud. Akadémia főtktári hivatala felkéri nemzetünk minden irodalmi téren is működő tagját, hogy életrajzi adatait és irodalmi működésének jegyzékét közvetlenül a szerkesztő címére (Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum) beküldeni sziveskedjék. Az önéletrajznak ki kell terjeszkednie az író születése pontos idejétől és helyétől kezdve minden fontosabb külső eseményre, közéleti tevékenységének minden főbb mozzanatára és esetleg azokra a belső élményekre is, melyek

1 Nemz. Múz. kéziratár. Quart. Germ. 815. 45. lev.

2 FRAKNÓI: Martinovics és társainak összeesküvése III.

3 BALLAGI I. m. 405.

4 SZINNYEI, Magyar írók. I: 983. h. e mű szerzőségét BERZEVICZY Gergelynek is tulajdonítja, azonban GAAL Jenő Berzeviczy életrajza könyvészeti összeállításában (223. l.) mellözi.

Szerk.

irodalmi működésére hatással voltak. Az irodalmi munkásságot illetőleg fel kell sorolni, hogy mely hírlapokba, mely években, minő minőségben (pl. belső munkatárs) s minő tárgyakról (pl. vezércikkek) írtak; a bel- és külföldi tudományos és szakfolyóiratokban közölt főbb cikke címe, az egyes folyóiratok címei alatt, évről-évre sorolandó fel s ugyancsak évről-évre sorolandó fel az önálló kötet vagy füzet alakjában megjelent eredeti és fordított, magyar vagy idegen nyelvű művek címe, a megjelenés helye és éve feltüntetésével (pl. Budapest, 1908). Végül a szerzőnek egyes folyóiratokban vagy lapokban használt álnévei és betűjegyeinek felsorolása. Az Akadémia e felhívását a vállalat új szerkesztője azzal a kéréssel toldja meg, hogy t. olvasóink közül mindazok, akik a *Magyar írókat* már évek óta használják s a használat közben, egy ilyen az adatok millióit felölelő munkában természetesen előforduló, sajtóhibákra és tévedésekre akadtak, kegyeskedjenek helyesbítéseiket vele közölni. A helyesbítések a pótsorozatba mindenkor a helyesbítést közlőre való hivatkozással fognak felvétetni.

A Budapesti Városi Nyilvános Könyvtár működéséről kiadott jelentést a következőkben ismertetjük: A jelentés évében telt be tizedik éve annak az időszaknak, amelyben a Városi Könyvtár, mint közigazgatási és közgazdasági szakkönyvtár működött. Kezdetei az ötvenes évekbe nyulnak vissza. A főváros különböző hivatalaiban szétszórt könyvanyagból a hetvenes években a Statisztikai Hivatal szakkönyvtára fejlődött ki, majd a kilencvenes években TOLDY László akkori főlevéltárnok kezdeményezésére ezzel párhuzamosan az ú. n. Budapest Székesfőváros Könyvtára. Ez általános jellegű szépirodalmi és ismeretterjesztő könyvtárnak készült, azonban csak rövid ideig működhetett. 1903-ban a két könyvtárt közgyűlési határozattal egyesítették és pedig a Statisztikai Hivatal igazgatójának vezetése alatt és mint statisztikai, közigazgatási és közgazdasági szakkönyvtárt szervezték. 1904-ben a Könyvtár önálló személyzetet kapott és mint hivatali szakkönyvtár meg is kezdte munkáját.

A két könyvtárnak közel 54.000 kötetet kitevő anyagából ki lett selejtezve mindaz, ami szakszerű jellegét zavarhatta volna s az új gyűjtemény körülbelül 40.000 db-bal indult új fejlődése útjára. Anyaga, helyisége, pénzforszárai és személyzete tekintetében egyformán arra volt alapítva, hogy szoros értelemben vett városi hivatali szakkönyvtár legyen és mindent meg is tett, hogy a bizottsági tagokat és a városi tisztviselőket magához vonzza. Azonban a propagandának semmiféle eszközével sem tudta a fővárosi tisztviselők érdeklődését fokozni. Még 1907-ben a használók közt a legnagyobb százalékszámmal azok szerepeltek, akik számára a könyvtár elsősorban létesült: a fővárosi bizottsági tagok, tisztviselők és tanítók; de 1908-tól kezdve ennek a kategóriának arányszámai évről-évre csökkennek. Már 1909-ben az egyetemi hallgatók vezetnek és 1912-ben a fővárosi alkalmazottak részesedése a használatban alig 10%. Annál erősebb igényekkel lépett föl a könyvtárral szemben a főváros egyéb, tudományos olvasmányra vágyó közönsége. Sok órája volt a napnak, amikor annyira megtelt a szűk olvasószoba, hogy ablakmélyedésekben és az állványokhoz támaszkodva nem kevesebben olvastak, mint az asztalok mellett ülve. Ezek a lehetetlen állapotok már 1908-ban tárgyalásokat váltottak ki;

1910 elején még a közgyűlésen is meginterpellálták a polgármestert miattuk és a jelenlegi könyvtári igazgató 1912-ben kénytelen volt kijelenteni, hogy a helyiségi viszonyok folytán a könyvtár állapotáért a felelősséget nem vállalhatja.

1910 elején kb. egy időben kezdeményezték egyrészt a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa a polgármesterhez benyújtott emlékirat útján és Lengyel Endre bizottsági tag közgyűlési interpellációjában a Fővárosi Könyvtárnak nagy nyilvános könyvtárrá átszervezését és fejlesztését. E mozgalomból kifolyólag a fővárosi könyvtár csakugyan átalakult nyilvános könyvtárrá, az 1913-ik év végén megnyiták első fiókjai is s ha a háború nem zavarja meg a munkát, 1914 végén nem 4, hanem 6 fiókkönyvtárral teljesíti hivatását.

Ez évtized alatt nemcsak a könyvtár feladata, hanem a feladat megoldására szolgáló anyagi eszközök is megváltoztak. 1904-ben az új szakkönyvtár egész költségvetése 13.600 K, ami a székesfőváros összes kiadásainak 0,04%-a. Öt évvel később a könyvtári kiadások összege majdnem négyszerese a kezdő évének. De még ezt is szinte szédítő úr választatja el a Nyilvános Könyvtár első költségvetési évének, az 1914-ikének költségvetésétől, amely közel 300.000 K: a 10 évvel azelőttinek 20-szorosa és a főváros összes kiadásainak 0,31%-a. 1914-ben a lakosságra fejkenként eső évi könyvtári kiadás csak 2 fillér, 1914-ben már 30 f. A költségvetés ez emelkedését a könyvtár szükségleteinek minden ága megérezte. Természetesen a legfontosabb tételek a személyzeti és a könyvbeszerzési költségek emelkedései. Az 1913-ik évi könyvtári szabályrendelet két tisztviselőben állapította meg a könyvtár személyzeti létszámát; az 1904-ik évben az összes kiadások 50%-a személyzeti kiadás volt. Öt évvel később, 1909-ben a személyzeti létszám, tisztviselőket, ideiglenes hivatalnokokat és szolgákat beleértve, már 10 és a személyzeti kiadás ezekben az években mindig az 50% körül mozog, többnyire fölötte. A nyilvános könyvtárnak sokkal nagyobb személyzeti igényei az 1914. évben abban jutnak kifejezésre, hogy a létszám (9 gyakornokot is beleértve) már 42, de a személyzeti költségek lemennek 38%-ra, mélyen leszállván ezzel az amerikai átlag alá, amely 48,83% s csak valamivel haladván meg az angolt, amely 35%. Még kedvezőbb fejlődést mutatnak a könyvbeszerzés adatai. Magától értetődik, hogy itten az arányszámokból nem lehet a fejlődésre következtetni. Könyvtár, amelynek egész költségvetése 10—20.000 K s annak több mint fele személyzeti kiadás, természetesen alig költethet ezen felül egyébre, mint könyvbeszerzésre és könyvkötésre. Így tehát magától értetődik, hogy a könyvtár e kiadásai az első években 35 és 45% között mozognak. Csak az utolsó években kezd észszerű arány helyreállani. 1914-ben a könyvtár e kiadása 14-szerese a tíz év előttiének, de az összes kiadásoknak csak 30%-a; maga a könyvbeszerzés hitele 24%-a az összes könyvtári hitelnek, vagyis jóval magasabb, mint az angol 15%-os átlag, vagy akár az amerikai 20,8%-os arányszám. Ennek megfelelően alakultak a gyarapodás számai is. 1904-ben még alig 2000 drb a növekedés, 1906-ban már eléri az 5000-et, 1908-ban a 9000-et és azontúl 8—10.000 között mozog egészen 1912-ig, hogy 1913-ban, az első fiókok megnyitása évében a 25.000-et is meghaladja.

Mind e beszerzések folytán a könyvtár állománya jóval felül kellene

hogy legyen a 140.000 drb-on, vagyis több mint háromszorosa volna a tíz év előttinek. Mindazáltal alig becsülhetjük ma 100.000-nél többre. Hogy ez így van, annak belső szervezeti változásokban van oka. 1911 óta a könyvtár szervezetileg is elvált a Statisztikai Hivaltól és önálló intézetté lett. Ez alkalomból ki kellett válogatni anyagából mindazt, amiből a Statisztikai Hivatal szakkönyvtárát kellett helyreállítani. Ezzel kapcsolatosan kiselejtezték mindent, ami a most már nyilvános könyvtárrá s központjában társadalomtudományi szakkönyvtárrá átalakuló gyűjtemény programján kívül esett.

Végezetül a jelentés visszatekintésében még egy tényt említ fel, amelyben a könyvtár jó irányú fejlődésének egyik fő tényezőjét látja: ez a tény a sokféle nyomtatott könyvjegyzék kiadása. 1907 óta, amikor a könyvtár folyóirata megindult, nem kevesebb, mint 41 különböző, kisebb-nagyobb terjedelmű szak-katalógus jelent meg, egyenkint 200—2000 példányban. Maga az *Értesítő* terjedelme a 8 év alatt nem kevesebb, mint 3366 hasábsal ennek túlnyomó részét az új gyarapodás majd teljes, majd válogatott jegyzékei foglalják el, összesen kb. 30.000 cím.

Más helyiségben ily bibliográfiai tevékenység a könyvtár használatának sokkal magasabb számaiban jutott volna kifejezésre; így sajnos, csak a használat minőségére lehetett kedvező befolyással.

Az új, bár nem végleges, helyiségben megkezdett munkára az év folyamán kitört világháború természetesen bénító hatással volt. A könyvtár vezetőjének főtörekvése oda irányult, hogy a korlátozások, amelyeket az alkalmazottak katonai szolgálatra behívása, a könyvbeszerzési és egyéb hitelek kezdetben teljes és később is nagyon szigorú megszorítása reáakényszerítettek, lehetőleg ne nyilatkozzanak meg nyilvános szolgáltatásai csökkenésében. Sőt abból a megfontolásból, hogy az iskolák hosszantartó szünete és a kezdetben nagyarányú munkanélküliség sokak számára még kívánatosabb otthoná teszi majd a könyvtárt a háborúban, mint békeidőben és azzal is számolva, hogy a háború fölvetette kérdések irodalma iránt nagy lesz az érdeklődés, éppen arra törekedtek, hogy a szolgáltatásaikat a lehetőség szerint még fokozzák.

Az alkalmazottak közül az év végéig 4 hivatalnok, 1 gyakornok és 2 hivatalszolgálatos vonult hadba, ezen felül dr. MADZSAR főkönyvtárost a székesfőváros segítő akciója vonta el könyvtári munkájától, melynek keretében ő mint az Anya- és csecsemővédelemosztály ügyvezető alelnöke augusztus elejétől kezdve működött; ENYVVÁRI főtitkár pedig a sebesülteket olvasmánnyal ellátó akció foglalta el teljesen.

Kilenc embernek, vagyis az egész személyzet közel 25%-ának hiánya dacára az olvasóközönség alig érezte meg a háborút másban, mint abban, hogy új könyvekből mást, mint háborús irodalmat alig kapott és hogy a kölcsönzést az első időkben beállott jogbizonytalanság miatt eleinte teljesen megszüntették, majd később is lényegesen korlátozták. Ezzel szemben úgy a központi könyvtár, mint a fiókkönyvtárak könyvtári óráit fokozatosan meghosszabbították. És pedig a központi könyvtár nyitvatartása óráit december 1-étől félrával; a DEÁK-könyvtár a háború kitörésétől kezdve az azelőtti 6 óra helyett 11 órán át volt nyitva; a Százados-úti fiók pedig 3 óra helyett 1/23-kor nyílt.

Ellenben a Hűvösvölgyi fiókot a Diáktelep megszűnése folytán kénytelenek voltak beszüntetni. Ezzel szemben a központi épületben sietve megnyitották a főreáliskola által átengedett kölcsön butorokkal hevenyészve berendezett 1. sz. fiókot s annak mindkét olvasóhelyiségét, amelyek egyenkint 40—50 gyermeknek és felnőttnek adtak helyet, reggel 8-tól este 8-ig tartották nyitva.

De a legnagyobb háborús munkát azzal végezte a könyvtár, hogy az Országos Hadsegélyző Bizottság kórházi alosztálya megbízásából és azzal egyetértőleg ellátta nemcsak a főváros, hanem az egész monarchia kórházaiban fekvő magyar és magyarországi más nyelvű sebesülteket olvasmánnyal. E teljesítés méreteiről képet adhat néhány szám. Az év végéig beérkezett a könyvtárba 49.500 drb könyv és füzet és kb. 2000 csomag illusztrált folyóirat, kiadóktól kb. 57.000 drb könyv és 230.000 drb folyóirat. Ebből az év végéig szétküldtek 92 budapesti, 96 egyéb magyar és 290 ausztriai kórházba, kb. 20.000 könyvből álló 56 rendszeresen katalogizált gyűjteményt, 71 ládát és 1300 5—10 kg-os csomagot, összesen kb. 250 métermázsa olvasmányt. Az egész akciót az Országos Hadsegélyző Bizottság nevezett alosztálya intézte, HERCZEG Ferenc országgyűlési képviselő elnöklete s SZABÓ Ervin ügyvezető alelnöksége mellett és ENYVYÁRI Jenő könyvtári főtiszt, bizottsági előadó vezetésével.

Végeztül megemlíjtjük, hogy a háború a könyvtár újabb gyűjtésének kezdeményezésére szolgált alkalmul. Miután már előbb megkeresték volt az összes számbajövő hivatalokat és testületeket, budapesti vonatkozású háborús nyomtatványaik átengedésére, később tanácsi rendeletre még tágabb körben folytatták ezt a gyűjtést. Azonban az anyag földolgozásához aligha jutnak majd hozzá a háború befejezte előtt.

Ilyformán a háború nem volt más hatással a könyvtár megszokott szolgáltatásaira, minthogy beszerzéseik csökkentek és a kölcsönzés eradményei alatta maradtak a különben elvárhatónak. De természetesen abban maradtak korábban kezdett, vagy az év második felének programjába fölvetett belső szervező, valamint bibliográfiai munkák és megrekedtek fiókhálózat kiterjesztésének további előmunkálatai.

A jelentés évében elérte végre a könyvtár igazgatósága, hogy valósággal sikerült új és jobb otthonba költöznie. Az öreg — de még mindig elég jó karban lévő — Cukor-utcai iskolaépületnek ma a Gróf Károlyi-utcára néző oldalán helyezkedtek el: és pedig megkapták a földszintnek kisebb részét és az első emeletet, a Reáltanoda-utcára néző igazgatói lakás kivételével teljesen. A földszinten vannak az 1. sz. fiók helyiségei, a házi könyvkötészet, az előadóterem, valamint a kapus lakása s a nyilvános ruhatár is. Az első emeleten az utcai homlokzaton a kézikönyvtár és kölcsönző, valamint az igazgatóság; a baloldali udvari szárnyban különgyűjtemények, a fiókok központja és a nyomtatványraktár, valamint a szolgálk és a takarító asszonyok szobája; a jobboldali udvari szárnyon és folyosón a raktár; végül a Reáltanoda-utcai homlokzaton a rendelő, osztályozó és katalogizáló; egy-egy kisebb udvari szobában még a könyvkötőhivatalnok, a személyzet ruhatára és étkezője és a gyakornokok ruhatára. A tágas pincében a fővárosi kiadványok raktára és kiseleztezt könyvek nagy tömege.

Hogy a régi és elhanyagolt elemi iskolából valamelyest megfelelő könyv-

tári helyiség legyen, természetesen sok munkába került. Az igazgatóság útmutatása és adatai szerint a XIII. tanácsi ügyosztályban KLIMKÓ Mihály főmérnök által készített és a könyvtári bizottság és a tanács által előzetesen jóváhagyott átalakító terv végrehajtása azt jelentette, hogy a szerkezeti falakon kívül újszólván kő nem maradt kövön. Természetesen új bútorzat is kellett s ha nem is volt módokban teljesen modernül berendezkedni, mégis az összes nyilvános helyiségek végig új és nagyrészt amerikai modellek után készült bútorzatot kaptak; ellenben a többi helyiségek egy részében még mindig a régi bútorzat dísztelenkedik. Magát a raktárt a régi helyiségből áthozott kevésbé célszerű faállványokkal kellett berendezni és részben azok mintájára szabott, de csak kevésbé tökéletesített új faállványokkal. A szolgálat megkönnyítésére szolgál a kölcsönzőhelyiségből a raktárba vezető csőposta, valamint 7 városi telefonállomás és az összes munkahelyiségeket egymással összekötő házi telefon.

Az átalakítás munkája még javában folyt, amikor a költözés március 16-án megkezdődött. Ezért és mert a bútorzat és állványok egy részét a régi helyiségből vették át, a költözés teljes négy hetet vett igénybe és április 12-én ért véget. Az egész átszállított mennyiség 35 zárt bútorkocsit töltött meg, kb. 80.000 kg. összúlyban, amiből a könyvanyag maga 60.000 kg. volt. Az egész átalakítás és berendezés tervezése elsősorban dr. MADZSAR főkönyvtáros munkája volt, a költözést dr. BENZE id. könyvtári titkár és PRÜCKLER Ilka id. hivatalnok intézte.

A fiókkönyvtárak helyiségei tekintetében az igazgatóság megjegyzi, hogy valamennyi túlon túl szűk lesz mindaddig, míg legalább is valamennyi kerületben nem lesz egy fiókkönyvtár és több kölcsönző állomás.

A könyvtári bizottság a háború kitöréséig 4 ülést tartott. A háború kitörése óta a bizottság nem ülésezett. Ugyancsak nem tartott ülést az év folyamán a könyvtárosi vizsgálóbizottság sem. A DEÁK Ferenc könyvtár mellé a tanács A 1913: 84.473—XIV. ü. o. sz. határozatával szervezett albizottság a jelentés évében szintén nem ülésezett.

Az 1914. évi könyvtári költségvetés úgy absolute, mint relative erősebben emelkedett, mint azelőtt. Végső összege 284.634 K az 1913-ik évi 193.855 K-val szemben s így az emelkedés több mint 90.000 K, vagyis az előző évi költségvetésnek közel 50%-a. Azonban az emelkedés ez aránya jórészt abban a körülményben találja magyarázatát, hogy a Központi Városháza épületéből történt kiköltözés folytán korábban a városháza épületfenntartási és házbérszámláján elszámolt kiadások most a könyvtár költségvetésében jelennek meg és magukban 42.382 K-t tesznek. Így a valóságos emelkedés valamivel kevesebb, mint az előző évi, nevezetesen 48.397 K. (1913-ban 51.574 K.) E többletnek közel egyharmada a könyvbeszerzési és könyvkötési hitelre esett, személyi kiadásokra is tekintélyes rész, azonban a tervbevelt szervezések elhalasztása folytán e többletnek csak kis része lett fölhasználva. A személyi kiadások előirányzatának emelkedése 21,9%, a könyvbeszerzési és kötési költségeké 21,6%; a költségvetés többi szükséglete arányosan emelkedett.

Már az 1913-ik évben utasította a Városi Közgyűlés a Tanácsot, hogy az 1911-iki státus- és fizetésrendezés alkalmával véglegesen el nem intézett

szakoknál, valamint az összes többi szaknál utóbb mellőzhetlennek fölsímert szervezések tekintetében előterjesztést tegyen. Minthogy pedig a könyvtári szak 1911-ik évi szervezése kifejezetten ideiglenesnek volt minősítve, nemcsak az intézmény fiatalsága miatt, hanem azért is, mert a már akkor tervbevett harmadik könyvtári kategóriának, a könyvtári kezelőtisztai csoportnak, szervezése pénzügyi és személyi okokból elmaradt, a könyvtári igazgató 1913-ban részletesen megokolt előterjesztést tett a könyvtári szervezések dolgában. Az előterjesztést úgy a könyvtári bizottság, mint a tanács elfogadta. Tudvalevőleg azonban az összes szervezések dolgát az általános pénzügyi helyzet miatt a következő évre halasztották, amikor azután a még egyszer revideált könyvtári tervet is a közgyűlés is elfogadta.

Az összes újonnan szervezett állások száma 12. Meg kell még jegyezni, hogy a közgyűlés határozata szerint valamennyi állás nem egyszerre töltenék be, hanem 3 éven át, 1915-től 1917-ig, 4—4. Sajnos, a háború kitérője egyelőre nagyon kérdésessé tette, vajjon a szervezés végrehajtása 1915-ben megkezdhető lesz-e.

Egyebekben a hivatalnoki létszámban a jelentés évében más lényeges változás nem történt, mint amit a háború okozott: dr. BRAUN Róbert könyvtáros, DRESCHER Pál beosztott számtüsz, BOR Dezső ideiglenes hivatalnok, továbbá TRUMMER József gyakornok, PEINITS György és SZABÓ István hivataloszolgák hadbavonultak. HORVÁTH Stefánia könyvtári titkár szolgálati okokból a könyvtártól elhelyeztetett. Új gyakornokokul fölvétettek: FISCHER Ferenc, LEFKOVITS Leo, NÉMETH Margit, FRANZ József, FROSCHE Imre, GÁBOR Hugó és FREUND Jenő. Megváltak a könyvtártól a hadbavonult TRUMMER Józsefen kívül GÁBOR, BUBROVSZKY, GATTARINGER és LEFKOVITS gyakornokok.

Fokozott aggodalommal szemlélte a könyvtár igazgatósága a múlt évben is a női hivatalnokok gyakori betegeskedését. Azt remélték, hogy a javuló irányzat, amelyet 1913-ban megállapíthattak, az új, összehasonlíthatatlanul egészségesebb helyiségben fokozódni fog. Ezzel szemben épen ellenkezőleg a beteg napok arányszáma oly magasságot ért el, mint a megfigyelés első évében, 1911-ben. Míg 1911-ben a női hivatalnokok munkanapjának 78%-át, 1912-ben 66, 1913-ban 60%-át mulasztották betegség miatt, addig 1914-ben ismét 76%-ot. Azzal a lehetséges ellenvetéssel számolva, hogy a női hivatalnokok ily módon pótolják a pihenés lehetőségeinek azt a különbözetét, amellyel a magasabb rangban levő férfi hivatalnokok hosszabb szabadságaik folytán fölényben vannak, ezúttal összeállították az összes mulasztások adatait, szabadságokat, tanulmányutakat, fegyvergyakorlatot stb. beszámítva; az eredmény itt is az, hogy a női hivatalnokok átlag 38,3 munkanapot mulasztottak, a férfiak ellenben csak 24,0 munkanapot, vagyis a nők még így is 60%-kal többet, mint a férfiak. Ép oly kevéssé lehet a nők betegezési arányát talán a fiókokban teljesített nyilvános s főként az esti szolgálat fátalmasságára visszavezetni, mert véletlenül az átlagon felül mulasztók között egyetlen egy sincs, aki ilyen szolgálatot teljesített volna. S így ezek az adatok, a könyvtár igazgatósága véleménye szerint, alkalmasak arra, hogy aggodalommal töltsenek el és kételyeket támasszanak az irányban, helyes és a nők némely, a könyvtári szolgálat szem-

pontjából kétségtelenül értékes tulajdonsága által eléggé indokolt volt-e az a kezdeményezés, amellyel megtörték annak idején a főváros végleges közigazgatási személyzetének egyéb kategóriáira egyébként még ma is érvényes elvet, amely a nőket a városi hivatalokból kizárta.

A tisztviselők szakképzettségét előmozdító tanulmányutak a háború folytán sajnálatos, bár érthető visszafejlődést mutatnak.

Még a háború előtt abszolválta dr. MADZSAR főkönyvtáros az előző évről elhalasztott hosszabb tanulmányútját, mely Német- és Angolországba vezetete. Kötendő alkalmul szolgált volna a lipcsei könyvpiari kiállítás, amelyre a tanács jóvoltából öt könyvtári hivatalnak kapott kiküldetést, de csakis az egy dr. DIENES nézhette meg a lipcsei kiállítást. Nem folytathatták a gyakornokoknak azelőtt rendszeres oktatását sem, valamint abbamaradtak a korábbi referáló személyzeti értekezletek. A könyvtár tagjainak könyvtárügyi irodalmi munkássága legfőként a *Könyvtári Szemle* című folyóiratban jutott nyilvánosságra, amelyet KÖHALMI könyvtári tiszt szerkesztett.

Az 1914. évi gyarapodás számai és jellege szintén erősen visszatükrözik a világháború hatásait. A növekedés nemcsak számbelileg sokkal kisebb az előző évinél, hanem származása és nyelvi megoszlása szerint is lényeges eltolódásokat mutat. Emlékezetes, hogy a háború kitörése utáni első hetekben még a német könyvpiacra is erős pangás állott be s jó negyedéve telt, amíg a könyvtermelés a korábbi méreteket újra megközelítette. De ekkor is szállítási nehézségek és a márka-árfolyam folytonos emelkedése a rendelések erős mérséklésére indítottak. A francia és angol könyvszállítások természetesen teljesen megszűntek, a magyar könyvpiac pedig az év végéig sem tért magához s nemcsak háborús irodalomból termelt kétségtelenül kevesebbet, mint amennyit a piac könnyen fölvetett volna, hanem az egyéb szokásos kiadói tevékenység is szünetelt; a karácsonyi könyvpiacra úgyszólván semmi újdonság sem került; szüneteltek és részben még most is szünetelnek a nagy részletfizetések sorozatok, valamint rendkívül megcsappant a hivatalos kiadványok száma is. Ehhez járult, hogy a könyvtár budgetjének megszorítása is arra kényszerített, hogy majdnem kizárólag a háborús irodalomra szorítkozzanak.

Mindazáltal mindenképp azon voltak, hogy teljesen el ne vágassák magukat a nyugateurópai irodalomtól. Értékes folyóirataik, nagy sorozataik teljesége érdekében, valamint a háborús országok tudományos és irodalmi közvéleménye ismeretének nagy tudományos jelentőségéért M. NIJHOFF, hágai antikvárius útján igyekeztek beszerezni úgy a francia és angol folyóiratok és sorozatok elmaradt számaikat, mint főként az ellenséges és semleges államok irodalmának azt a részét, amelynek megismerése egyformán a szociológiai és kortörténeti kutatás érdeke. Sajnos, e rendeléseknek csak egy része jut el a könyvtárba, mert a cenzura sok dolgot visszatartott. A gyarapodás összes száma 15.942 drb, ami az 1913-ik évvel szemben csaknem 10.000-nyi csökkenést jelent. A csökkenés javarésze, majdnem 9000, a fiókok beszerzésére esik, míg a központ gyarapodása az 1913-ik évi 9805 drb-bal szemben 8336. A központ beszerzéseinél igen lényeges csökkenést mutatnak a köteles példányok és a cseréből származó növekedés. Az évi feldolgozott gyarapodásból köteles

példány 176 drb, csere 317 drb, ajándék 1.984 drb (ebből 86 drb a fiókoké), áthelyezés 921 drb (ebből 543 drb a fiókoké), korábbi vételekből 541 drb, vétel 12.003 drb (ebből 6977 drb a fiókoké).

A korábbi vételekből származó gyarapodás csökkenését az magyarázza, hogy ezúttal főként oly régebbi gyűjteményeket dolgoztak fel, amelyek ajándékozás útján jutottak a könyvtár birtokába. Így a ZICHY gyűjtemény nem-ázsiai vonatkozású részét és a TREFORT-BATTHYÁNY és VÁMBÉRY-gyűjteményből sokat. Ez a magyarázata annak is, hogy az ajándékból származó növekedés alig csökkent, sőt viszonylag emelkedett. Nyelvek szerint a központi könyvtár gyarapodásából 32,2% volt a magyar, 41,1% a német, 8,9% a francia, 12% az angol, 1,6% az olasz, 2,4% az egyéb és 1,6% a többnyelvű, míg a fiókok gyarapodásának 93,6%-a magyar s 6,4%-a német.

Említésre érdemes még, hogy a központ 145 gyakran keresett könyvből szerzett be másodpéldányt. Fűzött állapotban került birtokába 4628 drb könyv. Ezek nagyobb részét, valamint korábbi hátralékokat sikerült az év végéig beköztetni.

A gyarapodás előkészítő munkái, vagyis a rendelés és az ajándékok, cserék és a megtekintésre küldött könyvek kezelése és földolgozása a PIKLER Blanka könyvtártsízt vezetése alatt működő rendelő és katalogizáló osztály dolga volt.

A könyvtár mult évi gyarapodásának legjelentékenyebb eseménye dr. VÁMBÉRY Ruzstem egyetemi magántanár nagylelkű adománya, amellyel elhunyt édesatyjának, VÁMBÉRY Ármin egyetemi tanárnak könyvtárával szaporította a Városi Könyvtárra háramlott magánkönyvtárak sorát. Miután az adományozó a gyűjtemény keleti kéziratait a Tudományos Akadémia könyvtárának ajándékozta, továbbá az elhunyt tudós tulajdonképeni működési körétől távolabb eső anyagot megtartotta, a Városi Könyvtárnak adományozott rész szorosan körülhatárolt egységet alkot; nagyobbbrészt Ázsia újabbkori történetére és leírására, valamint politikájára vonatkozó irodalmat tartalmaz, de nem hiányoznak fontosabb régi munkák és folyóiratok sem. Így ez adomány méltóan sorakozik gróf ZICHY Jenő könyvtárához. Ily nagy ázsiai vonatkozású anyag birtokában elhatározta a könyvtár igazgatósága, hogy külön keleti gyűjteményt létesít. Ennek alapját az említett két szakkönyvtár, valamint a törzsanyagban levő szintén igen tekintélyes idevonatkozó anyag képezi majd; a fejlesztés tekintetében pedig irányelvül szolgál, hogy ide sorozzák az ázsiai, oroszországi, balkáni és a mohamedán afrikai világgal foglalkozó irodalmat, különös súlyt helyezve itt is a szociográfiai, közgazdasági, politikai, gyarmatügyi és történeti részre. A gyűjtemény fölállítása alapjául a földrajzi beosztás, ezen belül a tizedes osztályozás megfelelő csoportjának első két számjegye szolgál. Sajnos, a háború ennek a gyűjteménynek földolgozását is rendkívül hátravetette s az év végéig alig néhány kötet lett a Keleti gyűjtemény külön leltárába iktatva. A gyűjtemény kezelője, dr. BENZE ez év elején katonai szolgálatra bevonulván, egyelőre alig is fog másképp gyarapodni, mint a folyó beszerzések útján.

Kitűnő segédeszköznek bizonyult egész évben a minden formai korlátozás

nélkül hozzáférhető kézikönyvtár. Mi sem bizonyítja ezt meggyőzőbben, mint az a tény, hogy a központi olvasóteremnek 27.493 látogatója a raktárt csak 7578 esetben használta, vagyis a helyben olvasásnak majdnem $\frac{3}{4}$ -ét (72,50%-át) a kézikönyvtár és a folyóírat-terem elégítette ki.

A Zichy-gyűjteménynek igen értékes darabja került a jelentés évében földolgozásra: az ú. n. Zichy-kódex. A kézírásos kötetet már régebben átadták a Szépművészeti Múzeumnak meghatározás és földolgozás végett. A múzeum igazgató őrje, dr. MELLER Simon volt szives a sok helyt egymás fölébe ragasztott lapokat szétválasztani; az így különválasztott grafikai lapokat ő maga fogja a berlini Graphische Gesellschaft közleményeiben ismertetni, míg az eredeti kódexet, XV. századbeli olasz költészeti antológiát, dr. ZAMBRA Alajos iparművészeti múzeumi segédőr ismertette és dolgozta föl olasz és magyar folyóiratokban. A kódex grafikai részét a Szépművészeti Múzeum kérésére tanácsai engedéllyel örök letétként a Szépművészeti Múzeumban helyezték el.

A jelentés évében azzal is igyekeztek fokozni a különgyűjtemények fejlődését, hogy egyenként felelős vezetők kezelése alá helyezték. Sajnos, a közbejött háború itt is sok változást okozott és végül is némely gyűjtemény egészen árván maradt. Az egyes gyűjtemények kezelői a következők voltak: **A** Keleti gyűjteményé dr. BENZE, **B** Budapesti gyűjteményé dr. KREMMER Dezső főv. múzeumi hivatalnok, **E** Korlátolt forgalmú könyveké előbb dr. BRAUN, később dr. DIENES, **K** Kézi könyvtaré ugyanazok, **P** és **R** Rőpiratoké KÖHALMI, **01** és **02** Könyvészet és Könyvtartané dr. DIENES, **09** Ritkaságoké dr. SZABÓ.

Az 1913. év júniusában megkezdett revízió voltaképeni eredménye egy teljesen új, több önálló részből álló cédulakatalógus, mely nemzetközi formájú cédulákon részint roneotype, részint könyomdai, de nagyobb részei nyomdai sokszorosítás útján készült és 14 drb egyenkint 15 fiókos, 3 drb egyenkint 6 fiókos és 1 drb 4 fiókos kartoték-rendszerű szekrényben van elhelyezve. Ezek közül a kartotékek közül 1914 év végén 10 drb egyenkint 15 fiókos szekrény közvetlenül a közönség használatára szolgált. A katalógusokban való keresés és tájékozódás megkönnyítése végett jól olvasható ronde és könyvtári írással kartonvezérlapokat alkalmaztak, amelyeket a gyors kopás és bepiszkítás ellen celluloiddal vonattak be.

A különböző irányú és célú keresés megkönnyítésére különböző típusú és rendeltetésű cédulakatalógusok készültek. Így: *a)* betűrendes- és személyi, *b)* szakok szerint osztályozott, *c)* földrajzi fogalmak alá csoportosított katalógusok. A tárgyszók betűrendjében készülő szótárkatalógus előkészületben van. A külön gyűjtemények mindegyikéhez betűrendes, illetőleg betű-, szak- és szótárkatalógusok készültek. Mind e katalógusok 235.950 cédulából és 20.100 vezérlapból állanak. A katalógus munkáját KÖHALMI Béla vezetésével már 1913. óta rendkívüli különítmény végezte, amely rövid megszakításokkal a jelentés évében is működött, sőt még mostan is fennáll; a folyó növekedés földolgozása azonban tovább is a katalógizáló osztály munkája maradt.

A könyvtári kiadványok közül az újjászervezés alatt egyedül a társadalomtudományi segédkönyvek és bibliográfiák jegyzékének előmunkálatai folytak, amelynek kiadására megegyeztek a brüsszeli Solvay-intézettel (Institut Solvay

de Sociologie.) Májusra az első rész kéziratát, amelyet dr. DIENES könyvtáros szerkesztett, el is küldhették Brüsszelbe a nyomdába s még július havában meg is kapták az első ivék kefelenyomatát. De mielőtt a korrekurát vissza-küldhették volna, a háború kitört.

Nagy késéssel jelent meg a *Magyar Társadalomtudományi Bibliográfiának* két évi egyesített anyaga, 1911—12-ről. A VÁRADI Irma id. hivatalnok által összegyűjtött anyag nem kevesebb, mint 168 hasábot töltött meg s a mutatók 9 négy hasábos oldalt. E kiadvány folytatásáról azonban, részben mivel közgazdasági és közigazgatási folyóirat-irodalmat a könyvtár szerzeményeinek jegyzékében is földolgozták, részben, mert e kiadvány nem találkozott oly érdeklődéssel, amely a reá fordított munkával és költséggel arányban volna, lemondtak. A könyvtár hivatalos folyóirata a múlt évben új címet kapott: *A Budapesti Városi Könyvtár Értesítője*. Alakja valamivel kisebbedett és belső beosztása is változott. A háború folytán az Értesítő 8. évfolyamának terjedelme lényegesen kisebb, mint az 1913-ik évié, 464 hasáb helyett csak 376. A nyomtatásban közölt könyvcímek száma kb. 3900.

Az *Aktudlis kérdések irodalma* című sorozatban csak egyetlen szám jelent meg, a 33-ik, az is roneotype-on készült, visszatükrözvén így és az utókor számára is szemléltetvén a háborús állapotot. A 32 oldalas kis füzet címe: *A háború, különös tekintettel közgazdasági és társadalmi vonatkozásaira*. 200 példányban nyomták és 20 fillérjével árusították. Kb. 300 címet tartalmaz. Az Értesítőből különnyomatban kiadták zsebalakban annak egyik cikkét: *Ümmutató a központi könyvtár használói számára*, 500 példányban. A 43 oldalas füzet ára 10 fillér. A fiókkönyvtárak katalógusai sorában megjelent: *A Százados-úti fiókkönyvtár (3. sz. fiók) könyvjegyzéke* és pedig, a Deák-könyvtár tapasztalatain okulva, külön az felnőttek és külön az ifjúság könyvjegyzéke. A felnőttek jegyzéke 63 oldal, az ifjúságié 15. Mindegyik 1000 példányban készült és ára darabonként 10 fillér.

A könyvtár forgalma 1914-ben 189.850 kötet volt; 1912-ben — mint-hogy az 1913. nyitás szempontjából csonka év, összehasonlításra nem alkalmas — a használt kötetek száma csupán 20.960 volt. Pedig ez az esztendő sem volt teljes, sem kezdő évnek, a háború folytán, nagyon alkalmas. A központi olvasóterem csak május 1-én nyílt meg, az 1. számú fiók csak augusztusban, a 3. számú május 7-én, a 4. számút augusztusra be kellett zárni és az 5. számú öszel és télen nem működhetik. Dr. SZABÓ Ervin azt hiszi, hogy más körülmények között bizonyosan elérték volna a negyedmilliót.

A könyvtárigazgató véleménye szerint azonban ez az egyelőre képzeleti negyedmillió forgalom sem közelíti meg távolról sem még azt a legalacsonyabb átlagot sem, amellyel az intézmény méltónak mutatkoznék nyugateurópai példaképeihez. Mindaddig, amíg tisztán a kölcsönző forgalom nem ér el oly magasságot, hogy a lakosságra fejenként 1—2 kötet nem esik, nem mondhatjuk, hogy a kezdeten túl vagyunk. Hogy a könyvtár idáig eljusson, ahhoz legelsősorban a fiókkönyvtárak gyarapítására és bővítésére van szükség. Az egyes nyilvános szolgálatok vezetői egyformán panaszozzák a helyiségek szűk voltát és a könyvanyag elégtelenségét. A fiókok állandó túlszűfolttsága, valamint a

minőségben mindig jobb kölcsönzőforgalomnak időnként való korlátozása, sőt beszüntetése okozta az ismeretterjesztő irodalom használatának aránylagos csökkenését is. A központi könyvtárról ebben a vonatkozásban természetesen nem lehet szó, hiszen annak anyaga 99°/_o erejéig tudományos irodalom. De a fiókoknál semmiképpen sem kielégítő eredmény az ismeretterjesztő olvasmányok 14,76^o/_o-os arányszáma. De hogy mennyire befolyásolja az olvasmány minőségét az, hogy helyben olvasnak-e vagy odahaza, semmi sem bizonyítja kirívóbban, mint az a tény, hogy az 1. sz. fiókban, amelyben egész időn át csak helybenolvasás volt, az ismeretterjesztő olvasmány arányszáma 2,9^o/_o, ellenben a 3. számúban, amelynek kölcsönzését a legkevésbé korlátozták, 12°/_o.

Ezek a számok is megerősítik a könyvtár igazgatóságát abban a meggyőződésében, hogy a könyvtárnak nem lehet fontosabb és nemesebb feladata, mint a kölcsönzésnek minden módon való megkönnyítése. Ettől a meggyőződéstől nem tértek el azok a kezdetleges csalódások sem, amelyeket főként a Deák-könyvtárban, de egyéb fiókjáikban is meg kellett érniök. Meggyőződésük, hogy a kölcsönzés lehetőségeinek kiterjesztése elejét fogja venni azoknak a visszaéléseknek, amelyekre a közönség egy része, felnőttek úgy mint gyermekek, ragadtatták magukat. Kiváltképpen a gyermekeknek szabad olvasáshoz szoktatása fogja idővel a legjobb gyümölcsöket teremni. Már az első évben a fiókok összes forgalmából 94,950 kötet, vagyis 56,1^o/_o a gyermekekre esett.

Ugyancsak igazoltnak látja az igazgatóság a tapasztalatok által az összes olvasótermeknek minden formaságtól ment szabad hozzáférhetőségének elvét. Természetesen itt is, ott is tűntek el könyvek. De pár száz koronányi veszteségért nemcsak anyagilag nem érdemes oly ellenőrző szervezetet fenntartani, amelynek költségei szükségképpen fölülmulnák a veszteségeket, hanem abból a szociális és erkölcsi érdekből sem, amely azt kívánja, hogy minden budapesti lakos joggal a maga tulajdonának, vagyis köztulajdonnak tekinthesse a Könyvtárat, amellyel ezért épen úgy azonosítsa magát, mint a saját maga egyéni dolgaival és tulajdonával. Hogy ez mihamarabb be fog következni, azt nemcsak a használatnak hónapról-hónapra emelkedő számai bizonyítják, hanem az a tapasztalás is, hogy a szabadsággal való visszaélések valamennyi könyvtárunk megnyitását követő első időben sokkal gyakoribbak voltak, mint később, amikor szervezetünk egészséges alapelvei szinte automatikusan kiküszöbölték a szabadságra éretlen elemeket.

A kikölcsönzők összes száma 4310 volt, ebből csupán 865 a nő, 442 a magánalkalmazott, 159 a bérmunkás és 37 az önálló iparos és kereskedő. A kikölcsönzött kötetek száma 49,757 kötetre rúgott, amiből 16,315 kötet az itjúsági irodalomra esett. A 189,850 kötetes könyvtári forgalom túlnyomó száma: 140,093 kötet a helyszini használatra esik. Ez utóbbi számba a kézikönyvtárak szabadon hozzáférhető kötetei nincsenek beleértve. Arról, hogy egyes folyóiratszámok és hírlapok olvasása szerepel-e az évi jelentés forgalmi kimutatásaiban, a jelentés nem nyújt felvilágosítást. Az igazgatóság összefoglaló jelentését az egyes fiókok vezetőinek részletjelentései egészítik ki.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának háborús gyűjteménye. A Széchényi-Könyvtár igazgatósága háborús gyűjteménye érdekében a következő *kérelem*-mel fordul a nagyközönséghez:

A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára a háború kezdetétől fogva gyűjti a háborúra vonatkozó nyomtatott és írott emlékeket.

Bármennyi forrás áll is rendelkezésére, a közönség legszélesebb rétegeinek bevonása nélkül nem érheti el célját.

Bizalommal fordul tehát a Könyvtár a magyar közönséghez, melynek érdeklődését fennállása óta állandóan tapasztalta s most is kéri támogatását.

Reméli, hogy most, amikor rendeltetéséből folyó kötelességéhez hiven a világháború történetéhez forrásul szolgáló anyagot minél teljesebben iparkodik összegyűjteni s a jövő történetírás számára megőrizni, számíthat úgy egyeseknek, mint a polgári, katonai és egyházi hatóságoknak, jótékony- és egyéb célú egyesületeknek, szövetkezeteknek, cégeknek stb. jóindulatú támogatására.

Háborús gyűjteményünk kiterjeszkedik a háborúra vonatkozó, bármilyen nyelven megjelent, *mindenféle* nyomtatványra, a legegyszerűbb úrlaptól a könyvig, valamint kézzel írt naplókra, feljegyzésekre, tábori levelekre, versekre, rajzokra, térképvázlatokra, *minden válogatás nélkül, külföldiekre ép úgy, mint hazaiakra.*

Tájékoztatásul a következő csoportokban foglaljuk össze a háborús gyűjteményünkbe tartozó anyagot:

A háború előzményeivel s lefolyásával foglalkozó vagy azzal bármind vonatkozásban álló könyvek, füzetek, röpiratok, egyes folyóiratok. (Szépirodalmi termékek is.)

Ujságok, különösen rendkívüli hadiesemények alkalmával megjelenő különkiadások, ujságkivágatok, folyóiratok, képeslapok. (Egyes számok is.)

Tábori, hadi, fogolytábori ujságok.

Hivatalos falragaszok, hirdetések, felhívások, utasítások, mindenféle úrlapok. A közlélemezésre vonatkozó nyomtatványok. Liszt- és kenyérgyék stb.

Szükségpénzek, fogolytábori pénzek.

Jótékonyági és egyéb egyesületeknek felhívásai, gyűjtőívei, falragaszai, meghívói, műsorai stb. Jótékonyági számolócédulák, bélyegek, sorsjegyek stb.

Halotti jelentések (ujságkivágatok formájában is).

Térképek.

Képek, képeslevelezőlapok, fényképfelvételek, emlékbélyegek.

Trefás, humoros képek, nyomtatványok; játékok.

Zeneművek.

Háborús ponyvairódalom (versek, hadikrónikák, elbeszélések stb.).

Kézírtos naplók, tábori levelek, táborban készült rajzok, dalok, dalgyűjtemények.

Ismételjük és hangsúlyozzuk, hogy *külföldről és az elfoglalt ellenséges területekről* származó mindennemű, a háborúval kapcsolatos írott és nyomtatott emlékre (hirdetések, parancsok, képek stb.) is nagy súlyt helyezünk.

Szállítási s egyéb költségeket szívesen megtérít Könyvtárunk.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

Rövidítések: áll. = állami; cs. = család; cl. = címerlevél; egy. = egyetemi; hg. = herceg; kir. = király, királyi; kny. = könyvnyomda; ktár. = könyvtár; ltár. = levéltár; m. = magyar; min. = minisztérium; pk. = püspök; r. t. = részvénytársaság; szerk. = szerkesztőség; vár. = városi; vm. = vármegye.

- Abafalvai népkvár 94.
 Abafi Lajos 6, 41, 184.
 Abaujtona vmegyei és Kassai Közművelődési Egyesület 83, 85, 89, 90.
 Abonyi Lajos 59.
 Ader 24.
 Adorján Ármin 67.
 Aemilius Paulus 121.
 Aeneas Sylvius 80.
 Aigner Lajos l. Abafi.
 Ajala, Martinus Perez de — 214.
 Ajándékozások a M. Nemz. Múzeum ktára számára 106—109, 132—136, 138, 219—222, 224.
 Akadémia, M. T. — 106, 133, 220, 224—226, 245, 246. — ktára 120, 253.
 Alapi Gyula 63.
 Alberto ferrarai marchese 228.
 Albrecht Achilles brandenburgi válsztó 1.
 Alcuin 102.
 Alexandriai ktár 121, 125.
 Alfonz (I.) ferrarai hg. 229. — (II.) ferrarai hg. 229—231. — (I.) nápolyi kir. 122.
 Alföldi Magyar Közművelődési Egyesület 84, 86, 88.
 Aliprando de Gregorio 229.
 Allatius Leó 122.
 Almássy-ktár 134.
 Almássy Pál 140.
 Alsóárpási népkvár 96.
 Alsóféhér vmegyei Tört., Rég. és Természettudományi Egyesület ktára 57.
 Alsóhagonyi népkvár 94.
 Alsókubin 50. —i népkvár 82.
 Alsó-Sztrégova 5, 10, 12.
 Alszeghy János 67.
 Altemps hgi ktár 127.
 Ambrus (Szent) 103.
 Amsterdam 117. —i németalföldi tan-szermúzeum 117.
 Ancourt, M. D' — 16.
 Anderson Jakob 26.
 Andrásofszky János 119.
 André Ch. C. 25.
 Angelis 116.
 Angermayer Károly 213.
 Angers 133.
 Angyal Dávid 224. — Pál 219.
 Anserin 116.
 Antonius, Marcus — 121.
 Antunováci vándorkvár 84.
 Antwerpen 116. —i Plantin-múzeum 116.
 Apafalvai ifj. ktár 89.
 Apagyi népkvár 94.
 Apponyi György gr. 102.
 Apró nyomtatványok a M. Nemz. Múzeum ktarában 106, 129, 131, 132, 219.
 Apulum 57.
 Arad vmegyei gazdasági egyesület 219.
 Arad (város) 50, 51, 133, 220. —i Közművelődési Ház 48, 51, 98. —i népkváarak 82, 92.

- Aradgáji népkvár 86.
 Aradségai népkvár 96.
 Arany János 8, 27, 177.
 Aranyosmaróti népkvár 89.
 Aretin, Joseph Christoph von — 238.
 Aretius Benedictus 215.
 Argenti Döme 27.
 Aristoteles 121.
 Arndt J. W. 15.
 Arnim Bettina 173, 177.
 Asbóth Oszkár 219.
 Ashby Thomas 116.
 Aszódi népkvár 86, 88.
 Athenaeum r. t. 64, 81.
 Atzél-ktár 51.
 Augsburg 4.
 Auster 234.
 Avignon 149.
 Axmann J. 178.
 Ágoston (Szent) 217.
 Áldásy Antal 109, 138, 224.
 Államnyomda, M. kir. — 138.
 Állatorvosi főiskola, M. kir. — 106, 133.

 Babbitt Grace E. 234.
 Babinger Ferenc 143.
 Babos cs. iratai a Székely Nemzeti Múzeumban 73.
 Baghy Béla 224.
 Bajza József 8, 11, 18, 132, 135, 145, 221, 240. V. ö. Szücsi József.
 Bakcsiszeraj 135.
 Balassa Pál gr. 159.
 Balassagyarmat 6, 50, 133. —i népkvár 82. —i róm. kath. legényegylet ktára 87.
 Balatonalmádi népkvár 88, 94, 98.
 Balatonfüredi játékszín 74.
 Balatonkenesei népkvár 98.
 Balatonszemesi népkvár 98.
 Balázs István 120.
 Ballagi Géza 244, 245.
 Ballun Géza 244.
 Balogh Ferenc 54. — Ignác 120, 241.
 Baltimore 133.

 Banizza Josephus L. 27.
 Banshell K. 206.
 Barabás Miklós 178, 181, 212, 213.
 Baracska népkvár 94.
 Baranya vmegyje 83. —i múzeum-egyesület 133.
 Baranyabikali népkvár 94.
 Baranyai Béla 132. — Zoltán 132.
 Baranyay József 63, 113—115.
 Barbier 12.
 Barbul Jenő 243.
 Barcelonai cs. és kir. főkonzulátus 224.
 Barcsi népkvár 82.
 Barcza Imre 219.
 Barinay László 159.
 Barradius Sebastianus 103.
 Bartolomeo könyvkötő 229.
 Bartha László 73.
 Barvulszky János cle 108.
 Batizfalvai ifj. ktár 89.
 Batthány-Intézet Gyulafahérvárott 48, 58.
 Batthányi Lajos gr. nádor 158, 159, 163.
 Bayer Alice 224.
 Bayerlus 24.
 Bácsbodrog vmegyjei múzeum és ktára 81.
 Bálint József 109, 138.
 Bán Aladár 142.
 Bánffy cs. 156.
 Báni népkvár 82.
 Bánrévei népkvár 94.
 Bársony István 93.
 Bártfa 51.
 Básta György 125.
 Básthy József 20.
 Bátky Zsigmond 109, 138, 143, 224, 240.
 Batori cs. 156.
 Bázsa Márton 120, 241.
 Beda Venerabilis 104.
 Behrens 227.
 Beke Antal 58.
 Belényesi Polg. Olvasókör 93. — népkvár 83.

- Beliscei népkvár 83.
 Bellamy J. 17.
 Bellarmin 102.
 Belügyminiszterium, M. kir. — 141.
 Bem 139.
 Benckert 16.
 Benedek Róza 244.
 Benkowitz C. J. 16.
 Benkő Dániel 28. — Gyula 174, 177.
 — Jenő 224.
 Bencze Adolf 242, 250, 253, 254.
 Benyovszky Móric gr. 139.
 Beöthy Zsolt 112.
 Berczik Árpád 93. — Árpádné 93.
 Berde Béla 132.
 Bereg vmegyei Közművelődési Egye-
 sület 93.
 Beregszázi népkvár 93.
 Berei népkvár 83.
 Berettyóújfalvai népkvár 98.
 Berényi gr. cs. ltára a M. Nemz. Mú-
 zeum ktárában 108, 140.
 Berényi János gr. 132.
 Berguin 17.
 Berkesdi népkvár 94.
 Berlin 124. —i grafikai társaság 254.
 —i kir. ktár 124. —i tud. akadémia 124.
 Bernadotte svéd kir. 22.
 Bernard Thalès 173, 177.
 Bernhardt 234.
 Bertalan Károly 120.
 Berthellet 123.
 Bertrand 19, 20.
 Berzeviczei áll. népiskola 85, 87, 92.
 — Ifj. Egyesület 85.
 Berzeviczy Albert 127, 146. — Gergely
 245.
 Besseus Petrus 216, 217.
 Besson Georges 236.
 Besztercebánya 51. —i vár. múzeum
 és közktár 48, 51.
 Bethlen gr. cs. ltára a M. Nemz. Mú-
 zeum ktárában 140.
 Bethlen Gábor erdélyi fejedelem 125,
 139, 218.
 Betűk dekoratív története 236.
 Bevilacqua Béla 130, 240.
 Beza Theodor 103, 104.
 Bezerédj-ltár 140.
 Bécs 1, 3, 4, 106, 108, 120, 124, 132,
 133, 156, 161, 164, 219, 220, 222.
 —i cs. tud. akadémia 106, 133, 219.
 —i cs. udv. ktár 122, 124, 125, 167,
 223. —i házi udv. és áll. ltár 157,
 164, 166. —i katonai földrajzi in-
 tétet 319. —i közp. statisztikai bi-
 zottság 133, 220.
 Békefi Antal 93.
 Békeházi Innocent 26.
 Békés vmegyei Általános Tanítóegye-
 sület 83. — Közművelődési Egye-
 sület ktára 57.
 Békéscsaba 51. —i isk. ktár 82. —i
 központi népkvár 85, 90. —i mű-
 zeum-egyesület múzeuma 51, 52.
 Bél Mátyás 6, 11, 20.
 Bényi népkvár 98.
 Bicskei népkvár 96.
 Biedermann Flodoard br. 236.
 Bignon 124.
 Bihar vm. 67, 83. —i kereskedelmi bank
 Biharsályi népkvár 83. [67.
 Bilderbeck 14.
 Bíró Mózes 73.
 Birságpéncz I. Kölcsondfj.
 Bode Johann 26.
 Bodenstedt Friedrich 170, 174, 181.
 Boffito G. 116.
 Bogeng G. A. E. 235.
 Bohatta 12.
 Bologna 230. —i egyetemi ktár 124.
 Bor Dezső 120, 251.
 Borbély György 241. — István 119.
 Borgia Lucrezia 228.
 Borhek A. Chr. 23.
 Boros cs. iratai a Székely Nemz. Mú-
 zeumban 73.
 Borso ferrarai hg. 228, 229.
 Borsodmiskolci Közművelődési Egye-
 sület és múzeuma 49, 65, 66, 83.

- Bosnyák-hercegovinai orsz. kormány
 106, 133, 141, 219.
 Bostadus Johannes 216.
 Bostoni Museum of fine arts 133, 220.
 Bourgoing 16.
 Bowring John 177.
 Börne 8, 11, 15, 17.
 Böszörményi Géza 132.
 Böytös István 52.
 Brabbée G. 25.
 Braille-féle írópapiros 87, 92, 93.
 Brandeis Richárd 118.
 Brassó 119. —i határszéli rendőrkapitányság 224.
 Braun Róbert 120, 251, 254.
 Braunsbergi jezsuita-kollégium ktára 123.
 Brábek Frantisek 29, 30.
 Bredenscheid János 148—150.
 Brelfft Paulus 52.
 Brezovics József 130.
 Briscoe Walter A. 118.
 Brunet 12.
 Bruxelles 116, 255. —i kir. ktár 116, 117. —i nemzetközi bibliografiai intézet 116.; kongresszus (1910.) 118. —i Solvay-intézet 116, 254.
 Brühl A. Fr. gr. 16.
 Brünn 4, 133.
 Bubrovsky 251.
 Buchheim 234.
 Buda 122, 218. —i Közművelődési Kör ktára 82.
 Buda Ádám 109, 138.
 Budafoki polg. isk. ktár 95.
 Budai cs. iratai a Székely Nemz. Múzeumban 73.
 Budakovácsi vándorktár 84.
 Budapest 52, 82, 85, 100, 138, 240. —i Belügymin. Hivatalszolgák Nagybaldogasszony-Egyesületének ktára 83. —i főv. ktár 116, 120, 242, 246—256. —i főv. rendőrkapitányság 133. —i főv. statisztikai hivatal 106, 132, 219, 246, 248. —i főv. vegyészeti és élelmiszervizsgálóintézet 133. —i honvéd fogház ktára 83. — Istenhegyi Népművelő Egyesület 87. —i ker. és iparkamara 132. —i III. ker. ág. egyház és ktára 85, 92. —i VIII. ker. Közjótékonsági Egyesület és ktára 85, 92. —i X. ker. MÁV gépgyár ktára 96. —i kir. József-műegyetem és ktára 119, 220, 241. —i kir. orvosegyesület 132. —i Könyvtár Egyesület és ktára 48, 52, 85, 93. —i népktár-egyesületek és népktárak 85, 88, 90, 92, 96. —i növéndékpapság magyar egyházirodalmi iskolája 106, 132. —i ref. lelkészi hivatal 109. —i ref. theologiai akadémia 52, 53. —i tud. egyetem 106, 132, 133, 220, 243.; i ktár 119, 133, 241—244.; i növénykert 133.; i természettud. szövetség 133. V. ö. Buda és Pest.
 Bukaresti róm. kath. magyar iskola ktára 84.
 Bulwer 8, 10, 14.
 Burgus Sigismundus 116.
 Burke 11, 21.
 Bürger 13.
 Bydeskuthy-Itár a M. Nemz. Múzeum ktarában 223.
 Byron 8, 11, 17.
 Caesar, Julius — 11, 20, 121, 215, 234.
 Cajander Paavo 34.
 Calpurnius 234.
 Calvin I. Kálvin.
 Calvus 234.
 Cameral-moraviczaei népktár 95.
 Capella 234.
 Cape-Towne South American Museum 133.
 Capponi Gino 122.
 Carnegie Endowment Washingtonban 219.
 Carniero Bernardo 229.
 Carpi, Alberto Pio da — 231.

- Carthaegena, Johannes de — 217.
 Cassiodorus 234.
 Cassone Giuseppe 211, 213.
 Catullus 19, 234.
 Céhiratok a M. Nemz. Múzeum ktá-
 rában 139.
 Champagny gr. 124.
 Chassang Charles Louis 34.
 Chicago 133.
 Chrysostomos I. János.
 Cicero 11, 19.
 Címerlevelek és nemesi iratok a M.
 Nemz. Múzeum ktárában 108, 139,
 222.
 Clapp Clifford B. 235.
 Clementis Zacharias 52.
 Cleveland 133, 135.
 Cohuet Albert 117.
 Collé Ch. 17.
 Collin Heinrich Josef 11, 16.
 Copernicus Miklós 123.
 Cordelius Boldizsár 218.
 Corneille Pierre 11, 17. — Thomas 17.
 Cornelius à Beughems 118.
 Corvinák I. Korvinák.
 Cosandey Sulpitius 26.
 Cottmann Antal 161, 163—165.
 Cramer C. F. 24.
 Crerar John-ktár Chicagóban 132.
 Cruz Oswaldo, Instituto — Rio-de-
 Janeiróban 219.
 Cugent Ch. 132.
 Cunichius Raymundus 19.
 Cutter-féle rendszer 234.
 Családi ltárak a M. Nemz. Múzeum
 ltárában 108—110, 131, 139, 140,
 222, 223.
 Csanád vm. 83.
 Csapi népkvár 82.
 Csaplovits-ktár Alsókubinban 47—51.
 Csapó Ödön 136.
 Csarnahói népkvár 83.
 Csathó János 132.
 Csáky gr. cs. ltára a M. Nemz. Mú-
 zeum ktárában 140. Csáky László gr. 139. — Miklós gr.
 esztergomi érsek 159.
 Csánki Dezső 224.
 Császár Elemér 221.
 Csáthy Károly 54.
 Csengery Lóránd 108, 138, 139, 222.
 Csepregi népkvár 94.
 Cserefalvai népkvár 89.
 Cserey Zsigmond 73.
 Cserföld 106, 133.
 Cserzy 93.
 Csetényi népkvár 94.
 Csetneki népkvár 94.
 Csicsér 133.
 Csiki Ernő 219.
 Csikszeredai róm. kath. főgimnázium
 és ktára 85, 90.
 Csiky Kálmán 71. — Kálmánné 71. —
 Lajos 109, 138.
 Csizi népkvár 94.
 Csokonai Mihály 113.
 Csoma cs. ltára a M. Nemz. Múzeum
 ktárában 140.
 Csongrád vm. 83. —i múzeum Szen-
 tesen 48, 77.
 Csontos János 148.
 Csutha Jenő 119, 241.
 Czakó Ervin 119.
 Czakóháza népkvár 94.
 Czartoryski-gyűjtemény 121.
 Czeglédi népkvár 97.
 Czeldömölki népkvár 83.
 Cibakházai Leány-Egyesület 92. —
 népkvár 86.
 Czimer Károly 132.
 Czuczor Gergely 74, 114.
 Dabrowski Jan 132.
 Dante 28.
 Darnay Múzeum Sümegen 48, 49, 74.
 Daróczy Zoltán 224.
 Dayka Gábor 8, 27.
 Dános Marcel 224.
 Deák Geyza 136.
 Debreczen 53. —i DMKE internátus

- ktára 88. —i ref. főiskola ktára 48, 53, 54, 125. —i színészet 55. —i vár. múzeum és ktára 54, 55.
- Debreczeni Sz. István 52.
- Dedek Crescens Lajos 243.
- Defoë 14.
- Degevandán Francis 224.
- Dekartzy Károly 241.
- Demjén János 222.
- Denon 124.
- Denver 132.
- Derhams William 25.
- Desbordes-Valmore H. 36.
- Dessewffy Aurél gr. 26. — Emil gr. 26. — József gr. 26. — Marcel gr. 26.
- Detroit 135.
- Dewey-féle rendszer 118.
- Décsi Sámuel 6, 11, 21.
- Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület 81, 84, 88, 95. — Természettudományi Társulat s ktára 79. — Tört. és Régészeti Múzeum Társulat és gyűjteményei 79.
- Dés 56. —i vmegyei közkórház ktára 83.
- Dévai népkvár 89.
- Dickinson C. E. 132.
- Didimus-kodex 127.
- Didot 236.
- Dienes László 242, 252, 254, 255.
- Dietrichstein Ferenc hg. 123,
- Diodor 21.
- Dionysius Carthusianus 103, 105.
- Diszeli népkönyvtár 82.
- Dobay Kálmán 109, 138.
- Dobján László 132, 219.
- Domaházai népkvár 83.
- Domanovszky Sándor 224.
- Dortmund 148, 149.
- Dozon A. 212.
- Dósa cs. iratai a Székely Nemz. Múzeumban 73.
- Dósa Eliz 73.
- Döbröközi népkvár 94.
- Drescher Pál 120, 251.
- Drezda 220.
- Drozdik Sámuel 20.
- Dugonics András 8, 18.
- Dumouriez tábornok 22.
- Dunaalmási népkvár 82.
- Dunabogdányi népkvár 98.
- Dunaharaszti népkvár 89, 97.
- Dunamelléki ref. egyházkerület 52, 53, 106, 132, 138, 219.
- Dunamócsi népkvár 98.
- Dunaszentgyörgyi vándorkvár 88.
- Dunántúli Közművelődési Egyesület 84, 88, 95.
- Dux Adolf 173, 174.
- Düntzer 234.
- Ebenezer Johannes 24.
- Ebert J. A. 17.
- Eck, P. L. van — jr. 117. — Paulus 237.
- Eckartshausen Karl 11, 17.
- Eckhardt Joannes Georgius 24.
- Eckhart Ferenc 106, 132, 169.
- Edelwild 211.
- Eger 240. —i érseki iroda 132. —i 10. honvéd gyalogezred ktára 88. —i népköltési gyűjtő-szövetség 138.
- Egyeki népkvár 94, 96.
- Eichler Ferdinánd 118.
- Eisenstädter Ödön 219, 224.
- Elbing 124.
- Eleonora d'Aragona ferrarai hgnő 228.
- Elzevierek 235.
- Endrődi Sándor 93.
- Engel Johann Jacob 27.
- Enyvvári Jenő 132, 248.
- Eötvös Károly 67.
- Eperjes 56. —i ág. ev. lyceum ktára 48, 56.
- Ercole (I.) ferrarai hg. 228, 229.
- Erdélyi káptalan ltára 58. —i Kárpát-egyesület 61. —i Múzeum Egyesület 132.
- Erdélyi Károly 18.
- Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület 84, 88, 95, 132.

- Erdődy Antal gr. 159. — György gr. 159. — Miklós gr. 159.
 «Erényes zarándok» szabadkőműves-páholy 6.
 Ernyey József 132, 138.
 Erzsébet m. királyné, Nagy Lajos felesége 149. — Ferenc József felesége 55.
 Erzsébet Népakadémia 85, 87, 92, 96.
 Erzsébetvárosi népkvár 87.
 Escher Hermann 238.
 Este-ktár 228—232.
 Estei Hippolit esztergomi érsek 231.
 Eszék 135.
 Esztergom 220. —i Inas-Otthon ktára 83. — vizivárosi népkvár 98.
 Eszterházy Miklós gr. nádor 218. — Pál hg. 155, 161.
 Eucherius pk. 104.
 Everhardius 102.
 Exlibrisek a M. Nemz. Múzeum ktárában 131.
 «Ezeregyéj» 10, 14.
 Élesdi népkvár 88.
 Érköbölküti népkvár 93.
 Érsekvadkert 87.
- Faber Wenceslaus 237.
 Fabricius Endre 138. — Joannes Albertus 25.
 Faletti Girolamo 231.
 Falk Miksa 136, 222.
 Fanta Adolf 77.
 Fantin-Desodoardo Antoine 21.
 Farkas Miksa 41, 184—186.
 Fábián-ktár 51.
 Fáy András 8, 11, 18, 244.
 Feder Georg Heinrich 23. — Michael 19, 20.
 Fejér vmegye 77. —i és Székesfehérvári Múzeum 48, 77.
 Fejérpatak cs. Itára a M. Nemz. Múzeum ktárában 140.
 Fejérpatak László 50, 63, 106, 109, 132, 136, 138, 219, 224.
 Fejérváry Géza br. 132.
 Fekete János gr. 18.
 Felállítása, Könyvek — 237, 238.
 Feledi népkvár 94.
 Feleki Charles 107, 132, 135, 219, 221.
 Felka 56. —i Tatra Múzeum 48, 56, 86, 87, 90.
 Felsődoroghi népkvár 94.
 Felsőgallai népkvár 94.
 Felsőhagonyi népkvár 94.
 Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület 84, 86, 89, 95, 98.
 Ferdinánd (II.) m. kir. 104, 159. — (III.) m. kir. 222.
 Ferenc (I.) modenai hg. 230. — (III.) modenai hg. 230, 231. — (V.) modenai hg. 231.
 Ferenc Ferdinánd trónörökös 100.
 Ferenc József (I.) m. kir. 231, 243.
 Ferenczi cs. iratai a Székely Nemzeti Múzeumban 73.
 Ferenczi Imre 132. — Jolán 220. — Rozália I. Nagy Ferencné. — Zoltán 50, 98, 243.
 Ferrara 228—231.
 Ferrarini Pietro 230.
 Fessler 11, 21, 22.
 Fest Imre 41.
 Festetich gr. 167.
 Feuerbach Ludwig 8, 27.
 Feuquiére 20.
 Fénélon 7, 17, 18.
 Fényképmásolatok a M. Nemz. Múzeum ktárában 108.
 Finály Gábor 219.
 Firenze 122. —i központi nemz. ktár 132, 219. —i Laurenziana-ktár 122.
 Fischer és Francke-cég 49. — Ferenc 251.
 Fitos Vilmos 130.
 Fitz József 241.
 Fiumei isk. ktár 82. — m. kir. áll. főgimnázium 108, 138.
 Fleischer Adam Siegismund 23.
 Fleischl Pál 219.

- Florant 20.
 Florian 15.
 Florus, L. Annaeus — 19, 20.
 Fluérás János 242.
 Foerster Georg 24.
 Folklore Fellows 136—138.
 Fontanelli-ktár 231.
 Fonyó Ferenc 119. — Ignác 132.
 Forster Gyula br. ifj. 169, 224.
 Főfelügyelősége, Múzeumok és Könyvtárak Orsz. — 46, 47, 49, 50, 53, 54, 57, 64, 69, 74—77, 93, 219.
 Földművelésügyi Minisztérium, Magyar kir. — 94, 132.
 Földrajzi Társaság, Magyar — 220.
 Földrengési observatorium, Egyetemi — 132.
 Földtani intézet, M. kir. — 133.
 Fraknói Vilmos 4, 112, 132, 150, 218, 219, 224, 244, 245.
 Francia könyvfestés 227, 228.
 Francke I. Fischer.
 Franckeri könyvesház 116.
 Frangepán Ferenc 21.
 Franklin-Társulat 112, 226.
 Franz József 251.
 Frauenburgi káptalan 123.
 Fränkel Bertalan 219.
 Frecher 14.
 Freiburg 132. —i egyetem 243.
 Freund Jenő 251.
 Friedlander Dávid 27.
 Friedrich G. 16.
 Frigyes (III.) német császár 1—4. — (Nagy) porosz kir. 6, 10, 14, 15, 22, 139, 235, 236.
 Frigyes Vilmos (II.) porosz kir. 236. — (IV.) porosz kir. 236.
 Fritz Gottlieb 238.
 Frobenius Joannes 104.
 Frosch Imre 251.
 Frólich Dávid 163. —né Móríc Paula 136.
 Fry W. G. 118.
 Fumagalli G. 228—232.
- Fulleborn 19.
 Fűzesabonyi népkvár 98.
 Gaál Ferenc 75.
 Galgóci népkvár 86.
 Galgóczy Jenőné 222.
 Galilei 123.
 Gallus 19.
 Gamboa Ignác 132.
 Garamvezekényi ifj. ktár 89.
 Gatifis, Jacobus de — 217.
 Gattaringer 251.
 Gazdasági egyesület, Orsz. magy. — 133. — népkvárok l. Népkvárok.
 Gazdák biztosító szövetkezete 106, 132.
 Gábor Hugó 251.
 Gál Ignác 8—10.
 Gárdonyi Albert 109, 138, 224. — Géza 224.
 Gecse Dániel 64.
 Geleji Katona István l. Katona.
 Gellert 13.
 Gellius, Aulus — 121.
 Gelpke August 8, 27.
 Genlis, Mme — 7, 11, 15, 17.
 Genua 125.
 Gerberus Gr. 134.
 Gerevich Tibor 146.
 Gergely (I. Szent) pápa 148, 149. — (IX.) pápa 149. — (XV.) pápa 122.
 Gergely Ferenc 119.
 Gernerth Franz 184, 185.
 Gerstenberg Johann Wilhelm 14.
 Gesellschaft der Bibliophilen 235.
 Gessner 13.
 Gibbon 8, 11, 21.
 Giesswein Sándor 224.
 Giglio l. Zio.
 Gilhofer és Ranschburg-cég 107.
 Gleich Josef Alois 16.
 Gleim 17.
 Gnatereth l. Helmecci.
 Gockler Lajos 219.
 Goethe 8, 10, 14, 234.
 Gohl Antalné 132. — Ödön 106,

- 108, 109, 132, 135, 136, 138, 221, 224.
 Goldschmidt J. 197.
 Gombocz Zoltán 143.
 Gonda József 72.
 Gonzaga Francesco 229.
 Good Pál 240.
 Goral Jenő 245.
 Gorove István 8, 27.
 Goszthonyi István 140.
 Gotha 238.
 Gottlieb 231.
 Goué Au. S. 25.
 Goulding Philipp S. 234.
 Govedjepoljei vándorktár 84.
 Göckhausen Ernst A. 26. 26.
 Gödri Sándor 73.
 Gömör vmegyei múzeum Rimaszombaton 48, 49, 70, 71.
 Gömörpanyiti népkvár 94.
 Görömbölyi népkvár 97.
 Göttfy Borbála 22. — László 22.
 Göttinga 238. —i szakrendszer 238.
 Graffius Johannes 52.
 Gragger Róbert 224.
 Grassalkovich Antal gr. 163—163, 168.
 Grautoff Ottó 236, 237.
 Gráci Hist. Verein für Steiermark 132.
 Gregorio könyvkötő 229.
 Grettzeius Jacobus 216.
 Groedel Herman br. 224.
 Grolmann L. A. 25.
 Grotius Hugó 11, 23.
 Grósz Géza 241.
 Guarino 228.
 Gulyás Pál 45, 98, 106, 109, 115, 127, 130, 132, 138, 144, 213, 224, 226, 236, 245.
 Gusdorf 238.
 Gusztáv (III.) svéd kir. 16.
 Gusztáv Adolf svéd kir. 123.
 Guttenberg Andreas Josef 16.
 Gutvinszky Ede 224.
 Gutzkow 17.
 Gvadányi József gr. 6, 11, 21.
 Gvalterus 103.
 Gyalóközi népkvár 94.
 Gyalus István 113.
 Gyárfás cs. iratai a Székely Nemz. Múzeumban 74.
 Gyárfás István 59. — Tihamér 58.
 Gyászjelentések a M. Nemz. Múzeumban 100, 106, 131, 139, 219, 222.
 Gyergyóbékási népkvár 89.
 Gyertyánffy Gyula 28.
 Gyomai közs. népkvár 85, 90, 95.
 Gyömrey Oszkár 132.
 Gyöngyösi áll. gyermekmenhely 85, 93. — népkvár 83.
 Győr 50, 58, 120, 138. —i népköltési gyűjtő-szövetség 138. —i Népkvár-Egyesület és ktára 85, 92. —i vár. ktár 48, 58, 59.
 Györfly István 224. — Lajos 207.
 Györgyi Kálmán 219, 221.
 Györy Tibor 132, 224.
 Gyula 57.
 Gyulafehérvár 57. —i múzeum 48.
 Gyulai Pál 112.
 Gyurcsik István 119, 241.
 Gyurikovits-ktár 134.
 Hácić A. 213.
 Hacker Ervin 106, 132.
 Had- és népegészségügyi kiállítás 219.
 Hadsegélyző Bizottság, Orsz. — 249.
 Hadügyminisztérium, Cs. és kir. — 99-141.
 Haebler Konrád 118, 237.
 Hagedorn 13.
 Haide, Adolf von der — 184.
 Hajdúdorogi népkvár 93.
 Hajdúszoboszlói népkvár 86.
 Hajnóczy József 244, 245.
 Hajósnépkvárok 84.
 Halász Gyula 224. — Zsigmond (Dabasi) 139.
 Halem G. H. 22.
 Hallei magyar ktár 98.
 Haller Albert 13. — G. 23. — László 18.

- Halmágyi Antal 132.
 Halmágyi népkvár 95.
 Halmi Gyula 224.
 Halogyi népkvár 83.
 Hamar István 52, 53. — László 55.
 Hamberger Julius Wilhelm 238.
 Hardenberg 21.
 Harkó Gyula 54.
 Haróli népkvár 89.
 Harsányi István 71, 105, 136, 217.
 — Sándor 219.
 Hartmann Móric 44, 173, 174, 184,
 185.
 Havadtóli népkvár 89.
 Havass Rezső 132, 219.
 Havran Dániel 130.
 Háborús gyűjtemény a M. Nemz.
 Múzeum ktárában 99—101, 108,
 109, 129, 130, 132, 138, 140—142,
 220, 223, 224, 257.
 Hám János esztergomi érsek 139.
 Házi Jenő 224.
 Heerbrandus Jacobus 25.
 Hegybányai népkvár 96.
 Heidelbergr 122, 123, 125. —i egyetem
 és ktára 123, 125. —i Palatinus-
 ktár 122, 125.
 Heinrich 22.
 Heinsius 12, 179.
 Helfy Ignác 211.
 Helmecki István 25.
 Helsingforsi orsz. népköltési gyűj-
 temény 138.
 Heltai Gáspár 225, 226.
 Helvetius 245.
 Hennig 235.
 Hepburn William M. 235.
 Heraldikai és Genealogiai Társaság,
 Magyar — 133, 220, 224.
 Herczeg Ferenc 67, 80, 249.
 Herczegfalvai népkvár 94.
 Herdersche Verlagshandlung 132.
 Herepey Árpád 119.
 Herman György 224.
 Herrad von Landspergr 126.
 Hermann Antal 224.
 Herzog Péter 224.
 Hevesi népkvár 88.
 Heykál Ede 54.
 Héderfájai népkvár 89.
 Hierta Per br. 235.
 Hilarius 24.
 Hilsenbeck Adolf 238.
 Hirlaptári osztály a M. Nemz. Múzeum
 ktárában 107, 135, 136, 221.
 Hirsch Lipót 112. — Nelly 112. —
 Pál 235.
 Hirschfeld Viktória 24.
 Hitelszövetkezet, Orsz. Közp. — 109,
 138.
 Hodinka Antal 109, 224.
 Hoelty 13.
 Hoffmann Edith 224. — Leopold
 Alois 23, 25. — Mária 106, 109,
 130, 132, 138, 219, 224.
 Hohenzollern-ktár 235, 236.
 Holub József 101, 106, 109, 132, 138,
 145, 224.
 Holzmann 12.
 Homeros 11, 19, 217.
 Homestead 219.
 Homoki 55.
 Homonnay Imre 18.
 Hont vmegyei gazdasági egyesület 219.
 —i múzeum 59.
 Horatius 11, 19, 20.
 Horgosi isk. ktár 83.
 Hortun 132.
 Horváth Ádám 18, 26. — Béla 39.
 — Cyrill 18. — Géza 219, 222. —
 József 120. — Lázár (Petrisevich)
 8, 18. — Stefánia 251.
 Hottomannus Franciscus 214.
 Hódmezővásárhely 58, 132. —i kaszinó
 és ktára 47. —i közktár 85, 87,
 90, 96. —i ref. főgimnázium ktára
 48, 58.
 Hóman Bálint 243.
 Hrabecius R. 134.
 Hubmayr Balthasar 118.

- Hugo Victor 8, 15, 27.
 Hugonnai Viktor gr. 119.
 Humboldt 8, 27, 124.
 Hume M. 11, 22.
 Hupka Ödön 119, 129, 132, 240, 241.
 Huszár Gál 114. — Gyula 27. — József 18.
 Iffland 11, 16.
 Ifjúsági ktárak l. Népkttárak 81.
 Ihász Dániel 222, 223.
 Illésházy József gr. 159.
 Illinoisi egyetemi ktár 234.
 Imets F. Jákó 58.
 Ince (VI.) pápa 150.
 Iparművészeti Társulat, Orsz. M. — 220.
 Ipolyság 59, 219.
 Irodalmi analekták a M. Nemzeti Múzeum ktárában 107, 136, 137, 221, 222. — levelestár a M. Nemz. Múzeum ktárában 107, 108, 136, 137, 221, 222.
 Isabella hgnő, Francesco Gonzaga felesége 229.
 Iskola-egyesület, Orsz. M. — 85, 86, 89.
 Isocrates 134.
 Isov Kálmán 106, 132.
 Ivanovcii vándorkttár 84.
 Izraelita Kézmű- és Földműv. Egyesület, Magy. — 85, 92. — Magyar Irodalmi Társulat 132, 219.
 Izsó Lajos 241.
 Jacobi J. G. 17, 22.
 Jakab István 15.
 Jagić Vatroslav 221.
 Jakubovich Emil 109, 130, 138, 146, 224.
 Janick H. 133.
 Jankovics Miklós 225.
 Jankó János 213. — Miklós 224.
 János (Aranyszájú Szent) 214, 216. — (Nepomuki Szent) 23.
 Jászberényi Dezső 138.
 Jászberényi népkttár 88.
 Jász-Nagy-Kún-Szolnok vm. 83.
 Jännes Arvi 33.
 Jenisch D. 22.
 Jeszenák János 159.
 Joachimsohn 3.
 Jolsvai népkönyvtár 82.
 Josephus Flavius 123, 215.
 Joubert Joseph 133.
 Jourdan tábornok 21.
 Jovanovics János 213.
 Jókai Mór 49, 67, 75, 114, 181, 213. — Egyesület Komáromban 61—63.
 Jókay-Ihász Miklós 224.
 Jónás Károly 224.
 József főhg. 133. — (II.) m. kir. 22, 169, 245.
 Juhos Elek 119.
 Julián-Egyesület 83, 84, 95.
 Jung 126.
 Kabik Géza 133.
 Kachelofen Konrád 237.
 Kadarcsi l. Komlóssy Imre.
 Kakaslömnici ifj. ktár 89.
 Kalisyndikatus irodája 133.
 Kalnikow-Schloss 130, 240.
 Kamara, Cs. udv.— 152—157, 160, 161, 164—167. Magyar kir. — és ltára 151—169.
 Kamionka-Strumilova 241.
 Kant 11, 23.
 Kaposvár 225.
 Karácson János 27.
 Karánsebesi népkttár 83.
 Karikaturák a világháborúról 237.
 Kaspar 16.
 Kassa 59, 85, 160—162, 240. —i Felsőmagyarorsz. Rákóczi-Múzeum 48, 59, 93. —i honvéd fogház ktára 83. —i honvéd ker. parancsnokság 138.
 Kasza Miklós cle 222.
 Katalin (II.) orosz cámé 21.

- Katholikus Legényegyesület, Országos
Közp. — és ktára 85, 90.
- Katona István 6, 11, 21. — (Geleji)
52, 103. — József 136.
- Kayser Gottlob Christian 12. —
Mihály 21.
- Kazinczy Béláné 54. — Ferenc 108.
; Kör Kassán 85, 90, 224.
- Káldi György 105.
- Kálvin 104, 214, 215.
- Károli Gáspár 24.
- Károly (VIII.) francia kir. 122. —
(III.) m. kir. 151—155, 157, 222.
— (V.) német császár 127.
- Károly Tivadar rajnai választó 108.
- Károlyi Árpád 224.
- Kárpátgyegesület, Magyarországi — és
múzeuma 69.
- Kártágó 121.
- Kászonyi János 102.
- Kecskemét 59. —i központi népkvár
85, 86, 91. —i vár. kvár és múzeum
48, 59, 87, 96.
- Keglevich József gr. 159.
- Kelemen Lajos id. 73. — ifj. 73.
- Kellner Lőrinc 1.
- Kemény József 135. — Lajos 219.
- Kempis Tamás 6, 11, 25, 127.
- Kercseligeti népkvár 94.
- Kerekes József 55. — Pál 130.
- Kereki I. Kerekes.
- Kereskedelemügyi minisztérium, M.
kir. — 93, 133, 219.
- Kereskedelmi múzeum, M. kir. — 106,
133.
- Kereszturi Pál 217.
- Kereszty István 106, 109, 133, 136,
138, 143, 224.
- Kerkaszentmiklósi népkvár 88.
- Kertbeny Károly 41, 170, 173—175, 212.
- Kertész Árpád, 221. — Mihály 242.
- Keszler C. F. 24, 25.
- Keszthelyi Balatoni Múzeum 48, 59.
- Kékesvásárhelyi népkvár 89.
- Kéki Lajos 219.
- Képviselőház, Magyar orsz. — irodája
106, 133. — ktára 119, 133, 241.
- Késmárk 59. —i ág. ev. lyceumi ktára
48, 59, 60.
- Késmárky Árpád 219.
- Kézdivásárhelyi róm. kath. főgimná-
zium és ktára 85, 91.
- Kézirattári osztály a M. Nemz. Mú-
zeum ktárában 13, 107, 108, 136—
138, 221, 222, 245.
- Kimnach Ödön 49, 74.
- Kircherus J. 134.
- Kis János 24.
- Kisfaludy Károly 8, 11, 18. ; tár-
saság 137, 138. — Sándor 8, 11,
18, 74. — Sándorné 74.
- Kisházy Ágoston 222.
- Kiskúnfélegyháza 50, 60, 106, 133, 220.
—i ref. főgimnázium ktára 49. —i
vár. múzeum 48, 60, 61.
- Kiskúnhalas 61. —i népkvár 98. —i
ref. főgimnázium ktára 48, 61.
- Kiskúnmajszai népkvár 83.
- Kispesti népkvár 88, 98.
- Kiss Dénes 73.
- Kisszebeni ev. nőegylet ktára 89.
- Klein Rezső 119, 241.
- Kleinschmidt 26.
- Kleist Ewald Christian 13.
- Klekl József 106, 133.
- Klenóczi népkvár 94.
- Kleopatra 121.
- Klicső 133.
- Kliegl Theodor 203.
- Klimkó Mihály 24, 250.
- Klingemann 15.
- Klinger Max 236.
- Kloppstock 14.
- Klosterneuburgi préposti kvár 148.
- Kneffel Béla 106, 133, 220.
- Knigge Adolf 26.
- Koch K. 15. — Theodor W. 235.
- Kodexek a M. Nemz. Múzeum ktára-
ban 3, 136, 137.
- Kogutowicz Károly 143.

- Kolbenheyer Móric 184—186.
 Kolinovics Gábor 22.
 Kollár Ádám 167, 168.
 Kolosy István 224.
 Kolozsvár 61, 119, 132, 220, 243. —i honvéd fogház ktára 83. —i tud. egyetem ktára 119, 241—243. —i unitárius főiskola ktára 125.
 Komárom vm. 61, 62, 115. —i ktár 48, 61—63.
 Komárom (város) 50, 61, 114, 241. —i könyvnyomtatás története 113—115. —i népkttarak 63, 85, 87, 88. —i vár. ktár 92, 96.
 Komlóssy Arthur 55. — Dezső 55. — Imre 55.
 Koncsek József 95.
 Konstantinápoly 122.
 Koppenhágai orsz. népköltési gyűjtemény 138.
 Koriznics László 28.
 Korponay János 59.
 Korvinák 122, 127, 218, 231.
 Kosács András 224.
 Kossuth Ferenc 106, 108, 134, 137—139. — Ferencné 222, 223. — Lajos 27, 137, 139, 223.
 Kotzebue 6, 10, 11, 14, 16.
 Kovács András 241. — Ignác 220. — János 120. — Lóránd 222, 223. — Pál (Lisznyai) 52. — Sándor 223.
 Kováts Ferenc 133. — Gyula 106. ; (K.) 109, 138.
 Kónyi népkttár 94.
 Kós 86.
 Köhalmi Béla 133, 242, 252, 254.
 Kökössy cs. iratai a Székely Nemz. Múzeumban 73.
 Kölcsey Ferenc 8, 11, 18. — Egyesület Aradon 51, 85, 92. — Kör múzeuma Szatmártt 48, 75.
 Kölcsendíjak és bírságpénzek 97, 118.
 Kölcsonzés a M. Nemz. Múzeum ktarában 107, 108, 130, 135, 137, 140, 220—222.
 Kölesy Károly Vince 20.
 Königsberg gr. 160, 161, 165.
 Köntzei cs. iratai a Székely Nemz. Múzeumban 73.
 Köntzei Antónia 73. — Benedek 73.
 Könyei népkttár 94.
 Könyomat története 236.
 Könyvnyomtatás és könyvkereskedelem története, Magyar — 111—113. «Könyvszemle, Magyar —» 130, 133.
 Könyvtáraink, Vidéki — 46—98.
 Könyvtári segédek nemzetközi szövetsége 118.
 Könyvtári szakvizsga 117, 118.
 Könyvvezetése, Könyvtárak — 116.
 Körmöcbányai Magyar Közművelődési Egyesület 85, 91.
 Körner Julius 20. — Theodor 18.
 Köstner Christian August 27.
 Köteles példányok 56, 99, 106—108, 131, 134, 135, 141, 219—221, 223.
 Kővárvidéki Társaskör Nagysomkúton 87.
 Kövesi Lajos 133.
 Kövér Györgyné 224.
 Krakó 132, 133. —i akademia umiejotnoscí 132.
 Krasznahorkaváraljai népkttár 83.
 Kremmer Dezső 254.
 Krieger Bogdán 236.
 Krigler János 120.
 Krimfeld 15.
 Kristóf württembergi hg. 123, 215.
 Krohn Julius 33, 34.
 Kudora Károly 243.
 Kuhtych János cle 222.
 Kún Dániel 93.
 Kune Gyula 133.
 Kunigunda (Árpádházi Szent) 139.
 Kunszentmiklósi népkttár 98.
 Kuthy Zoltán 133.
 Labbata Franciscus 216.
 Labacco Antonio 116.
 Lachneus Christophorus 216.

- Lactantius 105.
 Lafontaine 7, 11, 17.
 Lajos (XII.) francia kir. 122. — (Nagy)
 m. kir. 148—150.
 Lammenais 8, 11, 15.
 Lampérth Géza 93.
 Lanius Z. 134.
 Larice Rina 203.
 Laroche Sophie 16.
 Larochevoucauld 8, 15.
 Larousse-lexikon 117.
 Lasarováci vándorktár 84.
 Lasco, Osvaldus de — 105.
 Laskai János 215.
 Latkóczy Mihály 5.
 Lauredano Leonardo 116.
 Lábodi népkvár 94.
 Lándory Antal 138.
 Lányi Béla 119.
 László Károly 137.
 Lázár András 73.
 Lebeau 21.
 Leblanc Joseph 17.
 Lednic 104.
 Lefkovits Leó 251.
 Le Gascon 230.
 Lehman Ferenc 224.
 Lehotzky András 11, 20.
 Lemberg 121, 220, 241.
 Lengyel Endre 247.
 Lenhossék Mihály 109, 138, 224.
 Leonardo da Vinci 123.
 Leonello ferrarai hg. 228.
 Leó (XIII.) pápa 123.
 Lesage 8, 14.
 Levéltári osztály a M. Nemz. Múzeum
 ktárában 100, 108—110, 137—142,
 222—224.
 Leyh Georg 237.
 Leyrer Josef 16.
 Légrádi vándorktár 88.
 Lichtwer M. G. 14.
 Lipcse 237. —i egyetem 237. —i
 könyvkiállítás 116, 235, 236, 252.
 —i Sorgenfrei 235.
 Lipovecz Antalné 109, 138.
 Lipót (I.) m. kir. 139, 222.
 Lipsius Justus 215.
 Lisboa 133.
 Littke Aurél 143.
 Lobmayer János 55.
 Lobreich Karl Hubert 26.
 London 118.
 Lonicerus Philippus 25.
 Loósy Lajosné 62.
 Loósz István 133.
 Lorenz 12.
 Los Angeles 234.
 Loserus Johannes 216.
 Losonc 50, 63. —i vár. közkvár 48, 63.
 Lőcse 63. —i ág. ev. egyház ktára
 48, 63. —i iparostanonc-otthon
 ktára 82.
 Löfkovits Arthur 55.
 Lőrincz Endre 119.
 Löw Immanuel 220.
 Löweni egyetemi ktár 120, 125—127.
 Lucianus 11, 19.
 Lucullus 121.
 Ludvigh S. 26.
 Lugosi Tisztviselők Otthona ktára 83.
 Lujza porosz királyné 236.
 Lukasz József 133.
 Lupas János 106, 133.
 Luther 6, 11, 24.
 Lyon 122.
 Lyra Miklós 105.
Mackall Leonard M. 236.
 Mackeesporti magyar ref. egyház 84.
 Madan Falconer 118.
 Madarassy László 109, 135, 138, 145,
 220, 224, 241. — Pál 212, 213.
 Madách Aladár 6—10, 12—14, 20, 27.
 — Gáspár 5. — Imre id. 7, 8, 12.
 — Imréné id. 7, 17. — Imre 5—28.
 — János 5. — Károly 8—10, 14,
 16, 21. — László 5. — Mária 15,
 28. — Pál 27, 28. — Sándor 5—7,
 9, 12, 15, 23, 25, 28.

- Madzsar József 242, 248, 250, 252.
 Magda Sándor 133.
 Magyar Kázmér 220.
 Magyar könyvkötés története 236, 237.
 — szépirodalom idegen nyelven a
 M. Nemzeti Múzeum ktárában 29—
 45, 170—213.
 Magyar L. 19. — László 119.
 Magyarország Symbolicus Nagypáho-
 lya 135.
 Magyaróvár 50, 106, 134.
 Mainzi jezsuita-kollégium 122. — vár.
 ktár 122.
 Majovszky Pál 109, 138.
 Majthényi Anna l. Madách Imréné. —
 Jónás 18. — Sándor 18.
 Makói DMKE leány-egyesület ktára 88.
 — Erzsébet szeretetház ktára 88. —
 isk. ktarak 83. — vár. ktár 85, 87, 92.
 Malmaisoni ktár 117.
 Manesse-kézirat 125.
 Mantua 123.
 Marczali Henrik 224.
 Mare André 237.
 Marmontel 7, 11, 17.
 Márosvásárhely 64. —i Ferenc-József
 Közművelődési Ház 48, 49, 64, 65.
 —i ref. kollégium és ktára 48. —i
 Székely Társaság 85, 91. —i vár.
 ktár 64.
 Martialis 19.
 Martiny Mihály 25. — Sámuel 23.
 Massena tábornok 22.
 Matheo da Ferrara 229.
 Matolcsi László 54.
 Mató István 119.
 Matthioli 229.
 Matzenauer-Beňovský Frantisek Ottó
 207.
 Máramarosziget 65. —i ref. főiskola
 ktára 48, 65.
 Mária Terézia m. királynő 108, 156—
 161; 163—169.
 Máriássy cs. 21.
 Mátraszöllösi népkvár 86.
 Mátyás (I.) m. kir. 1—4, 111, 122,
 127, 218, 231.
 Mátyásföld 133.
 Medici-kötések 228.
 Medzihradsky Ignác 106, 133.
 Megyesi Ferenc 222.
 Meisl C. 15, 16.
 Meissner Alfréd 174.
 Melanchton 104.
 Melas Heinrich 187.
 Melich János 109, 138, 143, 220, 224.
 Meller Simon 254.
 Meltzl Hugó 41, 178, 179, 211, 212.
 Mendelssohn 11, 23, 27.
 Mentelin 113.
 Meteorologia és földmágnesség olasz
 irodalma 116.
 Meteorologiai és földmágnességi inté-
 zet, M. kir. orsz. — 133, 220.
 Meyer Josef 20.
 Mezőörményesi népkvár 96.
 Mezőtúri népkvár 96.
 Mérai Ádám 136.
 Mérnök- és építész-egylet, Magy. —
 133.
 Mészáros Gyula 224.
 Michaelis Johann Benjamin 13.
 Michalski G. 220.
 Migazzi Kristóf 5.
 Mihalik József 97, 224.
 Mike Gyula 119.
 Miklós (I.) orosz cár 121.
 Miklóssy Zoltán 72.
 Miksa bajor hg. 122, 123.
 Mikszáth Kálmán 114.
 Milano 122. —i Ambrosiana-gyűjte-
 mény 123.
 Milleker Bódog 133, 220.
 Miller Jakab Ferdinánd 124.
 Milton 6, 10, 14.
 Miniszterelnökség, M. kir. — 133, 141.
 Miskolc 65. —i ev. egyház ktára
 49, 66. —i isk. ktarak 83. —i katonai
 ktarak 83. —i Mozdonyvezetők
 Otthonának ktára 96.

- Miskolczi-Simon János 133. — Zsigmond 222.
- Misszió-Társulat, Szociális — 85, 92.
- Pládenovits Lyubica 80.
- Mocsáry Antal 6.
- Mocsolyai népkvár 89.
- Modena 228—230. —i hgi ktár 123, 228, 231.
- Mókossay Mátyás 74.
- Molière 7, 11, 14.
- Molitor August 185.
- Molnár Imre 245. — Kálmán 109, 138.
- Mondentrauer Friedrich 237.
- Monferrino 230.
- Monge 123.
- Monoky István 119.
- Moreau 124.
- Monsai kolostor ktára 123.
- Montague Emil 17.
- Montaltius Ludovicus 24.
- Montesquieu 8, 11, 14.
- Montier, Du — 17.
- Moreau tábornok 22.
- Morgan J. Pierpont 127, 235.
- Morvay Gyözö 9, 12—14, 20, 24, 28.
- Móra István ifj. 119, 241.
- Mórocz István 28.
- Mummius, Lucius — 121.
- Munkásbiztosító hivatal, Áll. — 132.
- Munkácsi honvéd kórház ktára 83. — népkvár 93.
- Munkácsy Kálmán 109. — Mihály 138, 146, 240, 241.
- Munkásbiztosítási hivatal, M. kir. áll. — 220.
- Murahelyi népkvár 94.
- Múzeum, M. Nemz. — érem- és régiség-tára 101, 220. — igazgatósága 106, 133. — ktára 3, 5, 9, 13, 29, 99—101, 106—110, 119, 124, 129—147, 150, 170, 219—225, 231, 240, 245, 257. — néprajzi osztálya 220.
- Múzeumok és könyvtárak orsz. Tanácsa 51, 72, 81—84, 86, 87, 93—95, 97, 98, 247.
- Müller Johann 22. — Mahler 27. — pk. 123.
- München 108, 123, 124, 238. —i kir. udv. és áll. ktár 238.
- Nagy (Szotyori Batorsziv) cs. iratai a Székely Nemz. Múzeumban 73.
- Nagy Ferenc (Szotyori Batorsziv) id. 73. ; ifj. 73. ; -né 73. — Ignác 20. — István 109, 138. — József 120. — László (Peretsenyi) 18. — Miklós 241. — Sándor 119, 241.
- Nagybányai közs. iparostanonc-isk. ktár 83. — vár. múzeum 48, 66.
- Nagybecskerek 85, 87.
- Nagyczenki népkvár 94.
- Nagyenyed 132. —i Bethlen-főiskola ktára 48, 66, 125.
- Nagykanizsai vár. közkvár 84, 92, 96.
- Nagykátai népkvár 88.
- Nagykőrös 220.
- Nagymarosi népkvár 98.
- Nagymartoni vöröskereszt-egylet 138.
- Nagysomkút 87.
- Nagyszalontai népköltési gyűjtő-szövetség 138.
- Nagyszántói népkvár 83.
- Nagyszebeni cs. és kir. katonai parancsnokság 224. — 5. honvéd táborigyűjtő ktára 89. — népkvár 94.
- Nagyszombat 50. —i vár. közkvár és tört. emléktár 48, 66, 67.
- Nagyszöllösi Gyermekekvédő Liga ktára 83.
- Nagyvárad 67, 124. —i 4. honvéd gyalog ezred ktára 88. —i Iparostanulók Otthona ktára 83. —i vár. nyilv. ktár 67, 68, 85, 92, 133.
- Napoleon (I.) 7, 11, 22, 117, 123, 124, 142.
- Naumann Johann Friedrich 59.
- Navratil Dezsóné 224.

- Nádasdy Ferenc 21.
 Nápoly 1, 122.
 Nebraska University collegium 235.
 Nemes József 138.
 Nemzeti Kaszinó 135. Orsz. — Szövetség 86.
 Nepos, Cornelius — 11, 19, 20.
 Neugebauer László 41, 181, 185.
 Neumann Johann Jakob 16.
 New-York 132, 133, 135, 219, 221.
 Némäti Kálmán 220.
 Németalföldi Könyvtárosok Szövetsége 116.
 Németh Margit 251.
 Németladi népkvár 88.
 Németlipcsei népkvár 95.
 Nép-, ifj.- és vándorktárak 81—98, 238.
 Néprajzi Társaság, Magyar — 137.
 Niccolari P. 116.
 Niccolo (III.) ferrarai hg. 228, 229.
 Nicolai Friedrich 25.
 Nigrisoli, Nicolo de' — 229.
 Nijhoff M. 252.
 Nikolits Döme 133, 136.
 Nitsch Paul Friedrich 21.
 Nottinghami vár. ktár 118.
 Novák Sándor 136.
 Nógrád vmegyei múzeum Balassagyarmaton 48. — Nemzeti Intézet 85, 87.
 Nürnberg 2.
 Nyáry gr.-ltár 140.
 Nyiregyháza 68.
 Nyitra vmegyei múzeum 48, 68.
 Nyitra (város) 50, 68. —i közkvár 86, 89, 96, 98.
 Nyitracséhii ifj. ktár 89.
 Nyomdák, Hazai — változásai 127, 128.
 Nyomtatványi osztály a M. Nemz. Múzeum ktárában 106, 107, 131—135, 219, 220.
 Obizzi-ktár 231.
 Olasz könyvkötészet 228—232.
 Olasz népkvár 83.
 Olschki Leo S. 116, 235.
 Olvasótermek a M. Nemz. Múzeum ktárában 131, 135.
 Onophrus 214.
 Opitz Theodor 41, 178, 179.
 Orbán (V.) pápa 149, 150. — (VIII.) pápa 139.
 Orbán Balázs 72.
 Orloff tábornok 235.
 Ornithologiai központ, Magy. — 133, 220.
 Oroszfa 73.
 Orsovai népkvár 82.
 Országos Levéltár 58, 158, 159, 163, 165, 218.
 Osgyáni népkvár 94.
 Ossian 10, 14.
 Ossolinski gr. 124.
 Ossolinski-gyűjtemény 121.
 Oszlyánszky János 222.
 Osztrák kereskedelmi minisztérium 132, 219.
 Ottoboni-ktár 231.
 Ovidius 11, 18, 19, 24.
 Oxfordi Bodley-ktár 118.
 Óradnai népkvár 89.
 Óteleki áll. el. iskola ktára 88.
 Örményespusztai népkvár 83.
 Ósnyomtatványok 56, 58, 76, 80, 118, 126, 127, 134, 235.
 Öttevényi népkvár 94.
 Paine Thomas 6, 11, 24.
 Palatin Josef gr. 25.
 Palugyay Imre 27.
 Panity Vukoszava 109, 138, 224.
 Panka László 241.
 Pannonhalmi főapátság 133.—i ltár 152.
 Pap László 119.
 Papp Gábor 18.
 Paraeus Davidus 216.
 Pardi Guiseppe 228.
 Pasteiner Iván 106, 133, 241, 243.
 Pataki László 119.
 Pataky cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 222.

- Pál (Szent) apostol 217. — (I.) orosz cár 21. — (II.) pápa 127.
- Pálffy Károly gr. 159.
- Páll György 120, 241.
- Pápa 68. — i népköltési gyűjtő-szöveg-ség 138. — i ref. főiskola ktára 48, 68, 69.
- Pápóci népkttár 87.
- Páris 123—125. — i Bibliothèque Nationale 235. — i École polytechnique 124. — i közoktatásügyi minisztérium 133. — i Union des assoc. internationale 133.
- Pázmány Péter 215, 218. — Zoltán 62.
- Peabody Institute Baltimoreban 133.
- Peinits György 120, 242, 251.
- Peisistratos 121.
- Pellicanus 105.
- Pellison Maurice 113.
- Pelsőczy népkttár 94.
- Peltanus Theodorus 217.
- Penalosa Ambrosius 215.
- Pergamoni ktár 121.
- Perrault Charles 17.
- Perbetei népkttár 98.
- Perecsényi népkttár 83.
- Perény János cle 222.
- Perrot N. 20.
- Perry Everett R. 233.
- Persian Kálmán 120, 242.
- Persius 19.
- Pest 124.
- Petőfi-ereklyék a M. Nemz. Múzeum ktarában 221.
- Petőfi Sándor 29—45, 170—213.
- Petrarca 123.
- Petrik Géza 12, 106, 133, 220.
- Petrograd I. Szent-Pétervár.
- Petrov Alexej 133.
- Peurbach György 137.
- Pezzl J. 23.
- Pécs 69, 133. — i Ingyenes Népkttár-Egyesület és ktára 83, 85, 91, 96. — i vár. múzeum 69.
- Pénzelkúti népkttár 94.
- Pénzügyi ltár, Cs. és kir. közös — 151, 169.
- Pénzügyminisztérium, Cs. és kir. közös — 138. M. kir. — 133.
- Péter (Szent Vértanú) 103, 215.
- Pétervárad 106, 133. — újvidéki váraparancsnokság 108, 119, 133, 138.
- Pfeffel Gottlieb Conrad 13.
- Pfeiffer Miklós 220.
- Physiophilus Joannes 24.
- Pichler János 119.
- Pico della Mirandola 231.
- Pikéthy György 74.
- Pikler Blanka 253.
- Pilch Jenő 109, 138.
- Pintér József 119.
- Pisa 122.
- Pitiscus Bartholomaeus 216, 217.
- Pius (VII.) pápa 124, 125.
- Platon 102.
- Platus Hieronymus 217.
- Platz Helén 244.
- Plechl Béla 241.
- Plettrich János 108.
- Plojesti népkttár 89.
- Plume, De la — 18.
- Plutarchos 23, 121.
- Podhradsky György 152.
- Podhradsky Emil 205.
- Pogány cs. 156.
- Pogány Iduna 224.
- Poinsinet 16.
- Pollák S. 213.
- Pongrácz gr. 14. — Jenő br. 133. — József 68. — Lajos 18.
- Pope 6, 10, 14.
- Popovici József 133.
- Poprád 69. — i ifj. ktár 89.
- Porgányi népkttár 83.
- Posta és távirda vezérigazgatóság, M. kir. — 106, 133.
- Posthumus S. 116.
- Potsa cs. iratai a Székely Nemz. Múzeumban 73.
- Potsa János 73.

- Potsdam 124.
 Potyondi népkvár 83.
 Pozsony 69, 106, 132, 133, 158, 160—
 162, 219, 222. —i jogakadémia 133.
 —i kir. Erzsébet tud. egyetemi ktár
 120, 242. —i népkváarak 69. —i vár.
 közkvár 48, 49, 69, 70.
 Pörge Gergely 74.
 Pözel István 107, 135, 221.
 Prága 123, 222. —i cseh akadémia
 132. —i cseh kir. múzeum 219. —i
 iparművészeti múzeum 133.
 Pregard-Paur cs. ltára a M. Nemz.
 Múzeum ktárában 140, 223.
 Preusker Karl 238.
 Pribatsch Felix 1.
 Prichard Sámuel 26.
 Prochaska Antal 133.
 Protestáns orsz. árva-egylet 220.
 Pruzsinszky Pál 53.
 Prückler Ilka 250.
 Przemysl 241.
 «Przemysli Tábori Ujság» 101.
 Puch-művek igazgatósága 224.
 Pufendorf Sámuel 23.
 Purjesz Ignác 106, 133.
 Puskás Endre 241.
 Pusztaszentimrei népkvár 95.
 Pünkösti cs. iratai a Székely Nemz.
 Múzeumban 74.
 Quérard 12.
 Rabaud J. P. 21.
 Radisich Jenő 224.
 Radnai Arnold 224.
 Radványi Ferenc 25.
 Raffay Sándor 98.
 Ragotzky C. A. 25.
 Raimund 15.
 Rajcsányi Ádám 152—157, 159.
 Rakovszky László 224.
 Ranschburg I. Gilhofer.
 Ravazdi népkvár 88.
 Rábakéthelyi népkvár 94.
 Ráday-könyvtár 48, 49, 52; 53, 220.
 Rákosi Viktor 93.
 Rákosligeti népkvár 98.
 Rákospalotai népkvár 88.
 Rákóczi Ferenc (II.) 108, 139. —
 György (I.) erdélyi fejedelem 104,
 105, 214, 216, 217. — Zsigmond 216.
 Rákóczi-ktár 102—105, 214—217.
 Rákóczy Béla 58.
 Reban Heinrich 8, 27.
 Reggio 230.
 Reich Lajos 186.
 Reichard H. A. 19.
 Reklám könyvtári célokra 233, 234.
 Remer J. H. 22.
 Reményi Antal 133. — Ede 49.
 Rendszó-katalogusok 238.
 Reuss Rudolf 125, 126.
 Reviczky Antal 23.
 Rexa Dezső 220, 222.
 Rezik Johannes 53.
 Rezováci vándorkvár 84.
 Rédey Tivadar 109, 130, 138, 146,
 224, 240.
 Régi Magyar Könyvtár I. Szabó Károly.
 Réthi Gyuláné 224.
 Révai cég 76, 77, 94.
 Révay Péter 134.
 Rhoades Rachel 234.
 Ribits Rudolf György 157, 158, 160,
 161, 163—166.
 Richard Carl 20.
 Richter Josef 22.
 Rigai jezsuita kollégium ktára 123.
 Rimaszombat 50, 70. —i vár. kaszinó
 ktára 70, 71.
 Rimatamásfalvai népkvár 94.
 Riminaldi Ippolytó 229, 230.
 Rio-de-Janeiro 219.
 Ritoók Emma 133.
 Robertshaw Wilfrid 118.
 Robertson Wilhelm 22.
 Rochotius Sámuel 104.
 Romani 15.
 Rosenberg C. 28.

- Rosenthal 157.
 Roska Márton 49.
 Rossi Dario G. 127.
 Roth Jenő 138.
 Rotteck 11, 21.
 Rousseau 6, 11, 23.
 Rozgonyi cs. 156.
 Rozgonyi József 23.
 Rozsnyói népkvár 83.
 Róbert Oszkár 133.
 Róma 1, 121—123. —i institut international d'agriculture 132, 219. —i vatikáni ktár 124, 125, 231.; ltár 149.
 Rónay Jenő 224.
 Rózsavölgyi Márk 137.
 Rózsás István 109, 138.
 Rudnay Sándor 24.
 Rudolf m. kir. 222.
 Rupp C. 28.
 Ruppis 238.
 Russay Géza 106, 109, 133, 138.
 Saint-Denis Ali 117.
 Saint-louisi public library 84.
 Sajógömöri népkvár 94.
 Salamon Ádám 120.
 Sallustius 11, 19, 20.
 Saluzzo, Riccarda di — 228.
 Salzburg 124.
 Samarjay Károly 109, 138.
 Sanderem visconde 133.
 Sanfranciskoi Első Magyar Egyesület 84.
 San-joséi Museo Nacional 224.
 Santiné Ch. Doris 22.
 Sapieha-Rzewuski-ktár 121.
 Sarajevo 109, 106, 133, 219.
 Sarbievius Matthias Casimirus 19.
 Sándor István 120.
 Sáros vmegyei múzeum Bártfán 48, 51.
 Sárospataki népköltési gyűjtő-szövet-ség 138. — ref. főiskola ktára 48, 71, 72, 102, 103, 214.
 Scadaeus Ábrahám 217.
 Scala 230.
 Schad Joannes Baptista 24.
 Schannat Joannes Fridericus 20, 24.
 Scheid Sámuel 102.
 Schelling 238.
 Schiffmann Konrád 118.
 Schiller Friedrich 8, 10, 14, 15. — Karl August 22.
 Schlick-Vajda-féle vasállványok 52.
 Schmidt Tibold 224.
 Schnitzer Ignác 213.
 Schoeller Ida 235.
 Schoepflin János Rudolf 125.
 Schotti 104.
 Schrettinger Martin 238.
 Schrove Uno 33, 34.
 Schröder 15.
 Schuck József 224.
 Schultz 15.
 Schulz-Besser Ernst 237.
 Schulze, Georg von — 186.
 Schütz J. B. 8, 11, 21.
 Schütze 22.
 Schwandtner János György 6, 21.
 Schwarz Ignác 220. — Rudolf 238.
 Scultetus Ábrahám 216, 217.
 Scultéty Mihály 166.
 Sebestyén 245. — Gyula 137, 142, 224.
 Seculia, Joannes de — 104.
 Seitenstetteni bencés kolostor 118.
 Selmezbánya 72. —i népkvár 72, 96. —i vár. múzeum és ktár 72.
 Semayer Vilibáld 224.
 Seneca 23, 240.
 Sensel Josephus 23.
 Sepsiszentgyörgy 72, 133. —i ref. Székely Mikó-kollégium 73.
 Serényi 55.
 Servati Erich 26.
 Severi N. 33, 34.
 Sévigné, Mme — 7, 11, 15.
 Sforza-ktár 122.
 Shakespeare 8, 11, 20.
 Siegmeth Károly 49.
 Sikabonyi Antal 146, 224, 240.

- Silbermann János András 126.
 Simon Mihály 120, 241.
 Simonfi János 118, 241.
 Simons L. 116.
 Simonyi Ernő 223. — Nándor 138.
 — Zsigmond 106, 133.
 Sined 14.
 Sintenis Chr. Fr. 23.
 Sirola Francesco 205.
 Smeteus 102.
 Smit D. 117.
 Smithsonian Institution Washingtonban 133.
 Sobieski János lengyel kir. 139.
 Sokolow 241.
 Solger K. F. W. 28.
 Somogyi-ktár Szegeden 48, 76, 120, 242.
 Soós (Sóvári) cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktarában 140.
 Sophokles 28.
 Sopron vm. 83.
 Sopron (város) 50, 220.
 Soroksári népktár 88.
 Sósmezői népktár 89.
 Speidl Ernst 211.
 Sponer Andor 184, 186, 199.
 Sporschill Johann 21.
 Sréter János 28.
 Staader Antal Ker. János és Sebestyén cle 222.
 Staël, Mme — 8, 11, 15.
 Stapletonus Thomas 105.
 Starck J. Au. 25.
 Statisztikai hivatal, M. kir. központi — és ktára 119, 133, 241.
 Staub Ferenc 119, 241.
 Stavenger-Museum 220.
 Stefánia-gyermekkorház 133.
 Stegmayer M. 17.
 Stein-Abai Lajos 211.
 Steinhoffer Károly 111—113.
 Stenstrand Aug. 133.
 Stephaneum kny. 112.
 Stephens Henry 28.
 Stockholm 106. —i kir. ktár 123, 133.
 Strassburg 1, 2, 125, 126. —i egyetem és ktára 126. —i Szent-Jakab-rendház 126. —i vár. ktár 125, 126. —i vár. ltár 1.
 Strassmann Móric 185.
 Streibig József 120.
 Strobl J. 16.
 Stroth F. A. 21.
 Sulica Szilárd 119, 129, 145, 224.
 Sulla 121.
 Sümeg 74. —i vándorktár 88.
 Svájci központi katalogus 238, 239.
 Szabad Lyceum 85, 90, 133.
 Szabadka 74, 133. —i vár. ktár és múzeum 74.
 Szabadkőműves-irodalom 6, 7, 10—12.
 Szabadságharcra vonatk. gyűjtemény a M. Nemz. Múzeum ktarában 108, 139, 222, 223.
 Szabolcs vmegyei múzeum ktára 68.
 Szabó András 119. — Endre 93. — Endréné Nogáll Janka 93. — Ervin 224, 254, 255. — György 74. — István 251. — István (Tiszabeői) 120. — Károly Régi Magyar Könyvtára 102, 105, 106, 134, 214—217. — Lajos 109, 138. — László (Bártfai) 119, 129, 144, 224.
 Szakolczai jezsuita-kollégium 23.
 Szalay Imre br. 109, 127, 133, 136, 138, 220, 224. — József 224. — László 224.
 Szamosudvarhelyi népktár 89.
 Szamosujvár 75. —i Örmény Múzeum 48, 49, 75.
 Szana Tamás 55.
 Szarvady Frigyes 44, 173, 174, 184.
 Szarvasi isk. ktár 83.
 Szatmári Gábor 241.
 Szatmárnémeti 75. —i népktár 83.
 Számvevőszék, M. kir. áll. — 220.
 Szász Károly 59, 177.
 Szászvárosi Kún-kollégium ktára 47, 48, 75, 76.

- Szeged 76, 132, 133, 152, 220. —i ág. ev. iskolaszék ktára 88. —i Áll. és Törvényhat. Altisztek és Szolgák Egyesületének ktára 83. —i ev. ref. iskolaszék ktára 83. —i honvéd fogház ktára 83. —i isk. ktarak 83. —i Kereskedő Ifjak Egyesületének ktára 88. —i Kereskedők Egylete 82. —i vár. múzeum 48, 76.
- Szegedi Róza I. Kisfaludy Sándorné.
- Szegheő Gábor 133.
- Szeitz Leo 26.
- Szekszárd 77, 133.
- Szelistye, 106, 133.
- Szemere Bertalan 8, 18. — György 93.
- Szemess Miklós 241, 244.
- Szendrey Benedek 166—169.
- Szentantali népkvár 86.
- Szentes 50, 77, 220. —i népkvár 83. —i vmegyei kózkórház ktára 83.
- Szentesy Alfonz 133.
- Szent-László-Társulat 84.
- Szenthe Lajos 138.
- Szentmiklóssy Alajos 18.
- Szentpétervár 121, 124, 133. —i cs. ktár 121, 124.
- Szepesi kamara 158, 160, 162.
- Szepesófalvai népkvár 94.
- Szeredi Kör és ktára 92.
- Széchenyi gr. cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktarában 140.
- Széchenyi István gr. 26—28, 137. —i kór Eperjesen 85, 86, 89. ; Magyar-óvárrott 87.
- Széchenyi orsz. ktár I. Múzeum ktára.
- Székely Jenő 222.
- Székely Nemz. Múzeum Sepsiszentgyörgyön 49, 72—74, 133.
- Székelyudvarhelyi róm. kath. főgiunn. és ktára 85, 91.
- Székesfehérvár 77, 220.
- Széles Károly 67.
- Széll András 120.
- Szépnművészeti múzeum, Orsz. — 221, 254.
- Szigethi György Gyula 53.
- Szigeti János 119.
- Szigligeti Ede 8, 11, 18. — Társaság Nagyváradon 83, 90.
- Szikra 93.
- Szilágyi Benő 71.
- Sziliczei népkvár 94.
- Szily Kálmán 108, 120, 138.
- Szinlapok a M. Nemz. Múzeum ktarában 106, 131, 219.
- Szinóbánya 87.
- Szinnyei József id. 6, 12, 62, 102, 114, 120, 179, 245.
- Szinnyei-Merse István 51.
- Szirmay cs. ltára a M. N. Múzeum ktarában 140.
- Szolnokdoboka vmegyei Irod., Tört. és Etnogr. társaság ktára Désen 48, 56.
- Szolnoki Kereskedelmi Alkalmazottak Egylete 87, 93.
- Szombathely 77.
- Szombathi János 102, 215.
- Szommer János 224.
- Szomód 133.
- Szőcs Imre 119.
- Szőlészeti kísérleti állomás, M. kir. — 133.
- Szőllősy Zoltán 119.
- Sztripszky Hiador 74, 102, 220.
- Szuvarov 121.
- Szűcsi József 28, 107.
- Szügyi Trajtler Lajos 222.
- Szűry Dénes 237.
- Tacitus 11, 19, 102.
- Takáts Sándor 136.
- Talpai népkvár 94.
- Tard 138.
- Tardonai népkvátrak 83.
- Taronyi népkvár 94.
- Tatabányai népkvár 88.
- Tállya 240.
- Tebaldeo 116.
- Telekes Béla 93.
- Teleki Sándorné grné 222.

- Temesvár 78, 124. —i népkttarak 85,
 92, 93, 96. —i vakok ipari képző-
 intézete 85. —i vár. ktár 48, 78,
 79. —józsefvárosi Polgári Olvasó-
 Egylet 85, 91.
 Temesvári Pelbárt 80, 214.
 Terstyánszky Dániel 169.
 Térképgyűjtemény a M. Nemz. Mú-
 zeum ktárában 134.
 Thallóczy Lajos 109, 133, 138.
 Theiner 149.
 Theophilactus 217.
 Thern Alfréd 138.
 Thomas 234.
 Thomas a Kempis I. Kempis.
 Thury József 61.
 Thurzó Szaniszló 134.
 Thümmel M. H. 13.
 Thüngen Johann Karl br. 122.
 Thym Johann Friedrich 28.
 Tibullus 19, 20.
 Tieck Ludwig 28.
 Tilly 122.
 Timon 28.
 Tiraboschi 231.
 Tiszaföldvári népkttár 88.
 Tiszafüred 79. —i Múzeum és Könyv-
 táregylet 79, 80, 85, 92.
 Tiszántúli ref. egyházkerület 54.
 Tiszolczi népkttár 83, 94.
 Titeli DMKE-ktár 88.
 Todoreszku Gyula 237.
 Toldy Ferenc 59.; Kör Pozsonyban
 85, 87, 91. — István 221. — László
 246.
 Tolna vmegyei közművelődési egyesü-
 let 133. — múzeum Szekszárdon
 48, 77.
 Tolnai István 105, 214, 215, 217.
 Tompa Mihály 112.
 Tomsányi Ádám 28.
 Tordai Iparosok Önképző-Egylete és
 ktára 85, 96.
 Torino 125.
 Tornaljai népkttár 94.
 Toroczkai Wigand Ede 133.
 Torontál vmegyei Magyar Közműve-
 ldési Egyesület Nagybecskerekén
 85, 87, 91, 96.
 Torstmeucus Bartholomaeus 217.
 Tóth József 109, 138. — László 222.
 — Lőrinc 28. — Zoltán 109, 130,
 138, 147, 224, 240.
 Töketerebes népkttár 83.
 Töltési István 114.
 Török György (Jástfalvi) 52.
 Trajtlar Lajos I. Szügyi.
 Träger Ernő 109, 138, 224.
 Trefort-Bathány-gyűjtemény 353.
 Trencsényi népkttár 87.
 Trenton 135.
 Treuttler György cle 222.
 Trocsányi Béla 54. — Zoltán 225, 226.
 Trummer József 120, 251.
 Tuokko 34.
 Túróczi János 4.
 Turócszentmártoni népkttár 93.
 Ugron István 107, 133, 224.
 Ujfalvy Ch. E. 36.
 Ujlót 86.
 Újvidéki DMKE-ktár 85, 87, 92.
 Ulfilasz 123.
 Ullmann L. 24.
 Ulm 125.
 Uotila O. 33.
 Uppsalai egyetemi ktár 123.
 Uray cs. ktára a M. Nemz. Múzeum
 ktárában 222.
 Uránia Tudományos Egyesület és ktára
 84, 86, 89.
 Urbanai University of Illinois 133.
 Ursinus E. 134.
 Ursz Miklós 120, 241.
 Uz 13.
 Vahot Imre 27. — Sándor 212.
 Vaillant A. M. 116.
 Vaiszló 132.
 Vajasdi népkttár 89.

- Vajda Viktor 134. V. ö. Schlick.
 Vakok áll. intézete 85, 92. —at gyá-
 molító orsz. egyeslet 85, 87, 92.
 Valentiny Antal 119.
 Vallás- és közoktatásügyi minisztérium,
 M. kir. — 5, 47, 64, 76, 82, 84,
 94. 134, 220.
 Van Royen H. J. B. 224.
 Varga András 74. — Imre 220.
 Vargha László 106, 134. — Zoltán
 220. — Zs. 54.
 Varjú Elemér 58, 59.
 Varsó 121.
 Vas vmegyei Kultúregyesület és mű-
 zeuma Szombathelyen 48, 77, 83.
 — vöröskereszt-egyeslet 138.
 Vasfi Mór 174, 177.
 Vassembergius 102.
 Vatikán I. Róma.
 Vay Elemér br. 71. — László br. 159.
 — Péter gr. 93.
 Vác 50. —i múzeum 48.
 Vágó Pál 212.
 Vágsellyei népkvár 98.
 Vágszeredi népkvár 85.
 Vámbéry Ármín 253. — Rusztem 253.
 Vándorkváarak I. Népkváarak.
 Várad Irma 255.
 Várady Antal 134.
 Várgedei népkvár 94.
 Velence 123, 229, 231.
 Velics Antal 134.
 Verbőczy István I. Werbőczy.
 Veres Márton 18.
 Veress Endre 220.
 Vergilius 11, 19, 20, 123.
 Verner Josephus 28.
 Verona 123.
 Versec 80, 133, 220. —i Magyar Ifj.
 Önképzőegyeslet 86, 92. —i vár. mú-
 zeum és kvár 49, 80.
 Vertot 21.
 Vesale Andrea 127.
 Veszprém vmegyei múzeum és kvára
 49, 80, 81, 134.
 Veszprém (város) 80, 134. —i egyház-
 megyei hatóság 106, 132.
 Véméndi népkvár 83.
 Vértesy Gyula 93. — Jenő 5, 109,
 130, 138, 144, 220, 224, 240.
 Viczmándy Tamás 220.
 Vigvári ifj. kvár 89.
 Villanova, Thomas a — 216.
 Vilmos (II.) német császár 235.
 Vingai DMKE-kvár 88.
 Virágh Gyula 220.
 Visegrád 148. —i kir. kvár 149. —i
 népkvár 94.
 Visegrádi János 102.
 Vitéz János 137.
 Vizaknai népkvár 83.
 Vladár Endre 106, 134.
 Vogelstein Julie 227, 228.
 Volfarth Ferenc 19.
 Volkmann Hans 220.
 Vollney 24.
 Voltaire 7, 11, 14, 15, 18.
 Voss J. A. 19, 20.
 Vörös János 242.
 Vörös-Kereszt-Egyeslet 100, 109.
 Vörösmarty Mihály 8, 11, 18, 35, 74.
 Vrchlický Jaroslav 30.
 Vukovár 245.
 Vulpius 16.
Wachtel Gyula 221.
 Wagner Carl 236. — G. H. 22. —
 Michael 28.
 Waldbauer Ilona 244.
 Walker J. E. 118.
 Walter Gyula 220.
 Washington 133, 219. —i Library of
 Congress 133.
 Waterloo 125.
 Weimari hercegi kvár I.
 Weinmüller Franciska 114.
 Weishaupt Ádám 26.
 Weisse C. J. 14.
 Weissenhoheni bencés apátság 238.
 Wellington hg. 22.

- Wells H. G. 118.
 Werbőczy István 214.
 Wieland 6, 10, 11, 14, 18, 19, 23, 28.
 Wiesner 113.
 Willamov Johann Gottlieb 14.
 Wilson Thomas 26.
 Winipeg 135.
 Wlassics Gyula 134, 224.
 Wolf G. 157. — Pál 220. — Peter
 Philipp 11, 25.
 Wolff Hans 236.
 Wolfenbüttel 124.
 Wolffheim 235.
 Wolfner József 80.
 Wolfstieg 12.
 Wolkan Rudolf 117, 118.
 Wunsch Ch E. 24.
 Würzburgi phys.-med. Gesellschaft
 133. — püsp. ktár 123.
 Wyer Melcolm C. 235.
- Xenophon 23.
 Xerxes perzsa kir. 121.
- Young 6, 11, 17.
- Zagrebla 240.
 Zakariás Margit 224.
 Zaluski-gyűjtemény 121.
 Zambra Alajos 116, 134, 220, 254.
 Zanchius Hieronymus 103.
 Zágrábi kir. tudományegyetem 120. —
 Magyar Társaskör ktára 84, 85, 87,
 93. — MÁV népiskola ktára 84,
 85, 93.
 Zára 135.
 Závodszy Levente 224.
 Zedler G. 238.
 Zeh Ferenc 80.
 Zeitler Julius 236.
 Zemplén vm. 83.
 Zeneakadémia, Orsz. m. kir. — 133.
 Zenei gyűjtemény a M. Nemz. Múzeum
 ktárában 107, 136, 221.
 Zenekönyvtárak 235, 238.
 Zichy Jenő gr. 253, 254.
 Zichy-kodex 116, 254.
 Ziegler 16.
 Zilahi György 134.
 Zilahi ref. főgimnázium és ktára 85, 91.
 Zimmermann J. G. 23.
 Zio, Francesco dal — 229.
 Zobelttz 235.
 Zombor 81. —i vár. ktár 49, 81.
 Zosseni francia fogolytábor 237.
 Zólyomi vár. közktár 85, 92.
 Zrinyi Miklós 222. — Péter 21.
 Zvornik 106, 132.
 Zwack 22.
 Zwingli 102, 104, 105.
 Zsidai vándorktár 88.
 Zsigmond (III.) lengyel kir. 139.
 Zsinka Ferenc 109, 130, 138, 147, 224.
 Zsitvaújfalvi ifj. ktár 89.
 Zsivny Viktor 220.
 Zsolnay-gyár ktára Pécssett 96.
 Zsombolyai Erzsébet-kózkórház 85, 92.

BULLETIN

DE LA REVUE BIBLIOGRAPHIQUE
HONGROISE

PUBLIÉE PAR LA BIBLIOTHÈQUE SZÉCHÉNYI
DU MUSÉE NATIONAL HONGROIS

DIRECTEUR :

PAUL GULYÁS

QUATRIÈME ANNÉE.

(Supplément de la Magyar Könyvszemle, nouvelle série XXIII. volume.)

BUDAPEST

ÉDITION DE LA BIBLIOTHÈQUE SZÉCHÉNYI DU MUSÉE NATIONAL HONGROIS.

1915.

BULLETIN DE LA REVUE BIBLIOGRAPHIQUE
HONGROISE.

QUATRIÈME ANNÉE.

1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920.

1921. 1922. 1923. 1924. 1925.

1926. 1927. 1928. 1929. 1930.

1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940.

1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950.

1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960.

TABLE.

1. ARTICLES DE FONDS.

	Page
LA BIBLIOTHÈQUE SZÉCHÉNYI du Musée National Hongrois en 1914... ..	13*
ECKHART FRANZ. Organisation des ungarischen Kammer-Archivs im XVIII. Jahrhundert... ..	16*
FRAKNÓI WILHELM. Eine im Auftrage des Königs Matthias gedruckte Flugschrift... ..	1*
FRAKNÓI WILHELM. Eine zu Visegrád im Jahre 1367 gefertigte Handschrift in der Klosterneuburger Bibliothek... ..	15*
GULYÁS PAUL. Les traduction des belles-lettres hongroises dans la bibliothèque du Musée National Hongrois. (Sixième et septième parties) 2*, 17*	2*, 17*
HARSÁNYI ÉTIENNE. La Bibliothèque Rákóczi et son catalogue. (Neuvième et dixième partie)	6*, 17*
HOLUB JOSEF. Die Kriegssammlung der Széchényi-Bibliothek	5*
NOS BIBLIOTHÈQUES de province en 1913	2*
SZÜCSI JOSEF. Die Bibliothek Emerich v. Madáchs	1*

2. DOCUMENTS INÉDITS.

FRAKNÓI GUILLAUME. Une pétition de 1626 pour obtenir l'admission à la bibliothèque Corvinienne de Buda... ..	17*
--	-----

3. INDICATEUR OFFICIEL.

BERICHT über die Széchényische Bibliothek des Ungarischen National-Museums. Oktober 1914—Juni 1915... ..	6*, 17*
REGLEMENT für die Deponierung und Verwaltung der Familien-Archive im Ung. National-Museum... ..	7*

4. LITTÉRATURE.

BARANYAI JOSEF. Geschichte der Buchdruckerei und der periodischen Literatur von Komárom. Par Paul GULYÁS... ..	8*
FUMAGALLI G. L'arte della legatura alla corte degli Estensi a Ferrara e a Modena. Par H. R.	19*
HELTAI GASPARD. Háló. Kolozsvár, 1570. Par Paul GULYÁS... ..	18*

VI

	Page
STEINHOFFER KARL. Geschichte des Buches. I. Abteilung. Par Stefan	
GYALUS	7*
TRÓCSÁNYI ZOLTÁN cf. HELTAI GASPARD.	
VOGELSTEIN JULIE. Von französischer Buchmalerei. Par Σ	19*

5. REVUE DES PERIODIQUES HONGROIS.

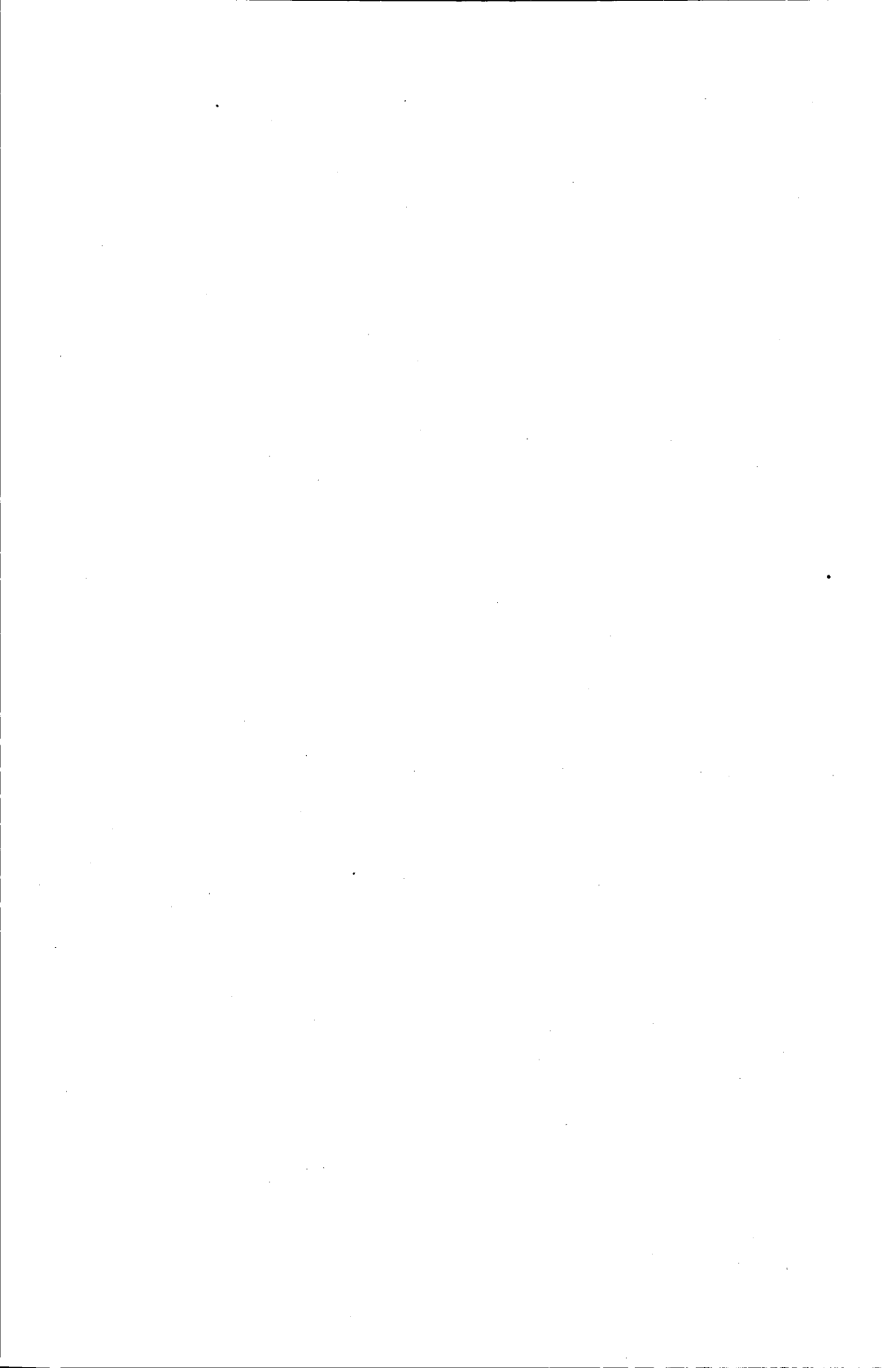
AKADÉMIAI ÉRTESÍTŐ XXV. 10., XXVI. 1.	8*
CORVINA XXXVII. 21., 22., 27., 28., 33., 36.	8*
ETHNOGRAPHIA XXV. 5., 6.	19*
IRODALOMTÖRTÉNET III. 8—10., IV. 1—2.	9*
IRODALOMTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK XXIV. 1.	19*
KÖZLEMÉNYEK SZEPESVÁRMEGYE MULTJÁBÓL VI. 1—2.	19*

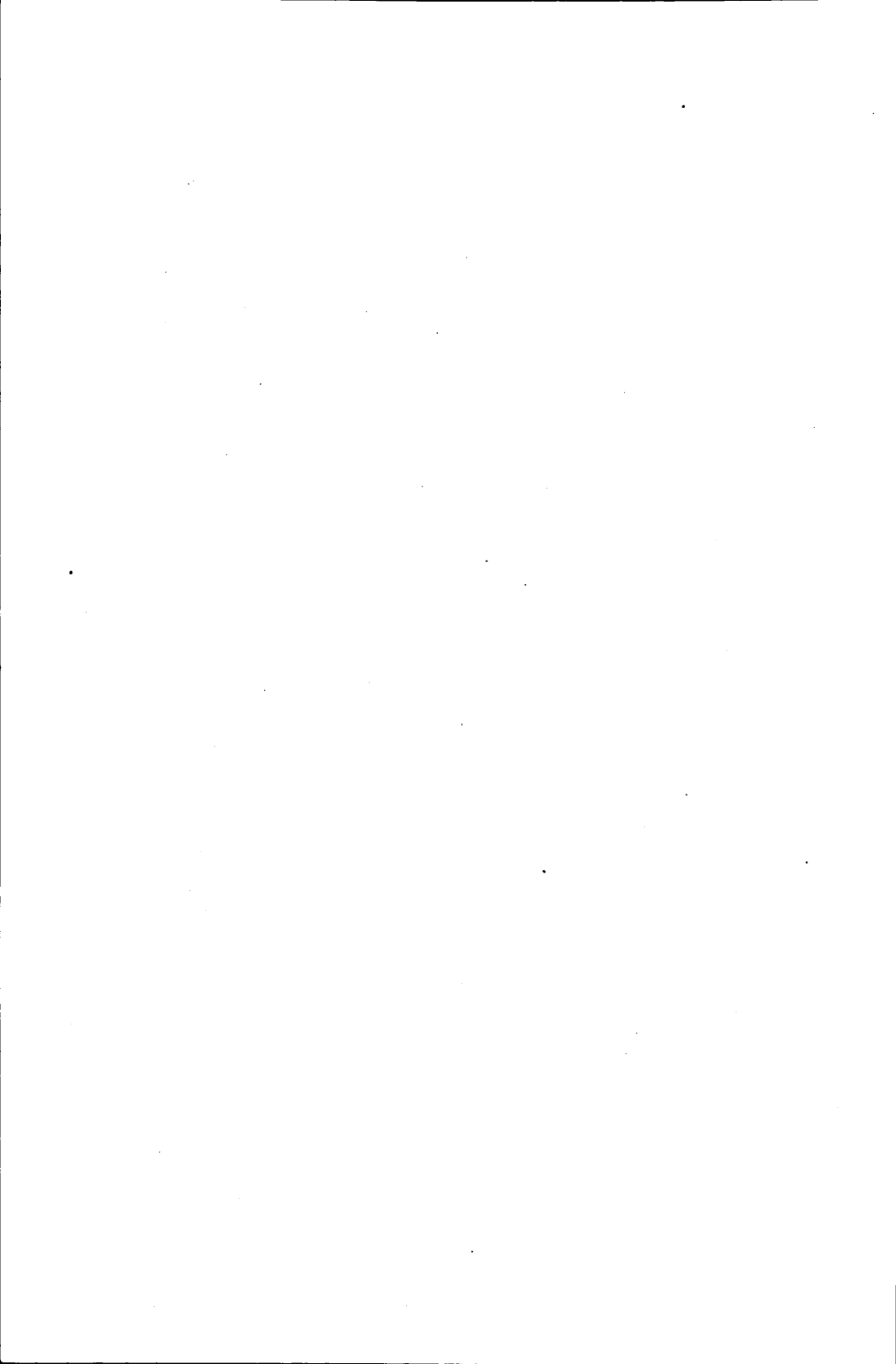
6. NOTICES.

Das Personal unserer Bibliotheken und der Krieg... ..	9*
Zur Geschichte der «Sokféle» (Koloman v. SZILY)	10*
Das Schicksal der Bibliotheken im Kriege (Paul GULYÁS)	10*
Zwei Überreste der Korvina in Amerika (P. G.)	12*
Dr. Edmund Hupka †	20*
Veränderungen im Personal der Bibliothek des Ung. National-Museums	20*
Das Personal unserer öffentlichen Bibliotheken und der Krieg	21*
L'état de la bibliothèque de l'université de Budapest en 1912 et 1913	22*
Hajnóczy und der Pol.-Kirchl. Manch Hermaeon (Emerich MOLNÁR) ...	22*
Leben und Werke der ungarischen Schriftsteller	23*
L'activité de la bibliothèque municipale de Budapest en 1914	23*
Die Kriegssammlung der Bibliothek des Ung. National-Museums	24*

*

CHANGEMENTS dans l'état des imprimeries hongroises de juillet à décembre	
1914	12*

Wilhelm FRAKNÓI: Eine im Auftrage des Königs Matthias gedruckte Flugschrift. (Ss. 1—4.)

König MATTHIAS hatte die Gewohnheit, jedesmal wenn er mit dem Kaiser in Streit geriet, sich in nach Rom, Neapel, Deutschland und der Schweiz versandten Schreiben zu verteidigen, und seinen Gegner als den Friedensstörer darzustellen. In diesen literarischen Fehden hat er auch die Buchdruckerkunst angewandt, ja er war vielleicht der erste Herrscher, der sich der Presse als Mittel zur politischen Agitation bediente. Wir dürfen annehmen, dass sein in Wien angeschlagenes Manifest gelegentlich der Kriegserklärung von 1477 in der Presse gefertigt wurde; und es ist ganz sicher, dass er später eine gegen den Kaiser gerichtete Flugschrift drucken liess, wie dieses aus einer kaiserlichen Verordnung vom Jahre 1488, an die Stadt Strassburg gerichtet, ersichtlich. Leider war diese Flugschrift bis jetzt nicht aufzutreiben; ihr Erscheinen im Sommer 1485 lässt indess darauf schliessen, dass sie beim Einzuge MATTHIAS' in Wien ausgegeben wurde.

Josef SZÜCSI: Die Bibliothek Emerich v. Madáchs. (Ss. 5—28.)

Die Liebe zur Wissenschaft und Literatur ist in der Familie MADÁCH fast ebenso alt, als die Familie selbst. Unter den Ahnen Emerich v. MADÁCH's gibt es zwei Dichter, einen medizinischen Schriftsteller, zwei Gesetzgeber und einen grosszügigen Rechtsgelehrten.

Die Familien-Bibliothek wurde vom Grossvater des Dichters, Alexander v. MADÁCH (gest. 1814) begründet. Alexander v. MADÁCH sammelte mit besonderem Eifer die alten Klassiker, grösstenteils in zweisprachigen Wiener Ausgaben seiner Zeit. Auch die zeitgenössische deutsche Literatur, sowie einige englische Schriftsteller in deutscher Übersetzung wurden von ihm erworben. Die ungarische schöne Literatur wurde fast kaum berücksichtigt, die historische Literatur dagegen umsomehr. Sehr bemerkenswert dürfte auch seine juristische Bibliothek gewesen sein, sie kam jedoch nicht auf uns, denn sie wurde von Aladár v. MADÁCH veräussert. Die Abteilung dürfte etwa 200 Bände zählen. — Alexander v. MADÁCH besass auch einige Werke theologischen Inhalts, sowie staatswissenschaftliche Erzeugnisse der Aufklärungszeit. Wie fast jeder reform-süchtige Mann seiner Zeit, war auch Alexander v. MADÁCH Freimaurer: seine Bibliothek enthielt 61 Stücke der freimaurerischen und verwandten Literatur, darunter auch ein Freiexemplar. Die vorhandenen Bücher dieser Sammlung sind durchwegs nummeriert, als Zeichen dafür, dass der Besitzer über seinen Bücherbestand auch einen Katalog aufgelegt hatte.

Die Bibliothek erbte der älteste Sohn Alexanders: Emerich v. MADÁCH,

der seine Erbschaft nicht nur zu schätzen, sondern auch zu vermehren verstand. Er kaufte hauptsächlich Werke über NAPOLEON, ferner französische Klassiker, sowie einige Erzeugnisse der ungarischen Dichtung, insgesamt etwa 250 Bde.

Sein Sohn, Emerich v. MADÁCH, der Dichter, holte sich vielfache Anregung aus dieser Büchersammlung, die er selbst ebenfalls um etwa 200 Bde vermehrte. Unter seinen Erwerbungen dominiert die schöne Literatur: ARANY, BAJZA, DAJKA, die beiden KISFALUDY, KÖLCSEY, SZIGLIGETI, VÖRÖSMARTY, BÖRNE, GOETHE, SCHILLER, HUGO, LESAGE, SÉVIGNÉ, BYRON und SHAKESPEARE — diese beiden letzten in deutscher Übertragung, alle anderen in der Originalsprache; — ferner Werke philosophischen, staatswissenschaftlichen, geschichtlichen und naturwissenschaftlichen Inhalts. Er liess auch ein Verzeichnis seiner Bücherei verfertigen, die jedoch recht fehlerhaft ausfiel. Man kann es für sicher annehmen, dass dieser Katalog in der Zeit seiner Gefangenschaft (1852—53) abgefasst wurde.

Der Sohn des Dichters, Aladár v. MADÁCH vermehrte zwar die Bücherei um viele Bände, wusste aber deren Integrität nicht zu bewahren. Erst trat er aus Familienrücksichten 85 Bde an seinen Onkel, Karl v. MADÁCH ab, dann veräusserte er die alte juristische Bibliothek. Das Verständnis für den literaturgeschichtlichen Wert der Bücherei scheint ihm jedoch nicht gänzlich gefehlt zu haben, denn er war es, der die vom Vater benützten und mit seinem Namenszug versehenen Bücher abgesondert aufstellen liess und das schon erwähnte Bücherverzeichnis mit den vorhandenen Büchern verglich und vielfach ergänzte.

Das ungarische National-Museum erwarb nun alle jene Bücher, die einst im Besitze des grossen Dichters waren: insgesamt 712 Bde und 2 Manuskripte. Aus dem oben erwähnten Verzeichnis, sowie der Aufzeichnungen Julius MORVAY's konnten noch 572 andere Bde und 3 Manuskripte ermittelt werden, so dass wir gegenwärtig den grössten Bestandteil der etwa 1500 Bände reichen Bibliothek kennen. Der hier veröffentlichten Liste der Bibliothek liegt hauptsächlich das Verzeichnis von 1852—53 zu Grunde, dessen ungenügende Daten möglicherweise ergänzt wurden; die mit römischen Ziffern versehenen Titel fanden sich im Verzeichnisse nicht vor; dieselben wurden von den vorhandenen Büchern selbst abgeschrieben; die mit den Buchstaben A. B. C. bezeichneten Titel stammen aus den Aufzeichnungen MORVAY's.

Paul GULYÁS: Les traductions des belles lettres hongroises dans la bibliothèque du Musée National Hongrois. (Sixième partie. Pp. 29—45.)

Cette partie du catalogue s'occupe de Alexandre PETŐFI et analyse les traductions tchèques, finnoises, françaises, croates et allemandes des poésies choisies du grand poète lyrique hongrois. L'article comprend les numéros 431 à 439.

Nos bibliothèques de province en 1913. (Pp. 46—98.)

Article fait d'après les rapports de l'Inspection supérieure et du conseil national des Musées et des Bibliothèques. En 1913 l'Inspection supérieure

disposait d'un budget total de 345.525 cour. Parmi les 86 instituts subordonnés à l'Inspection supérieure, il y a 32 bibliothèques publiques, 37 musées munis d'une bibliothèque générale et 9 disposant d'une bibliothèque spéciale destinée aux travaux scientifiques du personnel. L'inspection supérieure alloua 11.000 cour. aux frais de bâtiment et d'installation de trois bibliothèques, elles distribuèrent parmi 47 instituts 34.800 cour. de subsides réguliers dont le montant variait de 100 à 2800 cour., enfin elle dépensa 6727 cour. en subsides extraordinaires.

Il est impossible de donner un rapport suivi de l'activité des bibliothèques subventionnées, parce que leurs rapports annuels obligatoires ne s'étendent pas tous uniformément sur les mêmes points. Il y a même des bibliothèques — celles de Balassagyarmat, de la Société de Bibliothèque à Budapest, de Nagy-károly, de Szentes et de Turócszszentmárton — qui n'ont envoyé aucun rapport.

La plupart des instituts ne donnent nul renseignement sur leur revenus et leurs dépenses, et ceux qui s'étendent sur la question d'argent ne la traitent pas toujours avec la précision qui serait désirable. Des subsides communaux sont mentionnés par les bibliothèques de Győr (1617'24 cour.), de Kecskemét (1147'15 cour. pour des acquisitions), et de Temesvár (11.491'55 cour.).

Plusieurs bibliothèques se plaignent de l'insuffisance des locaux, ainsi les bibliothèques de Győr, de Gyulafehérvár (Société historique), de Miskolcz (Société de Musée) et de Pécs; ces deux dernières durent se borner à l'emmagasinage de leur stock. Par contre plusieurs bibliothèques occupèrent pendant cette année des locaux assez vastes dans les nouveaux palais de civilisation: telles les bibliothèques de Arad, de Komárom et de Marosvásárhely ou bien dans des édifices nouvellement adaptés à leurs besoins, telles la bibliothèque RÁDAY à Budapest, la bibliothèque du musée de Rimaszombat et la bibliothèque communale de Szabadka. L'installation intérieure du nouveau édifice de la bibliothèque CSAPLOVICS à Alsókubin ne put être achevée faute d'argent. Des travaux de réordonnement furent en train dans les bibliothèques de Békéscsaba, de Ipolyság, de Kiskúnfélegyháza, de Nyiregyháza et de Szászváros.

L'accroissement des bibliothèques fut très inégal. Nombre des acquisitions (achats et dons) 234 vols. à Alsókubin, 120 vols. à Bártfa, 1227 vols. à Budapest (bibliothèque RÁDAY), 14.435 pièces à Debreczen (académie réformée), 84 vols. à Dés, 93 vols. à Felka, 2451 pièces à Győr, 250 vols. à Gyulafehérvár, 10.961 vols. à Kassa, 339 vols. à Kecskemét, 12 vols. à Keszthely, 573 vols. à Kiskúnhalas, 1790 vols. à Komárom, 417 vols. à Losonc, 106 vols. à Lőcse, 318 vols. à Marosvásárhely, 326 vols. à Máramarossziget, 1295 vols. à Nagyenyed, 11.144 vols. à Nagyvárad, 1432 vols. à Pápa, 3483 vols. à Pozsony, 2196 vols. à Sárospatak, 6354 pièces à Sepsiszentgyörgy, 1589 vols. à Szabadka, 209 vols. à Szamosújvár, 140 vols. à Szatmár, 682 vols. à Szászváros, 1571 vols. à Szeged, 2469 vols. à Temesvár (bibliothèque municipale), 258 vols. à Temesvár (bibliothèque de la Société historique, 72 vols. à Temesvár (bibliothèque de la Société des sciences naturelles), 1032 vols. à Versecz et 217 vols. à Veszprém.

Nombre des volumes communiqués dans la salle de lecture: Budapest,

bibliothèque RÁDAY 613 vols., Győr 1045 vols., Hódmezővásárhely 51 vols., Kassa 4704 vols., Nagyvárad 26.933 vols., Pápa 2125 (nombre des lecteurs), Pozsony (bibliothèque municipale) 3717 vols., Szeged 18.670 vols. et Temesvár (bibliothèque municipale) 7900 vols. Nombre des prêts à domicile : Arad 7172 vols., Dés 88 vols., Győr 2932 vols., Gyulafehérvár 63 vols., Hódmezővásárhely 1425 vols., Ipolyság 152 vols., Kassa 9167 vols., Késmárk 3926 vols., Kiskúnhalas 2005 vols., Komárom 18.257 vols., Marosvásárhely 4430 vols., Máramarosziget 1568 vols., Nagyenyed 6764 vols., Nagyvárad 932 vols., Nyitra 1842 vols., Pozsony (bibliothèque municipale) 4791 vols., Sárospatak 3197 vols., Szatmár 699 vols., Szeged 418 vols., Temesvár (bibliothèque municipale) 7393 vols., Tiszafüred 4211 vols. et Versecz 16.721 vols.

Quant aux bibliothèques populaires mises sous le contrôle du Conseil national des Musées et des Bibliothèques, leur nombre s'élevait à la fin de l'année à 1425. Les bibliothèques créées en 1913 se répartissent de la manière suivante : le conseil national lui-même fondait pour la somme de 51.119'82 cour. 34 bibliothèques fixes et 32 bibliothèques ambulantes ; des sociétés d'éducation subventionnées de l'État la AMKE érigeait 12 bibliothèques, la DMKE en fondait 10, la DKE 10, la EMKE 15, la FMKE 9, enfin la Société scolaire hongroise et le Cercle SZÉCHENYI à Eperjes en fondaient chacun une. Les subventions distribués par le Conseil national s'élevaient à la somme de 72.500 cour., répartie parmi 63 sociétés et bibliothèques du pays et 4 instituts de l'Étranger. En outre le conseil national dépensait 3600 cour. à l'accroissement de 40 bibliothèques populaires créées par le Ministère de l'Agriculture et 5350 cour. à la gratification des bibliothécaires. Les sommes destinées à la création des séries ambulantes de livres et aux menues dépenses furent absorbées par l'excédant du budget de l'année. La deuxième édition du Manuel de bibliothéconomie populaire de M. GULYÁS vit le jour vers la fin de l'année.

1133 bibliothèques ont fourni des dates plus ou moins précises sur le stock de livres et le nombre des prêts. Le total des volumes communiqués s'élève à 992.562 volumes ; le stock complet des bibliothèques monte à 467.345 volumes ; 750.172 des volumes prêtés appartiennent à la catégorie des livres récréatifs. Du total des prêts 146.428 volumes se répartissent parmi 42 bibliothèques de la capitale. Le chiffre des prêts dépassait 20.000 vols. dans 3 bibliothèques de la capitale ; 10.000 volumes dans 2 bibliothèques de Budapest, dans 2 bibliothèques de Temesvár, ainsi que dans les bibliothèques de Egeyk, Győr, Hódmezővásárhely, Komárom, Nagybecskerek et Nagykanizsa ; 5000 vols. dans 16 bibliothèques de province ; 1000 vols. dans 140 villes de province ; tandis que dans 125 bibliothèques de province le chiffre des prêts restait audessous de 100.

Il n'y a que 70 bibliothécaires qui reçoivent de traitement régulier des autorités locales. Le total de ces traitements monte à 13.544 cour. 44 bibliothèques populaires reçoivent de subvention communale dont le total ne s'élève qu'à 10.812'14 cour. Du denier des prêts 36 bibliothèques ont perçu 1126'75 cour. ; les amendes s'élevèrent dans 56 bibliothèques à 335'62 cour.

Josef HOLUB: Die Kriegssammlung der Széchényi-Bibliothek. (Ss. 99—101.)

Die Direktion der Széchényi-Bibliothek hat im Anschluss an ihr Archiv eine besondere Kriegsabteilung errichtet, welche einesteils alle wichtige gedruckte und schriftliche Dokumente des Inlandes, sowie möglichst vieles aus dem im Auslande erscheinenden Material in sich fassen soll. Zu diesem Zwecke werden von den Pflichtexemplaren alle auf den Weltkrieg bezügliche Erzeugnisse an diese neue Abteilung überwiesen; ferner richtete das Ministerium des Innern an sämtliche Behörden den Befehl, je ein Exemplar ihrer mit dem Kriege irgendwie zusammenhängenden amtlichen Verordnungen und Veröffentlichungen an das National-Museum abzuliefern, endlich hat uns auch das k. u. k. Kriegsministerium je ein Exemplar seiner Verordnungen und Anschlagzettel zugesprochen. Auch viele Privatstiftungen vermehren tagtäglich unsere Sammlung.

Die ausländischen Pressezeugnisse werden grösstenteils durch Ankauf erworben. Dank unserer guten Verbindungen wird schon jetzt nicht nur in Österreich und im verbündeten Deutschland für uns gesammelt, sondern auch in den neutralen Ländern, ja sogar die literarischen Erzeugnisse unserer Gegner werden, wenigstens teilweise, durch neutrale Vermittelung an uns übermittelt.

Die provisorische Aufstellung der rasch anschwillenden Sammlung zerfällt in vier Hauptgruppen. Die erste Hauptgruppe enthält offizielle Schriften und ist in folgende elf Unterabteilungen eingeteilt: 1. An meine Völker; 2. Manifest der Regierung; 3. Militärische Kundmachungen; 4. auf die staatliche Unterstützung bezügliche Kundmachungen und Formulare; 5. behördliche Mitteilungen, nach Komitaten und Städten geordnet; 6. Drucksachen der Haupt- und Residenzstadt; 7. Drucksachen der kroat.-slavonischen Regierung; 8. Drucksachen der bosnisch-herzegowinischen Regierung und des Magistrates Sarajevo; 9. auf die Kriegsanleihe bezügliche Drucksachen; 10. Formulare und Drucksachen der Feldpost; 11. Verlustlisten.

Die zweite Hauptgruppe enthält nichtoffizielle Kundgebungen aller Art, und ist in folgende 17 Unterabteilungen eingeteilt: 1. Auf den Tod des Thronfolgers Franz Ferdinand bezügliche Drucksachen; 2. Partezettel der im Kriege Gefallenen; 3. Bewegung betreffs Winterausrüstung; 4. das Rote Kreuz; 5. Wohltätigkeitsbewegung; 6. Programme; 7. Gebetbücher; 8. Karten und Pläne; 9. bildliche Darstellungen; 10. Gedenkblätter; 11. humoristische Darstellungen; 12. illustrierte Postkarten; 13. Kriegslieder und Musik; 14. einzelne Nummern in- und ausländischer Tageszeitungen und Zeitschriften; 15. Nummern der *Tábori Ujság* von Przemysl; 16. russische Erinnerungen; 17. vermischte kleinere Schriften.

Eine Gruppe für sich bildet die eigentliche Kriegsliteratur, die schon jetzt etwa 1000 Bände zählt.

Eine letzte Hauptgruppe bilden die Briefe und Aufzeichnungen der ins Feld Gezogenen; diese Gruppe wird jedoch nur nach Abschluss des Krieges eine erheblichere Bereicherung erfahren.

Die neue Abteilung zählte Anfang dieses Jahres etwa 12.000 Stücke.

Wir erwähnen noch, dass die Kriegsabzeichen vom Münzkabinet des Nationalmuseums gesammelt werden.

Étienne HARSÁNYI: La bibliothèque Rákóczi et son catalogue. (Neuvième partie. Pp. 102—105.)

Publication des pages 25 à 29 du manuscrit intitulé: *Catalogus librorum illustrissimi Sigismundi Rákóczi inventatorum*. Dans les notes sont signalés les volumes de l'inventaire qui se trouvent encore de nos jours à Sárospatak, ou bien à Sátoralja-Ujhely. Pour les autres articles de l'inventaire on a tâché au moins de rétablir le titre exacte et identifier l'édition possible.

INDICATEUR OFFICIEL.

Bericht über die Széchényische Bibliothek des Ungarischen Nationalmuseums im letzten Quartal des Jahres 1914. (Ss. 106—109.)

Neuerwerbungen der Druckwerke-Abteilung: Pflichtexemplare 2762 St., Geschenk 301 St., Ankauf 418 St., insgesamt 3481 St. Druckwerke. Dazu kommen noch 3890 St. kleinere Druckwerke, ebenfalls als Pflichtexemplare zugekommen. Auf ankauf wurden verausgabt 1911'09 K, 30 Mark, und 12'8 holl. Gulden. Im Lesesaal benützten 9670 Personen 17.890 Bde. Ausgeliehen wurden an 424 Personen 916 Bde. Im verflossenen Quartal wurden 2276 Werke katalogisiert. An die Buchbinderei wurden 136 Werke in 216 Bden überwiesen. In das Bureau der Pflichtexemplare liefen während dieser Zeit 995 Sendungen ein, von daselbst wurden 939 Briefe abgesendet, darunter 105 Reklamationen. Wegen Übertretung des G.-A. XVI: 1897 wurde keine einzige Buchdruckerei gerichtlich verfolgt. Während des ganzen Jahres liefen als Geldstrafen 455'76 K ein.

Neuerwerbungen der Zeitungsbibliothek: 38 Jahrgänge in 26.902 Nummern als Pflichtexemplare, 440 Nummern als Geschenk, 3 Jahrgänge in 284 Nummern aus einer anderen Abteilung überwiesen; insgesamt also 41 Jahrgänge in 27.626 Nummern. Im Lesesaal benützten 477 Personen 1283 Zeitungsbände; ausgeliehen wurden an 20 Personen 150 Bde. Revidiert wurden 41 neue und mehrere ältere Jahrgänge in 27.626 Nummern, katalogisiert 708 Jahrgänge.

Neuerwerbungen der Handschriftenabteilung: Ankauf: 1 neuzeitige Handschrift, Geschenke 4 Bde Musikalien; aus einer anderen Abteilung wurden überwiesen 20 neuzeitige Handschriften, 47 Literaturbriefe, 4 literarische Analekten und 3 Bde Musikalien, durch amtliches Sammeln 1 Bd. Musikalien, insgesamt 80 St. Auf Ankäufe wurden 15'14 K zugewendet. Im verflossenen Quartal benützten 60 Personen 139 Bde und 1426 Briefe; verliehen wurden 5 Handschriften.

Neuerwerbungen des Archivs: durch Ankauf 6 St., im Schenkungswege 51 St.; aus einer anderen Abteilung überwiesen 1 St.; insgesamt 58 St. Von den Neuerwerbungen entfallen 3 St. auf die Zeit von 1526, 50 St. auf die

neuere Zeit, 3 St. auf die Sammlung der Adelsbriefe und 2 St. auf die Sammlung der 1848/49-er Schriften und Drucke. Von den als Deposita verwalteten Familien-Archiven wurde dasjenige der Familie BERÉNYI um 352 St. vermehrt. Benützt wurden von 32 Personen 11'646 Stücke; auswärts verliehen wurden 76 St.

Die in Verbindung mit dem Archiv neu errichtete Kriegssammlung bestand am Ende des Jahres 1914 aus 8384 St., wovon 1375 St. als Pflicht-exemplare oder amtliche Sendungen, 6174 St. durch Ankauf und 835 Stück im Schenkungswege zugeflossen sind. Auf Ankäufe wurden 977'49 K, 212'65 M und 65 L verwendet.

Reglement für die Deponierung und Verwaltung der Familien-Archive im Ungarischen National-Museum. (Ss. 109—110.)

Das am 4. September 1914 sub Num. 78.077 vom k. ung. Minister für Kultus und Unterricht erlassene Reglement fasst in zehn Punkten jene Bedingungen und Förmlichkeiten zusammen, welche bei der Deponierung der Familien-Archive zu erfüllen sind. Den Vorschriften zufolge kann das Archiv nur vom rechtlichen Besitzer desselben deponiert werden. Die Einlieferung des Archivs erfolgt auf Kosten des Besitzers oder aber des Museums. Jedes Familien-Archiv wird abgesondert aufgestellt und mittelst entsprechendem Sonderstempel bezeichnet. Jedes Archiv wird chronologisch geordnet und das die Dokumente Stückweise aufzählende chronologische Verzeichnis wird dem Depositeur als Empfangsschein überwiesen. Ein ausführliches Inhaltsverzeichnis der deponierten Stücke wird nur auf Verlangen und Kosten der Familie verfertigt und zur Verfügung gestellt. Das deponierte Archiv kann, falls diesbezüglich beim Deponieren keine besondere Bedingungen geschlossen wurden, behufs wissenschaftlicher Forschung im Raume des Museums von jedermann benützt werden. Dem Depositeur oder seinem Nachfolger können einzelne Stücke des Archivs leihweise ausgeliefert werden. Die Rückgabe ganzer Archive oder einzelner Stücke erfolgt nur ganz ausnahmsweise und auf besondere Ermächtigung des Ministers für Kultus und Unterricht.

LITTÉRATURE.

(Pp. 111—115.)

1. Karl STEINHOFFER: (Geschichte des Buches. I. Teil. Kurze Geschichte der Buchdruckerei und des Buchhandels in Ungarn von den ältesten Zeiten bis zu unseren Tagen. — Lesekabinet für Gewerbetreibende. XXI. Jahrg. 1—3. Lief.) Das vorliegende Heft STEINHOFFER's fasst mit wahrem Ameiseneifer alles zusammen, was über die Geschichte der Buchdruckerei und des Buchhandels in Ungarn bis jetzt an das Tageslicht befördert wurde. Die etwas trockene und in ihrer wenig übersichtlichen Anhäufung der Daten recht ermüdende Darstellung wird den gewohnten Lesekreis der Sammlung, wo das Werkchen erschienen ist, kaum befriedigen. Dem Ziele der Sammlung entspräche viel besser, wenn der Verfasser mit spärlicheren Datenangaben, aber

mit etwas mehr Rücksicht auf die technische und ästhetische Entwicklung und die sozialen Verhältnisse, ein grosszügiges, aber lebendiges Bild entworfen hätte. In ihrer jetzigen Gestalt interessiert das Büchlein mehr die Fachgelehrten, jedoch werden dieselben auch nicht ganz zufriedengestellt, da die Quellenangaben fast durchwegs fehlen und somit die Kontrolle sehr erschwert, wo nicht gänzlich unmöglich ist. Jedoch ist die Kontrolle keinesfalls unnötig: ein einziger Abschnitt: *Das Erfinden und Verbreiten der Buchdruckerkunst im XV. Jahrhundert* weist so viele Ungenauigkeiten — Druckfehler und veraltete Ansichten — auf, dass das Heftchen nur mit der grössten Vorsicht zu gebrauchen ist. Dadurch, dass die Buchdruckerkunst und der Buchhandel völlig abgedeutelt behandelt werden, sind viele Wiederholungen aufgetreten. Die Behandlung der neuesten Zeit ist etwas dürftig und lückenhaft ausgefallen. (Stefan GYALUS.) — 2. Josef BARANYAY: (Geschichte der Buchdruckerei und der periodischen Literatur von Komárom.) Das hübsch ausgestattete Büchlein scheint aus Zeitungsartikeln hervorgegangen zu sein, daraus sind manche Unebenheiten und Wiederholungen zu erklären. Der Versuch, Komároms Buchdruckergeschichte über 1705 zurückzuführen, ist dem Autor nicht gelungen. Das erste Erzeugnis der Komáromer Presse ist der rasch populär gewordene Kalender auf das Jahr 1706, dessen Privileg, von 1705 datiert, keine Anhaltspunkte für ältere Jahrgänge bietet. — Die Buchdruckergeschichte füllt vier Kapitel des Büchleins, der fünfte Abschnitt ist dem Komáromer Kalender gewidmet, der sich bis jetzt aufrecht zu erhalten wusste, das letzte Kapitel behandelt andere Presserzeugnisse von Komárom, und zwar nicht nur die periodische Literatur, wie es im Titel versprochen wird, sondern auch Plakatdrucke, Banknotendrucke, Volksschriften und Bücher aller Art. Im Anhang ist eine dankenswerte bibliographische Zusammenstellung der in Komáromer Zeitungen, Jahresberichten, Kalender u. s. w. erschienenen Artikel über die Stadt und das Komitat Komárom beigefügt. (Paul GULYÁS.)

REVUE DES PÉRIODIQUES HONGROIS.

Akadémiai értesítő. (Bulletin de l'académie.) *XXV. année, 10. livraison* Nouveaux manuscrits de Bolyai dans la bibliothèque de l'Académie hongroise des sciences. (La veuve du professeur de lycée Pierre SZABÓ donna à l'Académie les manuscrits de feu son mari. Parmi ces manuscrits il y a 159 lettres, dont 53 sont de Farkas BOLYAI adressées à son fils Jean.) — Les nouvelles acquisitions de la bibliothèque de l'Académie hongroise des sciences. (Liste des ouvrages achetés.) — *XXXVI. année, 1. livraison*: Sigismund SIMONYI: A la méthodologie de la critique des textes. (Examen de l'oeuvre des copistes au point de vue linguistique et groupement systématique des fautes de copies les plus fréquentes.)

Corvina. *XXXVII. année, 21—22. numéros*: Michel TOMPA: Les plaisirs d'un éditeur. (Réimpression de l'article satirique du grand poète hongrois publié dans l'année de 1846 du *Pesti Divatlap*.) — *27, 28, 33. numéros* François KENDE: La guerre et la librairie. (Dans les premiers jours de la guerre

la vente de livres a presque complètement cessé. Bientôt une nouvelle branche de librairie s'est développée: le débit des cartes géographiques. Presque pendant quatre semaines les cartes sont les seules articles qui soient de bon débit. Les difficultés de transport, la réduction du personnel dans les grandes maisons d'édition causèrent également beaucoup de troubles dans les premières semaines de cette époque historique. Les nouveautés de librairie s'occupent presque exclusivement de la guerre. Les descriptions illustrées paraissant en livraisons hebdomadaires pullulent.) — 36. numéro: Les livres pour nos soldats blessés. (Jusqu'au 15 novembre dernier la commission de la distribution de livres aux soldats blessés a reçu des éditeurs, libraires et du grand public 47.760 volumes et opuscules. Les pièces offertes sont pour la plupart en langue allemande [ce sont surtout des numéros de *l'Universal-Bibliothek*], leur valeur littéraire est très divers; il y a aussi beaucoup de volumes incomplets. La commission distribua de cette masse 14.000 volumes et 350 colis de périodiques parmi 70 hôpitaux de la capitale; elle expédia 1,600 kilo de livres et de périodiques dans 44 villes de province en Hongrie et 5000 kilo dans 395 villes et villages d'Autriche.)

Irodalomtörténet. (Histoire littéraire.) III. année, 8—10. livraisons: Louis ERDÉLYI: Le problème de l'auteur de la comédie de Balassi. (Les preuves linguistiques tirées du dialecte de cette comédie sont à l'appui de l'ancienne opinion naguère mise en doute que la comédie est l'oeuvre de KARÁDI.) — IV. année, 1—2. livraisons: Béla TOLNAI: Une traduction perdue de Joseph Katona. (Nous savons qu'on a représenté sur le théâtre de Buda le 7 février 1813 un drame de Joseph KATONA intitulé *Medve Albert*. Cette oeuvre perdue du grand dramaturge dut être la traduction de la pièce de Joseph Alois GLEICH: *Albert der Bär*.)

NOTICES.

(Pp. 119—127.)

Das Personal unserer Bibliotheken und der Krieg. Bis zum 31. Dezember 1914 sind aus unseren grösseren öffentlichen Bibliotheken folgende Angestellte zum Felddienste eingerückt: 1. *Von der Bibliothek Széchenyi*: Dr. Ladislaus BARTFAI SZABÓ Kustos, Dr. Konstantin SULICA Hilfskustos und Dr. Edmund HUPKA Praktikant. — 2. *Von der kgl. Universitäts-Bibliothek Budapest*: Die Praktikanten Dr. Erwin CZAKÓ und Johann SIMONFI, die Diener Josef PINTÉR, Andreas SZABÓ, Andreas LÖRINCZ, Ladislaus MAGYARY, Alexius JUHOS, Franz GERGELY, Ladislaus PANKI, Emerich GÖCS und Johann PICHLER. — 3. *Von der kgl. Polytechnischen Bibliothek Budapest*: Die Diurnisten Rudolf KLEIN und Eugen CSUTKA, der Unterbeamte Johann SZIGETI, die Diener Stefan GYURCSIK, Franz STAUB und Franz FONYÓ. — 4. *Von der Bibliothek des Abgeordnetenhauses Budapest*: der Hilfsbibliothekar Alexander NAGY, der Diurnist Graf Viktor HUGONNAY und der Diener Stefan MATÓ. — 5. *Von der Bibliothek des ung. kgl. centralen statistischen Institutes Budapest*: der Praktikant Dr. Julius MIKE, ferner die Diurnisten Stefan MÓRA d. J., Ladislaus PAP, Béla LÁNYI und

Dr. Zoltán SZÖLLÖSY. — 6. *Von der kgl. Universitäts-Bibliothek Kolozsvár*: Die Bibliothekare Anton VALENTIN und Stefan MONOKY, beide verwundet in Kriegsgefangenschaft geraten; die Praktikanten: Árpád HERÉPY (verwundet), Johann ANDRÁSOF SZKY, Georg BORBÉLY und Ignaz BALOGH (verwundet, zur Auszeichnung mit der goldenen Tapferkeitsmedaille unterbreitet), der Diurnist Karl BERTALAN, die Unterbeamten Johann KOVÁCS (verwundet und mit der silbernen Tapferkeitsmedaille II. Klasse ausgezeichnet) und Stefan BALÁZS; die Diener: Josef NAGY (verwundet), Josef HORVÁTH, Michael SIMON, Georg PÁLL, Martin BÁCZA, Ádám SALAMON und Nikolaus URSZ (verwundet). — 7. *Von der kgl. Universitäts-Bibliothek Pozsony*: der Bibliothekar Dr. Koloman PERSIÁN, fiel, laut privater Mitteilungen, auf dem Felde der Ehre. — 8. *Von der öffentlichen städtischen Bibliothek Budapest*: der Bibliothekar Dr. Robert BRAUN, der zur Bibliothek eingeteilte Offizial Paul DRESCHER, der Interimsbeamte Rudolf BOR, der Praktikant Josef TRUMMER, die Diener Georg PEINITS und Stefan SZABÓ. — 9. *Von der städtischen Somogyi-Bibliothek Szeged*: die Diener Andreas SZILL und Johann KRIGLER (verwundet). — Wir richteten eine Anfrage auch an die kgl. Universitäts-Bibliothek Zagreb, erhielten aber keine Antwort.

Zur Geschichte der «Sokfélé». Von den ersten zwei Bänden dieses Werkes des Bibliographen Stefan SÁNDOR ist auch eine bisher nirgends verzeichnete 2. Auflage erschienen, mit dem Verlagsvermerk: *Győrött, Streibig József betűvel, 1806.* (Koloman v. SZILY.)

Das Schicksal der Bibliotheken im Kriege. Im gegenwärtigen Weltkriege haben besonders zwei Ereignisse vom Standpunkte der Bibliothekare grössere Bedeutung. Das traurige Schicksal der berühmten Universitäts-Bibliothek Löwen, die der berechtigten Selbstverteidigung der siegreichen deutschen Armee zum Opfer fiel und die Ausplünderung der OSSOLINSKI-Bibliothek durch die Lemberg besetzenden russischen Truppen. Der die Gründungsgeschichte der grossartigen kaiserlichen Bibliothek zu St.-Petersburg kennt, wird die Gerüchte über die Ossolinskischen Sammlungen nicht im geringsten bezweifeln. Ist doch diese kaiserliche Sammlung in ihren Anfängen weiter nichts, als die weltberühmte Zaluskische Bibliothek, die im Jahre 1794 bei der Einnahme Warschaws durch SUWAROW annektiert und nach der Newa-Hauptstadt befördert wurde. In späteren Jahren war die Kriegsbeute ebenfalls eine der ergiebigsten Mittel zur Vermehrung der Bücherbestände der kaiserlichen Bibliothek.

Denken wir aber ja nicht, dass die Plünderung der Bibliotheken eine Errungenschaft der russischen Kriegsführung sei. Sie wurde schon im Altertum öfter ausgeübt. Die ägyptischen und griechischen Bibliotheken hatten von den Persern, später von den Römern viel zu leiden. AEMILUS PAULUS und LUCIUS LUCULLUS kehrten beide mit reichen Bücherschätzen aus ihren Feldzügen heim. Im rauhen Zeitalter der Völkerwanderung und des frühen Mittelalters spielten die Bücher in den Plünderungen nur insofern eine Rolle, da sie oft eine reichgeschmückte, wertvolle Hülle hatten. Meistens riss man aber nur die mit Gold und Silber beschlagenen Deckel herab, die Bücher selbst wurden als wertlos weggeschleudert und ihrem Schicksal überlassen.

Seit der Renaissance ist ein mächtiger Umschwung auch auf diesem Gebiete fühlbar. Fast alle Fürsten der Zeit waren begeisterte Bücherfreunde und scheuten sich nicht, dieses ausgiebige Mittel zur Vermehrung ihrer Bücherschätze anzuwenden. Wir führen nur das Beispiel ALPHONS' I., König von Neapel, MATHIAS' I., König von Ungarn, sowie der Franzosenkönige KARL VIII. und LUDWIG XII. an. Die Wirren des dreissigjährigen Krieges waren auch mancher Bibliothek verhängnisvoll. Vielleicht aber keiner so sehr, als der berühmten Palatina zu Heidelberg. Sie wurde 1622 von Herzog MAXIMILIAN von Bayern dem Papst GREGOR XV. als Entschädigung für die Kriegskosten überlassen. Derselbe Fürst liess auch andere Büchersammlungen, die das Waffenglück ihm in die Hände spielte, nicht unberührt. Nur dass er sie für sich selbst behielt und nach München entführte. Er berief sich dabei auf den seinen Sammlungen durch die Schweden zugeführten Schaden. Indes dürften seine Verluste nicht allzu gross gewesen sein, denn er liess die grössten Schätze seiner Bibliothek noch zu rechter Zeit in Fässer verpackt in den Burghausener Waldungen verbergen. Diese Vorsichtsmassregel gegen die Schweden war keineswegs unberechtigt, sind doch in den Beständen der Universitäts-Bibliothek Uppsala und der kgl. Bibliothek Stockholm noch heute zahlreiche Spuren der Beuten GUSTAV ADOLFS und seiner Nachfolger zu ermitteln, darunter die gothische Bibel ULFILAS, aus Prag erbeutet.

Keine dieser Plünderungen kann jedoch, was die Zahl und den Wert der erbeuteten Stücke betrifft, in Vergleich gezogen werden mit den Schätzen, die den siegreichen Truppen NAPOLEONS abgegeben werden mussten. Aus Belgien und Italien verschleppten sie über 3000 Manuskripte, darunter vieles aus dem Vatikan. Etwas weniger ergiebig war die Plünderung der deutschen Sammlungen. Am glücklichsten verlief sich die Franzosenwirtschaft in Berlin. Der französische Kommissär BIGNON waltete hier ziemlich bescheiden: er begnügte sich mit einem vollständigen Exemplar der Denkschriften der Berliner kgl. Akademie der Wissenschaften. Ganz anders gestaltete sich die Lage in Wien. Zwar wurden die grössten Cimelien der kaiserlichen Bibliothek zu rechter Zeit verpackt und auf der Donau nach Ungarn geschafft, doch konnte der General-Direktor der französischen Museen, DENON, von den zurückgebliebenen, noch sehr viel Wertvolles enthaltenden Beständen mehrere hundert griechische, lateinische, französische und italienische Handschriften, ferner 169 Druckwerke beschlagnehmen und nach Paris abliefern. Die SZÉCHÉNYI-Bibliothek Budapest flüchtete sich zweimal vor den Franzosen: das erstemal in 1805 nach Temesvár, das zweitemal in 1809 nach Nagyvárad, beidemals ganz unnötigerweise, da NAPOLEONS Armee Pest nicht besetzt hatte. — Der grösste Teil der in den Napoleonischen Feldzügen erbeuteten Bücherschätzen kamen aber bald wieder im Besitz ihrer rechtmässigen Besitzer. Am schlechtesten kam der Heilige Vater davon: die aus Heidelberg stammenden Stücke wurden nicht an ihm, sondern an der Universitätsbibliothek Heidelberg abgegeben. Dass aber bei der Rücklieferung der erbeuteten Stücke vieles auch noch weiter in Paris zurückgeblieben ist, erweist die MANESSE-Handschrift, die nur nach dem Kriege 1807/71 den Deutschen abgegeben wurde.

Aus allgemein kultureller Rücksicht sind viel schwerer jene Verluste, welche durch den der Kriegsführung zufolge entstandenen Brand der Büchereien der Menschheit zugefügt wurden. Vom Brande der alexandrinischen Bibliothek bis zur Vernichtung der Löwener Universitätsbibliothek traf dieses schwere Schicksal eine fast unübersehbare Reihe der Bibliotheken. Die Völkerwanderung, der Mongolensturm, der hundertjährige, sowie der dreissigjährige Krieg vernichtete eine ganze Menge Bibliotheken, samt anderen wertvollen Kulturschöpfungen. Dass wir Ungarn in literarische Überreste der Árpáden-Zeit so arm sind, ist fast ausschliesslich dem Mongolensturm zu verdanken. In der Neuzeit wurde gar manche ungarische Bibliothek von den Türken oder von den kaiserlichen Truppen vernichtet. Wir erinnern nur an die Bibliotheken der Unitarier-Hochschule in Kolozsvár, des siebenbürgischen Fürsten Gabriel BETHLEN zu Gyulaféhervár, und des reformierten Kollegiums in Debreczen. Auch der Freiheitskampf von 1848/49 verlief nicht ohne Schaden dieser Art. Die berühmte Bibliothek des Kollegiums zu Nagy-Enyed wurde fast gänzlich vernichtet. Chronologisch am nächsten liegt uns die Vernichtung der Strassburger Bibliothek, die in der Nacht vom 24. August 1870 in Flammen aufging. Wir haben eine zeitgenössische, allerdings etwas gehässige Darstellung des Unglücks aus der Feder des Rudolf REUSS, die jedoch ziemlich klar durchblicken lässt, dass bei etwas mehr Vorsicht seitens der Behörden das Unglück leicht hätte vermeidet werden können. Auch an der Vernichtung der Universitätsbibliothek Löwen fällt die Hauptschuld auf die Einheimischen. (PAUL GULYÁS.)

Zwei Überreste der Korvina in Amerika. Unter den in neuester Zeit feilgebotenen Reliquien der berühmten Bibliothek des Königs MATTHIAS CORVINUS war bisher das Schicksal zweier Stücke gänzlich unbekannt. Das eine ist ein prachtvoll verziertes Inkunabel auf Pergament: *Statuta urbis Romae* o. O. u. J., aus der herzoglichen Bibliothek ALTEMPS im Jahre 1908 verkauft, das andere die schön geschmückte DIDIMUS-Handschrift, welche im Jahre 1912 zu einem exorbitanten Preise dem ungarischen Staate feilgeboten wurde. Wie wir aus dem Schreiben eines in Amerika lebenden Ungarn an Herrn Baron Emerich von SZALAY erfahren, wurden beide Reliquien von Pierpont MORGAN erstanden und befinden sich zur Zeit im berühmten Marmorsaal des 1913 verstorbenen Bibliophilen. (P. G.)

CHANGEMENT DANS L'ÉTAT DES IMPRIMERIES HONGROISES DE JUILLET A DECEMBRE 1914.

(Pp. 127—128.)

Explication des signes: * imprimeries non avisées officielement;
** imprimeries dissoutes.

La Bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois en 1914.
(Pp. 129—147).

La guerre mondiale qui éclata vers le milieu de l'année passée interrompit pour quelque temps le cours normal de notre activité, mais bientôt elle nous imposa de nouveaux devoirs que nous cherchions à accomplir de notre mieux.

Notre but principal fut de maintenir le service ininterrompu de notre bibliothèque malgré la réduction assez sensible du personnel; ensuite il fallait exécuter toutes les mesures de sûreté imposées par les temps de guerre et enfin nous cherchions à collectionner dès le début des opérations militaires toutes les documents relatifs à ces temps historiques.

Plusieurs de nos employés font le service militaire dès l'appel aux armes; ainsi M. le conservateur Ladislav SZABÓ, M. le conservateur adjoint Constantin SULICA et M. le surnuméraire Edmond HUPKA. MM. Eugène VÉRTESY, Guillaume FITOS et François ZSINKA firent également pour quelque temps leur service militaire, mais ils furent congédiés ou renvoyés pour causes de santé. MM. Théodore RÉDEY et Zoltan TÓTH se firent enrôler à la garde nationale de Budapest.

Dans le personnel de la bibliothèque nous marquons les changements suivants: M. Daniel HAVRAN, conservateur avança à la charge de conservateur supérieur, M. le dr. Guillaume FITOS, conservateur adjoint à celle de conservateur. M. le dr. Emil JAKUBOVICH fut nommé conservateur adjoint, M. le dr. Théodore RÉDEY et Mlle Marie HOFFMANN surnuméraires furent nommés conservateurs adjoints titulaires. M. le dr. Béla BEVILAQUA, conservateur adjoint et le sous-officier Paul KEREKES furent mis à la retraite. Le garçon de service surnuméraire Joseph BREZOVICS mourut par suite d'une longue maladie.

Les voyages d'étude du personnel furent suspendus à cause de la guerre et les voyages officiels réduits au minimum.

La *Revue bibliographique hongroise* et son *Bulletin* parurent aussi pendant cette année comme publications officielles de la Bibliothèque.

Nombre des affaires réglées 681; celui des cartes d'admission: 3632.

Nombre total de l'accroissement dans les quatre départemens de la bibliothèque: 168.363; lecteurs: 25.829; pièces communiquées: 139.330. Sommes dépensées pour les acquisitions: 41.373'20 couronnes, 3588'76 marcs, 50 marcs finnois, 165'35, francs 25 lire, 110'90 florins hollandais et 16 couronnes suédoises.

Voici les données détaillées sur chaque département de la bibliothèque:

1. *Département des imprimés.* Accroissement: Dépôt légal 12.197, dons

1502, acquisitions 1487, transférés d'un autre département 23, éditions officielles 2, ex libris 69, en tout 15.280 articles. Il faut y ajouter 22.198 brochures et pièces volantes reçues en dépôt légal. Sommes allouées pour les acquisitions : 10.937'94 couronnes, 1450'15 marcs, 150 lire, 165'35 francs, 110'90 florins, 50 marcs finnois et 16 cour. suéd. Nombre des donateurs : 165. Croissement de l'ancienne bibliothèque hongroise : 7 volumes.

Nombre des ouvrages catalogués : 9646 ; des fiches confectionnées : 13.405 ; des volumes reliés : 3490.

Le bureau du dépôt légal a reçu 4263 colis d'imprimés et expédié 3791 lettres ou réclamations. Le Bureau intenta 18 procès contre les imprimeurs manquant à la loi du dépôt légal et perçut 459'76 couronnes de dommages-intérêts.

Nombre des visiteurs de la salle de lecture : 19.788 ; volumes communiqués : 60.496 ; volumes prêtés à domicile : 4541.

2. *Département des journaux.* Croissement : dépôt légal 114.630 dons 6277, acquisitions 466, transférés d'un autre département 2469, en tout 101.734 articles. Somme allouée pour l'acquisition 178'80 couronnes. Nombre des donateurs : 14.

Nombre des journaux catalogués : 2047 ; numéros collationés 82.053 ; volumes reliés : 829.

Nombre des visiteurs de la salle de lecture : 2512, volumes communiqués : 7257 ; volumes prêtés à domicile : 847.

3. *Département des manuscrits.* Croissement : dons 64, acquisitions : 4114, transférés d'un autre département : 153 ; collection officielle 1, en tout 4332 articles. Sommes allouées pour les acquisitions : 25.190'40 couronnes et 1605'20 marcs. Nombre des donateurs : 13. Principales acquisitions : la copie de la première rédaction, jusqu'ici inconnue de *Bánk bán*, tragédie de Joseph KATONA ; la correspondance volumineuse (3310 lettres) du feu Maximilien FALK, les notes prises par François KOSSUTH, la copie de censure des *Politikai Programmtörvények* du comte Étienne SZÉCHÉNYI, le journal de Charles LÁSZLÓ, ancien secrétaire de Louis KOSSUTH, 39 compositions de Marc RÓZSAVÖLGYI, le manuscrit italien : *Trattato della Geometria* de Georges PEURBACH exécuté sur l'ordre de l'humaniste Jean VITÉZ etc.

Nombre des lecteurs sur place : 296 ; pièces communiquées 9020 ; manuscrits prêtés au dehors : 61.

Le chef du département des manuscrit, M. Jules SEBESTYÉN, en sa qualité de président de la section hongroise des Folklore Fellows, s'occupa surtout de l'organisation et de la direction des collectionneurs de notre poésie populaire. Les collectionneurs organisés par lui ont livré jusqu'ici 31.127 documents qui seront classés et administrés selon la méthode des collections folkloristes de Copenhague et de Helsingfors.

4. *Département des archives.* Croissement : dons 621, acquisitions 505, transférés d'un autre département : 14.505, dépôts 804, en tout 16.435 articles. Sommes allouées pour les acquisitions : 4088'37 couronnes et 320.75 marcs. Nombre des donateurs : 59.

Répartition des documents classés dans le fonds du Musée : 26 pièces du moyen âge ; 14.915 pièces des temps modernes ; 21 pièces de l'époque de la révolution de 1848 et 143 imprimés de la même époque, 433 lettres de faire part, 18 lettres de noblesse, et 126 écrits de corporation. Parmi les nouvelles acquisitions nous devons mentionner la protestation du roi FERDINAND II. contre l'élection de Gabriel BETHLEN ; deux lettres des rois polonais SIGISMOND et Jean SOBIESKI, une série d'écrits chiffrés concernant les guerres de RÁKÓCZY, plusieurs lettres de FRÉDÉRIC le Grand, roi de Prusse, adressées à Sigismond HALÁSZ de Dabas, une lettre du comte Maurice BENYOVSZKY, le décret relatif à la nomination de Jean HAIN à l'archévêché primacial d'Esztergom, une lettre de Louis KOSSUTH à BEM que l'on croyait détruite etc.

La déposition des archives de famille fut réglée par un décret ministériel du 4 sept. 1914.

Le nombre des archives de famille déposées à la bibliothèque s'est accru des papiers de la famille CSOMA de Ragyolcz. Le nombre des archives déposées s'élève maintenant à 96. Parmi les archives précédemment déposées celles des familles BERÉNYI, BETHLEN, FEJÉRPATAKY, LEÖVEY, PREGARD-PAUR, SOÓS, SZÉCHÉNYI et SZIRMAI furent augmentées de dépositions nouvelles.

Nombre des lecteurs sur place : 266 ; documents communiqués : 60.337 documents prêtés au dehors : 751.

La guerre mondiale ouvrit un nouveau champ d'activité à nos archives : c'est dans ce département-là de notre bibliothèque que nous venons d'organiser notre collection de guerre. Nous collectionnons les imprimés et les écrits de toute nature relatifs à la guerre. Notre collection s'éleva à la fin de l'année 1914 à 8384 pièces. Les frais d'acquisitions s'élevèrent à 977'49 cour., 212'65 marcs et 65 lire.

Cette collection spéciale formera avec le temps toute une bibliothèque qui rendra de notables services aux historiens de ces temps mémorables.

Le rapport se termine par une bibliographie de l'activité littéraire du personnel.

WILHELM FRAKNÓI. Eine zu Visegrad im Jahre 1367 gefertigte Handschrift in der Klosterneuburger Bibliothek. (Ss. 148—150.)

Die in der Augustiner Bibliothek zu Klosterneuburg befindliche Handschrift wurde schon im Jahre 1879 von Johann CSONTOSI in unserer Zeitschrift kurz besprochen. Seine Behauptung jedoch, dass die Abschrift dieser *«Moralia beati Georgii papae super Job.»* von Johannes von BREDENSCHIED selbst herrühre, ist völlig haltlos.

Johannes von BREDENSCHIED, der im Jahre 1367 als Legist am Hofe unseres Königs LUDWIG des Grossen verweilte, war der Besteller, aber keineswegs der Verfertiger dieser Handschrift. In den Jahren 1363, 1365 und 1371 wirkte er als Gesandter LUDWIGS am päpstlichen Hofe.

Die Handschrift ist ein Beweis dafür, dass sie in der königlichen Bibliothek zu Visegrad gefertigt wurde und das daselbst berufsmässige Abschreiber tätig waren.

Franz ECKHART. Organisation des ungarischen Kammer-Archivs im XVIII. Jahrhundert. (Ss. 151—169.)

In den am 16. Mai 1720 herausgegebenen neuen Instruktionen der ungarischen Finanzkammer wurde zum erstenmale darauf hingewiesen, dass es höchst notwendig erscheine, die alten Schriftstücke der Kammer zu ordnen und zu diesem Zwecke war die Regierung bereit, eine dieser Aufgabe gewachsene Person mit 1000 Gulden Jahresgehalt zum Archivar zu ernennen. Jedoch verstrichen fast zwanzig Jahre bis die geplante Stelle wirklich ins Leben gerufen werden konnte. Sie fiel dem Adam RAJCSÁNYI, den der König nach langem Zögern am 21. Okt. 1738 zum Kammerarchivar Ungarns ernannte. Seine Aufgabe war, den amtlichen Verordnungen zufolge, rein finanziell: er sollte mittels genauer Durchforschung der Akten den ärarischen Grundbesitz möglichst vermehren. Es scheint, RAJCSÁNYI war der Aufgabe gewachsen: in 1743 ernannte ihn die Königin zum Finanzrat und vertraute ihm die Verwaltung der fiskalischen Besitzungen von Likava und Hradek. Es scheint, die Königin wollte dadurch den fleissigen Kammerarchivar von seinem bisherigen Wirkungskreis ohne Aufsehen entfernen und die Stelle mit einer Persönlichkeit besetzen, die ihr unbeschränktes Vertrauen genoss. Die Königin hatte nämlich mit dieser Stelle nicht bloss finanzielle, sondern auch politische Absichten. Sie war die Schöpferin des geheimen Haus-, Hof- und Staatsarchives, in dem sie alle auf ihr Haus, sowie auf die Organisation und die auswärtige Politik ihrer Länder bezüglichen Dokumente aufzubewahren wünschte.

Die Königin ernannte daher im Jänner 1754 Rudolf Georg RIBITS zum ung. Finanzrate und beauftragte ihn mit dem Ordnen des Kammerarchivs. Die von der ungarischen Kammer bei dieser Gelegenheit entworfene Dienstordnung befriedigte jedoch weder die Königin, noch die Wiener Kammer und es wurde daher beschlossen, RIBITS auch mit geheimen Instruktionen zu versehen.

Verfasser publiziert die öffentlichen und geheimen Instruktionen, die RIBITS in seiner Stellung als «director et conservator archivi» befolgen musste. Die beiden Instruktionen stehen in mehreren Punkten in offenbarem Widerspruch zu einander und beweisen, dass die Königin die wichtigsten Schriftstücke ohne Wissen der ungarischen Kammer nach der Wiener Zentrale schaffen wollte. Wir wissen nicht, in welchem Masse RIBITS diese seine geheime Aufgabe zu lösen vermochte, die Ordnung des Archivs ging aber äusserst langsam vor sich, obzwar RIBITS ein volles Jahrzehnt an seiner Spitze stand.

Nach seinem Ableben (1764) kam Benedikt SZENDREY an die Spitze des Kammerarchivs und er erhielt im Jahre 1766 eine neue, sorgfältig ausgearbeitete «Manipulationseinrichtung». Im Jahre 1767 wollte MARIA THERESIA unter dem Vorwande, dass er keine juristische Bildung besitze, SZENDREY durch KOLLÁR ersetzen, stiess aber bei der ung. Kammer auf solchen Widerstand, dass sie ihren neuen Plan fallen liess und SZENDREY nicht nur weiter behielt, sondern seinen Gehalt von fl. 2000 auf fl. 3000 erhöhte. Auch das Personal

wurde beträchtlich vermehrt, so dass SZENDREY über einen Beamtenkörper von 10 Personen verfügte. Wie aus den Vierteljahrsberichten ersichtlich, ging die Ordnung des Materials flott von statten. Nach einem Bericht von 1784 harrten noch 348.587 Schriftstücke und 690 Bände der Neuordnung. Zur Bewältigung dieser Arbeit diente folgendes Personal: Ein Direktor und Archivar, ein Vicearchivar, 6 Registratoren, 8 Indicatoren, 2 Cancellisten und 3 Accessisten, mit einem Gesamtgehalt von fl. 15.400. Es nimmt denn kein Wunder, dass das ungarische Kammerarchiv schon unter der Leitung SZENDREYS und besonders seines Nachfolgers TERSTYÁNSZKY zum bestverwalteten Archiv der ganzen Monarchie wurde.

Paul GULYÁS: Les traductions des belles lettres hongroises dans la bibliothèque du Musée National Hongrois. (Septième partie. Pp. 170—213.)

Cette septième partie du catalogue embrasse la suite des traductions faites d'après les poésies de Alexandre PETŐFI et comprend les numéros 440 à 469. Les œuvres traduites sont classées d'après leurs titres originaux.

Étienne HARSÁNYI: La bibliothèque Rákóczi et son catalogue. (Dixième partie. Pp. 214—217.)

Publication des feuillets 30—31 du manuscrit intitulé: *Catalogus librorum illustrissimi Sigismundi Rákóczi inventatorum*. Dans les notes sont signalés les volumes de l'inventaire qui se trouvent encore de nos jours à Sárospatak, ou bien à Sátoralja-Ujhely. Pour les autres articles de l'inventaire on a tâché au moins de rétablir le titre exacte et identifier l'édition possible.

DOCUMENTS INÉDITS.

Guillaume FRAKNÓI: Une pétition de 1626 pour obtenir l'admission à la bibliothèque Corvinienne de Buda. (P. 214.)

Publication d'une pétition du père Jésuite Balthasar CORDERIUS adressée au palatin comte Nicolas ESTERHÁZY pour obtenir l'admission à la bibliothèque royale de Buda alors dans les mains des Turcs.

INDICATEUR OFFICIEL.

Bericht über die Széchényische Bibliothek des Ungarischen National-Museums in der ersten Hälfte des Jahres 1915. (Ss. 219—224.)

Neuerwerbungen der Druckwerken-Abteilung: Pflichtexemplare 4049 St., Geschenk 214 St., Ankauf 164 St., von einer anderen Abteilung überwiesen 1 St., insgesamt 4428 St. Druckwerke. Dazu kommen noch 14.226 St. kleinere Druckwerke, ebenfalls als Pflichtexemplare zugekommen. Auf Ankauf wurden verausgabt 1421'86 K, 2'60 Mark. und 54'30 Francs. Im Lesesaal benützten 12.308 Personen 25.492 Bde. Ausgeliehen wurden an 1073 Personen 2833 Bde. Im verflossenen Halbjahr wurden 3556 Werke katalogisiert. An die Buchbinderei wurden 1227 Werke in 1601 Bden überwiesen. In das Bureau der

Pflichtexemplare liefen während dieser Zeit 2509 Sendungen ein, von daselbst wurden 2302 Briefe abgesendet, darunter 1325 Reklamationen. Wegen Übertretung des G.-A. XVI:1897 wurde keine einzige Buchdruckerei gerichtlich verfolgt. Ein Praktikant der Druckwerken-Abteilung katalogisierte die Bücher der Kriegssammlung und verfertigte 1545 Zettel.

Neuerwerbungen der Zeitungsbibliothek: 517 Jahrgänge in 49.146 Nummern als Pflichtexemplare, 11 Jahrgänge in 5914 Nummern als Geschenk, 10 Jahrgänge in 3704 Nummern aus einer anderen Abteilung überwiesen, 1 Jahrgang in 117 Nummern als Ankauf; insgesamt also 538 Jahrgänge in 58.877 Nummern. Im Lesesaal benützten 608 Personen 1265 Zeitungsbinden; ausgeliehen wurden an 37 Personen 106 Bde. Revidiert wurden 479 Jahrgänge in 43.095 Nummern, katalogisiert 139 Jahrgänge, gebunden 367 Bände.

Neuerwerbungen der Handschriftenabteilung: Ankauf: 4 neuzeitige Handschriften, Geschenke 3 neuzeitige Handschriften, 2 literarische Analekten und 2 Bde Musikalien; aus einer anderen Abteilung wurden überwiesen 5 Literaturbriefe, 2 literarische Analekten, 3 Bde Musikalien und 1 Petöfi-Reliquie; deponiert wurden 480 Literaturbriefe und 25 literarische Analekten; insgesamt 527 St. Auf Ankäufe wurden 372 K zugewendet. Im verflossenen Quartal benützten 113 Personen 273 Bde, 4 Analekten und 1030 Briefe; verliehen wurden 43 Handschriften und 109 Literaturbriefe.

Neuerwerbungen des Archivs: durch Ankauf 90 St., im Schenkungswege 80 St.; durch amtliche Abschrift 2 St., aus einer anderen Abteilung überwiesen 325 St.; insgesamt 496 St. Von den Neuerwerbungen entfallen 41 St. auf die Zeit vor 1526, 74 St. auf die neuere Zeit, 8 St. auf die Sammlung der Adelsbriefe, 59 St. auf die Sammlung der 1848/49-er Schriften und Drucke, schliesslich 314 St. auf Partezetteln. Die Zahl der als Deposita verwalteten Familien-Archiven wurde durch diejenigen der Familien URAY und PATAKY vermehrt.

Die in Verbindung mit dem Archiv neu errichtete Kriegssammlung vermehrte sich in diesem Zeitraum um 22.640 St., wovon 5980 St. als Pflichtexemplare oder amtliche Sendungen, 14.126 St. durch Ankauf und 2534 St. im Schenkungswege zugeflossen sind. Auf Ankäufe wurden 4409*18 K, 1714*41 M und 765 L verwendet.

LITTÉRATURE.

Gaspard HELTAI: *Háló. Kolozsvár 1570. Édité par Zoltán Trócsányi* (Ancienne bibliothèque hongroise XXXVI. vol.) Budapest 1915. L'Académie Hongroise des Sciences rendit un véritable service aux connaisseurs et aux bibliophiles de la littérature hongroise du XVI. siècle, en publiant cette œuvre de HELTAI, dont l'édition originale ne nous est parvenue qu'en un exemplaire unique aujourd'hui dans la Bibliothèque SZÉCHÉNYI. Quoique la réédition fut confiée à M. Zoltán TRÓCSÁNYI l'un des meilleurs connaisseurs des imprimés de HELTAI, il eût mieux valu de donner le *fac-similé* de l'original qu'un texte composé à nouveau. Malgré l'expertise de M. TRÓCSÁNYI nous avons reconstruit plusieurs fautes d'impression dont nous donnons quelques échantillons. L'in-

roduction nous oriente parfaitement sur la génèse et sur l'importance tant littéraire que linguistique de cette oeuvre de HELTAL, mais elle néglige la description bibliographique de l'édition original (Paul GULYÁS). — Julie VOGELSTEIN : *Von französischer Buchmalerei*. München, 1914. Diese mit Behrens-Type gesetzte Schrift gibt keine gut dokumentierte Geschichte der französischen Miniatur, sondern ihre ästhetische Würdigung, und zwar in einer etwas schwer verständlichen Sprache. Da Verfasserin ihr Kunstideal von der französischen Buchmalerei des XIV. Jahrhunderts abgeleitet hat, entsprechen natürlich diesem Ideal eben die französischen Miniaturen des XIV. S culums am besten. Die ziemlich stark reduzierte Abbildungen bieten keine systematische Sammlung, sondern dienen als Folie zu den unhistorisch-ästhetischen Betrachtungen der Verfasserin. (Σ) — G. FUMAGALLI : *L'arte della legatura alla corte degli Estensi a Ferrara e a Modena*. Firenze, 1913. Diese schön ausgestattete Publikation gibt eine gut dokumentierte Übersicht von der Entwicklungsgeschichte der ESTE-Bibliothek, sowie vom Buchbindergewerbe in Ferrara und Modena. Den in Modena aufbewahrten Überresten der berühmten Korvinianischen Bibliothek ist ein besonderes Kapitel gewidmet. Verfasser sucht darzutun, dass diese 15, ursprünglich 17, Bände auf vollständig legalem Wege in die Sammlung gekommen sind, seine Behauptungen fussen jedoch nur auf blosse Vermutungen und nicht auf vollwertige Beweise. (H. R.)

REVUE DES PÉRIODIQUES HONGROIS.

Ethnographia. XXV. année, 5—6. livraison : Étienne HARSÁNYI et Joseph GULYÁS : Le fragment du plus ancien manuscrit de «l'Argirus»   Sárospatak. (Le fragment publié dans cet article date du commencement du XVII. siècle et fut tiré de la reliure d'un imprimé de 1671.) — François KANYAR  : Le manuscrit de 1618 de «l'histoire d'Argirus». (Dans les archives du baron  tienne APOR   Abosfalva il se trouve une collection de vers copi e en 1618 par Georges TATROSY, secrétaire de la famille APOR. Parmi les pièces copi es par TATROSY il se trouve aussi un fragment de «l'histoire d'Argirus».) — Louis D ZSI : Le livre de poésies de Georges Tatrosy. (Description bibliographique détaillée du manuscrit dont il est question dans l'article pr c dent.) —  rp d HELLEBRANT : Bibliographie ethnographique de 1912. (Deuxième partie. Littérature  trang re. List alphabétique de JANTZEN   ZOLLSCHAN.)

Irodalomtörténeti közlemények. (Contributions à l'histoire littéraire XXV. année, 1. livraison : Antoine PR NAI : Liste des drames scolaires représentés dans les collèges hongrois des piaristes de 1670 à 1778. (Cette première partie embrasse les années de 1670 à 1728.) —  rp d HELLEBRANT : Repertorium. (Liste des publications relatives à l'histoire littéraire hongroise.)

Közlemények Szepes v rmegeye multj b l. (Communications reatives au passé du comitat de Szepes.) VI. année, 1—2. livraisons : J ar HAJN CZI : Le troisième centenaire de l'imprimerie   L cse. (De la fondation d'une imprimerie   L cse il fut déjà question au XVI. siècle. Toute fois ce plan ne fut exécuté qu'en 1614, lorsque Jacques KL SZ passa de Bártfa   L cse ; mais

cet imprimeur retourna l'année prochaine à Bártfa. Au commencement de l'année 1617 ce fut encore un typographe de Bártfa, Daniel SCHULTZ qui tenta fortune à Lőcse. Il eut plus de chance que son précurseur et sut s'y maintenir jusqu'à 1622. L'époque la plus florissante de l'imprimerie à Lőcse se rattache à la famille BREWER, dont l'existence à Lőcse peut être constatée dès 1560. Le premier membre de cette ancienne famille qui s'occupa d'imprimerie fut Laurent qui établit son atelier bien garni en 1625. En 1664 ce fut son fils Samuel qui prit la direction des affaires. Après sa mort les produits de la presse Brewer parurent sous la firme de sa veuve, puis de ses héritiers. En 1715 enfin Jean BREWER fut mis à la tête de l'établissement qui se maintint sous sa direction jusqu'en 1748. Parmi les nombreux produits de cette presse nul ne fut aussi populaire et aussi répandu que l'almanach de Lőcse dont la série hongroise parut de 1626 à 1741. Après la dissolution de l'imprimerie des BREWER la ville resta presque un quart de siècle sans typographie. De 1777 à 1804 ce furent Michel PODHORÁNSZKY, de 1804 à 1815 Joseph Charles MAYER et après 1815 Jean WERTHMÜLLER qui exercèrent l'art typographique à Lőcse. Vers 1870 l'imprimerie WERTHMÜLLER tombe en une telle décadence, qu'on dut établir un atelier concurrent qui sut se maintenir jusqu'à nos jours, tandis que l'imprimerie WERTHMÜLLER fut dissoute en 1895. De nos jours il y a 3 imprimeries à Lőcse. De 1614 à 1860 les presses de Lőcse ont produit 1473 volumes, dont 369 sont en langue hongroise, 351 en allemand, 611 en latin, 140 en slovène et 2 en grec.) — Béla IVÁNYI: Les écrits relatifs à la Zips dans la collection de manuscrits Jerney. (Régestes de 13 documents des années 1551 à 1768.)

NOTICES.

(Pp. 240—257.)

Dr. Edmund Hupka †. Der schon im zweiten Jahre tobende Weltkrieg hat auch die kleine Garde unserer Bibliothek nicht verschont. Zu unserm aufrichtigen Bedauern fiel der Praktikant Dr. Phil. Edmund HUPKA als Fähnrich des 10. Honvédregiments bei den Kämpfen in Galizien, auf der Höhe südlich Kalnikows, am 28. Mai 1915. — Dr. HUPKA wurde in Gállya am 13. Dezember 1885 geboren, absolvierte seine Mittelschulen in Kassa und Eger, war 1907—1910 Hörer an der Universität in Budapest, wurde am 22. Dezember 1911 daselbst zum Doktor der Philosophie promoviert und trat am 12. Juli 1912 in den Dienst unserer Bibliothek. Seine wissenschaftliche Hauptleistung war die Dissertation: *Die Verbannung des Seneca*, in ungarischer Sprache verfasst. In ihm verloren wir einen der besten Kollegen und tüchtigsten Angestellten unserer Bibliothek. Seine verklarte Gestalt wird uns stets als hehres Vorbild des Pflichtgefühls und der Vaterlandsliebe dienen.

Veränderungen im Personal der Bibliothek des Ung. National-Museums. Anfangs 1915 wurde Herr Hilfskustos Dr. Béla BEVILAQUA in Ruhestand gesetzt und seine Stelle durch den unbesoldeten Hilfskustos, Herrn Dr. Theodor RÉDEY besetzt. Die Herren Kustoden Dr. Sigmund BÁTKY und Dr. Eugen VÉRTESY wurden zu Oberkustoden, der Herr Hilfskustos Dr. Josef

BAJZA zum Kustos und die Herren Praktikanten Michael MUNKÁCSY, Dr. Anton SIKABONYI und Dr. Zoltán TÓTH zu unbesoldeten Hilfskustoden ernannt.

Das Personal unserer öffentlichen Bibliothek und der Krieg. Bei dem zum Felddienst eingerückten Personal unserer grösseren Bibliotheken sind bis Ende Juni 1915 folgende Veränderungen zu verzeichnen: 1. *Von der Bibliothek Széchenyi* eingerückten Beamten fand Dr. Edmund HUFKA den Heldentod. Bei der Neu-Assentierung des Landsturmes wurden die Herren Dr. Ladislaus MADARASSY und Michael MUNKÁCSY dienstfähig erklärt und auf ungewisse Zeitdauer dispensiert. Der für diensttauglich erklärte Diener Andreas KOVÁCS rückte am 15. August ein. — 2. *Von der Universitätsbibliothek Budapest* rückten neuerdings folgende Herren zum Felddienst ein: Dr. Johann PASTEINER, Dr. Josef FITZ, Dr. Nikolaus SZEMES und Géza GRÓSZ. Diener Karl DEKARTZY wurde am nördlichen Kriegsschauplatz verwundet. — 3. *Von der kgl. Politechnischen Bibliothek Budapest* wurde der Skriptor Rudolf KLEIN bei den Kämpfen um Lemberg am 29. Juni schwer verwundet und er erlag am folgenden Tage seiner Verletzung. Der Diurnist Eugen CSUTKA befindet sich am südlichen Kriegsschauplatz. Von den Dienern verschwand Stefan GYURCSIK beim Falle Przemysls, während Franz STAUB schon im Oktober 1914 in russische Gefangenschaft geriet. — 4. *Von der Bibliothek des Abgeordnetenhauses Budapest* fand der Hilfsbibliothekar Dr. Alexander NAGY den Heldentod in Galizien. Der Herr Bibliothekar Dr. Béla PLECHL, für kriegsuntauglich erklärt, wurde zum Ministerium der Landesverteidigung zugeteilt, die Herren Hilfsbibliothekare Dr. Nikolaus NAGY und Dr. Karl PANKA sind zur Ausbildung eingerückt. — 5. *Von der Bibliothek des kgl. ung. zentralen statistischen Institutes Budapest* ist der Diurnist Stefan MÓRA, laut Angaben seiner Familie, in russische Gefangenschaft geraten. Der statistische Beamte Herr Gabriel SZATMÁRI wurde auf ungewisse Zeit vom Militär-Dienst suspendiert. — 6. *Von der kgl. Universitäts-Bibliothek Kolozsvár* erlag der Herr Praktikant Georg BORBÉLY der tödtlichen Krankheit, die er sich beim ersten serbischen Feldzug abgeholt hatte. Der Herr Praktikant Ignaz BALOGH wurde zum Leutnant befördert und mit der silbernen Tapferkeitsmedaille II. Klasse ausgezeichnet. Die eingerückten Diener Michael SIMON, Georg PÁL und Martin BÁZSA gaben schon seit längerer Zeit kein Lebenszeichen von sich. Zum Felddienst sind neuerdings eingerückt der Herr Hilfsbeamte Dr. Andreas PUSKÁS, der Herr Praktikant Ludwig Izsó, sowie die Diener Johann FLUERÁS und Michael KERTÉSZ. — 7. *Von der kgl. Universitäts-Bibliothek Pozsony* ist keine Änderung zu verzeichnen. Der schon gemeldete Heldentod des Dr. Koloman PERSIÁN ist zu trauriger Gewissheit geworden. — 8. *Von der öffentlichen städtischen Bibliothek Budapest* sind neuerdings folgende Personen eingerückt: der Herr Oberbibliothekar Dr. Med. Josef MADZSAR, der Herr Interimsbeamte Dr. Adolf BENZE, sowie der Diener Johann VÖRÖS. Der bei Kriegesausbruch eingerückte Diener Georg PEINITS fand am 27. November 1914 den Heldentod. — Der Bibliothekar Dr. Ladislaus DIENES und der Bibliotheksoffizial Béla KÖHALMI wurden auf ungewisse Zeit vom Militär-Dienste suspendiert. — 9. *Von der städtischen Somogyi-Bibliothek Szeged* ist nichts neues zu melden. — Wenn wir

unsere Daten vom ersten Kriegsjahr zusammenfassen, so ergibt es sich, dass von den 9 Bibliotheken insgesamt 68 Personen einrücken mussten; davon wurden 2 ausgezeichnet, 11 verwundet, 4 gefangen genommen, einer ist verschwunden und 6 fanden den Heldentod.

L'état de la bibliothèque de l'université de Budapest en 1912 et 1913. La demeure du premier conservateur, qui vient de déloger, servira à augmenter les magasins toujours insuffisants de la bibliothèque. La transformation de ces locaux ne sera terminée que vers le milieu de l'année 1914. Les heures d'ouverture de la salle de lecture publique furent augmentées dès le 1. septembre 1912 de 3 heures par jour. Elle est maintenant ouverte de 9 h. a. m. à 8 h. p. m. La petite bibliothèque choisie mise à la libre disposition des lecteurs de la salle d'étude fut réorganisée. Son catalogue parut en 1912. On commença la rédaction des bibliographies spéciales. La première de ces bibliographies, rédigée par M. le Dr. Jean PASTEINER, embrasse la littérature de l'enseignement supérieur. — Dans le personnel nous remarquons les changements suivants: M. le directeur Dr. Zoltán FERENCZI avança dans la V. classe d'appointements. M. le premier conservateur Charles KUDORA demanda sa mise en retraite; M. le Conservateur Louis Crescens DEDEK, étant nommé par sa Majesté chanoine d'Esztergom, quitta la bibliothèque. M. Eugène BARBUL conservateur avança à la VIII. classe d'appointements, Mlle Hélène PLATZ dactylographe fut nommée définitivement. Mlle Dr. Hélène WALDBAUER jusqu'ici employé surnuméraire fut nommée bibliothécaire surnuméraire. Mme Dr. Rose BENEDEK quitta la bibliothèque. MM. Nicolas SZEMES et Géza BALLUN entrèrent en qualité de surnuméraires au service de la bibliothèque. — Le budget de la bibliothèque montait en 1912 à 40.859'44 Cour., en 1913 à 40.564'20 Cour. On y doit ajouter encore 16.571'48 Cour. en 1912 et 16.636'09 Cour. en 1913 pour les menues dépenses, ainsi que 75.294'59 Cour. en 1912 et 80.177'28 Cour. en 1912 pour les appointements. Le nombre des dons et acquisitions s'élevait en 1912 à 6072 vols., en 1913 à 6677 vols. Le stock total de la bibliothèque fut évalué le 31 décembre 1913 à 498.730 pièces. Nombre des volumes communiqués dans la salle de lecture 85.165 vols. en 1912 et 100.026 vols. en 1913; dans la salle de travail 7516 vols. en 1912 et 1580 vols. en 1913; dans le département des manuscrits 655 vols. en 1912 et 4651 vols. en 1913. Nombre des prêts à domicile: 20.508 vols. en 1912 et 19.429 vols. en 1913.

Hajnýczy und der Pol.-Kirchl. Manch Hermaeon. Laut einer Aufzeichnung des Andreas FÁY wäre der Autor dieser anonymen Flugschrift der am 20. Mai 1795 hingerichtete freisinnige Advokat Johann HAJNÓCZY. Da zu gleicher Zeit auch ein ebenfalls Johann HAJNÓCZY genannter evangelischer Priester lebte und auch literarisch wirkte, ist es nicht unmöglich, dass Andreas FÁY diese beiden Personen verwechselt habe. Die Wahrscheinlichkeit dieser schon von Géza BALLAGI ausgesprochenen Ansicht wird durch den Brief eines gewissen SEBESTYÉN bestätigt, in welchem dieser den später hingerichteten HAJNÓCZY über die Autorschaft der Flugschrift um Auskunft ersucht.

(Emerich MOLNÁR.)

Leben und Werke der ungarischen Schriftsteller. Die ungarische Akademie der Wissenschaften beschloss das monumentale bio-bibliographische Werk des verstorbenen Museumdirektors Josef SZINNYEI weiterzuführen und beauftragte Herrn Privatdozenten Paul GULYÁS, die Ergänzungsserie fertigzustellen. Die Ergänzungsserie wird in erster Linie die zeitgenössische, aus Ungarn gebürtige oder in Ungarn lebende Schriftsteller enthalten, ohne Rücksicht auf Sprache, Gegenstand und inneren Wert ihrer Schriften. Das Sekretariat der Ung. Akademie der Wissenschaften ersucht denn alle auch literarisch tätigen Mitglieder des ungarischen Reiches, ihre biographische Skizze nebst dem chronologischen Verzeichnis ihrer in Zeitschriften oder selbständig erschienenen Schriften tunlichst rasch unmittelbar dem neuen Herausgeber (Budapest, VIII., Ungarisches National-Museum) des biographischen Lexikons einsenden zu wollen.

L'activité de la bibliothèque municipale de Budapest en 1914. Selon le compte-rendu du directeur l'activité de la bibliothèque installée enfin dans des locaux provisoires, mais adaptés aux exigences de l'institut, fut sensiblement troublée par la guerre mondiale éclatée vers le milieu de l'année. Sept membres du personnel furent appelés aux armes; M. le docteur MADZSAR, bibliothécaire supérieur fut entièrement occupé par la gérance de la section de patronage des mères et des enfants érigée par la capitale; M. ENYVVARI employé supérieur, fut mis à la disposition de la section des hôpitaux militaires et dut pourvoir aux lectures de nos soldats blessés. Il expédia jusqu'à la fin de l'année environ 20.000 volumes répartis parmi 92 hôpitaux de Budapest, 96 hôpitaux de province et 290 hôpitaux d'Autriche. — Le budget de la bibliothèque s'éleva cette année-là à 284.634 Cour. Le nombre des charges organisées à nouveau est 12; on comptait à y pourvoir successivement en 3 années, mais la guerre vient de retarder l'exécution de ce plan. On engagea comme nouveaux surnuméraires Mlle Marguerite NÉMETH et MM. François FISCHER, Léon LEFKOVITS, Joseph FRANZ, Étienne FROSCHE, Hugues GÁBOR et Eugène FREUND, MM. les surnuméraires BUBROVSKY, GÁBOR, GATTARINGER, LEFKOVITS et TRUMMER, ainsi que Mlle Stéphanie HORVÁTH, secrétaire de la bibliothèque ont quitté le service. Le nombre total des dons et des acquisitions s'élevait à 15.942 pièces. La plus grande partie des volumes brochés fut reliée. Les catalogues se composent de 235.950 fiches. La bibliothèque continua la publication de la série bibliographique des questions actuelles, des catalogues de ses succursales et de son indicateur. Elle termina la bibliographie de la littérature sociologique hongroise des années 1911/12, ainsi que la liste des manuels et des bibliographies sociologiques dont la publication fut confiée à l'Institut Solvay de Sociologie. Le nombre total des volumes communiqués dans la bibliothèque centrale et ses succursales a été 189.850. Plus que la moitié des volumes circulés dans les succursales: 94.950 vols. ont été des livres enfantins. Le nombre des volumes communiqués sur place a été 140.093, celui des volumes prêtés à domicile 49.757, ce dernier nombre se répartit parmi 4310 lecteurs.

Die Kriegssammlung der Bibliothek des Ung. National-Museums.

Im Interesse dieser neuesten Abteilung unserer Bibliothek erliess die Direktion einen Aufruf an das grosse Publikum, in welchem sie dasselbe ersucht, alle mögliche gedruckte und schriftliche Dokumente, wie Bücher, Zeitungs- und Zeitschriften-Nummern, Ansichtskarten, Kundmachungen, Mehl- und Brotkarten, Partezetteln, Landkarten, Photographien, Musikalien, Tagebücher, Feldpostbriefe, Zeichnungen, kriegerische Volkslieder u. ä. m., die sich auf den Krieg beziehen, und zwar nicht bloss aus Ungarn, sondern auch von den Verbündeten, wie von den Gegnern und Neutralen, aufzusammeln und der Bibliothek zur Verfügung zu stellen.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

ÚJ FOLYAMA.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtáranak hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlönye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait, beszámol az évi gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és különleges bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi könyvészeti irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként március, június, szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben, több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvtárusi forgalomban 8 korona; egy-egy füzet ára 2 kor.

Az előfizetési pénzeket a Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a szerkesztő címére a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi és új folyamainak kötetei kaphatók *Ranschburg Gusztáv* könyvkereskedésében, Budapest, *IV. Ferenciek-tere 2.* A régi folyam 2—16. kötetének ára kötetenkint 4 korona, az új folyam 1—23. kötetének ára kötetenkint 8 korona. Az előfizetések ezentúl is a *Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához* küldendők.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai időségi sajtó 1910-ben.* I. *A magyar hírlapirodalom, Kereszty Istvántól.* II. *A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól.* III. *Folyóiratok, Dr. Fitos Vilmostól.* Függelék: *A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája.* Ára 1 kor. 50 fillér. Ezt évről-évre kiegészíti: *A hazai időségi sajtó változásai c. füzet.* Ára 50 fillér.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois.

Directeur: M. le Dr. PAUL GULYÁS.

Quatre livraisons par an : prix du volume Nouvelle série. XXIII. volume. III—IV-e
6 couronnes = 6 francs = 5 marcs. livraison. Jul.—Dec. 1915.

SOMMAIRE DU BULLETIN.

	Page
La bibliothèque Széchényi des Musée National Hongrois en 1914	13*
Wilhelm Fraknoi: Ein zu Visegrád in Jahre 1367 gefertigte Handschrift in der Klosterneuburger Bibliothek	15*
Dr. Franz Eckhart: Organisation des ungarischen Kammer-Archivs im XVIII. Jahrhundert	16*
Dr. Paul Gulyás: Les traductions des belles lettres hongroises dans la bibliothèque du Musée National Hongrois. (Septième partie)...	17*
Étienne Harsányi: La bibliothèque Rákóczi et son catalogue. (Dixième partie)...	17*
Documents inédits: Une pétition de 1629 pour obtenir l'admission à la bibliothèque Corvinienne de Buda. (Par Mgr. Guillaume FRANKÓI)	17*
Indicateur officiel. Die Széchényische Bibliothek des Ung. National-Museums in des ersten Hälfte des Jahres 1915	17*
Littérature. Gaspar HELTAI: Háló. (Ancienne bibliothèque hongroise. XXXVI. vol.) (Par Paul GULYÁS.) — Julie VOGELSTEIN: Von französischer Buchmalerei, (2) — G. FUMAGALLI: L'arte della legatura alla corte degli Estensi. (Par H. R.)	18*
Revue des périodiques hongrois. Ethnographia. XXV. 5—6. — Irodalomtörténeti Közlemények. XXV. 1. — Közlemények Szepesvármegye Multjából. VI. 1—2.	19*
Notices. Dr. Edmund Hupka. † (Sp.) — Veränderungen im Personal der Bibliothek des Ung. National-Museums. — Das Personal unserer öffentlicher Bibliotheken und der Krieg. — L'état de la bibliothèque de l'université de Budapest en 1912 et 1913. — Hajnóczy und der Pol.-Kirchl. Mach Hermäon. (Emerich MOLNÁR.) — Leben und Werke der ungarischen Schriftsteller. — L'activité de la bibliothèque municipale de Budapest en 1914. — Die Kriegssammlung der Bibliothek des Ung. National-Museums	20*

Siège de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle*
Budapest, Musée National Hongrois.